

Szikora Veronika

Személyegyesítő társaságok
a német, az osztrák és a magyar jogban

PhD értekezés

Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
A doktori iskola vezetője: Dr. Bragyova András egyetemi tanár

Témavezető: Dr. Bíró György egyetemi tanár

Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

2005

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	7
I. A német társasági jog rendszere	11
1. A társaságok helye a német jogrendszerben – a német társasági jog	11
1.1. A közösségek joga (<i>Gemeinschaftsrecht</i>), a társasági jog és a magánjog viszonya	15
1.2. A társasági jog és viszonya egyéb jogterületekhez	16
1.3. A társasági jog és a gazdasági rend összefüggései.....	17
1.4. A társasági jog történeti dimenziója.....	19
2. Személyegyesülés – társaság. A társaság fogalma	21
2.1. A társaság fogalomkörének értelmezése; a hagyományos definíció és elhatároló funkciója	22
2.2. A társasági jog definíciójának problematikája.....	30
2.3. A szövetkezők (<i>Verbände</i>) és a vállalkozások (<i>Unternehmen</i>) tartalma.....	31
3. A társasági formák	38
3.1. A társasági forma kiválasztása.....	40
3.2. Jogi forma-kényszer (<i>Rechtsformzwang</i>)	42
3.3. A társaság alapítása.....	44
4. A társasági jog jogforrásai nemzetközi és nemzeti szinten	49
4.1. A társaságok jogforrások szerinti csoportosítása Németországban (<i>Nationales Recht</i>).....	49
4.2. Nemzetek feletti jog (<i>Supranationales Recht</i>).....	53
4.3. Európai társasági jog (<i>Europäisches Gesellschaftsrecht</i>).....	53
4.4. Nemzetközi társasági jog (<i>Internationales Gesellschaftsrecht</i>).....	55
5. A jogok hordozása (<i>Rechtsträgerschaft</i>) és részvétel a jogi forgalomban	56
5.1. Az egyszerű közös tulajdon (<i>Bruchteilsgemeinschaft</i>)	57
5.2. A társasági közös tulajdon (<i>Die Gesamthand</i>).....	58
5.3. A jogi személy (<i>Die juristische Person</i>).....	61
5.4. A joghordozó formák összehasonlítása és elhatárolása.....	64
6. A személyegyesülések (<i>Personenvereinigungen</i>) jogi személyiségének kérdése	69
6.1. Saját jogi személyiségű és saját jogi személyiség nélküli egyesülések.....	69
6.2. A jogalanyiség kérdése, avagy: rendelkeznek-e a személyegyesítő társaságok jogképességgel.....	72
A személyegyesítő társaságok jogképességével kapcsolatos vita	73

<u>7. A személyegyesítő és a tőkeegyesítő társaságok.....</u>	<u>77</u>
7.1. <u> Személyegyesítő társaságok (Personengesellschaften).....</u>	<u>79</u>
7.2. <u> Tőkeegyesítő társaságok (Kapitalgesellschaften).....</u>	<u>80</u>
<u> A tőke- és a személyegyesítő társaságok határainak „oldódása”</u>	<u>82</u>
<u>8. A személyegyesítő társaságok általános jellemzése</u>	<u>85</u>
8.1. <u> A személyegyesítő társaságok közös jellemzői</u>	<u>85</u>
8.2. <u> Belső (Innen-) és külső társaságok (Außengesellschaft).....</u>	<u>91</u>
<u>9. A személyegyesítő társaságok jogviszonyainak szabályozása</u>	<u>94</u>
9.1. <u> A tagok egymás közti jogviszonyai (A belső jogviszony) (Das Innenverhältnis)</u>	<u>94</u>
9.2. <u> A társaságok külső jogviszonya (Außenverhältnis)</u>	<u>101</u>
<u>10. A személyegyesítő társaságok elhatárolása más formáktól.....</u>	<u>106</u>
10.1. <u> A személyegyesítő társaságok és a testületek összevetése.....</u>	<u>107</u>
10.2. <u> Külső- és belső társaság – a személyegyesítő társaságok és a testületek összehasonlítása kapcsán..</u>	<u>112</u>
10.3. <u> Személyegyesítő társaságok és egyesületek (Personengesellschaften und Vereine).....</u>	<u>112</u>
10.4. <u> Alaptípusok: polgári jogi társaság (BGB-Gesellschaft) – egyesület (Vereine).....</u>	<u>114</u>
10.5. <u> A bejegyzett egyesület (eingetragene Verein), mint jogi személy</u>	<u>119</u>
<u>11. A kereskedelmi társaságok (Handelsgesellschaften).....</u>	<u>122</u>
11.1. <u> A személyegyesítő társaságok és a kereskedelmi társaságok viszonya.....</u>	<u>125</u>
11.2. <u> Kereskedelmi társaságoknak nem minősülő személyegyesítő társaságok.....</u>	<u>125</u>
<u>II. A személyegyesítő társasági formák Németországban.....</u>	<u>127</u>
<u>12. A polgári jogi társaság szabályai Németországban</u>	<u>129</u>
12.1. <u> A polgári jogi társaság fogalma (Begriff).....</u>	<u>129</u>
12.2. <u> Jogforrások (Rechtsquellen)</u>	<u>130</u>
12.3. <u> A polgári jogi társaság jogképessége</u>	<u>131</u>
12.4. <u> A polgári jogi társaság jelentősége és alkalmazási területei</u>	<u>133</u>
12.5. <u> A polgári jogi társaság alapítása (Gründung der Gesellschaft)</u>	<u>138</u>
<u>13. A társasági jogviszonyok szabályozása a polgári jogi társaságban</u> <u> (Regelungen des Gesellschaftsverhältnisses).....</u>	<u>145</u>
13.1. <u> A tagok egymás közti jogviszonyai: belső jogviszonyok (Innenverhältnis).....</u>	<u>145</u>
13.2. <u> Külső jogviszony (Außenverhältnis)</u>	<u>155</u>
13.3. <u> A társasági viszonyok megszűnése (Beendigung des Gesellschaftsverhältnisses).....</u>	<u>160</u>
<u>14. A személyegyesítő kereskedelmi társaságok és a csendes társaság</u>	<u>170</u>
14.1. <u> A közkereseti társaság (offene Handelsgesellschaft, OHG).....</u>	<u>170</u>
14.2. <u> A betéti társaság (Kommanditgesellschaft, KG).....</u>	<u>178</u>

14.3.	<i>A csendes társaság (stille Gesellschaft, stG)</i>	186
15.	A személyegyesítő társaságok speciális formái	190
15.1.	<i>A partneri társaság (Partnerschaftsgesellschaft)</i>	190
15.2.	<i>A hajózási társaság (Reederei)</i>	196
15.3.	<i>A kft. és társa bt. (GmbH & Co. KG)</i>	200
III.	A társasági jog Ausztriában	202
1.	Bevezetés az osztrák társasági jogba	202
2.	Az osztrák társasági jog jogforrásai (Rechtsquellen)	204
3.	Az osztrák személyegyesítő és tőkeegyesítő társasági formák	206
4.	A személyegyesítő társaságok általános jellemzői	209
5.	Testületek (Körperschaften)	210
6.	A polgári jogi társaság Ausztriában	212
6.1.	<i>A polgári jogi társaság fogalma</i>	212
6.2.	<i>A társaság célja</i>	213
6.3.	<i>Jogforrások</i>	214
6.4.	<i>A polgári jogi társaság jogképessége</i>	215
6.5.	<i>A polgári jogi társaság alkalmazási területei</i>	216
	<i>A polgári jogi társasági forma előnyei és hátrányai</i>	223
6.6.	<i>A polgári jogi társaság alapítása; a társasági szerződés (Gründung der Gesellschaft; Gesellschaftsvertrag)</i>	224
6.7.	<i>Párhuzamok – elhatárolások</i>	230
6.8.	<i>Közösségi szervezet (Gemeinschaftsorganisation)</i>	231
6.9.	<i>Külső-társaság (Außengesellschaft) – belső-társaság (Innengesellschaft)</i>	232
	<i>A társasági jogviszony szabályozásai (Die Regelungen des Gesellschaftsverhältnisses)</i>	234
6.10.	<i>Belső jogviszonyok (Innenverhältnis) – A tagok jogai és kötelezettségei</i>	234
6.11.	<i>Külső jogviszony (Außenverhältnis)</i>	243
6.12.	<i>A társasági viszonyok megszűnése (Beendigung des Gesellschaftsverhältnisses)</i>	246
6.13.	<i>A társaság felbomlása, működésének befejezése [Beendigung (Auflösung) der Gesellschaft]</i>	251
7.	Egyéb személyegyesítő társasági formák Ausztriában	253
7.1.	<i>Bejegyzett „szerzésre törekvő” társaság (Eingetragene Erwerbsgesellschaft, EEG)</i>	253
7.2.	<i>Személyegyesítő kereskedelmi társaságok és a csendes társaság</i>	254
7.3.	<i>A kft. és társa bt. (GmbH & Co. KG)</i>	256
7.4.	<i>Az európai gazdasági érdekegyesülés (Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung) (EWIV)</i>	257

<u>IV. Következtetések és megállapítások a magyar társasági jog szabályozásához.....</u>	<u>258</u>
<i>A társasági jog történeti dimenziója.....</i>	<i>258</i>
<u>1. A német (– osztrák) jog hatása a magyar jogalkotásra a XIX –XX. században</u>	<u>259</u>
<u>2. A polgári jogi társaság helye a társasági jogban és szabályozásának főbb csomópontjai</u>	<u>261</u>
<i>Az Magánjogi Törvényjavaslat és azt megelőző I. és II. Tervezet időszaka.....</i>	<i>261</i>
<i>A Ptk. hatálybalépése – a pjt. „életrekelése”</i>	<i>267</i>
<i>A hatvanas évek végén bekövetkező változások</i>	<i>270</i>
<i>Az 1977-es Ptk. - módosítás hatása.....</i>	<i>271</i>
<i>Az 1986. január elsejétől bekövetkező változások.....</i>	<i>272</i>
<i>Az 1988-as Gt. hatása</i>	<i>274</i>
<i>Az 1993. évi XCII. törvény következményei</i>	<i>281</i>
<i>1997-es gazdasági társaságokról szóló törvény befolyása a pjt. szabályaira.....</i>	<i>281</i>
<u>3. Az újrakodifikálás hatása a társasági jogra</u>	
<u>– az összehasonlító megállapításokból levont következtetések és de lege ferenda javaslatok.....</u>	<u>286</u>
<i>A közkereseti- és betéti társaság jogalanyiségének kérdése.....</i>	<i>289</i>
<i>A polgári jogi társaság jogalanyiségének problematikája.....</i>	<i>291</i>
<i>A csendes társaság szabályozásának lehetősége.....</i>	<i>295</i>
<i>Vegyes és új társasági formák.....</i>	<i>295</i>
<i>Eingetragene Erwerbsgesellschaft (EEG).....</i>	<i>296</i>
<i>A Partnerschaft jelentősége.....</i>	<i>297</i>
<i>Az általános társasági jogi tanok megalkotása és továbbfejlesztése</i>	<i>298</i>
<i>A társasági jogi szakirodalom elméleti megközelítésének erősítése.....</i>	<i>299</i>
<u>4. A jogösszehasonlító elemzésből levont egyéb megállapítások</u>	<u>299</u>
<i>A „társaság” fogalmának eltérő értelmezése</i>	<i>300</i>
<i>Az osztrák, a német és a magyar polgári jogi társaság fogalmának összevetése</i>	<i>301</i>
<i>A polgári jogi társaság alkalmazási köre</i>	<i>303</i>
<i>A polgári jogi társaság alap- jogintézményi jellegének érvényesülése.....</i>	<i>304</i>
<u>5. A jogharmonizációs elvárások hatása</u>	<u>306</u>
<i>A társasági jogharmonizáció célkitűzései.....</i>	<i>306</i>
<i>Európai társasági jogok – európai társasági jog.....</i>	<i>307</i>
<i>A közösségi jog hatása a magánjogra</i>	<i>308</i>
<i>A társasági jogharmonizáció problémái.....</i>	<i>309</i>
<i>A közösségi társasági formák megjelenése</i>	<i>310</i>

<u>Összegzés.....</u>	<u>312</u>
<u>Zusammenfassung</u>	<u>315</u>
<u>Rövidítésjegyzék</u>	<u>318</u>
<u>Irodalomjegyzék – a német joghoz kapcsolódó szakirodalom</u>	<u>326</u>
<u>Irodalomjegyzék – az osztrák joghoz kapcsolódó szakirodalom</u>	<u>339</u>
<u>Irodalomjegyzék – a magyar nyelvű és a magyar joghoz kapcsolódó szakirodalom.....</u>	<u>349</u>

Aki nem ismeri a múltat, nem érti meg a
jelent és a jövőt sem képes meglátni.

(„*Wer nicht um das Woher weiß, wird das
Heute und das Wohin nicht begreifen
können.*“ *Karsten Schmidt*)

BEVEZETÉS

Németország, Ausztria és Magyarország magánjoga közös dogmatikai alapokon nyugszik. Több pontban érintkező történelmünk és földrajzi közelségünk is kihatott a jogrendszerünk fejlődésére.

A magyar társasági jog a XIX. században alakult ki, erős német hatás alatt, német típusú társasági jogként. A II. világháború okozta törés következtében a fejlődés pályája sajátos ívet kapott. Magyarország szocialista éveiben egy olyan „törvényen kívüli állapot” lebegett a társasági lét felett, aminek háttérében a politika és ideológia állt.

A rendszerváltozást megelőző évtizedekben történtek kísérletek a gazdaság indukálta igények spontán teljesítésére, azonban a megoldás még váratott magára. A néhány évtizedes kitérő után, a nyolcvanas években megindult a társasági jog kibontakozási folyamata.

Nem múlt el azonban nyomtalanul ez a – több, mint negyven éven keresztül tartó – szocialista időszak. Nem lehetett néhány év alatt minden jogintézményt a megfelelő helyen újraéleszteni.

Ez a hátrány egyben előnyt is jelentett a magyar jogalkotás számára. „Tiszta lappal” indulhatott, és létrehozta azt a társasági törvényt, amely a gazdasági társaságok szabályait lefektette, és a gazdasági életben megfelelő iránymutatást adott.

A társasági jog elsősorban gyakorlati jog, de ezzel egyidejűleg egy magas színvonalon kimunkált dogmatikát igényel. Az értekezés feladata, hogy a már kidolgozott német jogdogmatikai alapokat – amely mögött egy több mint száz éves gyakorlat és irodalom áll – bemutassa és elemezze. Az összehasonlító és leíró-elemző módszer tapasztalatait a magyar társasági jogban lehetséges elméleti és gyakorlati fejlődési útjainak megnyitására kívánja az írás felhasználni.

A személyegyesítő társaságok alaptípusa a polgári jogi társaság. Ennek szabályozását közvetetten szintén érintette a gazdasági társaságokról szóló törvény, de a változás nem olyan kardinális, hogy ez a gazdasági – társadalmi életben betöltött szerepét számottevően

befolyásolta volna. A polgári jogi társaság jelen van a Polgári Törvénykönyvünkben annak megalkotása óta, azonban szabályanyagát többször módosították. Azt gondolhatjuk, hogy ezek a próbálkozások arra voltak hivatottak, hogy megtalálják a polgári jogi társaság helyét az elméletben és a gyakorlatban.

Az értekezés kitűzött feladata, hogy megvizsgálja a személyegyesítő társaságok helyét a német – osztrák társasági jogban, és rávilágítson a magyar eltérés okaira, majd ezek ismeretében a magyar jog számára hasznosítható következtetéseket vonjon le. Az összehasonlító jogi elemzés végigkíséri az egész tanulmányt.

A témaválasztás aktualitását indokolja, hogy a Polgári Törvénykönyvünk újrakodifikálásakor a személyegyesítő társaságok is előtérbe kerültek. A polgári jogi társaság társasági jogrendszerben elfoglalt helye vitatott, hazánkban nem érvényesül az alap-jogintézményi jellege. A gazdasági társaságok közül a személyegyesítő formációk (közkereseti társaság, betéti társaság) jogalanyiségének kérdése még a kodifikátorokat is két táborra osztja. Felvetődött új társasági formák létesítésének lehetősége is, ahol a német társasági formák szolgáltattak mintául.

Mivel járulhatunk hozzá ezeknek az elméleti problémáknak a megoldásához? Egyrészt a német doktrína tanulmányozásával és feltárásával, másrészt a magyar jogrendszer elemzésével és a különbségek hátterének megvilágításával.

Az értekezés bemutatja a német és az osztrák társasági jog rendszerét – hiszen enélkül ingatag alapokra helyeznénk a vizsgálódást – és a társasági típusok alapvető ismérveit. A két ország társasági jogának teljes keresztmetszetét a polgári jogi társaságra fókuszálva adjuk. Nagy hangsúlyt fektet az értekezés az elhatárolási kérdésekre, amelyek hozzájárulnak a rendszer megértéséhez, és eközben egy olyan doktrína alapelveit sajátíthatjuk el, amely szemléletnek elmélyült megismerése a társasági jog más aspektusból való megközelítésére vezet rá.

A disszertáció a német – osztrák társasági jogi elméletekre és jogi szabályozásra kiterjedően fogalmazza meg az alapkérdéseit, a bonyolult teoretikus alapokra épülő társasági jog német rendszeréről átfogó – áttekintő képet ad. A doktrínában megjelenő összefüggésekre hívja fel a figyelmet, amelyekben a polgári jogi társaságot nemcsak a társasági jog szerves részének, hanem alapvető intézményének is tartják.

A német és az osztrák jog alapvetően hasonló elveken alapul, a meglévő különbségek és a specialitások megvilágítására törekszünk.

A tanulmány több célt tűzött ki maga elé a társasági formák bemutatása folytán: megismerni a német és az osztrák társasági jog jogrendszerbeli elhelyezkedését – a nemzeti sajátosságok megvilágításával és a személyegyesítő társaságok fontosságának hangsúlyozásával. Nem kívánja részletesen ismertetni minden egyes személyegyesítő forma

szabályát, hanem a személyegyesítő formák általános jellemzésére és a jogrendszerben elfoglalt helyének bemutatása törekszik, figyelmet szentel azoknak a személyegyesítő társaságok speciális formáinak bemutatására is, amelyek a magyar jogban nem fordulnak elő. A leíró bemutatáson túl az értekezés egy sajátos szemléletű megközelítést bontakoztat ki: felhívja a figyelmet arra, hogy a társasági jog nem redukálható a gazdasági társaságok jogára. Manapság különösen megnövekedett ennek a jelentősége, amikor az üzletszerű gazdaság mellett egyre erőteljesebben jelenik meg a ún. nonprofit társasági jog. Az értekezés nem a testületi jellegű szervezeti formára, az egyesületre kívánja a figyelmet irányítani.

Törekszünk az osztrák és német jog feltárásán keresztül a külföldi jogintézményre vonatkozó magyar nyelvű ismeretanyag bővítésére, és egy olyan hiánypótló értekezés elkészítésére, amely az osztrák és a német társasági jogot mutatja be. A Polgári Törvénykönyv kodifikációja során is hasznos lehet a német és osztrák társasági jog feldolgozásából származó tapasztalat. Ez a munka kissé más oldalról közelít a társasági jog felé, és a személyegyesítő társaságokat helyezi a középpontba, amelyek a német és osztrák társasági jogban a tőkeegyesítő társaságok mellett méltó helyet foglalnak el.

A polgári jogi társaság minden társasági forma alapja. Amíg az osztrák és német jogtudomány ehhez méltó, bőséges szakirodalmat tár elénk, addig Magyarországon csak néhány szerző foglalkozik a témával, amelyek inkább a gyakorlati oldaláról közelítik meg a társasági jogot. A magyar jogirodalomban alig találkozunk a személyegyesítő társaságokról szóló publikációkkal, eltekintve a kereskedelmi személyegyesítő társaságokat – a betéti társaságot és a közkereseti társaságot – taglalóktól. Ezzel a dolgozat egy kevésbé feltárt terület felkutatására tesz kísérletet.

A polgári jogi társaság Magyarországon betöltött szerepének kérdésére kíván választ adni az értekezés. Felhívja a figyelmet arra, hogy elemezzük a problémát: miért csekély jelentőségű hazánk gazdasági életében az a polgári jogi társaság, amely a szomszédos Ausztriában (és más nyugat-európai országban is) jól bevált és a gyakorlatban alkalmazott forma.

Az értekezésben magyar társasági jog feldolgozása eltér a német és osztrák bemutatás módszerétől. Ennek indoka összetett. Egyrészt a magyar társasági jog összefoglaló elemzése tárgyában számos mű áll rendelkezésünkre, amelyek ismételt összefoglalása ennek a munkának nem célja. Másrészt nem a részletszabályok tételes ismertetése és ezek boncolgatása, hanem az elérni kívánt ponthoz vezető út végigjárása a feladatunk.

Fontosnak tartjuk, hogy a „magyar jelenség” elemzését a XX. század elejétől, a magyar magánjogi kodifikációs kísérletek kezdetéig vezessük vissza. Egyrészt ez az az időszak, amikor erőteljes német – osztrák hatás alatt állt jogunk, másrészt a napjainkban folyó rekodifikációnak

is tanulsággal szolgálhatnak a korabeli jogászok gondolatai, amelyek napjainkban is megállják helyüket. Meglepő, de a száz évvel ezelőtt élt elődeink is hasonló elvi kérdésekkel harcoltak, a pro és kontra érvek ütköztetése kísértetiesen emlékeztet a mai „pengeváltásokra”. A magánjogi társaságok jelentőségére már akkor felhívták a figyelmünket, ami ma is érvényes, hiszen a forgalom igényeit a kereskedelmi társaságok nem tudják maradéktalanul kielégíteni, tehát a magánjogi társaságok hézagpótló szerepet is betöltenek.

Kérdések fogalmazódnak meg bennünk, amelyekre keressük a választ: Van-e kimutatás az országban működő társaságokról? Egyáltalán lehetséges-e, akár csak hozzávetőlegesen is, a számuk meghatározása? Van-e jelentősége a polgári jogi társaságnak mint társasági formának? Bár a polgári jogi társaságok számáról pontos statisztikai adatok – a jogintézmény jellegéből eredően – nem állnak rendelkezésünkre, ennek ellenére nyilvánvaló, hogy a német-osztrák polgári jogi társaságok száma nagyságrendekkel magasabb a magyar polgári jogi társaságokénál. Kísérletet teszünk, hogy feltárjuk a jogintézmény magyarországi és ausztriai gyakorlati jelentősége közötti szakadéknyi távolság okait.

Kétségtelen, hogy a társasági jogot is elérték a fejlődés megállíthatatlan hullámai, amelyek elodázhatatlan kihívások elé állítják társasági jogunkat is. Magyarország társadalmi-gazdasági körülményei megváltoznak, a nemzetközi viszonyok is nagy hatást gyakorolnak hazánkra a globalizáció és például a multinacionális vállalatok előretörése kapcsán.

Megkíséreljük röviden értékelni az Európai Unió nemzeti magánjogokba való behatolásának társasági jogi aspektusát, és vizsgáljuk a személyegyesítő társaságok érintettségét. Mindeközben azonban nem feledkezhetünk meg a társasági jogi hagyományokról sem. Ez alatt nem a téma jogtörténeti megközelítésére, hanem a klasszikus társasági jogi gyökerek és fogalmakra hívjuk fel a figyelmet. Vajon szükséges-e társasági jogunk megújulása? Elegendő-e a jelenlegi társasági forma-kínálat? Megfontolandó-e valamelyik német társasági forma átültetése a magyar jogba vagy csak néhány célszerű jogtechnikai megoldást kellene ellesnünk nyugati szomszédainktól?

Mindezeket a kérdéseket az újrakodifikálás korában tesszük fel, ami javaslatok megfogalmazására bátorít, és arra ösztönöz, hogy a nemzetközi példákból merítve, nemzeti jogunkat is próbáljuk meg objektív módon szemlélni.

Köszönetet mondok mindenkinek, aki segítségével hozzájárult az értekezés elkészítéséhez. Az értekezés a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatói ösztöndíjának támogatásával készült.

I. A NÉMET TÁRSASÁGI JOG RENDSZERE

1. A TÁRSASÁGOK HELYE A NÉMET JOGRENDszerben – A NÉMET TÁRSASÁGI JOG

A téma átfogó és pontos kifejtését mindenekelőtt a német társasági jognak a jogrendszerben való elhelyezkedése vizsgálatával szükséges kezdeni. Ha a szabályozás módja szerint vesszük górcső alá a német jogrendszert, rögtön megállapíthatjuk, hogy a társasági jog esetében nem létezik egy speciális, minden társasági formát felölelő, egységes „társasági törvénykönyv”, és jelenleg nem is törekednek egy ilyen kódex megteremtésére.¹ Tehát e jogterületet számos – az egyes társasági formációkra vonatkozó – törvény segítségével szabályozzák.²

A társasági jog illetén felaprózódásának több oka van. A „jog művelői” a társaságok szabályozásához különféleképpen viszonyultak illetve viszonyulnak. Ez a következő jelenségekre vezethető vissza:

- a jogtudomány csak utólag próbált reagálni a társaságok megjelenésére, és így megalkotni egy átfogó, a magánjog többi jogágától elkülönülő társasági jogot;
- ugyanakkor a változó életviszonyok és a különféle szükségletek – már a XIX. századtól kezdve - arra késztették a törvényhozót, hogy eleget tegyen ezen elvárásoknak, újabb és újabb, külön jogszabályokat alkotva az egyes társasági típusokra (*Gesellschaftstypen*) vonatkozóan;
- továbbá a joggyakorlat sem elméleti irányelvek kimunkálásán fáradozott, hanem inkább arra törekedett, hogy rávilágítson a szabályozás hiányosságaiból fakadó problémákra.³

Ahhoz, hogy a személyegyesítő társaságokat rendszertanilag el tudjuk helyezni a német jogban, elsőként azt kell megnéznünk, hogy egyáltalán milyen formában lehetséges vállalkozási tevékenységet folytatni. Mivel erre Németországban is több mód áll rendelkezésre, a vállalkozások egyes megjelenési formáit (*Unternehmensformen*) mindenekelőtt a jogrendszer két nagy terüle-

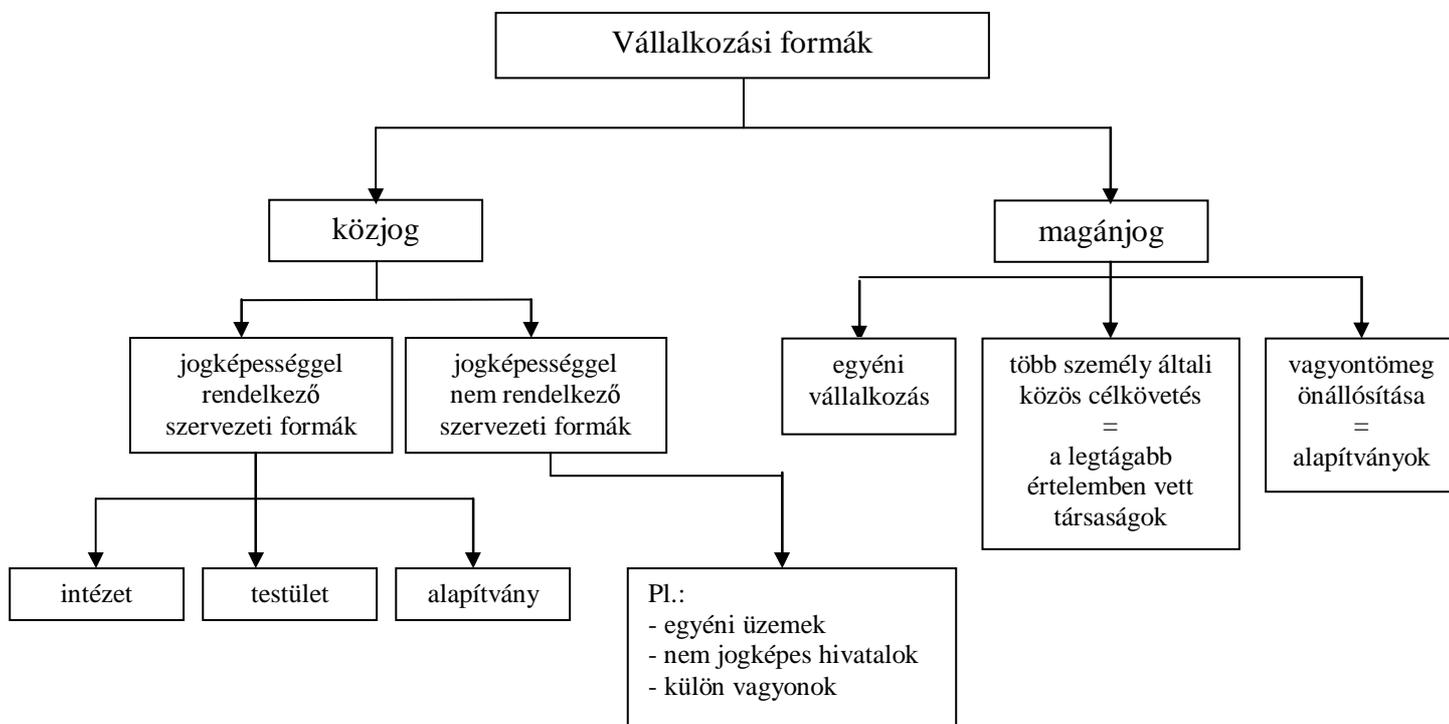
¹ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 1. p.

² Ezek ismertetésére a később: „A társaságok jogforrás szerinti csoportosítása” fejezetben kerül sor.

³ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 1. p.; PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 1. p.

te, a közjog és a magánjog szerint érdemes elkülöníteni. A felosztást az alábbi ábra jól szemlélteti:⁴

1. ábra: Vállalkozási formák a német jogban

A közjogi keretek között működő szervezeteket az is megkülönbözteti a személyegyesületektől, hogy szervezetileg bár hasonlítanak a társaságokhoz, de az alapítóktól elszakadt vagyonok egyesülése révén jönnek létre⁵. Ilyenek például⁶ az

- intézetek (*Anstalten*)
- közjogi testületek⁷ (*öffentlich-rechtliche Körperschaften*)
- alapítványok (*Stiftungen*)

⁴ Az ábra a következők felhasználásával készült: Schaubild: *Unternehmensformen*, KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 1. p.

⁵ Ez az egyik legfontosabb elhatárolási ismérv a létrehozatal, a célkitűzés, az eszköz és az állami felügyelet kérdése mellett.

⁶ A felsorolt szervezetek jogképeséggel rendelkeznek, de vannak jogképeség nélküli szervezetek is (például a jogképeség nélküli intézetek).

⁷ A magánjogi testület és közjogi testület közötti különbség a közjogi testület magánjogi jellegének hiányából ered. A közjogi testület létrehozása közjogi aktsussal és nem magánjogi jogügylettel történik. A közjogi aktus törvény, törvény alapján kibocsátott igazgatási döntés, állami elismerés vagy igazgatási szerződés lehet.

A magánjogi testületek rendszertani elhelyezkedését a magánjogi rendszer ismertetésénél találhatjuk meg.

Amint azt a fentiekből láthatjuk, a magánjog alapján üzleti, gazdasági tevékenységet egyéni vállalkozás (*Einzelunternehmen*) vagy valamilyen „többek által elérni kívánt közös cél érdekében”⁸ létrejött társaság keretében lehet folytatni.⁹ Az is elképzelhető, hogy valamilyen vagyontömeg önállósulva és a szükséges állami engedély birtokában alapítványi formában működjön (*rechtsfähige Stiftung*). Tehát vállalkozásról (*Unternehmen*) a szó legtágabb értelmében véve e három esetben beszélhetünk.

Azonban a klasszikus értelemben vett társaságnak mégiscsak a „*magánjogi összefogásokat*” lehet tekinteni.¹⁰ Ezért a személyegyesítő társaságok dogmatikai besorolása érdekében a legtágabb értelemben vett társaságokat kell a továbbiakban figyelembe vennünk. „*A társaságok beosztása*” című 2. számú ábra szemléletesen ábrázolja a társaságok három nagyobb kategóriába történő felosztását.¹¹

Németországban a gazdasági tevékenység nagy részét személyegyesülések (*Personenvereinigung*) végzik, ezeket társaságoknak (*Gesellschaften*) nevezik. A legtöbb, jelentős ipari terméket pl.: repülőgépek, számítógépek, autók, erőművek stb. szervezetek (*Organisationen*) tudják előállítani, amelyek dolgozók ezreit foglalkoztatják. Azonban kevésbé nehéz feladatok esetén is szükségesnek és hasznosnak bizonyul magánszervezetek (*privaten Organisationen*) létrehozása, mivel így több személy személyi és pénzügyi forrásai úgy állíthatók a közös cél elérésének szolgálatába, ahogy az szervezet nélkül nem lenne elérhető. Németország gazdaságát ezért döntően a magánszervezetek, a társaságok formálják, és ők határozzák meg annak jellegét. Ezen magánszervezetek szabályozásával foglalkozik a társasági jog.¹²

A társasági jog (*Gesellschaftsrecht*) a vállalkozási jog (*Unternehmensrecht*) lényegi részét képezi, így a magánjog rendszerének része is, amelyet egyéni gazdasági, szociálpolitikai és a gazdaság egészére vonatkozó szempontok is meghatároznak.¹³

⁸ KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 1. p., Schaubild: „gemeinsame Zweckfolgung durch mehrere”.

⁹ Megjegyzendő, hogy rt-t és kft-t egyetlen személy is alapíthat (egyszemélyes társaság=*Einmanngesellschaft*). Így e két társasági forma e tekintetben kivételt képez.

¹⁰ KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 2. p.: „privatrechtliche Zusammenschlüsse”.

¹¹ Az ábra eredetijét lásd: KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 3. p.: „Schaubild: Einteilung der Gesellschaften”. A hármas felosztás részei: testületek (*Körperschaften*), személyegyesítő társaságok (*Personengesellschaften*) és a jog által szabályozott területek speciális megjelenési formái (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*). Az ábra magyar nyelvű változatát lásd jelen munkában.

¹² EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 1-2. pp., Rz. 1.

¹³ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 2. p., Rz. 2. Írásában Eisenhardt a következő művekre hivatkozik: BALLERSTEDT: *Was ist Unternehmensrecht?*, FS K. Duden 15., 28. pp. (s. a.); KUNZE: *Unternehmensverband und Unternehmensrecht*, FS K. Duden (s. a.) 201-205. pp.

A társasági jog a magánjog fontos részterülete. Többek között tartalmazza:

- a társaságok megengedett szervezeti formáit,
- a társaság alapítását és megszűnését,
- a társaságok belső felépítésének megengedett formáit, különösen a döntéshozatal, és a tagtársak egymás közötti viszonyára, továbbá
- a társaság magánjogi viszonyait harmadik személyekkel szemben, különösen a tag felelősségére és képviseleti jogaira vonatkozóan.

Példa: Hogy miképpen lehet társaságot alapítani, milyen belső felépítése lehet a társaságnak, azt a társasági jog szabályozza. A társasági jog szabja meg azt is, hogy ki felel a társaság kötelezettségeiért, és ki járhat el jogszerűen a társaság nevében.¹⁴

Bár a társasági jog dinamikusan fejlődik, egyes intézményeinek változása meglehetősen különböző. A szabályozás a történelem folyamán széttagolttá vált, és hiányzik a jogterület egészét átfogó, világosan körvonalazott szabályozástervezet. A társaságok joga az utóbbi évtizedekben csak nagyon visszafogottan fejlődött.¹⁵

A társasági jog alapötlete a felelősségkorlátozás következményeit figyelembe vevő vagy önönállósítás. Ennek megfelelően a társasági jog különbséget tesz személyegyesület (*societas*) és testület (*universitas*) között.

Nem egységesen szabályozottan, de mindenekelőtt a jogtudomány törekszik arra, hogy a társasági jogi jogterület egésze elé egy általános tanokat tartalmazó részt alakítson ki. Ezáltal elősegíti, hogy a társasági jog általános része kifejlődjék, és meginduljon az első lépés afelé, hogy létrejöjjön a jogrendben egy, a tudomány által átfogott vállalkozói jog. Azonban egy ilyen vállalkozói jog alapításának feltételei jelenleg még nem állnak rendelkezésre.¹⁶

Összegzésképpen tehát azt lehet elmondani, hogy nincs egy olyan egységes „*társasági jog*”, amely minden társaságot összefogó jogágként jelenne meg a német jogrendszerben. A német társaságokra vonatkozó joganyagot nem lehet egyetlen kódexben keresni, mivel azok elszórtan találhatók a különböző – egyes formációkról szóló – társasági jogi törvényekben, amelyek háttérjogául a német Polgári törvénykönyv (*BGB*) szolgál.

¹⁴ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 2. p., Rz. 2.

¹⁵ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 28. és 85. pp.

¹⁶ Uo. 38. p.

Ennek komplex okozati hátterének feltárása egy külön tanulmány témája lehetne. Mindezenre egyik okaként megjelölhető az, hogy a magánjog részterületének tekintik a társaságokra vonatkozó normákat, és a jogtudomány „próbálkozása” csupán elméletben tett kísérletet kapcsolódást teremteni a különböző jogszabályokban található eltérő társasági formák között. Másrészt a jogalkotók¹⁷ a gazdasági viszonyokhoz és szükségletekhez igazodva próbáltak meg mindig új, külön törvényekkel sokoldalú társasági formatípusokat kialakítani; a joggyakorlat pedig a szabályozás hiányaira, hibáira mutatott rá, nem jogelvi vezérfonalak kidolgozására törekedett.¹⁸

Ebből kifolyólag a társaságok jogviszonyaiban - eltérő speciális rendelkezés hiányában - a *BGB* dologi illetve kötelmi jogi rendelkezéseit is alkalmazni kell. Továbbá megállapítható, hogy rendszertanilag a személyegyesítő társaságok a magánjogilag szabályozott, legtágabb értelemben vett társaságok egyik nagy kategóriáját alkotják.

1.1. A közösségek joga (Gemeinschaftsrecht), a társasági jog és a magánjog viszonya

A társasági jog sajátossága az egyéb magánjogi jogviszonnyal szemben, hogy nem az egyének saját érdekének védelmét és kielégítését (egyéni érdekek) tárgyalja, hanem azon érdekeket, melyek több személyre is vonatkoznak.

A társasági jog „közösség-jog” (*Gemeinschaftsrecht*). Ellenben megfordítva: nem minden közösség-jog társasági jog. Azonban a társaságok közé – akkor is, ha ezt a fogalmat kitégítjük – csak olyan közösségek számíthatók, melyek pótlólagosan teljességgel meghatározott előfeltételeket teljesítenek, oly mértékben, hogy maguk számára alapvetően az alapvonásokban hasonnemű vagy mégis rokon szabályokat állítanak fel; mert csak ez által bizonyul azok elkülönített tárgyalása és összefoglalása egy önálló jogterületen rendszerszerűen helyénvalónak. Jelen értelemben a célirányos összhatás a magánjogi szerződés értelmében: a társasági jog magánjogi kooperációs jog (*privatrechtliche Kooperationsrecht*).¹⁹

¹⁷ Ez a folyamat a XIX. századtól kezdve tapasztalható, a jogi személyiség-elméletek kibontakozásával egy évszázadban.

¹⁸ Papp Tekla cikkében: PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 1. p. hivatkozik: HERBERT, R. művére: *Probleme der gesetzlichen Fortentwicklung...*, ZHR (1980) 47-73. pp.

¹⁹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 1. p. 1. § I.

Ennek értelmében a társasági jog alatt a magánjogi személyegyesülések jogát (*Recht der privatrechtlichen Personenvereinigung*) értjük. Ezeket a társulásokat egy bizonyos közös cél elérésére, jogüggyellett alapítanak.²⁰

Ez a fogalom-meghatározás a jogterület körülírásához és elhatárolásához bevált. Ezt így vagy hasonlóan, részben a szervezeti tartalom bizonyos erősebb hangsúlyozásával, egészen túlsúlyosan alkalmazzák. Azt is számításba veszik, hogy a jogterület, a szélső tartományokban lévő átfogó és komplex terület rövid jellemzéseként, úgy mint az egyszemélyes társaságok felvételekor, némi „tompaságot” mutat.²¹

1.2. A társasági jog és viszonya egyéb jogterületekhez

A társasági jogot nem csak egy törvény szabályozza. Társasági jogi előírások (*gesellschaftsrechtliche Vorschriften*) találhatóak a *BGB*-ben, a *HGB*-ben és speciális törvények (*Spezialgesetzen*) egy egész sorában. Például a Részvénytörvény (*Aktiengesetz*), a Kft.-ről szóló törvény (*GmbH-Gesetz*), a partneri társaságról szóló törvény (*Partnerschaftsgesellschaftsgesetz*), a Szövetkezeti törvény (*Genossenschaftsgesetz*) és az Átalakulásról szóló törvény (*Umwandlungsgesetz*).²²

A társaságok belső felépítését befolyásolja a munkavállalóknak a vállalat ügyvezetésébe való befolyásáról szóló törvény (*Mitbestimmungsgesetz*) és az üzemi szabályzatról szóló törvény, amely a munkajog része.

A polgári jog általános szabályai, mint pl. a cselekvőképesség (*Geschäftsfähigkeit*), a jognyilatkozat (*Willenserklärung*) és az értelmezés (*Auslegung*) a társasági jogban is érvényesülnek.²³

Nézzünk erre példákat! A tag felmondása egy közkereseti társaságban a tag kiválásához vezet.²⁴ Azt, hogy a nyilatkozat, amellyel a kkt. valamely tagja a társaságot a felmondás útján fel

²⁰ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 1. p. 1. § I.

²¹ Ehhez lásd: KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 1. p., 1. §; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1. § I.; WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) 1. § I; HOPT – HEHL: *Gesellschaftsrecht*³ (1987) Rz. 1; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) I. A; A gazdasági joghoz és a vállalati joghoz való viszonyról alul HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 4. § I. 2.

²² EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 2. p., Rz. 3.

²³ Uo.

²⁴ A *HGB* 131. és 132. §§ 3. bek. Nr. 3, illetve a tagok által létrehozott társasági szerződésnek megfelelően.

szeretné osztani, beérkezett és ezzel hatályossá vált, a *BGB* 130. és az azt követő szakaszok határozzák meg.

Szoros kapcsolatok vannak a társasági jog és az adójog között. Adójogi megfontolások gyakran befolyásolják a társasági forma kiválasztását.

Az 1986. január 1-jén életbe lépett Számviteli irányvonalakról szóló törvény (*Bilanzrichtlinien-Gesetz*) a legátfogóbb próbálkozás a társasági jog szabályozásának harmonizálására az EK-n belül. Ezzel a törvénnyel sikerült a társasági jog jelentős részét, a számviteli jogot a különböző tőkeegyesítő társaságokra és a szövetkezetre vonatkozóan a szabályszerű könyvvitel szabályainak bevonásával az Európai Közösség jogrendjén belül egységessé tenni.

Társasági jogi vonatkozásai vannak az 1998. április 1-jén módosított Vállalkozási részese-déssel létrehozott társaságokról szóló törvénynek (*Gesetz über Unternehmensbeteiligungsgesellschaften, UBGG*), amellyel a tőzsdén nem jegyzett közép-vállal-kozások számára közvetett hozzáférés nyílik a tőkepiacokhoz és javul az ilyen vállalatok külső finanszírozása. Az *UBGG* megteremti az ehhez szükséges szervezeti kereteket. Az ilyen társa-ságok rt (*AG*), kft. (*GmbH*), bt. (*KG*), és betéti részvénytársaság (*KGaA*) formában működhet-nek.²⁵

1.3. A társasági jog és a gazdasági rend összefüggései

A társasági jog Németország gazdasági rendjének fontos alkotóeleme. A német társasági jog a szakmaválasztás és az iparúzés szabadságával együtt biztosítja mindenki számára azt a jogot, hogy szabadon alapítson szervezeteket gazdasági célok követésére és foglalkoztathasson más személyeket ennek érdekében. Az ehhez való jog a gazdasági rend döntő strukturális jellemző-je. Sok vállalkozásnál a materiális termelési eszközök közös tulajdona kisebb mértékű, mint a munkatársak szerződéses szervezete. Egy szolgáltató vállalkozás számára például a termelési eszközök a vállalkozás teljesítményéhez kevésbé fontosak. (Pl.: turisztikai vállalkozások, vagy takarítócégek). Mindazonáltal Németországban mindenkinek jogában áll termelési eszközöket megszerezni, és eldönteni, hogy akarnak- e közösséget létrehozni, ezt milyen eszközökkel, mi-lyen célból és milyen jogi formában teszik.²⁶

²⁵ *UBGG* 2. §, EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 4. p., Rz. 5. A további részleteket lásd Rz. 470. ff.

²⁶ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 4. p., Rz. 6.

Mint rendszerhez kötött jog, a társasági jog a különböző társadalmi- és gazdasági rendszerekben eltérő. Eisenhardt szerint az olyan országokban, mint pl. a volt szocialista országok [az ún. Keleti- blokk (*Ostblock*) államai] a szerződési szabadság és a magánkezdeményezés nem tartoznak a jog- és gazdasági rend lényegéhez. Ez a német társasági jognál nem elképzelhető.²⁷

A jogrendhez és a gazdasági rendhez kötődő alapdöntéseket az Alkotmányban (*Verfassung*) fektették le. Az Alkotmány értelmében Németország államformája demokratikus köztársaság, Mindemellett az alaptörvény célként tűzi ki a szociális jogállami berendezkedés megvalósítását. Az Alkotmány tartalmaz olyan normákat, amelyek a gazdasági életet döntően befolyásolják. Példák erre a magántulajdon védelme (*Garantie des Privateigentums*), a tulajdon szociális kötődése (*Sozialbildung des Eigentums*)²⁸, az egyesülési szabadság (*Vereinigungsfreiheit*)²⁹ és a hivatás/szakma szabadsága (*Berufsfreiheit*)³⁰. Abban a kérdésben, hogy az Alkotmány mennyiben tartalmazza a gazdaságpolitikai alapvetéseket, teljes az egyetértés. Az Alkotmány a gazdasági rend kérdését azért nem szabályozza, hogy szabad teret hagyjon annak kialakítására.³¹ A jogalkotó feladata a szakszerű gazdaságpolitika kialakítása, a fenti alkotmányjogi irányvonalak betartása mellett. A napjainkban gyakorolt piacgazdaság, mint olyan, nem jelenik meg az alkotmányban. Mindazonáltal egységes annak a megítélése, hogy az alkotmányos alapjogok egy totális tervgazdálkodást nem tesznek lehetővé. Összességében a jogalkotónak jelentős a mozgásteret a különböző komponensekből összetett gazdasági rend kialakításában.³² Az Alkotmány által létrehozott mozgásteret többek között a társasági jog tölti meg tartalommal és válik ezáltal a német jog- és gazdasági rend fontos strukturális elvévé.³³ A társasági jog azon jogterületek közé tartozik, amelyek társadalompolitikai szempontból különösen érdekesek.³⁴

²⁷ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 4. p., Rz. 8.

²⁸ GG. 14. § 1 és 2. §§.

²⁹ GG. 9. §.

³⁰ GG. 12. §.

³¹ Vö: HESSE: *Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland*²⁰ (1999), 1. § III 2a; *BVerfGE* 50, 290, 336 ff.; RAISER: *Das Unternehmen in der verfassungsrechtlichen Ordnung der...*, JZ (1979) 489. p.

³² RAISER: *Das Unternehmen in der verfassungsrechtlichen Ordnung der...*, JZ (1979) 489. p.

³³ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 5. p., Rz. 8.

³⁴ Eisenhardt ez a következő példákon keresztül világítja meg: EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 5. p., Rz. 9. A társasági jogban az Alkotmány átsugárzó hatása gyengén fejeződik ki. Csak nagyon ritkán fordul elő, hogy társasági szerződésből eredő egyezségek valamely tag alkotmányos jogait sértik. Alapszabály szerint a bíróságoknak el kell fogadni a tagok által kialakított szerződés szerű módokat, mivel a tag a személyes autonómiájával élve szerződés alapján az alkotmányban garantált jogairól lemond. Vö. *BVerfGE* 81, 242, 254. [JUNG: *Individualschutz durch Wirtschaftsgrundrechte im Gesellschaftsrecht*, JZ (2001) 1004. p., 1008. p.]

A paritásos alapú beleszólási jog követelése a nagyvállalatoknál, és az e körül zajló bírósági viták, amelyek a Szövetségi Alkotmánybíróság döntésével csak részben záródtak le (*BVerfGE* 50, 290. ff.), fontos társadalmi vitát váltottak ki Németországban az elmúlt néhány évben.

A társasági jog funkciója

Mikro gazdasági szempontból a jogilag szabályozott együttműködés keretében a személyek megvalósíthatják közös céljukat. Még felelősség-korlátozó elemeket is beiktattak a szabályokba, ami a vállalkozások kockázatát csökkenti.³⁵

Makro gazdasági aspektusból szemlélve: a nemzetgazdaságban az innovációs lehetőségek megnyitásához szervezeti formákat biztosít. A személyek anyagi forrásait meghatározott irányba terelik, befektetési forrásokat biztosítanak. Mindezekhez a szabad versenyt szabályzó „biztosítékokat” iktatnak be, amely megteremti a szabadpiaci verseny lehetőségét.

A társasági jog *jogi funkciója* pedig leginkább az érdekek kiegyensúlyozása a társaságok, a tagjaik, a hitelezők és a nyilvánosság között.

1.4. A társasági jog történeti dimenziója

A német társasági jognak nincs átfogó jogtörténete. Ez részint a problémás fogalom kialakításán, részint a társasági jogi irodalom „történelmen-kívüli” vonzatán alapulhat. A mai értelemben vett társasági jog tudománya lényegében a XIX. században jött létre, és mindenekelőtt a XX. században differenciálódott és nyerte el mostani jelentőségét. A társasági joggyakorlat a jogi élet modern jelenségeiből és követelményeiből él, ami azzal fenyeget – nem utolsósorban az adójogi befolyása miatt – hogy folyamatosan csekélyebb lesz a szerepe. Ez nemcsak a társasági jogra, mint egészre, hanem az egyes társaságokra is érvényes. A jogi forma változtatását és a szerkezeti átalakításokat, amelyeket évtizedekkel ezelőtt még kivételes jelenségeknek számítottak, mára egyre inkább természetesnek tekintjük. A rugalmasságot és változtatásokat csakis a történeti dimenziók figyelembe vétele mellett engedheti meg a jogalkotás és a jogalkalmazás. Különösen akkor mutatkozik ez meg, ha a társasági jognak intézményesített alapokat akarunk teremteni. A jogrend: rendszer és folyamat. „Aki nem ismeri a múltat, nem érti meg a jelent és a jövőt sem képes meglátni.”³⁶ A társasági jog törvényi normaszervezetében lévő ellentmondások magyarázatát – és nem ritkán azok feloldását is – a történeti szemlélet segítségével kap-

A nagyvállalatok nagy gazdasági hatalma felkavarja az általános közvélemény érdeklődését. A nyilvánosság tehát érdekelt abban, hogy a nagy részvénytársaságok – és természetesen más jogi formában működtetett társaságok – gazdasági viszonyaiba betekintést nyerjen. A társasági jogi előírások a nagyvállalkozások nyilvánosságra hozatali kötelezettségének fokozódásához vezettek.

³⁵ Ne feledkezzünk meg az egyszemélyes tőkeegyesítő társaságokról sem, amelyek szintén megengedettek.

³⁶ „*Wer nicht um das Woher weiß, wird das Heute und das Wohin nicht begreifen können.*“ (Karsten Schmidt).

hatjuk meg. Fontoljuk meg *Karsten Schmidt* szavait, amely szerint a történelmi visszatekintésnek nem patinát és történelmi méltóságot kell kölcsönöznie a társasági jogi tanulmányainknak, hanem a megismerést és a haladást kell szolgálnia.³⁷

A társasági jog története: társadalomtörténet és normatörténet. A társasági jogi norma-szerkezetet a társadalomtudományi irányzatok lényegesen formálták, mert a társasági jogi szervezetek nem utolsó sorban társasági és gazdasági valóságos jelenségek.

A társasági jog normatörténete összetett, ennek ismertetése a történeti összefüggéseknél kerül sor. A normatörténet jelentőségét konkrét összefüggésekben lehet érthetővé tenni. Mindenekelőtt egy alapvető megállapítást kell tennünk: a normatörténet jelentősége nem szorítkozik a jogi normák történeti és teleologikus értelmezésének egyes kérdéseire, hanem az egész társasági jog alapjaira kiterjed. Ennek oka a következő: vannak jogi formák, amelyek szabályozása 1861 óta (Általános Német Kereskedelmi Törvénykönyv, *ADHGB*) megközelítőleg változatlan maradt, de arculatuk megváltozott (kkt., bt. és csendes társaság). Ezzel ellentétben vannak olyan jogi formák, amelyek éppolyan időségek vagy alig fiatalabbak, azonban ismételt jogalkotói reformoknak alá vetettek (rt., szövetkezet). Az első csoport esetén a törvény alkalmazását a megváltozott valós viszonyokhoz kell igazítani, a második csoportnál a törvényhozó a társasági jog fennálló helyzetére lényeges befolyást gyakorol. Más formákat mesterségesen teremtettek meg (kft.) vagy csak a *BGB* által birodalmilag egységesen szabályoztak (egyesületek, polgári jogi társaság).³⁸

A társasági jog európaivá tétele sem járul hozzá a tartalmi egységhez, mert a szupranacionális harmonizálás nem az egész, hanem az egyes problémák vonatkozásában kap jelentőséget. A társasági jog nemcsak normatív szempontból bizonyult széttagoltnak, hanem a törvényi jog az egyes jogi formáknál is teljesen eltérő fejlődési stádiumban található. Nemcsak a külsőségek hiányoznak egy zárt társasági jogi kodifikációhoz, hanem az összehasonlító szemlélet is újra meg újra súrlódásokhoz vezet. Történeti, összehasonlító szemléletével a német jogterületen született munkák is hozzájárulnak a társasági jog általános tanításainak kidolgozásához.³⁹

³⁷ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 55-56. pp., 3. § IV. 1. pont.

³⁸ Uo. 56-57. pp., 3. § IV. 2/a. és b. pont.

³⁹ Uo. 57. p., 3. § IV. 2/b. pont.

2. SZEMÉLYEGYESÜLÉS – TÁRSASÁG. A TÁRSASÁG FOGALMA

(A TÁRSASÁG FOGALMÁNAK SZŰK ÉS TÁG ÉRTELMEZÉSE)

Ha a személyegyesítő társaságok dogmatikai elhelyezése érdekében a német társasági jog forrásait vizsgáljuk, elsőként a német Alkotmányhoz (*Grundgesetz*) kell visszanyúlnunk. Ez az egyesülési szabadságnak egy általános megfogalmazását adja, amelynek értelmében az egyesülési szabadság nem korlátozódik a szűkebb értelemben vett egyesületek létrehozására.⁴⁰

A személyegyesüléseknek a német alkotmányban *egyesület (Verein)* és *társaság (Gesellschaft)* névvel jelölt formáit a jogi szabályozást rendező és kommentáló német jogtudomány a *társaság* fogalomban egyesíti. Az alaptörvény fenti két alapvető kategóriájából pedig valamennyi nevesített, külön törvényben megtalálható személyek egyesülési-szövetkezési formája (*Personenverband*) levezethető.

Az Alkotmányban megjelölt egyesület és társaság a német személyegyesületi jog két alapvető rendszerét képviseli, dogmatikai szempontból a különböző személyegyesületi formák – ahogy erre már fentebb utaltunk – ezekre az alapvető intézményekre vezethetők vissza.

A személyegyesülések körét – a testületeket ellenpólusként állítva – leszűkítve vizsgálja.⁴¹ Mindkét alaptípust szabályozza a német Polgári Törvénykönyv (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*):⁴²

– az egyesület (*Verein*) – mint az olyan korporatív (testületi, azaz szervezettel rendelkező) csoportosulás, amelyre a tagok személyétől való teljes függetlenség a jellemző (tehát a tagok személyében bekövetkező változás nem érinti az egyesület létét) – lehet

- jogképes ill. jogképességgel nem rendelkező (*rechtsfähiger/nichtrechtsfähiger Verein*),⁴³ valamint
- „ideális”, eszmei céllal (*Idealverein*) vagy gazdasági haszonszerzési céllal (*wirtschaftlicher Verein*) alakuló;⁴⁴

⁴⁰ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* vom 23. Mai 1949 (GG) 9. § (1) bek.

⁴¹ A különbséget jól érzékeltetik a tagokat jelentő eltérő megnevezések, a személyegyesüléseknél "*Gesellschafter*", a testületeknél "*Mitglied*".

⁴² *Bürgerliches Gesetzbuch* vom 18. August 1896 (*BGB*).

⁴³ A joggyakorlat és a jogtudomány azonban a BGB ezen rendelkezését elhibázottnak tartja és a nem jogképes egyesületeket továbbra is jogképesként igyekszik kezelni. KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 4. p.

⁴⁴ *BGB* 21-79. §§.

– a társaság (*Gesellschaft*) - a *BGB* megfogalmazása szerint⁴⁵ - személyek társasági szerződés alapján létrejövő olyan egyesülése, amelyben „a tagok arra kötelezik magukat, hogy kölcsönösen elősegítik valamely közös cél elérését, különösen pedig teljesítik a megegyezett hozzájárulást”.⁴⁶ Ebből is látható, hogy itt inkább a személyes jelleg dominál: a kitűzött cél megvalósításáig a tagok összefognak, együttműködnek, s emiatt személyüket tekintve szorosan egymáshoz kötöttek.⁴⁷

2.1. A társaság fogalomkörének értelmezése; a hagyományos definíció és elhatároló funkciója

A társasági jog (*Gesellschaftsrecht*) definíciója: „a magánjogi személyegyesülések joga, melyek egy meghatározott közös cél elérése érdekében jogügyleti úton alapítatnak.”⁴⁸

A fogalom-meghatározás szerint a tágabb értelemben vett társaság magában foglalja a testületileg szervezett jogi személyeket is (mint pl.: bejegyzett egyesület, rt.). Ettől különböztethető meg a szűkebb értelemben vett társaság, azaz a személyegyesítő társaság.⁴⁹

A „társaság” (*Gesellschaft*) kifejezést általában és a jogi nyelvben is többféle módon használják. Itt a társaságot, mint átfogó fogalmat minden – a későbbiekben is megemlítendő – magánjogi személyegyesülésre értjük.⁵⁰

A társaság fogalma a német jogban több szinten kerül értelmezésre. A szűkebb értelmezéstől a legtágabb felé haladva tekintsük át ezeket!

2.1.1. A „társaság” (*Gesellschaft*) legszűkebb értelmezése

A társaság megfogalmazásának azonban nem ez az egyetlen lehetséges módja. A *BGB* előbbi definíciója tulajdonképpen csak a legszűkebb értelemben vett társaságot, nevezetesen a polgári

⁴⁵ *BGB* 705-740. §§.

⁴⁶ *BGB* 705. § (*Inhalt des Gesellschaftsvertrages*) „Durch den Vertrag verpflichten sich die Gesellschafter gegenseitig, die Erreichung eines gemeinsamen Zweckes in der durch den Vertrag bestimmten Weise zu fördern, insbesondere die vereinbarten Beiträge zu leisten.”

⁴⁷ A társaságról és az egyesületről, mint a két „prototípus” elhatárolásáról, részletesebben később szólunk.

⁴⁸ „..., das Recht der privatrechtlichen Personenvereinigungen, die zur Erreichung eines bestimmten gemeinsamen Zweckes durch Rechtsgeschäft begründet werden” Vö. még: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1. § I. 1.; WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) 3. p.; STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 28. p. A társasági jogot (*Gesellschaftsrecht*): a definícióhoz tartozó jogi formák szabályai töltik meg tartalommal. – jegyzi meg Papp Tekla is, Koch- ra hivatkozva: PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 2. p. [KOCH: *Die Entwicklung des Gesellschaftsrechts...*, NJW (1987) 2483-2494. pp.]

⁴⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 1. p., 1. § I. Ezt részletesen kifejthetjük a későbbiekben.

⁵⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 1. p., Rz. 1.

társaságot határozza meg (*Gesellschaft des bürgerlichen Rechts, GbR, BGB-G*). Eszerint a pjt. a személyegyesülések olyan típusa, amely két vagy több személy valamilyen közös cél elérése érdekében történő társulásával jön létre, s amelynek nincs testületi szervezete. A BGB 705-740 §§-ai által szabályozott polgári jogi társaság különleges helyet foglal el a társasági jog rendszerében, mivel minden személyek által alkotott társaság alaptípusát adja.⁵¹

2.1.2. A „társaság” (*Gesellschaft*) tágabb értelmezése

Steding szerint a társasági jog a magánközösségek – személyegyesülések (*Personenvereinigungen* – joga. A társaságok jogügyleti megállapodással – társasági szerződés *Gesellschaftsvertrag* által – egy meghatározott közös cél elérése érdekében jönnek létre. Ezen társaságok szerkezetének uralkodó jellegzetessége a közös célkövetés.⁵²

Hopt is ezt a fogalmat erősíti meg: társaságnak tekintünk minden, egy közös cél elérése érdekében, jogügylettel alapított, magánjogi személyegyesülést. A társasági jog az így körülhatárolt társulásoknak, „kapcsolatoknak” a joga.⁵³ Ha a társaság fogalmát tág értelemben vesszük, akkor ez alatt viszonyt kell értenünk, amely személyek közösségi célon és szabad akaraton nyugvó tömörülése. Tehát személyegyesítő társaságok (társaságok szűkebb értelemben) és az egyesületek. Még ha nem teljesen egyértelmű is, ezek a különbségtelek messzemenően szükségesek. Abban az esetben, ha ehhez kétség fér, úgy ezt a megkülönböztetést kiterjesztően szokás értelmezni (*Maiberg*).⁵⁴

Wiedemann is hasonló tartalmi elemekkel adja meg a definíciót: a társaság a magánjog olyan szabadon létesített személyegyesülése, amelyet a tagok közös cél érdekében hoztak létre. A német társasági jog hatósugara körülrajzolja azon joganyagok halmazát, ami a magán célközösségek jogának is nevezhető.⁵⁵ Ez a felfogás az uralkodó a svájci⁵⁶ és az osztrák jogban is⁵⁷.

Hohloch sem szakad el német jogtudós társaiának a fentebb leírt fogalmaitól: a német társasági jog a magánjog (*Privatrecht*) része, azonban nem az egyes személyek érdekeit, hanem a közösségek ill. az ezen az összefogáson belüli egyes személyek jogait és kötelezettségeit sza-

⁵¹ A későbbiekben egy egész fejezetet szentelünk a polgári jogi társaságnak (*GbR*).

⁵² STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹ ... (1997) 28. p.

⁵³ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 15. p.

⁵⁴ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 2 Rz. 4.; STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹ ... (1997) 85. p.

⁵⁵ WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) s. p.

⁵⁶ MAYER – HAYOZ – FORTSMOSER, P.: *Grundriß des schweizerischen Gesellschaftsrechts*³ (1978) 190. p.

⁵⁷ Erre vonatkozóan lásd jelen tanulmány „Osztrák társasági jog” című fejezetét. Sándor Tamás is a fenti megállapítást teszi: SÁNDOR, T.: *A társasági jog alapjai az NSZK-ban* (1989) 682. p.

bályozza. Azonban nem minden közösség társaság. Ez a fogalom csupán az olyan magánjogi személyegyesüléseket (*privatrechtliche Personenvereinigung*) foglalja magába, amelyeket egy meghatározott közös cél elérésére jogüggyellett (*Rechtsgeschäft*) alapítottak.⁵⁸

Ezekhez a társaságokhoz (személyegyesülésekhez) számítják:

- a polgári jogi társaságokat, amelyet a *BGB* szabályoz és
- a *HGB*-ben szabályozott kereskedelmi társaságokat:⁵⁹
 - a közkereseti társaságot (*OHG*)
 - a betéti társaságot (*KG*) és
 - a csendestársaságot (*StG*).
- az egyesületeket mint testületileg szervezett szövetségeket, amelyekhez tartoznak
 - a jogképes és nem jogképes testületek is, és
 - a következő kereskedelmi társaságokat (tőketársaságok) amelyeket különböző törvények szabályoznak:
 - részvénytársaság (*AG*),
 - betéti részvénytársaság (*KGaA*),⁶⁰
 - korlátolt felelősségű társaság (*GmbH*),
 - kölcsönös biztosító egyesület (*VVaG*),
 - bányajogi társaságok (*Bergrechtliche Gewerkschaft*).

A szövetkezetek (*Genossenschaft*, eG.) a tőketársaságokkal szemben sajátos jellegűek. Ezek a nem kereskedelmi társaságokhoz sorolandó kevert formák. Ennek ellenére jogi személyek és testületi jogokkal rendelkeznek.⁶¹

⁵⁸ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 9. p., Rz. 1.

⁵⁹ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 2. p., Rz. 4.

⁶⁰ Uo. 2. p., Rz. 5. Lásd még: Rz. 202., 306.

⁶¹ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 2. p., Rz. 5. A bejegyzett szövetkezetek (*eingetragene Genossenschaft*) nem csekély gazdasági jelentőségű, különleges vállalkozási formák, a gazdasági élet különböző területein fordulnak elő. A szövetkezeti törvény (*GenG*) 1. §-a alapján nem önállóan közvetlen jövedelmi célokat követnek, hanem nem zárt taglétszám mellett tagjaik számára a közösségi üzletvitel segítségével a jövedelem megszerzés vagy a gazdaság támogatását szolgálják. A szövetkezeti jog régóta egy önálló speciális területté fejlődött a társasági jogon belül. Abból a különös célkitűzésből, mely azoktól, mint személy- vagy tőkeegyesítő kereskedelmi társaságoktól, de ugyanúgy az egyesületnél és a *BGB-G*-nél lehetséges eszmei céloktól alapvetően különbözik. Ezekből eltérő jogi struktúrák következnek, amelyek helyes megértése érdekében a szövetkezeti személy fejlődés- történetbeni és

Tágabb értelemben szintén társaságnak tekinthető bármely kereskedelmi, üzleti tevékenységet folytató vállalkozás. Így már a *BGB*-ben megfogalmazott pjt. (*BGB-Gesellschaft*) mellett a társaság fogalmi körébe tartoznak az egyéb, pjt-n kívüli személyegyesítő társasági formák (*KG, OHG, stG*), valamint a tőkeegyesítő társaságok is (*AG, GmbH, KGaA*).

Westermann úgy fogalmaz, hogy akkor beszélhetünk a legtágabb értelemben vett társaságról, amikor a személyek minden olyan szabad, magánjogi szerződés alapján történő összefogásáról van szó, amelynél nem számít, hogy jogilag mennyire önálló a benne összefogott emberek személye ill. vagyona, valamint az, hogy az elérni kívánt cél mire irányul: haszonszerzésre vagy valamilyen más egyéb célra.⁶² Következésképpen, ebben az értelmezésben a lényeg a személyek társaság keretében történő összefogásában rejlik. Emiatt lehet a testületek (*Körperschaften*) másik két nagy típusát, az egyesületeket (*Vereine*) és a szövetkezeteket (*Genossenschaften*), valamint az egyes területek speciális típusait (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*) is – a legszélesebb értelemben véve – társaságnak tekinteni.

Az előbbiekhöz hasonlóan, *Klunzinger* is a testületeket (*Körperschaften*) tekinti a személyegyesítő társaságok mellett a legtágabb értelemben vett társaságok másik nagy csoportjának. E kettő mellett a harmadik kategóriába olyan külön típusokat sorol, amelyek azért nem tartoznak az előzőek egyikébe sem, mert e harmadik csoport bizonyos, a jog által szabályozott területek speciális megjelenési formáit öleli fel (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*). Ennek a vázlatos áttekintését a következő oldalon található ábra adja.⁶³

Láthatjuk, hogy a „társaság” (*Gesellschaft*) definiálásakor a lényegi pontokban meggyeznek a különböző jogtudósok fogalmai. A társaságok besorolásakor azonban megfigyelhetünk különbségeket, például *Karsten Schmidt* a személyegyesítő társaságokhoz (*GesbR, OHG,*

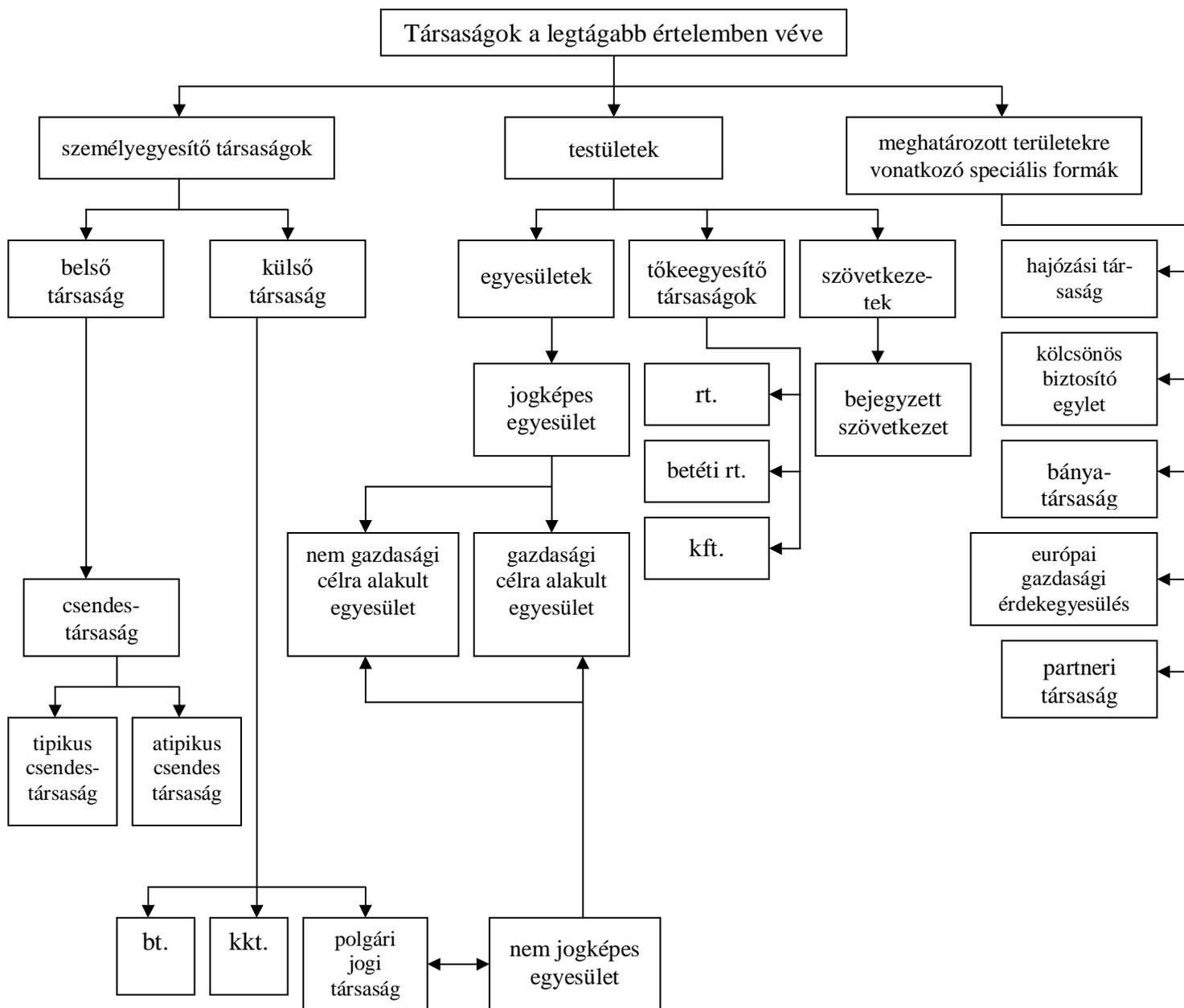
mindenekelőtt gazdasági sajátosságaiban és ismertető jegyeiben való elmélyülés szükséges, amelyet itt – sem általánosan előrevetítve, sem röviden összegezve – nem lehet megvalósítani. Részletes tárgyalása ezért, és terjedelmi okokból nem lehetséges, de nem is feladatunk. Rövid bemutatás is az említett okokból talán kétségeket keltene. Aligha indulhat ki a pusztán törvényi tartalomról, emiatt nem éppen az alapvető problémákba vezethetne, és esetleg nem helytálló véleményeket fogalmaznának meg. Helyesebbnek tűnik emiatt az, hogy az itt megadott kereten belül, egy szükségből nem teljes bemutatásról lemondjunk, és az érdeklődőket a vonatkozó szakirodalomra utaljuk. PAULICK: *Das Recht der eingetragene Genossenschaft* (1956) op. cit., SCHUBERT – STEDER: *Genossenschaftshandbuch* (1989) op. cit., LANG – WEIDMÜLLER: *Kommentare zum GenG*³² (1988) op. cit., Lásd még: néhány társasági jogi tanulmányban, a „szövetkezet”-ről szóló fejezeteket: GRUNEWALD: *Gesellschaftsrecht*⁴ (2000) 393-402. pp., HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 286-287. pp., KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 389-392. pp., SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1259-1271. pp.

⁶² WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 1. p.

⁶³ Az ábra eredetijét lásd: KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 3. p.: „Schaubild: Einteilung der Gesellschaften”.

KG, StG) sorolja mint „különtípusokat” (Sondertypen): a Partnerschaft, a Partenreederei és az EWIV formákat is.⁶⁴

2. ábra: A tágabb értelemben vett társaságok

⁶⁴ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1281. p., 43. § I/a.

2.1.3. Egy általános társaság-fogalom megalkotása

Mindezek tudatában, ha egy minden társaságra érvényes *társasági fogalmat* szeretnénk meghatározni, akkor ehhez elsőként a „közös nevezőt” kell megtalálni. Azokat az ismertető jegyeket kell összegyűjteni, amelyek a számos különbség ellenére valamennyi társasági típusra jellemzőek. Ezeket egybevéve, ekképpen lehetne definiálni „általában véve a társaságot” (*Gesellschaft*): „a társaság minden olyan magánjogi jogügyleten alapuló személyegyesülés, amely valamely közös cél elérésére jött létre”.⁶⁵ Ebből a megfogalmazásból is kiderül, hogy a valamennyi társaságot felölelő társasági definíció három fogalmi elemből tevődik össze.⁶⁶

- több személy összefogása (személyegyesülés),
- amely magánjogi jogügylettel jön létre (magánjogi jogügylet, mint jogalap),⁶⁷
- valamely közös cél elérése, megvalósítása érdekében (közös célkövetés).⁶⁸

Ezek a lényegi jellemzők ugyanis valamennyi – tág értelemben vett – társasági formára igaznak mondhatók, az egyes típusok specifikumait a rájuk vonatkozó konkrét szabályok határozzák meg.

A társasági formáknak (*Gesellschaftsformen*) a társaság fogalmának szélesebb értelemben vett meghatározásán alapuló sokszínűsége azt eredményezi, hogy a társasági jog a mindennapi élet szinte valamennyi területén jelentőséggel bír. Számos karitatív, kulturális vagy akár sportegyesülés stb. veszi igénybe manapság az összefogások társasági jogi formáit. Ezen túlmenően nagy a jelentősége a társasági jognak a gazdaság területén, ahol a személyegyesülések (*Personenvereinigung*) társasági jogi formáit az érdekszövetségek éppúgy használják, mint a nagyvállalatok. A gazdasági helyzet és a technika állása az egyes személyek társasággá történő összefogásait követeli meg azért, hogy az egyes gazdasági területek követeléseit érvényesíteni tudják. A növekvő tőkeigény, valamint a felelősség korlátozásának lehetősége úgy érvényesül,

⁶⁵ „*Gesellschaft ist jede privatrechtsgeschäftlich begründete Vereinigung von Personen zur Verfolgung eines gemeinsamen Zweckes*” KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 1. p.

⁶⁶ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 64. p.

⁶⁷ Ez a szerződés mint kötelmi jogi és szervezetalapító szerződés, kettős jogi természetet mutat.

⁶⁸ Ez a cél a legkülönbébb lehet: pl. a pjt. esetében a *BGB* 705.§-a konkrétan nem határozza meg a közösen el-érendő célt, így az bármely tetszés szerinti cél lehet. *KG* vagy *OHG* (*HGB* 105, 161. §§) a közös cég alatti iparszerű kereskedelmi tevékenység folytatására alapítható, ugyanakkor a *GenG* 1.§- a alapján egy szövetkezet célja az, hogy tagjainak a jövedelemszerzését elősegítse, a gazdaságukat támogassa a közösen kifejtett üzleti tevékenység segítségével.

hogy azok a vállalkozások, amelyeknek az egyes személyek teljesítőképességét és a kockázatvállaló készségét túllépnék, társasági jogi összefogás keretében megvalósíthatják.⁶⁹

2.1.4. Társaságnak nem minősülő csoportok

A társasági jog definíciója lehetővé teszi azt, hogy elhatároljuk a társasági jogot a többi jogterülettől.

Ha a definícióban szereplő fogalmi elemek bármelyike is hiányzik, már nem társaságról beszélünk. Ezért az ilyen szervezetek *nem* minősülnek társaságnak, s így nem a társasági jog keretén belül nyernek szabályozást. Azok a közösségek, melyek jelen definíciónak nem felelnek meg, nem társaságok és ezért a részletes bemutatásukra nem vállalkozunk, csak egy vázlatos áttekin-tésre.

Mindenekelőtt *nem* tartoznak a társaságokhoz:⁷⁰

- a közjogi testületek (*Körperschaften des öffentlichen Rechts*⁷¹), vagy közjogi szerveze-tek (*Organisationen des öffentlichen Rechts*)⁷²

A vizsgálódásunk szempontjából közömbös, hogy milyen további karakterrel rendelkeznek. Ezek nem egy magánjogi szerződésen, hanem valamely közhatalmi vagy közjogi szerződésen alapulnak. Tekintet nélkül arra, hogy milyen jogi formát öltenek, nem tekinthetők társaságnak. Ilyenek pl.: állam, egyházak, egyetemek, községek, községi szövetségek, kereskedelmi és iparkamarák, de még a víz- és gátszövetségek stb.

Ide tartoznak az (önállóan tevékenykedő) közintézetek, az egészségbiztosítási pénztá-
rak, az Országos Biztosítóintézet, a szakmai szövetkezetek, a rádióintézetek és az ipari-
és kereskedelmi kamarák. Végezetül ide tartozik néhány közalapítvány is, pl.: a Porosz
Kultúra Alapítvány.⁷³

⁶⁹ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 10. p., Rz. 4.

⁷⁰ A felsorolás a következő szerzők műveiben található pontok egyesítése alapján született: KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 8. p.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 9. p., Rz. 3.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 1. p., 1. § I.; HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 1-2. pp. 1. § I., HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 1-2. pp. 1. § I.

⁷¹ A közjog testületeinek a magánjogi személyegyesülésektől történő elhatárolása egyedi esetben nehézségeket okozhat; közelebbit az állam- és közigazgatási jogban találhatunk.

⁷² Ehhez még lásd a *BGB* 89. §-át.

⁷³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 1. p. 1. § I. A magánjogi szerződéssel létrejövő tömörülések hiánya miatt nem „társaságok” a közjogi testületek. Pl.: községek, községi egyesülések és (kényszer-)társulatok. Fennhatósági aktus révén, vagy a közjogi szerződés alapján létrejött dolgok, mint közjogi jogi személyek, közjogi és hatósági feladatokkal vannak megbízva. Ezeknek a feladatoknak a teljesítéséhez legtöbbször kényszerjogosítványokkal

- A közösségek (*Gemeinschaften*) ill. a *BGB* 741. és további szakaszai alapján az egyszerű jogközösségek (*die schlichte Rechtsgemeinschaften*) sem társaságok, mivel a közös cél elérésére nem jogügyleti úton, hanem a törvény erejénél fogva jönnek létre. Ilyenek pl.: feltalálók közössége (*Erfindergemeinschaften*), kincstalálás (*Schatzfund*), a családi jogi közösségek (*familienrechtliche Gemeinschaften*) (lásd a következő pontban) stb. Ezeknél hiányzik mind a jogügyleti alap, mind a közös cél elérésére való törekvés.
- A családjogi közösségek (*Familienrechtliche Gemeinschaften*), mint pl.: házasság, örökbefogadás – igaz, hogy jogügyleteken alapulnak, átfogó életközösségeket hoznak létre – de nem egy meghatározott cél elérésére koncentrálnak.⁷⁴ Ezek még akkor se számítanak társaságnak, ha jogügylettel alapították, mint ahogyan a házasságot vagy egy örökbefogadást, mivel ezek általában nem egy meghatározott cél elérésére irányulnak.
- A házassági szerződés által keletkező vagyonközösség (*Gütergemeinschaft als ehevertraglicher Güterstand*): a házassági szerződéssel pusztán vagyoni jogi kapcsolat jön létre a házastársak között, amely pedig nem személyegyesülés.
- A házastársi életközösség (*die eheliche Lebensgemeinschaft, Ehe*). Itt szó sincs arról, hogy valamilyen cél elérése érdekében kötnek házasságot a felek, mivel a házasság célja az életközösség létrehozása.⁷⁵
- Az örökösársak közössége (*Erbengemeinschaft/Miterbengemeinschaften*⁷⁶) (*BGB* 2032. és köv. §§), mivel – leginkább a törvényes öröklés eseteiben – nem jogügylettel alapították, nem szabad elhatározásból alakulnak, hanem a törvény erejénél fogva jöttek létre, és ezen túlmenően nem szabad akaratból létrejövő összefogásról van szó.⁷⁷
- Az alapítványok (*Stiftungen*): önállósult vagyontömegek és nem minősülnek személyegyesüléseknek.

rendelkezik. [MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 2. p. Rz. 6.] Például kényszertagság ügyvédi, orvosi, fogorvosi, gyógyszerész kamarában.

⁷⁴ Ettől meg kell különböztetni, hogy a házastársak vagy a szülők és a gyermekek között is egy a hasonlóan meghatározott cél közös megvalósítására társasági kapcsolatot lehet alapítani (házastársi társaság, családi társaság).

⁷⁵ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 15. p. Rz. 1.

⁷⁶ Lásd a rá vonatkozó szabályokat a *BGB* 2032-2057. §§-ban.

⁷⁷ Mivel az öröklés ipso iure bekövetkezik a halállal, a törvény erejével áll be, tehát nem jogügylet által és ráadásul nem is egy meghatározott közös célból kerül alapításra az örökösársak közössége.

Sem a magánjogi alapítvány (*bürgerlich-rechtliche Stiftung/privatrechtliche Stiftung*),⁷⁸ sem pedig a közalapítványok (*Stiftungen des öffentlichen Rechts*) nem tekinthetők személyegyesüléseknek (nem személy-közösség). Magánál az alapítványnál is hiányzik a személyi tömörülés, ezt egyedül az alapítványtevő akarata helyettesíti. Az alapítványok általában nyílt célokat követnek, mint pl.: egy szociális probléma leküzdése, ezért az állam és a társaság különleges védelmét élvezik.⁷⁹

- Olyan kötelmi jogviszonyok (*Schuldverhältnisse*), amelyek kölcsönös szolgáltatáscserén (*Leistungsaustausch*) alapuló szerződéssel keletkeztek, szintén nem tekinthetők társaságnak. A „csereszerződés”-ek (*Austauschverträge*) útján létrejövő kötelmi jogviszonyok, mint amilyenek pl.: adásvétel, bérlet vagy a munka- és szolgálati jogviszonyok, nem mutatnak személyegyesülést, és nem is valamely közös cél elérésére törekednek velük.

2.2. A társasági jog definíciójának problematikája

A már korábban idézett fogalom-meghatározás bár egyértelmű elhatárolásokat és utalásokat tartalmaz, mégis megkérdőjelezhetővé vált, mert nyilvánvalóan lehetetlen annak szigorú betartása. Az egyszemélyes gazdasági társaság⁸⁰ (*Einmanngesellschaft*) – az rt.-nél és a kft.-nél lehetséges forma – amelynél az összes üzletrész egy kézben összpontosul, nem személyek egyesülése; mindezek ellenére azonban több tekintetben is rt.-nek és kft.-nek tekintik ezeket, és ezáltal a társasági jog szabályainak alávetve léteznek. Nem kevésbé fontos az, hogy a magánjogi alapítvány vállalati jogi szervezeti formává fejlődött, melyek gazdasági jelentőségére a *VW*, *Thyssen* és a *Bosch* példáját hozhatjuk. Azért sem kívánatos, hogy ez a jogtípus túlmutasson a társasági jogon, mivel rendkívül érdekes szerkezeti hasonlóságokat mutat a „*Publikums-AG*”-vel, hiszen mindkettő irányításában kiemelkedő szerepet játszik a kooptálás folyamata.⁸¹

Ezek a jelenségek azt sugallják, hogy a társasági jog fogalmát váltsa fel a „vállalatok jogának” (*Unternehmensrecht*) definíciója.⁸² Ennek viszont az a következménye, hogy minden

⁷⁸ Lásd a rá vonatkozó szabályokat a *BGB* 80-88. §§-ában.

⁷⁹ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 2 p., Rz. 6.

⁸⁰ Ennek részletezését lásd pl.: HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 120. p., Rz. 352., ahol az atipikus társasági formákról esik szó.

⁸¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 3. p., 1. § II.

⁸² RAISER: *Unternehmensziele und Unternehmenbegriff*, *ZHR* (1980) 206. p.

magánjogi személyegyesülés, mely (elsődlegesen) nem egy vállalkozás üzemeltetésére irányul, figyelmen kívül maradna és összefoglalóan „szövetségeknek” (*Verbände*) neveznék.

A társasági jog ilyenfajta megosztása ellen nyomós okok szólnak. Egyrésztől félt, hogy ezáltal a szövetségek joga (*Recht der Verbände*) háttérbe szorulna; ez azonban a politikai pártok, szak-szervezetek és munkaadói szervezetek, szövetkezetek és ipari csúcsszövetségek gyakorlati jelentősége miatt nem történhet meg. Mindenekelőtt továbbra is léteznek alapvető szerkezeti fogalmak és szabályozási problémák, amelyek megtalálhatók a vállalkozásoknál és a szövetségeknél is. Ilyenek: a testület alapítása, a jogképeség a hitelezővédelem körében, valamint a tagok és a kívülállók számára is átlátható belső szervezeti folyamatok esetén. Nem ritkán találkozhatunk azzal a jelenséggel is, hogy az egyesületek és szövetkezetek vállalkozásokat folytatnak, miközben a vállalkozás formájában létrehozott kft.-t sokszor egyéb más célokra is felhasználják.⁸³

2.3. A szövetkezesek (*Verbände*) és a vállalkozások (*Unternehmen*) tartalma

A „*Verband*” fogalma – legalább is a magánjogban – nem egyértelmű. A régebbi szóhasználatban testületileg szervezett személyegyesülések megjelölésére használták: *Otto von Gierke* művében⁸⁴ is ebben az értelemben szerepel. Néhány éve már egy másik, a politikatudomány és az alkotmány-elmélet által inspirált jelentése került előtérbe és időközben ez uralkodóvá vált. Ez a jelentés az „érdekszövetségek” (*Interessenverbänden*) megfigyeléséből és kritikájából alakult ki. A „*Verband*” tehát egy olyan szervezet, amely a politikai és társadalmi közös érdekek védelmére és érvényesítésére jön létre.⁸⁵

Ilyen szövetségek nemcsak magánjogi alakban jelennek meg. Így pl.: az egyházak, bár közjogi testületeknek számítanak, „*mint szövetségek tekintendők és meghatározandók a politikai közegben is*”.⁸⁶ A gyakorlatban legfontosabb szervezeti forma a *BGB*-ben szabályozott jogképes és nem jogképes egyesületé. Ezzel azonban a társasági jog típus-kínálatát nem merítettük

⁸³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 3. p.

⁸⁴ „*Theorie der realen Verbandspersönlichkeit*”.

⁸⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 34-35. pp. 5. § III.

⁸⁶ (...) „*als Verbände im politischen Gemeinwesen zu sehen und zu begreifen*”. Lásd még: SCHLAICH: *Neutralität als verfassungsrechtliches Prinzip* (1972) 198. p. Schlaich művében megállapítja, hogy manapság gyakran nehéz a magánjog és közjog közötti kétségektől mentes különbség-tétel.

ki, ugyanis egy kft.-n vagy akár egy bejegyzett szövetkezeten⁸⁷ belül is lehetséges közös gazdasági vagy szociálpolitikai célok követése.⁸⁸

Ebből a funkciójából adódik a szövetség, mint egy demokratikusan alapított közösség jelentősége. Bennük szerveződnek a különböző társadalmi csoportosulások szükségletei és igényei, érdekei. Legfontosabb célja ezeknek az igényeknek a politikába való bekapcsolása, és lehetőség szerinti érvényesítése. Ehhez pedig az szükséges, hogy főként az ipari, kereskedelmi, kézműipari, mezőgazdasági, munkavállalói és fogyasztói csúcsszervezetek stb. részt vegyenek az őket is érintő témák nyilvános vitáiban, ily módon járuljanak hozzá a demokráciában szükséges nyilvános vélemény-nyilvánításhoz és akarat-kifejezéshez; amely révén közreműködhetnek „a politikai akarat előzetes alakításában”.⁸⁹ A politikai pártokra különleges feladat hárul, csak úgy, mint az Alkotmány (*Grundgesetz*) 2. §-ban közvetlenül szabályozott szövetségekre (*Verband*). Az a szerepük, hogy a hozzájuk intézett kéréseket és követeléseket egymással összehangolják, a többség számára elfogadhatóvá tegyék (lehetőleg politikai kompromisszumok útján) és a parlamenti törvényalkotási eljárás során, a kötelező normák megalkotásába átültessek.⁹⁰

A vállalkozások (Unternehmen)

Az „üzem” (*Betrieb*) és a „vállalkozás” (*Unternehmen*) jogi fogalmak: a fontosabb jogszabályok tényállási jegyekként működnek. Az „üzem”-nek (*Betrieb*) mint fogalomnak a jelentése már hosszú idő óta tisztázott. Egy olyan szervezeti egységről van szó, amely a meghatározott munkaeredményt emberi munkaerő és munkaeszközök bevonásával folyamatosan és közvetlenül kívánja elérni. Az, hogy a jogrend mit ért „vállalkozás” (*Unternehmen*) alatt, már sokkal kevésbé egyértelmű. A fogalom tartalma ingadozik; hiszen a mindenkori szabályozási összefüggések határozzák meg, amelyekhez kapcsolódik. Ezek a következőképpen valósulhatnak meg:⁹¹

⁸⁷ Mindenekelőtt mint központi szövetkezet (*Zentralgenossenschaft*).

⁸⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 35. p., 5. § III.

⁸⁹ „*Vorformung des politischen Willen*”.

⁹⁰ Nem kevésbé fontos a munkafeltételek kollektív megalkotása, különösen a bértarifákban való megegyezés, a munkáltatói szövetségek és a szakszervezetek útján. Az effajta döntések ugyanis nemcsak a közvetlenül résztvevőket, hanem a fogyasztókat, a költségvetést és a lakosságot is nagymértékben érinthetik. Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy nemcsak a politikai pártok, hanem más szövetségek is aktívan vesznek részt az államapparátus szervezetében és működésében. Ez különösen a munkáltatói érdekképviselők és a szakszervezetek tekintetében igaz. Hatáskörük többek között kiterjed a társadalombiztosítási önkormányzatra, a munkaügyi bírások felbbiteli fórumain való részvételtől a tarifaszervezetek általánosan kötelezővé nyilvánításában való közreműködéséig, valamint a rádiószervezetekbe és rádiótanácsokba való képviselők delegálására. [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 35-36. pp., 5. § III.]

⁹¹ Uo. 37. p., 5. § IV.

- a) A klasszikus magánjogi fogalom- meghatározást a kereskedelmi törvénykönyvben találjuk.⁹² Az első könyv témája: a kereskedők jogállása, az első bekezdés a „kereskedők” címet viseli.⁹³ Foglalkozik a kereskedők fogalmával és az 1. §-ban a „Kaufmann” fogalmát definiálja.⁹⁴ A HGB 2. § tényállása⁹⁵ azonban már az „ipari vállalkozás” (*gewerbliches Unternehmen*) fogalmához kapcsolható, amelyet „ipari üzem”-nek (*Gewerbebetrieb*) is neveznek. Az „ipar” („*Betrieb*”) általános felfogás szerint felismerhetően hosszú távra

⁹² Németországban 1987 óta folyt a kereskedelmi jog reformja, 1996-ra készült el a *HrefG*. Ez azonban nem jelentette a HGB átfogó reformját. A reformok érintették többek között a kereskedő fogalmát, valamint a kereskedelmi személyegyesüléseket is. A HGB 1897-es hatályba lépésekor a kereskedők túlnyomó többsége az eddigi 1. § (2) alapján vált kereskedővé. Mára azonban az új kereskedők 85%-a a 2. §-ra hivatkozva vált kereskedővé. Ez azt mutatta, hogy a kereskedelmi alaptevékenységek katalógusa merőben túlhaladottá vált. [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 47-48. pp.]

A *Mußkaufmann* és a *Sollkaufmann* fogalmát összevonták: „Az 1. § eddigi felsorolása hatályát veszítette, és a kereskedői tulajdonság központi kérdése egy kereskedő módjára berendezett üzlet lett (a tevékenység folytatásának módja és mennyisége szerint).

(...) A 2. § a kisvállalkozók számára biztosítja a választás lehetőségét, hogy be kívánják-e jegyeztetni cégüket a jegyzékbe vagy sem. Ha igen, abban az esetben a törlés lehetséges marad, ha bizonyítja, hogy tevékenysége folytatásához módja és mennyisége alapján egy kereskedő módjára berendezett üzletre nincs szükség. Ezen rendelkezés személyi köre megegyezik a korábbi 4. § személyi körével. A 3. § szövegének változtatása csupán technikai jellegű, mivel a 2. §-ra értelemszerűen nem utalhatott a szabály, de tartalmi változásra nem került sor. A 4. § szövegét teljes egészében törölni kellett, mivel a 2. § rendelkezései kiváltották ezt. A korábbi *Minderkaufmann* polgár és kereskedő közti státusza megszűnt. Valaki vagy a kereskedő létet választja vagy nem. A döntés szabad, azonban a kereskedelmi jog vagy teljesen, vagy nem hatályosul. Az 5. és 6. §-ok változtatásai technikai jellegűek, tartalmukat nem érintik.” [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 48. p.]

⁹³ A HGB öt könyvből áll: 1. könyv: „*Handelsstand*”; 2. könyv: „*Handelsgesellschaften und stille Gesellschaft*”; 3. könyv: „*Handelsbücher*”; 4. könyv: „*Handelsgeschäfte*”; 5. könyv: „*Seehandel*”; az Első könyv a következő 8 címet tartalmazza: 1. Cím: „*Kaufleute*”; 2. Cím: „*Handelsregister*”; 3. Cím: „*Handelsfirma*”; 4. Cím: „*Handelsbücher*”; 5. Cím: „*Prokura und Handelsvollmach*”; 6. Cím: „*Handlungsgehilfe und Handlungslehrringe*”; 7. Cím: „*Handelsvertreter*”; 8. Cím: „*Handelsmakler*”.

⁹⁴ HGB 1. §: „*Istkaufmann*”. A HGB 1. §-ában korábban meghatározott tevékenységek folytatói magából a tevékenységből kifolyólag kereskedővé váltak (*Mußkaufmann*). A 49. § ugyan kötelezte ezen kereskedőket is a bejegyzésre, azonban a bejegyzés hatálya itt csupán deklaratív [ellentétben a 2. §-al (*Sollkaufmann*)]. Ezen tevékenységek közé sorolhatók például az áruforgalmi ügyletek, az ún. bérmunkába sorolt tevékenységek és egyéb kereskedelmi tevékenységek. [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 44. p.]

⁹⁵ HGB 2. §: „*Kannkaufmann*”. A *Sollkaufmann*. A HGB 2. §-ának generálklauzulája alapján „*Handelsgewerbe* bármely kereskedelmi vállalkozás, melynek tevékenysége ugyan nem tartozik az 1. § (2) bek. alá, viszont a tevékenység folytatásához módja és mennyisége alapján egy kereskedő módjára berendezett üzletre van szükség, amennyiben a vállalkozást a kereskedelmi jegyzékbe bejegyeztették.” [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 44. p.]

A *Minderkaufmann*.

A HGB 4. §-a alapján (jelenleg már nincs hatályban ez a szakasz) a kereskedelmi jog nem hatályosul azon személyekkel szemben, akiknek tevékenysége folytatásához módja és mennyisége alapján egy kereskedő módjára berendezett üzletre nincs szükség. Ezzel határolja el a törvény a 2. § *Sollkaufmann*-jától a *Minderkaufmann*-t. Értelemszerűen sem a *Mußkaufmann*, sem a *Sollkaufmann* nem lehet *Minderkaufmann*. Ezekre példa a sarki fűszeres, a kis vegyeskereskedők boltja, a kisvendéglős stb. [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 47. p.]

A *Fiktivkaufmann*

A törvény 5. §-a szerint amennyiben valamely cég a jegyzékbe bejegyzésre került, és valaki a jegyzékre hivatkozva bízik a cég kereskedő tulajdonságában, azzal szemben nem lehet arra hivatkozni, hogy a cég a 4. § hatálya alá tartozik. Ezzel egy fikciót állít fel a törvény, amelyet az esetleges visszaélések hívtak életre. [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 47. p.]

tervezett és önálló kereső tevékenység, de nem szabadfoglalkozás.⁹⁶ Ez az ipari vállalkozás „kereskedelmi üzletté” (*Handelsgeschäft*) alakul, ha tárgya kereskedelmi ügyletek iparszerű üzése (*Handelsgewerbe*) a *HGB* 1. § (2) bek. foglaltak szerint, vagy ha a céget a *HGB* 2. § (1) bek. valamint a 3. § (2) alapján a cégjegyzékbe bejegyzik.⁹⁷ Egységes a vélemény abban a vonatkozásban, hogy a fentiekből következően a „kereskedői vállalkozás” (*kaufmännisches Unternehmen*) kifejezés használata ajánlott.

- b) A német jog – akárcsak az európai jog – a versenykorlátozások miatt szabályozza a vállalkozások magatartását. Ez a vállalkozás-fogalom a versenyjog céljának tükrében került meghatározásra. A kartelltilalom (*Kartellverbot*) értelmében „a vállalkozások olyan egységek, melyek között a versenyt befolyásoló egyezmények megtilthatók”.⁹⁸ A versenyjogi vállalkozás-fogalom szempontjából nem szükséges a gazdasági életben való tevékeny részvétel, bizonyos körülmények megléte esetén elegendő pusztán egy vállalkozási tevékenység felvételének pusztán lehetősége [„potenciális vállalkozás” (*potentielles Unternehmen*)].⁹⁹
- c) A bírói jogfejlesztő tevékenység útján az *RG* és a *BGH* hozta létre a *BGB*-hez kapcsolódóan az ún. „vállalkozás-jog”-ot (*Unternehmensrecht*)¹⁰⁰ vagy „a berendezett és gyakorolt ipari üzem jogát” (*Recht am eingerichteten und ausgeübten Gewerbebetrieb*). Tartalma máig tisztázatlan: eredetileg csak a vállalkozás „létét” kellene védelmeznie, de a *BGH* szerint¹⁰¹ annak kihatásait is, azonban a későbbiek során a *BGH* az álláspontjától elhatárolódott.¹⁰² Mindenekelőtt azonban ennek a formának a jogpolitikai funkcióját - alapos okkal - kifogásolják.

⁹⁶ Tehát csak az tisztázatlan, hogy a kereső tevékenység (*Erwerbstätigkeit*) nyereségszerzési szándékot feltételez-e. Ezt újabban jó okokkal tagadták. BAUMBACH – DUDEN – HOPT: *HGB- Kommentar*³⁰ (2000) 1. §.

⁹⁷ Illetve ha „színelv vagy alaki kereskedőről” („*Schein*”- oder „*Formkaufmann*”) van szó. A *HGB* 6. §-a kereskedőnek nyilvánítja a kereskedelmi társaságokat. [Az *AG*, *GmbH*, *OHG*, *KG* kereskedőnek minősülnek tevékenységüktől, méretüktől függetlenül, a bejegyzésükkel ipso iure kereskedőkké válnak (*Formkaufmann*)]. Az egyesület (*Verein*), ha bejegyzést nyert, akkor a kereskedelmi forgalomban mint *eingetragener Verein* (*eV*, bejegyzett egyesület) vehet részt, amely utal kereskedői mivoltára.

⁹⁸ *Das Kartellverbot* „sind Unternehmen die Einheiten, zwischen denen wettbewerbsbeeinflussende Vereinbarungen verboten sein können”

⁹⁹ *BGHZ* 31, 105, 109. f. („*Glassglühkörper*”). Mindehhez lásd: *EWGV* 85. §; *A GWB* 26. § (2) bekezdése szerinti diszkrimináció-tilalom alapján a *Bundesgerichtshof* a szabadon praktizáló állatorvosokat, akik nem esnek a *HGB* „*Gewerbe*”- fogalma alá, „más vállalkozás”-ként kezelte. *BGHZ* 42, 318, 324. f. („*Rinderbesamung*”)

¹⁰⁰ A téma egyik összefoglaló jellegű tanulmányát lásd: RAISER: *25 Jahre Unternehmensrecht in Deutschland* (1995) op. cit.

¹⁰¹ *BGHZ* 3, 270, 279.

¹⁰² *BGHZ* 45, 296, 306. ff. („*Hollenfeuer*”).

d) A társasági jogban elsősorban a részvénytörvény (*AktG*) használja a „vállalkozás” kifejezést. Kimutatható, hogy magán a törvényen belül is többféle jelentésváltozat létezik. Azt *AktG*¹⁰³ a „vállalkozás tárgya” (*Gegenstand des Unternehmens*) alatt a társaság célját érti; és vitathatatlan, hogy ez ideális és közhasznú célok követését is jelentheti. A „kapcsolódó vállalkozások” (*verbundene Unternehmen*)¹⁰⁴ esetén tovább differenciálódik a fogalom.

Egyik említett jogfogalom sem alkalmas arra, hogy feltárja a társasági jog szerkezeti problémáit és szabályozási feladatait a fejlődő gazdasági rendszerben. Az egyes dogmatikai formák közös nevezőjének három ismertetőjegye létezik:¹⁰⁵

- a) A vállalkozás – akárcsak az üzem – egy szervezet (*Organisation*). Ebből nagy különbségek adódhatnak: egyik extrémitás a bérelt irodahelyiséggel és csak néhány kereskedelmi kapcsolattal rendelkező kiskereskedő, a másik pedig az egész világot átfogó konszern több százezer munkavállalóval, üzletrész-tulajdonosok millióival és több száz milliárdokra rúgó árbevétellel.
- b) A vállalkozás „mások szükségleteinek kielégítését” (*Fremdbedarfsdeckung*) szolgálja: nem saját maga számára termel és teljesít, hanem (ellenszolgáltatás fejében) másoknak. Ebből következően nemcsak a háztartástól (melynek jellegzetessége a fogyasztás és nem a termelés) különböztethető meg, hanem mindenekelőtt az egyesülettől is, amely nem közgazdasági, hanem politikai és szociálkulturális funkciókat lát el.
- c) A vállalkozás gazdaságilag önálló, autonóm tervezések és döntések fóruma, mely nem utasítások és rendelkezések útján határozza meg a releváns tényeket, hanem a piac működésének segítségével. Mindezeknek alapvető velejárója a gazdasági rizikó, a veszteségek elszívása és a piacról való eltűnés.

Mivel a társaságok többsége nem vállalkozás formájában tevékenykedik, illetve a vállalkozások nagy része nem társasági, hanem egyszemélyes formában üzemel,¹⁰⁶ a vállalkozási cél és a ke-

¹⁰³ *AktG* 3. §, 4. § és 23. § III Ziff. 2.

¹⁰⁴ *AktG* 15-22. §§ és 291-328. §§.

¹⁰⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 38. p., 5. § IV.

¹⁰⁶ Forrás: A Deutsche Bank forgalmi adó-statisztikája.

	Egyszemélyes kereskedő (<i>Einzelkaufmann</i>)	Kkt. és bt. (<i>OHG</i>)	Kft. (<i>GmbH</i>)	Bejegyzett szövetkezet (<i>eGen</i>)	Rt. és betéti rt. (<i>AG und KGaA</i>)
1990	1545264	258513	263341	6106	1717
1994	2017841	320513	401338	8361	2787

reszkedelmi társaságok metszéspontja jól mutatja a vállalkozási és a társasági jog gyakorlati súlypontját.¹⁰⁷

A kis számokból azt a következtetést lehet levonni, amelyet más megfigyelések is alátámasztanak, hogy a vállalkozások nagyságával nő annak a valószínűsége is, hogy az új vállalkozások kereskedelmi társaságok formájában (illetve tőkeegyesítő társaságként vagy rt. formájában) szerveződnek. A nagyvállalatok körében, melyek különösen meghatározzák a gazdaság és a technika fejlődését, ritka kivételnek számít az olyan cég, amelyet egy személy és nem egy személyegyesület irányított. A javak termelését és felosztását a társasági jog szabályozza.¹⁰⁸

Az egyes vállalkozások tisztán számukat tekintve jutnak jelentőséghez a gyakorlati életben, azonban az általuk lebonyolított forgalom a nagyvállalatokénak csak töredékét teszi ki.¹⁰⁹ A nagyvállalatok között az rt. társasági formája észrevehetően uralkodó, amit követ a kft. (*GmbH*), a „kft. és társa bt.” (*GmbHG & Co. KG*) ezzel szemben tisztán számszerű módon tekintve vezet a kft. (*GmbH*) a „kft. és társa bt.” (*GmbHG & Co. KG*) előtt az alkalmazott társasági formák statisztikájában.¹¹⁰

A szövetségek és a vállalkozások céljai

Az, hogy a társaságok meghatározott célok elérésére jönnek létre, a törvényben közvetlenül meghatározott, legfontosabb formatípusokból következik. A *BGB* 705. § és a kereskedelmi törvénykönyv (*HGB*) 150. § II. és 160. § II. szerint személyegyesítő társaság illetve a *BGB* 21., 22. és 57. §§-ai alapján bejegyzett egyesület nem jöhet létre anélkül, hogy az alapítók a kövendő célban meg ne egyeznének. A részvénytársaságokról szóló törvény¹¹¹ nem a célról, ha-

¹⁰⁷ Ezt Németország 100, illetve 1000 legtöbb bevétellel rendelkező vállalkozása adja meg társasági jogi szervezeti formája alapján: (Ez a kimutatás 1960-as állapotot tükröz.)

	Egyszemélyes kereskedő (<i>Einzel-kaufmann</i>)	Kkt. (<i>OHG</i>)	Bt. (<i>KG</i>)	Kft. (<i>GmbH</i>)	Rt. és betéti rt. (<i>AG és KGaA</i>)
100	1	1	3	13	79
1000	38	36	159	299	440

Forrás: *Konzentrationsquete der Bundesregierung* (1964). A 100 legnagyobb vállalkozásra vonatkozó adatok 1990 és 1992-ből található: *Monopolkommission Mehrwettbewerb auf allen Merkten, Hauptgutachten 1992/93* (1994). Mindkét évben ezen vállalkozások közül 85 ill. 84 a tőkeegyesítő társaságok (*Kapitalgesellschaften*) formájában és több, mint 2/3-a részvénytársaság formájában működött.

¹⁰⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 38-39. pp., 5. § IV.

¹⁰⁹ Vö. *Statistisches Jahrbuch* (1989) 453. p.

¹¹⁰ Pl.: már 1982- ben alig 300 ezer a működő kft. [HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 14. p., Rz. 25.]

¹¹¹ *AktG* 23. § III Nr. 2.

nem a „vállalkozás tárgyáról” (*Gegenstand des Unternehmens*) beszél, míg a Kft-ről szóló törvény (*GmbHG*)¹¹² mindkét elnevezést használja.¹¹³

A társaság céljának és a vállalkozás tárgyának meghatározása az alapítók feladata. A *GmbHG* 1 §-ából ez különösen világosan kimutatható: „Kft. bármilyen, a törvénynek megfelelő cél elérésére alakulhat”.¹¹⁴ Ebben és a hasonló előírásokban¹¹⁵ konkretizálódik, kristályosodik ki a magánautonómia elve (*Grundsatz der Privatautonomie*)¹¹⁶ és az alkotmányjogilag garantált egyesülési szabadság (*Gewährleistung der Vereinigungsfreiheit*) is. Az empirikus módon megállapított célok spektruma a társadalmi lét minden területét átfogja. A személyegyesülések (*Personenvereinigung*) alapításával vagyonszerzési, politikai, vallási, sport, zenei, karitatív, tudományos, társadalmi és egyéb célok követése is megvalósulhat. A spontán módon megalkuló alkalmi társaságoktól (*Gelegenheitsgesellschaft*) a tradicionális és az egész világot átfogó nagyvállalatokig¹¹⁷ vagy a falusi összeverődő gyülekezettől a szakszervezetek (*Gewerkschaft*) milliós nagyságáig.¹¹⁸

A szabad célválasztás alapelve (*Grundsatz freier Zweckwahl*) azonban nem jelenti azt, hogy a jogrendet „egyáltalán ne érdekelne” a kiválasztott cél. A egyesülési szabadság és a privatautonómia inkább annyiban korlátozódik, hogy nem az összes társasági forma számára áll rendelkezésre az összes célfajta. Ez különösen a személyegyesítő társaságok esetén igaz, ezért ezt külön kell tárgyalni. Egyre többször kell olyan „személyegyesüléseket” szabályozni, amelyek függetlenül a jogformájuktól, célválasztásuk miatt „szövetkezés”-ként (*Verbände*) vagy „vállalkozás”-ként (*Unternehmen*) működnek, és ezért pontosan ezekben konfrontálódnak a társasági jog legfontosabb szabályozási problémái.¹¹⁹

A társaság célja és a társaság formája sajátos kölcsönhatásban áll egymással. Bizonyos társasági formához meghatározott cél társul,¹²⁰ és egyes célok elérésére jogszabály által kijelölt társaságot kell létrehozni.

¹¹² *GmbHG* 1. § és 3. §.

¹¹³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 32. p.

¹¹⁴ (...) „zu jedem gesetzlich zulässigen Zweck errichtet werden”.

¹¹⁵ Pl.: *BGB* 705. §.

¹¹⁶ A privatautonómia szálai a társasági jogba is behatolnak: lásd erre például: WESTERMANN, H. P.: *Vertragsfreiheit und Typengesetzlichkeit*... (1970) 21. p.

¹¹⁷ „Weltspannenden Großunternehmen”. Ennek a társasági jogi problémái ritkán fordulnak elő, és inkább csak a bírósági gyakorlatban találkozhatunk vele: BGHZ 65, 15 („ITT”); 69, 334 („VEBA/Gelsenberg”); 83, 188 („Hoesch/Hoogovens”); 125, 239 („Deutsche Bank”).

¹¹⁸ Például: BGZH 42, 210 és 50, 325 (Mindkét határozat érinti az ÖTV-t).

¹¹⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 32. p., 5. §

¹²⁰ Például: a kkt., vagy a bt. közös név alatti kereskedelmi tevékenység folytatására alapítható (*HGB* 105. §, 161. §); partneri társaság szabad foglalkozás körébe tartozó tevékenységek közös művelésére alakul (*PartGG* 1. §) stb.

3. A TÁRSASÁGI FORMÁK

A tágabb értelemben vett társaságokhoz tartozó személyközösségekre a *BGB* két alapformát ad:¹²¹

- az egyesületet (*Verein*)
- a polgári jogi társaságot (*GbR* vagy *BGB-G*)

Emellett egy sor speciális forma kerül figyelembe vételre, melyek külön-törvényekben szabályoznak:¹²²

- a közkereseti társaság (*offene Handelsgesellschaft, OHG*),
- a betéti társaság (*Kommanditgesellschaft, KG*),
- a csendestársaság (*stille Gesellschaft, StG*),
- a részvénytársaság (*Aktiengesellschaft, AG*),
- a betéti részvénytársaság (*Kommanditgesellschaft auf Aktien, KGaA*)¹²³,
- a korlátolt felelősségű társaság (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbH*),
- a bejegyzett szövetkezet (*eingetragene Genossenschaft, eG*),
- partnerség/partneri társaság (*Partnerschaft/Partnerschaftsgesellschaft*),¹²⁴
- a hajózási vállalat (*Reederei*),¹²⁵
- a kölcsönös biztosító egyesület (*Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit, VVaG*),
- európai gazdasági érdekegyesülés (*Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung, EWIV*)¹²⁶,

¹²¹Tehát, a fenti értelemben vett személyegyesülések (*Personenvereinigungen*). Lásd ehhez: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 3-4. pp. 1. § III.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 9. p., Rz. 2.; EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 7. p., Rz. 11.; STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 28. p.

¹²²HUECK:– WINDBICHLER *Gesellschaftsrecht*²⁰ (2003) 4. p., 1. §, Rz. 4.; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 46. p., 3. § I. 2/a. pont.

¹²³MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) Rz. 202., 306.

¹²⁴Új társasági formák léteznek mind nemzeti, mind pedig európai síkon. A nemzeti oldalon a partnerségen (*Partnerschaft*) van a hangsúly, amely a szabadfoglalkozásúaknak belépést kíván biztosítani egy személyegyesítő kereskedelmi társasághoz hasonló társaságtípushoz. Részletes kifejtését lásd később.

¹²⁵A (*Parten*)reederei törvényi fogalmát a *HGB* 489. § I. adja: „Wird von mehrerer Personen ein ihnen gemeinschaftlich zustehendes Schiff zum Erwerbe durch die Seefahrt für gemeinschaftliche Rechnung verwendet, so besteht eine Reederei.”.

- az európai részvénytársaság (*Europäische Aktiengesellschaft*)¹²⁷
- a bányatársaság (*bergrechtliche Gewerkschaft*), a bánya üzemeltetésének egy különleges társasági formája.¹²⁸ A bányajogi társaság jogi formáját az 1980. 08. 13-i szövetségi bányatörvény¹²⁹ 163. §-a alapján nem lehet újonnan alapítani; a meglévő bányajogi bányatársaságokat 1994. január elsejéig¹³⁰ más jogi formájú társasággá kell átalakítani, hasonló társaságokkal egybeolvasztani vagy feloszlítani.¹³¹

Az összes ilyen speciális forma a gazdasági élet igényeit szolgálja. A szövetkezetek és az európai gazdasági érdekegyesülés kivételével jövedelemszerzési célokat (*Erwerbszwecke*) követnek és ezért szerzésre törekvő társaságokként (*Erwerbsgesellschaften*) lehet őket megjelölni. A szövetkezeteknek ugyan önállóan nem szükséges jövedelemre törekedni, azonban a jövedelem vagy a gazdaság támogatását szolgálják a tagjaik számára. Az EWIV tagjainak gazdasági kooperációjának támogatására szolgál, a határokon túl és az európai közösségen belül; alapvetően a maga nemében nem jövedelemre orientált.¹³²

¹²⁶ Az európai gazdasági érdekegyesülés egy új szupranacionális társasági jogi forma a vállalkozók és a szabadfoglalkozásúak határokon átívelő együttműködésének megkönnyítésére. A későbbiekben térünk ki a részletes ismertetésére.

Az EWIV az első társasági jogi intézmény az európai jogban. Ez egy olyan társaság, amelynek célja a tagjai gazdasági tevékenységének megkönnyítése vagy fejlesztése és ennek a tevékenységnek a javítása. Jellegzetessége az idegen szervezeti felépítés megengedése és a tagok kényszerű több-államisága. (STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 294. p.). A magyar szakirodalomból lásd: BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 117. p.

Az "egyes területek különformái" (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*) csoportjába tartozó társaságok: a hajózási vállalat (*Reederei*), a kölcsönös biztosító egyesület/egyesület (*VVaG*), a bányatársaság (*bergrechtliche Gewerkschaft*), az Európai Gazdasági Érdekegyesülés (*Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung, EWIV*) és a partnerség (*Partnerschaftsgesellschaft*).

¹²⁷ *Die Verordnung über das Statut der Europäischen Aktiengesellschaft (SE = Societas Europae)*, A Tanács 2001. október 8-i 2157/2001/EK Rendelete az európai részvénytársaság státútumáról. Németországban 2004. október 10-én lépett hatályba. Lásd erről: HUECK – WINDBICHLER *Gesellschaftsrecht*²⁰ (2003) 4. p., 1. §, Rz. 4. 11. p., 1. §, Rz. 15. és 23. lj.

¹²⁸ Nem tévesztendő össze a bányászati dolgozók szakszervezeti összekapcsolódásaival, mindenek előtt az IG-bányászat és – energiával (*IG Bergbau und Energie*).

¹²⁹ Bundesberggesetz vom 13.8.1980. Lásd ehhez: KRUK: *Nur die Erinnerung bleibt / Das Ende der bergrechtlichen Gewerkschaft*.

A bányajogi társaságról szóló néhány mű: EBEL – WELLER: *Allgemeines Berggesetz*² (1963) op. cit., KIESSLING – OSTERN: *Bayerische Berggesetz* (1953) op. cit., MIESBACH – ENGELHARDT: *Bergrecht*... (1969) op. cit., REUSS – GROTEFEND – DAPPRICH: *Das Allgemeine Berggesetz*¹¹ (1959) op. cit..

¹³⁰ Ezt a határidőt többször módosították, pl.: lásd: 20.12.1988, BGBl. II 2450. Art. 2.

¹³¹ Az 1980. 08. 13-i szövetségi bányatörvény (*Bundes-BergG* von 13. 8. 1980; BGBl. I 1310) lépett a tartományi törvények helyébe. A törvény szerint ezeknek a bányatársaságoknak 1986. január 1-jéig részvénytársasággá (*AG*) vagy korlátolt felelősségű társasággá (*GmbH*) kellett átalakulniuk, vagy más társaságokkal kellett összeolvadniuk, ellenkező esetben a törvény értelmében feloszlottak tekintették őket. Ezt a határidőt később egy 1988. december 20-án hozott törvény [*Gesetz vom 20. 12. 1988* (BGBl. I 2450)] meghosszabbította. [HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 16. p., Rz. 2. 7. pont.]

¹³² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 4. p., 1. § III.

Ezzel szemben a polgári jogi társaság (*GbR*) nemcsak a gazdasági, hanem más célok megvalósítására is alkalmas. Követhetnek jövedelemszerzési célokat, de ugyanolyan jól állíthatók az egyéni, tehát nem gazdasági törekvések szolgálatába is. A társasághoz a *BGB* 705. §-a nem ír elő gazdasági célt, azonban azt nem zárja ki.

A társaság fogalmi eleme a közös célkitűzés. Eszerint például egy polgári jogi társaság révén a legkülönbözőbb célok érhetők el, ahol is egyetlen negatív feltétel létezik csupán: nem folytathat ún. teljes jogú kereskedelmi tevékenységet. Ez azonban már megengedett egy kkt. vagy egy bt. számára, mert ezt ők közös cégnevük alatt megtehetik. Egy rt. vagy egy kft. esetében még a kereskedelmi tevékenység sem feltétel, elegendő pusztán a jogilag megengedett cél.¹³³

A társasági típusok mindenekelőtt abban a képességükben különböznek, hogy előre meghatározott társasági célt támogatnak. Amennyiben például eszmei (*ideelle*), és nem gazdasági (*wirtschaftliche*) célkitűzést akarnának megvalósítani, kiesnek az olyan társasági formák, amelyek kötelezően gazdasági célokat feltételeznek. Az előbbieket alapja megnyilvánul az egyesületek jogának kettős felosztásában is, aminek kiindulási alapja: az eszmei célokat szolgáló egyesület (*Idealverein*) (melynek célja nem gazdasági ügyvitelre irányul, *BGB* 21. §) a nyilvántartásba való bejegyzés által lesz jogképes, míg a „gazdasági egyesület” (*wirtschaftlicher Verein*) a *BGB* 22. §-a szerint állami engedélyezés után szerzi meg a jogképességet.¹³⁴

3.1. A társasági forma kiválasztása

Mint ahogyan arról már korábban is szó volt, egy társaság megalapításának jogi alapja tulajdonképpen a német alkotmány azon rendelkezésére vezethető vissza, amely kimondja: „minden németnek joga van arra, hogy egyesületeket és társaságokat alakítson”¹³⁵ Ezáltal a német jogban a társulási szabadság alapjogként (*Grundrecht der Vereinigungsfreiheit*) biztosított. Ezen alkotmányos felhatalmazásnál fogva – miként azt a társaságok fentebb kifejtett definíciója is mutatja – megállapítható, hogy a német társaságok valamilyen magánjogi jogügylet révén keletkeznek. Mindez pedig azt bizonyítja, hogy a személyegyesítő társaságok megalapítása során alapvetően érvényesül a magánautonómia alapelve (*Grundsatz der*

¹³³ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 12-13. pp.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 13-14. pp.

¹³⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 4. p., 1. § III.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 33. p., 5. § I.

¹³⁵ GG 9. § (1) bek.

Privatautonomie).¹³⁶ Több tényező is közrejátszik abban, hogy a társaság alapítói végül milyen, a törvény által felkínált társasági forma mellett döntenek. Ezek mérlegelése után természetesen azt az egyetlen formát jelölhetik meg, amelyik sokrétű igényeik kielégítését a legjobban biztosítja.

Így különösen az alábbi szempontokat érdemes figyelembe venni – a társaság célján kívül – a társasági forma megválasztása során:¹³⁷

- Mi a társaságban való részvétel módja?

Attól függően, hogy a tag személyes közreműködésével is elősegíteni kívánja-e a társaság boldogulását, vagy csak a befektetett tőkével akar részt venni a társaságban, az illető választhat a személyegyesítő, valamint a tőkeegyesítő társasági formák közül.

- A felelősség és finanszírozás kérdése:

Ha a résztvevők nem szeretnék, hogy a társaság által vállalt kötelezettségekért magánvagyonukkal is helytálljanak, csak valamelyik testületi típusú társaság jöhet szóba, mivel a személyegyesítő társaságoknál a társaság tartozásaiért fennáll a tagok személyes felelőssége.

- Adózási szempontok:

A tőke- ill. a személyegyesítő társaságok eltérő adójogi megítélése miatt egyáltalán nem mellékes tényező a társasági forma, hiszen amíg az előbbieknek egy speciális, ún. testületi adót (*Körperschaftsteuern*) kell megfizetniük, addig a személyegyesítő társaságok tagjaira a nyereségrészesedésük után jövedelemadót rónak ki.

Természetesen ezeken kívül létezhetnek még egyéb aspektusok is, mivel itt csak a legtipikusabak kerültek megemlítésre.¹³⁸

A magánautonómia érvényesülésében azonban megmutatkozik némi korlátozás. Míg ugyanis a kötelmi jogban döntően a szerződési szabadság (*Vertragsfreiheit*) jut érvényre, addig a társaságok jogában jelentkezik a formakényszer, más néven típuskényszer (*Rechtsformzwang*) mint a szerződési szabadság korláta.

¹³⁶ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994) 8. p.

¹³⁷ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 12-13. pp.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 13-14. pp.

¹³⁸ Például üzemgazdasági szempontok (a tőke és az anyagi javak megszerzése), vállalati jogi megfontolások (a különféle számvitel, ellenőrzés, nyilvánosság vagy a döntésrészvételi jogok stb.)

3.2. *Jogi forma-kényszer (Rechtsformzwang)*

A társasági formák ezen „*numerus clausus*” (*numerus clausus der Gesellschaftsformen*) azt jelenti, hogy egy társaságot megalapítani szándékozók csak a törvény által felkínált formák közül választhatnak. Más – mint a törvényben kifejezetten szabályozott társasági típus – jogilag nem megengedett. A társulni kívánók számára a társasági formák köre nyitva áll, magánautonómiája ebben a körben valósulhat meg, de új társasági formát nem fejleszthet ki.

Ennyiben a szerződési szabadság határok közé szorítják. Ezen a körön belül azonban már amellet a társasági forma mellett dönthetnek, amelyik az általuk elérni kívánt cél megvalósítását a leginkább szolgálja. További megkötést jelent ezen túlmenően még az, hogy csupán egyetlen formációt választhatnak ki. Mindez másképpen megfogalmazva: a német jog szerint bármely polgár szabadon hozhat létre társaságot különféle célok eléréséhez, azonban a forma tekintetében meg van kötve a kezük, mivel csak a törvényben szereplő variációkban gondolkodhatnak, és azok közül is csak egyetlen egyet választhatnak.

A szerződési szabadság illetően korlátozásának oka a jog- és a forgalombiztonság elvének garantálásában, valamint a hitelezők érdekeinek szem előtt tartásában rejlik. Az általános egyesülési szabadság ilyen indokolt korlátozása a jóhiszemű forgalom védelméül szolgál.¹³⁹ A társaság tagjainak, a hitelezőknek és a külső személyeknek is tudniuk kell, hogy milyen társasággal állnak kapcsolatban, és ennek tudatában szabadon dönthetnek, hogy kívának-e jogviszonyt keletkeztetni egy bizonyos társasággal, vagy sem. A törvények által biztosított formák révén ugyanis tudni lehet, hogy milyen jellegű társasággal állunk szemben, ennek következtében pedig a forma által közvetített információkra is kellő biztonsággal lehet hagyatkozni. Ellenkező esetben, tehát ha bárki egyénileg, a saját belátása szerint hozhatna létre különféle társasági alakzatokat, az a fenti okok miatt nem nyújtana kellő biztonságot. Épp ezek az indokok miatt csak jogalkotás révén születhetnek újabb társasági jogi formák. Ez történt legutóbb 1994-ben a partneri társaság esetében is.¹⁴⁰

A német vállalkozók számára egy sor *társasági típus* áll rendelkezésre. Habár a társasági formák zártkörűségét figyelembe kell venni, nem lehet kimondottan jogi forma-kényszerről beszélni. Az olyan vállalkozást, amely meghatározott nagyságú, és amelynek meghatározott

¹³⁹ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 54. p.

¹⁴⁰ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 3-4. pp.

tőke áll a rendelkezésére, nem kell kötelező módon meghatározott társasági formában vezetni. A jogi forma megválasztása azonban korlátozható.¹⁴¹

A törvényi szabályozás az egyes társaságoknál ugyan különböző, többnyire azonban egészen jelentős mozgásteret enged a társasági szerződés egyedi kialakításra. A szerződési szabadság korlátozásán (a típuskényszeren) némileg enyhít az, hogy – bizonyos keretek között – megengedett a típusok keverése (*Typenvermischung*) és összekapcsolása (*Typenverbindung*), amikor is különböző társasági formák meghatározó jegyeit egy társaságba egyesítik a „numerus clausus” keretein belül. Ezek alapján a gyakorlatban különösen fontos és széles körben elterjedt kapcsolat a kft. (*GmbH*) és bt. (*KG*) között a „kft. és társa bt.” (*GmbH & Co. KG*).¹⁴²

Az a tény is hozzájárul a „korlátok lazításához”, hogy a társasági formákra irányadó jogszabályok nagy része diszpozitív jellegű,¹⁴³ és nagy variációs lehetőséget biztosít, mely a résztvevőknek általában lehetővé teszi azt, hogy konkrét kapcsolataikhoz igazított társasági kapcsolatot hozzanak létre.¹⁴⁴ Logikus, hogy a társasági jog koncepciója szerint gyakorlatilag csak korlátozott számú társasági formát enged meg, ami a vagyon önállósítását, és ezzel egyidejűleg a felelősség korlátozását is eredményezi.¹⁴⁵ Ennek megfelelően szétválnak:

- a személyegyesítő társaságok (*PersGes.*)
- a tőkeegyesítő társaságok (*KapitalGes.*)
- és az alapítvány (*Stiftung*)

A társasági jogi típuskényszer ellentéte a magánjogi társaságok létrehozásánál jelentkező szerződési szabadság, amelynek segítségével lehetőség nyílik a vállalkozók egyéni igényeinek figyelembe vételére.¹⁴⁶ Ha valaki eleget tett a jogszabályi feltételeknek, akkor az általa választott társasági formában tevékenykedhet. Ez egy áttörést jelentett ahhoz az időszakhoz képest, amikor csak engedély alapján lehetett társaságot alapítani, amely tisztábbá, átláthatóbbá és kiszámíthatóbbá tette a társas vállalkozások gazdasági életben való szerepvállalását.¹⁴⁷

¹⁴¹ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 14. p., Rz. 22.

¹⁴² Ennek kiváló szemléltetését és didaktikus magyarázatát lásd: SPANGEMACHER: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1994) 128. p. (Lásd később ennek a jogformának kifejtésénél.)

¹⁴³ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 12-14. pp. ; KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 6. p.

¹⁴⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 5. p., 1. § III., Vö. még 33. p., 4. § III.

¹⁴⁵ SCHWINTOWSKI: *A német társasági jog koncepciója...* (1993) 8. p.

¹⁴⁶ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 54. p.

¹⁴⁷ Ün. „alapítási korszak” (1870-1884). Ebben az időszakban előfordultak alapítási csalások, amelyek a korrupció melegágyát adták. Az új koncepció megszüntette ezeknek a visszaéléseknek a lehetőségét. SCHWINTOWSKI: *A német társasági jog koncepciója...* (1993) 8. p.

Bizonyos üzleti módozatok¹⁴⁸ csak testületi formában létrehozott vállalkozás keretében folytathatók. Ezalatt azt kell elérni, hogy ezen társasági típusok tagjaira vonatkozó védelmi előírások a befektetők és a biztosítást kötő fél (szerződő fél) személyére is vonatkozzanak.¹⁴⁹

Érdemes tanulmányozni a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (BGH) tartalmi kontrollját (*gerichtliche Inhaltskontrolle*) is. Ez azt jelenti, hogy a BGH vitás esetekben megvizsgálhatja a társaság alapító szerződését tekintetben, hogy az vajon nem „*objektíve méltánytalan, aránytalan- e vagy esetleg nem sérti- e a társasági jog alapelveit*”. Mivel ha ezek fennforgását megállapítja a bíróság, az adott szerződéses rendelkezéseket ill. klauzulákat érvénytelennek nyilvánítja.¹⁵⁰

Az eddigieket így lehetne összegezni: bár a társulási szabadság a német jogban is alkotmányos jogként van biztosítva, és – mivel a társaságok magánjogi jogügyleten alapulnak – alapvetően érvényesül a magánautonómia elve ill. a kötelmi jogi szerződéses szabadság, a jogbiztonság és forgalombiztonság fenntartása érdekében mégis szükséges a szerződési szabadság korlátozása a társaság megalapítása során. Ez leginkább a társaságok külső viszonyaiban jelenik meg, nevezetesen a képviselő és a felelősségi szabályok tekintetében. A belső viszonyokban a rendelkezések túlnyomórészt diszpozitív jellegűek, de éppen a forgalom biztonsága miatt a tagok érdekében is előfordulhatnak kógens megkötések.¹⁵¹ Mégpedig minél több tagot egyesít magában egy társaság, annál kevésbé tudja érvényesíteni az egyes tag a döntésben való részvételi jogát, és ezért fokozottabban szükségessé válik ezen érdekek védelme. Tehát ahol nincs kifejezetten kógencia, ott fog érvényesülni a szerződéses szabályozás a társaság megalapítása során, amikor is a résztvevők a törvény által meghatározott formát a szükségleteikhez igazíthatják.¹⁵²

3.3. A társaság alapítása

A társaság fogalmának meghatározása során már megállapítottuk, hogy a német társaságok jogalapjának a felek szabad elhatározásából megkötött magánjogi jogügylete tekinthető, amelynek révén az alapítók kölcsönösen arra kötelezik magukat, hogy valamely cél elérése érdekében szorosan együttműködnek. Mivel itt tulajdonképpen egy egybehangzó

¹⁴⁸ Ezek a módozatok pl.: az olyan testületek, amelyek a közigazgatás által rájuk bízott pénzzel gazdálkodnak.

¹⁴⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 33. p., 5. § I.

¹⁵⁰ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 12-13. pp.

¹⁵¹ Például a pjt. esetében a BGB 723. §-ban szabályozott felmondási jog.

akarategyilatkozatról van szó – enélkül nem jönne létre köztük a megállapodás, s ebből következően maga a társaság sem -, a közös cél érdekében történő kötelezettségvállalás egy szerződést eredményez a felek között. Mindez pedig az alapítás kötelmi jogi jellegét bizonyítja (*Gesellschaftsvertrag als Schuldvertrag*), s ezért lehet alkalmazni az alapításkor alapvetően a BGB kötelmi jogi, pontosabban a szerződésekről szóló rendelkezéseit. A társaságok megalapítása azonban nem pusztán kötelmi jogi jelleggel bír. A közös célkitűzés megvalósítása ugyanis egy általuk kiválasztott társasági jogi szervezeti formában történik, aminek folytán a felek között nemcsak kötelmi jogi, hanem tagsági jogviszony is keletkezik. Ezért nevezi a német terminológia az ezt létrehozó társasági szerződést egyben szervezeti szerződésnek (*Organisationsvertrag*). Az ily módon létrejövő kettős jogviszony jelzi a társasági szerződés jogi természetére vonatkozó kettős jelleget (*Doppelcharakter*). A szervezeti jogi karakter azonban csak annyiban érvényesülhet, amennyiben nem mond ellent a kötelmi jogi szabályoknak.¹⁵³

A társaságok, mint ahogy azt a társasági jog definícióiban megállapítottuk, magánjogi jogügyletek által jönnek létre. A magánjogi jogügylet két formában jelenhet meg: lehet szervezeti szerződés (*Organisationsvertrag*) vagy egyoldalú létesítő nyilatkozat (*einseitige Errichtungserklärung*).¹⁵⁴ A szervezeti szerződés a résztvevők egybehangzó akarategyilatkozata arról, hogy valamely közösen elérni kívánt cél érdekében egy általuk kiválasztott társasági forma keretében együttműködnek és összefoglaló elnevezése valamennyi társasági forma alapító okiratának. Ez a jogügylet a személyegyesítő társaságoknál a társasági szerződés (*Gesellschaftsvertrag*), egyesületeknél és a tőkeegyesítő társaságoknál pedig az alapszabály (*Satzung*) megállapítása. Néha az utóbbit *Gierke* nyomán „összaktusnak” („*Gesamtakt*”) nevezik, ez azonban félreérthető, mivel itt is a tagok akaratategyezősége a döntő. Közös főmeghatározásként magától értetődő ellenben az „*Organisationsvertrag*” megjelölés. Az, hogy ez a szerződés egy kötelmi jogi szerződés, a személyegyesítő társaságok esetében sem vonható kétségbe, a társasági tagok különleges személyi jogi kapcsolata ellenére sem. Kérdéses viszont az, hogy a szerződés visszterhes szerződés-e (*gegenseitiger Vertrag*). Erre mindenekelőtt csak akkor lehet igennel válaszolni, ha a kölcsönös szerződéseket, a csereszerződéseket és a szervezetre vonatkozó, illetve a társasági szerződéseket, mint két csoportot egy fogalom alá vonjuk.¹⁵⁵

¹⁵² WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 6-7. pp.

¹⁵³ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1454. p., 59. § I 2/c.

¹⁵⁴ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 8. p.

¹⁵⁵ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 17. p., Rz. 7-8. pp.

Egyszemélyi alapításnál (*Einmann-Gründung*)¹⁵⁶ – szemben a szervezeti szerződéssel – nyilvánvalóan nem beszélhetünk egybehangzó akaratnyilatkozatról, mivel ez fogalmilag kizárt. Ez esetben ugyanis nem létezik több olyan személy, akik között létrejöhetne a megállapodás. Itt az alapító pusztán egy egyoldalú létesítő nyilatkozattal hozza létre a társaságot, mintegy deklarálva a megalapítást. Egyébiránt a személyegyestő társaságok társasági szerződésére főszabályként az alakszerűtlenség elve érvényesül, azaz nem kötelező a felek megállapodását írásba foglalni. Ez alól csak a partneri társaságok képeznek kivételt, ahol a társasági szerződéshez mindenképpen szükséges az írásbeli forma.¹⁵⁷ Magának a szerződésnek a minimális tartalmi elemeit az adott társasági fajtára irányadó törvények határozzák meg. Ezek pedig a társaság külső jogviszonyait – a társaság és tagjainak a harmadik személyekkel való kapcsolatát - tekintve kógensek, viszont a belső jogviszonyokban, tehát a tagok egymás közötti ill. a társasághoz való viszonyában már diszpozitív jellegűek.¹⁵⁸ Ez azt jelenti, hogy a társaság megalapítása során az alapító okirat szabályozási körének terjedelmét illetően a tagok megállapodásukkal eltérhetnek a törvényi rendelkezésektől.¹⁵⁹

A társaságok a szervezetükre vonatkozó szerződés megkötésével még nem válnak jogi személyekké, hanem egy különleges vizsgálati és elismerési eljárás lefolytatása után állami nyilvántartásba való bejegyzéssel (*Eintragung*) lehetnek jogi személyek.¹⁶⁰

Először tehát sem az rt. (*AG*), sem a kft. (*GmbH*) mint ilyenek nem léteznek,¹⁶¹ mindazonáltal a szervezeti szerződés megkötésével nem jogképes társaságként alakulnak. Az így létrejövő társaság formája meglehetősen vitatott, amely az ún. előtársaság problematikáját (*Problem der sog. Vorgesellschaft*) jelenti.¹⁶²

¹⁵⁶ Pl.: egyszemélyes társaságként működhet a kft. és az rt.

¹⁵⁷ *PartGG* 3.§.

¹⁵⁸ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 32. p.

¹⁵⁹ KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 6-8. pp. Magyar feldolgozását lásd: PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 1-5. pp. A társasági szerződés általános tartalmi elemére néhány példa: társasági forma, a cég neve, székhelye, tevékenységi köre, célja, a társaság tartama, a tagok vagyoni hozzájárulásai, a tagok felelőssége, nyereségből való részesedése, veszteségek viselése, az üzletvezetés és a képviselő kérdés, szavazati jogok, az információhoz és az ellenőrzéshez való jogok, a mérlegkészítés, az elszámolás, a tagsági viszonyok megszűnése, megszüntetése és az új tagok belépése, a társaság hitelezőihez való viszonyok, választott bíróságra vonatkozó megegyezés, a versenyjoggal, adózással kapcsolatos kérdések, a társaság megszűnésének, megszüntetésének esetei, az ezzel összefüggő elszámolási kérdések stb.

¹⁶⁰ Kereskedelmi register (*Handelsregister*): *AG*, *KGaA*, *GmbH* nach §§ 41 I, 278 III *AktG*, 11 I *GmbHG*; Szövetkezet-regiszter (*Genossenschaftsregister*): *eG* nach § 13 *GenG*; Egyesület- regiszter (*Vereinsregister*): *eV* nach § 21 *BGB*. [HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 18. p., Rz. 10.]

¹⁶¹ Például: *AktG* 41. § I 1., *GmbHG* 11. § I.

¹⁶² HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 18. p., Rz. 11. Ennek a kifejtésére a későbbiekben a polgári jogi társaság alkalmazási területeinek részletezésénél még kitérünk.

A legújabb szakirodalom a fent említett állami eljáráshoz kötött jogi személyiség mellett jogképességet is biztosít még a társasági közös tulajdonnak (*Gesamthandgemeinschaft*) is, de pl. a közkereseti társaságnak (*OHG*) és talán még a polgári jogi társaságnak (*BGB-G*) is.¹⁶³

3.3.1. A közös cél (*Die gemeinsame Zweck*)

A társaságok egyes jegyeiről külön is szót ejtünk. Alapvető elhatárolási problémák jelentkeznek a közös cél egyes jellegzetességeinél: ezáltal különböztethető meg a társaság egyrészt a szolgáltatáson és ellenszolgáltatáson alapuló szerződésektől (*Austauschvertrag*), másrészt az egyszerű közös tulajdontól (*Bruchteilgemeinschaft*).¹⁶⁴

Társaságról csak akkor beszélhetünk, ha a társaság tagjai egy közös célt (*gemeinsame Zweck*) követnek. Ez a közös cél a társasági jogban egy kötelező tartalmi eleme a szerződésnek. Nem összetévesztendő az egyes társasági tagok társaságon fennálló személyes érdekelttségével. Ez csak egy lehetséges, de nem kötelező tartalmi eleme a szerződésnek, egyszerű indítékként szolgálhat. Ez a különbség mutatkozik meg a következő fogalom-párban: „közös előcél” („*gemeinsamer Vorzweck*”) – „individuális végcél” („*individueller Endzweck*”). A tagok akarat, szándéka a társaság céljának elérésére irányul.¹⁶⁵

A társasági szerződés ismertetőjegye, hogy a létrehozott eredmény a közös célt szolgálja. Itt mutatkozik meg az alapvető különbség az ún. *Austauschvertrag*-októl¹⁶⁶: ezeknél ugyanis a mindenkori szolgáltatások, teljesítések a teljesítés jogosultjának vagyonába kerülnek. Ez a szerződés felbomlik, ha a szerződést a felek kölcsönösen teljesítették, a társasági szerződés által alapított szervezet azonban továbbra is fennmarad, még akkor is, ha a hozzájárulások teljesültek.¹⁶⁷

Célkorlátozás (*Zweckbeschränkung*)

A társasági formák többsége csak bizonyos (nem minden) *cél* elérésére jöhet létre. Ezen korlátozások különböző terjedelműek és okai is különbözőek.

Legszélesebb körű célokat a kft. és az rt. követhet. A korlátozás, ami jelen esetben a lehetőségek szűkülését jelenti, csak annyiban nyilvánul meg, hogy bizonyos foglalkozásokat (~~pl.: jogi tanácsadás vagy orvosi tevékenység~~) csak természetes személyek folytathatnak. A

¹⁶³ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 18. p., Rz. 12.

¹⁶⁴ Uo. 21-22. pp. Rz. 33.

¹⁶⁵ Uo. 22. p., Rz. 34.

¹⁶⁶ Lásd fentebb ennek a szerződésnek a lényegét.

jogi tanácsadás vagy orvosi tevékenység) csak természetes személyek folytathatnak. A másik oldalon pedig olyan társasági típusok találhatók, melyek csak meghatározott konkrét funkciók ellátására jöhetnek létre: hajózási vállalatot csak hajózási tevékenység folytatására, kölcsönös biztosítóegyletet pedig kizárólag biztosítással kapcsolatos ügyletek folytatására lehet alapítani. Hasonlóképpen működnek a partneri társaságok (*Partnerschaftsgesellschaft*) (szabad foglalkozásúak tevékenységének közös kifejtésére, *PartGG* 1. § I.), a csendes társaságok (*StG, HGB* 230. §) és a bejegyzett szövetkezetek (*eGen, GenG* 1. §).

Ezen túlmenően a német törvényhozás olyan külön törvényeket (*Sondergesetze*) bocsátott ki, amelyek a különleges gazdasági tevékenységek számára már megállapítják a megengedett társasági formákat. Így a magán lakástakarékpénztárak (*private Bausparkassen*) a Lakástakarékpénztárakról szóló törvény 2. § (1) bek. értelmében csak rt. formájában megengedettek. A tőkebefektetési társaságok a tőkebefektetési társaságokról szóló törvény 1. § (2) bek. alapján rt.-ként vagy kft.-ként; biztosítási vállalkozások ezzel szemben a *VAG* 7. § (1) bek. értelmében csak kölcsönös biztosító egyesületként (*VVaG*) vagy rt.-ként működhetnek. Az ilyen jellegű rendelkezések nagyon közel járnak a jogi forma-kényszerhez.¹⁶⁸

¹⁶⁷ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 22. o. Rz. 35.; BGH, NJW 1951, 308.

¹⁶⁸ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 14. p., Rz. 22.

4. A TÁRSASÁGI JOG JOGFORRÁSAI NEMZETKÖZI ÉS NEMZETI SZINTEN

4.1. A társaságok jogforrások szerinti csoportosítása Németországban (*Nationales Recht*)

A német társasági jog nincs kodifikálva, hanem több törvényen és jogszabályon alapul. A német társasági jog jogforrásait három alapegységre oszthatjuk: Német Polgári Törvénykönyv (*BGB*), amely az egyesületek alapformájára és a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályozást tartalmazza. A kereskedelmi jogi személyegyesítő társaságokat érintő rendelkezések fellelhetők a Kereskedelmi Törvénykönyvben (*Handelsgesetzbuch*). Ezen túlmenően vannak olyan törvények, amelyeket speciálisan meghatározott társasági formákra alkottak, és azok a törvények, amelyek a gazdaság meghatározott ágára vonatkoznak.¹⁶⁹

Bár a társasági jog dinamikusan fejlődik, egyes intézményeinek fejlődése meglehetősen különböző. A történelem folyamán széttagolttá vált, és hiányzik a jogterület egészét átfogó, világosan körvonalazott szabályozás.¹⁷⁰

A társaság fogalom-meghatározásának előnye, hogy minden nehézség és kétség nélkül meg lehet állapítani, hogy a társasági jogon belül milyen jogi formák alakultak ki:¹⁷¹

- a) Elsőként jegyezhető meg a *BGB*-ben szabályozott két alapvető társasági jogi forma az egyesület (*Verein, BGB*) és a társaság („*Gesellschaft*”). Az egyesületek jogában ajánlatos különbséget tenni a „bejegyzett egyesület” („*eingetragenen Verein*”, *eV*) és a „nem jogképes egyesület” („*nichtsrechtsfähigen Verein*”, *nrV*) között. A polgári jogi társaság a „szűkebb értelemben vett társaság” alapmintájául szolgál.
- b) A Kereskedelmi törvénykönyv (*HGB*) szól a közkereseti társaságról (*OHG*), a betéti társaságról (*KG*), a csendes társaságról (*StG*) és a tengeri kereskedelem jogához tartozó hajózási vállalatról (*Reederei*).
- c) Néhány, különösen fontos társaságfajtát a speciálisan, kizárólag erre a célra létrehozott törvények szabályoznak.

¹⁶⁹ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 10. p., Rz. 5.

¹⁷⁰ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 38. p.

¹⁷¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 2. p., 1. § I. Az a-d. pont alattiak a későbbiekben a „Jogforrás“-ok részben részletesen kifejtésre kerülnek.

d) Végezetül léteznek az egy gazdasági ágazatra korlátozódó társaságtípusok, amelyeknek a jogi szabályozása olyan törvényekben található meg, melyek az érintett szektorra vonatkozó egyéb előírásokat is tartalmazzák.

A társaságokat különböző szempontok alapján lehet csoportosítani, ami egyben felsorolást is ad a német jogban fellelhető társasági formációkról.¹⁷² A társaságok jogforrás szerinti csoportosításának főbb kategóriái tehát a következők:¹⁷³

1. Polgári Törvénykönyvben (*Bürgerliches Gesetzbuch von 1896, BGB*)
 - az egyesület (*Verein*): jogképes és nem jogképes fajtája
 - a szűk értelemben vett társaság, a polgári jogi társaság (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts, GbR, BGB-G*)
2. Kereskedelmi Törvénykönyvben (*Handelsgesetzbuch von 1897, HGB*¹⁷⁴)
 - a közkereseti társaság (*offene Handelsgesellschaft, OHG*)
 - a betéti társaság (*Kommanditgesellschaft, KG*)
 - a csendestársaság (*stille Gesellschaft, StG*)
 - a hajózási társaság (*Reederei*)
3. A korlátolt felelősségű társaságra vonatkozó törvényben (*Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung von 1892, GmbHG*)
 - a korlátolt felelősségű társaság (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbH*)
4. A részvénytörvényben (*Aktiengesetz von 1965, AktG*)¹⁷⁵
 - a részvénytársaság (*Aktiengesellschaft, AG*)
 - a betéti részvénytársaság (*Kommanditgesellschaft auf Aktien, KGaA*)

¹⁷² Itt azonban csupán azok kerülnek említésre, amelyek jelen dolgozat tárgyának bemutatása végett lényegesnek és elengedhetetlennek tűnnek, mivel az alábbiakon kívül természetesen más egyéb fontos elhatárolási szempontok is léteznek.

¹⁷³ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 1. p.

¹⁷⁴ A mai társaságok elődeit először az 1861-es német Kereskedelmi Kódex (*Allgemeine Deutsche Gesetzbuch*) szabályozta, majd ezt követően lépett életbe 1896-tól a Kereskedelmi Törvénykönyv (*Handelsgesetzbuch*). [BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 40. p.]

¹⁷⁵ A részvénytörvény (*AktG*) előtt is ismerte a német jog a részvénytársasági formát, akkoriban azonban még nem volt külön törvénye, hanem a *HGB* szabályozta. Ezután 1937-ban alkották meg az első részvénytörvényt (*AktG* 1937), majd jelentős módosításon esett át 1965-ben (*AktG* 1965). Azóta – az 1994-es módosítást is figyelembe véve – hatályban van. [BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 40. p.]

5. A kereskedelmi és gazdasági szövetkezetekre vonatkozó törvényben (*Gesetz betreffend die Erwerb- und Wirtschaftsgenossenschaften von 1889 i.d.F. von 1994 GenG*)
 - a bejegyzett szövetkezet (*eingetragene Genossenschaft, eG*)
6. A biztosítáfelügyeleti törvényben (*Versicherungsaufsichtsgesetz von 1992, VAG*)¹⁷⁶
 - a kölcsönös biztosító egyesület
(*Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit, VvaG*)
7. A szabadfoglalkozásúak partneri társaságáról szóló törvényben (*Gesetz über Partnerschaftsgesellschaften Angehöriger freier Berufe von 1994, PartGG*)¹⁷⁷
 - a partneri társaság (*die Partnerschaftsgesellschaft*)
8. Az Európai Közösség Tanácsának 2137/85. sz. rendelete (1985.07.25.) alapján az 1988. nov. 14-én hozott törvényben¹⁷⁸
 - az Európai Gazdasági Érdekegyesülés (*Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung, EWIV*)
9. Az Európai Közösség Tanács 2001. október 8-i 2157/2001. rendelete alapján
 - az európai részvénytársaság (*Europäische Aktiengesellschaft; Societas Europaea, SE*)
10. Korábban a tartományok bányajogában
 - a bányajogi közösség (*bergrechtliche Gewerkschaft*)¹⁷⁹

A következő oldalon található táblázat összefoglalja a társasági formák jogforrás szerinti rendszerezését.

¹⁷⁶ Ezt megelőző szabályozások: a biztosító vállalkozások felügyeletéről szóló törvény (*VAG – Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen = Versicherungsgesetz*), VAG vom 6.6.1931. 7. §, majd az ezt követő formájában 13.10.1983., 15-53. §§.

¹⁷⁷ *Gesetz über Partnerschaftsgesellschaften Angehöriger Freier Berufe vom 25. 7. 1994 (PartGG)*

¹⁷⁸ *EG – Verordnung Nr. 2137/85 vom 25. 7. 1985 és EWIV-Aufführungsgesetz vom 14. 4. 1988, BGBl. I. 514.*; A Miniszterek Tanácsa rendeletével megalkotott *European Economic Interest Grouping* („európai gazdasági érdekcsoportosulás” vagy a magyar társasági jogi terminológiával élve: „egyesülés”)

¹⁷⁹ Ezt az 1980. aug. 13-án hozott szövetségi törvény megszüntette, 1994. január elseje után már nem működhetek tovább ebben a formában. Folyamatának részleteit lásd később a társasági formák kifejtésénél.

A társaságok fontosabb formái és jogforrásai a német jogban ¹⁸⁰		
Német Polgári Törvénykönyv <i>BGB</i> ¹⁸¹	Kereskedelmi Törvénykönyv <i>HGB</i> ¹⁸²	Külön jogszabályok
705-740. §§ — polgári jogi társaság (<i>GbR</i>)	105-160. §§ — közkereseti társaság (<i>OHG</i>)	<i>AktG</i> ¹⁸⁴ — részvénytársaság (<i>AG</i>) <i>AktG</i> (278-290. §) — betéti részvénytársaság (<i>KGaA</i>)
21. §§ — bejegyzett egyesület (<i>eV</i>) ¹⁸³	161-167. §§ — betéti társaság (<i>KG</i>) 230-236 § — csendestársaság (<i>StG</i>) 489-508. §§ — hajózási társaság (<i>Reederei</i>)	<i>GmbHG</i> ¹⁸⁵ — korlátolt felelősségű társaság (<i>GmbH</i>) <i>VAG</i> ¹⁸⁶ — kölcsönös biztosító egyesület/egyesület (<i>VVaG</i>) <i>PartGG</i> ¹⁸⁷ — partnerség (<i>Partnerschaft</i>) <i>EWIV-VO/EWG</i> ¹⁸⁸ — európai gazdasági érdekegyesülés (<i>EWIV</i>) <i>GenG</i> ¹⁸⁹ — bejegyzett szövetkezet (<i>eG</i>) ¹⁹⁰

¹⁸⁰ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 1-2. pp.; KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 4-5. pp.; STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 19-20. pp. alapján, kiegészítésekkel bővített formában.

¹⁸¹ *Bürgerliches Gesetzbuch* vom 18. August 1896 (*BGB*).

¹⁸² *Handelsgesetzbuch* vom 10. Mai 1897 (*HGB*).

¹⁸³ *Eingetragener Verein* (*eV*).

¹⁸⁴ Részvénytörvény = Aktiengesetz vom 6. September 1965 (*AktG*).

¹⁸⁵ A korlátolt felelősségű társaságra vonatkozó törvény = *Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung i. d. F. der Bek. vom 20. Mai 1898* (*GmbHG*).

¹⁸⁶ Biztosítá felügyeleti törvény = *Versicherungsaufsichtsgesetz* i. d. F. vom 17.12. 1992 (*VAG*).

¹⁸⁷ A szabadfoglalkozásúak partneri társaságáról szóló törvény = *Partnerschaftsgesellschaftsgesetz* vom 25. 7. 1994 (hatályban 1995. 07. 01 óta) (*PartGG*).

¹⁸⁸ *Europäische Wirtschaftliche Interessevereinigung -Verordnung* (*EWIV-VO*) (*Verordnung* (*EWG*))

Az Európai Közösség Tanácsának 2137/85. sz. rendelete alapján az 1988. XI. 14-i törvényben (*deutsches Ausführungsgesetz* vom 14. 11. 1988, BGBl. I S. 514).

¹⁸⁹ A kereskedelmi és gazdasági szövetkezetekre vonatkozó törvény *Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaft* von 1889 i.d. F. vom 19.8. 1994 (*GenG*).

¹⁹⁰ *Eingetragene Genossenschaft* (*eG*).

4.2. Nemzetek feletti jog (*Supranationales Recht*)

Az Európai Közösségek nemzetek feletti joga régóta gyakorol hatást a német társasági jogra.

A társasági jognak nemzetközi dimenziója van. Egész pontosan ez annyit jelent, hogy az Európai Unió keretei között az áruk és a tőke szabad mozgását biztosító közös belső piac kiépítését jelentős részben a társasági jog segítségével érték el.

Az EU jelentősebb társasági jogi aktivitásának kezdete a nyolcvanas évekre datálódik. Mindazonáltal a társasági jogok egymáshoz közelítése (jogharmonizációja) a jövőben sem tartóztatható fel, bár az ilyen jog-összehasonlításnak nem a lehetséges, hanem inkább a szükséges mértékig kellene terjednie. Az európai társasági jog érvényesítésében fontos szerepet játszik az Európai Bíróság ítélezési gyakorlata.¹⁹¹

4.3. Európai társasági jog (*Europäisches Gesellschaftsrecht*)¹⁹²

Az európai társasági jog fejlődése időben párhuzamosan fut az EU jogszabályok általános jogharmonizációjával. A folyamat egy egységes európai magánjog kialakításának ötletén nyugszik.¹⁹³

Az európai társasági jog által definiált társaságtípusok közül néhányat már megalkottak. Több irányvonal (*Richtlinien*) és irányvonal-javaslat (*Richtlinienvorschläge*) érinti a többi társasági formát, például a kft.-t (*GmbH*).¹⁹⁴

1989-óta fennáll a lehetőség, hogy az EU két tagállamából származó vállalkozás európai gazdasági érdekegyesülést (*EWIV*) hozzon létre.¹⁹⁵ Ebben az esetben egy személyegyesítő kereskedelmi társaságról van szó, amelyre Németországban a közkereseti társaságra vonatkozó

¹⁹¹ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 10. p., Rz. 6., STEDING: *Gesellschaftsrecht...* (1997) 74. p.

¹⁹² A disszertációnak nem célja az európai társasági joghoz kapcsolódó ismeretek bemutatása, hiszen a személyegyesítő társaságokat nem érintik közvetlenül. (Kivéve például az *EWIV*-t.).

¹⁹³ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 6. p., Rz. 10. A magánjog európai egységesítése felé ható törekvések már konkrét javaslatokban is megjelentek. Lásd: LANDO-bizottság munkája.

¹⁹⁴ A részleteket lásd: HOPT: *Europäisches Gesellschaftsrecht – Krise und neue Anläufe*, ZIP (1998) 96-103. pp.

¹⁹⁵ Az Európai Gazdasági Érdekegyesülés egy új szupranacionális társasági jogi forma a vállalkozók és a szabadfoglalkozásúak határokon átvéelő együttműködésének megkönnyítésére. Ez a társasági forma egy Németországban közvetlenül alkalmazandó 1985-ös rendelet alapján jött létre. A későbbiekben térünk ki a részletes ismertetésére. EG – *Verordnung* Nr. 2137/85 vom 25. 7. 1985 és *EWIV-Aufführungsgesetz* vom 14. 4. 1988, BGBl. I. 514.; A Miniszterek Tanácsa rendeletével megalkotott *European Economic Interest Grouping* ("európai gazdasági érdekcsoportosulás" vagy a magyar társasági jogi terminológiával élve: „egyesülés")

szabályok alkalmazandók.¹⁹⁶ Azóta is folyik az egyéb európai társasági jogformák kifejlesztése, amelyek az idők folyamán a nemzeti és az európai jog részévé válnak.

EK-rendeletek (EG-Verordnung)

Ezen túlmenően is létezik nemzeten felüli társasági jog az EK-rendeletek formájában. Ilyen rendeleteket a Római Szerződés 235.§, 189. § (2) bek. alapján bocsátottak ki. Hosszú ideig az egyetlen példa erre az európai gazdasági érdekegyesülés (*EWIV*) létrehozásáról szóló 1985. 07. 25-ei rendelet, amit az 1988. 04. 14-ei *EWIV*- hatályba léptető törvény egészít ki. Az európai részvénytársaság alapszabályáról szóló rendelet 1997-ben még csak tervezet volt, mára már ez a társasági forma is megvalósult (*SE = societas europae*).¹⁹⁷

EK-irányelvek (EG-Richtlinien)

Eddigi jelentősége mindenekelőtt az EK jogharmonizációt szolgáló irányelveinek (*Richtlinien der EG*) van. A társasági jogi tartalmú irányelvek az EK-szerződésre (*EG-Vertrages, EGV*)¹⁹⁸ (*EGV = RSZ*) vezethetők vissza, amelyek a tagállamok számára kötelezők. A gazdasági társaságokra vonatkozó jogi normákat az európai közösségi jog kialakítása során megalkotott több irányelv is érinti. A német törvényhozó az ilyen irányelvek átültetésének a törvénymódosításokkal (pl. az *AktG*-ben¹⁹⁹, a *GmbHG*-ben²⁰⁰ valamint a *HGB*-ben)²⁰¹ mindeddig eleget tett. A

¹⁹⁶ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) Rz. 10., Rz. 27., Rz. 208. Az *EWIV*-ről mint társasági formáról, később külön szót ejtünk.

¹⁹⁷ *Die Verordnung über das Statut der Europäischen Aktiengesellschaft (SE = Societas Europae)*; RSZ 189. § (3) bek. A Tanács 2001. október 8-i 2157/2001/EK Rendelete az európai részvénytársaság statútumáról. Németországnak 2004 októberétől van hatályban. [HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 11. p., Rz. 8., Vö. még. SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 39. p., 2. § II. 4. pont]

¹⁹⁸ RSZ. 54. § (3) bek. g) pontjában.

¹⁹⁹ – A 2. számú irányelv német átvétele (1978. XII. 13.) mindenekelőtt az apportálás és a részvényszerzés előírásainak szigorítását vonta magával.

– A 3. számú irányelv 1982. X. 25-i törvénnyel való implementációja bővítette a részvénytársaságok egyesülési lehetőségeit, és a kisebbség-, valamint a hitelezővédelmi normákat korrigálta.

– A részvénytársaságok szétválását szabályozó 6. sz. irányelvet - e jogintézmény németországi hiánya miatt - nem vették át.

KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 146. ff., HERBERT, R.: *Probleme der gesetzlichen Fortentwicklung...*, ZHR (1980) 53-55. pp. és 57-58. pp. [A hivatkozásokra utal: PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 3. p.]

²⁰⁰ Az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaságról szóló 12. sz. irányelvet a *GmbH-G* 1980-as nagy terjedelmű módosítása időben megelőzte. Az 1980-as *GmbH-Novelle* az egyszemélyes alapítás megengedésével egészítette ki a *GmbHG* 1. §-t.

²⁰¹ 1. számú irányelv: A német társasági jogi jogalkotás az 1969. VIII. 15-i törvénnyel ültette át azt, amely az rt., a betéti rt. és a kft. szabályozására a következőképpen hatott: bővült a cégjegyzék-köteles tények köre, és a tőkeegyesítő társaságok ekkortól kötelesek üzleti leveleiken meghatározott adatokat feltüntetni; illetve társaságok érvénytelenségének okait és képviseleti szerveik hatáskörét pontosította.

legfontosabb példák a következők:²⁰² a mérlegről szóló irányelv²⁰³, a konsernek számviteli irányelve²⁰⁴, valamint a könyvvizsgálókról szóló irányelv.²⁰⁵

4.4. Nemzetközi társasági jog (*Internationales Gesellschaftsrecht*)

A német nemzetközi magánjogi („*IPR*”) reform²⁰⁶ sem eredményezett a német nemzetközi társasági jog számára törvényi kollíziós szabályokat. A külföldi és a transznacionális társaságok keletkezésükre, szerkezetükre, felelősségi helyzetükre, és az „életükre” alkalmazandó jogot teljesen az uralkodó felfogás szerint a „társasági alapszabály” („*Gesellschaftsstatut*”) révén szabályozzák.²⁰⁷ Vitatott az, hogy hogyan határozzák meg a társasági alapszabályt. Az „alapítás jogának elmélete” („*Gründungsrechtstheorie*”) szerint a vállalkozások alapítóinak joga az irányadó. A régóta, és ma már teljesen uralkodó „székhely elve” („*Sitztheorie*”)²⁰⁸ a társaságot ezzel szemben azon állam jogának rendeli alá, amelyikben a társaságnak a székhelye van.²⁰⁹ A székhely nem az alapszabály szerinti székhely, hanem a tényleges, a társaság központi irányítás szerinti székhelye.²¹⁰

Azokat a külföldi társaságokat, amelyek a rájuk vonatkozó jog alapján érvényesen jöttek létre, a Német Szövetségi Köztársaságban viszonyosság vagy kétoldalú megállapodás alapján ismerik el. Többoldalú megállapodás Németországra vonatkozó hatállyal nincs érvényben, s különösképpen nincs érvényben az EGK-államoknak a társaságok és jogi személyek kölcsönös elismeréséről szóló 1968. 02. 29-én aláírt megállapodása.²¹¹

²⁰² HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 11. p., Rz. 7.

²⁰³ *Bilanzrichtlinie*, 1978. 07. 25-ei 4. sz. EK-irányelv (4. *EG-Richtlinie* v. 25. 7. 1978).

²⁰⁴ *Konzernrechnungslegungsrichtlinie*, 1983. 06. 13-ai 7. sz. irányelv (7. *EG-Richtlinie* v. 13. 6. 1983).

²⁰⁵ *Rechnungsprüferrichtlinie*, 1984. 03. 25.-ei 8. sz. irányelv ((8. *EG-Richtlinie* v. 25. 3. 1984). A könyvviteli irányelvek (4., 7., 8. sz.) transzpozíciója (1985. XII. 19) révén a tőkeegyesítő társaságok évről-évre átfogó szabályozására került sor. (*HGB* 238-339. §§).

²⁰⁶ Az 1986-os *EGBGB*-változat.

²⁰⁷ Lásd. ERMANN – HOHLOCH: *EGBGB* 37. §, Rz. 21. ff.

²⁰⁸ RGZ 77, 19, 22; 92, 73, 76; 159, 33, 46; BGHZ 51, 27, 28; 78, 318, 334.

²⁰⁹ Összehasonlításképpen az EK-jogával, EuGH, DB 1989, 269.

²¹⁰ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 11. p., Rz. 9.

²¹¹ BGBl 1972 II 369, 857; erről bővebben: ERMANN – HOHLOCH: *EGBGB* 37. §, Rz. 28-31.

5. A JOGOK HORDOZÁSA (RECHTSTRÄGERSCHAFT) ÉS RÉSZVÉTEL A JOGI FORGALOMBAN

A személyegyesülések minden esetben pénzbeni teljesítéseket vagy anyagi hozzájárulásokat biztosítanak a társaságnak. Az eszmei célokat szolgáló egyesületek (*Idealverein*) és alkalmi társaságok (*Gelegenheitsgesellschaft*) esetén a közös célt csak meghatározott anyagi eszközök bevonásával lehet követni és elérni. Ezért minden társaságfajtánál létezik az ún. hozzájárulási kötelezettség (*Beitragspflicht*). A tagok anyagi hozzájárulásából jön létre a társaság vagyona. Ebből következően felmerül a kérdés, hogy kinek a tulajdona ez a vagyon.

Az erre adandó gyakorlati jelentőségű válaszokat a társasági közös tulajdon (*Gesamthand*) és a jogi személy (*juristische Person*) fogalmak adják meg.²¹² Ezen felül is léteznek még egyéb formái annak, hogy a társasági vagyon kit illet meg: lehet egyedül egy tag tulajdona, de akár mint egyszerű közös tulajdon valamennyi tag tulajdona is.²¹³

A társaságok nem kötelezően, de tipikusan a kitűzött cél elérésére társasági vagyont hoznak létre. Azt a kérdést, hogy hogyan lehet ezt a vagyont kezelni, és hogy ez kit illet meg, különféleképpen lehet szabályozni. A német jogrend három modellt tesz lehetővé:²¹⁴

- az egyszerű közös tulajdont (*Bruchteilsgemeinschaft*),
- az ún. társasági közös tulajdont (*Gesamthand*) és
- a jogi személyt (*juristische Person*).²¹⁵

²¹² Lásd: FABRICIUS: *Relativität der Rechtsfähigkeit* (1963) i.m., FLUME: *Gesamthandsgesellschaft und juristische Person* (1973) 27. skk., JOHN: *Die organisierte Rechtsperson* (1977) op. cit., MUMMENHOF: *Gründungssysteme und Rechtsfähigkeit* (1979) op. cit.; WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) 188. p., SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. §, ULMER: *Die Gesamthandsgesellschaft (...)* (1998) 113. p.

²¹³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 25. p., 4. §.

²¹⁴ Különbségek tehetünk jogképes és jogképességgel nem rendelkező egyesülések között. A jogképes egyesülésekhez a hagyományosan elismert jogi személyeket sorolhatjuk (jogképes egyesület, kft., rt., bejegyzett szövetkezet, kölcsönös biztosító egylet), a jogképességgel nem rendelkezőkhöz ezzel szemben a személyegyesítő társaságokat és a jogképességgel nem rendelkező egyesületeket. Ez a látszólag olyan világos szembeállítás azonban a jogképesség fogalmának egységes értelmezését tételezi fel, és megkülönböztetési problémákat vett fel. Dogmatikai szempontból nem egyértelműen elfogadott, hogy a jogképesség abszolutizálható-e, azaz: létezik-e vagy sem. Továbbá a vagyonközösségi társaságok (*Gesamthandsgesellschaft*) osztályozása jogdogmatikailag és gyakorlatilag vitatott. Azonban, ha ezektől a nehézségektől eltekintünk, félreismerhetetlen, hogy egy hármass felosztás alkotható. [SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 48-49. pp., 3. § I. 3/a. pont.]

²¹⁵ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 13. p., Rz. 16.

5.1. Az egyszerű közös tulajdon (*Bruchteilsgemeinschaft*)

Egyszerű közös tulajdonnak nevezzük többek egy vagyontárgyon vagy elkülönített vagyontömegben közösen fennálló jogát, amelynél minden tagot egy meghatározott módon kiszámított rész („töredék”, „*Bruchteil*”) illet meg, amelyről szabadon rendelkezhet. Legfontosabb alkalmazási területe a közös tulajdon (*BGB* 1008. §§ ff.), amely keletkezhet egyesüléssel és keveredéssel, illetve úgy is, hogy a házastársak nem házassági vagyontársaságban élnek, hanem pl. közösen szereznek meg egy telket.²¹⁶ Az egyszerű közös tulajdon azonban egyéb jogokon is fennállhat; például szabadalmon, abban az esetben, ha többen közösen találtak fel valamit.²¹⁷

Az egyszerű közös tulajdon (*Bruchteilsgemeinschaft*) kötelmi jogi jogviszonyon alapul, amit a *BGB* „közösségnek” (*Gemeinschaft*) nevez és a 741-758. szakaszaiban szabályoz. Valamely vagyontárgyon minden egyes tulajdonostársnak egy meghatározott tulajdoni részesedést biztosít. A *BGB* 747. § 1. mondata alapján minden egyes társasági tag egyenesen szabadon rendelkezhet a saját részesedésével. Noha ezt a lehetőséget a társasági szerződésben ki lehet zárni (*BGB* 705. és köv. §§), mégis pusztán kötelmi jogilag és nem dologi jogilag kötelező egy ilyen megállapodás. Ezáltal a vagyoni részesedés esetleges elidegenítése harmadik személyekkel szemben érvényes lehet, és veszélyeztetné a kitűzött társasági cél elérését. Az egyszerű tulajdonközösség a jogalanyiség formájaként a társaság céljainak nem megfelelő. Ezért a gyakorlatban az egyszerű tulajdonközösségek főként akkor állnak fenn, ha a vagyont már az alapítás előtt így rendelték a társasághoz.²¹⁸

A fenti kötelmi jogviszonyt a *BGB* 705. és további szakaszai alapján társasági szerződés válthatja fel.

Pl.: „A” és „B” közösen tulajdonosai egy lakóépületnek. Elhatározzák, hogy irodahelyiséggé alakítják át azért, hogy a közös bérbeadás által magasabb hozamra tegyenek szert. A társasági közös tulajdonba való átalakulás azonban elmarad, mert az ehhez szükséges ingatlan-nyilvántartási bejegyzés és az ingatlan átruházásának költségei magasak lennének.

Ebben az esetben minden tagnak továbbra is módjában áll az, hogy saját tulajdonhányadáról maga rendelkezzen. A részesedés elidegenítése megsérti a társasági szerződésből származó kötelezettségeket, és kártérítési kötelezettséget keletkeztet. Ezáltal károsodhat a közös cél követé-

²¹⁶ BGH FamRZ 1966, 442.

²¹⁷ PatG 3. §. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 26. p., 4. §. II.

²¹⁸ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 13. p., Rz. 17.

se. Ebből az elgondolásból írja elő a *BGB* 719. I. §-a, hogy társaság vagyonából a tagokat ne csak töredék illesse meg, hanem a vagyon közös kézben összpontosuljon.²¹⁹

5.2. A társasági közös tulajdon (*Die Gesamthand*)²²⁰

A német jogban a személyegyesítő társaságok másik nagyon fontos jellemzője egy sajátos, a germán történelemből eredeztethető intézmény, az ún. *Gesamthand* (együttes közösség, társasági közös tulajdon). Ez a régmúltból fennmaradt speciális tulajdoni forma a germán házközösségből fejlődött ki még a középkor elején.²²¹ A lényege a következőkben rejlett: a családtagok, akik a családfő hatalma alatt álltak, közösséget alkottak. Ehhez a házközösséghez pedig hozzátartozott a család részére kiosztott földbirtok. Az apa halála után a fiúk továbbra is egyben tartották a földet, nem osztották fel maguk között, hanem együttesen rendelkeztek azzal. Így közöttük egyfajta „örököstársi közösség” (*Miterbengemeinschaft*) jött létre, amely kifelé is egységként jelent meg.²²²

Ebből alakult ki a személyegyesítő társaságok sajátos „társasági közös tulajdona”, a *Gesamthand*, ahol is egy olyan dologi kötöttségű vagyonról van szó, amit a tagok a társasági cél eléréséhez bocsátottak rendelkezésre.

A társasági vagyonszövetség (*Gesamthand*) nem a társasági jog különlegessége, más jogterületeken is találkozhatunk vele. Az egyszerű közös tulajdontól (*Bruchteilsgemeinschaft*) a dologi jogi kötöttség („*dingliche*” *Bindung*) különbözteti meg, egyik tag sem rendelkezhet azon vagyontárgyak rá eső részéről, melyek a közös tulajdon részét képezik. Ezek a vagyontárgyak ugyanis kizárólag az összes tag hozzájárulása, közös akarat-elhatározása esetén ruházhatók át [*BGB* 719. § (1) bek.]. Bármilyen más megállapodás, pl. a társasági szerződésben, elmentmondana a társasági közös tulajdon lényegének és ezért érvénytelen lenne. Ezzel szemben meg lehet abban állapodni, hogy valamely résztulajdonos rendelkezessen a tulajdonrésze felett. Ennek mindenestre együtt kell járnia a társasági tagság átruházásával. A társasági közös

²¹⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 27. p., 4. §. II.

²²⁰ Analóg kifejezésként használják a „társasági vagyonszövetség”-et (*Die Gesamthandsgemeinschaft*). A témára vonatkozó alaplívek közül lásd: BUCHDA: *Geschichte und Kritik der Gesamthandslehre* (1936) op. cit.; és FLUME: *Personengesellschaft* (1991) 68-70. pp.

²²¹ Magyar nyelvű elemzését lásd: ANTAL: *A polgári jogi társaság alapkérdései ...*, Magyar Jog 1998/2. 93-98. pp.

²²² MITTEIS – LIEBERICH: *Deutsche Rechtsgeschichte*¹⁹(1992) 57. p.

tulajdon keretében a társasági vagyontól olyan különvagyont, amelyet szigorúan el kell választani a tag magánvagyonától, és ezért ki kell vonni a személyi hitelező rendelkezése alól.²²³

A társasági közös tulajdont a *BGB* – a már említett – 719. §-a szabályozza. Az előírás számos szabályt tartalmaz; melyek részben kötelezők, részben megengedők (diszpozitívok), részben kinyilvánítóak, részben csak a szisztematikus összhang ismeretében világosak.²²⁴

A társaság vagyona a tagok közösségét illeti meg. Ez közvetlenül érvényes a *pjt.*-re, a *HGB* 105. § II. értelmében a *kkt.*-ra (*OHG*), és a *HGB* 161. § II. szerint a *bt.*-re (*KG*).

Egy társasági tag nem rendelkezhet a saját részhányadáról az egész társasági vagyontalpon vonatkozóan. Ezzel kapcsolatosan két szabály is létezik, egy kötelező és egy diszpozitív. Mindkettőt a *BGB* 719. § I. bekezdésében találhatjuk meg:²²⁵

- a. *Kötelező szabály*: a társasági vagyontalpon fennálló résztulajdon egyetlen esetben sem ruházható át a tagság átruházása nélkül; azaz a tagság és a társasági vagyontalponban való részesedés elválaszthatatlanok egymástól. Ezt a szabályt a *BGB* 717. §-a egészíti ki azzal, hogy megengedi a társasági tagság részét képező igényeknek, jogoknak és hatásköröknek kívülálló 3. személy részére történő átruházását. Ezt „lehasítási tilalom”-nak („*Abspaltungsverbot*”) nevezzük; melynek jelentősége és hatása elég zavaros és vitatott.
- b. *Diszpozitív szabály*: a társasági részesedés a maga egészében (tagság és vagyoni részesedés) alapvetően nem átruházható, csak akkor, ha valamennyi tag beleegyezik a tagváltásba, a szavazás módját pedig a társasági szerződés már előre megállapítja. Ebben a kérdésben az egyes vagyontalponközösségi társaságok különbözőképpen szabályozottak. Az örökös társaság közösségében való részesedése átruházható. A házastársi vagyontalponközösség esetén a közös vagyontalpon nem átruházható, mivel ez elsődlegesen a család szükségleteinek fedezésére szolgál.

Egy társasági tag nem rendelkezhet a saját részhányadáról az egyes társasági vagyontalponhoz tartozó vagyontárgyakra vonatkozóan. Ezek a vagyontárgyak csak az összes taggal közösen idegeníthetők el és terhelhetők meg.²²⁶

²²³ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 13-14. pp., Rz. 18.

²²⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 27. p., 4. §. III.

²²⁵ Uo. 28. p., 4. §. III. és 20. § II. 3.

²²⁶ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 28. p., 4. §. III.

Egyik társasági tag sem követelheti a társasági közös tulajdon felosztását; ez is egy kötelező szabály (*BGB* 719. § I.). A törvényalkotó a *BGB* 719. §-ában ezt a sajátos társasági tulajdonnal kapcsolatos elvet akként rögzítette, hogy kimondta: „*a társasági tag a társasági vagyontól és az ahhoz tartozó egyes vagyontárgyakból való részesedése felett nem rendelkezhet, s a megosztást sem jogosult igényelni*”.²²⁷ Ezáltal az egyes tagok nem eszmei tulajdoni hányadok önálló jogosultjaivá válnak, hanem a tagok közössége bír osztatlan tulajdonosi jogokkal. A társaság vagyona tehát egy olyan közös vagyon, amiről egészében és részében egyaránt csak a tagok együttesen rendelkezhetnek. Ebben rejlik az alapelv lényege (*Gesamthandsprinzip*). Ezért lehet a személyegyesítő társaságokat társasági közös tulajdonú társaságoknak vagy vagyonközösségi társaságoknak (*Gesamthandsgesellschaften*) is nevezni.²²⁸

A társaság vagyona a társaság céljának elérését szolgálja, és ezért a még fennálló társaságtól nem vonható el. Minden tagnak lehetősége van a felmondásra, ebben az esetben az ún. likvidációs hányadra jogosult.²²⁹

Maga a „*Gesamthand*” két jogi elemből tevődik össze:

- dologi jogi eleme a közös tulajdon,
- személyi jogi eleme pedig, a tagok közössége.²³⁰

Ezek szorosan kapcsolódnak egymáshoz, mindkettő szerves alkotórésze a „*Gesamthand*”-nak. Következésképpen nem pusztán a közös tulajdont kell figyelembe venni, ahogyan ezt *Flume* megfogalmazza: „*nem a Gesamthandtulajdon alapítja a Gesamthandot, hanem fordítva*”.²³¹ Ez azt jelenti, hogy azáltal, hogy a tagok együttes rendelkezési joggal bírnak valamely dolog felett, létrejön egy – a német személyegyesítő társaságokra annyira jellemző – oszthatatlan tulajdoni forma, az ún. *Gesamthand*. Tehát a tagok „együttes közösségének” ezen sajátos tulajdoni jogosultsága eredményezi a társasági közös tulajdon létrejöttét.

A tagok és a „*Gesamthand*” viszonyával kapcsolatban egyébként több elméleti irányzat is létezik. Mind az elméletben, mind pedig a bírói gyakorlatban legelfogadottabb nézet szerint – ez az ún. „*Verbundenheitslehre*” – „*a jogok és kötelezettségek alanyai a Gesamthand tagjai, de csupán az általuk alkotott egységben („die Gesamthänder in ihrer Verbundenheit”, „Einheit in Vielfalt”)*. Minden tag joga az egészre terjed ki, s csak a többi tag ugyanilyen joga által van

²²⁷ *BGB* 719. § (1) bek.

²²⁸ BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR): *Európai társasági jog* (2000) 41. p.

²²⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 28. p., 4. §. IV.,

²³⁰ ANTAL: *A polgári jogi társaság alapkérdései...*, Magyar Jog 1998/2. 94. p.

korlátozva”.²³² Ettől a felfogástól tér el a másik két, egymással ellentétes nézet. Az egyik irányzat képviselői szerint a tagokhoz külön-külön van hozzárendelve a „*Gesamthand* tulajdon”, nem pedig az általuk alkotott egységhez. Ennyiben ők a tagok különállását hangsúlyozzák. Ezzel szemben a másik áramlathoz tartozók azt hirdetik, hogy a *Gesamthand* az önálló jogalanyiság irányába fejlődik.²³³

5.3. A jogi személy (*Die juristische Person*)²³⁴

A társasági vagyon további önállósodása jelenik meg a jogi személyeknél. A magánjogi jogi személy tágabb értelemben vett társaság (vagy alapítvány), amelyet a törvény jogképességgel ruházott fel. A jogképesség azt jelenti, hogy – tekintet nélkül a mögötte álló természetes személyekre – önmaga jogok hordozója, azaz jogalany (*Rechtssubjekt*) jogai és kötelezettségei vannak. Tulajdonosa a vagyont képező dolgoknak, a követelések hitelezője, birtokolja a külön jogokat, a vállalt kötelezettségek adója, felperesként vagy alperesként vehet részt a bírósági eljárásban (perképes). A törvény rendszerint a testületeket is saját jogalanyisággal (*Rechtspersönlichkeit*) ruházza fel.²³⁵

A szabály alól azonban léteznek kivételek: a jogképes alapítvány (*rechtsfähige Stiftung*) és az egyszemélyes társaság (*Einmanngesellschaft*) nem testületek, de mégis jogi személyek. A nem jogképes egyesület (*nichtrechtsfähiger Verein*) viszont egy testületileg szervezett személyegyesülés, amelytől a *BGB* egyértelműen megtagadja a jogalanyiságot.²³⁶

Egy társaság jogképessége tehát azt jelenti, hogy a vagyona még inkább önállósult és jobban kötve van a közös célhoz, mint a társasági közös vagyon esetén. A társaság tagjai maradnak a jogalanyok, akik mellé rendelik a társasági vagyont, miközben a jogi személy esetén nem dologi, csupán a tagság által közvetített kapcsolatuk van a társasági vagyonhoz. A társasági különvagyon ezen önállósodása egyidejűleg a közös célhoz való még erősebb kötődéséhez vezet. A társasági tagok már csak a tagságon keresztül kötődnek a társasághoz [„elválasztási elv” (*Trennungsprinzip*)]. Így aztán a társaság kötelezettségei sem az egyes tagok kötelezettsé-

²³¹ FLUME: *Gesellschaftsrecht und Gesamthand*, ZHR (1983) 191.

²³² ANTAL: *A polgári jogi társaság alapkérdései...*, Magyar Jog 1998/2. 93. p.

²³³ BLOMEYER: *Die Rechtsnatur der Gesamthand*, Juristische Rundschau (1971) 397. p.

²³⁴ Lásd pl.: WIEACKER: *Zur Theorie der juristische Personen des Privatrechts* (1973) 339. p.; FLUME: *Die juristische Person* (1983) op. cit.

²³⁵ Vö. *BGB* 21-23. §§, *AktG* 1. §, *GmbHG* 13. §, *GenG* 17. §.

²³⁶ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 29. p., 4. §. IV.

gei. Sem a közös vagynon, sem pedig magukon az egyes tárgyakon nem állnak fenn önállósítható résztulajdonosi jogosultságok (*individualisierbare Anteilsrechte*). Ennek megfelelően a társasági tagok magánhitelezőinek (*Privatgläubiger*) a társasági vagyon nem szolgálhat kielégítési alapul. A társaság hitelezői (*Gesellschaftsgläubiger*) – a „felelősségátvitel” („*Durchgriff*”) speciális eseteit kivéve – nem léphetnek fel megtérítési igénnyel a társaság tagjaival szemben. A jogi személy jogképessége ezen túlmenően ahhoz vezet, hogy a társaság vagyonának fennállása független a társasági tagok személyében bekövetkező változástól (*Mitgliederwechsel*). Amennyiben a gyakorlatban gyakori tagváltással kell számolni, a jogi személyt részesítik előnyben a társasági közös tulajdonnal (*Gesamthand*) szemben.²³⁷

A különbség leginkább a kötelezettségek esetében mutatkozik meg. A társasági közös tulajdonnal szembeni követelések a társasági tagokkal szembeni követeléseknek számítanak; csak azt kell vizsgálni, hogy a tagok egyedül csak az egész társasági vagyonnal, vagy saját magánvagyonukkal is felelnek-e ezekért a követelésekért. Másként van ez a jogi személy esetén: a jogképes egyesület vagy az rt. adósságai nem a tagok vagy a részvényesek adósságai.²³⁸

A jogi személy egy önálló jogalany. Önmaga - és nem a tagjai – a jogok és kötelezettségek hordozója. Aktív és passzív perbeli legitimációval rendelkezik, az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezhető, és örökölhető is. A jogi személy és a tagjai közötti jogi különbség leginkább a kárfelelősségben mutatkozik meg. A részvénytársaság (*AG*) a tartozásaiért önállóan felel, nem pedig az egyes részvényesek (*Aktionär*). A részvényest az rt. veszteségei csak gazdaságilag érintik az osztalék mérséklése, kiesése és a részvény forgalmi értéke, illetve tőzsdeárfolyama tekintetében. A jogi különbségtételt csak kivételesen és különösen meghatározott esetekben töri át a felelősségátvitel („*Durchgriff*”) intézménye.²³⁹

A jogi személy létrejöttét az állam ellenőrzi, amelynek különböző formái léteznek:²⁴⁰

- a) A jogképességet valamely hatóság saját mérlegelési jogkörébe tartozó kedvezményes közigazgatási aktus útján adja meg [„koncessziós rendszer” („*Konzessionssystem*”)].
Ezzel leggyakrabban:

- a „gazdasági egyesület” (*wirtschaftlicher Verein*, BGB 22. §) és
- az alapítvány (*Stiftung*, BGB 80. §) esetén találkozunk.

²³⁷ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 14. p., Rz. 19.

²³⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 29. p., 4. §. IV.

²³⁹ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 17. p., Rz. 4.

- b) A törvény előfeltételektől teszi függővé a jogi személyiség megszerzését. A feltételek meglétét a cégbíróság vizsgálja; és a társaság csak a cégjegyzékbe való bejegyzés után kaphatja meg a jogi személyiséget. [„Normatív feltételek rendszere” (*System der Normativbedingungen*)]. Ez a legmegszokottabb eset. Különösen a bejegyzett egyesület (*eingetragener Verein*), az rt. (*AG*), a kft. (*GmbH*) és a bejegyzett szövetkezet (*eGen*) esetében találkozhatunk vele.
- c) A jogi személy különösebb állami közrehatás nélkül, meghatározott feltételek megléte esetén jön létre. [„Szabad testületalapítás elve” (*System der freien Körperschaftsbildung*)]. Kivételes esetben jogképes társaság jöhet létre a törvény erejénél fogva is, azaz tekintet nélkül a tagok akaratára, meghatározott objektív körülmények fennállása esetén. Ezzel ellentétben a német jog nem engedi meg azt, hogy a jogi személy kizárólag a felek megegyezése alapján jöjjön létre. Ehhez az alternatívához közeli jogi helyzetet teremtett a bírói joggyakorlat a nem jogképes egyesület egyes megjelenési formái esetében.²⁴¹

A 19. században számos próbálkozás volt arra, hogy a jogi személy jogi természetét teóriák segítségével ragadják meg. A jogi személy lényegéről kialakult szélsőséges nézetek a következő elméletekre egyszerűsíthetők le:

– *Fikciós elmélet (Fiktionstheorie)* Savigny nevéhez fűződik: a jogalkotó feltételezte egy személy létezését azért, hogy a természetes személyekre érvényes jogi normák alkalmazására kerüljön sor. A jogi személy pusztán fikció, mert ezenbelül csakis a természetes személy, az ember válhat jogok és kötelezettségek alanyává.

– *Realitás-elmélet (Theorie der realen Verbandspersönlichkeit)* Gierke össz-személyiség elmélete szerint a jogi személy egy organizmus, amely a szociális és üzleti életben valóságosan részt vesz. A jogi személy a szövetkezesek (*Verbände*) szociális realitásának felel meg, mert nemcsak az egyének, hanem emberi társulások is kifejleszthetik saját személyiségüket.

– *Jhering „érdekelmélet”-e (Genießertheorie)* alapján: a jogi személy vagyona az annak használatára rendelt természetes személyekhez tartozik.²⁴²

²⁴⁰ Ez egy igen leegyszerűsített bemutatás [lásd: KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 30. p., 4. §. IV.] Differenciáltabb kifejtését lásd pl.: MUMMENHOF: *Gründungssysteme und Rechtsfähigkeit* (1979) 91. ff.

²⁴¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 30. p., 4. §. IV.

²⁴² MOÓR: *A jogi személyek elmélete* (1931) 145. Szerinte az anyagi jog nem egyéb, mint jogilag védett érdek(...) Moór idézi Jheringtől: *Geist des römischen Rechts*, III. Teil, I. Abt. 339.:I. *A jogi személyekről azonban megállá-*

– *Célvagyonelemélet (Zweckvermögenstheorie)* Brinz szerint: a jogi személy lényege a célja elérésére rendelt vagyon. Az alányaltalan jog továbbfejlesztéseként jelenik meg, a jogalanyok helyére a vagyon célját helyezi.²⁴³

Ezen elméletek mindegyike a jogi személy egyetlen jellegzetességét emeli ki különösen, míg a többről nem tesz említést. Mindenekelőtt modern jelenségeket is figyelembe kellene venni, így pl. az egyszemélyes gazdasági társaságot (*Einmanngesellschaft*). Helyesebb ezért a különböző jellegzetességeket egy átfogó elméletben összekapcsolni. Az elméletek közötti viták jelentőségét azonban nem kellene túlbecsülni, mivel a belőlük fakadó konkrét következtetések levonása problematikus lenne.²⁴⁴

5.4. A joghordozó formák összehasonlítása és elhatárolása

5.4.1. A *Gesamthand* elhatárolása, az egyszerű közös tulajdontól és a jogi személyektől

Mintegy összegzésképpen, az előzőekben ismertetetteken túl a rendelkezési jog tekintetében célszerű röviden elhatárolni a „*Gesamthand*”, azaz a társasági közös tulajdont az egyszerű közös tulajdontól (*Bruchteilsgemeinschaft*), valamint a jogi személyektől:²⁴⁵

A „*Gesamthand*” esetében a társaság vagyonára vonatkozó rendelkezési jog hármaskorlátozása jelenik meg, miszerint:

- a dologi kötöttségű, társasági célra adott vagyon felett a tag csak a többi taggal együtt rendelkezhet, így ő maga a társasági vagyonba teljesített betéte felett egyedül nem rendelkezhet,
- a tag nem rendelkezhet a társasági vagyonból az őt megillető rész felett,
- a tag nem követelheti a társasági vagyon felosztását.

pítja, hogy: „A jogi személy mint ilyen élvezni nem képes (*Genussunfähig*), nincsenek érdekei és céljai, s ezért jogai sem lehetnek”.

²⁴³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 30. old. 4. §. IV.; HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 17. p., Rz. 5.

²⁴⁴ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 17. p., Rz. 5.

²⁴⁵ KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 14. p. (*Übersicht: Abgrenzung der Bruchteilsgemeinschaft von der BGB-Gesellschaft*).

Ezzel szemben az egyszerű közös tulajdonnál (*Bruchteilsgemeinschaft*):

- a közös tulajdon számszerűen meghatározható tulajdoni részekre oszlik a tulajdonosok között, azaz a tagok eszmei tulajdoni hányadok önálló jogosultjai,
- így a tulajdonostársak mindegyike szabadon rendelkezhet tulajdoni hányada felett,
- valamint a tulajdonostársak mindegyike bármikor követelheti a közös tulajdon megszüntetését.

A két forma közötti különbség megértéséhez érdemes megvizsgálni, hogy mi szerepel az ingatlan-nyilvántartásban.²⁴⁶ Így például, ha két személy közösen vásárol egy telket és be is jegyezteti, hogy ők fele-fele arányban tulajdonostársak, csak egy egyszerű osztatlan tulajdonközösség jön létre, nem pedig egy „*Gesamthand*” elven alapuló polgári jogi társaság. Abban az esetben azonban, ha ők ketten még azt is elhatározták, hogy e telken valamilyen tevékenységet kívánnak közösen folytatni (pl. ott egy szabadidőparkot akarnak létesíteni) - azaz a közös tulajdonszerzésen túlmenően már egy közösen elérni kívánt célt is kitűztek -, akkor ezáltal már egy társaság megalapításáról beszélhetünk.

A bírói joggyakorlat szerint már az is elegendő, ha a társaság által elérni kívánt cél érdekében történik az ingó és ingatlan dolgok „*birtoklása és igazgatása*”.²⁴⁷ Ezért amennyiben pl. egy házaspár egy pjt. keretében abból a célból fog össze, hogy megszerezze egy lakóingatlan tulajdonát és annak háztartását vezesse, őket már nem mint tulajdonostársakat, hanem mint polgári jogi társaságot fogják bejegyezni a nyilvántartásba.

Jogi személy esetében már egy - a tagoktól elkülönült - önálló jogalany jön létre, amelynek saját, a tagoktól független, elkülönült vagyona keletkezik a tagok vagyoni hozzájárulásából. Ebből az következik, hogy a társasági vagyon nem a tagok, hanem magának a jogi személynek a tulajdonába kerül.

A fentebb taglalt hármas elhatárolást jól szemlélteti a következő ábra:²⁴⁸

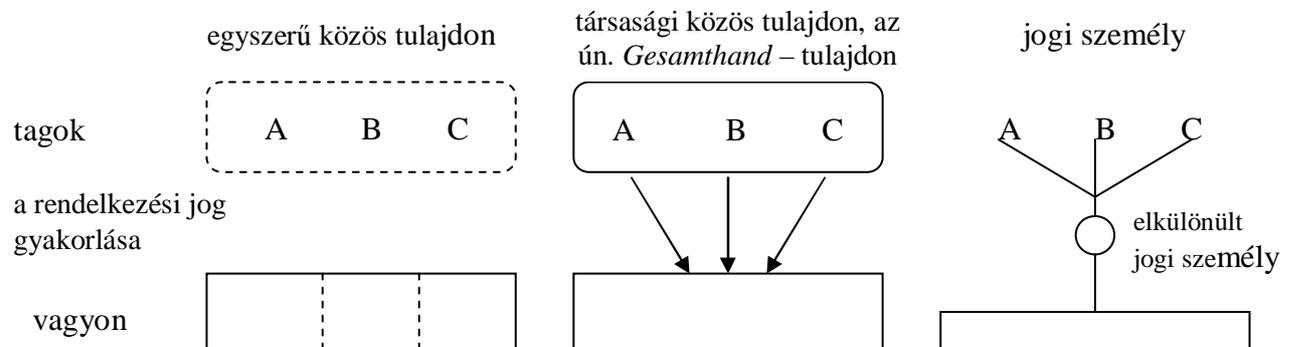
²⁴⁶ KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 14. p.

²⁴⁷ KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 14. p.: „*Halten und Verwaltung*” von beweglichen und unbeweglichen Sachen.

²⁴⁸ Az ábra eredetije: HAYOZ – FORSTMOSER: *Grundriß des schweizerischen Gesellschaftsrechts*⁵ (1984) 48. p., A magyar változat: SZILÁGYI: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* (1994) 125. p.

3. ábra: Az egyszerű közös tulajdon, a társasági közös tulajdon (ún. *Gesamthand*-tulajdon) és a jogi személy elhatárolása a vagyon- hozzárendelés tekintetében

(A vagyon-hozzárendelés alaptípusainak szerkezete)

5.4.2. A társaság (*Gesellschaft*) és a közösség (*Gemeinschaft*) összehasonlítása

Egyszerű jogközösségről (*schlichte Rechtsgemeinschaft*) beszélünk, amikor egy jog több személyt együttesen illet meg anélkül, hogy az érintettek a közös célból összekapcsolódnának. Az ehhez hasonló közösségek túlnyomórészt az érintettek megfelelő akarata nélkül jönnek létre, tehát nem olyan szerződésen nyugszanak, amely egy közös célt köt ki. Emiatt a közösségi jogi jelölés *communio incidens*.²⁴⁹ Például: kapcsolódás vagy összekeveredés következtében létrejött résztulajdon,²⁵⁰ közös találmány részjogosultsága,²⁵¹ nem vagyonközösségben élő házastársak közös jogosultsága egy tárgy vonatkozásában. Azon esetekben is, mint az utóbbiként említett közös jogosultságot, csak szerződés által váltják meg, mégis csak egy egyszerű jogközösség áll fenn, nem társaság, amennyiben a felek egymás között egy konkrét, a tiszta jogosultságból kiinduló cél követésére kötelezték ezen kívül magukat.²⁵²

Közösség (*Gemeinschaft*) cím alatt a társaság jogához kapcsolódóan a törvény a *BGB* 741. § és azt követő szakaszaiban általános szabályozást tartalmaz a jogközösségekre

²⁴⁹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 1. § II., 2.

²⁵⁰ *BGB* 947-948. §§.

²⁵¹ *PatentG* (védjegy törvény) 6. §, 2. mondat.

²⁵² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 1. § II., 2.

(*Rechtsgemeinschaften*), tehát olyan esetekre, melyeknél egy jog, mindegy milyen fajtájú, több személyt együttesen illet. A közösség ebben az értelemben töredék közösség.²⁵³

A közösség szabályait elsősorban az egyszerű jogközösségnél kell figyelembe venni. Ugyanezek magukra a társaságokra mint célközösségekre is vonatkoznak, amennyiben ezek egyúttal jogközösségek. Ez áll az olyan társaságokra is, melyeknél a vállalkozók közös vagyona fennáll, melyek tehát egy oldalról nem jogi személyek, másik oldalról nem pusztán belső társaságok. A *BGB* 742. § és azt követő szakaszait azonban mégis alkalmazni kell, „amennyiben a törvényből más nem következik”.²⁵⁴ Mivel azonban a társaságok ugyanúgy, mint a többi közösség (pl.: házassági vagyontársaság, hagyatéki közösség, lakástulajdonosi közösség) különleges törvényi szabályozást nyertek, ezekre a *BGB* fent hivatkozott szakaszai (*BGB* 742. §§ ff.) csak szubszidiáriusan, hégzagpótló háttérszabályként érvényesülnek.²⁵⁵

Így érvényes pl. a *BGB* 744. § 2. bek., mely szerint minden résztulajdonos jogosult a közösségi tárgy fenntartásához szükséges intézkedéseket a másik résztulajdonos hozzájárulása nélkül megtenni, más irányú szabályozás hiányában a *BGB-G*-re és a közkereseti társaságra – sőt a veszélyben történő üzletvezetésre is.²⁵⁶ A társaság jogának kizárólagos áttételére a *BGB* 731. § 2. mondata tartalmaz példát.²⁵⁷

5.4.3. A közösség (*Gemeinschaft*) és a társaság (*Gesellschaft*) különbségének gyakorlati szemléltetése

Példa a közösségre (öröklési közösség, *Erbengemeinschaft*):

Az elhalálozott a feleségére és a gyermekeire hagyja vagyonát. A szétválásig az örökség az örökösök közös vagyona lesz.

Példa a társaságra (*Gesellschaft*):

A több részesedő szerződésben megegyezik, hogy egyenlő részben és ugyanolyan jogokkal vásárolnak egy telket egy eladótól.

Mindkét esetben felismerhető az érdekkapcsolat. Az örökösök a szétválásig közösen kezelik a vagyont, a vásárlónál pedig, hogy közösen törekednek a vásárlásra. Mind a kettő jogi

²⁵³ Uo. 1. § II., 2.; Ehhez lásd még 3. § I.

²⁵⁴ *BGB* 741. §: „...sofern sich nicht aus dem Gesetze in anderes ergibt”.

²⁵⁵ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 1. § II., 3.

²⁵⁶ BGHZ 17, 183.

²⁵⁷ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 3. p., 1. § II.

közösség. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy az öröklési közösség saját akarata ellenére véletlenszerűen, az örökhagyó halálával keletkezik. A vásárlók csoportjai ezzel szemben jogügyleteket kötnek, hogy egy közös cél érdekében előrébb jussanak. Ez a társaság ismertetőjegye. Tehát a társaságok célközösségek (*Zweckgemeinschaften*). Az öröklési közösség nem egy bizonyos céllért jön létre. Ez a törvény értelmében tulajdonképpen olyan közösség, amely kifejlődik.²⁵⁸

A vagyonközösségeket (*Vermögensgemeinschaften*) – amelyek jogi személyiséggel nem rendelkeznek – a *BGB* úgy ismeri, mint hányadrészek szerinti közösségeket (*Gemeinschaft nach Bruchteilen*), ún. egyszerű jogközösségeket (*schlichte Rechtsgemeinschaften*), és ezek különböznek a *Gesamthand*- típusú vagyonközösségektől.

A hányadrészek szerinti közösséget (*Bruchteilsgemeinschaft*) a törvény közösségenként (tulajdon, zálogjog, szabadalom esetén) eltérően szabályozza. Ide tartozik a *BGB* 741. és az azt követő §§, ameddig a törvény nem vetít előre különleges szabályozást, mint pl.: tulajdonosi rész (*BGB* 1008. § ff.). A tulajdonosi rész egy hányadrész szerinti közösségben fogalmilag csak az egyes dolgokban és törvényekben lehetséges. Pl.: az egyes vasrészeket egy híddá építették, ezért a meglévő alkotóelemekből egy egység lesz, tehát az eddigi tulajdonosok részben ennek a dolognak tulajdonostársai lesznek (*BGB* 947. §). A hányadrészek szerinti közösségek, érdekközösségek között nincs szükséges kényszerítő kapocs, és ezért nem nevezhetjük őket társaságnak, mivel a szerződéses alapok hiányoznak. Minden tulajdonos egy hányadrészek szerinti közösség saját része fölött rendelkezhet (*BGB* 747. § 1. mondata). Ez idegen egy társaságtól, mert időelőtti feloszláshoz vezethetne.²⁵⁹

A közösségi vagyon háttérében a vagyonközösségek állnak a polgári jogi társaságon „kívül” (*BGB* 705. §§ ff.). Ebbe a csoportba számítják még a házassági vagyonközösségeket, a tartós vagyonközösségeket (*eheliche- und fortgesetzte Gütergemeinschaft*, *BGB* 1415. §§ ff, 1483. §§ ff.) és az osztatlan öröklési közösséget is (*ungeteile Erbengemeinschaft*, *BGB* 2032. §§ ff.)²⁶⁰.

²⁵⁸ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 1. p., Rz. 1. Megjegyezzük, hogy Ferdinand Tönnies a XIX-XX. században élt német szociológus már alkalmazta a *Gesellschaft – Gemeinschaft* fogalompárost (Lásd: Tönnies: *Gemeinschaft und Gesellschaft*). Tönnies nevét a mai osztrák és német társasági jogi művek nem említik. Nem kapcsolódik szervesen az értekezés témájához, ezért nem fejtjük ki a tönnies-i értelmezést. (Ennek eredeti forrása Tönnies fenti műve. Magyar nyelven Kulcsár Kálmánnak a hatvanas években íródott *A szociológia gondolkodás fejlődése* című könyvében találunk erre utalást.)

²⁵⁹ Uo. 1. p., Rz. 2.

²⁶⁰ Uo. 1. p., Rz. 3.

6. A SZEMÉLYEGYESÜLÉSEK (*PERSONENVEREINIGUNGEN*) JOGI SZEMÉLYISÉGÉNEK KÉRDÉSE

Az előbbiekben vázoltak megmutatták, hogy a törvényben meglévő személyegyesülések típusainak száma igen nagy. Ehhez járul, hogy a törvényes szabályozás akkor is sokrétű, ha az az eltérő társaságoknál diszpozitív karaktert hordoz. Ezáltal a partnerek akarata segítségével a társasági típusok *numerus clausus*-a kógeniciájának ellenében a megmaradó szerződési szabadság keretében jogi formák alkothatók, melyek többé-kevésbé eltérnek a törvényesen szabályozott alaptípusoktól. Ahhoz, hogy ezekről a sokoldalú jogi formákról jobb áttekintést kaphassunk, ajánlatos azokat csoportokba foglalni. Egy hasonló felosztáshoz különböző nézőpontok alkalmazhatók. A jogi kiindulópontból az alábbi különbségeket kell kiemelni:²⁶¹

6.1. Saját jogi személyiségű és saját jogi személyiség nélküli egyesülések

Egy személyegyesülés jogi tárgyalásánál különleges jelentősége van annak, hogy jogi személy-e vagy sem. A jogi személy és jogi jelentésének megismerése végett a *BGB* általános részének tankönyveire és a *BGB* 21. §-a és azt követő szakaszaihoz fűzött kommentárookra kell utalni.²⁶² Itt az alábbiit kell kiemelni: nem csak az egyes személyek érdeke létezik (individuális érdekek), hanem olyan érdek is, mely a személyek többségének együttes, közösségi érdeke. Ez utóbbit is törvényesen védik; érvényesítésére szubjektív jogokat biztosít a jogalkotó. Ez kétféle módon lehetséges:²⁶³

- A jogokat az érdekelt személyek csoportjának kölcsönzik, oly módon, hogy azok mindannyiukat együttesen megilletik. Így nem jön létre új jogi tárgy, hanem a jog hordozói az érdekelt személyek, a személyegyesülések tagjai, miközben az maga nem jogképes. Egy ilyen jogképeség nélküli egyesülés természetszerűleg az egyes tagok erős függőségében létezik, akik együttesen a társasági jogok és ezáltal a társasági vagyontulajdonosai.²⁶⁴

²⁶¹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 2. §, 7.

²⁶² Részletes kifejtését lásd: FLUME: *Die juristische Person* (1983) I. fejezet, különösen 1. §; WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) 4. §; *Münchener Kommentar (BGB)*⁴ (2001 ff.) Bevezetés és 21. §-tól.

²⁶³ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 8. p., 2. § I.

²⁶⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 8. p. 2. § I., 1. pont

— A közösségi célra rendelt jogok az egyes tagok külön jogi területéről teljesen kiszorulnak, azok az egyes tagoktól független szervezettel kapcsolódnak össze. Ez így önálló joghordozóvá, jogi személyé válik. Az egyes tagok ugyan gazdaságilag érdekeltek, jogilag azonban semmilyen jogaik nincsenek a társasági vagyonban, csupán jogok és kötelezettségek illetik meg tagként a közösséggel szemben. Ez beékelődik, mint önálló joghordozó a tagok és a társasági vagyon közé.

Ezáltal két típusú személyegyesülés keletkezik, egyik saját jogi személyiséggel és a másik saját jogi személyiség nélkül. Az előbbit jogegységként tárgyalja; a tagok sokasága az összefogás mögött az egyesülésekben háttérbe szorul – egységi elv (*Einheitsprinzip*). Az utóbbinál ezzel szemben a súlypont inkább a tagok sokaságán fekszik – többségi elv (*Vielheitsprinzip*).²⁶⁵

Mindenesetre, mint minden más felosztásnál, figyelembe kell venni, hogy itt nem abszolút ellentétekről van szó. A jogi személyiség nélküli társaságok között vannak olyan formák, melyeknél az egység gondolata hangsúlyosabb, mint másoknál; ennek következtében ezek közelítenek a jogi személyiségű egyesülésekhez. Így a közkereseti társaság (*OHG*) közelebb áll a jogi személyhez, mint a polgári jogi társaság (*BGB-G*). És megfordítva a jogi személyiségű egyesüléseknél a többségi gondolatot viszonylag erősen figyelembe lehet venni úgy, mint a kft-nél, részben a szövetkezetnél is a részvénytársaság ellenében. A felek akarata ezt a tendenciát még erősítheti is. Példát képez a testületileg szervezett betéti társaság egyrészről, az egyénileg megalakított kft. másrészről.

A különbség a két típus között a tartozásokért való felelősségben is megmutatkozik: az első esetben az egyes tagok felelnek a társasági tartozásokért, mivel más jogalany nem fellelhető; a második esetben a jogi személy felel.

Pl.: Egy közkereseti társaság hitelezője minden egyes tagot igénybe vehet, egy részvénytársaság hitelezője csak magát a társaságot és nem az egyes részvényeseket.²⁶⁶

Azonban itt is figyelembe kell venni, hogy léteznek átmeneti formák. Nem jogképes személyegyesüléseknél a társasági vagyon is felel, feltéve ha ilyen létezik; bizonyos esetekben a felelősséget akár a társasági vagyonra is lehet korlátozni. Jóllehet az egyes társasági tagok akkor is felelnek, de csak a társasági vagyonban lévő részesedésükkel, amely gazdaságilag a jogi személyeknél lévő jogi helyzethez eléggé közel áll.

²⁶⁵ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 8. p., 2. § I. 2. pont.

²⁶⁶ Uo. 8-9. pp., 2. § I. 3. pont.

Pl.: A nem gazdasági célok megvalósítására alapított, nem jogképes egyesület szerződéses tartozásaiért való felelősség, de a polgári jogi társaság (*BGB-G*) esetében is egyedi megállapodás esetén.²⁶⁷

Máskülönben jogképes személyegyesüléseknél is felelhetnek a tagok a jogi személy mellett többé-kevésbé széles körben a közösségi tartozásokért.

Pl.: Korlátolt vagy akár korlátlan utólagos kötelezettségekért a bejegyzett szövetkezet (*eGen*) csődje esetén, amennyiben tételesen nincs kizárva.²⁶⁸

A jogi személyiség nélküli személyegyesülések közé tartoznak:

- a polgári jogi társaság (*BGB-G*),
- a nem jogképes egyesület (*nV*),
- a közkereseti társaság (*OHG*),
- a betéti társaság (*KG*),
- a csendestársaság (*StG*),
- a hajózási vállalat (*Reederei*),
- az európai gazdasági érdekegyesülés (*EWIV*).²⁶⁹

A jogi személyiségű személyegyesülések (*Personenvereinigung mit Rechtspersönlichkeit*) [jogi személyek, (*juristische Personen*)] közé tartoznak:

- a bejegyzett (jogképes) egyesület (*eV*),
- a részvénytársaság (*AG*),
- a betéti részvénytársaság (*KGaA*),
- a korlátolt felelősségű társaság (*GmbH*),
- a szövetkezet (*Gen*),
- a kölcsönös biztosító egyesület (*VVaG*),
- a bányajogi társaság [kivétel: régebbi porosz általános bányatörvény (*Preuß. Allg. Berggesetz*) alá tartozó bányatársaság].

²⁶⁷ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 2. p., § I.

²⁶⁸ Uo. 9. p., 2. § I.

²⁶⁹ Amennyiben székhelye a német EWIV-végrehajtási törvény területi hatálya alá tartozik. HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 9. p. 2. § I.

6.2. A jogalanyiság kérdése, avagy: rendelkeznek-e a személyegyesítő társaságok jogképességgel

Az előzőekben már részletesen kifejtett „*Gesamthand*”-elvvvel áll összefüggésben az a jogirodalomban is sokat vitatott kérdés, hogy rendelkeznek-e a személyegyesítő társaságok jogképességgel, és ha igen, milyen mértékben. E probléma mögött tehát a társaságok aszerinti megkülönböztetése áll, hogy mit tekinthetünk a vagyon (a jogok és kötelezettségek) hozzárendelési pontjának. Ennek alapján a német jogban vannak az ún. *Gesamthand*, azaz a társasági közös tulajdoni jellegű társaságok (*Gesamthandsgesellschaften*) ill. a jogi személyek (*juristische Personen*). Ezt az elméleti elhatárolást figyelembe véve lehet elkülöníteni a személyegyesítő társaságokat a tágabb értelemben vett társaságok másik nagy kategóriájától, a testületi típusú jogalanyoktól (*Körperschaften*). Ez utóbbiak körébe tartoznak egyébként a testületek prototípusának számító egyesületek (*Vereine*), a tőkeegyesítő társaságok (*Kapitalgesellschaften*), valamint a szövetkezetek (*Genossenschaften*).

A jogalanyiság, tehát a vagyonhozárrendelés központja tekintetében a jogalanyokat – miként azt a következő ábra szemlélteti – a következőképpen tudnánk egy skála segítségével csoportosítani. E skála kezdőpontját a magánszemélyek, a végpontját pedig a jogi személyiségek jelentik. Ebből is kitűnik, hogy e rendezőelv a „*Gesamthand*- tulajdon”, azaz a vagyonközösségi tulajdon, mint kollektív egység a természetes személyek ill. a jogi személy között helyezkedik el.²⁷⁰

A jogi személy mint a társasági tagoktól elkülönült jogalany – a természetes személyekhez hasonlóan – maga is részt vehet a forgalomban, jogképes, azaz jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat, perelhet és perelhető.²⁷¹ Ennek megfelelően a különböző jogosítványok, így például a tulajdonszerzés joga magát a társaságot illetik meg és nem a tagok összességét.

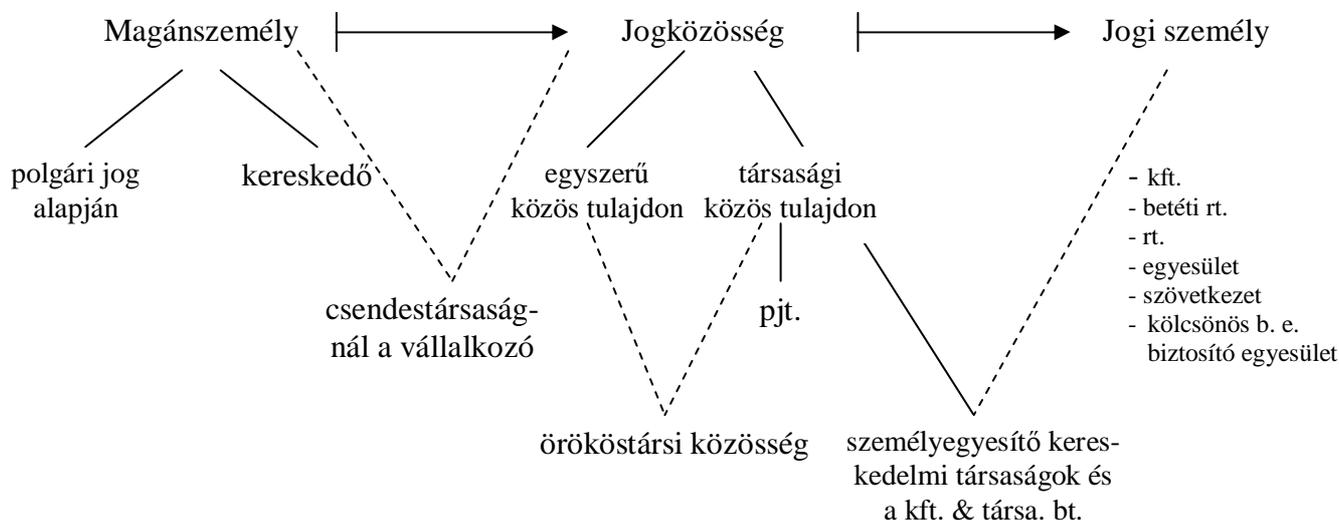
²⁷⁰ Az ábra eredetije: HAYOZ – FORSTMOSER: *Grundriß des schweizerischen Gesellschaftsrechts*⁵ (1984) 60. p., A magyar változat: SZILÁGYI: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* (1994) 125. p.

²⁷¹ Természetesen nem tartoznak e körbe azon jogosultságok ill. kötelezettségek, amelyek jellegüknél fogva az emberhez tapadnak. Személyiségi jogi tekintetben a jogi személyeknek ugyan ott a névjog (*Namensrecht*) [BGB 65. §; AktG 4. §; GmbHG 4. §: Az rt. és a kft. cégneve (*Firma der AG, GmbH*)], viszont az általános személyi jog (*allgemeine Persönlichkeitsrecht*) csak korlátozott hatóerővel bír (pl. szociális igényérvényesítés munkaadóként vagy kereskedelmi vállalként).

Az alapjogokat is csak meghatározott tekintetben lehet a belföldi jogi személyekre alkalmazni. (Art. 19 III GG.) Ezért beszélhetünk egyebek mellett a jogi személyek csupán részleges jogképességéről (*Teilrechtsfähigkeit juristische Personen*). [HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 18. p., Rz. 14.]

4. ábra: A jogalanyiség, tehát a vagyonhozrendelés központja alapján felállítható skála

(A jogalanyok csoportosítása a német jogban)

A személyegyesítő társaságok jogképességével kapcsolatos vita

A német jogban már régóta vita folyik a személyegyesítő társaságok jogalanyiságáról, ami a „Gesamthand” természetének - az előző pontban is bemutatott - különböző elméleti megítélésére vezethető vissza. Az uralkodó felfogás szerint ugyanis ezek a „Gesamthand-típusú társaságok” nem tekinthetők jogalanyoknak, ezért a jogok és kötelezettségek alanyai a *Gesamthand* tagjai, az általuk alkotott egységben. Ily módon pedig egy olyan dologi jogilag kötött sajátos vagyon jön létre, amely felett a tagok csak együttesen rendelkezhetnek.²⁷²

Ezzel szemben, újabban az elmélet egyre inkább affelé hajlik, hogy ezen társaságok – legalábbis részleges - jogképességét elismerje.²⁷³ Ez a tendencia, mint ahogyan azt a német Legfelsőbb Bíróság, a „*Bundesgerichtshof*” (BGH) egyik 2001. évi ítéletében majd látni fogjuk, egyre inkább megmutatkozik a bírói gyakorlatban is.

Ez a jelenség persze az egyes vagyonközösségi társasági formáknál eltérő mértékű. A pjt. esetében ez az önállósodással kapcsolatos felfogás problematikus, nem is érvényesült

²⁷² Ezt a nézetet osztja többek között: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 3. § II. pont, 23. o.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 23. p., 4. § III. pont,

²⁷³ Így vélekedik például: FLUME: *Personengesellschaft* (1991) 5. §, 68. ff.; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. §, III. pont, 167. ff.; ULMER in *Münchener Kommentar (BGB)*² (1986) Band 3, 2. Halbband, 705. §, Rz. 127.

igazán sohasem, mivel a pjt-t eredetileg mint kötelmi jogi ügyletet dolgozták ki és csak később emelték be a „szövetkezési jogi elemeket” („*verbandsrechtliche Elemente*”). A kkt.-nak jogtechnikailag már eleve egy önálló jogi személyhez hasonló helyzete volt. Ezt bizonyítja az, hogy a forgalomban felléphet cégneve alatt, továbbá, hogy a társasági vagyont és a tagok vagyonát a végrehajtási jog élesen elválasztja egymástól.²⁷⁴ A bt.-nél ez a fajta önállósodás még inkább észrevehető azáltal, hogy itt a tagok egy része kifelé, harmadik személyekkel szemben is korlátozottan felelős. Mindez *Westermann* szerint azt bizonyítja, hogy „*egy szövetkezés önálló jogi személyisége, valamint a vagyonközösségi társaságok is »a tételes jog célzatos alkotásai« („Zweckschöpfungen des positiven Rechts”)*”.²⁷⁵

Ahogy az már korábban említettük, az újabb elméleti irányzat képviselői a személyegyesítő társaságok jogképességét, legalábbis annak részleges voltát hirdetik. E felfogás szerint a társasági vagyon – a régebbi, s még általánosan uralkodó nézettel ellentétben – „*nem a jogok tárgya, hanem a Gesamthand olyannyira önállósult, hogy ő maga a jogalany, ezáltal pedig a jogok és kötelezettségek alanya*”.²⁷⁶

Ezért mondja azt *Flume*, hogy a „*Gesamthand*” lényegének megragadásánál nem a „*Gesamthand*- tulajdon”-ból mint „objektumból”, hanem mint „szubjektumból” kell kiindulni. Ennélfogva a „*Gesamthand*” mint csoport, mint kollektív egység vesz részt a forgalomban, mivel a tagok együttesen rendelkezhetnek a „*Gesamthand*- tulajdon”-nal, nem pedig külön-külön, a vagyon bizonyos mértékű eszmei hányadával vagy meghatározott tárgyával.²⁷⁷ Erre az álláspontra helyezkedik *Westermann* is, aki a vagyonközösségi társaságok önállósodásával kapcsolatban a „részleges jogképesség” („*Teilsrechtsfähigkeit*”) kifejezést használja.²⁷⁸ Hangsúlyozza, hogy itt nem egy önálló személyről van szó, hanem arról, hogy ezáltal „*a tagok az általuk alkotott egységben mint csoport*” („*die Gruppe der Gesellschafter in ihrer Verbundenheit*”)²⁷⁹ jelennek meg a jogi forgalomban. Tehát tulajdonképpen a vagyonközösségi

²⁷⁴ HGB: 124. és köv. §§.

²⁷⁵ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994) 16. p.

²⁷⁶ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 8.: „...das Gesellschaftsvermögen nicht Objekt von Rechten, sondern die Gesamthand derart verselbständigt, daß sie selbst Rechtssubjekt und damit Träger von Rechten und Pflichten ist.”

²⁷⁷ FLUME: *Gesellschaftsrecht und Gesamthand*, ZHR (1983) 193., 201. és 202. pp.

²⁷⁸ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994) 17. p.: „*die Gruppe der Gesellschafter in ihrer Verbundenheit*”.

²⁷⁹ Hasonlóan vélekedik korábban *Ulmer* is. Úgy fogalmaz, hogy a „részleges jogképesség” tulajdonképpen egy lerövidített kifejezés, amely a „*Gesamthand*- tagok” „jogilag elismert csoportjára” utal. ULMER in *Münchener Kommentar (BGB)*² (1986) 276. p.

társaságok mögött mindig a tagok közössége áll, vagyis ún. „másodlagos, függő jogképességről” beszélhetünk.²⁸⁰

Ahhoz, hogy a fentebb szembeállított két elméleti irányzat lényegét még jobban megértsük, egy példát lehetne felhozni.²⁸¹ Tétélezzük fel, hogy egy személyegyesítő társaság megszerez egy adott ingatlant. Hogy mégis kié lesz, a „*Gesamthand*- típusú” társaságé vagy a „*Gesamthand*- tagoké”, az a kétféle elméleti megközelítés alapján különbözően alakulhat.

A hagyományos nézet szerint az ingatlan a tagoké, „az általuk alkotott egységben” („*in gesamthänderischer Verbundenheit*”), azaz a tagok közössége bír osztatlan tulajdonosi jogosultságokkal.

Ezzel szemben az újabb felfogásnak megfelelően maga az önállósodott „*Gesamthand*” lesz a társasági vagyon tulajdonosa.²⁸²

Az új elméleti irányzat továbbá abban látja az eltérést ezen jogképes, önállósodott egység és a jogi személyiség között, hogy míg a jogi személyiség a tagjaival szemben önállósult, addig a vagyonközösségi társaság, vagyis a személyegyesítő társaság – még ha jogképes is - csak a „*Gesamthand*- tagok” kapcsolatában létezik, tehát annak személyi jellegű tagságától függ.²⁸³

A jogképesség és a jogi személyiség közötti különbségtétel egyébként már a Bundesgerichtshof (*BGH*) utóbbi évekbeli joggyakorlatában is megmutatkozik. Ezt bizonyítja többek között egy 2001-ben született ítélete²⁸⁴, amit már megelőzött a jogtudomány néhány „szárnypróbálgatása”.²⁸⁵ Ez a döntés ugyanis a *BGH* egy korábbi, a tagok felelősségével ill. a felelősségkorlátozásának előfeltételeiről szóló ítéletével²⁸⁶ mintegy folytatása az elméleti kezdeményezéseknek. A *BGH* ebben a 2001. évi ítéletében kifejezetten elismerte a polgári jogi

²⁸⁰ A „másodlagos, függő jogképesség” kifejezés kifejtését lásd: SÁRKÖZY: *A jogi személy elméletének átalakulása* (1985) 111. p.

²⁸¹ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 9. p.

²⁸² Azonban már nem a jogképesség problémakörébe tartozik azon tény, hogy végülis a pjt-t nem lehet az ingatlan-nyilvántartásba bejegyeztetni. Ezzel kapcsolatban lásd SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 177. p.

²⁸³ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 177. p.

²⁸⁴ BGH von 29. 1. 2001. II ZR 331/00, ZIP 2001, 330. ff.

²⁸⁵ Ezekre a kísérletekre láttunk már példát korábban is: WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 18. p.; SCHMIDT, Karsten: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. § III., IV.; *Münchener Kommentar (BGB)*³ (1984 ff.) BGB 705. §, Rz. 127. ff. Lásd még: Rz. 24, 192, 214, 223.

²⁸⁶ BGHZ 142, 315. (BGH, NJW 2002, 1056.)

társaság jogképességét.²⁸⁷ Ezt a következtetést a bíróság a *BGB* azon szabályaiból vezette le, amelyekkel a társasági vagyont kívánták jogilag elkülöníteni a tagok magánvagyonától (*BGB* 718. és köv. §§), ezáltal teremtve elméleti alapot a hagyományos felfogásból eredő számos gyakorlati probléma megoldásához. A *BGH* arra is hivatkozott, hogy időközben a tételes jogban már fellelhető néhány olyan utalás, amely a társaság jogképességére vonatkozik, de nem az önálló jogi személyiségére.²⁸⁸ Ezek a rendelkezések azonban nem kötelezők.²⁸⁹

Nyílt jogfejlesztő tevékenységet folytatott a *BGH* azáltal, hogy ugyanazon ítéletében különböző, ám valamilyen módon a személyegyesítő, azaz a vagyonközösségi társaságok jogképességének megítélésével kapcsolatos következtetést is megfogalmazott.²⁹⁰

²⁸⁷ „A *Gesamthand-elv* megvalósulásával járó gyakorlati igényeknek az felelne meg, ha a polgári jogi társaság »kifelé fennálló korlátozott jogalanyiságából« indulnának ki.” Ennek elemző kifejtése a „polgári jogi társaság jogképessége” című fejezetben található

²⁸⁸ Ezek közül a *BGH* konkrétan megnevezi a következő jogszabályhelyeket: *BGB* 14. § (2) bek., *UmwG* 191. § (2) bek. 1. p. valamint az *InsO* 11. § (2) bek. 1.

²⁸⁹ Ez az ítélet végeredményben „egy olyan fejlődés (ideiglenes) befejező pontjának tekinthető, ami a polgári jogi társaság tartós gyakorlati jelentőségével magyarázható”.

²⁹⁰ WESTERMANN: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 18-19. pp. A szerző e körben kiemeli a társaság aktív és passzív perbeli legitimációját, valamint a kötelmi ügyletekből eredő, harmadik személyekkel szemben fennálló felelősségét.

7. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ ÉS A TŐKEEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK

Tekintettel arra, hogy a társaságok csoportosításánál talán a leggyakrabban használt kategória a személyegyesítő társaságok és a tőkeegyesítő társaságok szerinti megkülönböztetés - annak alapján, hogy a társaság létrehozásával a tagok tevékenységüket vagy inkább vagyonukat kívánják egyesíteni - és figyelembe véve a vonatkozó joganyag rendkívüli terjedelmét is, most csak az a célunk, hogy bemutassuk a személyegyesítő társaságok általános szabályozását a német jogban. Megragadjuk az alkalmat, hogy az összehasonlítás végén egy rövid összefoglalást adjunk a tőkeegyesítő társaságokról.²⁹¹

E jogrendszer kiválasztása mellett szól mindenekelőtt az, hogy a német jogfejlődés a magyar társasági jogi szabályozást is nagyban befolyásolta. Jelen vizsgálódás nem terjed ki a két társasági alaptípus kimerítő összehasonlítására, mivel ez egy sokkal nagyobb lélegzetvételű elemzést igényelne. Azonban a bemutatott mélységben nélkülözhetetlen a két társasági kategória között meglévő különbségek feltárása. Így a személyegyesítő társaságokra vonatkozó szabályok részletesebb bemutatását már egy előkészített vázra tudjuk ráépíteni.

A terminológiához: a korábbi szakirodalomban túlsúlyban volt a „*Personalgesellschaften*” megjelölés; majd később a „*Personengesellschaften*” kifejezés honosodott meg. Miután a törvényalkotó már 1956-ban az átalakítási törvény (*Umwandlungsgesetz*) szóhasználata mellett foglalt állást, az egységes terminológia érdekében a „*Personengesellschaft*” név használata dominál.²⁹²

A társaságok ilyen irányú elhatárolása az ún. „szerzésre törekvő társaságok” (*Erwerbsgesellschaften*) fogalmával áll összefüggésben. Ez a gyűjtőkategória ugyanis olyan társaságokat foglal magában, amelyek közös célja valamilyen kereskedelmi tevékenység folytatása.²⁹³

Ide tartozik elsősorban a kkt. és a bt. mint „teljesjogú kereskedői” tevékenységet folytató vállalkozás (*Vollkaufleute*).²⁹⁴

²⁹¹ A személyegyesítő társaságot – vizsgálódásunk fő célpontját – a későbbiekben több szempont alapján elemezzük még.

²⁹² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 13. p., 2. § IV.

²⁹³ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 15. p.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p.; „*Betrieb eines kaufmännisches Unternehmens*”; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 23. p., 3. § III.

²⁹⁴ *Handelsgesetzbuch vom 10. Mai 1897 (HGB)* 105. és 161. §§.

A kereskedői minőség (*Kaufmannseigenschaft*) jellemző rájuk, de cégbejegyzésre kötelezett kereskedők (*Mußkaufleute*), cégnyilvántartásba vétellel kereskedővé válók (*Sollkaufleute*) vagy feltételes kereskedők (*Kannkaufleute*) lesznek.²⁹⁵

Az rt. és a kft. akkor rendelkezik „kereskedői minőséggel” (*Kaufmannseigenschaft*), ha semmilyen kereskedelmi tevékenységet sem folytat. Ez utóbbiak ugyanis jogi formájuknál fogva tekintendők kereskedőknek (*Formkaufleute*) és a cégbejegyzéssel válnak teljes jogú kereskedőkké (*Vollkaufleute*).²⁹⁶

Ugyanakkor a pjt. sincs teljesen kizárva a szerzeményi társaságok köréből: mégha részben is, de mint feltételes kereskedő (*Kannkaufmann*) folytathat kereskedelmi tevékenységet.²⁹⁷

Ezt az elhatárolást csak a fenti társaságoknál (*Erwerbsgesellschaften*) veszik figyelembe, azonban ezeknél különösen fontos. Először is gazdasági jelentőségű, ugyan a törvény csak az utóbbi időben alkalmazza különválasztva (mindenekelőtt az átalakulásról szóló törvény (*UmwandlungsG*) 1. § és 40. §, ott is szakaszos átfedésben), jogilag is fontos szerepet játszik, mivel a különböző gazdasági struktúráknak megfelelően a jogi formákat is különbözően alakították ki.²⁹⁸

Attól függően, hogy milyen módon érik el a kitűzött célt a kereskedelmi tevékenységet folytató társaságok, különbséget tehetünk személyegyesítő társaságok és tőkeegyesítő társaságok között.

²⁹⁵ PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 6. p.

²⁹⁶ HGB 6. §.

²⁹⁷ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 12. p.

²⁹⁸ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 13. p., 2. § IV.

A későbbiekben részletesen kifejtjük az elhatárolás két „főszereplőjének” jellegzetességeit. Elöljáróban egy vázlatos összehasonlítást adunk:

Személyegyesítő társaságok (<i>Personengesellschaften</i>)	Tőkeegyesítő társaságok (<i>Kapitalgesellschaften</i>)
nem jogi személyek, nem jogképesek	jogi személyek, jogképesek
nincs szervezeti struktúrájuk	szervezeti hierarchiával és önálló szerveikkel rendelkeznek
nincs a társaságnak elkülönült vagyona, osztatlan társasági vagyonszösség;	a társaságnak tagjai vagyontól független, saját vagyona van (alap- vagy törzstőke)
a tagok személyes közreműködése jellemző	nem jellemző a tagok személyes közreműködése
a tagságban bekövetkező változások erőteljesen kihatnak a társaságra is	a tagságban bekövetkező változások nem hatnak ki közvetlenül a társaság működésére
a személyes összefogás áll előtérben	a tőkeszerzés és -részesedés az elsődleges, nem a személyhez kötöttség

7.1. Személyegyesítő társaságok (*Personengesellschaften*)

A személyegyesítő társaság az egyes társasági tagok személyére épül, a jelentősége ebben rejlik. Így fontos a tagok folyamatos tagsága, és a tagok egymás közötti kapcsolata intenzívebb, mint a testületek keretében.

Azáltal, hogy a társasági szerződésben kölcsönösen kötelezik magukat az adott cél elérésére, a résztvevők a tevékenységüket kívánják egyesíteni. Ennek a célkitűzésnek a megvalósítását pedig a tagok személyes közreműködésükkel ill. a saját vagyonukkal is elősegítik, bár nem ez utóbbi a hangsúlyos. A társaság vagyona sem különül el a tagokétól, közöttük osztatlan vagyonszösség jön létre („*Gesamthand*-vagyon”, „*Gesamthandsvermögen*”). Ebből a sajátos tulajdoni formából pedig különböző mértékű személyes felelősség is ered.²⁹⁹

A tagság személyre szabott és ezért a többi társasági tag hozzájárulása nélkül alapvetően nem átruházható és nem örökölhető. A személyes közreműködési kötelezettség és a tartozá-

²⁹⁹ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 20. p., Rz. 24.

sokért való személyes felelősség döntő szerepet játszik. Az üzletmenetet a társasági tagok maguk viszik, külön szervezetet sem hoznak létre a társaság működtetésére, hanem ők maguk látják el az ezzel kapcsolatos feladatokat [önigazgatás (*Selbstorganshaft*), öngazgatás elve (*Prinzip der Selbstorganshaft*) – kivétel: *EWIV*]. Ennek megfelelően az ügyvezetés, a képviselés együttesen történik, s a döntések is egyhangúlag születnek.³⁰⁰

Személyegyesítő társaságokhoz tartoznak³⁰¹:

1. polgári jogi társaság (*BGB-G*) mint alapforma,
2. közkereseti társaság (*OHG*),
3. betéti társaság (*KG*),
4. csendestársaság (*StG*),
5. partnerség (*Partnerschaft*),
6. az Európai Gazdasági Érdekegyesülés (*EWIV*),
7. hajózási társaság (*Reederei*) (csak korlátozva).

7.2. Tőkeegyesítő társaságok (*Kapitalgesellschaften*)

Rendszerint a tőkeegyesítő társaság a testület kialakítására és ezáltal az egyesületre irányadó alapvető szabályokon alapul.³⁰² A tőkeegyesítő társaságok közé tartoznak:

1. részvénytársaság (*AG*) mint alapforma,
2. korlátolt felelősségű társaság (*GmbH*),
3. betéti részvénytársaság (*KGaA*).

E csoportosításnál azonban azt is figyelembe kell venni, hogy mindegyik társaság – a két alapforma (pjt. és az rt.) kivételével – rendelkezik személy- ill. tőkeegyesítő jegyekkel is. Hogy végül is melyik kategóriába tartoznak, az dönti el, hogy melyik jellemzőjük érvényesül jobban. Ennek alapján a két csoport “metszetében” helyezkedik el a speciális „kft. és társa bt.” (*GmbH & Co*).³⁰³

³⁰⁰ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 12. p., Rz. 12.

³⁰¹ A személyegyesítő társaság rendszerint a szűkebb értelemben vett – jogképesség nélküli – társaság. HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 13. p., 2. § IV.

³⁰² HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 12. p., Rz. 13. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 23. p. 3. § III.

³⁰³ PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 2. és 4. pp. (értelmező ábra); KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 3. p. Lásd még: KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 5. p.; WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 12.; Vö. SPANGEMACHER: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1994), HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 14. p., 2. § IV. és 37. §; A későbbiekben külön fejezetben tárgyaljuk speciális társasági formák között.

A személyegyesítő társaságokkal szemben a tőkeegyesítő társaságnál nem a személyes jelleg áll előtérben, hanem a „személytelen” pénz, a tőke dominál, azaz a tőkerészesedés: egy összegszerűen meghatározott alaptőke (*Grundkapital*). Karakterisztikusan a számszerűleg meghatározott alaptőke. Mind az rt., mind pedig a kft. esetén kényszerű előírás, hogy a részvényekből és üzletrészekből álló alap- és törzstőke az alapító okiratban/szerződésben számszerűen legyen feltüntetve. Itt különösen a hitelezők védelméről van szó. A kkt.-től és a bt.-től eltérően, az rt. és a kft. esetében elvileg a tagok nem felelnek a társaság tartozásaiért; a társaság hitelezői egyedül a társaság vagyonából nyerhetnek kielégítést. Ezért szükséges, hogy az alapító okiratban meghatározott tőke a tagok ráhatásaitól mentesítve legyen: számos az rt.-re és a kft.-re vonatkozó előírás gondoskodik arról, hogy az alap- vagy a törzstőke már az alapítás folyamán rendelkezésre álljon.³⁰⁴ A tagok ugyanis jellemzően nem személyesen vesznek részt a vállalkozásban, hanem az általuk befektetett tőke által. A tőke személytelen; ezért nem lényeges az egyes társasági tag személyisége, így a tőkerészesedések alapjában véve szabadon elidegeníthetők. A tagok szabadon átruházhatják tőkerészesedésüket (*Kapitalanteile*), ebből eredően aztán lehetséges a tagváltás is. Az ügyvitelt is külön szervek, és nem maguk a tagok végzik. Ezt az idegen- vagy harmadik személy által történő igazgatás elvének nevezik (*Prinzip der Fremd- oder Drittorganschaft*).³⁰⁵ A társaság tehát saját – tagjaitól elkülönült - vagyonnal rendelkezik, ezért a társaság tartozásaiért a tagok személyesen nem felelnek. (Kivéve a betéti részvénytársaságot, ahol létezik személyesen felelős tag.) Itt tehát a társaság megalapítása során a tagokat nem a – személyes jellegből fakadó - tevékenységek egyesítése motiválja, hanem az a cél, hogy a pénz befektetése, majd sikeres „forgatása” újabb tőkét eredményezzen. A társaságok ezen típusánál a tagok tőkéje, s a későbbi tőkeszerzése ill. az abból való részesedése bír döntő jelentőséggel, nem pedig maguknak a tagoknak a személye, individuuma.

Kiemelten fontos gyakorlati jelentőséggel bírnak a különféle adójogi előírások. A személyegyesítő társaságoknál minden tag a nyereség rá eső részének megfelelő jövedelemadókat fizet – függetlenül a kifizetésektől és visszatartásoktól.

Ezzel ellentétben a tőkeegyesítő társaság – mint általában minden magánjogi testület – a társaság megadóztatásán alapul. Ennek az a jelentősége, hogy az rt. nyereségei után társasági

³⁰⁴ PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 2. és 4. pp. (értelmező ábra); KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 3. p.

³⁰⁵ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 13. p. 2. § IV. és 20. old. Rz. 26.; STEDING: *Gesellschaftsrecht...* (1997) 85. p.

adót, a részvényes pedig a neki kifizetett osztalék után jövedelemadót fizet. Ebből következően sokáig létezett az ún. „kettős terhelés” (*Doppelbelastung*), ami 1977-ben szűnt meg.³⁰⁶

A tőke- és a személyegyesítő társaságok határainak „oldódása”

A személy- és tőkeegyesítő társaságok közötti megkülönböztetés a hatályos jog értelmezéséhez elengedhetetlen. A tények tisztázása érdekében mindenképpen meg kell említeni, hogy a megkülönböztetés által csak a törvényben megnevezett ideális szervezeti formákat (*Idealstruktur*), és nem a ténylegesen előforduló reálformákat (*Realstruktur*) nevesíti. A társasági jogban érvényesülő típuszabadság (*Gestaltungsfreiheit*) tőkealapú személyi társaságokhoz és személy alapú tőketársaságok alapításához vezetett. A kft. esetében még azt is mondhatjuk, hogy ez a társaság – holott kisebb tőkeegyesítő társaságként dolgozták ki – az esetek többségében személyileg szerveződik, mindenekelőtt a családi vállalkozások esetében. Már ezen az alapon sem szabad a személyegyesítő társaságok és a testületek közötti ellentétet áthidalhatatlan szakadékként értékelni.³⁰⁷

A személyegyesítő társaság legjellegzetesebb típusa – mint tiszta alapforma – a közkereseti társaság, a tőkeegyesítő társaságé pedig a részvénytársaság. Ez az elkülönítés azonban nem csak az abszolút ellentéteket hangsúlyozza, nemcsak tiszta formában jelentkezik, ugyanis léteznek sokrétű keveredett formák (*Mischformen*) és átmenetek (*Übergänge*) is. Így képeznek egy színskálához hasonlítható sort a kereskedelmi társaságok, melynek két ellentétes pólusán a közkereseti társaság és részvénytársaság áll, és közöttük az árnyalatok fokozatosan egymásba érnek.³⁰⁸

A közkereseti társaság mellett személyegyesítő társaságok a pjt. (*BGB-G*), az európai gazdasági érdekegyesülés (*EWIV*), a betéti társaság és a csendes társaság, ugyan a két utóbbinál már jelentős tőkebehatás tapasztalható. A társasági tagok egy részének azonos vagy éppen hasonló szerepe van, mint a közkereseti társaság tagjainak, a tagok másik része azonban nem személyesen működik közre, és csak korlátozottan felel. Fordítva, a részvénytársaság kivételével, a korlátolt felelősségű társaság (*GmbH*) és a betéti részvénytársaság (*KGaA*) tőketársaságok, azonban a személyegyesítő társaságokhoz való közelítéssel. A betéti részvénytársaságnál a részvényesek mellett vannak személyesen közreműködő és személyesen felelős társasági tagok.

³⁰⁶ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 23. p., 3. § III. és 19. § V.

³⁰⁷ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 48. p., 3. § I. 2/c. pont.

A kft.- nél személyes utólagos kötelezettség is lehetséges, a társasági tagok közreműködését meg lehet határozni, a tulajdonrészek átruházhatósága megnehezített, a személyes kötődés tehát erősebb. – A szerződési szabadság (*Vertragsfreiheit*) keretében a felek akarata további köztes formákat (*Zwischenformen*) hozhat létre:³⁰⁹

Már a közkereseti társaság is egy bizonyos „tőkebehatást” kaphat, ekkor az egyes társasági tagokat az üzletvezetésből ki lehet zárni, tehát ők csak tőkével és nem a munkaerejükkel részesednek. Sokkal jelentősebben lehet a betéti társaságot „tőkeszerűen” kialakítani, így épenséggel a tőkés betéti társaság külön formájáról beszélhetünk.³¹⁰ A személyesen felelős társasági tag vagyonnal nem rendelkezik vagy jogi személy, így a korlátlan felelőssége gyakorlatilag nem játszik szerepet. A társaság belső viszonyaiban a tőke juttatóinak van befolyása, az üzletvezető társasági tag a taggyűlés utasításainak van alárendelve. Elképzelhető, hogy a taggyűlés egy külön felügyelő-bizottságot választ, akit a tulajdonképpeni üzletvezetés megillet stb.³¹¹

A másik oldalról már a részvénytársaságnál is szerepet játszhat a személyes elem. Ahogy az egyre ritkább családi részvénytársaságnál, továbbá olyan részvénytársaságnál, ahol két vagy három nagyrészvényes van, melyek egyben igazgatósági tagok és szoros személyes kötődésben dolgoznak együtt. Még erősebben lehet közelíteni a kft.- t a személyegyestő társaságok felé, a messzemenően diszpozitív kft.- jog (*GmbH- Recht*) rugalmasságának köszönhetően: a személyes munkateljesítmény (az ügyvezetés kötelezettsége) egészen előtérben állhat, miközben a tőkebefolyás csekély; az üzletrészek átruházása az összes társasági tag hozzájárulásához kötődhet stb.³¹²

Az egyes társasági típusok változatainak terjedelmét és az ezen nyugvó átmenetek lehetőségét a személy- és tőkeegyesítő társaságok közötti megkülönböztetés során állandóan figyelembe kell venni. A résztvevők alapvetően a jogi formát szabadon kiválaszthatják és azt esetenként úgy alakíthatják ki, hogy az a különleges érdekeiknek és elvárásaiknak megfeleljen. Ezáltal jogi normák alá vonják magukat, melyek – amint a kívánalmak és érdekek megkövetelik – megpróbálják a személyiség és a tőke befolyását figyelembe venni. Ha ezt szem előtt tart-

³⁰⁸ Lásd ezt: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 13. p., 2. § IV.

³⁰⁹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 13-14. p., 2. § IV.

³¹⁰ BOESEBECK: *Die „kapitalische“ Kommanditgesellschaft* (1938) op. cit.

³¹¹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 14. p., 2. § IV. és 18. § VIII. 2. Ezenkívül lásd még: NIETSCHKE: *Die Körperschaftlich strukturierte Personengesellschaft* (1970) op. cit., WESTERMANN, H. P.: *Vertragsfreiheit und Typengesetzlichkeit...* (1970) op. cit., TEICHMANN: *Gestaltungsfreiheit in Gesellschaftsverträgen* (1970) op. cit.

³¹² Ehhez IMMENGA: *Die personalistische Kapitalgesellschaft* (1970); vö. még a már fentebb említettekkel is, ezt lásd: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 14. p., 2. § IV.

jük, akkor az elkövetkezőkben a társasági jog megértésére vázolt felosztás és az egyes formák törvényes szabályozása igen lényeges.

Az itt tárgyalt megkülönböztetéssel nem szabad összetéveszteni a tisztán gazdasági elkülönítést a „tőkeintenzív” és „munkaintenzív” vállalkozások között. Egy közkereseti társaságnak több milliós tőkéje lehet, mely épületekbe és gépekbe van fektetve, miközben a munkavállalók száma viszonylagosan csekély, így ez egy tőkeintenzív vállalkozást takar. Fordítva egy könyvvizsgáló részvénytársaság tipikus módon nem tőkeintenzív vállalkozás. A társasági tagok személyes közreműködése és a munka-termelékenységi faktorkénti jelentősége a társasági vállalkozásban nem vethető össze.³¹³

A fentiekből is megállapíthatjuk, hogy az iménti elhatárolást nem szabad túl szigorúan venni: a két alapforma kivételével ugyanis mindegyik társasági típus egyaránt tartalmaz személy- ill. tőkeegyesítő jegyeket.

³¹³ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 15. p., 2. § IV.

8. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

8.1. A személyegyesítő társaságok közös jellemzői

Egyetlen jogszabály sem ad meg egy – valamennyi társasági formát felölelő - általános társasági definíciót. Így a személyegyesítő társaságok lényegi jellemzőit is a különböző törvényi szabályozásokból lehet megragadni.³¹⁴ Az alábbiakban ezeknek a fogalmi ismérveknek a kifejtésére kerül sor.

8.1.1. A személyhez kötöttség, mint fő jellemvonás

A személyhez kötöttség „vezérelve” („*die Leitidee*” *der Personenbezogenheit*)

A személyegyesítő társaság olyan személyeket fog egybe, amelyek között a személyes összefogásnak nagy jelentősége van. A viszonylag kis létszámú tagság miatt nagy szerephez jut a személyiség, a személyek „individualitása” (*die Individualität der Personen*). Ennek dominanciájából ered az, hogy az összefogás önállóan kevésbé jelenik meg a belső (a tagok egymás közti) és a külső (a harmadik személyekkel szembeni) jogviszonyokban. A személyegyesítő társaság „esszenciáját” ugyanis maguknak a tagoknak a személye, személyisége adja. Ezek a társaságban résztvevő egyének a társaság sikeres működéséhez, és végső soron a közös cél eléréséhez a maguk szakértelmével, tudásával, bármiféle hasznos ismereteikkel járulnak hozzá és kevésbé jellemző módon a társaságba fektetett vagyonukkal. Tehát mivel itt a cél érdekében kifejtett tevékenységre helyeződik a hangsúly, ezért itt ez az ún. személyhez kötöttség elve („*Leitidee der Personenbezogenheit*”) dominál. Mivel ezen ismérv határozza meg leginkább e társasági kategória „arculatát”, egyben „vezérelvnek” is tekinthető. Valószínűleg emiatt is használja cikkében *Westermann* találóan a „*Leitidee*” kifejezést.³¹⁵

Mindezzel szemben a tőkeegyesítő társaságnál nem a személyhez kötöttség a lényeges, hanem a személytelen, tőkés jelleg, azaz a tőkeszerzés ill. a tőkében való részesedés. Itt a tagok pusztán financiálisan, a befektetett tőkéjük révén vesznek részt a vállalkozásban úgy, hogy a

³¹⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. §., KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 4. p.

³¹⁵ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 10. p.

törvényben meghatározott tőkeminimumot szolgáltatják.³¹⁶ A társaság tagjai tehát a szerződésben meghatározottak szerint fognak össze annak érdekében, hogy a kitűzött célt együttes erővel valósítsák meg. Ennek során ugyan személyesen is közreműködhetnek, de nem ez a domináns. Elmondható tehát, hogy egy tőkeegyesítő társaság létrehozásával a tagok – a személyegyesítő társaságokkal ellentétben – nem a tevékenységüket, hanem a vagyonukat kívánják egyesíteni. Így aztán a cél ily módon történő elérésének elősegítése révén a tagok szorosán, jogilag is kapcsolódnak egymáshoz.

A fentiekből kifolyólag a személyegyesítő társaságokra jellemző egy sajátos „társasági jogi kötelék” („*gesellschaftsrechtliches Band*”), amely egyrészt a tagok között, másrészt a tagok és a társaság között áll fenn.

Az egyes tagok egymáshoz való viszonya a társaságon belül szoros és intenzív. Nemcsak a törvény, a szerződés vagy a *BGB* 242. § -ában foglaltakat kell követniük, betartaniuk, hanem különösen az a kötelezettségük, hogy figyelembe vegyék és kövessék a társaság érdekeit, valamint ennek megfelelően tevékenykedjenek.³¹⁷

A személyhez kötöttség és a tagváltás viszonya

Személyhez kötöttségi jellegre utal továbbá az, hogy a társasági tagok nem cserélődhetnek tetzés szerint: a tagváltás ugyanis kihathat a társaságra is, hiszen a társaság léte erőteljesen függ a tagok személyétől.³¹⁸ Ebből eredően a *HGB* 1998-as újraszabályozása előtt az olyan okok, mint pl. valamely tag halála, felmondása vagy a csődeljárás megnyílt a még a társaság megszűnéséhez vezettek.³¹⁹ A *HGB* – reformmal ez a rendelkezés megváltozott és ezek az okok már csak az illető tagnak a társaságból való kiválását eredményezi.³²⁰ Igaz, a hivatkozott jogszabály szerint a tagság átruházásához továbbra is a többi tag beleegyezése vagy valamilyen törvényi felhatalmazás szükséges.

A törvény abból indul ki, hogy a polgári jogi társaságból, illetve a kkt.-ből nem lehet kilépni, a részesedést harmadik személynek elidegeníteni sem lehet, hanem kizárólag azzal a

³¹⁶ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 4 - 5. pp.

³¹⁷ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I.

³¹⁸ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) 1. § 7. p., Rz. 16.; továbbá WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 10. p.

³¹⁹ *Handelsgesetzbuch* vom 10. Mai 1897 (HGB): 131. és köv. §§.

³²⁰ *Gesetz zur Neuregelung des Kaufmanns- und Firmenrechts und zur Änderung anderer handels- und gesellschaftlicher Vorschriften* vom 22. 6. 1998 (*HrefG*) 131. § (2) bek.; *Bundesgesetzblatt* (BGBl): I. 1474.

feltétellel lehet a tagságot felmondani, ha működése teljesen megszűnik. A gyakorlat azonban főleg a kkt és a bt. esetében ma már másként alakul.³²¹

A társaság ügyvitele és képviselete

Mindezek mellett szintén a személyi kötöttség „vezérelvéből” fakad az, hogy a személyegyesítő társaságoknak nincs szervezeti struktúrája, tehát a tagok nem hoznak létre külön szervezetet az ügyvitelre és a képviseletre, azaz a társaság igazgatására.³²² A társaság létrehozásához nincs szükség „testületi” alapszabályra; azaz nincs szükség különleges névre, szervezeti előírásokra (alapító okiratra), és a társaságot a jogügyletek során képviselő szervekre. Sokkal inkább a tagok alapvető kötelezettsége az, hogy saját maguk tevékenykedjenek a társaság működéséért, tulajdonképpen maguk „a tagok a társaság szervei”. Ezt az „önigazgatás” (*Selbstorganschaŕft*) elvének nevezzük.³²³

Ebből az alapelvből korlátozások és korlátozási lehetőségek alakulnak. A személyegyesítő kereskedelmi társaság (pl.: kkt., bt.) létrehozásához egy cégre van szükség, tehát egy névre, amely alatt kereskedelmi tevékenységet folytathatnak, részt vesznek a gazdasági forgalomban.³²⁴ A társasági szerződés jogi képviselő/tanácsadó alkalmazását is előírhatja. A bírói gyakorlat azonban kivételes esetekben megengedi azt, hogy a kkt. vagy bt. egyes ügyviteli és képviseleti joggal rendelkező tagjaitól ügyviteli és képviseleti jogkörüket elvonják és nem társasági tagra ruházzák át.³²⁵

Ezzel szemben a testületek (*Körperschaŕften*) önálló szervezettel, szervekkel rendelkeznek, azaz a tagok önmaguktól elkülönülő szervezetet hoznak létre a társaság irányítására, ez pedig az „idegenigazgatás elvét” (*Fremdorganschaŕft*) jelenti. Nem feltétel azonban – ellentétben a személyegyesítő társaságokkal – hogy a tag, hasonlóan pl. a tőkeegyesítő társaságokhoz, az ügyviteli vagy a képviseleti munkában maga vegyen részt.³²⁶

A testületekhez képest a külső és belső jogviszonyokban a tagok kevésbé jelennek meg egységként, emiatt a tagok belső viszonyában a szavazás során nem a testületekre jellemző

³²¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I. és lásd még 7. § VI.

³²² KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 22. p.; Larenz: *Schuldrecht Besonderer Teil*¹² (1981) 345. p.; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*² (1991) 1385. p.

³²³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I.; WESTERMANN: *Handbuch der Personengesellschaften* ... (1994) 1. § 11. p., Rz. 9: „die Organe der Gesellschaft sind Gesellschafter”.

³²⁴ Vö. a HGB 17. §, 19. §, 105. és 161. §§.

³²⁵ BGZH 33, 105. ff. [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I.].

³²⁶ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 22. p.

„többség elve” (*Mehrheitsprinzip*), hanem az „egyhangúság elve” (*Einstimmigkeitsprinzip*) érvényesül, tehát az igazgatás során a tagok egybehangzóan hozzák döntéseiket.

Eszerint ha a tagok hozzájárulása szükséges, akkor minden tagnak igennel kell szavaznia; mindenkinek megvan azonban a lehetősége a vétóra. Különösen kivételes esetekben a bejegyzés megtagadása megsértheti mind a társaság, mind pedig a szembenálló tagok kötelezettségeit. Sőt a társaság szerződése taggyűlés összehívását is előírhatja, ahol a többség akarata lesz a döntő.³²⁷

8.1.2. A „flexibilitás” („Flexibilität”) mint jellegzetesség

A személyegyesítő társaságok esetében a „flexibilitás” kifejezés ezen társasági kategória nagyfokú alkalmazkodóképességére, azaz a széles körben történő alkalmazhatóságára utal, ami - a már fentebb kifejtett karakterjegyeken túlmenően - szintén meghatározó jellemvonásnak tekinthető. Másképpen úgy is meg lehetne fogalmazni, hogy ez esetben az a tulajdonságuk kerül előtérbe, amely által e társasági típusok jogi formájukat tekintve „képlékeny, szabadon formálható, alakítható konstrukcióknak” számítanak.³²⁸ Ezt több tényező is alátámasztja.³²⁹

A gazdasági élet számos területén ugyanis a személyegyesítő társaságok nagy jelentőséggel bírnak, ami ezen magas fokú „flexibilitásukkal” áll összefüggésben. Jogi rugalmasságuk abban rejlik, hogy optimális mértékben tudnak alkalmazkodni a különféle gazdasági igényekhez. Emellett szól az, hogy e jogi formából – a tőkeegyesítő társaságokhoz képest - jóval kevesebb kényszer származik.

Különösen a középszintű gazdaság területén mutatkozik meg eme népszerűségük, mivel itt a tagok személyes kötelezettségvállalása áll az előtérben. Noha az is igaz, hogy a statisztikai adatok alapján mindinkább megfigyelhető, hogy pl. a kft. & társa. bt.” ill. a kft. terhére veszt jelentőségéből, s a tőkeegyesítő társaságok népszerűbbé válnak.

Az alkalmazkodóképességük javarészt abból eredhet, hogy kereteik között a társasági célok igen széles palettája megvalósítható, így a tagok különféle érdekeit össze lehet egyeztetni. Ehhez pedig optimális jogi eszköznek bizonyulnak. Ez mutatkozik meg pl. egy bt.

³²⁷ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I.

³²⁸ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) előszava (Vorwort): „flexibeles, d.h. gestaltungsfähiges und gestaltungsoffenes Instrumentarium”.

³²⁹ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) 6-7. pp.

formájában működtetett családi vállalkozás esetében, ahol egyes tagok aktívan részt vesznek az ügyvezetésben, míg mások pusztán a vagyonukkal járulnak hozzá a társaság működéséhez.

Ugyanakkor adódhatnak olyan speciális helyzetek is, amelyek a társaságnak a személyegyesítő társaságok valamely formájában történő megalapítását indokolják. Így van ez különösen a csendes társaság esetében, amelynél az motiválja a feleket, hogy vállalkozásuk - ezzel együtt pedig az egymással szemben vállalt kötelezettségük - kifelé, tehát harmadik személyek irányában ne jelenjen meg. Anonimitásuk mindenekelőtt abban nyilvánul meg, hogy a csendestársaságot nem kell bejegyeztetni a cégjegyzékbe, ez a tény pedig tovább erősíti „flexibilis”, azaz rugalmas jellegüket, tehát széles körben történő alkalmazhatóságukat.

Az adójogi aspektusok sem elhanyagolható tényezők, megerősítendő a személyegyesítő társaságok nagyfokú rugalmasságát, ami pedig ezen konstrukciók - adójogi értelemben vett - átláthatóságából származik.³³⁰

Hogy konkrétan mely területeken jelenik meg ez a magas szintű „flexibilitás”, azt az alábbiak szerint lehetne összefoglalni.³³¹

- személyegyesítő társaság „szigorú” jogi aktus nélkül is létrejöhet és ugyanígy meg is szűnhet;
- társasági tag természetes és jogi személy is lehet, sőt, akár külföldi, tehát a nemzeti határokat átlépő vonatkozással is rendelkezhet;
- egy egyszemélyes kft. & tsa. bt. fogalmilag saját magát is korlátozhatja, s a tagokra vonatkozó személyes felelősség kizárása éppen úgy fog érvényesülni, mint ahogyan egy tőkeegyesítő társaság esetében;
- személyegyesítő társaság akár több száz személyt is felvehet tagjai körébe, ami által egy „nyilvánosan működő részvénytársaság” (*Publikumsaktiengesellschaft*) struktúrájához fog hasonlítani. Ennek alapján lehet ezt a típust ún. nyilvánosan működő személyegyesítő társaságnak nevezni (*Publikumspersonengesellschaft*);

³³⁰ Ehhez a témához bővebben Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) Ez a mű ugyanis integráltan mutatja be a társasági jogot és az adójogot.

³³¹ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) Vorwort (lásd fentebb).

- személyegyesítő társaságot úgy is lehet alapítani, hogy kifelé, azaz harmadik személyek irányában a társaság mint társas vállalkozás ne jelenjen meg, csak a belső, tehát a tagok egymáshoz való viszonyában (csendestársaság);
- személyegyesítő társaság tagja tagságát átruházhatja kívülálló személyre;
- személyegyesítő társaságoknál megengedett a különálló gazdasági szervezet jogi elválasztása;
- személyegyesítő társaság révén megvalósíthatók alapvető vállalkozói célok
 - konszernben,
 - vegyes vállalat (*Joint Venture*) keretében,
 - munkaközösségként,
 - az átalakulásnál;
- a személyegyesítő társaság sajátosságai megmutatkoznak a gazdasági élet olyan fontos területein, mint amilyen
 - a számvitel,
 - az adóból eredő nyereség elosztása,
 - a vállalatvásárlás vagy
 - a gazdasági válság során;
- és arról sem szabad megfeledkezni, hogy e társasági típus életünk meghatározó szakaszaiban is megjelenik, pl.: öröklés, ajándékozás vagy egyes vagyoni helyzetek szabályozásakor.

Mindezek miatt ez a „flexibilitás” összességében tehát az élethez való nagyfokú alkalmazkodási képességet, egyfajta „életközeliséget” is jelenthet.

8.2. Belső (Innen-) és külső társaságok (Außengesellschaft)

A teljes társasági jog megértéséhez a belső és külső viszonyok megkülönböztetése alapvető jelentőségű: belső viszony (*Innenverhältnis*) alatt a társasági tagok egymáshoz való kapcsolatát kell érteni, külső viszony (*Außenverhältnis*) alatt a társaság harmadik személyhez való viszonyát.

Egészen érdekes kérdéseket vet fel, ha több személy számára egymáshoz való kapcsolatukban a társasági jog érvényes. A tagok például a közös társasági vagyonhoz való hozzájárulás teljesítésére, a társaság vállalkozásában való közreműködésre, általánosságban is kölcsönös hűségre kötelezettek, vagy ők harmadik személlyel szemben közösségben társaságként lépnek fel. Attól a kérdéstől, hogy egy társasági tag a többi társasági taggal szemben jogosult-e bizonyos cselekményt megtenni (belső viszony), élesen elkülönítendő az a kérdés, vajon, ha a tárgyalást lefolytatja, a társaság harmadik személlyel szemben kötelezett-e (külső viszony).

A belső viszonyban a veszteség elosztása és a külső kapcsolatban a társasági tartozásokért való felelősség, tehát harmadik személlyel szemben, egészen különböző módon szabályozható, stb.³³²

A személyegyesítő társaságokat, ezen szempont alapján két fő csoportra, külső és belső társaságokra oszthatjuk, attól függően, hogy a társaság külső viszonyaiban jogi egységként lép fel (külső társaságok, *Außengesellschaften*), ellentétben azokkal a társaságokkal (belső társaságok, *Innengesellschaften*), ahol harmadik személyekkel szemben nem a társaság lép fel, és a társasági viszony csak a társasági tagok egymáshoz való viszonyában nyilvánul meg.³³³

Ez a megkülönböztetés csak a jogi személyiség nélküli társaságok esetében játszik szerepet, mert a jogképes társulások (*rechtsfähige Verbände*) szükségszerűen egységként lépnek fel külső jogviszonyaikban és ezért külső társaságok.³³⁴

³³² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 11-12. pp., 2. § III.

³³³ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 21. p., Rz. 19. és 31. p., Rz. 29.

³³⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 11. p., 2. § III.

Belső társaság (Innengesellschaft)

Belső társaságnak minősül az a társaság, amelyben a tagok a társaságon kívülre nem közösen lépnek fel, a belső társaságok kifelé nem jelennek meg, mivel csupán a belső, azaz a tagok egymáshoz való viszonyát illetően számítanak társaságoknak.³³⁵

Az érdekeltek pusztán a belső viszonyt is alárendelhetik társasági szabályoknak, miközben ők a külvilág felé nem közösségszerűen lépnek fel. Ebben az esetben tiszta belső társaságról beszélünk.

Tipikus formája a csendes társaság (*Stille Gesellschaft, StG*), amelynél a csendestárs (*stiller Gesellschafter*) egy másik tag kereskedelmi ügyleteiben oly módon működik közre, hogy befektetése a másik vagyónába megy át és kizárólag ő lesz az ügyletek jogosultja és kötelezettje.³³⁶ Ekkor a tőkét biztosító személy egy kereskedő vállalkozásában oly módon részesedik, hogy a külvilág felé egyedül az utóbbi képviseli a céget és a vállalkozást a neve alatt működteti.

Még a polgári jogi társaságot (*BGB-G*) is meg lehet formálni – a szerződési szabadság adta lehetőséggel élve – eltérően a törvényes normál típustól, tisztán belső társaságként. Ez az atipikus polgári jogi társaság (*atypische BGB-G.*)³³⁷

Egy belső társaság esetén egy közös társasági jelölés nem szükséges, sőt, egy társasági cég nem lehetséges és nincs tulajdonképpeni társasági vagyon, mivel egy közös vagyon szükségszerűen harmadik személy irányába való kapcsolatokat hozna magával. Többszörösen hallhattuk, ha egy a társasági célnak szentelt vagyon rendelkezésre áll, az megillet egy társasági tagot egyedül, ahogy a csendes-társaságnál, vagy lehetséges az is, ami persze ritkább, hogy több társasági tagot illet meg meghatározott részesedés az egyes tárgyakon. Egy belső tagjai között egy ilyen társasági vagyon tekintetében csak kötelmi jogi kapcsolatok állnak fel.³³⁸ Egyes esetekben a polgári jogi társaság (*BGB-G*) is átalakulhat a tagjai által tisztán belső társasággá.³³⁹

³³⁵ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 7-8. pp.

³³⁶ HGB 230. § I, II. Ezt magyar szerzők tanulmányaiban is olvashatjuk, pl.: BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 42. p.; PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 1-12. pp.

³³⁷ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 12. p., 2. § III.

³³⁸ Uo. 12. p., 2. § III.

³³⁹ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 20. p., Rz. 27.

Külső társaság (Außengesellschaft)

A jogviszonyokban való fellépésüket tekintve az a jellemző, hogy a külső társaságok a társaság és a harmadik személyek viszonyában, tehát a külső jogviszonyban jogi egységként (*rechtliche Einheit*) lépnek fel, az esetek döntő többségében, mint cégek (*Firmen*) jelennek meg.³⁴⁰

Minden jogképes társaság külső társaság, mivel szükségszerűen így működhet. A közkereseti társaság (*OHG*) és a betéti társaság (*KG*) is szükségszerűen külső társaság, mivel a kereskedelmi üzletek iparszerű üzése közben kifelé, a társaságon kívülre irányozott. Főszabály szerint a polgári jogi társaság (*BGB-G*) is külső társaság, mindenképp akkor, ha egy közös vagyont képződik, ami harmadik személyek iránti kapcsolatokat hoz magával. Ezekben az esetekben a társaságban még egy belső kapcsolat is létezik a tagok egymás közötti jogviszonyában. Ez abból következik, hogy a közös cél követése érdekében a társaság tagjainak egyezsége szükséges, mivel egyezség nélkül egyetlen társaság sem létezhet. A belső és a külső társaság közötti különbségtétel az egész társasági jogra érvényes.³⁴¹

Egy társaság nem lehet pusztán kültársaság. Ha modellezzük, hogy csak a külső viszonyban lépnek fel a személyek mint társasági tagok, anélkül, hogy a belső viszonyban társaságilag szervezettek lennének, úgy a harmadik személy védelmére ugyan a társasági jog egyes szabályai alkalmazást nyerhetnek, azonban egy valós társaság nem létezhet.³⁴²

Mindezek alapján:

- *külső személyegyesítő társaságnak* minősül:
 - az összes kereskedelmi társaság, amelyek szükségszerűen külső társaságok,³⁴³
 - a közkereseti társaság (*OHG*),
 - a betéti társaság (*KG*),
 - az EWIV és
 - a polgári jogi társaság (*BGB-G*),
- míg a *belső személyegyesítő társaságok* egyetlen formája a csendes társaság (*stG*), amelynek létezik tipikus és atipikus formája (*typische und atypische stille Gesellschaften*) és bizonyos esetekben a polgári jogi társaság.

³⁴⁰ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 7-8. pp.

³⁴¹ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 21. p., Rz. 28.

³⁴² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 12. p., 2. § III.

³⁴³ Vö. RGZ 165, 265, és BGHZ 10, 48.

9. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK JOGVISZONYAINAK SZABÁLYOZÁSA

9.1. A tagok egymás közti jogviszonyai (A belső jogviszony) (Das Innenverhältnis)

A személyegyesítő társaságok megalapításával kétféle jogviszony is keletkezik: egy belső ill. egy külső jogviszony. A belső jogviszonyba egyrészt a tagok egymás közötti, másrészt a tagok és a társaság között létrejövő viszonyok tartoznak. Ahogyan arról már korábban, a társaságok csoportosításánál szó volt, a csendes társaság az egyetlen személyegyesítő társaság, amelyik belső társaságnak minősül. E formánál ugyanis nem beszélhetünk külső jogviszonyról, mivel a társaság kifelé, harmadik személyek viszonyában nem jelenik meg jogi egységként, ezért csak a belső, tehát a tagok egymáshoz való viszonyát illetően beszélhetünk társaságról.

9.1.1. A társasági tagság (Mitgliedschaft)

A társasági tagság a tagok jogállását jelenti a tagok egymás közötti ill. a társasághoz való viszonyában. Ez a jogi helyzet magába foglalja egyfelől a tagok jogait, másfelől pedig a tagok kötelezettségeit.³⁴⁴

A tagok jogai

A tagok jogai körében rendszerint megkülönböztethetünk vagyoni jellegű jogokat (*Vermögensrechte*) ill. a társaság közös üzletvezetésére vonatkozó jogokat (*Mitverwaltungsrechte*).

a.) Valamennyi társasági formánál meglévő vagyoni jellegű jogok (*Vermögensrechte*):

— nyereségrészesedésre való jog (*Recht auf Gewinnbeteiligung*)³⁴⁵;

A tag a zárszámadást és a nyereség (ill. a veszteség) felosztását csak a társaság megszűnése után kérheti. Ha azonban a társaság hosszabb időre szól, - kétség esetén – minden üzleti év végén kérheti a zárszámadást és a nyereségből való részesedését. Ennek mértéke – amennyiben a tagok a szerződésben külön nem rögzítették – a tagok hozzájárulásának

³⁴⁴ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 21 - 24. pp.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 45. p.

³⁴⁵ BGB 721-722. §; HGB 121. §.

jellegétől és nagyságától függetlenül minden tag esetében egyenlő. Ám ha mégis rögzítették volna a részesedés mértékét, vita esetén is szintén ez az egyenlő mérték lesz az irányadó.

— likvidációs hányadhoz való jog (*Recht auf Anteil am Liquidationserlös bei Beendigung*)³⁴⁶;

Felszámolás esetén a közös tartozások ill. a tagi hozzájárulás visszaszolgáltatása után a fennmaradó rész a tagokat illeti meg a nyereségből való részesedésük arányában.

b.) A közös üzletvezetésre vonatkozó jogok (*Mitverwaltungsrechte*):

— üzletvezetésre (*Geschäftsführung*) való jogosultság³⁴⁷;

Ez a társaság belső jogviszonyában jelenik meg, emiatt emlegetik együtt “párjával”, a külső jogviszonyokban érvényesülő jogosultsággal a társaság képviselőjére (*Vertretung*) való joggal. Az említett jogok a törvény alapján – és az önigazgatás elvének megfelelően – valamennyi tagot megilletik, kivéve: a bt. kültagját és a csendestársat. (Ezért a tőkeegyesítő társaságoknál – tekintettel az idegenigazgatás elvére – a közös üzletvezetés jogát nem lehet a tagsági jogviszonyból levezetni.) A *BGB* továbbá kimondja, hogy minden egyes jogügyletbe valamennyi tag beleegyezése szükséges, ám a társasági szerződés rendelkezhet úgy is, hogy elegendő ehhez a tagok többségi hozzájárulása.

Az üzletvezetéshez való jogosultság azonban a belső jogviszonyban érvényesülő szerződésnek megfelelően különféleképp alakulhat, mivel az üzletvezetéshez való jogot a tagok az erről szóló megállapodásuk alapján egy vagy több tagra is átruházhatják:³⁴⁸

- valamennyi tag általi együttes üzletvezetés,
- valamennyi tag általi önálló üzletvezetés,
- egyes tagok együttes üzletvezetése,
- egyes tagok önálló üzletvezetése,
- egy meghatározott tag önálló üzletvezetése.

Az önálló üzletvezetés eseteiben a többieket megilleti az a jog, hogy az üzletvezetéssel megbízottak ügyleteit ellentmondásukkal kifogásolják (*Widerspruchsrecht*). Ekkor ezt az ügyletet nem lehet lebonyolítani.³⁴⁹

³⁴⁶ *BGB* 734. §; *HGB* 155. §.

³⁴⁷ *BGB* 709. §; *HGB* 114. §.

Az üzletvezetés jogát azonban a többi tag lényeges indokok fennállása esetén megvonhatja az azzal megbízottól. A törvény nevesít két esetet, eszerint különösen helye lehet a visszavonásnak súlyos kötelezettségszegés vagy a szabályoknak megfelelő üzletvezetésre való alkalmatlanság esetében. Fontos okból a tag maga részéről akár fel is mondhatja az üzletvezetéssel való megbízását, a megbízás szabályainak megfelelően.³⁵⁰

c.) A tagsághoz fűződő védelmi jogosultságok (*Schutzrechte*)

— Szavazati jog (*Mitentscheidungsrecht*)

Szintén megilleti a tagokat, amelynek körébe beletartozik a részvételhez és a beleszóláshoz való jog.

— Felvilágosításkéréshez való jog (*Rechte auf Auskunft*)

Ez azon tagok vonatkozásában merülhet fel fokozottan, akik ki vannak zárva a társaság ügyvezetéséből. Ennek megfelelően őket megilletik ezen információs jogok minden olyan dologgal kapcsolatban, amely a társaság üzletvezetésével kapcsolatban felmerülhet, ezért személyesen kérhetik a társaság ügyeire vonatkozó felvilágosítást, a társaság üzleti könyveit és iratait megtekinthetik.³⁵¹

— Ellenőrzési jog (*Kontrollrecht*)

A felvilágosításhoz való joggal áll szoros összefüggésben ez a jogosultság. Azáltal ugyanis, hogy az üzletvezetésben személyesen részt nem vevő tagok a társaság üzleti könyveibe, ill. irataiba betekintést nyerhetnek, s maguknak áttekintést is készíthetnek a társaság vagyoni helyzetéről, ily módon egyfajta ellenőrzési jogosultságuk is érvényesülhet a társaság üzletvezetéséről, még ha a személyes vezetésből ki is vannak zárva³⁵².

— „*Actio pro socio*” ill. a „*Gesamthänder-kereset*”

A társaság tagjait megillető keresetindítási jog az „*actio pro socio*”. A római jogból ismeretes, hasonló elnevezésű jogintézménytől eltérően, ezalatt azt kell értenünk, hogy „*a társaság minden tagjának joga van arra, hogy a társaitól a társasággal szembeni kötelezettségeinek teljesítését követelje és saját nevében indítson a társaság számára nyújtandó szolgáltatás*

³⁴⁸ BGB 710. §; WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 23. p.

³⁴⁹ BGB 711. §.

³⁵⁰ BGB 712. §.

³⁵¹ BGB 716. §.

³⁵² Uo.

teljesítése érdekében keresetet.”³⁵³ Ezek a jogosultságok a társasági szerződésből eredő kötelezettségekre vonatkoznak.

A szóban forgó intézmény biztosítja, hogy az igények vertikálisan (egy-egy társasági tagok – társaság viszonyában) és horizontálisan (a társasági tagok között) is érvényesíthetők legyenek. Ez anyagi jogilag is fennáll a perjogi jogosítvánnyal párhuzamosan. Ez a lehetőség – a társaság tagjainak helyzetétől függetlenül – érvényesül.³⁵⁴

A társaság belső ill. külső jogviszonya kapcsán felmerülhet az a kérdés, hogy milyen lehetőség áll fenn akkor, ha egy társasági tag ki van zárva az üzletvitelből és a képviseléből: vajon tudja-e saját nevében igényelni és érvényesíteni a társaság igényeit, és ha igen, hogyan?

A belső jogviszonyban, azaz a társaság és a tagok, ill. a tagok egymás közötti viszonyában minden tagnak megvan arra a joga, hogy bármelyik más tagtól saját nevében követelje az illető tag a társasággal szemben fennálló szolgáltatásának teljesítését, akkor is, ha az illető tag üzletvezetésre nem jogosult. Az erre való igény a társasági szerződésből származik. Ezt a minden tagot megillető jogosultságot nevezik „*actio pro socio*”-nak, másnéven „társasági tagi kereset”-nek (*Gesellschafterklage*).

Az ún. „*actio pro socio*”-t az üzletvezetési joggal nem rendelkező tag azonban csak a társasági taggal szemben tudja érvényesíteni, harmadik személyekkel szemben, azaz a külső jogviszonyokban már nem léphet fel eredményesen. Ezért abban az esetben, amikor a képviseleti joggal rendelkező tag vonakodik attól, hogy teljesítésre bírja a nem teljesítő kötelezettet mint harmadik személyt, a képviseleti joggal nem rendelkező tagnak pusztán arra van lehetősége, hogy cselekvésre bírja az üzletvitelre jogosult tagot, vagyis követelje a szolgáltatás teljesítését a társaság kötelezettjétől. Erre szolgál „öszöntözésképpen” az ún. „*Gesamthänder-kereset*” (*Gesamthänderklage*).³⁵⁵

Az „*actio pro socio*” lehetőségét a jogirodalom meglehetősen leszűkíti, és csak esetenként engedi az alkalmazását, a jogintézmény megőrzése mégis indokolt.³⁵⁶

³⁵³ SCHWINTOWSKI: *A német társasági jog koncepciója...* (1993) 17. p.

³⁵⁴ Uo. 17.: Utal a következő joggyakorlatra: BGHZ 10, 91, 101, 25, 47, 49, NJW 1973, 2198.

³⁵⁵ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 29–31. pp.

³⁵⁶ SCHWINTOWSKI: *A német társasági jog koncepciója...* (1993) 18. p.

A tagok kötelezettségei

A társaság tagjainak három alapvető kötelezettsége van:

— a vagyoni hozzájárulás teljesítése (*Beitragspflicht*):³⁵⁷

Ez elsődleges tagi kötelezettségként jelenik meg, mivel a *BGB* a 705. §-ában is kifejezetten leszögezi azt, hogy "...a tagok a társasági szerződéssel vállalt célok elérését meghatározott módon fogják támogatni, különösen pedig a vállalt hozzájárulásukat teljesíteni". A tagok ellenkező megegyezésének hiányában ez a hozzájárulás egyenlő nagyságú. Amennyiben a hozzájárulásuk tárgya helyettesíthető vagy elhasználható dolog, akkor kétség esetén az a vélelem, hogy ezek a tagok társasági közös tulajdonává válnak. A tagok vagyoni hozzájárulása akár szolgáltatások teljesítéséből is állhat. A tagok azonban nincsenek kötelezve a szerződésben meghatározott hozzájárulások megemelésére vagy a veszteségek miatt csökkent betétek kiegészítésére.³⁵⁸

A társaság vagyonát a *BGB* 718. §-a alapján a tagi hozzájárulások és az üzletvezetés révén a társaság számára megszerzett vagyontárgyak alkotják, mely vagyon egy ún. társasági közös tulajdonná válik, német terminológiával élve ez a "Gesamthand-tulajdon". Eszerint egy olyan sajátos társasági vagyon keletkezik, amelynek alapján az egyes tagok a társasági vagyonból az őket megillető részek, illetve az ahhoz tartozó vagyontárgyak felett nem rendelkezhetnek önállóan.³⁵⁹

— az ún. hűségi kötelezettség (*Treuepflicht*):

Ennek a „köteléknek” az eredményeképpen egy „hűségi kötelezettség”³⁶⁰ is keletkezik, amely „épp úgy a joggyakorlás korlátja, mint ahogyan a kötelezettségek forrása is a személyegyesítő társaságoknál”,³⁶¹ amelynek pedig a lényege az, hogy a tagok kötelesek a társaság érdekeit óvni és tartózkodni az ezeket sértő, valamint a célok elérését veszélyeztető magatartástól.³⁶² Ilyen természetű kötelezettségnek tekinthető például a pjt. tagok által vál-

³⁵⁷ *BGB* 705. §; *HGB* 105. § (2) bek.

³⁵⁸ *BGB* 705 - 707. §§.

³⁵⁹ *BGB* 718 - 719. §§.

³⁶⁰ A későbbiekben a polgári jogi társaságnál még visszatérünk a *Treuepflicht*-elvre.

³⁶¹ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 10. p.

³⁶² WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 23. p.

lalt, magára a közös célkitűzésre vonatkozó jog, vagy akár a kkt. tagok számára ³⁶³ ill. a *HGB* 112. §-ában a bt. tagja számára megfogalmazott versenytilalom.

Ez az általánosan elfogadott kifejezés (*Treuepflicht*) azonban nem túl szerencsés. Mivel nem a tagok egymáshoz való személyes viszonyáról van szó, hanem a megállapított közös célról, melynek közös követésére szervezetet hoznak létre, és az idegen vagyoni érdekekért átvállalják a felelősséget.³⁶⁴

Ezzel ellentétben pl. a testületeknél (*Körperschaften*) már többet jelent a „hűségi kötelem”.³⁶⁵ Itt ugyanis nem csupán a társasági érdekek figyelembevételéről van szó, hanem a társasági tagok vagyoni érdekeihez való hűséget, az azokkal szembeni “lojalitási kötelezettséget” (*Loyalitätspflicht*) is magában rejtí e fogalom. Itt tehát ez az ún. hűségi kötelem már egy kibővített tartalommal jelenik meg: magába foglalja egyfelől a társasági érdekek, másfelől a tagok vagyoni érdekeinek szem előtt tartását. Az a tendencia is megfigyelhető, hogy ez a kötelezettség nem csak a testületi típusú szervezeteknél, hanem a személyegyesítő társaságoknál is mindinkább kisebbségvédelmi eszközként jelenik meg.³⁶⁶

— az üzletvezetés kötelezettsége:

Ez kettős tulajdonsággal bír, a külső jogviszonyban ez mint az érem másik oldala a jelenik meg. Az üzletvezetés nemcsak valamennyi tag jogosultsága, hanem egyben kötelezettsége is - amennyiben azt nem ruházták át valamely tag(ok)ra³⁶⁷.

Ennek megfelelően tehát – eltérő megállapodás hiányában – a személyegyesítő társaságoknál (kivétel: csendes társaság és a bt. kültagja) az üzletvezetés és a képviselet nemcsak jog, hanem minden tagot terhelő kötelezettség is.³⁶⁸

9.1.2. Társasági szervezet (*Organisation*)

Ahhoz, hogy a társaság tagjai a közösen vállalt célt az adott társaság keretében véghez tudják vinni, szükséges szervezeti-jellegű szabályozás is. A személyegyesítő társaságoknál azonban – a személyhez kötöttségi jellegből adódóan - a tagok nem hoznak létre önálló, a tagoktól

³⁶³ *BGB* 705. §, *HGB* 112. §.

³⁶⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I.

³⁶⁵ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 10. p.

³⁶⁶ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 20. § IV. fej. 3. pont.

³⁶⁷ *BGB* 709–710. §§; *HGB* 114–115. §§.

³⁶⁸ Ennek a kötelezettségnek a tartalmát az üzletvezetés jogosultságánál még kifejtjük.

elkülönülő szervezetet a társaság irányítására, hanem tagságuknál fogva maguk járnak el, ellentétben a tőkeegyesítő társaságokkal és az ott érvényesülő „idegenigazgatás” elvével.³⁶⁹

Főszabály szerint a személyegyesítő társaságoknál valamennyi tag jogosult, és egyben kötelezett is a társaság üzletvezetésére ill. képviseletére (önigazgatás elve). Azonban maguk a tagok határozhatják el azt is, amit a társasági szerződésben írásban is lefektetnek, hogy valamely tagra vagy tagjukra bízzák az üzletvezetéssel járó feladatok ellátását. Etekintetben azonban törvényben meghatározott kivételt jelent a bt. kültagja ill. a csendestárs, mivel ezek jogszabályi tilalomnál fogva nem jogosultak az üzletvezetésre.

Akár szerződéses, akár törvényi rendelkezés alapján történjen is a társaság üzletvezetése, a tagok hatékony együttműködése érdekében adott esetben elengedhetetlen egyes határozatok meghozatala, melyek egyrészt a társaságok ügyvezetésére vonatkozhatnak (*Geschäftsführungsbeschlüsse*), másrészt pedig lehetnek a társaság alapjait érintő, alapvető határozatok (*Grundlagenbeschlüsse*).³⁷⁰

— A társaságok szokásos üzleti tevékenységére vonatkozó határozatok meghozatala történhet főszabályként egyhangúlag, azonban társasági szerződés alapján, illetve kétség esetén szótöbbséggel is (*Einstimmigkeit/Mehrheitbeschluss*). Noha alapvetően személyesen kell a tagoknak leadni a szavazatikat, a szavazás során a képviselet is lehetséges.

— A társaság alapjait érintő határozatoknak tekinthetők a társasági szerződéssel, valamint a társaság személyi struktúrájával kapcsolatos határozatok. Ide a határozatok három csoportja tartozik:

- a tagfelvételre ill. tagkizárásra,
- másodsorban az üzletvezetés ill. a képviselet átruházására, valamint megvonására,
- harmadsorban pedig a társasági szerződés módosítására vonatkozó határozatok.

Ezekben a kérdésekben elsődlegesen az egyhangúság elve érvényesül (*Einstimmigkeitsprinzip*), és csak kivételesen döntenek szótöbbséggel (*Mehrheitbeschluss*).

³⁶⁹ A jogi személyiséggel rendelkező társaságok szerveik eljárása révén válnak jogosulttá vagy kötelezetté. A funkciók alapján a tőkeegyesítő társaságoknak: akaratképző szerve (*Willensbildungsorgan*) (tag-, ill. közgyűlés); ügyvezető és képviselő szerve (*Geschäftsführungs- und Vertretungsorgan*) (ügyvezető, igazgató) és ellenőrzési szerve (*Kontrollorgane*) (felügyelő bizottság) van. [KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 50. p.].

³⁷⁰ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 24 - 26. pp.

Azonban ez utóbbi esetben a kisebbségvédelem miatt fennáll a határozatok tartalmi kontrolljának a lehetősége.

Itt kellene néhány szót ejtenünk a hibás határozatokról is. Mivel a határozat is egy tulajdonképpeni jogügylet, szenvedhet bizonyos hiányosságokban. E körben két esetről beszélhetünk:

- egyrészt ha az egyes leadott szavazatok hibásak, mivel akaratnyilatkozatnak minősülnek, megtámadhatók vagy
- más okok fennállásával semmisek.

A jogkövetkezmény aszerint alakul, hogy a szavazat milyen jelentőséggel bírt a határozatra. Másrészt amennyiben maguk a szavazás során meghozott határozatok a hibásak – mert törvénybe, vagy jó erkölcsbe ütköznek – az alapvetően semmisséget eredményez.³⁷¹

9.2. A társaságok külső jogviszonya (*Außenverhältnis*)

A társaságok külső jogviszonya a társaság és tagjainak kifelé, azaz a harmadik személyekkel való kapcsolatát jelenti. Ez magába foglalja egyrészt a képviseletet, másrészt a felelősséget.

9.2.1. Képviselet (*Vertretung*)

A társaság képviselete kapcsán több megválaszolandó kérdés is felmerül. Tisztázni kell azt, hogy

- *Ki(k) jogosult(ak) képviselni a társaságot, illetve tagjait harmadik személyekkel szemben?*

A társaság képviseletére vonatkozó általános szabályokat a *BGB* képviseletről szóló szakaszai adják meg,³⁷² az egyes társasági formák speciális képviseleti szabályait pedig az adott társaságról szóló törvényi rendelkezésekben találhatjuk meg.³⁷³

Mint ahogyan azt fentebb már leszögeztük, a személyegyesítő társaságoknál a képviseleti jogosultság – éppúgy, mint az üzletvezetéshez való jog - a tagsági jogviszonyból ered. A két jogosultság azonban nem feltétlenül esik egybe. A képviseleti jog (az öngazgatás

³⁷¹ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 26. p.

³⁷² *BGB* 164. és köv. §§.

elvéből kifolyólag) főszabályként valamennyi tagot megilleti s egyben kötelezi is. Ez alól kivételt képez a bt. beltagja és a csendestárs a bt. ill. a csendes társaság jellegéből adódóan.³⁷⁴ A képviselet módja a különböző formáknál azonban eltérően alakulhat. A pjt-nél a *BGB* főszabályként az együttes képviseleti jogosultság elvét rögzíti (*Grundsatz der Gesamtvertretungsmacht*), vagyis amennyiben a társasági szerződésben a felek másképpen nem rendelkeznek, a harmadik személyekkel lebonyolítandó ügyletekben valamennyi tagnak részt kell vennie. Ezzel szemben a kkt. és a bt. esetében a *HGB* a kizárólagos képviseleti jogról rendelkezik (*Alleinvertretungsmacht*), ami szerint a társasági szerződésben egy vagy több, de meghatározott számú tag van felruházva a képviselet jogával.³⁷⁵ Ám mivel ezek a szabályok diszpozitív jellegűek, tehát a tagok a társasági szerződésben a törvényi rendelkezésektől eltérően is megállapodhatnak, ismét több variáció is fennáll a képviseleti jog érvényesülésénél:³⁷⁶

- valamennyi tag együttes képviselete,
- valamennyi tag önálló képviselete,
- néhány tag együttes képviselete,
- néhány tag önálló képviselete, ill.
- valamely meghatározott tag önálló képviselete.

— *A képviselő(k) milyen terjedelmű képviseleti joggal van(nak) felruházva?*

Maga a képviselethez való jogosultság a kkt. és a bt. vonatkozásában nincs korlátozva (*HGB* 126. §). Ám amennyiben a társasági szerződésben mégis szerepelne valamiféle megkötés, akkor az a külső jogviszonyokban, azaz a harmadik személyek irányában nem mutatkozna meg. Befelé, a belső jogviszonyban azonban a képviseleti jogosultság túllépése kártérítési kötelezettséget vonhat maga után. Ezzel szemben a képviseleti jogot érintő korlátozás a pjt. esetében a belső jogviszonyok, tehát a társaság és a tagok ill. a tagok egymás közti kapcsolatában is érvényesül.³⁷⁷

³⁷³ *BGB* 714-715. §§; *HGB* 125-126. §§.

³⁷⁴ *HGB* 170. §, 230-237. §§.

³⁷⁵ *BGB* 714, 709. §§; *HGB* 125. § (1) bek.

³⁷⁶ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 28. p.

— A képviselő(k) által megkötött jogügyleteknek ki lesz a jogosultja, illetve kötelezettje?

Ami a képviseltek személyét illeti, tehát azt, hogy a képviselők jogcselekményeivel ki válik jogosulttá ill. kötelezetté, arról a személyegyesítő társaságok jogképességével kapcsolatos elméleteknek megfelelően megoszlanak a nézetek.

Az uralkodó, nevezetesen az ún. individuális felfogás elutasítja a személyegyesítő társaságok jogképességét. Ezért a képviselet révén a tagok válnak jogosultakká ill. kötelezetteké, vagyis az így megszerzett jogok a tagokat együttesen jogosítja, a vállalt kötelezettségek pedig a tagok közösségét terhelik.³⁷⁸

Az újabb nézet követői ellenben már elismerik a társaság jogképességét, és emiatt a képviseleti jog keretében végzett cselekmények alanyának magát a társaságot tekintik. Ezt az elméletben kollektív felfogásnak nevezik.³⁷⁹ (Részletesebb kifejtését lásd a polgári jogi társaságnál.)

9.2.2. Felelősség (*Haftung*)

A társaság képviselete során rendszerint kötelezettségek is keletkeznek. A jogképes társaság tartozásaiért a társaság felel vagyonával, míg a személyegyesítő társaságoknál a társasági tartozásokért a tagok személyes felelőssége áll fenn. A pjt., a kkt. és a partneri társaság esetében a tag, valamint a bt. beltagja korlátlanul és egyetemlegesen felelnek, a bt. kültagja pedig betétjére korlátozott mértékig.³⁸⁰

A személyegyesítő társaságoknál a társaság kötelezettségeiért a tagok személyes felelőssége áll fenn. Ez azt jelenti, hogy a társaság tartozásaiért a tagok a személyes vagyonukkal állnak helyt. Ennek oka egyszerű: mivel a társaság jogképességgel nem rendelkezik, és a tagok közösen vállalták a kötelezettséget, így maguknak a tagoknak kell vállalniuk az ebből eredő felelősséget is.³⁸¹

Itt azonban érdemes megjegyezni, hogy a kkt. illetve a bt. esetében a *HGB* 124. §-ából levezethető az említett társasági formák részleges jogképessége, mivel ebben a szakaszban a

³⁷⁷ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 27-28. pp.

³⁷⁸ „...die Haftung gegenüber den Gesellschaftsgläubigern auf den Betrag einer bestimmten Vermögenseinlage beschränkt ist” *HGB* 161. § [HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 61. p.

³⁷⁹ FLUME: *Personengesellschaft* (1991) 315. p.].

³⁸⁰ *BGB* 714. §; *HGB* 128. §, 161. §, 171. §; PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, *JESZ* (2002/3) 1-12. pp.; WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 11. p.

³⁸¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I.

törvényalkotó kifejezetten kimondja, hogy bár a kkt. (és így a bt. is) nem jogi személy, közös cége révén jogokat szerezhethet és kötelezettségeket vállalhat, tulajdont vagy más dologi jogokat és ingatlant szerezhethet, továbbá perelhet, illetve perelhető, valamint vagyonára végrehajtás vezethető és ellene csődeljárás indítható. Azonban a pjt. esetében nem találunk a *BGB*-ben ilyen esetleges részleges jogképességet bizonyító törvényi rendelkezést.

Mindemellett a *BGB* 708. §-ban a törvényalkotó kimondja: „*a tagot terhelő kötelezettségek teljesítése során a tag csak olyan gondossággal köteles helytállni, amilyennel ő a saját ügyeiben eljárni szokott.*”³⁸²

Konkrétan pedig az egyes társasági fajtáknál az alábbi felelősségi formák érvényesülnek: a pjt., a kkt. és partneri társaság esetében a tagok, valamint a bt. beltagja egyetemlegesen és korlátlanul felelnek, míg a bt. kültagja csak a betétjére korlátozott mértékig.³⁸³ Tehát, eltérően a kkt. (*OHG*) és bt. (*KG*) jogától, a polgári jogi társaság tagjainak ténykedéséből keletkező tartozásokért való felelősséget tárgyaló *BGB* 705. és az azt követő §§ speciális szabályokat nem tartalmaznak.³⁸⁴

Ezeknek a problémáknak a megoldására a jogirodalom elméleteket hozott létre, melyekből mára már csak két egymással versengő vélemény maradt meg.³⁸⁵

A gyakorlatban ez a teoretikus különbségtétel nem domborodik ki ilyen plasztikusan, tekintve azt, hogy a kötelezettség jellegében mindkét elméleti elgondolás a tagok személyes felelősségét hangsúlyozza, és a különbséget csupán a megközelítésbeli eltérés adja. Így a gyakorlatban ez a teoretikus különbségtétel nem is igazán érvényesül.³⁸⁶

³⁸² A már többször említett újabb felfogás szerint, amelyik a személyegyesítő társaságok jogképessége mellett foglal állást, maga a társaság lesz a vállalt szolgáltatás teljesítésének a kötelezettje. Ám amennyiben a társasági vagyon mellett a tagoknak is felelniük kell saját vagyonukkal, ahhoz már külön jogalap szükséges. Ez található meg a *HGB* 128. § (1) bekezdésében a kkt. és a bt. esetében. [WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 28–29. pp.].

³⁸³ *BGB* 714. §; *HGB* 128. §, 161. §, 171. §.

³⁸⁴ A jogalkotók abból indultak ki, hogy a vonatkozó szabályozás az általános kötelmi jogi alapelvekből és rendelkezésekből adódik. A vonatkozó rendelkezések egybecsengése nem hagyható figyelmen kívül; és a jogi helyzetet élénken megfogalmazott kérdések teszik még bonyolultabbá és vitássá. Ezek a kérdések csak a külső társaság kívülálló hitelezőivel szembeni kötelezettségeire vonatkoznak. A tiszta belső társaság esetében egyedül a társaságon kívülre fellépő tag felelős. [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 52. p., 7. § IV. (*OHG*, *KG*)].

³⁸⁵ Ezek értelmező leírását lásd pl.: ULMER in *Münchener Kommentar (BGB)*³ (1997) 714. §-hoz, Rz. 23. ff.; WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) 276. ff.; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 60. § III.; HABERSACK: *Die Haftungsverfassung in der GbR*, Jus (1993) 1. ff.; WIEDEMANN: *Rechtsverhältnisse der BGB-Gesellschaften zu Dritten*, WM (1994) 1-19. pp.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 54. p.

³⁸⁶ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 62. p.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 22. p.

a.) A „kettős kötelezettség” (*Doppelverpflichtung*) elve

A tagoknak a harmadik személyekkel szemben vállalt jogviszonyaiból – a német terminológiának megfelelően – egy ún. kettős kötelezettség származik, amelyből eredően a tagok nemcsak közösen felelnek a társaság vagyonával, hanem egyenként is a mindenkori magánvagyonukkal.³⁸⁷ Ez az ún. kettős–kötelezettség elmélete (*Doppelverpflichtungstheorie*). Ennek értelmében a hitelező és a társaság között létrejövő egyetlen jogügyletből két kötelezettség származik. Az elmélet követői abból indulnak ki, hogy a társaság képviselői ezekben a külső viszonyokban nem pusztán a társaságot, hanem egyúttal a tagokat is képviselik. Ha tehát az egyetlen jogügyletből kétirányú kötelezettség keletkezik, a hitelező eljárhat egyfelől a társasággal, a társasági vagyonnal szemben (az ún. *Gesamthand*-vagyon ellen), másfelől pedig a tagokkal, *mint a társasági vagyon kötelezettjeivel szemben* („*Gesamthand*-kötelezettek”). Eszerint nemcsak a társaság, hanem a tagok is kötelezetteké válnak. (*Gesellschaftsschuld – Gesellschafterschuld*, ill. *Gesamthandschuld – Gesamthand-Gesellschafter*).

b.) A „járulékos tagfelelősség” (*akzessorische Gesellschafterhaftung*) elve

A jogirodalomban a tagok azon felelősségét, miszerint ők a társaság kötelezettségeiért személyesen és egyetemlegesen felelnek, akcesszórius elméletnek nevezik (*Akzessorietätstheorie*).³⁸⁸ Ez abból ered, hogy minden tag járulékosan, mégpedig korlátlanul és egyetemlegesen felel a társasági vagyon mellett a társaság kötelezettségeiért. A társasági tag felelőssége tehát csak kiegészíti magának a társaságnak a felelősségét: a társasági vagyon mögött maguk a tagok felelni tartoznak a kötelezettségvállalásokért.

Ez alapján a tagok a polgári jogi társaság tartozásaiért közösen a társasági vagyonnal felelnek, ugyanakkor a tagokkal szemben fennálló egyéb követelésekért a tagok magánvagyonukkal felelnek.³⁸⁹

³⁸⁷ Vö. még: ULMER *Kommentar*² (1986) 714. §-hoz, Rz. 28. ff., HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 9. § IV. 1.; GRUNEWALD: *Gesellschaftsrecht*⁴ (2000) Rz. 109.; HÜFFER: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1998) 99. f.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 55. p.

³⁸⁸ FLUME: *Personengesellschaft* (1991) op. cit.

³⁸⁹ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 60. § III. 2. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 55. p.

10. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK ELHATÁROLÁSA MÁS FORMÁKTÓL

Az elhatárolási – csoportosítási szempontok

A német jogirodalomban fellelhető források segítségével hívásával, két aspektus szerinti taglalást láthatunk. Az egyikben a *jogforrási* háttérbe ágyazva³⁹⁰, a másikban egy *teoretikus* megközelítésben ismerhetjük meg a társaságok rendszertani elhelyezkedését.³⁹¹

Teoretikus osztályozás

Mint ahogyan arról már korábban is szóltunk, a legtágabb értelemben vett társaságoknak alapvetően három nagy csoportját különböztethetjük meg: a személyegyesítő társaságokat (*Personengesellschaften*), a testületeket (*Körperschaften*) ill. a „bizonyos területek speciális formáinak” (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*) gyűjtőcsoportját.

Mindegyik osztály együttes jellemzője, hogy tagjaik az adott társasági forma létrehozásával valamilyen közös cél elérése érdekében alakítanak ki maguk között tartós kapcsolatot. A továbbiakban a testületek két alapvető kategóriájának - az egyesületeknek (*Vereine*) és a tőkeegyesítő társaságoknak (*Kapitalgesellschaften*) - a személyegyesítő társaságoktól történő elhatárolása kerül bemutatásra.

Az elhatárolás lényege tulajdonképpen abban rejlik, hogy a társaság mennyire különül el tagjaitól. Ennek mértéke az egyes testületi típusoknál különböző lehet. Az egyesületeket és a tőkeegyesítő társaságokat az alábbi közös jegyek különböztetik meg a személyegyesítő társaságoktól.³⁹²

³⁹⁰ Részletes kifejtését lásd a jogforrás szerinti csoportosításnál.

³⁹¹ Magyar szerzők tollából különböző szempontok szerinti rendszerben ismerhetjük meg a német társasági jog rendszerét. Például: SÁNDOR, T.: *A társasági jog alapjai az NSZK-ban* (1989) 689-696. pp.; PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 1-12. pp.; BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 39-50. pp.; SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában...* (2001) 28-32. pp., CSIBI: *A német társasági jog áttekintése*, Kereskedelmi Jogi Értesítő 1995/1. 14-21. pp. Jelen bemutatásunk azonban a német forrásokra támaszkodik.

³⁹² WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 7-8. pp.

10.1. A személyegyesítő társaságok és a testületek összevetése

A személyegyesítő társaság (*Personengesellschaft*)

A személyegyesítő társaság [vagy a szűkebb értelemben vett társaság (*Gesellschaft*)] és a testület közötti szerkezeti különbség a polgári jogban a társaság (*BGB* 705. §§ ff.) és a jogképes egyesület ellentétes típusaiban nyilvánul meg. Ez a kereskedelmi jogi ellentét a „személyegyesítő kereskedelmi társaságok” (*Personenhandels-gesellschaften*) és a „tőkeegyesítő társaságok” („*Kapitalgesellschaften*”) fogalmaiban fejeződik ki.

Az említett tipikus szervezeti formák egyes elemei kicserélődhetnek és kombinálódhatnak: a *BGB* 54 §-a úgy rendelkezik, hogy a nem jogképes egyesületet polgári jogi társaságként kell kezelni. A társasági joggyakorlatban számos köztes és kevert társaságforma létezik, ezek közül a legismertebb a „kft. és társa bt.” Ebből az következik, hogy a „személyegyesítő társaság” (*Personengesellschaft*) és a „testület” (*Körperschaft*) egy ideáltipikus ellentétet (*idealtypischer Gegensatz*) jelölnek és nem két egymást kölcsönösen kizáró tényállást.³⁹³

A személyegyesítő társaság az egyes társasági tagok személyére irányul. Alapesetben a tagok személyesen közreműködnek, és személyesen felelnek. Alaptípusa a polgári jogi társaság (*BGB-B*), amely nem jogi személy és vita tárgyát képezi, hogy jogok és kötelezettségek alanya lehet-e.³⁹⁴

Testület (*Körperschaft*)

A testület olyan személyegyesülés, amely – mint ahogyan azt már a tőkeegyesítő társaságoknál kifejtettük – független a tagok személyében bekövetkező változástól. A testület a tagok összességére helyezi a hangsúlyt.³⁹⁵

Alaptípusa a jogképes egyesület (*rechtsfähiger Verein*). Az egyesületen (*Verein*), a testület alapformáján, és az említett tőkeegyesítő társaságokon kívül ehhez a csoporthoz tartozik még a szövetség (*Genossenschaft*).³⁹⁶

³⁹³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 20. p.

³⁹⁴ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 20. p., Rz. 24.

³⁹⁵ Mindez megfigyelhető az alapszabály természetében, bizonyos szerveinek megalakításakor, mint pl. az igazgatóság és a taggyűlés létrehozatalakor.

- a. Az egyesületek kategorizálása során megkülönböztünk jogképes és jogképeség nélküli formát, illetve nem gazdasági célra alakult (*Idealverein*) és gazdasági haszonszerzés céljára létrejött egyesületet (*wirtschaftlicher Verein*)
- b. A tőkeegyesítő társaságokon belül tünteti fel:
 - a részvénytársaságot (*Aktiengesellschaft, AG*)
 - a betéti részvénytársaságot (*Kommanditgesellschaft auf Aktien, KGaA*)
 - a korlátolt felelősségű társaságot
(*Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbH*)
- c. A szövetkezetek közül a bejegyzett szövetkezetek (*eingetragene Genossenschaft, eG*) tartoznak ebbe a körbe.

A testület (*Körperschaft*) vagy korporáció (*Korporation*) az elképzelések szerint egy nagyobb személyegyesülés, azaz nagyobb számú taggal rendelkezik. Tipikus jellegzetességei a következők:³⁹⁷

A testület túléli a tagjait; létezését a tagok halála, csőd, belépés, kilépés, illetve a társasági tagsági jogok átruházása (pl.: a részvények vagy kft.-üzletrészek elidegenítése vagy megszerzése) alapvetően nem érinti. A tagok a társasági jogviszonyt felmondás útján sem szüntethetik meg.

Az egyesületek és a tőkeegyesítő társaságok testületeket alapítanak; s szükségük van egy névre, mely alatt jogügyleteket végezhetnek, és egy alapító okiratra/alapszabályra, mely meghatározza szervezeti felépítésüket. Szervezetük differenciált; legkevesebb két szervük van: a tagok gyűlése és az igazgatóság (kft.-nél az ügyvezető). Az igazgatóság tagjai nem feltétlenül társasági tagok is egyszerre [„külső vagy harmadik szervezet” elve („*Fremd- oder Drittorganshaft*”)].

A döntéseket alapvetően a többségi elv (*Mehrheitsprinzip*) alapján hozzák; de törvény vagy az alapító okirat minősített többséget is előírhat. A többségi elv azonban csak a szervezeti rendben belül érvényesül: a tagot csak törvényben vagy az alapító okiratban szereplő ok esetében lehet kizárni; illetve a tag kiváltságait beleegyezése nélkül nem lehet csorbítani. (*BGB* 35. §)

³⁹⁶ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 20. p., Rz. 25.

³⁹⁷ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 22. p., 3. § II.

Az alapító okirat – pl. kevés tagból álló kft esetén – egyhangúságot is előírhat. A többség meghatározására többféle eljárás létezik: egyesületek és szövetkezetek esetén a személyes jelenlét a döntő, amíg az rt. és a kft. esetében a tőkerészesedés számít.³⁹⁸

A tagok és az egyesület, illetve a tőkeegyesítő társaság ügyletei között szigorú az elkülönülés.³⁹⁹ Ennek érdekében a testület ex lege jogképességgel rendelkezik. Jogi személy és egyedüli tulajdonosa a társaság vagyonának, a tagok csak a tagsági jogok felett rendelkezhetnek, személyesen nem felelnek az rt. vagy az egyesület tartozásaiért. A *BGB* azonban ezt az alapelvet a jogképességgel nem rendelkező egyesület esetében nem alkalmazza.

Az egyes tagok társasághoz és a többi taghoz való viszonya, kötődése nem olyan szoros és intenzív, mint a személyegyesítő társaság esetében.⁴⁰⁰

A személyegyesülés és a testület közötti megkülönböztetéshez további alapot szolgáltat az, ha visszanyúlunk a belső és külső társaság ismertető jegyeihez. Ennél a belső társaságot a társaság tagjainak egymás közti viszonyai, a külső társaságot pedig a társaság tagjainak a harmadik személyekhez fűződő viszonyai jellemzik. Testület lehet egyszerre belső és külső társaság is. Személyegyesítő társaság – mint ahogyan a csendestársaság példáján is látható – létezhet pusztán belső társaságként. A különbség a testületek kényszerű jogképességében mutatkozik meg. Jogképes szövetkezetek szükségszerűen egységként vesznek részt a jogi életben, és ezért mindig külső társaságok.⁴⁰¹

³⁹⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 22. p., 3. § II.

³⁹⁹ Ez lehetséges, mivel a törvényhozó a testületeknek jogképességet (*Rechtsfähigkeit*) biztosított. HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 12-13. pp., Rz. 14.

⁴⁰⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 22. p., 3. § II.

⁴⁰¹ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 13. p., Rz. 15.

A következő táblázat két fontosabb társaság-típus különbségeit emeli ki:

Személyegyesítő társaságok (<i>Personengesellschaften</i>)	Testületek (<i>Körperschaften</i>)
Mint ahogyan arra az elnevezés is utal – a személyi jelleg, az individuum, tehát a tagok személye meghatározó tényező: a tagok a kitűzött cél elérése érdekében szorosan összefognak, s ezért a személyhez kötöttség dominál	Kevésbé van jelentősége a tagok személyiségének, mivel a testület a tagoktól önálló jogi létet nyert egységnek tekinthető
A tagok személyében bekövetkező változások alapjaiban érintik a társaság létét is: a tagok halála, megszűnése, felmondása rendszerint a társaság megszűnéséhez vezethet, hacsak a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik.	A testületek körébe tartozó társaság léte nem függ tagjaitól, a társasághoz való tartozás nem feltétele a társaság létének, tehát a tagváltozás nem hat ki a társaságra.
Az öngazgatás elvéből (<i>Prinzip der Selbstorganshaft</i>) következik az, hogy ezen társaságoknak nincsenek önálló szerveik, mivel maguknak a tagoknak a feladata az ügyvitel és a képviselet, azaz e funkciók szorosan kapcsolódnak a tagsági jogviszonyhoz.	A szervezet irányítása - az idegenigazgatás elvéből (<i>Prinzip der Fremdorganshaft</i>) kifolyólag - önálló szervezeti struktúra keretében történik, ahol az ügyvitellel és képvisellel kapcsolatos feladatokat akár tagsági jogviszonyban nem álló személy is elláthatja.
A személyegyesítő társaságok jogalanyiségének megítélése vitatott a német jogban. Az uralkodó felfogás szerint ugyanis nem a társaságok, hanem a tagok “az általuk alkotott egységben” rendelkeznek jogképességgel. Bár az újabb tudományos nézet képviselői már e társaságok jogképességét hirdetik.	A testületek, mint önálló jogalanyok jogi személyek, jogképesek, így saját cégnevük alatt jogokat szerezhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak.
A tagok saját vagyonukkal is, tehát közvetlenül és korlátlanul felelnek a társaság kötelezettségeiért.	A társaság által vállalt kötelezettségeikért csak a társasági vagyon felel.
Valamennyi tag együttes döntési jogosultsággal rendelkezik.	A szótöbbség elve érvényesül.

Az egyesület (testület) és a szűkebb értelemben vett társaság közötti különbség nem vitathatatlan. A különbség mindenekelőtt az alábbi pontokban látható:⁴⁰²

Tagsági kötődés (Mitgliedschaftliche Bindung)

Az egyesület célja túlhaladja a tagok egyéni személyiségét és tőlük független. Ezzel szemben a társaság alapvetően az ő tagállományától függ; egy erősebb személyes kötődésen nyugszik.⁴⁰³ – Az egyesületnél ezért a tagváltás alapvetően megengedett, a társaságnál nem. Persze egyedi esetekben a tagok be- vagy kilépése a társaságnál is elképzelhető, azonban ez csupán kivétel, hiszen ehhez általában az összes társasági tag hozzájárulása szükséges.

Pl.: Egy közkereseti társaságban lévő részesedést az összes társasági tag hozzájárulása nélkül nem lehet elidegeníteni, míg a részvény ezzel szemben szabadon átruházható. Ezért a közkereseti társaság társaságnak számít, a részvénytársaság pedig – nevével ellentétben – egyesület (testület).⁴⁰⁴

Szervezeti struktúra (Organisatorische Struktur)

Az egyesületnek egységes egészként kell szerveződnie, azaz rendelkezni kell alapszabállyal, bizonyos szervekkel (elnökség, taggyűlés) és saját névvel. A hasonló – testületi – szervezet szükségessége miatt az ilyenemű személyegyesüléseket általánosan testületekként is jelöljük. A társaságnál ez ugyan hasonló lehet, de alapvetően nem szükséges. Tehát újból nem abszolút ellentétekről szól ez, inkább az átfedések jellemzőek.

Pl.: A közkereseti társaságnak egységes neve van (*Firma*), a társaságot az egyes társasági tagok képviselik, hasonlóan, mint a részvénytársaságot az igazgatóság. Ezért a *BGB* 31. §-a, azaz az egyesületi jog meghatározása, analógia alapján alkalmazható. Azonban a társasági jelleg túlsúlyban van: a *HGB* 105. § 2. bek. ezért mondja ki a *BGB* társasági jogának alkalmazhatóságát.⁴⁰⁵

⁴⁰² A szűkebb értelemben vett társaságokhoz tartoznak a polgári jogi társaság (*BGB-G*) mellett a közkereseti társaság, a betéti társaság, a csendestársaság és az egyes testületi elemek ellenére (különösen harmadik fél-szervezet, nem tag üzletvezető lehetséges) az *EWIV*, sőt még a hajózási vállalat (*Reederei*) is, amely a testületekhez egyébként erősen közelít és egy átmeneti formát képez. Lásd: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10-11. p., 2. § II.

⁴⁰³ A részletes kifejtését lásd a személyegyesítő társaságok (*Personengesellschaften*) részben.

⁴⁰⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10-11. pp., 2. § II. 1. pont

⁴⁰⁵ Uo. 11. p., 2. § II. 2. pont

10.2. Külső- és belső társaság – a személyegyesítő társaságok és a testületek összehasonlítása kapcsán

A személyegyesítő társaság és a testület további különbsége a következő: a testület egyszerre belső és külső társaság is, mivel a belső és a külső kapcsolatokban is joghatások kiváltására alkalmas. A személyegyesítő társaság ezzel szemben tiszta belső társaság is lehet, amely a társaságon kívülre nem fejt ki jogi hatásokat.

A belső és külső kapcsolatok közötti különbségtétel alapvető fontosságú az egész társasági jogban. Belső kapcsolatok alatt a tagok egymáshoz való viszonyát értjük, a külső kapcsolatok pedig a társaság harmadik személyekkel illetve más társaságokkal való viszonyát jelentik. A jogképes szervezetek – külső társaságokként – szükségképpen egy egységként vesznek részt a jogéletben.⁴⁰⁶

Egy testület létrehozásához olyan szervezet kialakítására van szükség, amely a társaságon kívülre is fellép és joghatások kiváltására alkalmas; ezért a tőkeegyesítő társaságok és az egyesületek nemcsak belső, hanem mindig külső társaságok is. Másként működik ez a személyegyesítő társaságoknál; ezek kizárólag a belső kapcsolataikat szabályozzák, ami azt jelenti, hogy „tiszta” belső társaságként (*reine Innengesellschaft*) tevékenykednek.⁴⁰⁷

Míg a fentiekből is kiderült, hogy tiszta belső társaság létezhet, addig tiszta külső társaságról nem beszélhetünk: egy társaság ténykedése nem koncentrálódhat kizárólag a külső kapcsolatokra. Ez vonatkozik a „álszavatosság” esetére is. Ha A és B mint kkt. tagok lépnek fel, holott a kkt. nem létezik, akkor a kkt. szabályai szerint jóhiszemű harmadik személyek útján kell eljárniuk; annak ellenére, hogy a társaság nem jött létre.⁴⁰⁸

10.3. Személyegyesítő társaságok és egyesületek (*Personengesellschaften und Vereine*)

Személyegyesítő társaságok a polgári jogi társaság (*BGB-G*), a közkereseti társaság (*OHG*), a betéti társaság (*KG*) a partneri társaság (*Partnerschaftsgesellschaft, PartG*) és a csendestársaság (*StG*). Az egyesülés itt a tagok közötti személyes bizalom elvén nyugszik. Emiatt a személy-

⁴⁰⁶ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 24. p., 3. § IV., HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 13. p., Rz. 4.

⁴⁰⁷ Minden esetben ilyenek a csendes társaságok (*stille Gesellschaft*), hasonlóan az alérdekeltséghez (*Unterbeteiligung*). Gyakori az alkalmi társaságnál is (*Gelegenheitsgesellschaft*). Az kkt. (*OHG*) és a bt. (*KG*) a gazdasági forgalomban megjelenik közös név alatt, mindkettő kültársaság is egyben (BGZH 10, 44, 48.).

egyesítő társaság fennmaradása a tagság összetételének állandóságától függ. Ez többek között a következőket jelenti:

- kétség esetén a társaság a tag halálával megszűnik (*BGB* 727. §),
- főszabály szerint a társaság egyetlen tagja sem köteles a saját akaratával ellentétben más tag akaratának eleget tenni

Példa: A közkereseti társaságban, amely egy tipikus személyegyesítő társaság, meglévő részesedés nem ruházható át a tagok mindegyikének beleegyezése nélkül olyan személyre, aki addig nem volt tagja a társaságnak. Ez a szabály a tagok védelmét szolgálja. Ettől a társasági szerződésben elfogadott kitételrel lehet eltérni.⁴⁰⁹

A személyegyesítő társaságokra vonatkozó jogi szabályozást a *BGB* és a *HGB* tartalmazza. A polgári jogi társaságra vonatkozó szabályok a kkt. (*OHG*), a bt. (*KG*) a partneri társaság (*Partnerschaftsgesellschaft, PartG*) és a csendestársaság (*StG*) esetén is alkalmazhatóak, kivéve, ha a *HGB* a *BGB*-hez képest külön- ill. eltérő szabályokat tartalmaz.⁴¹⁰

A jogképes egyesület jogi személy és ennek megfelelően a tagok kicserélődésétől független. Az egyesület céljának túl kell mutatnia a tagok egyéni céljain. Az egyesület akkor is fennáll tehát, ha egy vagy több tagja kiválik. Elvileg a tagság teljes kicserélődése is elképzelhető.

Az egyesülési formák azon csoportjába tartozik többek között a részvénytársaság (*AG*) és a kft. (*GmbH*) is, amelyek a bejegyzett egyesületre vezethetők vissza, és emiatt ugyancsak jogi személyiséggel rendelkeznek, habár ezek is társasági megnevezést kaptak.

A jogi személyiséggel rendelkező társaság akkor is fennmarad, ha csak egy tagja van. Ez azt jelenti például, hogy egy rt. vagy kft. akkor is tovább működhet, ha a részesedés (részvény vagy üzletrész) a tagok kiválása miatt egy személy kezében egyesül. Sőt, egy kft.-t vagy rt.-t akár egyszemélyes formában (*Einmann-GmbH*) is lehet alapítani.⁴¹¹

Kérdéses, hogy létezhet-e egyszemélyes személyegyesítő társaság (*Einmann-Personengesellschaften*). Miközben egyszemélyes társaság jogszerű alapítása nem lehetséges, az egyszemélyes személyegyesítő társaság, mint utód- vagy felszámoló társaság (*Fortsetzungs-*

⁴⁰⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 24. p., 3. § IV.

⁴⁰⁹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 8. p., Rz. 12.

⁴¹⁰ Lásd *HGB* 105. § 3. bek. és 161. § 2. bek. [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 9. p., Rz. 13.]

⁴¹¹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 9. p., Rz. 13.

oder Liquidationsgesellschaft) léte régóta vitatott téma.⁴¹² Weimar rámutat az európai közösségi jog európai gazdasági érdekegyesülésre (*EWIV*) vonatkozó azon szabályára, amely szerint az *EWIV* létezik egyszemélyes formában is.⁴¹³ Ezzel szemben *Karsten Schmidt*⁴¹⁴ a személyegyesítő társaságok *societas-* konstrukciójára (*Sozietätskonstruktion*) hivatkozva kizárja az egyszemélyes személyegyesítő társaság létezését.⁴¹⁵ Ez elsősorban a társasági közös tulajdon elvéből (*Gesamthandprinzip*) következik.⁴¹⁶ Amennyiben a személyegyesítő társaságban meglévő részesedés egy személy kezébe kerül, vagy az utolsó előtti tag kiválik, a személyegyesítő társaság feloszlik, mivel a jogállás egy személyben való egyesülésekor a társasági közös tulajdon vita nélkül megszűnik.⁴¹⁷

10.4. Alaptípusok: polgári jogi társaság (*BGB-Gesellschaft*) – egyesület (*Vereine*)

Az egyesület (*Verein*) a *BGB* általános részében, a polgári jogi társaság (*BGB-G*) a kötelmi jogban szabályozott. Ezért szólhatnak a didaktikus nézőpontok mellett, hogy a tanulmányokban, a téma ismeret-összegző alapvetéseiben lehetőleg összekössük a törvény rendszertanát, tehát a társasági jogot külön területként a fent említett speciális formák közé szorítsuk be.⁴¹⁸ Ez a megkülönböztetés a *BGB*-n alapul, ami a személyegyesülések e két alaptípusát tartalmazza:

- egyrészt a polgári jogi társaságot (*BGB-Gesellschaft*), mint a személyegyesítő társaságok prototípusát, s egyben a legszűkebb értelemben vett társaságot, (*BGB* 705. §§ ff.)
- másrészt az egyesületet (*Verein*) [jogképes egyesület (*rechtsfähige Verein*)], mint a testületek alaptípusát. (*BGB* 21. §§)

Minden – legszélesebb értelemben vett – társasági típus e két alapformára vezethető vissza. Ezen ellentétpár mögött voltaképpen a jogi személy és a „*Gesamthand*”- típusú vagyonszövetségi társaságok közötti megkülönböztetés áll.⁴¹⁹

⁴¹² Vö: *HGB* 140. § 1. bek. 1. mondat 2.

⁴¹³ WEIMAR: *Einmann-Personengesellschaft – ein neuer Typ des Gesellschaftsrecht?*, ZIP (1997) 1796 ff.

⁴¹⁴ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. § IV 2 b) 216-219. pp.

⁴¹⁵ Vö. *OLG (Oberlandgericht) Hamm, NZG* (2000) 250 ff.

⁴¹⁶ A közös tulajdoni jelleg részletes kifejtését lásd: EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) Rz. 66.

⁴¹⁷ Vö: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. § IV 2 b) és 216-219. pp., ill. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 6. § IV 2 d). [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 9-10. p., Rz. 14.]

⁴¹⁸ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 5. p. 1. § IV.

⁴¹⁹ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 5.

Tehát a német jogban a társasági formák két olyan alapformára vezethetők vissza⁴²⁰ – a polgári jogi társaságra (*BGB* 705. és köv. §§), valamint az egyesületre (*BGB* 21. és köv. §§) – amelyek a nem jogképes egyesülés, illetve a (jogképes) testület típusa megszületése előtt nyitottak utat.

A *BGB-G*-n alapuló társulások a személyegyesítő társaságok (*Personengesellschaften*). Az egyesülések, amelyek a bejegyzett egyesületre (*eingetragener Verein*) vezethetők vissza, a jogi személyek (*juristische Personen*) fejlődésének gyökerei.

Az ilyen jellegű hozzárendelés és beosztás akkor nyújthat segítséget, ha a mindenkori jogi formára érvényes törvényi szabályozásban meglévő jogházagokat kell kitölteni.

A társaságokat ezen szempont alapján lehetséges és hasznos megkülönböztetni: elsősorban a személyegyesülések és testületek szerkezetét tekintve (ez a megkülönböztetési mód a polgári jogi társaság és a bejegyzett egyesület szabályozásával a *BGB*-ben már szerepel), másodsorban a vagyonközösségek és a jogi személyek vagyonszerkezetének figyelembevételével.⁴²¹

A fenti megkülönböztetés alkalmazható a többi személyegyesülésre is: ezek tehát vagy testületek, mint az egyesület, vagy társaságok. Ez a distinkció lényeges, mert amennyiben a törvényi külön szabályozásban házagok jelentkeznek, megoldásként a *BGB* szabályozásához kell visszanyúlni és a *BGB* egyesület jogát vagy társasági jogát alkalmazni.⁴²²

Mindkét alaptípus szigorú elhatárolása és megkülönböztetése ma azonban már nem tartható teljesen, mivel a vegyes formák képzése [pl. kft. és társa bt. (*GmbH & Co. KG*)] a határokat összemossa. A beosztás így csupán a rendszerbeli elhelyezést segíti.⁴²³

Maga a *BGB* különbséget tesz jogképes ill. nem jogképes egyesület között (*rechtsfähiger Verein und nichtrechtsfähiger Verein*)⁴²⁴, valamint az eszmei célra létrehozott (*Idealverein*) ill. gazdasági haszonszerzési céllal megalapított egyesület⁴²⁵ (*wirtschaftlicher Verein*) tekintetében. Megjegyzendő, hogy szokták az *Idealverein* formára az ún. bejegyzett egyesület (*eingetragener Verein, eV*) elnevezést is használni. Az azonban tény, hogy ez utóbbi két típus jogképes egyesületnek számít. Ugyanis abból kifolyólag, hogy a jogképes egyesületek

⁴²⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 8. Rz. 12.; WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 9-10.

⁴²¹ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 54. p.

⁴²² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10. p., 2. § II.

⁴²³ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 12. p., Rz. 11.

⁴²⁴ Jogképes egyesület: *BGB* 21-53, 55-79. §§, nem jogképes egyesület: *BGB* 54. §;

“ideális” egyesület: *BGB* 21. §, gazdasági célú egyesület: *BGB* 22. §

⁴²⁵ Ez utóbbi működhet rt. (*AG*), betéti rt. (*KGaA*), kft. (*GmbH*), bejegyzett szövetkezet (*eG*) és kölcsönös biztosító egyesület (*VVaG*) formájában.

a *BGB* általános részének személyek jogáról szóló fejezetében vannak szabályozva, jogi személyiségeknek tekintendők: mint önálló jogalanyok részt vehetnek a forgalomban, jogokat szerezhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak, kivéve nyilvánvalóan azokat, amelyek csak természetes személyekhez kapcsolódhatnak. Ezzel szemben a nem jogképes egyesületekre (*BGB* 54. §) - a jogképes egyesületekre jellemző ismérvek hiánya miatt – kifejezetten a polgári jogi társaságokra vonatkozó rendelkezések az irányadók. Az azonban igaz, hogy a jogtudomány és a joggyakorlat ezt a szabályozást tévesnek tartja és igyekszik az ilyen egyesületeket is jogképesként kezelni.⁴²⁶

A jogképes egyesületek mellett a nem jogképesek számszerűleg is túlsúlyban vannak. Ugyan a *BGB* 54. §- a a társaság joga alá akarja őket rendelni, azonban ez már a törvényben nincs konzekvensen végigvezetve. A jog fejlődése a különbségeket tovább mélyítette, és a nem jogképes egyesületek jellemzőit több tekintetében is a jogképes egyesületekhez közelítette úgy, hogy a jogképesség hiányának ellenére gyakorlatilag nagyon lényeges elemmé tette annak vizsgálatát, hogy egy személyegyesülés társasági- vagy egyesületi tulajdonságot hordoz. A régi bányajogi társaság sem volt jogi személy, de egyesületszerűen szerveződött.⁴²⁷

Az elhatárolás a jogképes és a nem jogképes személyegyesülések között áll fenn. Az egyesület a testület alaptípusaként – amint azt a *BGB* kimondja – jogi személy; a *BGB-G* ezzel szemben nem jogképes. Azonban a két elhatárolás nem teljesen fedi egymást. A társaságok szűkebb értelemben az érvényes német jog alapján főszabály szerint nem jogi személyek, azonban megfontolandó lenne számukra jogi személyiséget kölcsönözni. Ennek igénye mutatkozik meg a közkereseti társaság esetében, amely bizonyos tekintetben jogi személyhez közelítő és néhány külföldi jogi szabályozásban jogi személyként is szerepel. Így az *EK EWIV* rendelete is döntési szabadságot biztosít a tagállamok számára, hogy a felségterületükön regisztrált *EWIV*-et a mindenkori nemzeti jogrendnek megfelelően saját jogi személyiséggel ellátják-e vagy sem.

Az alábbi összefoglaló táblázat a fenti két alaptípus jegyeit veti egybe, az elhatárolási szempontokat párhuzamba állítva:

⁴²⁶ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 3-4. pp., továbbá a *BGB* 54. §-ára vonatkozó kommentárok.

⁴²⁷ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10. p., 2. § II.

	Polgári jogi társaság (<i>BGB</i> 705-740.§§)	Bejegyzett egyesület (<i>BGB</i> 21-79.§§)
Jogképesség	jogképessége vitatott ⁴²⁸	jogképes (<i>BGB</i> 21. §)
Keletkezése	társasági szerződés alapján (<i>BGB</i> 705.§)	bejegyzés révén (<i>BGB</i> 21. §)
Döntéshozatal	alapvetően egyhangúlag (<i>BGB</i> 709.§)	többségi elvű (<i>BGB</i> 32.§ (1) bek.)
Ügyvezetés	alapvetően közösen (<i>BGB</i> 709.§)	elnökség által (<i>BGB</i> 27.§ (3) bek., 40.§)
Társasági vagyon	nincs a tagoktól elkülönült vagyon, a tagok osztatlan közös tulajdona, ún. „ <i>Gesamthand</i> -vagyon” érvényesül (<i>BGB</i> 718.§)	a társaságnak a tagok vagyonától elkülönült, saját vagyona van
Képviselés	alapvetően közösen (<i>BGB</i> 714.§)	elnökség által [<i>BGB</i> 26.§ (3) bek.]
Felelősség a társaság tartozásaiért	valamennyi tag személyesen felel (<i>BGB</i> 705. §, 427. §)	csak az egyesület vagyona felel
Megszűnési okok	a tagoktól függenek (<i>BGB</i> 723. és köv. §§)	a tagok személyétől függetlenek (<i>BGB</i> 41. és köv §§)

Ebből az összevetésből is látható, hogy milyen nagy mértékben dominál a polgári jogi társaságnál a személyhez kötöttség elve. Továbbá kitűnik, hogy mennyire meghatározó az egyes tagok személye, ellentétben a bejegyzett társaságokkal, ahol az egyes tagok helyzete kevésbé hangsúlyos. Mindezek arra engednek következtetni, hogy a polgári jogi társaság eredményes működtetéséhez megfelelőbb a kisebb taglétszám, szemben a nagy taglétszám befogadására is alkalmas bejegyzett egyesülettel.⁴²⁹

A törvényben egymással szemben áll a jogképes (*rechtsfähiger Verein*) és a nem jogképes egyesület (*nichtrechtsfähiger Verein*). Ez azonban csak a jogképesség ismertetőjegyére vonatkozik. Jogi szabályozását tekintve a nem jogképes egyesület – szemben az érthetetlen és téves *BGB* 54. §-ával – közelebb áll a jogképes egyesülethez, mint a polgári jogi társasághoz (*BGB-G*).⁴³⁰

⁴²⁸ E problémát a jogalanyiságról szóló részben részletesen kifejtjük, és példákkal is alátámasztjuk.

⁴²⁹ Az összehasonlítás eredetije WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 10. p., de kiegészítve a társasági vagyon jellemzésével.

⁴³⁰ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 16. p., Rz. 3.

A társaság (*Gesellschaft*) és egyesület (*Verein*) különbségének gyakorlati aspektusa

Ha Németországban fiatalok egy csoportja egy német – francia kapcsolatok támogatását szolgáló egyesületet akarna létrehozni, felvetődik a kérdés, hogy melyik jogi formát kell választaniuk az egyesület számára. Társaság vagy egyesület legyen?

Ehhez meg kell határozni mindkét egyesülés-típus (*Verenigungsform*) jogi feltételeit és típusjegyeit, illetve az alapító elképzeléseit a szervezetről és a tényleges funkciójáról.

A közös célt a baráti kapcsolatok támogatására az államok között eltérő mértékben, különböző külső szervezetekben érhetik el. Előnyben részesíthetnek egy testületileg szervezett magánjogi szervezetet, amely elnökség útján fogja képviselni ezt a jogi szövetséget, így egy formailag jogképes egyesületet hoznak létre. Az egyesület egy alapítási aktus révén jön létre, nevezetesen minden tag egyetértésével elfogadnak egy alapszabályzatot. Ez az egyesület a cég-bírósági bejegyzéssel válik jogképesé (BGB 21. §). Ez a jogban, mint a tagok által alkotott személyek feletti egység, vagyis mint testületileg szervezett szövetség és mint jogi személy jelenik meg. A szervek mellett – mint az elnökség, gazdasági vezető – kötelező a névadás is.⁴³¹

Egy eszmei célra létrehozott egyesület (pl. ADAC) vagy egy jogvédelmet biztosító rt. (*ADAC Rechtsschutzversicherungs-AG*) vállalkozói tevékenysége nem tekinthető az egyesület gazdasági üzletmenetének a BGB 21-22. §§-ai alapján abban az esetben, ha a részvénytársaság a biztosítottjainak és többi megbízójának formailag a társasággal összekapcsolt biztosítást kínál.⁴³² A tagok személyében történő változásaitól alapjában véve független egy ilyen társulás.

Más a helyzet akkor, ha a polgári jogi társaság formáját választják. A társaság jogi értelemben egy személyek feletti szervezetként lép fel, kifejezetten mint egy társaság egysége. A jogok és kötelezettségek elkerülhetetlenül a társasági tag személyéhez kötődnek. Az egyes tagok – mint vagyontulajdonosok és intézkedések birtokosai állnak a középpontban. Ezt személyi alapokkal lehetne leírni, ellentétben a betéti társaságok részesedési elvével, ha a társasági és betéti társasági részesedés nagyságát tekintve eltekintünk a betéti részesedéstől, mint a hatékonyság, szavazati jogok, nyereségrészesedés nagyságfaktorától.⁴³³

⁴³¹ Pl. „Müncheni Idősek Klubja” bejegyzett egyesület, München. MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 6. Rz. 7.

⁴³² Az egyesületi jogi hatáskörhöz kapcsolódóan az ún. mellékcél privilégium (*Nebenzweckprivileg*) kifejtésének engedélyezésénél fordul elő a részvénytársaságban – összefüggésben az általa működtetett biztosítási tevékenységgel. Lásd BGH Urt. v. 29.9.82. NJW 1983, 569. ff.

⁴³³ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 7. p., Rz. 8.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnak a társaság vezetésében való közreműködésről szóló törvénnyel⁴³⁴ kapcsolatos ítéletében felmerült az, hogy a nagyobb betéti társaságoknál a személyi elemek a „jelentéktelenségig eltörpültek”. A tagok egymáshoz és a társasághoz fűződő kapcsolata csekély intenzitású, mint egy szokásos személyi egyesületnél. Ennek megfelelően – ha eltekintünk a szövetkezetektől⁴³⁵ – szavazati jog és szavazati súly a bevitt rész nagysága szerint kerül kiszámításra, vagy a szavazati jogot akár egy teljes hatalommal felruházott nem tag vagy tag is gyakorolhatja. A *BGB-G*-nek nincs szüksége elnevezésre, szemben az egyesülettel.

Ezzel szemben elsősorban egy széles tagsági bázisra alapozva – mégha csekély számú munkaerővel is – de az egyesület céljának túl kell érnie a tagok egyéni érdekein. Így, ha visszaemlékezünk a társaság – egyesület összehasonlításának bevezetőjében feltett kérdésre, a válaszuk: a német – francia barátságok támogatására lehetséges egyesületet alapítani.⁴³⁶

10.5. A bejegyzett egyesület (*eingetragene Verein*), mint jogi személy

A jogi személyek olyan társadalmi szervezetek, amelyek számára a jogrend saját jogképességet biztosít, ennek révén jogok és kötelezettségek alanyai lehetnek. A jogi személyek tehát önállóan jogképesek. Jogaik és kötelezettségeik a sajátjaik, és nem egyeznek meg a hozzájuk tartozó természetes személyek jogaival és kötelezettségeivel.

Például annak a teleknek, amelyen az olajfinomítással foglalkozó „Európai Kőolaj Rt.” (*Europäische Erdöl-Aktiengesellschaft*) tevékenykedik, akkor tulajdonosa az rt., mint jogi személy, ha azon a tulajdonjogot a társaság, nem pedig a részvényesek vagy az elnökség szerezte.⁴³⁷

A *jogi személyiség* jogforma létrehozása szükséges volt, annak az érdekében, hogy azoknak a jogoknak és kötelezettségeknek, amelyek nem a természetes személyek jogképességéhez tartoznak egy hozzárendelési alapot adjon. A jogi személy meglétével olyan szervezeti formák kialakítása válik lehetővé, amelyek a modern ipari társadalom jogi ügyei miatt elengedhetetlenül szükségesek.

⁴³⁴ *Mitstimmungsgesetz* von 1976.

⁴³⁵ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) Rz. 361. ff.

⁴³⁶ Uo. 7. p., Rz. 8.

⁴³⁷ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 10. p., Rz. 15.

Példa: A *BGB* kialakulásakor komoly viták folytak arról, hogy milyen lehet a jogi személyiségek jogi természete. Többek között arról szólt ez, hogy a jogi személy csak egy kitalált, fiktív személy (fikciós elmélet, *Fiktionstheorie*), vagy a szervezetek szociológiai realitásán alapulva egy, a „magánszeméllyel megegyező valóságos és teljes személy” –e. (A „valódi szervezeti személyiség” elmélete, *Theorie der realen Verbandspersönlichkeit*).⁴³⁸

Különbség tehető a közjogi jogi személyek (szövetség, államok, községek, kerületek) és a magánjogi jogi személyek között. A magánjogi jogi személyek közé tartoznak a bejegyzett egyesületek, a részvénytársaságok, a kft., bejegyzett szövetkezetek, kölcsönös biztosító egyletek (*Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit*) és a gazdasági egyesület (*wirtschaftliche Verein*).⁴³⁹

A jogi személyek jogképességüket az állami nyilvántartásba való bejegyzéssel nyerik. Ilyen az az egyesületi nyilvántartás (*Vereinsregister*), a cégjegyzék (*Handelsregister*), szövetkezetek nyilvántartása (*Genossenschaftsregister*) stb. Lehetséges az is, hogy jogképességüket az állam által történő rájuk ruházással nyerik el, mint pl. a kölcsönös biztosító egyletek (*VVaG*).

A jogi személyiség megszerzése még nem jelenti azt, hogy a jogi személy jogügyletekben eljárjon, pl. értékesítési szerződést kössön. Egy jogi személyiség a jogügyletekben csak természetes személyek segítségével tud cselekedni. Ezek a személyek alkotják a jogi személy szervezetét, amelyek ezeket a célokat végrehajtják, pl. a bejegyzett egyesület vagy a részvénytársaság elnöksége.

A szervek szolgálhatják a jogi személyen belüli döntéshozatalt, ilyen például a sportegyesület taggyűlése, vagy az rt. közgyűlése.

A jogi személy szerveinek tevékenysége a jogi személy cselekvésének számít. A jogi személy tehát akkor cselekszik saját maga, ha a szervei cselekszenek számára. Elmondható, hogy a jogi személy a szervein keresztül cselekszik.

A cselekvés közvetlen magánjogi következményei, főként a jogok és kötelezettségek elnyerése, csak a jogi személyre magára vonatkoznak. A jogi személy hitelezői felé csak a saját vagyona erejéig felel. Főszabály szerint a jogi személy tagja személyes vagyonával nem felel.⁴⁴⁰

⁴³⁸ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 10. p., Rz. 15..

⁴³⁹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 10-11. pp., Rz. 15. Vö. az Eisenhardt által meghivatkozottakkal: ENNECCERUS-NIPPERDEY 103. §.

⁴⁴⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 11. p.11. Rz. 16-17-18.

Példa: Ha az rt. elnöksége az rt számára harmadik személlyel értékesítési szerződést köt, az rt. mint jogi személy cselekszik. Az rt, és nem az elnökség vagy az elnökség tagjai válnak a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek alanyává. Amennyiben a részvénytársaság jogainak és kötelezettségeinek nem tud eleget tenni, a hitelezők nem kérhetik az elnökség tagjaitól vagy a tagoktól ezek teljesítését. Nem az elnökség vagy annak tagjai, hanem az rt., mint olyan a kötelelem viselője.⁴⁴¹

Alapvetően a jogi személyek is lehetnek az általános személyiségi jogok alanyai; mindemellett ez a jogalanyiség tartalmilag korlátozott. Ennek indoklása a kialakulás alapjaiból ered, méghozzá az Alkotmány személyiségi jogokra vonatkozó részének levezetéséből. A *BGH* véleménye szerint⁴⁴² a személyiségi jogok védő hatásának kiterjesztése a természetes személyekről a jogi személyekre akkor lehetséges, ha azok jellegükből vagy funkciójukból eredően ezt igénylik. Ilyen eset az, amikor a jogi személyek „szociális igényükben mint gazdasági vállalat vagy munkaadó érintettek”.⁴⁴³

A *BGH* egy esetben helyt adott a vállalat általános személyiségi joga megsértésének, amikor is egy szakértő, aki továbbképzéseket tartott könyvvizsgálóknak és adótanácsadóknak, a Szövetségi Közlönyben megjelenített éves pénzügyi helyzetről szóló jelentéseket úgy adott át bankoknak és szemináriumi résztvevőknek, hogy a cég nevét és címét nem tette felismerhetővé. A *BGH* úgy véli, hogy amennyiben egy ilyen szemináriumot – az „Éves elemzés a bankok szemszögéből” – megtartottak, és szakértő közönség kezébe ilyen anyag került, ez egy olyan figyelemfelhívó effektus is egyben, amely a címzettek figyelmét az érintett vállalat pénzügyi szituációjára tereli, és kritikus értékelés alapjául szolgál. Ekkor a tudomány szabadsága (*Wissenschaftsfreiheit*)⁴⁴⁴ és a vállalat Alkotmányban biztosított általános személyiségi jogai egymással szemben állnak.

A Német Alkotmánybíróság⁴⁴⁵ azt a véleményt képviseli, hogy a jogi személyiségek alapjogok alanyainak tekinthetők és a különböző anyagi alapjogok védelme biztosítható számukra, ez azonban csak akkor jogszerű, ha a társaságok alapítása és működtetése maga is jogszerű.⁴⁴⁶

⁴⁴¹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 11. p.11. Rz. 18.

⁴⁴² *BGHZ* 98, 94, 97.

⁴⁴³ *BGHZ* 98, 94, 97 [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 12. p., Rz. 19.]

⁴⁴⁴ *GG* 5. cikkely 3. szakasz.

⁴⁴⁵ *BVerfG (BVerfGE* 68, 193, 208.; *BVerfG NJW* 1990, 1783.

⁴⁴⁶ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 12-13. pp.,Rz. 20.

11. A KERESKEDELMI TÁRSASÁGOK (*HANDELSGESELLSCHAFTEN*)

A gazdasági életben a legnagyobb jelentőséggel a kereskedelmi társaságok bírnak. Ezek olyan társaságok, melyek szükségszerűen vagy akár szabály szerint kereskedelmi tevékenységet (*Handelsgewerbe*) folytatnak a *HGB* 1-3. §§-ai értelmében. A kereskedelmi társaságok a kereskedelmi törvény (*HGB*) 6. § (1) szerint kereskedelmi jogi értelemben vett kereskedők (*Kaufleute*); mégpedig teljesjogú kereskedők (*Vollkaufleute*). Jogügyleteik is kereskedelmi ügyleteknek számítanak a *HGB* 343. §-a alapján. Céget vezetnek és a cégjegyzékbe kerülnek bejegyzésre.⁴⁴⁷

Személyegyesítő társaságok, akárcsak a testületek is, lehetnek kereskedelmi társaságok; azonban különböző okokból, ezek a következők.⁴⁴⁸

Egy személyegyesítő társaság csak akkor tekinthető kereskedelmi társaságnak (kkt. vagy bt.), ha „*céljuk közös cég alatti üzletszerű kereskedelmi tevékenység folytatására irányul*”⁴⁴⁹. A *HGB* 1. és további szakaszai rendelkeznek arról, hogy mit tekinthetünk kereskedelmi tevékenység iparszerű folytatásának.⁴⁵⁰ Az 1998-as *HGB* – reform (*Handelsrechtsreformgesetz, HRefG*⁴⁵¹) útján keletkezett új szabályozás 1. § (2) alapján kereskedelmi üzemnek (*Handelsgewerbe*) minősül „*minden ipari üzem, hacsak nem, a vállalkozás módja vagy terjedelme miatt nem szükséges kereskedői tevékenység folytatására berendezett ipari üzem kialakítása*”⁴⁵² [„*valódi vagy kényszerkereskedő*” (*Ist- oder Musskaufmann*)]. Így a közös tevékenység által automatikusan létrejön a kkt. (vagy bt.).

A *HRefG* a kódex szisztematikus megújítását célozta meg, a kereskedő-fogalom újrafogalmazásán túl egyéb, a liberalizáció felé irányuló módosítást is tett.⁴⁵³

⁴⁴⁷ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 15. p., 2. § V.

⁴⁴⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 34. p., 5. § II.

⁴⁴⁹ ... „*Zweck auf den Betrieb eines Handelsgewerbes unter gemeinschaftlicher Firma gerichtet ist*” (*HGB* 105. § I. és 161. § II.).

⁴⁵⁰ Lásd még: SCHMIDT, K.: *Handelsrecht*⁵ (1999) 280. p.; CANARIS: *Handelsrecht*²³ (2000) 20. p.

⁴⁵¹ *HRefG, Gesetz zur Neuregelungen des Kaufmanns und Firmenrechts und zur Änderung anderer handels- und gesellschaftlicher Vorschriften v. 22.6.1998 (Handelsrechtsreformgesetz = A HGB átfogó reformjáról szóló törvény)*. Átfogó művek a *HGB* reformjáról: HOPT: *Handelsgesetzbuch*³⁰ (2000) op. cit., SCHAEFER: *Handelsrechtsreformgesetz* (1999) op. cit.

⁴⁵² ... „*jeder Gewerbebetrieb, es sei denn, dass das Unternehmen nach Art oder Umfang einen in kaufmannischer Weise eingerichteten Gewerbebetrieb nicht erfordert.*”

⁴⁵³ Például a cégjog terén. HOPT: *Handelsgesetzbuch*³⁰ (2000) 33. p., Rz. 3.

A *HGB* 1. § (2) bekezdése alapján akkor beszélhetünk a fenti értelemben vett üzletszerű kereskedelmi tevékenység folytatásáról, ha a társaság alapvető üzletszerű kereskedelmi tevékenységeket (*Grundhandelsgerwerbe*) gyakorol. Amennyiben a *HGB* 1. § (2) bekezdésében foglaltak nem állnak fenn, azaz nem szükséges a kereskedelmi tevékenység folytatására berendezett ipari üzem, akkor polgári jogi társaság jön (*GbR*) létre. Az ilyen módon létrejött vállalkozás is bejegyeztetheti magát a cégjegyzékbe (*Handelsregister*) a kereskedelmi törvénykönyv 2. §-a értelmében, mely szerint: „a jelleg és a kiterjedés szerint egy kereskedői módon kialakított ügyvitelt igényel”,⁴⁵⁴ ezáltal kereskedelmi tevékenységet fejt ki, ezért a polgári jogi társaság a bejegyzés után kkt-vé alakul át.⁴⁵⁵ Ebből kifolyólag, vagy a *HGB* 3. § alapján a cégnek a cégnyilvántartásba történő bejegyzésével kereskedői- jellegűvé válik.⁴⁵⁶

Az rt., a bt., a kft. és a bejegyzett szövetkezet⁴⁵⁷ minden esetben kereskedelmi társaságoknak minősülnek; akkor is, „ha a vállalkozás tárgya nem kereskedelmi tevékenység folytatása”⁴⁵⁸, és tekintet nélkül üzleti tevékenységük kiterjedésére.⁴⁵⁹ A jogi forma alapján ők kereskedőknek számítanak (*Kaufmann kraft Rechtsform*), és ezért is nevezzük ezeket „alaki kereskedők”-nek („*Formkaufmann*”).⁴⁶⁰ A *HGB* 6. § (2) bek. alapján az ügyvitel terjedelme sem jelentős szempont.

A szövetkezetek és a nagy kölcsönös biztosító egyletek tulajdonképpen nem kereskedelmi társaságok, mivel szűkebb értelemben nem folytatnak kereskedelmi tevékenységet. Azonban a kereskedelmi társaságokkal messzemenőkéig azonos szintre vannak helyezve úgy, hogy ők is a „*Formkaufman*”-ok közé tartoznak és alárendeltek a kereskedelmi jogban.⁴⁶¹

„Valódi” kereskedelmi társaságok (*echte Handelsgesellschaften*)

- a közkereseti társaság,
- a betéti társaság,
- az európai gazdasági érdekegyesülés,

⁴⁵⁴ „(...) nach Art und Umfang einen in kaufmännischer Weise eingerichteten Geschäftsbetrieb erfordert.”

⁴⁵⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 34. p., 5. § II.

⁴⁵⁶ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 14-15. pp., Rz. 23.

⁴⁵⁷ Vö.: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 16. p., 2. § V.: A szövetkezetek és a nagy kölcsönös biztosító egyletek ugyan tulajdonképpen nem kereskedelmi társaságok, mivel szűkebb értelemben nem folytatnak kereskedelmi tevékenységet.

⁴⁵⁸ „(...) wenn der Gegenstand des Unternehmens nicht im Betrieb eines Handelsgewerbes besteht.” Mindez kitűnik az *AktG* 3. §, a *GmbHG* 13. § (3) bek., valamint a *GenG* 17. § (2) bek- ből is.

⁴⁵⁹ *HGB* 6. § II.

⁴⁶⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 34. p., 5. § II.

⁴⁶¹ Szövetkezeti törvény (*GenG*) 17. §, 2. bek., kölcsönös biztosítóegyesületi törvény (*VAG*) 16. §. [HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 16. p., 2. § V.]

- a részvénytársaság,
- a betéti részvénytársaság és
- a korlátolt felelősségű társaság.

Az első kettőnek (*OHG, KG*), a meghatározásnak megfelelően teljességgel kereskedelmi tevékenységet kell folytatni (*HGB* 105.§, 161. § ff.). A többinek egyedi esetben nem szükséges működő tevékenységet folytatniuk, hanem ezek már csak a jogi formájuk kedvéért kereskedők, az ún. „*Formkaufmann*”-ok. Ezek mindenekelőtt rt. és a kft., amelyek teljességgel a kereskedelmi tevékenység működéséhez, vagy inkább a kereskedelmi forgalomban való részvételhez vannak hozzáigazítva A kooperációs kiegészítő tevékenység viszonylag kötött megszorításai ellenére áll ez a további értelemben legalább az európai gazdasági érdekközösségre is.⁴⁶²

A részvénytársaság (*AG*) és a közkereseti társaság (*OHG*) a kereskedelmi társaságok között ellentét párnak számítanak: az előbbi jogképes, korlátozott felelősségű, meghatározott szervezete van, és a nagyobb vállalkozások társaságfajtája; az utóbbi pedig a közösen fellépő, önálló jogi felelősséggel rendelkező kereskedők jogformája. A betéti részvénytársaság (*KGaA*) és a betéti társaság (*KG*) ugyanarról a töről fakadnak, de az előbbi a részvénytársasághoz (*AG*), az utóbbi a közkereseti társasághoz (*OHG*) áll közelebb. Mindkettőnek van egy személyesen felelő tagja (beltaagja), viszont a kültagok jogállása és szervezete különböző.⁴⁶³

Mivel az összes kereskedelmi társaság szükségszerűen vagy akár megszokottan kereskedelmi tevékenységet folytat, mindenesetre a kereskedelmi forgalomban részt is vesznek, ebben az értelemben tehát egy hasonló célt követnek, az egyediekben elég eltérő jogi felépítésük ellenére hasonlóak. Ezért, amennyiben a törvényi szabályozásban hézagok vannak, meggondolandó az egyes társasági formára (esetleg a betéti társaság) felállított szabályokat analóg egy másik formára (esetleg a kft.) kitágítani és fordítva. Tudományosan az sem kizárt, hogy minden kereskedelmi társaságra általános alapvetéseket fejlesszünk ki, ahogy ez legalább is részben a francia jogban megvan.⁴⁶⁴

⁴⁶² *HGB* 6. §, 2. bek, Részvénytörvény (*AktG*) 3. §, 278. § 3. bek., *GmbHG* § 13, 3. bek., *EWIV-AusführungsG* 1. § a.E.) [HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 15-16. pp., 2. § V.]

⁴⁶³ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 16. p., Rz. 3.

⁴⁶⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 16. p., 2. § V.

11.1. A személyegyesítő társaságok és a kereskedelmi társaságok viszonya

A polgári jogi társaság a *BGB* 705. §-ában nevesített, a személyegyesítő társaságok alaptípusa. Ezzel szemben a kereskedelmi társaságok (*Handelsgesellschaften*) olyan társaságok, amelyek szükségszerűen vagy rendszerint teljes jogú kereskedelmi ügyletek iparszerű üzésével foglalkoznak (*vollkaufmännisches Handelsgewerbe*), egy céget vezetnek és a cégjegyzékbe bejegyezték. A közkereseti társaságnak (*OHG*) és a betéti társaságnak (*KG*) teljes jogú kereskedőként kell kereskedelmi tevékenységet folytatniuk, különben nem számítanak közkereseti- illetve betéti társaságnak, hanem esetleg csak polgári jogi társaságnak.⁴⁶⁵ A partneri társaság (*Partnerschaft*) kifejezetten nem kereskedelmi társaság.⁴⁶⁶ Az rt. (*AG*), a kft (*GmbH*), a betéti részvénytársaság (*KGaA*) és az európai gazdasági érdekegyesülés (*EWIV*) jogformáját tekintve kereskedelmi társaságok, még abban az esetben is, ha eszmei célokat követnek.⁴⁶⁷ A szövetkezetek (*Genossenschaften*) kereskedőknek számítanak, kivéve, ha a szövetkezeti törvény (*GenG*) eltérően nem rendelkezik.⁴⁶⁸

11.2. Kereskedelmi társaságoknak nem minősülő személyegyesítő társaságok

Az előbbiekkal ellentétben nem számít kereskedelmi társaságnak a csendes társaság (*stille Gesellschaft*), jóllehet a Kereskedelmi törvénykönyv (*HGB*) szabályozza. Ennek az az oka, hogy csak az egyik tagja (az üzletvezető társasági tag) a kereskedelmi ügyletnek és egyedül folytat kereskedelmi ügyleteket kifelé, a társaságon kívülre.⁴⁶⁹ Ebből következően a csendes társasági tag (*stille Gesellschafter*), mint ilyen, nem kereskedő, és nincs cégről sem szó, így a cégjegyzékbe sincs bejegyezve. Ezért a jogalkotó is a *HGB* 2. könyvének címében „Kereskedelmi társaságok és a csendes társaság”-ról beszél.⁴⁷⁰

⁴⁶⁵ A szabadfoglalkozásúak – orvosok, ügyvédek, építészek – nem folytatnak iparszerű tevékenységet, személyegyesítő társaságként csak *BGB-G* formájában, vagy – 1995. július elseje óta – *Partnerschaft* formában működhetnek. (Később lásd ennek részletes kifejtését.)

⁴⁶⁶ *PartGG* 1. § I 2.

⁴⁶⁷ *AktG* 3. §, 278. § III, *GmbHG* 13. § III, *EWIVG* 1. §.

⁴⁶⁸ *GenG* 17. § II. Lásd: HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 21. p., Rz. 29.

⁴⁶⁹ *HGB* 230. § I, II.

⁴⁷⁰ A Második könyv címe (amely a *HGB* 105. § elé került): „*Handelsgesellschaften und stille Gesellschaft*”. A Második könyv 3 részből („*Abschnitt*”) áll, amelyből az Első: a közkereseti társaság (*OHG*), a Második: a betéti társaság (*KG*), a Harmadik: a csendes társaság (*StG*). [HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 21. p., Rz. 30-31.]

Továbbá szintén a *HGB*-ben szabályozott hajózási vállalat (*Reederei*) sem kereskedelmi társaság. A *HGB* 489. §, 2. bekezdése a kereskedelmi társaságokat és a hajózási vállalatokat kimondottan ellentétként állítja szembe. Az, hogy egy kereskedelmi hajó közös üzemeltetése jogi formában a hajózási vállalat számára nem alapoz meg kereskedelmi társaságot, kevésbé nyugszik tárgyi alapokon, mint inkább a régi szokáson, amelyet a *HGB* maga is követ. A hajónévből levezetett hajózási vállalat név nem céget jelöl. A cégjegyzékbe nem történik bejegyzés.⁴⁷¹

A kereskedelmi társaságok és a kereskedői minőség között az összeköttetést a *HGB* 6. §-a teremti meg. A *HGB* 6. § bekezdésében tisztázza, hogy a „*Formkaufmann*” mindig „*Vollkaufmann*” és nem a – hatályon kívül helyezett – *HGB* 4. § (1). szerinti „*Minderkaufmann*”. Emellett figyelni kell arra, hogy a *HGB* egyes esetekben az egyesületekre (*Vereine*) és a polgári jogi társaságokra (*BGB-G*) is alkalmazható, amennyiben ugyanez egy – a *BGB* 22. §-a szerinti – gazdasági célra létrejött egyesület (*wirtschaftlicher Verein*) egy kereskedelmi ügyletek iparszerű tevékenységet űzi (*Handelsgewerbe*) vagy egy „*minderkaufmännisches Handelsgewerbe*” tevékenységét folytató polgári jogi társaság (*BGB-G*).

Minden kereskedelmi társaságnál meghatározott szabályozási problémák adódnak a kereskedelmi ügyletek üzletszerű űzésével kapcsolatosan. Ezért lehetséges lenne a kereskedelmi társaságokra egységesen vonatkozó alapelvek létrehozása (ahogyan a francia kereskedelmi társaságokról szóló 1966-os törvény mondja), vagy pedig a tudomány és a joggyakorlat segítségével az egyik jogformának (pl.: rt.) a másikba (pl.: kkt.) való átültetése az analógia és a hézagok pótlása útján.⁴⁷²

⁴⁷¹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 16., 2. § V.

⁴⁷² HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 21., Rz. 32.

II. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGI FORMÁK NÉMETORSZÁGBAN

A tudományosan rendszer szempontjából több minden szolt amellet, hogy a társaságok jogát tágabb értelmezésben összefoglaljuk.

A tapasztalatok szerint a *BGB-G* jogának (*Recht der BGB-Gesellschaft*) megfelelő tárgyalása a *BGB* kötelmi jogának tanulmányai keretében alig lehetséges és nem is megszokott. Továbbá a *BGB* előírásainak fő jelentése a társaság felett áll. Egyrészt annak szubszidiárius alkalmazhatóságában a *HGB* társasági formáinak keretében, másrészt azokra a társaságokra – melyek ugyan nem kereskedelmi társaságok, de mégis a gazdasági életet szolgálják¹ – vonatkozó alkalmazhatóságának tekintetében. A közkereseti társaság, a betéti társaság és a csendes társaság joga a *BGB* társasági jogának állandó segítségül hívása nélkül érthetetlen, ezért kell a *BGB-G* jogával együtt tárgyalni. Ez a megoldás lehet, hogy nem egészen pontos, de a német társasági jogi szakirodalomban elfogadott, és megfelel a gyakorlati kívánalmaknak és a didaktikai szempontoknak. Ezek nyújtottak segítséget a dolgozat szerkezeti felépítésében is.²

Bemutatásunk a személyegyesítő társaságokat öleli fel. Az értekezés I. Része foglalja magában a társasági jog alapjainak áttekintését, amely a fogalomképzésbe és a rendszertanba, a létrehozási lehetőségek és azok gyakorlati jelentőségének sokoldalúságába való bevezetést szolgálja. Számos tudományos munkának alapvető hasonlóságai és különbségei is vannak. Erre támaszkodva manapság a társasági jog fontos általános alapvetéseit egy „általános részben” összefoglalhatjuk. A nagy terjedelmű ábrázolások és tankönyvek ezt tudományosan szolgálatkész módon megtették.³ Mindenesetre ez a bemutatási mód a többszörös ismétlésekre vezethet az egyes társasági típusok esetében, ha terjedelmi okokból megtilt magának számos absztrakciókat, melyek az utalások által csak részlegesen kerülnek áthidalásra. Ennek elkerülésére és a hatékonyabb kifejtés és a könnyebb érthetőség érdekében az egyes társasági típusokat egyenként, mint kapcsolt tényanyagot már előre vetítettük az alapvetésben. A következő rész csak a szükséges felvezetésre szorítkozik és az egyes társasági típusokra koncentrálni, miközben a közös vagy különböző vonások, a megfelelő utalások segítségével egyenként kerülnek hangsúlyozásra.⁴

¹ Ehhez lásd HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 5. § III.

² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 5. p., 1. § IV.

³ Vö. mindenekelőtt WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) op. cit., KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) op. cit., SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) op. cit., KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) op. cit.

⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 6. p., 1. § IV.

A fent levezetett módszer alapján kerülnek bemutatásra a személyegyesítő társaságok, azaz a polgári jogi társaság (*BGB-G*) és ezután az azzal közeli rokonságban álló *HGB*-ben szabályozott társaságok, tehát a közkereseti társaság, betéti társaság és csendes-társaság.⁵ Végül a speciális személyegyesítő társaságok szabályaival zárjuk a sort. (Pl.: *GmbH & Co. KG*).⁶

A fontosabb személyegyesítő társaságok közé tartozik:⁷

- a polgári jogi társaság (*GbR* vagy *BGB-G*)
- a közkereseti társaság (*offene Handelsgesellschaft, OHG*),
- a betéti társaság (*Kommanditgesellschaft, KG*),
- a csendestársaság (*stille Gesellschaft, StG*),

A „speciális” személyegyesítő társaságok:⁸

- partnerség/partneri társaság (*Partnerschaft/Partnerschaftsgesellschaft*),
- a hajózási vállalat (*Reederei*),
- európai gazdasági érdekegyesülés (*Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung, EWIV*),⁹
- a kft. és társa bt. (*GmbH & Co. KG*) és
- a „nyilvános-társaság” *Publikumsgesellschaft*¹⁰

⁵ Utóbbiakat a német-osztrák „közös” *HGB* miatt az osztrák résznél is tárgyaljuk.

⁶ Karsten Schmidt mértékadó rendszerezésének fő irányvonalát követi a személyegyesítő társaságok tárgyalása. SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) III. Rész: *Das Recht der Personengesellschaften* I. 43-45. §§: *Grundlagen*; II. 46-52. §§: *Die offene Handelsgesellschaften*; III. 53-55. §§: *Die Kommanditgesellschaft*; IV. *Sondertypen der Personengesellschaften*: 56. §: *Die Kapitalgesellschaft & Co*; 57. §: *Die Publikumpersonengesellschaft*; V. 58-60. §§: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*; VI. (61. §), 62. §: *Die stille Gesellschaft*; (63. §) VII. *Sonderrechtsformen*: 64. §: *Die Freiberufliche Partnerschaft*; 65. §: *Partenreederei*; 66. §: *Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung*.

⁷ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1281. p. 43. § I/a.

⁸ Ebbe a csoportba soroljuk a társasági különtípusokat (*Sondertypen*) és a különjogi formákat (*Sonderrechtsformen*) – Karsten Schmidt szerint; és az atipikus személyegyesítő társaságokat – Hohloch szerint.

⁹ Az EWIV egy új szupranacionális társasági jogi forma a vállalkozók és a szabadfoglalkozásúak határokon átvéelő együttműködésének megkönnyítésére. A későbbiekben térünk ki a részletes ismertetésére.

Az EWIV az első társasági jogi intézmény az európai jogban. Ez egy olyan társaság, amelynek célja a tagjai gazdasági tevékenységének megkönnyítése vagy fejlesztése és ennek a tevékenységnek a javítása. Jellegzetessége az idegen szervezeti felépítés megengedése és a tagok kényszerű több-államisága. (STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 294. p.). A magyar szakirodalomból lásd: BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 117. p.

¹⁰ Hohloch „atipikus társasági alakzat”-hoz sorolja. HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 118-119. pp., Rz. 345-347. A *Publikumpersonengesellschaft* jogára vonatkozó, német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1668. p., *-al jelölt lábjegyzetében. A *Publikumpersonengesellschaft* alapjainak kifejtését lásd: 1668-1692. pp.

12. A POLGÁRI JOGI TÁRSASÁG SZABÁLYAI NÉMETORSZÁGBAN

12.1. A polgári jogi társaság fogalma (Begriff)¹¹

A polgári jogi társaság – mint a legszűkebb értelemben vett társaság – egy olyan jogi személyiséggel nem rendelkező társaság, amely a *BGB* kötelmi jogi részében került szabályozásra. A törvényi megfogalmazás szerint polgári jogi társaság jön létre, ha „*a tagok a társasági szerződéssel kölcsönösen arra kötelezik magukat, hogy valamely közösen kitűzött cél elérését a szerződésben meghatározott módon elősegítik, különösképpen pedig az abban megállapított hozzájárulást teljesítik*”.¹²

A tagok közössége nem feltétlenül kell, hogy egy meghatározott időtartamra szóljon. Például lehet a társaság célja csupán egy ötnapos kiállítás lebonyolítása is. A polgári jogi társaság alapítói lehetnek természetes és jogi személyek is.¹³

A fenti definíció a polgári jogi társaság (*BGB-G*) három jellemzőjét emeli ki:

- magánjogi jogügyleti alapot, ami a társasági szerződést jelenti,
- közös célkitűzést, valamint
- több személy összefogását ezen együttes cél elérésének támogatására.

A téma kifejtésének következő lépcsőfoka előtt célszerű és indokolt magyarázatot adnunk arra, hogy miért is tekinthető a polgári jogi társaság a többi személyegyesítő társaság alaptípusának, és arra is választ kell adnunk, hogy vajon mi indokolhatja e társasági alaptípusnak a *BGB*-ben történő elhelyezését.

A fentebb felsorolt pjt. három jellegzetes ismérve általában véve valamennyi személyegyesítő társaságra jellemző. Ezért a *BGB*-ben található társasági szabályok diszpozitív jellegűek, tehát adott esetben a tagok a társasági szerződésben eltérően is rendelkezhetnek. A

¹¹ A *BGB-G* jogára vonatkozó, német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1693. p., *-al jelölt lábjegyzetében. A *BGB-G* alapjainak kifejtését lásd: 1693-1729. pp.

¹² *BGB* 705. §.: „*Inhalt des Gesellschaftsvertrags*”.

Durch den Gesellschaftsvertrag verpflichten sich die Gesellschafter gegenseitig, die Erreichung eines gemeinsamen Zweckes in der durch den Vertrag bestimmten Weise zu fördern, insbesondere die vereinbarten Beiträge zu leisten.”

¹³ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 22. p., Rz. 34., BGH WM 1977, 840, 841.; STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 110. p.

BGB rendelkezéseit ily módon szükség szerint a felek szerződéses megállapodásai kiegészíthetik, konkretizálhatják. Amíg a pjt. lényege „*a több személy által történő bármely cél megvalósításában*”¹⁴ rejlik, addig a többi személyegyesítő társaságnál ez a cél törvényben van meghatározva: a kkt. és a bt. esetében ez nem más, mint a közös cég alatti kereskedelmi tevékenység folytatása.¹⁵ Ezért a *BGB* pjt-re vonatkozó rendelkezéseit - mint általános szabályokat és háttérnormákat – kell alkalmazni a többi személyegyesítő társasági formára, kiegészítendő ezen formák speciális szabályait. Ennélfogva nevezhető a polgári jogi társaság a személyegyesítő társaságok alaptípusának.

A pjt. *BGB*-ben történő elhelyezése azt mutatja, hogy e társasági forma elsősorban egy a társasági tagok között létrejövő kötelmi jogviszonynak tekinthető. Ezen megállapításból pedig több dolog is következik:

- nem kell nyilvántartásba venni, a társaság a felek megállapodásával ipso jure jön létre,
- nem rendelkezik jogi személyiséggel,
- nincs közös cégneve,
- nem folytat kereskedelmi tevékenységet.

12.2. Jogforrások (*Rechtsquellen*)

A polgári jogi társaságra (*BGB- Gesellschaft, BGB-G*) vonatkozó részletes szabályokat a *BGB* kötelmi jogi részében, a 705. §-tól kezdődően a 740. §-ig találhatjuk meg.¹⁶ A polgári jogi társaság különleges helyet foglal el a társasági jog rendszerében, mivel minden személyek által alkotott társaság alaptípusát adja.¹⁷ Így a polgári jogi társaság, a személyegyesítő társaságoknak is alapformája.¹⁸

¹⁴ Pl.: autószerelő-műhelyek működtetésére, házaspárok vendéglőiknek működtetésére stb.

¹⁵ *HGB* 105, 161. §§.

¹⁶ *BGB*, Titel 16 – „*Gesellschaft*” (§§ 705 - 740).

¹⁷ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 110. p.

¹⁸ *BGB* 705-740. §§; HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 17-26. pp.; KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 12-17. pp.; BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 44. p.

Ebből eredően a *BGB* 705 §-nak előírásai¹⁹ a kkt., a bt. és a partneri társaság esetén is alkalmazhatók, amennyiben a Kereskedelmi Törvény ezekre a társasági formákra nem tartalmaz speciális szabályokat.²⁰

A polgári jogi társaság „univerzális társaság” és a jogi konstrukciók sokaságát mutatja. Mind belső, mind külső joga alakítható, ami többek között abban nyilvánul meg, hogy megfelelő feltételek megléte esetén újabban lehetséges a polgári jogi társaság felelősségének korlátozása.²¹

12.3. A polgári jogi társaság jogképessége

A polgári jogi társaság jogképessége vitatott. Egyesek szerint a polgári jogi társaság (*BGB-G*) is jogképes,²² mások azt az álláspontot képviselik, hogy a polgári jogi társaság nem jogképes.²³ *Sárközy Tamás* utal a pjt. *Gesathand* jellegére, a tulajdonközösség kötő erejére, amely erősebb szervezettséget, „mintegy csonka jogképességet (*Gemeinschaft zur gesamten Hand*) biztosít.”²⁴

A jogképesség és a jogi személyiség közötti különbségtétel egyébként már a *Bundesgerichtshof* (*BGH*) legújabb joggyakorlatában is megmutatkozik. Ezt bizonyítja többek között egy 2001. január 29-én született ítélete,²⁵ amely nem minden előzmény nélküli. Ez a döntés ugyanis a *BGH* egy korábbi, a tagok felelősségével ill. a felelősségkorlátozásának előfeltételeiről szóló ítéletével²⁶ megkezdett irányvonal folytatásának tekinthető²⁷ oly módon,

¹⁹ *BGB* § 705 *Inhalt des Gesellschaftsvertrags* „Durch den Gesellschaftsvertrag verpflichten sich die Gesellschafter gegenseitig, die Erreichung eines gemeinsamen Zweckes in der durch den Vertrag bestimmten Weise zu fördern, insbesondere die vereinbarten Beiträge zu leisten.”

²⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 23. p., Rz. 35.

²¹ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 110. p.

²² SCHMIDT: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. § III., IV.; *Münchener Kommentar (BGB)*³ (1984 ff.) *BGB* 705. §, Rz. 127. ff. Lásd még: Rz. 24, 192, 214, 223.

²³ Pl. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 41. Megjegyzendő, hogy a következő példák még az azt megelőző időkből valók, mielőtt a *BGH* egy döntésében sajátos „perjogi csavarral” jogképességgel ruházta fel a pjt. (Ezt a jogesetet részletesen ismertetjük még.) *BGH*, verklagte ARGE, 29.1.01 (*BGHZ* 146, 341) §§ 705 ff, 14 II *BGB*, *BGB-Gesellschaft* (*GbR*) ist (teil-)rechtsfähig und aktiv und passiv parteifähig (§ 50 *ZPO*), § 736 *ZPO*.; *BGH*, Ballermann 6, 24.2.00 (*NJW-RR* 2001, 114) § 7 *MarkenG*, § 705 ff *BGB*, *BGB-Gesellschaft* (*GbR*) ist nicht markenfähig (Hinweis: vgl. die neuere Rechtsprechung des *BGH* zur Rechtsfähigkeit der *BGB-Gesellschaft*: «verklagte ARGE»); *BayObLG*, keine Rechtsfähigkeit der Wohnungseigentümergeinschaft, 26.7.01 (*NJW-RR* 2002, 445) §§ 10 ff *WEG*, § 14 II *BGB*, § 50 *ZPO*, *Wohnungseigentümergeinschaft* ist nicht rechtsfähig (keine Übertragung der neueren Rechtsprechung zur Rechtsfähigkeit der *BGB-Gesellschaft*, §§ 705 ff *BGB*, vgl. *BGH*, «verklagte ARGE»); *BGH*, verklagte ARGE [*Kostenentscheidung*], 18.2.02; §§ 705 ff, 14 II *BGB*, Änderung der Rechtsprechung zur (Teil-)Rechtsfähigkeit der *BGB-Gesellschaft* durch *BGH*, »verklagte ARGE« erfordert keine Vorlage nach § 132 III, IV *GVG* oder nach § 2 I. *RsprEinhG* (Rechtssprechungsänderung zur Parteifähigkeit betrifft - zunächst - nur den Zivilprozeß, § 50 *ZPO*).

²⁴ SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában...* (2001) 29. p.

²⁵ *BGH* von 29. 1. 2001. II *ZR* 331/00, *ZIP* 2001, 330. ff.

²⁶ *BGHZ* 142, 315. (*BGH*, *NJW* 2002, 1056.).

hogy a BGH ebben a 2001. évi ítéletében – hosszas habozás és elméleti megfontolás után - kifejezetten elismerte: „a *Gesamthand-elv* megvalósulásával járó gyakorlati igényeknek az felelne meg, ha a polgári jogi társaság »kifelé fennálló korlátozott jogalanyiságából« indulnának ki.” Ezt a következtetést a bíróság a *BGB* azon szabályaiból vezette le, amelyekkel a társasági vagyont kívánták jogilag elkülöníteni a tagok magánvagyonától (*BGB* 718. és köv. §§), ezáltal teremtve elméleti alapot a hagyományos felfogásból eredő számos gyakorlati probléma megoldásához. A *BGH* arra is hivatkozott, hogy időközben a tételes jogban már fellelhető néhány olyan utalás, amely a társaság jogképességére vonatkozik, de nem az önálló jogi személyiségére.²⁸ Ám ezek a rendelkezések nem kötelezőek. Ez az ítélet végeredményben „egy olyan fejlődés (ideiglenes) befejező pontjának tekinthető, ami a polgári jogi társaság tartós gyakorlati jelentőségével magyarázható”. Továbbá a *BGH* azáltal, hogy ugyanazon ítéletében különböző, ám valamilyen módon a személyegyesítő, azaz a vagyonközösségi társaságok jogképességének megítélésével kapcsolatos következtetést is megfogalmazott, nyílt jogfejlesztő tevékenységet folytatott.²⁹

Burger László „A jogképes polgári jogi társaság” című cikkében kereken kimondja – ahogy azt már a címben is megelőlegzi – a pjt. jogképességét. Mi ezt a kérdést óvatosabban kezeljük, hiszen nem egyértelmű a mai német állásfoglalás ebben a kérdésben. Kétségtelen, hogy elindult egy ebbe az irányba ható tendencia, de korántsem tekinthetjük azt lezártnak, mint ahogy azt a cikkének első bekezdésében a szerző leírja: „...A *BGH* (...) ítéletével egy, a német társasági jog tudományában 30 éve húzóódo elméleti vita végére tett pontot”. Az árnyalatnyi különbséget jól érezhetjük, ha a *BGH* döntését hívjuk segítségül; ez az ítélet végeredményben „egy olyan fejlődés (ideiglenes) befejező pontjának tekinthető...”³⁰

Véleményünket támasztja *Burger László*nak az „Összefoglalásban” tett megállapítása is, miszerint: „Az itt bemutatott német *GbR* jogalanyiságának kérdése egy új fejlemény a német jogban. ráadásul a bírói jogfejlesztés eredménye, nem pedig a jogalkotói döntésé és mint ilyen, az irodalomban sokat tárgyalt és sokat vitatott is.”³¹

²⁷ Ezekre a kísérletekre látunk már példát korábban is: WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 18. p.

²⁸ Ezek közül a *BGH* konkrétan megnevezi a következő jogszabályhelyeket: *BGB* 14. § (2) bek., *UmwG* 191. § (2) bek. 1., valamint az *InsO* 11. § (2) bek. 1.

²⁹ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften* (...) (1994) 18-19. pp. A szerző e körben kiemeli a társaság aktív és passzív perbeli legitimációját, valamint a kötelmi ügyletekből eredő harmadik személyekkel szemben fennálló felelősségét.

³⁰ BURGER: *A jogképes német polgári jogi társaság*, Polgári Jogi Kodifikáció 2003/1. 24. p.

³¹ Uo. 28. p.

A cikk egy másik ellentmondására szeretnénk rávilágítani: bevezetőjében írja: „... ebből következően a pjt. szükségszerűen perképes, a német Pp. (ZPO) 50. § (1) bek. alapján, mely szerint perképes az, aki jogképes” Az Összefoglalás soraiban pedig ezzel szembesülünk: „A pjt. (...) értelemszerűen nem lehet önállóan perképes, amire az egységes pertársaság szabályozása miatt nem is igazán van szükség.” illetve a perképességben szóló bekezdésében: „...vagyis a pjt. önállóan nem lehet perképes”.³²

Felvillantottunk néhány ellentétet. Ezzel nem – az egyébként nagyon tanulságos és tartalmas – cikk kritikai éllel való bemutatása volt a célunk, hanem az, hogy érezzük, hogy mennyire nem egyértelmű a jogképességgel kapcsolatban feltett kérdésünkre a válasz.

Eisenhardt egyértelműen kinyilvánítja, hogy a (külső-) polgári jogi társaság [(*Außen*)-*BGB-Gesellschaft*] jogképes és perképes. A pjt. tagjai lehetnek természetes és jogi személyek.

Például: H, G és a Zenia iparihulladék-feldolgozó Kft. polgári jogi társaságot alapítanak, amelynek tárgya (közös célja) a társaság tulajdonában álló ingatlanok igazgatása. H és G természetes személyek. A kft. pedig mint jogi személy, a polgári jog társaságnak ugyanolyan jogokkal és kötelezettségekkel rendelkező alapítója, akárcsak H és G alapítók.³³

A *BGB-G* jogképességét és perbeli képességét több cikk is alátámasztja, amelyek a jogképesség elismerésének következményeit elemzik.³⁴

Pjt. tagjai lehetnek más személyegyesítő társaságok is. Ez nem csak a kkt.-ra és a bt.-re vonatkozik, hanem maga a pjt. is lehet másik pjt. tagja.³⁵

12.4. A polgári jogi társaság jelentősége és alkalmazási területei

A polgári jogi társaság (*BGB-G*) gyakorlatban igen kedvelt, mivel ez a forma sokféle közös cél elérésére alkalmas. Ez azon alapszik, hogy a pjt.-re vonatkozó előírások alig tartalmaznak korlátozó, a személyes kialakítási szabadságot leszűkítő szabályozást. A pjt. – már ami a kialakítási lehetőségeit illeti – a többi társasági formával összehasonlítva, különösen rugalmas és

³² BURGER: *A jogképes német polgári jogi társaság*, Polgári Jogi Kodifikáció 2003/1. 24. p. és 28. p.

³³ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 22. p., Rz. 34.

³⁴ WESTERMANN, H. P.: *Erste Folgerungen aus der Anerkennung der Rechtsfähigkeit der BGB-Gesellschaft*, NZG (2001) 293-298. pp., STÖBER: *Grundbuchfähigkeit der BGB-Gesellschaft...*, MDR 2001/10. 544-546. pp., MÜTHER: *Rechts- und Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft*, MDR 2001/8. 459-462. pp.

³⁵ Uo. 23. p., Rz. 34.; Vö: ULMER *Kommentar*² (1986) a *BGB* 705. §-hoz, Rz. 67.

alkalmazkodóképes.³⁶ A polgári jogi társaság a kkt.-vel és a bt-vel ellentétben nem nevezhető tipikus vállalkozásformának, jelentősége a követhető célok sokféleségén alapszik.³⁷

Mivel a pjt. tagjai nem valamely gazdasági természetű cél elérése érdekében alapítanak társaságot, rengeteg, ilyen nem eszmei jellegű célkitűzést lehet megvalósítani egy pjt. keretében. Ezért nagy jelentőséghez jut e társasági forma a gyakorlati életben. Ez alapvetően a következő esetekben mutatkozik meg³⁸.

— alkalmi, ad hoc jellegű társaságok (*Gelegenheitsgesellschaften*)

A polgári jogi társaság gyakorlati szempontból fontos alkalmazási területéhez tartoznak a mindennapi élet alkalmi társaságai.

Ekkor a társaság csupán egy bizonyos, viszonylag rövidebb időre jön létre, valamely jogügylet lebonyolítására vagy más egyéb konkrét terv megvalósítására.³⁹ A bírósági gyakorlat szerint ilyen társaságot hoznak létre a lottózó ill. egyéb szerencsejáték fogadásából létrejövő közösségek⁴⁰, illetve ha a tagok esetleg ilyen jogügyleti alagra helyezve akarják lebonyolítani valamely dolog megvásárlását⁴¹, vagy például egy személygépkocsi bérletét⁴².

— Kereskedőnek nem minősülő személyek egyesülése (*Vereinigung von Nichtkaufleute*)

A pjt. megalakításának lehetősége azon személyek körében nagy jelentőséggel bír, akik nem minősülnek kereskedőnek (*Nichtkaufleute*) A *HGB* 1-2. §§-ainak értelmében (és így nincs lehetőségük közkereseti társaságot, vagy betéti társaságot alakítaniuk), sőt – az azóta hatályon kívül helyezett – a *HGB* 4. § 2. bekezdése szerint kiskereskedőknek (*Minderkaufleute*) minősülők is kénytelenek voltak pjt.-t létrehozni.⁴³

³⁶ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 23. p. Rz. 36.

³⁷ Idesorolhatók az iparosok szerveződésai is, ameddig kereskedelmi tevékenységet nem folytatnak. Egyéb példák: vendéglátóüzem (*Gastwirtschaft*) BGZH 8, 249.; gépkocsi-műhelyek (*Kraftfahrzeugwerkstätte*) BGZH 45, 311; és még pl. BGZH 32, 307, 314. ff. a *HGB* 142. §-hoz kapcsolódóan; Vö. még: KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) IV. 4. b.; A továbbiakban lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 58. § V.

³⁸ HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 17. p., Rz. 27.

³⁹ Például: lottó és totóközösségek (*Lotto- und Totogemeinschaften*) BGH WM 1984, 876; OLG Düsseldorf WM 1982, 969.; közös szünidei utazások (*gemeinsame Ferienreise*) stb. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 44. p.; HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 17. p., Rz. 28.

⁴⁰ BGH, WM 1974, 876; OLG Düsseldorf, WM 1982, 969.

⁴¹ LG Konstanz, NJW 1987, 2521.

⁴² BGHZ 46, 313, 319.

⁴³ RGZ 155, 75.

— Szabad foglalkozások (*Frei Berufe*)

A pjt., mint társasági forma, különös jelentősége abban rejlik, hogy ebben a formában szabadfoglalkozásúak is társulhatnak. Társasági jogi korlátok a múltban megakadályozták azt, hogy a szabadfoglalkozásúak a pjt.-től eltérő társasági formát válasszanak.⁴⁴

A polgári jogi társaság a legfontosabb szervezeti formája a szabadfoglalkozásúaknak, akiknek a tőkeegyesítő társasághoz vezető út bizonyos okokból meg van tiltva. Ez különösen az ügyvédek esetében felvetődő elgondolkodtató kérdés, amelyet a későbbiekben bővebben kifejtünk.⁴⁵

Megjegyzendő, hogy korábban a szabad foglalkozású személyek számára még csak a pjt. volt az egyetlen lehetőség, a partneri társaság formájának a létrehozásával azonban ezen új formában is működhetnek.

Ezenkívül a joggyakorlat megengedi még a szakma közös gyakorlására korlátozott felelősségű társaság alapítását.⁴⁶ Ennek a fejlődése még folyamatban van.⁴⁷

— Konzorciumok (*Konsortien*) és munkaközösségek (*Arbeitsgemeinschaften*)

Itt tulajdonképpen az alkalmi társaságok altípusairól van szó. Konzorciumok ugyanis speciálisan valamilyen bankügylet lebonyolítására alakulnak (*bankrechtliche Transaktionen*).⁴⁸

Polgári jogi társaságot az egyes üzleti tervek közös lebonyolítására is lehet alapítani. Ez gyakran konzorcium (*Konsortium*) vagy munkaközösség (*Arbeitsgemeinschaft, ARGE*) formájában jelenik meg. A konzorcium egy alkalmi társaság (*Gelegenheitsgesellschaft*), amelyben több személy egyesül egy adott üzlet vagy üzleti lehetőségek sorának lebonyolítására. Bár a konzorcium üzleti tevékenység végzésére jön létre, mégsem alapítható mint bt. (*KG*) vagy kkt. (*OHG*), mivel nem egy tartós kereskedelmi ügyletek iparszerű üzésére létrejött üzleti cél megvalósítására alapították.⁴⁹

⁴⁴ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 23-24. pp., Rz. 36.

⁴⁵ STEINDORFF: *Anwaltssozietät* (1979) 747 p. Példák: BGHZ NJW 1963, 1301 és BGZH 56, 355; orvosi közösségek (*ärztliche Gemeinschafts.*) BGZH 97, 273, 276.; Újabban a Kft. (*GmbH*) formában is megengedi ezt a társulási lehetőséget; BGZH 124, 224, 226. ff. ambuláns fogkezelés (*ambulante Zahnbehandlung*). Ezenfelül lásd még az 1995. július 1-jén hatályba lépett PartGG-t a *Partnerschaft(sgesellschaft)*- partneri (társasági) formát, amely a polgári jogi társaságból (*BGB-G*) eredeztethető, attól elváló, a szabadfoglalkozásúak összefogásának egy lehetséges megvalósulási formája. Lásd még: HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 17. p., Rz. 29.

⁴⁶ Vö.: fogorvosi kft. (*Zahnarzt-GmbH*) BGZH 124, 224.; ügyvédi kft. (*Rechtanwalts-GmbH*) BayObLG, JZ 1995, 364.

⁴⁷ Ennek részletes kifejtését lásd később a *Partnerschaft* társasági forma kifejtésénél: „A partneri társaság bevezetésének hatása a pjt. gyakorlati alkalmazására” cím alatt.

⁴⁸ HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 17. p., Rz. 27.

⁴⁹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 25. p., Rz. 39.

Például, ha néhány bank egyesül annak érdekében, hogy egy nagyobb beruházás számára hitelt nyújtsanak. Ebben az esetben – kétség esetén – egy ún. finanszírozási- és hitelkonzorciumról (*Finanzierungs- und Kreditkonsortium*) van szó, pjt. formában.

Gyakran jönnek létre kibocsátó-konzorciumok (*Emissiokonsortien*) is. Több bank együttesen próbálja meg egy újonnan alapított rt. részvényeit megvásárolni, és a piacra bocsátani. Kibocsátó konzorciumról van szó abban az esetben is, ha több bank működik együtt egy átmeneti feladat megvalósításában, például a tőkeemelés utáni új részvények megszerzésében, majd piacra bocsátás kapcsán vevőket találjon ezekre a részvényekre.

A munkaközösségek (*Arbeitsgemeinschaften*)⁵⁰ pedig olyan jogilag önálló vállalkozások, amelyek bizonyos munka elvégzésére jönnek létre. Gyakoriak ezek az építőiparban, amikor egy megbízás nagy része egyetlen vállalkozót igényel, de több vállalkozó kénytelen együtt dolgozni.⁵¹

Például, ha Németországban több cég egy munkaközösséget (*ARGE*) hoz létre, annak érdekében, hogy egy acélgyárat építsen a harmadik világ valamely országában, kétség esetén ez is egy konzorcium, pjt. (*BGB-G*) formájában, amelyen belül egy feladat elvégzése érdekében a résztvevők átmenetileg szövetkeznek egymással.

— Érdekközösségek (*Interessengemeinschaften*)

Gyakran alakítanak személyek pjt.-t annak érdekében, hogy bizonyos vállalkozói részfeladatokat közösen végezzenek el. Az ilyen pjt.-k gyakran érdekközösségként jelennek meg.⁵²

Az alábbi példákon keresztül világítjuk meg ezeknek a társulásoknak a gyakorlatban betöltött szerepét: három vegyipari vállalat összefog annak érdekében, hogy közösen alakítsanak ki és használjanak kutatóhelyeket.

Több vállalat, amely a gépjármű-ipar számára gyárt alkatrészeket, társul, hogy a jövőben alkatrészekkel közösen lépjenek fel az európai piacon.⁵³ Ez is történhet pjt. formában.

Azok a pjt.-k, amelyek bizonyos vállalkozói rész-feladatok végrehajtására jöttek létre, alapulhatnak a nyereség megosztására. Az ilyen pjt.-k gyakran a konszernek előfutárának tekinthetők.⁵⁴

⁵⁰ BGH, *ARGE Autobahn*, 15.10.73 (BGHZ 61, 338) *Bereicherungshaftung der BGB-Gesellschafter*, § 705, §§ 812, 818 III *BGB*.

⁵¹ Erre a német építőipari szövetség (*Hauptverband der deutschen Bauindustrie*) kialakította ennek a külön szerződéses formáját, az ún. „*ARGE-Mustervertrag*”-ot, amelyet 1987 óta alkalmaznak a gyakorlatban. [HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 18. p.]

⁵² EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 23. p., Rz. 39.

— Kartellek (*Kartelle*)

Polgári jogi társaság jöhet létre akár a vállalkozások hosszú távú együttműködésének szervezésére is. Ennek a célnak az elérésére egyéb társaságfajták is szolgálnak, pl.: a kft. és a szövetkezet. E célból létrejövő szerveződések klasszikus példája a kartell, melynek létrehozása általában tilos, csak kivételesen szabályozott esetekben lehetséges.⁵⁵

A kartellek is önálló vállalkozások magánjogi egyesülései, amelyek közös célja a piaci viszonyok befolyásolása a verseny korlátozásával, szintén létrehozhatók pjt. formájában.

Például, ha A, B és C vállalatok hasonló típusú és értékű árut állítanak elő és hoznak forgalomba, megegyeznek, hogy Észak-Németországban a termékeiket azonos áron értékesítik. Ebben az esetben A, B és C pjt. formájában kartellt alakítanak.⁵⁶

Figyelembe kell venni azonban azt, hogy a Versenykorlátozások ellen született törvény (*Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen, GWB*) segítségével el kell érni, hogy a piacokon a verseny fennmaradjon, tehát a verseny befolyásolását korlátozni kell, ezzel megakadályozva a verseny csorbítását.⁵⁷

Az előbb említett esetben a cégek közössége a piaci viszonyokat a verseny korlátozásával befolyásolja, tehát a *GWB* 1. §-a szerint tilos.

— Konzern (*Konzern*)

A polgári jogi társaság egy a konzern kialakításának lehetséges formái közül, azonban nem ez a leggyakrabban használt alakzata. Amennyiben a konzern alapításánál a polgári jogi társaságot választják a felek, az egymással kapcsolatban lévő vállalkozások a pjt. tagjai.

Amennyiben a résztvevő személyek szerződést kötnek, amelyben kötelezik magukat egy társaság megalapítására egy ún. alapítási előszerződésben (*Gründungsvorvertrag*), akkor létrejön a pjt.⁵⁸

Például, ha X, Y és Z megegyeznek, hogy betéti társasági (*KG*) formában egy építetű társaságot hoznak létre, és a következő időben mindent megtesznek, annak érdekében, hogy ezt a célt elér-

⁵³ Ez megvalósulhat például a termékeik közös reklámozásában.

⁵⁴ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 26. p., Rz. 39.

⁵⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 44. p.

⁵⁶ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 26. p., Rz. 40.

⁵⁷ *GWB* 1. §; vö: még Európai versenyjog, különösen az *EGV* 85, 86. cikkelye., ill. annak a kérdése, hogy egy társasági szerződés, az *UWG* 1. §-át megsértő célt tűz ki, vö: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 6. § III 3 c) aa) 156.; EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 26. p., Rz. 40.

⁵⁸ Vö: WESTERMANN, H. P.: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994) 45. p., EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 27. p., Rz. 41.

jék. Ezen egyezség esetében egy szerződés megkötéséről van szó, amelyen keresztül egy pjt. jön létre. A közös cél, amelyet a *BGB* 705. §-ának megfelelően el kell érniük, egy bt., mint építető társaság megalapítása.⁵⁹

Egy másik példán keresztül megvilágítva: A, B és C megegyeznek egy kft. alapításában, így a közjegyző által hitelesített kft. társasági szerződése megkötéséig egy előtársaságot hoztak létre pjt. formájában.⁶⁰

12.5. A polgári jogi társaság alapítása (*Gründung der Gesellschaft*)

A polgári jogi társaság (*BGB-G*) társasági szerződéssel jön létre, amelyben a társaságot alapítók arra kötelezik magukat, hogy egy közös célt érjenek el. A társulók a közös cél elérését minde- nekelőtt a megállapodott hozzájárulás nyújtásával támogatják. A társulóknak az a kötelezettsége, hogy a közös cél elérésében közreműködjenek, és ennek módjának leírása képezi a társasági szerződés minimális tartalmát. A belső viszonyokra vonatkozó hatályban a társulók úgy is meg- állapodhatnak, hogy a társaság már egy, a szerződés megkötése előtti időpontban létrejöttek számít.⁶¹ A társasági szerződés létrehozatala során a társaságot alapítók az engedélyezett keretek között élhetnek társaság-alakítási szabadságukkal.⁶²

Ahogy azt már fentebb leírtuk: a polgári jogi társaság – mint minden személyegyesítő társaság – szerződésen alapul. Ez egy olyan kötelmi jogi szerződés, amely nemcsak a tagok köl- csönös jogait és kötelezettségeit, hanem a társaság szervezeti felépítését is meghatározza. A *BGB* rendszeréből adódóan, amely a kötelmi jogi rész különös részében szabályozza a társaságot, a társaság szerződése általánosan rendelkezhet a jognyilatkozatokról, a jogügyletekről és a szerző- désekről is. Ez azonban csak alapelvi szinten érvényes, mivel a bírói joggyakorlat kivételek egész sorát munkálta ki. Ezek különösen a társasági szerződés hiányosságait érintik, melyek a szerződés semmisségét (*Nichtigkeit*) vagy megtámadhatóságát (*Anfechtbarkeit*) eredményezik. Mivel itt a társasági jog egészére vonatkozó problémáról van szó, ezért erről külön szólnunk a kü- lönböző társaságfajtákra vonatkozó részben.⁶³

⁵⁹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 27. p., Rz. 41.

⁶⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 27. p., Rz. 41., lásd még 687. p.

⁶¹ BGH WM 1976, 972, 974.

⁶² EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 28. p., Rz. 45.; Vö. Uo. 17. p., Rz. 28.

⁶³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 41. p.

12.5.1. A társaság létrehozatala

A *BGB* 705. §-ának megfelelően a társaság alapításához elengedhetetlen a magánjogi jogügyleti alap, ami nem más, mint a tagok között létrejövő társasági szerződés. A megállapodással a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy elősegítik a közös célkitűzés megvalósítását. (*BGB* 705. §).⁶⁴ Ennek megfelelően a tagok egybehangzó akaratnyilatkozatának tartalmaznia kell az alábbiakat, mint minimális tartalmi elemeket:

- a közös cél(oka)t,
- valamennyi résztvevő kötelezettségvállalását a közös célkitűzés elérésére,
- e támogatás jellegét és módját, különös tekintettel a hozzájárulás teljesítésére.

Ezen túlmenően a társasági szerződésben a felek rendezhetik a tagok egymás közötti ill. a harmadik személyekkel fennálló viszonyát is, amennyiben el kívánják térni a *BGB* szabályaitól és azt a törvény megengedett.

12.5.2. A társasági szerződés jogi természete (*Die Rechtsnatur des Gesellschaftsvertrages*)

A társasági szerződés jogi természete problematikus.⁶⁵ Amennyiben a társasági szerződés jogi természetét kell meghatároznunk, figyelembe kell venni, hogy a társaságot alapítók- egyrészt meghatározott tevékenységek nyújtására kötelezik magukat – tehát egy adós-hitelező viszonyt hoznak létre – másrészt viszont egy olyan társaságot akarnak alapítani, amelynek a tagjai kívánnak lenni. Ebből következik: a társasági szerződés, amellyel a polgári jogi társaságot (*BGB-G*) létrehozzák, egy kötelmi szerződés és egyben szervezeti jogi szerződés is, amely egy személyegyesülés alapítását célozza.⁶⁶ Ennél fogva a társasági jogi szerződés kötelmi jogi szerződés is, amely egyrészt a tagok kölcsönös jogait és kötelezettségeit szabályozza, mint pl. a hozzájárulási kötelezettséget, másrészt viszont a társaság szervezetére vonatkozó megállapításokat is tartalmaz. *Wiedemann*⁶⁷ a társasági szerződés e kettős természete miatt arról beszél, hogy ez egyidejűleg alapítási és alapszabályról szóló szerződés is, amely a fennállást és a későbbi közös munká-

⁶⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 41. p. Erre vonatkozóan lásd a a kötelmi jogi német szakirodalomban fellelhető tankönyveket és kommentárokat (*Lehrbücher und Kommentare zum Schuldrecht*). Néhány ezek közül: FLUME: *Personengesellschaft*; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 58. § ff.; *Münchener Kommentar (BGB)*⁴ (2001 ff.) *BGB* 705. §, SCHMIDT, K.: *Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1983) 413. p.

⁶⁵ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 19. p., Rz. 31.

⁶⁶ ÜLMER in *Münchener Kommentar (BGB)*⁴ (2001 ff.) 705. §, Rz. 125. ff.

⁶⁷ WIEDERMANN: *Der Gesellschaftsvertrag*..., WM (1990), Sonderbeilage 8., 3. p.

hoz szükséges alapberendezkedést vázolja. Mivel a társasági szerződés kötelmi jogi szerződés nem csak a *BGB* jogügyletekre vonatkozó általános normái alkalmazhatók rá alapvetően, [*BGB* 1. könyv általános rész, (1. *Buch des BGB, Allgemeiner Teil*)], hanem az általános kötelmi jog előírásai is (*BGB* 2. könyv). Mindig vitatott, hogy vajon a társasági szerződés kölcsönös szerződés-e. A *Reichsgericht*⁶⁸ és a *Bundesgerichtshof*⁶⁹ részben a társasági szerződés kölcsönösségéből indultak ki. A *BGH* mindenesetre ezzel kapcsolatban közölte, hogy a társasági szerződés a tiszta csereszerződéstől alapvetően különbözik.⁷⁰

A jogirodalomban ellentétes nézetekkel találkozunk. *Ulmer*⁷¹ a társasági szerződésben a személyek közti szövetségek alapját (*Grundlage für den Personenverband*) látja, mint egy, a társaságot alapítókból álló, a jogi forgalomban a szervein keresztül cselekvőképes csoportot. *Westermann*⁷² megkülönbözteti egyrészt a tagok társasághoz fűződő és a tagok egymáshoz fűződő viszonyát. A tipikus gazdasági társaságoknál *Westermann* szerint a tagok hozzájárulási kötelezettsége áll szemben a társaság azon kötelezettségével, hogy őket a nyereségből részesítse, szolgáltatás-ellenszolgáltatás viszonyában⁷³

12.5.3. A társasági szerződés formája

A megállapodás formáját tekintve a törvény nem támaszt alaki követelményeket. Alapvetően annak a társasági szerződésnek a megkötése, amellyel polgári jogi társaságot (*BGB-G*) alapítanak, formai kötöttségektől mentes, azaz nem kötelező az írásbeli forma. Így a szerződés létrejöhet szóban vagy akár ráutaló magatartással is. Ez alól kivételt csak az eset jelent, ha a szerződés alakilag kötött szolgáltatásról való teljesítési ígéretet (*Leistungsversprechen*) tartalmaz.

Például, ha egy társuló tag arra kötelezi magát a társasági szerződésben, hogy egy ingatlant visz be, amely a társasági vagyonhoz fog tartozni. Mivel a társasági szerződés egységet képez, ehhez a *BGB* 313. §-a jogügylet minősített írásbeli formát követel meg, méghozzá ez a közjegyzői okiratba foglalást jelenti.⁷⁴

A társasági szerződés formakényszer nélkül (*formfrei*) akár hallgatólagosan (*stillschweigend*) vagy ráutaló magatartással (*konkludent*) is létrejöhet. A mindennapokban szá-

⁶⁸ Többek között: RGZ 78, 303, 305, 163, 385, 388.

⁶⁹ Például: NJW (1952), 308, WM (1959) 53, 54. pp.

⁷⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 29. p., Rz. 46.

⁷¹ ULMER *Kommentar*² (1986) 705. §, Rz. 125 ff.

⁷² WESTERMANN, H. P.: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994) Rz.85 I. ff.

⁷³ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 30. p., Rz. 47.

mos olyan alkalmi társaság jön létre, amelynek létrejöttéről a tagok még csak nem is tudnak: ilyenek pl.: a közösen számlázott autótút.⁷⁵

a.) A joggyakorlat csak akkor fogadja el a hallgatólagosan létrehozott társaságot, ha pl.: a férj a családi jog alapelveiben szereplő mértéket meghaladóan más üzleti tevékenységében ingyenesen működött közre és ezután következett be a házasság felbontása. A hallgatólagos, illetve a ráutaló magatartással történő szerződéskötés azonban kizárt akkor, ha a társaság megalakítása az egyik már megállapított teljesítmény ígérete miatt egészében véve meghatározott formához van kötve. Pl.: egy földterület vagy kft.- üzletrész a társasági vagyon részévé válik⁷⁶; a *GWB* 2-10. §§ értelmében megengedhető versenykorlátozásokat állapítanak meg.⁷⁷ Egy társasági részesedés ajándékjellegű átengedése okiratba foglalást igényel; ez a hiány azonban orvosolható azzal, ha a megajándékozott a társaság tagjává válik.⁷⁸

b.) A társasági szerződés megkötésekor arra is figyelni kell, hogy létrehozása engedély megadásához van-e kötve vagy sem. Szerzésre irányuló üzlet (*Erwerbsgeschäft*) esetén nem elegendő kizárólag csak az, hogy a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes gyermek helyett törvényes képviselőjeként szülője járjon el, hanem a gyámhatóság hozzájárulása is szükségeltetik; ugyanez érvényes a nagykorú személy gyámjára is. Ha a törvényes képviselő vagy a gyám is tagja a társaságnak,⁷⁹ akkor egy gondnok kirendelése szükséges.⁸⁰

c.) Ezek a szabályok alapvetően érvényesek a társaság szerződésének utólagos megváltoztatására is. A megváltozott körülményekhez való utólagos alkalmazkodás azonban szükségtelenül megnehezedne, ha minden egyes változás esetén azért kellene a gyámhivatal engedélyét megszerezni, mert egy kiskorú személy tagja a társaságnak.⁸¹ A joggyakorlat ezért ezt a szabályt arra az esetre korlátozza, ha a társaság létrehozása kiskorú részvételével, későbbi belépésével vagy cselekvőképes személy kilépésével történik.⁸²

d.) A gyakorlatban írásba foglalják (abban az esetben, ha nincs közjegyzői okiratba foglalási előírás) azokat a társasági szerződéseket, melyek tárgya közös vállalkozási tevékenység foly-

⁷⁴ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 32. p., Rz. 51.

⁷⁵ Vö. pl. BGHZ 46, 313., KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 41. p.

⁷⁶ *BGB* 313. §, *GmbHG* 15 III, BGHZ 86, 367, 369. ff.

⁷⁷ *GWB* 314.

⁷⁸ Másrésztől lásd: BGZH 7, 174, 179. és 380. a tiszta belső-társaságokra vonatkozóan (*reine Innengesellschaft*) KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 42. p.

⁷⁹ ULMER in *Münchener Kommentar (BGB)*³ Rz. 57. ff.

⁸⁰ A részletkérdésekkel kapcsolatban vö.: ULMER in *Münchener Kommentar (BGB)*³ (1997) 705. §- hoz fűzött kommentárját, Rz. 57. ff.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 42. p.

⁸¹ Vö. *BGB* 1629 II, 1795. §§.

tatása. Ilyenkor a felek abban is megállapodhatnak, hogy a szerződés módosításához is írásbeli formára van szükség. Ennek megfelelően az ilyen irányú szóbeli megállapodások semmissek. Mivel azonban a társasági szerződéseknek sok esetben megváltozott körülményekhez kell igazodniuk, ez a szabály nem érvényesül: a társasági jogi összefüggésben az írásbeli formát nem a hatékonysági előírások miatt állapítják meg, hanem a szerződés egyértelműsége/tisztán látása végett.⁸³

12.5.4. A társaság (közös) célja (*gemeinsame Zweck*)

A társasági szerződésben meg kell határozni a minden tag számára közösen követendő célt⁸⁴. Ha egy vagyontárgyon több személynek anélkül áll fenn joga, hogy a követendő célt meghatározták volna, akkor ebben az esetben nem társaságról beszélünk, hanem örököstársak közösségéről (*Erbengemeinschaft*) vagy a *BGB* 741-758. §§-ban szabályozott egyszerű közös tulajdonról (*Bruchteilgemeinschaft*). A polgári jogi társaság nemcsak kereskedelmi, hanem minden elképzelhető cél elérésére létrejöhet (kulturális, politikai, társadalmi stb.); az egyes esetekben csak azt kell vizsgálni, hogy a felek jogi kapcsolatot akartak-e vagy csak egy kötelezettség nélküli megállapodásról van szó. A célválasztás korlátja (*BGB* 134. § és 138. §): ha a megállapított cél törvénybe vagy a jó erkölcsbe ütközik, akkor a társaság szerződése semmis. A közös cél jelentése az, hogy minden szerződő fél érdekelt a cél elérésében.⁸⁵

A társaság alapszerződésébe bele kell foglalni a tagok azon kötelezettségét is, hogy a közös cél elérését közösen segítik elő; ha ezt nem teszik meg, akkor nem társasági, hanem „csereszerződés” (*Austauschvertrag*) jön létre. Különösen nehéz különbséget tenni a belső társaság (*Innengesellschaft*) és a „részleges cereszerződés” („*partiarischen*” *Austauschvertrag*) között.⁸⁶

Nézzünk erre egy esetet! S, W és K összefognak trágya felvásárlására és értékesítésére. Már az első évben meghaladja forgalmuk az 1,5 Millió Eurót. Ha az a véleményük, hogy fentiek egy pjt.-t hoztak létre, vajon jogos ez az állításuk?

⁸² BGZH 17, 160, 163, 38, 26, 28 ff.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 42. p.

⁸³ BGZH 49, 364, 366. f. és 58, 115, 118. ff.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 42. p.

⁸⁴ BALLERSTEDT: *Der gemeinsame Zweck als Grundbegriff*..., JuS (1963) 253.; SCHULZE – OSTERLOH: *Der gemeinsame Zweck der Personengesellschaften* (1973) s. p.

⁸⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 42-43. pp.

⁸⁶ Uo. 43. p.

Közös célként, melynek elérésére a tagok összefogtak a társasági szerződés alapján, minden megengedett cél szóba jöhet. A cél lehet gazdasági cél (*erwerbsswirtschaftlicher Zweck*), vagy valamilyen eszmei cél (*ideeller Zweck*) is.⁸⁷

A gazdasági haszonszerzésre vonatkozó módozatok egy részét már a fentiekben felsoroltuk. A gazdasági haszonszerzés céljából megalapított pjt.-k esetén a törvényhozó húzott bizonyos határokat. Amennyiben az elérni kívánt közös cél kereskedelmi tevékenység folytatása, úgy az a társasági forma, amely formájában ezt a célt eléri, nem lehet polgári jogi társaság. Személyegyesítő társaság, amely kereskedelmi üzem vitelére jött létre csak a törvényben előírt formában, bt.-ként ill. kkt.-ként működhet. Amennyiben egy személyegyesítő társaság, amelyet pjt.-ként alapítottak üzleti tevékenységet folytat, a pjt.-ből a törvény erejénél fogva kkt. válik, mielőtt a vállalat üzleti szempontokból kialakított gazdasági tevékenységet végez.⁸⁸

A fenti példában S, W és K, bevétellel járó üzleti tevékenységet végeznek, tehát kereskedelmet folytatnak. Egy 1,5 milliós árbevételnél abból kell kiindulni, hogy ez az üzlet egy kereskedelmi módon berendezett ipari üzemet kíván meg. Mivel itt üzleti tevékenység folyik, nem lehet szó pjt.-ről, hanem mivel az egyes tagok felelőssége nincsen meghatározva, csak kkt.-ről. Ha egy személyegyesítő társaság kereskedelmi tevékenységet folytat, anélkül, hogy az egyes tagok felelőssége korlátozva lenne, a társaság kkt.-vé válik az egyes tagok akaratától függetlenül.⁸⁹

Gyakran alapítanak pjt.-t társadalmi, vagy kulturális célok követésére. Ebben az esetben eszmei célról (*ideelle Zwecke*) beszélünk.

Például, ha 20 színjátszás iránt érdeklődő személy összefog annak érdekében, hogy színdarabokat próbáljanak, és minden félévben legalább egy előadást szervezzenek. A bevételt karitatív célokra szánják. Ebben az esetben polgári jogi társaságról van szó.

Szomszédok is képezhetnek polgári jogi társaságot, amikor azzal a céllal társulnak, hogy az évi fűtőolaj mennyiség megrendelésénél árkedvezményhez jussanak.⁹⁰

Amennyiben egy rt., vagy egy kft. természetes személyekkel, vagy más tőkeegyesítő társaságokkal kézműves vagy egyéb ipari vállalkozást folytat személyegyesítő társaság formájában a kereskedelmi törvény (*HGB*) 2. §-a értelmében, úgy a *HGB* 123. §-ának 2. bekezdése, illetve a 161. § 2. bekezdése értelmében kkt. vagy bt. az uralkodó vélemény szerint csak akkor létesül,

⁸⁷ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 27. p., Rz. 42.

⁸⁸ *HGB* 105. § 1. bek. és *HGB* 1 § 2. bek. [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 27-28. p., Rz. 43.]

⁸⁹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 28. Rz. 43.

amennyiben a személyegyesítő társaságot a kereskedelmi regiszterbe bevezetik.⁹¹ A részvénytársaságokról szóló törvény (AGG) 3. §-ának és a Kft.-kről szóló törvény (GmbHG) 13. §-ának 3. bekezdésének megfelelően viszont a személyegyesítő társaságok függetlenül tevékenységük fajtájától jogi formájuk szerint lehetnek kereskedelmi társaságok, ha van rt. vagy kft. tagjuk, amely a személyegyesítő társaság képviselőjére jogosult.⁹²

12.5.5. A társasági szerződések értelmezése (Die Auslegung von Gesellschaftsvermögen)

A gyakorlatban a társasági szerződések értelmezésének nem elhanyagolható a szerepe. Alapvetően igazodik a BGB 133. 157. és 242. §-ának szabályaihoz. Ez az olyan klauzulákra is vonatkozik, amelyek nemcsak magának a társaságot alapítóknak, hanem kívülálló harmadik személyeknek is jelentős lehet. Ilyenek pl. azok a társasági szerződésbeli rendelkezések, amelyek szerint a társasági jogokat csak családtagoknak lehet átengedni.⁹³ A kiegészítő szerződési értelmezésre vonatkozó általános alapelvek is alkalmazhatók a társasági szerződésekre. Ekkor a kiegészítő szerződési értelmezés megelőzi a diszpozitív jogot, mivel a társasági szerződés a tagok jogviszonyainak autonóm kialakítását szolgálja.⁹⁴

Amennyiben a társaságot alapítók a társasági szerződés megkötésekor egy szabályozásra szoruló pontot nem tárgyaltak meg és emiatt a szerződésbe ennek megfelelő kifejezett megegyezést nem vettek bele, úgy a szerződés alapján kell meghatározni, hogy a szerződő felek a nyitva maradt kérdést a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megfelelően hogyan szabályozták volna, ha arra gondoltak volna. Még ha a társasági szerződésre alapvetően az értelmezésre vonatkozó általános szabályokat kell is alkalmazni, azért adódik néhány különlegesség. Ezek egyrészt a szerződés legtöbbször hosszú időtartamán és azon a tevékenységen alapulnak, amelyet a társaság ezen idő alatt kifejt, másrészt a szerződési cél és a bizalmi kötelezettség (*Treupflicht*) más jogügyletekhez képest nagyobb, és emiatt az értelmezés során is figyelembe veendő jelentőségén. Ez utóbbi olyan értelmezéshez vezethet, amely a társasági szerződés szövegének többértelműsége esetén a különböző tagok objektív jogos érdekeit a leginkább tekintetbe veszi.⁹⁵

⁹⁰ Vö: LG Konstanz, NJW 1987, 2521., illetve SCHMIDT, K.: Zur „Außenhaftung der Innengesellschaft“, JuS (1988) 444. ff. [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 28. p., Rz. 36.]

⁹¹ Vö: BGHZ 59, 179, 183.

⁹² SCHULZE – OSTERLOH: *Kapitalgesellschaft & Co...*, NJW (1984), 1281, 1287. pp. [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*⁸ (1999) 28. p., Rz. 44.]

⁹³ BGH WM (1978) 514.

⁹⁴ WIEDEMANN, Dd. I., 3. § II 2 b, ill. BGH WM (1979) 327, 328.

⁹⁵ Vö: ULMER *Kommentar*² (1986) 705. §, Rz. 144. ff.

13. A TÁRSASÁGI JOGVISZONYOK SZABÁLYOZÁSA A POLGÁRI JOGI TÁRSASÁGBAN (*REGELUNGEN DES GESELLSCHAFTSVERHÄLTNISSES*)

13.1. A tagok egymás közti jogviszonyai: belső jogviszonyok (*Innenverhältnis*)⁹⁶

A társasági szerződés alapján létrejövő társaság minden esetben egy kötelmi jogi jogviszonyt (*Schuldverhältnis*) keletkeztet, amely a tagoknak jogokat biztosít, és kötelezettségeket ró rájuk. A *BGB* diszpozitív szabály alkalmazásával kimondja, hogy minden tag egyenlő jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik⁹⁷; ezek a rendelkezések azonban nem kogensek (*zwingend*), hanem diszpozitívak (*dispositiv*) – ennek megfelelően a társasági szerződésben ettől eltérően is rendelkezhetnek a felek, módosíthatják és ki is egészíthetik.

A társasági jogi megegyezést kétség esetén a törvényi szabályozás megelőzi. Csak néhány esetben bölcs dolog a törvényi szabályozást a belső jogviszonyra, a tagok egymás közti jogviszonyaira vonatkozóan változatlanul - érvényesülni hagyni. A részes személyek által előirányzott funkciók, a társasági cél és a részesedés nagysága rendszerint egy, a törvénytől eltérő, célnak megfelelő, társasági szerződésbe belefoglalt megállapodást tesz szükségessé.

Példa: A *BGB* 709. §-a szerint a társaság vezetése minden tagot szokásosan együttesen illet meg, tehát az egyes intézkedésekhez minden tag hozzájárulása szükséges. Rendszerint célszerű, hogy a törvény által előirányzott, nehézkes egyhangúsági elvet a társasági szerződés megfelelő szabályozásával váltsák fel, amely szerint a társaság vezetését csak egy tagnak, vagy a tagok egy behatárolt számának engedik át.⁹⁸

A szerződéskötési szabadság elve (*Grundsatz der Vertragsfreiheit*) annyiban érvényesül, hogy a felek határozzák meg a nyereséghez és a veszteséghez való hozzájárulás és részesedés mértékét. A *BGB* szabályai szerint nemcsak egy a társaságtagokat egymással összekötő kötelmi jogi jogviszony keletkezik, hanem ezzel együtt egy a jogügyletek során fellépő szervezet is. Ez is

⁹⁶ A *BGB-G* „belső jog”-ára (*Innenrecht*) vonatkozó, német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1730. p., *-al jelölt lábjegyzetében. A *BGB-G Innenrecht* kifejtését lásd: 1730-1765. pp.

⁹⁷ *BGB* 706., 709., 711., 722., 734., 735. §§.

⁹⁸ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 33. p., Rz. 52.

egy rugalmas szabály, mivel a tagok a társaság kapcsolatait leszűkíthetik a kölcsönös kötelmi jogi kapcsolatokra.⁹⁹ Ez fordul elő a már említett tiszta belső társaság esetében.

13.1.1. A tagok jogai és kötelezettségei (*Rechte und Pflichten der Gesellschafter*)¹⁰⁰

Tagsági jogok

A társasági szerződésből eredően a tagokat tagsági jogok illetik meg, amelyeket azonban a BGB 717. §-a alapján nem lehet átruházni. Ez alól a kivételt csupán a tisztán pénzbeli jellegű követelések (*Geldansprüche*) jelentik. Az ezekről való lemondás ugyanis nem érinti a tagsági viszonyt.

Mint ahogyan arról már az általános részben szó volt, a pjt-nél is megkülönböztethetjük az igazgatási, a közös üzletvezetésre vonatkozó jogokat (*Mitverwaltungsrechte*) ill. a vagyoni jellegű tagsági jogokat (*Vermögensrechte*).

Közös üzletvezetésre vonatkozó jognak tekinthető:

- az üzletvezetésre vonatkozó jog (*Recht auf Geschäftsführung*),
- a felvilágosításhoz való jog (*Informationsrecht*) és az ellenőrzésre vonatkozó jog (*Kontrollrecht*), még akkor is, hogy ha a tag az ügyvezetésből ki van zárva ill.
- a szavazati jog a tagok határozathozatala során (*Stimmrecht*).

Vagyoni jellegű jogok pedig

- a nyereségből való részesedésre vonatkozó igény (*Anspruch auf den Gewinn*),
- a likviditációs hányadhoz való jogosultság (*Auseinandersetzungsguthaben*) a társaság megszűnése esetén.

Ezen igényeket a társaság szociális kötelezettségeinek (*Sozialverpflichtungen*) is szokták nevezni, mivel azok a tagoknak a maguk összesége ellen irányul.¹⁰¹

⁹⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 45. p.

¹⁰⁰ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 19-20. pp., Rz. 34.

¹⁰¹ Ezzel összefüggésben ill. az ún. *acto pro socio* intézményéről lásd még a b) pont alatti tagi kötelezettség végén néhány kapcsolódó gondolat.

Tagsági kötelezettségek

A tagsági jogokkal szemben állnak a tagokat terhelő kötelezettségek. Ezek elsősorban - a jogokhoz hasonlóan – szintén a társasági szerződésből erednek.

— A hozzájárulás teljesítésének kötelezettsége

Ez az elsődleges tagi kötelezettség valamennyi tagot terheli tekintettel arra, hogy a társasági szerződéssel a felek a célok elérésére vállaltak kötelezettséget, amit pedig különösen a hozzájárulásuk teljesítésével segítenek elő. Amint arról korábban már többször is volt szó, ezen hozzájárulásoknak a jellege különböző lehet: betétek, szolgáltatások teljesítése vagy akár valamely vagyontárgy használatának átengedése.

A *BGB* 707. §-a azonban kimondja, hogy - a tőkeegyesítő társaságokkal ellentétben – a pjt. tagjai nem kötelesek a már teljesített hozzájárulásukat a későbbiekben megemelni vagy kiegészíteni. (A következő pontban lásd a bővebb kifejtését.)

— Üzletvezetés kötelezettsége

A társaság üzletvezetése tehát nem csak a tagot illető jogosultság, hanem az őt terhelő kötelezettség is egyúttal abban az esetben, ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik.

— Az ún. hűség kötelezettség (*Treuepflicht*)

Ez a korábban már többször emlegetett kötelezettség a pjt. erősen megmutatkozó személyi jellegéből ered. A tagok által kötött megállapodással, miszerint a célok együttes elérését támogatni fogják, egy szoros személyes kötöttség jelenik meg egyfelől a tagok, másfelől pedig a tagok és a társaság között. E kötelezettség alapján a tagok kötelesek figyelembe venni a társaság érdekeit, valamint tartozkodni minden olyan magatartástól, ami a társasági célok megvalósítását megakadályozná. A tagok kölcsönös függősége, viszonya nem a hozzájárulások, illetve a törvényben vagy szerződésben kifejezetten megállapított kötelezettségek teljesítésében merül ki, hanem kölcsönösen felelnek a társaság céljának eléréséért, illetve az ezzel összefüggő egyéni érdekekért. Ennek a viszonnak a megjelölésére honosodott meg a „*Treuepflicht*” (bizalmi/hűség kötelezettség) kifejezés. Ez a kifejezés azonban nemcsak a feudális szociális- és erkölcsi kapcsolatokra való elképzelések miatt kérdéses, hanem azért is, mert azt a látszatot

kelti, hogy a társasági jog és a szerződések általános jogának alapvető eltéréséről van szó.¹⁰²

Ha egy üzleti vállalkozást vagy valamely szabadfoglalkozást közösen végeznek, akkor a tagok kötelessége nemcsak a titoktartás, hanem a többi tag tájékoztatása is az olyan eseményekről és történésekről, amelyek a társaság tevékenységi körét érintik.¹⁰³

Mivel ezek a kötelezettségek a tagsági viszonyból erednek és valamennyi tagot terhelik, ezek ún. szociális igények teljesítését elsősorban a tagok összességével szemben lehet érvényesíteni. Ezen túlmenően az ilyen igényeket egyetlen társasági taggal szemben pedig bármely társasági tag követelheti a korábban már kifejtett ún. *actio pro socio* nevezetű jogintézmény segítségével. (Lásd a személyegyedítő társaságok fejezetben.) Mindenesetre a teljesítést a társaságtól kell igényelni.

13.1.2. Hozzájárulási- és együttműködési kötelezettség (*Beitrag- und Mitwirkungspflicht*)

A *BGB* 705. §-a értelmében társasági jogi viszony akkor jön létre, ha a felek a szerződésben kölcsönösen kötelezik magukat arra, hogy a közös cél elérését elősegítik, és a megállapított hozzájárulásokat teljesítik.¹⁰⁴

a.) A hozzájárulási kötelezettségnek (*Beitragspflicht*) tehát alapvető fontossága van: nélküle nem jön létre a társaság. A tagok rendszerint hozzájárulás (*Beitrage*) nyújtására kötelezettek. (*BGB* 705. § ff.). A tagok hozzájárulása minden olyan teljesítés, amelyre a társasági szerződés által, a társasági cél támogatása érdekében magukat kötelezik.

Ezért a hozzájárulás fogalma tágan értelmezendő: beletartozik a pénzfizetése, a dolgok bevitele vagy átengedése, szolgáltatások teljesítése¹⁰⁵, egy mű előállítás, dolgok közös használatának engedélyezése, illetőleg szolgáltatások nyújtása, egyéb jogok vagy vagyoni értékek szerzése, mint pl.: szabadalmak (*Patenten*) átengedése, áruvédjegyek (*Warenzeichen*) vagy gyártási eljárások (*Herstellungsverfahren*), vagy akár egy már meglévő vállalkozás vevőkörének a megszerzése is.¹⁰⁶

¹⁰² A „*Treuplicht*” témájához kapcsolódó alaplűvek közül lásd: HUECK, A.: *Der Treuegedanke im modernen Privatrechts* (1947); Aktuális áttekintést kaphatunk Hüffertől: HÜFFER: *Zur gesellschaftsrechtlichen Treupflicht...* (1990) 59. ff.

¹⁰³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 46-47. pp.

¹⁰⁴ Uo. 45. p.

¹⁰⁵ *BGB* 706. § III: A legfontosabb alkalmazási esete az üzletvezetés.

¹⁰⁶ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 45. p.

Példa a hozzájárulásra: Két vegyipari vállalat, a *Pharma-Süd AG* (Rt.) és a *Lenne Gyógyszergyár (GmbH)* Kft, egy ún. érdekközösséget (*Interessengemeinschaft*) – polgári jogi társaságot (*BGB-G*) alapítanak, hogy gyógyszerkutatást folytassanak. A társasági szerződésen abban állapodnak meg, hogy a tagok többek között az alábbi hozzájárulásokat nyújtják: A *Pharma-Süd Rt.* kötelezi magát arra, hogy átfogó kutatási berendezéseinek-intézményeinek használatát a társaság számára engedélyezi, a *Lenne Gyógyszergyár* pedig átenged a társaságnak 20, a szerződésben pontosan megnevezett szabadalmat. A hozzájárulások mértékét nem feltétlen szükséges a társasági szerződésben megállapítani. Megállapítására ki lehet kötni a tagok többségi döntési jogosultságát, amennyiben a társasági szerződés a hozzájárulások felső határát megállapította és a hozzájárulások emelése esetére többségi döntést irányoz elő.¹⁰⁷

b.) A *BGB 707. §*-ának gyakorlati jelentőségű szabálya a hozzájárulási kötelezettséget a társasági szerződésben meghatározott mértékre korlátozza. Még veszteség esetén is csak akkor keletkezik pótbefizetési kötelezettség (*Nachschußpflicht*), ha ezt a társasági szerződésben kifejezetten kikötötték, vagy a szerződés utólagos megváltoztatása esetén ebben kifejezetten megegyeztek; ehhez azonban az összes tag hozzájárulása szükséges. A társaság a *735. §* értelmében csak a tagok likvidációjának vonatkozásában követelheti a részesedések szerinti fizetést a társasági vagyon összegét meghaladó tartozások fedezésére.¹⁰⁸

Tehát a törvényi szabályozás (*BGB 707. §*) szerint nem áll fenn utólagos hozzájárulási kötelezettség, e szerint tehát a tagok nem kötelesek a társasági szerződésben megállapított hozzájárulásukat utólag megemelni, vagy a veszteség miatt lecsökkent betétet kiegészíteni. A társasági szerződés megkötése után a hozzájárulási kötelezettséget csak a társasági szerződés megfelelő módosításával lehet megemelni. Ehhez pedig főszabály szerint minden érintett tag hozzájárulása szükséges. Ez a szabályozás azzal az előnnyel jár, hogy minden szerződő tag, már társaság létrejöttékor át tudja tekinteni, hogy mekkora terjedelmű lesz a hozzájárulási kötelezettsége. Más a helyzet pl. az egyesületek esetén, amelynél a hozzájárulást szabály szerint a tagok többségének közgyűlésen hozott döntésével meg lehet emelni. A *BGB 707. §*-ának alkalmazását viszont a társasági szerződésben kifejezetten, illetve bizonyos körülmények között ki lehet zárni.¹⁰⁹

c.) Ha egy tag valamely kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a szerződések jogának általános kártérítési (*Schadensatz*) szabályai alapján felel. Ez a felelősség azonban a *BGB 708. §*-

¹⁰⁷ BGH WM (1976) 1053, 1055. [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 33. p., Rz. 53.]

¹⁰⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 46. p.

¹⁰⁹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 34. p., Rz. 54.

a értelmében korlátozott: a tag csak azokért a kötelezettségekért tartozik gondossággal, amelyeket saját ügyeiben használ (*diligentia quam in suis*); a súlyos gondatlanság esetén azonban a *BGB* 277. §-a értelmében mindig felelősséggel tartozik.¹¹⁰

A tagok kötelezettségeiből kifejlődő igények esetében felmerül a kérdés, hogy kinek a rendelkezésére állnak ezek, és ki érvényesítheti azokat¹¹¹:

- a. A szerződésben megállapított hozzájárulások teljesítéséből és a kötelezettség megsértése miatti kártérítésből eredő igények alapvetően a tagok közösségéhez tartozó társasági vagyoni igényei; ezért a társaság hitelezői végrehajtás útján igényelhetik. Tehát a képviselési és ügyviteli joggal rendelkező társaságtagok érvényesítik ezeket a követeléseket a társaság nevében.
- b. Minden egyes társasági tagnak joga van ahhoz, hogy a többi tagtól kártérítést, illetve a kötelező hozzájárulás teljesítését követelje.¹¹²

A tagok egymáshoz való viszonya alapján minden tagnak együttműködési és vagyoni jogai vannak:¹¹³

- a. A legfontosabb közreműködési jog (*Mitwirkungsrecht*) az ügyvitelhez való jog (*Geschäftsführungsbefugnis*); ez kétség esetén minden egyes társasági tagot megillet. Egyes társaságtagok ügyviteli joga a *BGB* 710. §-a értelmében kizárható; ebben az esetben ezen tagokat ellenőrzési jog (*Kontrollrecht*) illeti meg. A társasági tagsághoz egyéb jogkörök is tartozhatnak, pl.: a felmondáshoz való jog (*BGB* 723. §), az alapvető kérdésekben való együttdöntés joga, különösen az alapító szerződés megváltoztatása esetén. Ezeket a jogköröket a társaságot létrehozó szerződésben módosíthatják, viszont teljesen eltörölni/megszüntetni nem lehet, mert ez az alapvető magánjogi elvek gúzsba kötéséhez, sőt a tagok jogainak megfosztásához vezetne.¹¹⁴
- b. A vagyoni jogokhoz (*Vermögensrecht*) tartozik mindenképp a nyereséghez, a végelszámolási javakhoz való jog, illetve a kiadások pótlásához való igény. A nyereségből való részesedés igénye főszabály szerint először csak a társaság megszűnésekor keletkezik

¹¹⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 47. p.

¹¹¹ Uo.

¹¹² BGZH 10, 91, 101, 25, 47, 49. Erre vonatkozó beható tanulmányát lásd: HADDING: *Acti pro socio. Die Einzelklagebefugnis*... (1966) op.cit.

¹¹³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 48. p.

(*BGB* 721. § I.); csak a hosszabb távra létrejövő társas viszonyok esetén lehetséges a nyereség elosztása minden üzleti év végén. (*BGB* 721. § II.) A társaság fennállása esetén esedékes követeléseket csak a tagok egészétől és nem az egyes tagoktól lehet követelni. Ha azonban a társaság hitelezője valamely tagtól azt követelte, hogy magánvagyonából elégítse ki a társaság tartozását és nem kapott kielégítést a társaság vagyonából, akkor fordulhat a társaság megszűnése előtt a többi taghoz.¹¹⁵

- c. E kétféle jogosultság közötti különbségtétel azért is fontos, mert az együttműködéshez való jog nem ruházható át, és az alapító szerződés sem teheti átruházhatóvá. Másként van ez a nyereségből, illetve a végelszámolásból származó vagyoni igények esetében: ezek a *BGB* 717. §-a értelmében átruházhatók és a jogosult társaságtagok hitelezői által zálogba vehetők.¹¹⁶

13.1.3. Társasági vagyon (*Gesellschaftsvermögen*)

A társasági cél eléréséhez összeadott vagyoni hozzájárulás révén nem jön létre elkülönült társasági vagyon, mivel az a tagok közösségének tulajdonává válik, s ezáltal egy osztatlan vagyonszösség tulajdon, ún. *Gesamthand*-tulajdon keletkezik. Ám ezt a sajátos társasági vagyont élesen el kell választani a tagok magánvagyonától. Az ún. *Gesamthand*-tulajdon felett a tagok tehát csak együttesen rendelkezhetnek. Itt azonban megjegyzendő, hogy ezen társasági közös tulajdon és az egyszerű közösségi tulajdon nem keverendő össze. (Elhatárolásukat lásd az erről szóló fejezetben.)

A társaság vagyona (*Gesellschaftsvermögen*) felöleli az összes aktívát (vagyontárgyakat, követeléseket és egyéb jogokat, még tényleges vagyoni jogokat is, mint pl. vevőkör, technikai know-how), amelyeket a tagok a közös cél követése közben szereznek. Ha másként nem rendelkeztek, akkor a társaság vagyonával a tagok közösen rendelkezhetnek.¹¹⁷

¹¹⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 48-49. pp. és 20. p., II. §, 3.

¹¹⁵ Ezt támasztja alá: BGZH 37, 299, 301. ff. és BGH WM 1971, 1451. az Kkt.-ra (*OHG*) vonatkozóan, továbbá a BGH NJW 1980, 339. f.; 1981, 1095. f. és BGZH 103, 72, 76. a polgári jogi társaságra (*BGB-G*) vonatkozóan. [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 49. p.]

¹¹⁶ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 49. p.

¹¹⁷ Uo. 52. p.

A BGB 718. § (2) bek. alapján a társasági vagyona tartozik továbbá mindaz a szerzemény, amihez a társaság az üzletvezetés alapján jutott, valamint azok is, amelyek ún. surrogatioval kerültek be e vagyoni körbe.¹¹⁸

a.) A társasági vagyona való szerzés (*Erwerb in das Gesellschaftsvmögen*) a BGB 718. § I. és II. értelmében háromféle módon valósulhat meg¹¹⁹:

- Nemcsak a hozzájárulások teljesítése, hanem azok ígérete által is: a társasági szerződés értelmében a tagokat kötelező hozzájárulási kötelezettség/díjfizetési kötelezettség a társasági vagyona tárgyát képezi (amelyen szükség esetén a társaság hitelezőinek zálogjoga állhat fenn).
- Más társaságoktól való jogügyleti vagy egyéb szerzések által: ha egy ügyviteli joggal rendelkező tag saját nevében a társaság érdekében tevékenykedik, akkor a társaságnak joga van a szerzeményre.
- „Surrogatio” (*dingliche Ersetzung*) által: a BGB 718. § II. értelmében a társaság vagyona képezi mindaz, ami a társaság vagyonához tartozó vagyoni értékű jog vagy a megrongálódott, elpusztult vagyontárgy helyébe lép; ide tartozik pl.: a kártérítési vagy biztosítási igény is.

b.) A társasági vagyona való rendelkezések kizárólag csak akkor hatályosak, ha azokat a képviselői joggal rendelkező vagy rendelkezők végzik. Ez nemcsak a dolgok dologi elidegenítésére, hanem a követelések bevonására is igaz. Egyetlen tag (egyszemélyes képviselői jog nélkül) nem érvényesítheti a társaság vagyona képező igényeket harmadik személyekkel szemben, nem követelhet saját maga számára, illetve az egész társaság számára teljesítéseket.¹²⁰

c.) A társaság vagyona a tagok összességét megillető különvagyona (elkülönített vagyontömeg), mely élesen elválk a tagok magánvagyonaától. Ezért a tagok valamennyi vagyona történő juttatásai, illetve minden a tagoknak a vagyonaból nyújtott kifizetés a jogi illetőség megváltoztatását jelenti, amely viszont csak jogügyleti átruházó aktussal valósítható meg.¹²¹

¹¹⁸ Ez utóbbi esetében arról a vagyona részről van szó, amelyet valamely társasági vagyona tartozó tárgy megsemmisítéséért, megkárosításáért vagy kisajátítása miatt kapott a társaság kártérítés ill. kártalanítás címen.

¹¹⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 52. p.

¹²⁰ Uo. 52. p.

¹²¹ Uo. 53. p.

13.1.4. Nyereségrészesedés és veszteségmegosztás (*Gewinn- und Verlustbeteiligung*)

Le kell szögezni azt, hogy a tagok a nyereségből és a veszteségből is egyenlően részesednek, hacsak a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik. Itt az azonban nem megengedett, hogy valamely fél pusztán a szerződés nyújtotta előnyökből részesedjen. Ez az ún. *societas leonina* tilalma.

13.1.5. Üzletvezetés (*Geschäftsführung*)

Amennyiben a társasági szerződés mást nem ír elő, a tagok a társaság üzletvezetésére nem csak jogosultak, hanem kötelezettek is. (*BGB* 709. § ff.) Az üzletvezetés a tagoknak a társasági cél követésére megfelelően alkalmazott tevékenysége.¹²²

A pjt. jellegéből adódóan nagy hangsúly esik a tagok személyes közreműködésre. A tagok ugyanis nem hoznak létre külön szervezetet a társaság tevékenységének a koordinálására, így az ügyvitelre főszabály szerint valamennyi tag jogosult. A törvény azonban lehetővé teszi, hogy a társasági szerződésben valamely tago(ka)t felhatalmazzanak ezen jogosultság gyakorlására.

A személyegyesítő társaságokról a *BGB* a következőket írja: a társasági szerződés hozza létre a tagok hozzájárulási kötelezettségét; ezek teljesítése képezi a társaság vagyonát; amely a tagok egészét illeti (kivéve, ha a társasági szerződés ettől eltérően rendelkezik). Felvetődik a kérdés, hogy ebben a még nem „kereskedőképes” (*handlungsfähig*) szervezetben ki a tevőleges fél. A személyegyesítő társaságok esetében a társaság tagjai: a társaság céljának követéséhez szükséges tevékenységüket ügyvitelnek, üzletvezetésnek (*Geschäftsführung*) nevezzük.¹²³

a.) Ezt a fogalmat tágan kell értelmezni, az üzletvezetés többféle tevékenységet is magában foglal. Jelentheti egyrészt az olyan tényleges cselekményeket, intézkedéseket, teljesítéseket is, mint például a termelés és az eladás tervezését és végrehajtását, a munkavállalók felvételét, utasítását és felügyeletét, a levelezéseket, a könyvitel vagy a munkaerő felügyeletét az üzemben, de jelenti másrészt a jogügyletekre vonatkozó cselekményeket, azaz a szerződések megkötését.

¹²² Vö. részleteiben EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 40. p., Rz. 65.

¹²³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 49-50. pp.

Azonban nem az üzletvezetés körébe tartozik az olyan jellegű döntések meghozatala, amelyek a társaságot ill. tagjait alapvetően érintik.

Tehát ezek, az ügyvitel fogalmi körébe nem tartozó, ún. „alapügyletek” („*Grundlagengeschäfte*”)¹²⁴, amelyek nem a társasági szerződés végrehajtását, hanem megváltoztatását teszik lehetővé. Ilyen alapvető jogügyletnek minősül pl. ezek viszonyára vagy az új tagok felvételére vonatkozó határozatok, a hozzájárulások emelése vagy csökkentése, a tagok kizárása, a társaság céljának megváltoztatása, az ügyvezetés és/vagy a képviselőlet újraszabályozása, a nyereség újbóli elosztása. Mindezek nem tartoznak az ügyvitel feladatkörébe, sokkal inkább a tagok hozzájárulása (szavazata) szükséges, kivéve, ha a társasági szerződés saját megváltoztatását többségi elfogadáshoz nem köti.¹²⁵

b.) A *BGB* 709. § I. értelmében az ügyvitel joga a társaság tagjainak közösségét illeti meg (önigazgatás alapelve, *Grundsatz der Selbstorganschaft*); ezért minden ügylethez valamennyi tag hozzájárulása szükséges (*BGB* 182. §§ ff.); ez történhet hallgatással vagy ráutaló magatartással is. Az együttes ügyvitel elve (*Grundsatz des Gesamtgeschäftsführung*) minden tagnak biztosítja azt, hogy nem folytatnak kereskedelmi tevékenységet a tudtán kívül; ugyanakkor azonban nehezesnek és időigényesnek bizonyul, mivel nem csak alkalmi, hanem folyamatos döntésekre van szükség. Ezért a társasági szerződés ettől eltérhet; maga a *BGB* is lehetőségeket kínál erre¹²⁶:

- Az ügyvitel joga a tagokat illeti, de többségi szavazás útján hozzák a döntéseket. Ha a társasági szerződés nem írja elő, hogyan kell a többséget meghatározni, akkor minden tagnak egy szavazata van. (*BGB* 709. § I.)¹²⁷
- A társasági szerződés az ügyvitel jogát egy vagy több tagra ruházhatja át; ebben az esetben a többiek ki vannak zárva az ügyvitelből (*BGB* 710. §), csak ellenőrzési joguk van a *BGB* 716. §-a alapján.
- Az összes tag együtt vagy a tagok egyenként rendelkeznek ügyviteli joggal (egyéni ügyvitel, *Einzelgeschäftsführung*); ilyenkor bármelyik tag megvétózhatja egy ügylet végrehajtását azzal a következménnyel, hogy a végrehajtás abbamarad.

¹²⁴ Vö. RGZ 162, 372, 374.

¹²⁵ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 20-21. Rz. 38.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 50. p.

¹²⁶ Ebből következően a kkt.-ra (*OHG*) és a bt-re (*KG*) érvényes az egyéni üzletvezetés elve (*Grundsatz der Einzelgeschäftsführung*). [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 50. p.]

¹²⁷ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 50. p.

c.) Az ügyvitelhez való jog a tagok el nem vonható /elvehetetlen jogaihoz tartozik, kötelezettség is egyben, mely alól a tagok nem vonhatják ki magukat. Kivétel csak a társasági szerződés által átruházott ügyviteli jog esetében létezik: a többi tag által fontos okból elvonható, vagy az ügyvitelre jogosult tag felmondása által megszüntethető (*BGB* 712. §); ebben az esetben ismételten az „együttes ügyvitel” (*Gesamtgeschäftsführung*) lesz érvényes a törvény 709. § I. értelmében.¹²⁸

Az üzletvezetésből kizárt tagot azonban nem illeti meg az ún. ellentmondás joga (*Widerspruchsrecht*), mivel ez az üzletvezetésre vonatkozó jog részét képezi. Megilleti ezen tagot minden további nélkül a tájékoztatáshoz ill. az ellenőrzéshez való jog (*Informationsrecht*, *BGB* 716. §), valamint a tagok – a társaság megszűnésekor jelentkező, az e sajátos és kényszerű helyzetből adódó – együttes üzletvezetési joga.¹²⁹

d.) Az ügyvitellel kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket a *BGB* 713. §-a határozza meg részletesebben, a megbízásra vonatkozó szakaszokra való utalással (*BGB* 664-670. §§). A megbízás más érdekeinek megfelelő ügyletkötés: a *BGB* 713. §-ára utalása kiemeli a társasági jogi ügyvitel bizalmi jellegét.¹³⁰

13.2. Külső jogviszony (*Außenverhältnis*)¹³¹

13.2.1. Képviselés (*Vertretung*)

A képviselés szerződés általi szabályozása

Amíg az ügyvitel a társaság belső jogviszonyaira vonatkozik, addig a képviselés – a felelősség kérdésével együtt – a külső jogviszonyokat érinti, ott jelenik meg. Tulajdonképpen az érem két oldaláról van szó, e két jogosultság nem feltétlenül esik egybe, éppen a diszpozitív szabályozásnak köszönhetően. Az ebből eredő variációs lehetőségeket még elemezzük.¹³²

¹²⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 51. p.

¹²⁹ *BGB* 711, 716, 744. §§.

¹³⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 51. p.

¹³¹ A *BGB-G* „külső jog”-ára (*Außenrecht*) vonatkozó, német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1766. p., *-al jelölt lábjegyzetében. A *Partnerschaft* kifejtését lásd: 1766-1805. pp.

¹³² HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 22. p., Rz. 39.

Egy hatékony jogügyleti kereskedelem érdekében, a társaságra „rátelepítenek”, egy képviseleti felhatalmazást (*Vertretungsmacht*). A képviselő utasításai/intézkedései közvetlenül gyarapítják társaság vagyonát és közvetlenül csökkenthetik is azt. Kötelmi jogi szerződések megkötése által (pl.: nyersanyagvásárlás) követelések és kötelezettségek keletkeznek. A követelések a társasági vagyon részeivé válnak, a kötelezettségek pedig minden tagot mint egyetemleges adósokat köteleznek a *BGB* 427. §-a értelmében.¹³³

A képviseleti jog szabályozását (tehát azon jogét, melynek jogosultja a társaság nevében valamennyi tagra vontkozóan érvényes akaratnyilatkozatot tehet) elsődlegesen a társasági szerződés adja meg. Tehát a polgári jogi társaság (*BGB-G*) esetén a képviseleti jog a *BGB* 714. §-a alapján megegyezik az ügyviteli jogkörrel, ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik. Ha a tagok nem jutottak egyezsége (ilyen szerződéses rendelkezés hiányában) vagy kétség esetén lép életbe a *BGB* 714. §-ába foglalt jogalkotói akarat. A *BGB* 709. § I és a 714. §-a szerint közös képviseleti jogosultság (*Gesamtvertretungsmacht*) jön létre. A tagok a képviselet során az együttes képviselet elve szerint járnak el: harmadik személyekkel kötött jogügyletek csak akkor hatályosak, ha azt az összes tag közösen kötötte.

Eszerint a tagok a társasági szerződésben felhatalmazhatnak valamely tagok ill. tagokat a társaság képviseletére. Amennyiben nem létezik ilyen szerződéses rendelkezés vagy az kétségbe vonható, a törvény alapján valamennyi társasági tagot együttesen illeti meg a képviseleti jogosultság. A *BGB* továbbá kimondja, hogy valamennyi jogügylethez az összes tag hozzájárulása szükséges, de itt is lehetővé teszi azt, hogy a tagok a társasági szerződésben ezen felhatalmazást a tagok többségének szavazatához kösse.

Egyszemélyes ügyvitel esetében kétség esetén a képviselet is egyszemélyes (*Einzelvertretung*). A tagok azonban a képviseleti jogot az ügyviteltől eltérően is meghatározhatják. Így megegyezhetnek abban, hogy minden tag önálló képviseleti jogkörrel rendelkezik, de egy ügylet megkötése előtt egy további tag hozzájárulását is megszerezte.¹³⁴

A képviseleti jogot ugyanolyan feltételekkel lehet megvonni, mint az ügyviteli jogot.¹³⁵

¹³³ *Treuhandcharakter der gesellschaftlichen Geschäftsführung*. [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 51.] p.

¹³⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 51-52. pp.

¹³⁵ A *BGB* 715. §-a utal a 712. §-ra. [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 52. p.]

13.2.2. Felelősség (*Haftung*)¹³⁶

Mivel a pjt. nem rendelkezik jogképességgel, de még csak részleges jogképességre utaló szabályokat sem találunk a *BGB*-ben (szemben a *HGB* kkt.-re ill. a bt.-re vonatkozó 124. §-val), a pjt. tagjainak a személyes felelőssége lép előtérbe.¹³⁷ Ezen felelősség pedig korlátlan és egyetemleges, tehát a pjt. bármely tagja a teljes tartozást köteles kielégíteni, magánvagyonára terhére. Itt emiatt tulajdonképpen egy kötelezetti egyetemlegességről beszélhetünk, aminek szabályait a *BGB* 424. §-ban találhatjuk meg.

Tehát, eltérően a kkt. (*OHG*) és bt. (*KG*) jogától, a polgári jogi társaság tagjainak ténykedéséből keletkező tartozásokért való felelősséget tárgyaló *BGB* 705. és az azt követő §§ speciális szabályokat nem tartalmaznak: a jogalkotók abból indultak ki, hogy a vonatkozó szabályozás az általános kötelmi jogi alapelvekből és rendelkezésekből adódik. A mérvadó rendelkezések egybecsengése nem hagyható figyelmen kívül; és a jogi helyzetet élénken megfogalmazott kérdések teszik még bonyolultabbá és vitássá. Ezek a kérdések csak a külső társaság kívülálló hitelezőivel szembeni kötelezettségeire vonatkoznak. A tiszta belső társaság esetében, egyedül a társaságon kívülre fellépő tag felelős.¹³⁸

Felelősségi elméletek

Ezeknek a problémáknak a megoldására a jogirodalom elméleteket hozott létre, melyekből mára már csak két egymással versengő vélemény maradt meg.¹³⁹ (Részletes ismertetését lásd a személyegyesítő társaságokra vonatkozó általános ismeretek leírásánál.)

A gyakorlatban ezen teoretikus különbségtétel nem jelenik meg élesen, tekintve azt, hogy a kötelezettség jellegében mindkét elméleti elgondolás a tagok személyes felelősségét hangsúlyozza ki, a különbséget a megközelítésbeli eltérés adja.

¹³⁶ Ezzel kapcsolódó beható tanulmány: BECK, M.: *Die Haftung der Gesellschafter bei der BGB-Erwerbsgesellschaften* (1997) op. cit.

¹³⁷ A pjt. jogképessége vitás a német jogirodalomban, erre nézve lásd a pjt. jogképességgel foglalkozó részét.

¹³⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 52. p. és 7. p., IV. § (*OHG, KG*).

¹³⁹ Ezek értelmező leírását lásd pl.: ULMER in *Münchener Kommentar (BGB)*³ (1997) 714. §-hoz, Rz. 23. ff.; WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) 276. p.; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 60. p., III. §; HABERSACK: *Die Haftungsverfassung in der GbR*, Jus (1993) 1. p.; WIEDEMANN: *Rechtsverhältnisse der BGB-Gesellschaften zu Dritten*, WM (1994) 1-19. pp.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 54. p.

— Az ún. „kettős kötelezettség” (*Dopperverpflichtung*) elve

A tagoknak a harmadik személyekkel szemben vállalt jogviszonyaiból – a német terminológiának megfelelően – egy ún. kettős kötelezettség származik, amelyből eredően a tagok nemcsak közösen felelnek a társaság vagyonával, hanem egyenként is a mindenkori magánvagyonukkal.¹⁴⁰

— Az ún. „járulékos tagfelelősség” (*akzessorischen Gesellschafterhaftung*) elve

Ez alapján a tagok a polgári jogi társaság tartozásaiért közösen a társasági vagyonnal felelnek, ugyanakkor a tagokkal szemben fennálló egyéb követelésekért a tagok magánvagyonukkal felelnek.¹⁴¹

A társasági tagok egyetemleges felelőssége

A *BGB* 733. I. és 735. szakaszai a tagok közös tartozásairól („*gemeinschaftlichen Schulden*”) beszél, melyeket a társaság vagyonából kell kiegyenlíteni. Ezeket a tartozásokat a „társaság tartozásainak” („*Gesellschaftsschulden*”) vagy „társasági közös tartozásoknak” („*Gesamthandsschulden*”) nevezi. Tehát a tagok mindegyike/összessége felel a tartozásokért, ezt a felelősséget a *ZPO* 736. §-a teszi egyértelműbbé: a hitelező egyetlen jogcím értelmében követelheti a tartozások kiegyenlítését a tagok összességétől. Ezért a kérdés csak az, hogy milyen feltételek fennforgása esetén lesznek a tagok egyazon hitelező kötelezettjei:¹⁴²

— A legfontosabb csoportot a szerződésből származó kötelezettségek (*Verpflichtungen aus Verträgen*) alkotják, ezeket a tagok maguk vagy a tagok nevében kötik harmadik személyekkel. Ezáltal kettős kötelezettség (*Doppelverpflichtung*) keletkezik: a tagok mindegyike az nemcsak egész társasági vagyonnal felel a tartozásokért; hanem a *BGB* 427. §-a értelmében a hitelező a tagok bármelyikétől követelheti a teljesítést. Ez a rendelkezés azonban csak a szerződést létrehozó tagokra igaz, a később belépő tagok vonatkozásában nem érvényesül.¹⁴³

¹⁴⁰ Vö. még: ULMER *Kommentar*² (1986) 714. §-hoz, Rz. 28. ff., HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 9. p., IV. § 1.; GRUNEWALD: *Gesellschaftsrecht*⁴ (2000) Rz. 109.; HÜFFER: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1998) 99. f.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 55. p.

¹⁴¹ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 60. § III. 2. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 55. p.

¹⁴² KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 55. p.

¹⁴³ BGZH 74, 240, 242. Az újabb német jogirodalomban találkozhatunk olyan nézettel, amely a „*Doppelverpflichtung*” elvetésének lehetőségét taglalják. Lásd például: WUNDERLICH: *Das Ende der Doppelverpflichtungstheorie?* WM (2002) 271-286. pp.

Ha a hitelezőt valamely tag teljesítés során megkárosítja, akkor a többiek is helytállni kötelesek ezekért a károkért.¹⁴⁴ A gazdagodási igényekkel (*Bereicherungsansprüche*) szemben is tagok közös kötelezettsége áll fenn.¹⁴⁵

Azt már megállapítottuk, hogy a pjt-nél a harmadik személyekkel kötött szerződésekből egy ún. kettős kötelezettség keletkezik, aminek következtében egyrészt a „*Gesamthand*” jellegű társaság ill. vagyona, másrészt maguknak a „*Gesamthand*-tagoknak” az egyetemleges kötelezettsége áll fenn. A törvényi kötelmi jogviszonyok esetében azonban csak az fog felelni, aki megfelel az adott törvényi feltételeknek. Ez alapján a jogellenes magatartásokból eredő kártérítési igényeknél mindenekelőtt a cselekvő társasági tag fog felelni, ám ő is csak akkor, ha neki ezen magatartás felróható. Itt tehát elsősorban meg kell vizsgálni a magatartást kifejtő tag felróhatóságát, s csak ennek hiányában kerülhet szóba a tagok egyetemleges felelőssége.

- Ha egy tag a társaság érdekében kifejtett tevékenysége közben jogtalan cselekményt (*unerlaubte Handlung*) végez, melyekért ő a 823 §§-ok értelmében harmadik személyekkel szemben felelősséggel tartozik, felmerülhet a kérdés, hogy ez a 3. személy kártérítési igénnyel fordulhat-e az egész társaság felé. A *BGB* 831. §-nak felelősségi szabályai nem alkalmazhatók: teljesítési segéd (*Verrichtungsgehilfe*) az, aki a társaság vezetőjének utasításai szerint tevékenykedik, utasításainak van alávetve; a tagok egyenlő jogúak a társas viszonyukban; tehát a tagok közötti utasítási jogkör nem értelmezhető (azaz a tagok egymás utasítására nem jogosultak).¹⁴⁶

A társasági tagok felelőssége a belső jogviszonyokban

Noha a tagok kifelé egyetemlegesen felelnek, ez a tény nem jelenti azt, hogy az a tag, amelyik elegett tett a hitelezői követelésnek, nem kérhetné a belső, azaz a tagok közötti jogviszonyban az

¹⁴⁴ BGZH 56, 355, 359 az esetben, ha polgári jogi társaságként (*GbR*) szerveződnek az ügyvédek (*Anwaltssozietät*); „Látszat-társulás” („*Scheinsozietät*”) BGZH 70, 247, 249; és az orvosi praxis-közösség (*ärztlichen Gemeinschaftspraxis*) BGZH 97, 273, 276.

¹⁴⁵ WESTERMANN, H. P.: *Bereicherungshaftung der Gesellschafter einer GbR*, ZGR (1977) 552. p.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 55-56. pp.

¹⁴⁶ BGZH 45, 311, 312., KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 57. p., REUTER in *Münchener Kommentar (BGB)*³ (1997) 705. §-hoz, Rz. 218. ff.; WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988) 262. p.; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 60. p., II. § 4. ALTMIPPEN: *Haftung der Gesellschafter einer Personengesellschaft für Delikt*, NJW (1966) 1017. p.

elszámolást. Tehát a tag a kötelezetti egyetemlegesség *BGB* 426. § szerinti szabályai alapján a tartozást teljesítő tag a kötelező kielégítése után követelheti a megtérítést a többi társasági tagtól.

Felelősség-korlátozás (Haftungsbeschränkungen)

Bár a rendelkezések alapján a pjt. tagjainak felelőssége korlátlanak tekintendő, mégis lehetnek bizonyos felelősségi korlátozások. Így pl. *Hohloch* etekintetben kétféle módot különböztet meg. Eszerint létezik egyrészt arra lehetőség, hogy a tagok a hitelezővel egy adott jogügyletre vonatkozóan megállapodjanak abban, hogy a felelősség a társasági vagyonna terjedjen ki. Ez az ún. individuális, azaz a konkrét jogügyletre vonatkozó felelősségi korlátozás (*individuelle Haftungsbeschränkung*). Másrészt szerinte arra is van mód, hogy az „társaságvezető-tagok” („*Gesellschaftsführer-Gesellschafter*”) a társasági szerződésben már előre korlátozzák a képviseleti jogosultságot. Ekkor a többi társasági tag csak a társasági vagyonnal tartozik helytállni. Így amennyiben az eljáró tag nem fedte fel ezen korlátozást, úgy ennyiben felhatalmazás nélkül cselekedett. Ezért ő maga teljes mértékben és – ha a képviseleti jogosultsággal nem rendelkezett – magánvagyonával fog felelni a *BGB* 179. §-a keretében. Ezt egy általános jellegű, azaz generális felelősségi korlátozás (*generelle Haftungsbeschränkung*). Ez utóbbi esetben tulajdonképpen egy “korlátolt felelősségű pjt-ről” (*GbR mit beschränkter Haftung*) lenne szó.¹⁴⁷

13.3. A társasági viszonyok megszűnése (Beendigung des Gesellschaftsverhältnisses)

13.3.1. A társaság megszűnése (Beendigung der Gesellschaft)

A tisztán belsőtársaságként (*reine Innengesellschaft*) működő társaságoknál előforduló, kivételes esetektől eltekintve, a *GbR* nem kötelmi jogi kapcsolatban merül ki. A *GbR* ugyanakkor egy – a kereskedelmi társaságokkal (*Handelsgesellschaft*) és testületekkel (*Körperschaften*) való összehasonlításban természetesen ez kevésbé kifejezett – szervezeti felépítés, és minden egyéb vagyontömegtől elkülönített társasági vagyon rendelhető hozzá. Ebből az következik, hogy a pol-

¹⁴⁷ Ez az irányvonal érvényesülését lásd: BGHZ 61, 59, 67; NJW 1979, 2304, 2306; 1985, 619; SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1500. ff.; HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 23. p., Rz. 47. Példának lásd: „BGH, Betonbrecheranlage, 27.9.99 (BGHZ 142, 315) §§ 705, 714, *GbR-„mbH”, keine Haftungsbegrenzung durch bloße Erkennbarkeit des Haftungsbegrenzungswillens*”.

gári jogi társaság bizonyos események bekövetkezése esetén egyik pillanatról a másikra nem szűnhet meg; „*megszüntetése meghatározott időtartamban, és nem egy bizonyos időpontban megy végbe*”.¹⁴⁸ A társaság megszűnése egy három szakaszból álló, hosszabb folyamat eredményeképpen következik be.

Először is szükséges, hogy bekövetkezzen valamilyen, a társaságot megszüntető esemény bekövetkezése (*Auflösung*). Valamennyi társasági formára törvényben vannak meghatározva az egyes megszüntető okok.¹⁴⁹ Ezek azonban nem taxatív jellegű felsorolások, mivel a társasági szerződés még megjelölhet további okokat, amelyek a társaság megszűnését eredményezik.

A folyamat kezdete az ún. felosztatás (*Auflösung*), a vége pedig az ún. megszüntetés (*Beendigung*), a közbenső időszak a végelszámolás (*Auseinandersetzung*) vagy likvidáció (*Liquidation*).¹⁵⁰

13.3.2. A társaság felosztatása (*Auflösung*)

Ez azt jelenti, hogy a társaság a végelszámolás fázisába kerül. Ez a célváltoztatás folyamata (*Vorgang der Zweckänderung*) vagy az átalakulás (*Umwandlung*); ez a társaság létét nem érinti; azonban az eddig követett cél helyébe a likvidáció lép, felszámolás alatt álló társasággá válik (*Abwicklungsgesellschaft*).¹⁵¹

A társaság megszüntetése (*Beendigung*) jelenti a társaság végleges megszüntetését, mint önálló szervezetet; a társaság vagyonát felértékelték, a tartozásokat kifizették, a maradékot a tagok között felosztották: a társaságból és a hozzá rendelt közös vagyonból semmi sem maradt meg.

A felosztatás után, de még a megszüntetés előtt a felszámolás alatt álló társaság szerződéses célváltoztatás útján a *BGB* 705. §-a értelmében új társasággá alakulhat át. Ez történhet az eredeti cél követésére, de akár egy újonnan megállapított cél elérésére is. A folytatáshoz minden esetben valamennyi (még meglévő) tag hozzájárulása szükséges. Mivel a folytatás a társasági viszonyok (*Gesellschaftsverhältnis*) és a társasági közös tulajdon (*Gesamthandgemeinschaft*) lé-

¹⁴⁸ „*Beendigung vollzieht sich nicht in einem bestimmten Zeitpunkt, sondern in bedienem Zeitraum.*” HUECK, A.: *Das Recht der OHG*⁴ (1971) 340. p.

¹⁴⁹ *BGB* 723. és köv. §§; *HGB* 131. és köv. §§.

¹⁵⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 58. p.

¹⁵¹ *BGB* 730. §.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 58. p.

tét éppolyan kevésbé érinti, mint a felosztás, ezért szükségtelen a társasági vagyonhoz tartozó vagyontárgyak átruházása.¹⁵²

Megszűnési okok (Auflösungsgründe)

A megszűnési okokat (*Auflösungsgründe*) a *BGB* 723-728. §§-okban nem sorolja fel kimerítően; a magánjog általános alapelvein alapulnak, melyek a jogviszonyok megszűnését eredményezik. Az okok nem kötelező erejűek; a társaság alapító szerződése módosíthatja és kiegészítheti azokat. A legfontosabb okok a következők:¹⁵³

– A társasági tagok megállapodása (*Vereinbarung der Gesellschafter*)

A tagok közös megegyezésével történő szerződés-felbontás (*Aufhebung des Gesellschaftsvertrages*).¹⁵⁴ Ehhez főszabály szerint az összes tag hozzájárulása szükséges, viszont a társasági szerződés többségi szavazást is előírhat.

– Az időmúlás (*Zeitablauf*)

A puszta időmúlás (*Zeitablauf*), ha a társaság meghatározott időre jött létre. Ha a társaság működését hallgatólagosan tovább folytatják, akkor határozatlan idejű társasággá alakul át. (*BGB* 724. § 2. mondat)

– A társaság céljának elérése (*Errreichen*) vagy lehetetlenülése (*Unmöglichwerden*)

A társaság céljának elérése vagy lehetetlenülése esetét a *BGB* 726. §-a adja. Csupán a múltó lehetetlenülés nem elegendő a megszűnéséhez, de a társaság szünetelését eredményezheti. A *BGB-G* megszűnésének bekövetkeztéhez szükséges, hogy a cél elérésének lehetetlenülése tartós, nyilvánvaló és vitathatatlan legyen.¹⁵⁵

– A részesedések (részhányadok) egy kézbe kerülése

(*Die Vereinigung aller Anteile in einer Hand*)

„Egyszemélyi-társaság” („*Einmanngesellschaft*”) csak a jogképes testületeknél (különösen a tőkeegyesítő társaságoknál) jöhet létre. A személyegyesítő társaságoknál az elegendő szervezeti

¹⁵² KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 58. p.

¹⁵³ Uo. 58-59. pp.

¹⁵⁴ Ez a „felosztási/megszüntetési határozat” (*Auflösungsbeschluss*) útján történik.

¹⁵⁵ „Soll die Folge der Auflösung der BGB-Gesellschaft eintreten, so muss die Unmöglichkeit der Zweckerreichung eine dauernde, offenbare und ausgemachte sein.” RGZ 164, 129, 142; az ügyben ugyanolyan álláspont: BGZH 24, 273, 279.; BGZH 84, 379, 381.

önállóság hiányában a tagság ellenében nem jöhet számításba. Kivétel lehetséges akkor, ha egy részesedés (*Anteil*), külön szabály alapján, felelőssé tehető.¹⁵⁶

– A társasági tag halála (*Tod eines Gesellschafters*)

Egy tag halála esetén – a törvény közvetlen értelmezésekor - (*BGB 727. § I.*) a társaság megszűnik. Az elhalálozott tag helyébe a vagyon-elkülönítéskor az örökös vagy az örököstársak közössége lép. A *BGB 727. § II.* a felszámolás alatt lévő társaság esetén az örökösök számára lehetővé teszi azt, hogy szükség esetén az örökagyó ügyviteli tevékenységét tovább folytassák.

– Egy tag vagyonának csődje (*Konkurs*)

Ennek az esetkörnek a megszűnési okok közé kerülésének az a célja, hogy a közösen kötelezettek társaságba bevont vagyona a csődhitelezők javára használható legyen. A polgári jogi társaság ezzel ellentétben önmaga nem csődképes.

– Felmondás (*Kündigung*)

a.) Egy tag hitelezője általi felmondás, aki a kötelezettje társasági részesedését a *ZPO 859. I §-a* alapján zálogba vette; az eredményes zálogba vétel után a hitelező a kötelezett tag helyébe léphet, és követelheti a likvidációs eljárás lefolytatását.¹⁵⁷

b.) Tag általi felmondás; a *BGB 723. §* értelmében két eset különböztethető meg.¹⁵⁸

- ba) A határozatlan időre (*unbestimmte Zeit*), illetve egy tag életére létrehozott társaság felmondási ok nélkül bármikor felmondható/megszüntethető. Ez a rendes felmondás (*ordentliche Kündigung*) a társasági szerződésben felmondási időhöz köthető (*BGB 723. § I. 3.*), de egyéb módon nem korlátozható és nem zárható ki (*BGB 723. § III.*). Érvényes a határozatlan idejű felmondás is, ez azonban - ha nem fontos okból történik – kártérítési kötelezettséget keletkeztet (*BGB 723. § II.*).
- bb) A társaságot akkor is bármikor fontos okból fel lehet mondani, ha a társaságot határozott időre (*bestimmte Zeit*) hozták létre, vagy a felmondás felmondási időhöz kötött. A rendkívüli felmondás joga (*außerordentliche Kündigung*) azonban a *723. § III.* alapján kötelező szabály

A fent ismertetett okok a pjt. esetében feltétlenül érvényesülhetnek, a többi társasági forma esetében azonban némileg módosulhatnak ill. kiegészülhetnek az adott társasági formára

¹⁵⁶ Példa: „A” társasági tag az egyedüli „B” tagtárs kizárólagos örököse, ő a végrendeleti végrehajtáson (*Testamentsvollstreckung*) keresztül (vö. BGH NJW 1996, 1284, 1286) vagy egy utóörökség (*Nacherbschaft*) útján terheli meg.

¹⁵⁷ BGZH 116, 222, 229.

¹⁵⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 60. p.

irányadó törvényi rendelkezéseknek megfelelően. Pl.: *HGB, PartGG*. Az ezekre vonatkozó részeket a többi társasági formánál ismertetjük.

Mindenesetre az tény, hogy a megszüntető okok valamelyikének beálltával a társasági tagok addigi közös célkitűzése érvényét veszti, megváltozik. A közös cél ezután már a társaság megszüntetése lesz.

13.3.3. A vagyonfelosztás (*Auseinandersetzung*) vagy likvidáció (*Liquidation*)

A társaság megszüntetéséhez azonban le kell folytatni a szükséges megszűnési eljárásokat (*Auseinandersetzung*). A függőben lévő ügyletek, az ehhez szükséges új jogügyletek megkötése valamint a társasági vagyon megőrzése és kezelése tekintetében a társaság annyiban továbbra is fennállónak számít, amennyiben a megszüntetés célja azt megkívánja. Azonban a társaság megszűnésével – ha a szerződésből más nem következik – az ügyvezetéssel megbízott tagok üzletvezetési jogosultsága a megszűnik. Ettől kezdve az ügyvezetés valamennyi tógok együttesen illeti meg. Azokat a vagyontárgyakat, amelyeket valamely tag a társaságnak használatra átengedett, vissza kell adni. Ám e tag a véletlenül megsemmisült vagy megrongálódott tárgyért nem követelhet kártérítést.

A megszűnési eljárás során mindenekelőtt a társaság hitelezőkel szemben fennálló követeléseket kell rendezni (*Liquidation*). Amennyiben pedig e követelések még nem esedékesek vagy vitásak, a kielégítésükre vissza kell tartani a szükséges összeget. Ezután a fennmaradó társasági vagyonból vissza kell téríteni a tagi betéteket. Azokat a hozzájárulásokat, amelyeket nem pénzben teljesítettek, olyan értéken kell megtéríteni, mint amilyen értékkel bírtak a teljesítéskor. Azokért a betétekért, amelyek szolgáltatások teljesítéséből vagy vagyontárgyak használatának átengedéséből álltak, nem lehet megtérítést követelni. A követelések rendezését ill. a betétek visszatérítését, amennyiben az szükséges, át lehet váltani pénzre. Ha mindezek után maradt még rendelkezésre álló társasági vagyon, akkor azt fel kell osztani a társaság tagjai között, a nyereségből való részesedésük arányában (*Abwicklung*).

Abban az esetben, ha a társaság vagyona nem elegendő a közös adósságok rendezésére ill. a betétek visszatérítésére, a hiányzó részt a tagoknak kell pótolniuk, mégpedig olyan arányban, amilyenben a veszteségeket kell viselniük. Amennyiben valamelyik tag a ráeső részt nem kapta meg, a többi köteles a veszteségét egyenlő arányban viselni.¹⁵⁹

¹⁵⁹ *BGB* 730-735. §§.

Ez a szakasz a személyegyesítő társaságok esetében kizárólag a tagok érdekében megy végbe, mivel a társaság hitelezői a tagok személyes felelőssége által biztosítottak. A jogképes testületek esetén, különösen a tőkeegyesítő társaságoknál a hitelezőkért főszabály szerint csak az egyesület, illetve a társaság vagyona kezeskedik; ezért kötelező likvidációs előírások védik őket. Ezzel ellentétben a *BGB* rendelkezései a társaság vagyonekülönítéséről inkább diszpozitívak: a 731. § értelmében a 732-735 §§-ok csak „eltérő megállapodás hiányában alkalmazhatók”¹⁶⁰.

A törvényi előírások alapján a likvidáció az alábbiak szerint megy végbe:¹⁶¹

- a) A felmondás megszünteti a szerződéses ügyviteli jogkört; a felszámolás alatt lévő társaságban közösen gyakorolják az ügyvitel jogát (*Gesamtgeschäfts-führungsbefugnis*). (730. § II 2.)
- b) A társaságnak használat céljából átengedett dolgokat visszaszolgáltatják. (732. §)
- c) A társaság tartozásait a társaság vagyonából elégítik ki (733. § I.), ezután a tagok hozzájárulásait visszafizetik (733. § II.), ha a meglévő/rendelkezésre álló pénz, vagyon ehhez nem elegendő, akkor a társaság vagyonát fel kell értékelni (733. § III.).
- d) A fennmaradó vagyont a nyereségből való részesedés alapján felosztják a tagok között (734. §). Kivételes esetben azonban a kielégítési igény a felszámolási mérleg elkészítése előtt is érvényesíthető.¹⁶²
- e) Ha a társaság veszteséggel zár, mivel a társaság vagyona a tartozások és a hozzájárulások visszafizetésére nem elegendő, akkor a tagok a veszteségből való részesedésük erejéig fizetik meg a deficitet.

13.3.4. A társaság felbomlása, működésének befejezése (*Beendigung der Gesellschaft*)

Végül pedig utolsó lépésben: csak akkor lehet a társaságot megszüntetnek tekinteni, ha a társaságnak már nem áll fenn semmiféle követelése ill. kötelezettsége (*Vollbeendigung*). A személyegyesítő társaságoknál pedig a társaság megszűnése a fentebb tagolt eljárások lefolytatásával automatikusan következik be. Megjegyzendő, hogy a kkt., a bt. ill. a partneri társaság esetében azonban még kérni kell a társaságnak az adott nyilvántartásból való törlését. Igaz, ez már pusztán deklaratív jelentőségű.¹⁶³

¹⁶⁰ Nur „in Ermangelung einer anderen Vereinbarung”... , KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 60. p.

¹⁶¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 60-61. p.

¹⁶² BGH ZIP 1995, 1085.

¹⁶³ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 31-32. pp.

13.3.5. A társasági tagok személyi összetételében bekövetkező változás (*Gesellschafterwechsel*)

A társaságot a tagok kontinuitása jellemzi; tagcsere – a meglévő tagok kiválása, illetve újak belépése – lezajlásának a módja a következőképpen történhetett: a fennálló társaságot feloszlatták és felszámolták, és a helyébe a maradék tagokkal, illetve újakkal együtt új társaságot hoztak létre. Ez az eljárás azonban különösen a hosszabb időre létrehozott nagyobb összegű befektetési eszközzel rendelkező szerzeményi társaságok (*Erwerbsgesellschaften*) esetén adóügyi és más okokból is túlságosan hátrányos. Azért, hogy ezektől a hátrányoktól a társaságokat megszabadítsák, a 738. § I. és a 736. §-ok lehetővé teszik azt, hogy a felek a társasági szerződésbe belefoglalhatják a feloszlítás és a felszámolás nélküli társaságból való kilépés lehetőségét. Ma már az sem képezi vita tárgyát, hogy a már létező társaságba újabb tagokat szintén likvidáció és újjáalapítás nélkül lehet felvenni. Ha egy tag kiválása és egy másik belépése úgy megy végbe, hogy az egyik a másik helyébe lép, akkor a társasági részesedés átruházásáról beszélünk.¹⁶⁴

Mivel a személyegyesítő társaságoknál nagy hangsúly helyeződik a tagok személyére (lásd személyhez kötöttség “vezérelve”), a társaság létét alapvetően érinthetik a tagok személyében bekövetkező változások. Ez az egyik lényeges elhatárolási szempont a tőkeegyesítő társaságoktól, ahol is a tagváltozás nem hat ki a társaságra.

Ezek a változások olyan esetekre vonatkoznak, mint amilyen

- az egyes tag(ok) kiválása a társaságból,
- új tag(ok) belépése,
- a tagsági jogviszony átruházása vagy
- a tagsági jogviszony átörökítése.

Kiválás a társaságból (*Ausscheiden von Gesellschaftern*)

A *HGB* 1998-as reformja előtt valamely tag kiválása még a társaság megszűnéséhez vezetett, azonban a hatályos rendelkezések szerint ez ma már nem szolgál a társaságot megszüntető okként, pusztán az illető tag kiválását eredményezi. Ekkor a kiváló tag társasági vagyonban birtokolt része - mint „növekmény” - hozzájárul a többi társasági tagéhoz („*Anwachsung*”).¹⁶⁵

¹⁶⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 61. p.

¹⁶⁵ *HGB* 131. § (2) bek.

Belépés a társaságba (*Eintritt in die Gesellschaft*)¹⁶⁶

a személyegyesítő társaságoknál az új tagok felvételéhez mindig szükséges a többi tag beleegyezés. Ez egyfajta, a régi tagok ill. az újonnan belépő tag között létrejövő ún. „tagfelvételi szerződés” („*Aufnahmevertrag*”) keretében történik. Ettől az egyhangú hozzájárulástól azonban el lehet tekinteni abban az esetben, ha a társasági szerződésben már eleve rögzítették azt, hogy a tagfelvételhez elegendő a többségi határozat meghozatala. A tag a belépéssel tagsági jogviszonyba kerül és részesedést szerez a társasági vagyonban.

Tagsági jogviszony átruházása (*Übertragung der Gesellschafterstellung*)

Ahhoz, hogy valamely tag érvényesen ruházza át jogállását, nem csak az ő és a tagságot megszerző szerződése kell, hanem szükséges ehhez még a többi tag szintén egyhangú határozata. Ám ezt itt szintén nélkülözni lehet, amennyiben a társasági szerződésben már megállapodtak a szótöbbséggel történő hozzájáruláshoz. Ezen felül a társasági szerződés az átruházáshoz indokolást is alóíthat.

Tagsági jogviszony átörökítése (*Vererbung der Gesellschafterstellung*)

A személyegyesítő társaságok jogának egy igen problémás területét képezi, mivel a tagsági jogállás átörökítése a társasági jog és az öröklési jog metszéspontjában helyezkedik el. Itt ezért elsősorban azt kell tisztázni, hogy van-e örökösés ki tekintendő örökösnek az örökhagyó után. Ez utóbbi kérdés megválaszolásához az öröklési jog szabályait kell alkalmazni. Azonban azt, hogy az örökös megszerzi-e az örökhagyó után annak tagsági jogállását, már a társasági jogi szabályok fogják eldönteni.

E körben két lehetőség adódhat. Nevezetesen:

- a) van-e a törvény által szabályozott alapeset és
- b) létezik-e mód arra, hogy a tagok a társasági szerződésben kiköthessenek különféle – a tag halála esetén életbe lépő és a társaság folytatásáról szóló – klauzulákat (*Fortsetzungsklauseln*).

ad a.) A törvényben szabályozott alapeset

¹⁶⁶ Lásd például: „*OLG Celle, Eintritt in BGB-Gesellschaft, 6.12.01, §§ 705 ff BGB, aufgrund der Anerkennung eigener Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft (GbR) durch die neuere Rechtsprechung haften eintretende Gesellschafter nun auch für Altschulden der Gesellschaft; Reichweite des § 93 ZPO bei Rechtsprechungsänderung*”

Ez akkor érvényesül, ha a társasági szerződés nem tartalmazott az átörökítésre vonatkozó klauzulát. A *HGB* 1998-as reformja előtt valamely tag halála még a társaság megszűnését eredményezte, ám ez ma már nem így van. Az örökös ugyanis az öröklés révén olyan helyzetbe kerül, mint a társaságból kiváló tag, azaz megilletik azok a jogok, amelyek a kilépő tagot, így különösen az elszámolásra való igény. Tehát a tagok kötelesek neki kiadni mindazon vagyontárgyakat, amelyeket az elhunyt tag a társasági célokhoz való használatra átengedett. Továbbá az örököst fel kell menteniük minden társasági közös kötelezettség alól (ha az még nem esedékes biztosítékot adni), valamint kötelesek neki mindazt kifizetni, ami akkor járna a tagnak, ha a társaság megszűnne és elszámolásnak lenne helye.¹⁶⁷

ad b.) A társaság folytatásáról szóló klauzulák (*Fortsetzungsklauseln*)

Ezen klauzulák aszerint, hogy mennyiben száll át az örökhagyó korábbi tagsági jogviszonya az örökösre, különbözőfélék lehetnek:

— a társaság folytatásáról szóló, egyszerű klauzula (*einfache Fortsetzungsklausel*):

itt tulajdonképpen ugyanarról van szó, mint a tagnak a társaságból történő kiválása esetén; az örökhagyó tehát halálának pillanatában kiválik a társaságból és a többi tag tovább viszi a társaságot. Mivel az örökhagyó halálával megszűnik a tagsági jogviszony, az örökös csak az elhunyt vagyoni helyzetébe léphet, tehát pusztán azok a jogok illetik meg, mint amelyek a társaságból kiváló tagot;

— belépési klauzula (*Eintrittsklausel*):

ez a záradék annyiban különbözik az előzőtől, hogy itt a társasági szerződésben a fentiek mellett még azt is rögzítik, hogy az örököst megilleti az a jog, hogy felvegyék a társaság tagjai közé. De ez nem következik be automatikusan az örökléssel, mert itt szintén szükséges a többi tag és a belépő örökös közötti tagfelvételi szerződés;

— jogutódlási klauzula (*Nachfolgeklausel*):

a belépési klauzulától ez a záradéktípus annyiban tér el, hogy itt az elhunyt nem válik ki halálával a társaságból, hanem tagsági jogviszonya továbbra is fennmarad oly módon, hogy a jogviszony az örökösre ill. örökösre száll át. E a rendelkezést pedig már maga a társasági szerződés is tartalmazza.

¹⁶⁷ *BGB* 738. § (1) bek.

Amennyiben több örökös van, eltérnek az öröklésjogi ill. a társasági jogi szabályok. Ez esetben ugyanis örökösök közössége keletkezne, amely közösség megörökölné az elhunyt tagsági jogviszonyát. Az ilyen közösség azonban nem lehet személyegyesítő társaság tagja, tekintettel arra, hogy az elhunyt társasági részesedését az örökösök "Gesamthand" jelleggel örökölnék, aminek következtében a felelősségük csak az örökrészükre terjedne ki.¹⁶⁸ Azonban ez nem felel meg a személyegyesítő társasági jogi elveknek. Ezért az uralkodó nézet ezt a kollíziót úgy oldja fel, hogy a társasági jognak ad elsőbbséget („*Vorrang des Gesellschaftsrecht*”). Eszerint minden egyes örökös a örökrészének megfelelően az örökhagyó jogutódja lesz. A kkt-nél ez a szabály még annyiban kiegészül, hogy itt nem csak hogy több örökös jelenik meg, hanem valamennyi örökös kérheti, hogy biztosítsák számára a bt. beltagjának jogállását.¹⁶⁹

— minősített jogutódlási kluzula (*Qualifizierte Nachfolgeklausele*):

ez esetben a társasági szerződés egy vagy több személyt is kijelöl lehetséges jogutódként, továbbá ezen meghatározott személyek mellett még további személyek is örökösnek minősülnek. (Pl.: A, B és C kkt.-t alapítanak és a társasági szerződésben záradékban úgy rendelkeznek, hogy A halála esetén annak fia, D lép a helyére, de A örököse D mellett még E is.) Az öröklési jog szerint valamennyi örököstárs az örökhagyó jogutóda lesz, ám társasági jogilag csak egyetlen személy lehet az elhunyt tag jogutódja. Ekkor a társasági jog szabályai megelőzik az öröklési jogiakat. Azonban azt a tagoknak kifejezetten rögzíteniük kell a társasági szerződésben, hogy csak egyetlen meghatározott személy léphet az elhunyt helyébe, amennyiben ez a személy egyben örökösnek is tekintendő. Tehát e záradék kapcsán a tagsági jogviszonynak az örökhagyó halálával közvetlenül, teljes mértékben bekövetkező jogutódlásáról van szó.

A tagsági jogviszony öröklése esetében tehát két feltétel szükséges a jogutódláshoz: az egyik az örökös minőség fennállása, a másik pedig a társasági szerződésben rögzített jogutódlásról szóló klauzula megléte. Így azonban ütköznének egymással az öröklési jog és a társasági jog szabályai, ezért ilyenkor a társasági jogi szabályok az elsődlegesek, megelőzve az öröklési jogiakat. Hogy mégis ki nem tekinthető örökösnek? Azt már az öröklési szabályok döntenek el. Ennek tisztázása mindenekelőtt azért lényeges, mert ha az adott személy nem minősül örökösnek, akkor a jogutódlási klauzula révén a tagsági jogviszony közvetlenül nem örökölhető.¹⁷⁰

¹⁶⁸ BGB 2059. § (1) bek.

¹⁶⁹ HGB 139. §.

¹⁷⁰ WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 33-38. pp.

14. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ KERESKEDELMI TÁRSASÁGOK ÉS A CSENDES TÁRSASÁG¹⁷¹

14.1. A közkereseti társaság (*offene Handelsgesellschaft, OHG*)

A közkereseti társaság fogalma és jogi jellege

A közkereseti társaság tulajdonképpen a polgári jogi társaság alfajának tekinthető, mivel a pjt. karakterjegyein kívül olyan jellemzőkkel is bír, amelyekkel az nem rendelkezik. A kkt. ugyanis szintén olyan személyegyesítő társaság, amely egyben egy vagyonközösségi társaság, ún. „*Gesamthand* – társaság”, és amely nem minősül jogi személynek.

A kkt. – szemben a pjt.-vel – közös cégneve alatt felléphet a jogi forgalomban. Ezáltal a kkt. a külső társaságok közé sorolható, míg a pjt. nemcsak külső, hanem belső társaság is lehet.¹⁷²

A kkt.-re vonatkozó joganyagot a *HGB* 105–160. §§-aiban találhatjuk. A *HGB* meghatározása szerint a kkt. csak olyan társaság lehet, amelyet valamely közös cégneve alatt történő kereskedelmi tevékenység folytatására hoznak létre, amelynek tagjai közvetlenül és korlátlanul felelnek a társaság tartozásaiért, azaz a tagok felelőssége a társaság hitelezőinek felelősségével szemben nincs korlátozva.¹⁷³ Lényegi elhatárolási pont a kkt. és a pjt. viszonyában, hogy a kkt. közös cégneve alatt teljes jogú kereskedelmi tevékenységet folytat, tehát a *HGB* 1. § (2) bekezdésében definiált teljesjogú kereskedőnek (*Vollkaufleute*) minősül.¹⁷⁴

A *HGB* 1998-as reformja óta azonban megvan arra is a lehetőség, hogy kisipari tevékenységgel foglalkozó vállalkozások kkt. (ill. bt.) keretében működjenek.¹⁷⁵ Visszatérve a törvényi meghatározáshoz, elmondható, hogy amíg a pjt. bármely tetszés szerinti, eszmei céllal megalakulhat, addig a kkt. kereskedelmi tevékenység folytatására - mégpedig teljesjogú

¹⁷¹ Ezen megkülönböztetés rendszertani alapjának a *HGB* második könyvének címe tekinthető: „Kereskedelmi társaságok és a csendes társaság” („*Handelsgesellschaften und stille Gesellschaft*”).

¹⁷² Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) 5. p.

¹⁷³ *HGB* 105. § (1) KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 64. p., 7. § I. 1.; STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹ ... (1997) 134. p.

¹⁷⁴ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 26. p., Rz. 60.

¹⁷⁵ Ebben az esetben azonban a cégjegyzékbe való bejegyzés konstitutív hatállyal bír. y

kereskedői minőségben - jön létre. Amennyiben pedig a kkt. beszüntette teljesjogú kereskedőként történő működését, addig állhat fenn, amíg szerepel a cégjegyzékben.¹⁷⁶

Fontos, hogy elsődlegesen a társasági törvényt ill. a *HGB* 105-160. §§-ait kell alkalmazni egy kkt. esetében, mögöttes szabályként, azonban szubszidiárius jelleggel a *BGB* pjt.-re vonatkozó szakaszai is érvényesülnek.¹⁷⁷

A kkt. vagyonközösségi társaság és *nem jogi személy*. Ez azonban máig vitatott, mivel a kkt. a polgári jogi társaságtól abban különbözik, hogy zárt egységként lép fel a jogügyletek során. A kkt. tehát nem jogi személy, a *HGB* a 124. §-ában mégis kifejezetten kimondja, hogy a kkt. közös cégneve révén:¹⁷⁸

- jogokat szerezhethet ill. kötelezettségeket vállalhat,
- tulajdonnal rendelkezhet, más dologi jogokat és ingatlanokat szerezhethet,
- perelhet és perelhető,
- vagyonára végrehajtás vezethető és csődeljárás indítható.

Ebben a tekintetben a jogtudományban többen a kkt. *részleges jogképességről* (*Teilrechtsfähigkeit*) beszélnek.¹⁷⁹ Ezt a nézetet azonban a bírósági joggyakorlat részben elveti azzal az indokolással, hogy a társasági vagyon jogosultja csupán a tagok összessége, és a társaságot nem lehet elválasztani a tagok személyétől.¹⁸⁰ Bár létezik ezzel élesen szemben álló felfogás is, amelyik egyenesen a kkt. jogi személyiségéről beszél. Ennek hívei arra hivatkoznak, hogy mivel a *HGB* kifejezetten kimondja az ingatlanszerzés lehetőségét a közös cégnév alatt, a kkt. az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzéssel „jogi személlyé avanszál”.

Az azonban tény, hogy a fentebb említett *HGB* 124. §-a maga a törvény ismeri el a kkt. aktív és passzív perelési jogát. Itt szükséges azt tisztázni, hogy e tekintetben a társaság és a tagok, mint peres felek nem azonosak. Ugyanis folyhatnak perek a társaság és tagjai között, pl. amikor a kkt. pert indít valamely tagja ellen a szerződésben vállalt ellenszolgáltatás teljesítésére.

¹⁷⁶ *HGB* 105. §; *BGB* 705. §; *Beck – Handbuch der Personengesellschaften* (1999) 4-5. pp. A reform előtt azonban a teljesjogú kereskedői minőségének elvesztésével a társaság automatikusan megszűnt.

¹⁷⁷ A *HGB* 105. § (3) bekezdése szerint: amíg a kereskedelmi törvénykönyv másként nem rendelkezik, addig a kkt.-ra a 105-160. §§-ok mellett a *BGB* társasági jogi előírásait is alkalmazni kell. Először tehát a polgári jogi társaság létrehozásához szükséges szabályoknak kell fennállniuk: egy szerződésnek, amelyben a tagok kölcsönösen kötelezik magukat arra, hogy a közös cél elérését kölcsönösen segítik elő. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 64. p., 7. § I. 1/a.

¹⁷⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 66. p., 7. § I. 2.

¹⁷⁹ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 134. p.; A kkt. részjogképességére a bírósági joggyakorlatból is láthatunk példákat: RGZ 16, 16, 17/18; 102, 301, 302; 136, 266, 270 [HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 30-31. pp., Rz. 73., SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1123. p.]

¹⁸⁰ A bírósági joggyakorlatban több esetben azt támasztja alá, hogy a kkt. nem rendelkezik saját jogképességgel. például: RGZ 3, 57; 17, 365, 367; 79, 143, 146; 165, 193, 203. [HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 30. p.]

Természetesen, mivel a perben csak természetes személyek járhatnak el, szükséges társaság képviselője. Erre a *HGB* 126. § (1) bek. alapján valamely erre felhatalmazott tag jogosult. Ha pedig a tag jogi személynek minősül, a társaság képviselőjeként az illető jogi személy törvényes képviselője járhat el.¹⁸¹

A közkereseti társaság személyegyestítő társaság. Tagjai nemcsak természetes, hanem jogi személyek is lehetnek. A közkereseti társaság és a betéti társaság tagjai egyszerre más közkereseti és betéti társaságnak is tagjai lehetnek, viszont a polgári jogi társaság és az örökösársak közösségének tagja nem lehet kkt.- nek és bt.- nek tagja.

A kkt. kereskedelmi társaság, és mint ilyen a 6. § (1) bek. értelmében kereskedőnek számít. Aláírási joga van, köteles kereskedelméről könyvet vezetni (könyvelés), és köteles alávetnie magát a kereskedelmi ügyletekről szóló rendelkezéseknek.¹⁸²

A közkereseti társaság létrehozatala

A társaság létrejöttéhez legalább két tag szükséges, akik lehetnek belföldi és/vagy külföldi, jogi vagy természetes személyek. Nem lehet azonban alapító pjt., csendes társaság, nem jogképes egyesület vagy örökösársak közössége.¹⁸³

A létrehozók társasági szerződésben állapodnak meg a kkt. megalapításában, ám az érvényességhez nem feltétel az írásba foglalás, elegendő a szóbeli megállapodás is. A pjt.hez hasonlóan írásbeli forma itt is csak akkor szükséges, ha a szerződés olyan rendelkezést tartalmaz, ami az írásba foglalást, pl. tag hozzájárulása ingatlan. A bizonyítás megkönnyítése végett azonban tanácsos a felek megállapodását írásban is rögzíteni.

Mivel személyegyestítő társaság, ezért a *BGB* 705. §-a alapján társasági szerződéssel jön létre. A szerződés különösen a társaság belső kapcsolataira irányadó, a felekre kötelezettségeket keletkeztethet.¹⁸⁴ A *HGB* tagok viszonyára vonatkozó 110-122. §§-ai diszpozitív jellegűek, tehát csak akkor lépnek érvénybe, ha a társasági szerződés nem tartalmaz attól eltérő rendelkezéseket.

A *HGB* szabályainak értelmében a kkt. nem jöhet létre tiszta belső társaság formájában; mivel célja kereskedelmi tevékenység folytatása közös cég alatt, és mint ilyen harmadik személyekkel is jogi kapcsolatokat létesít, joghatásokat fejt ki. Azonban a külső kapcsolatok felvételére nem a társasági szerződés jogosítja fel a kkt.- t, hanem a cégjegyzékbe történő bejegyzés, vagy

¹⁸¹ *HGB* 124-126. §§; Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) 5. p.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 30-31. pp.

¹⁸² KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 66. p., 7. § I. 2.

¹⁸³ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 58. p.; KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 55. p.

¹⁸⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 67. p., 7. § I. 3/a.

pedig a tényleges üzleti tevékenység megkezdése által létesíthet jogviszonyokat harmadik személyekkel.¹⁸⁵

Az alapítás rendszerint két szakaszból álló folyamat:¹⁸⁶

1. a belső jogviszonyokban már a társasági szerződés megkötésével létrejön a társaság
2. azonban a külső jogviszonyokban (tekintettel a saját cégnévre) csak a cégbejegyzéssel tekinthető megalakultnak.

A cégjegyzéket (*Handelsregister*)¹⁸⁷ a székhely szerint illetékes bíróság vezeti. A bejegyzési kérelmet¹⁸⁸ valamennyi tagnak kötelező aláírnia és közjegyzővel kell hitelesíttetni. A bírósági eljárás költséggel jár. Amennyiben ezen bejelentési kötelezettséget megszegik, büntetést rónak ki. Az adatok megváltozását természetesen mindig jelezni kell a bíróság felé.

További változást jelent az 1998-as reform óta az, hogy a személyegyesítő társaságok (hasonlóan az egyéni vállalkozásokhoz) kötelesek utalni a cégnévben a konkrét jogi formára, s adott esetben a felelősség korlátozására is. Ez 1998-ig a tőkeegyesítő társaságoknál volt csak előírás.¹⁸⁹

A hatályosulást tekintve az mondható el, hogy a társaság kezdetének időpontja eltérően alakul a társaság belső ill. a külső viszonyaiban. A kkt. keletkezésére a belső, azaz a tagok egymás közötti ill. azoknak a társasággal való viszonyában a társasági szerződés megkötése az irányadó. Bár ennek időpontjáról eltérnek a vélemények: egyesek kifejezetten a társasági szerződés megkötésének időpontját tekintik mérvadónak, míg mások – s ez a többségi és uralkodó álláspont – a cégnyilvántartásba történő bejegyzéstől számítják a társaság megalakulását a belső viszonyokban. Ez a bejegyzés pedig konstitutív jelleggel bír, mivel ezen aktus révén nyeri el a kkt. a teljes jogú kereskedői minőséget.

A külső (harmadik) személyekkel való viszonyokban azonban a *HGB* 123. §-a alapján mindenképpen szükséges a nyilvánosságra hozatal. Ez kétfélemódon történhet meg: egyrészt cégnyilvántartásba történő bejegyzésével, másrészt pedig – amennyiben a kkt. a *HGB* 1. § (2)

¹⁸⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 67. p., 7. § I. 3/b.

¹⁸⁶ *HGB* 105-108. §§; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 149. p.; KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 56. p.

¹⁸⁷ *HGB* 8-16. §§

¹⁸⁸ A bejegyzési kérelem kötelező tartalmi elemei a következők: a társaság cégneve, székhelye; a tagok neve, lakóhelye, jogállása, valamint vagyoni hozzájárulásuk mértéke; a társaság tevékenységi köre; a képviseleti jog módja, ha (a főszabálytól eltérően) valamelyik tag ki van zárva, és annak feltüntetése, hogy a képviselők önállóan vagy együttesen jogosultak-e a képviseletre (mivel a harmadik személyek irányában csak ekkor válik hatályossá a képviselet).

¹⁸⁹ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) 5. p.

bek. szerinti alapvető kereskedelmi tevékenységet folytatja (*Grundhandelsgewerbe*) – a tevékenység megkezdésével, ha ehhez valamennyi tag hozzájárult.¹⁹⁰

Tagsági jogok és kötelezettségek

A kkt. tagjainak jogait és kötelezettségeit – a fentebb már többször is kifejtettekhez hasonlóan – a tagok egymáshoz való belső ill. a harmadik személyekhez való, azaz külső viszonyaik határozzák meg, amit elsősorban a társasági szerződés állapít meg. A nem szabályozott ill. a törvényben meghatározott kógens esetekre a *HGB* rendelkezései az irányadók. Ezek a jogosultságok és kötelezettségeknagyon hasonlóak a pjt.-hez.

a) A *tagsági jogokat* már a korábban megismert elhatárolási szempont alapján - tehát egyrészt a közös üzletvezetésre vonatkozó, másrészt pedig a vagyoni jellegű jogosultságok szerinti elkülönítésnek megfelelően - lehetne csoportosítani.

A *közös üzletvezetés* tartalmát alkotó jogosultságok:

- üzletvezetésben való részvétel (114. §),
- felvilágosításhoz és ellenőrzéshez való jog (118. §),
- szavazati jog a határozathozatal során (119. §),

A *vagyoni jellegű* jogsultságok körébe tartozik:

- nyereséghez való jog (120. §),
- likvidációs hányadhoz való jog a társaság megszűnése esetén (155. §).

b) A *tagsági kötelezettségeket* elsősorban a társasági szerződés határozza meg:

- a tagsági hozzájárulás teljesítésének kötelezettsége (111. §),
- üzletvezetési kötelezettség (114. §), ill.
- az ún. hűség kötelezettség (112. §).

Társasági szervezet

a. Üzletvezetés

Főszabályként üzletvezetésre valamennyi kkt. tag tagságából eredően jogosult, de egyben kötelezett is. A diszpozitív szabályozásnak megfelelően arra azonban van lehetőség, hogy a társasági szerződésben egy vagy több tagot feljogosítsanak a társaság ügyvitelével járó feladatok

¹⁹⁰ A kkt. harmadik személyekkel szembeni kapcsolatteremtésének időpontja azért is fontos, mert ettől függ a tagok felelőssége a *HGB* 128. §-a értelmében. A 123 §. (3) ezért mondja ki azt, hogy a kkt. hatályba lépésének időpontja a

ellátására. Ekkor ezen feljogosított tagok a társaság tevékenységében szokásos ügyviteli feladatok vonatkozásában kizárólagos jogokat élveznek. Mindazon kérdésekben pedig, amelyek ezen szokásos ügyviteli körön kívül esnek, a tagok gyűlése jogosult dönteni.

b. Képviselés

A főszabály szerint a társaság képviselőjére bármely tag jogosult. Társasági szerződéssel akár ki is lehet zárni valamely tag képviselői jogát. Ez a kizárás azonban csak akkor lesz érvényes, ha ezt a cégjegyzékbe is bejegyzik. A képviselő módját is meghatározhatják a tagok a társasági szerződésben, amit szintén kötelesek bejegyeztetni a cégjegyzékbe.

c. Felelősség

A kkt. tagjai közvetlenül és korlátlanul felelnek a hitelezők irányában. Közvetlenül, mivel nem szükséges először a kkt.-vel szemben érvényesíteni a követelést. A tagok felelősségének korlátozása pedig arra utal, hogy a tagok teljes magánvagyonukkal tartoznak helytállni a társaság tartozásaiért.

A tag felelőssége az elévülési idő elteltéig, tehát tagsági viszonyának a megszűnését követően is fennáll.

A közkereseti társaság megszűnése

A vonatkozó törvényi rendelkezések a *HGB* 131-144. §§-aiban találhatóak. A kkt. megszűnése is - a pjt.-hez hasonlóan - több fázisban következik be.

A megszűnési okok körében lévő különbségek említést érdemelnek. A társaság megszűnését (megszüntetését) eredményező okok a *HGB* 131. §-ában vannak megnevezve, amelyek nagyjából megegyeznek a *BGB*-ben felsoroltakkal. Eszerint a kkt. esetében is létezik az időtartam letelte, a tagok megszűnésre irányuló határozata, valamely tag halála (a társasági szerződés folytatást kimondó klauzulája hiányában), továbbá a tag ill. a hitelező felmondása az üzleti év végére szóló hat hónapos felmondási idővel.¹⁹¹

A pjt. szabályozásától eltérő, speciális rendelkezések a kkt. (hasonlóan a bt.-hez) esetében a következők:

- bírósági döntés eredményeképpen is megszűnhet a társaság, amely valamilyen lényeges indokon alapul;

tagok közötti megegyezés alapján nem lehet hátrányos harmadik személyekkel szemben. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*... (1998) 67. p., 7. § I. 3/c.

¹⁹¹ Természetesen a társasági szerződés tartalmazhat más megszűnési okokat is.

- sem a cél elérése, sem pedig a társasági cél lehetetlenné válása nem eredményezi a társaság megszűnését;
- a társaság megszűnését/megszüntetését valamennyi tagnak közösen be kell jelenteniük a bírósághoz, kivéve a társaság csődje miatti megszűnést, amikor ennek bejegyzése hivatalból történik.

Az átalakulás különböző formái közül nem mindegyik eredményezi a társaság megszűnését, ugyanis létezik a formaváltással bekövetkező átalakulás. Ezen átalakulási eset tekintetében megkülönböztethető a törvényből fakadó ill. a szerződésen alapuló átalakulás. Az előbbi esetében a társaság a tagok akaratától függetlenül alakul át másik társasági formává.

Például ha a kkt. már nem folytat teljesjogú kereskedői minőségének megfelelő tevékenységet, akkor a törvény erejénél fogva pjt.-vé alakul át. Ekkor az így átalakuló társaságnak az identitása nem változik meg: az így „tovább-létező” társaság marad a társasági vagyonnak és a korábbi társaság jogainak ill. kötelezettségeinek is az alanya. Ezért e társaság tulajdonképpen nem is szűnik meg.

Hasonló a helyzet a szerződésen alapuló átalakulásnál is. Ennek esete az, amikor egy kkt. azáltal alakul át bt.-vé, hogy amikor egy elhunyt tag örököse kérelemre a korlátozottan felelős tag helyét foglalja el a társaságban. Azonban, ha e szerződésen alapuló átalakulás nem formaváltoztatással következik be, hanem átruházás folytán, akkor ez már a társaság megszűnésével jár. Ilyen fordul elő az összeolvadás vagy a kiválás esetében.¹⁹²

A közkereseti társaság gyakorlati jelentősége

Németországban az utóbbi években a kkt.-alapítási kedv jelentősen csökkent. Ez a negatív tendencia leginkább a forgalmi adó statisztikákban mutatkozik meg. A súlypont az 1977-es testületi reform óta a kkt.-ről egyre inkább áthelyeződött a tőkeegyesítő jellegű kft.-k (*GmbH*) ill. a vegyes típusú kft. és társa. bt. (*GmbH & Co. KG*) irányába.

Kkt.-t napjainkban főként két okból alapítanak: egyrészt családtagok felvételére a kereskedő jellegű egyesvállalkozásokba, másrészt pedig az örökösödési adót csökkentendő, mivel a kkt. megalapítása öröklésjogi átmenetet képez valamely egyeskereskedő halálakor több örökös megléte esetén.¹⁹³

¹⁹² HGB 32, 131-144. §§; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 44-45. pp.

Mi a kkt. előnye?

- alkalmas társasági formának bizonyulhat ahhoz, a tagok munkaerejüket és meglévő teljes vagyonukat, tehát a teljes magánvagyonukat a társaság rendelkezésére bocsássák. Ez utóbbi tényező pedig alkalmas felelősségi alapot, így megfelelő fedezetet nyújt a társaság hitelképességének megítélése során;
- A kkt. gazdasági jelentősége a kiskereskedők vállalkozásával való hasonlóságon alapul. A tagok egyszemélyes ügyviteli és képviseleti jogköre biztosítja a nagyfokú mozgási lehetőséget a kereskedelmi forgalomban. A tagok korlátlan felelőssége megnöveli főleg a kisvállalkozások számára a hitelezést; a vállalkozás és az adósság nagyságával elhalványul annak a lehetőségének a jelentősége, hogy a hitelezők a magánvagyonból kielégítést nyerjenek.¹⁹⁴
- A kkt. nem minősül jogi személynek, kevesebb adót kell a tagoknak fizetni;
- Az önálló jogképesség lehetősége főleg az egyszemélyes vállalkozással rendelkező kkt. számára nagyfokú mozgékonytságot, rugalmasságot jelenthet az üzleti forgalomban.

Mi a kkt. hátránya?

- A magas hitelképesség folytán a tagok korlátlan felelőssége talán a legmarkánsabb visszatartó tényező.
- A több megbízhatatlan vagy alkalmatlan tag részvételével megvalósuló ügyvitel legszélsőségesebb esetben egy esetleges káoszt idézhet elő a társaság működésében, ami – a tagok személyes felelőssége folytán – a többi tagra is közvetlenül kihathat. A kkt. tagjait hatalmas kockázattal szembesíti: valamely tag elővigyázatlansága vagy megbízhatatlansága elegendő ahhoz, hogy az egész társaságot illetve annak valamennyi tagját tönkretégye. Ennek a veszélynek a mértéke nagyban függ attól, hogy hány tag vesz részt a társaságban, és mennyire ismerik egymást. Talán ez az oka annak, hogy a kkt. formájában történő vállalkozások alapítása az utóbbi évtizedekben ritka kivételnek számít.¹⁹⁵

¹⁹³ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 27. p., Rz. 61.

¹⁹⁴ A tagok fontos vagyontárgyakat ruháznak át családtagokra, hogy a hitelezők hozzáférését megakadályozzák. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 68. p., 7. § I. 4.

¹⁹⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 68. p., 7. § I. 4.

14.2. A betéti társaság (*Kommanditgesellschaft, KG*)

A betéti társaság fogalma és jogi jellege

A betéti társaság a közkereseti társaság mellett a másik személyegyesítő – kereskedelmi társaság. Így a jogalkotó e társasági formát szintén a *HGB*-ben szabályozza. A vonatkozó törvényi rendelkezések a kkt. szabályozását követő 2. fejezet 161-177.a. §§-aiban található. A 161. § (1) bek. alapján a bt. egy olyan társaság, amely közös cégneve alatt kereskedelmi tevékenységet folytat, még hozzá úgy, hogy legalább egy tagja a társaság hitelezőjével szemben csupán meghatározott vagyoni betétjének összegéig felel (kültag, *Kommanditist*), míg a többi tag a hitelezőkkel szemben korlátlanul köteles helytállni (beltag, *Komplementär*).¹⁹⁶

A bt. a kkt. különleges formája, amelytől abban különbözik, hogy a tagok egy részének felelőssége a társaság hitelezőivel szemben a társasági szerződésben meghatározott felelősségi mértékére korlátozódik.¹⁹⁷

A bt.-t a *HGB* 161-177. §§-ai szabályozzák; különösen a kültagok jogállása és a társaság hitelezőivel szembeni felelőssége van e szabályozás középpontjában. Egyebekben a 161. § (2) értelmében a kkt.-ra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni; ezért a 105. § (2) alapján a kereskedelmi jogi normák kiegészítésére a *BGB-G* jogára vonatkozó szabályaihoz kell visszanyúlni.¹⁹⁸

A bt. személyegyesítő társaság – akárcsak a kkt. – és mint ilyen természetes személyek, jogképes testületek és személyegyesítő kereskedelmi társaságok is létrehozhatnak bt.-t. Vagyonközösségi társaság és nem jogi személy; kereskedelmi társaság és ezért a *HGB* 6. § (1) bekezdése alapján kereskedelmi jogi értelemben vett *kereskedő*. Bár saját nevükben sem a beltag, sem a kültag nem tekintendők kereskedőnek.¹⁹⁹ A beltagok – mint a kkt. tagjai – a bt.-ben elfoglalt helyük alapján kereskedők, míg a kültagok nem.²⁰⁰

¹⁹⁶ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 163. p.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 95. p., 8. § I. 1.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 205. p.

¹⁹⁷ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 95. p., 8. § I. 1/a.

¹⁹⁸ Uo. 96. p., 8. § I. 1/c. Látható, hogy minden – a kkt. szabályozásától eltérő – rendelkezés a kültagnak a társasági hitelezővel szemben fennálló korlátozott felelősségéből ered.

¹⁹⁹ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 207. p., 4. pont; Vö. BGZH 34, 293, 296; 45, 282, 284.

²⁰⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 96. p., 8. § I. 1/b.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 207. p.

A betéti társaság szabályozásának sajátosságai a közkereseti társasághoz viszonylatában

A bt. és a kkt. szabályai különösen a társaság alapítása, későbbi megváltoztatása és megszüntetése terén egyeznek meg. A bt. néhány különlegessége:²⁰¹

- a. A társasági szerződésben minden egyes tag számára meg kell határozni a hozzájárulási- vagy betéti kötelezettséget, valamint a kültagok meghatározott felelősségi mértékre korlátozott felelősségét.
- b. A kültagok neveit felelősségük mértékének megjelölésével kell a bt.- vel együtt a cégjegyzékbe bejegyeztetni. Egyebekben a kültagok kiléte nem fedhető fel; anonímak maradnak. A bejegyzésről szóló hirdetményben csak a kültagok száma szerepelhet.
- c. A bt. a külső kapcsolatokban a cégjegyzékbe való bejegyzés által jelenhet meg. A bt. harmadik személyekkel szembeni effajta hatálya azonban már akkor is bekövetkezik, ha a bt. megkezd az üzleti tevékenységét, feltéve, ha kereskedelmi tevékenységről van szó. Erre az esetre írja elő a *HGB* 176. § (1) bekezdése azt, hogy a kültagok, amint hozzájárultak a kereskedelmi tevékenység megkezdéséhez, a bt. bejegyzése előtt létrejött tartozásokért a beltagok felelőségének megfelelően felelnek. Csak akkor hivatkozhatnak felelősségük korlátozottságára, ha a hitelezők előtt nyilvánvaló volt, hogy csak mint kültagok voltak részesei az üzleti tevékenységnek. Ezért fontos a kültagok számára, hogy az üzleti tevékenység megkezdésével a társaság bejegyzéséig várjanak.

A bejegyzés előtt nem bt. jön létre, hanem polgári jogi társaság: a kültagoknak nevezett társaságtagok csak a meghatározott felelősségi mértékük erejéig kötelezettek.

- d. A bt. megszűnése megegyezik a kkt.- nál leírtakkal. Az egyetlen különbségről a *HGB* 177. §- a rendelkezik: Egy kültag halála nem eredményezi a tag kiválását, hanem a társasági részesedése az örököseire száll át. Mivel az örököstársak vagyonszössége nem lehet a társaság tagja, ezért minden örökös a rászálló örökhagyói társasági részesedéssel együtt közvetlenül a társaság kültagjává válik. Az örökhagyó végrendeleti öröklés szabályainak megfelelően is rendelkezhet a részesedéséről.

²⁰¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 96. p., 8. § I. 2/a-b-c-d.

A betéti társaság létrehozatala

A bt. – a kkt.-hez hasonlóan – szintén társasági szerződéssel jön létre, az ott meghatározottak szerint. Annyi az eltérés, hogy a kültag meghatározott összegig terjedő korlátozott felelősségében kifejezetten vagy legalább hallgatólagosan meg kell állapodni.²⁰² Ahogyan a kkt.-nál sem, a bt.-t megalapító társasági szerződés sem kötött formailag.

A betéti társaság cégnevében szerepelnie kell legalább egy személyesen felelős tag nevének.

A bt.-nél szintén a tagok szintén kötelesek bejegyeztetni a társaságot az annak székhelye szerint illetékes helyi bíróság cégnyilvántartásába. Többletelemként jelentkezik a tagok kérelmében az, hogy a bt. tagjainak meg kell nevezniük egyenként a korlátoltan felelős kültagokat, valamint meg kell jelölniük azok betétjei összegét is, ameddig felelőségük terjed. A közzététel során további lényeges különbség a kkt.-től, hogy nem kell közzétenni a bejegyzés teljes tartalmát, csupán csak a korlátozottan felelős kültagok számát. Tehát a közzétételi kötelezettség nem vonatkozik a kültagok nevére és a betétjük mértékére.

A hatályosulás tekintetében annyi a különbség, hogy a kültag korlátozott felelőssége nem a társasági szerződésben történő megegyezéssel lép hatályba, hanem – a *HGB* 176. § (1) bekezdésének értelmében – csak a bt. cégnyilvántartásba történő bejegyzésével.²⁰³

Tagsági jogok és kötelezettségek

A *HGB* 163. §-ának értelmében, a tagok egymás közötti viszonyát – hasonlóan a kkt.-hez – elsődlegesen a társasági szerződés határozza meg, másodsorban pedig a *HGB* 164-169. §§-ai, amelyek a kültag különleges helyzetét szabályozzák a társaságban. Kiegészítésképpen még alkalmazni kell a kkt., tagok egymás közötti jogviszonyára vonatkozó rendelkezéseit (*HGB* 109-122. §§). Végül a *HGB* 105. §-ára utalása következtében, utolsósorban a *BGB* pjt-re vonatkozó 705-740. §§-ai is alkalmazást nyerhetnek adott esetben.

A beltágok (*Komplementäre*) ugyanolyan helyzettel bírnak mind a belső, mind a harmadik személyekkel való külső jogviszonyokban, mint a kkt. tagjai.

A korlátozottan felelős kültag (*Kommanditist*) jogai ill. kötelezettségei kifejtést érdemelnek.

²⁰² BAUMBACH – DUDEN – HOPT: *HGB-Kommentar*³⁰ (2000) 161. §, 3/A.

²⁰³ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 48-49. pp.

a) A kültag jogai:

– a *HGB* 164. § alapján a kültag ki van zárva a társaság ügyviteléből. Nem jogosult az ún. ellentmondásra (*Widerspruchsrecht*) sem az ügyvitel körében hozott intézkedések ellen (*Geschäftsführungsmaßnahmen*), kivéve azokat a döntéseket, amelyek a szokásos üzletmenet körébe tartoznak²⁰⁴. A társasági szerződésben azonban a tagok – a diszpozitív szabályozásnak köszönhetően – megegyezhetnek abban, hogy a kültag mégiscsak részt vehessen a társaság ügyvitelével kapcsolatos feladatok ellátásában;

– a 166. § (1) bek-ben foglalt ellenőrzési jog (*Kontrollrecht*) a kültagot a társaság üzleti könyveibe és üzleti irataira vonatkozólag csak olyan céllal történő betekintési joggal ruházza fel, ami az év végi zárás mérlegének vizsgálatára terjed ki. Ezen túlmenő kontrolljog nem illeti meg a kültagot. A 166. § (3) bekezdése alapján csupán a nem szabályszerű ügyvitel ill. könyvvizetés alapos gyanúja esetén kérheti a kültag a bíróságtól, hogy kötelezze a többi tagot a mérleggel és egyéb ügyvitellel kapcsolatos irat bemutatására ill. az ezekre vonatkozó nyilatkozattételre.

Azonban a társasági szerződésben történő megfelelő szabályozással a kültag ezen 166. § szerinti ellenőrzési jogát ki lehet terjeszteni;

– a kültagot a 166. § (1) bek. alapján megilleti a felvilágosításhoz való jog;

– a nyereséghez való jogosultság csak a kültag betétjének mértékéig megfelelően lehetséges [*HGB* 167. § (1) bek.];

– a kkt. tagtól eltérően a bt. kültagja nem rendelkezik azzal a joggal, hogy indokolt esetben pénzt vegyen ki a társaság kasszájából (*HGB* 169. §).

b) A kültag kötelezettségei:

– a társasági szerződéssel vállalt kötelezettségének, nevezetesen a kültagi betét (*Kommanditeinlage*) teljesítésének kötelezettsége;

– a társasággal és tagjaival szembeni lojalitási, hűségi kötelezettség (*Treuepflicht*);

– az általános jellegű hűségi kötelezettség nevesített esete a versenytilalom (*HGB* 112. §) a *HGB* 165. § alapján nem terheli a kültagot, bár a felek megállapodhatnak ettől eltérően.²⁰⁵

²⁰⁴ BAUMBACH – DUDEN – HOPT: *HGB-Kommentar*³⁰ (2000) 164. §, 1/B.

²⁰⁵ *HGB* 164-169. §§; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 49-50. pp.

A betéti társaság szervezete

Az előző részhez hasonlóan is a kültagra vonatkozó speciális szabályozást emeljük ki. A kültag jogállását az üzletvezetés, a képviselet ill. a felelősség körében fejtjük ki.²⁰⁶

a.) Üzletvezetés

A HGB 164. §-a értelmében valamennyi beltág jogosult a bt. önálló ügyvezetésére²⁰⁷. A kültag azonban ki van zárva a társaság üzletvezetéséből. A diszpozitív szabályozásból eredően ez azért lehetséges, hogy a felek a társasági szerződésben biztosítsák a kültag üzletvezetési jogát. Bár az is igaz, hogy a tagok gyűlésén a kültag a többi taggal azonos szavazati joggal rendelkezik.²⁰⁸

b.) Képviselet

A HGB 170. §-a kimondja, hogy a korlátolt felelősségű kültagok nem képviselhetik a társaságot a harmadik személyekkel való külső viszonyokban.²⁰⁹ Erre a törvény rendelkezése értelmében a beltágok jogosultak. Mivel ez a szabály a harmadik személyeket védi, tekintettel a kültagok korlátozott felelősségére, ezért ez a szakasz kógens jellegű. Tehát a tagok még a társasági szerződésben sem ruházhatják fel a kültago(ka)t, hogy képviseljék a társaságot a külső, harmadik személyekkel való viszonyában, másként fogalmazva a kültag szervezeti jellegű képviseleti joggal (*organschaftliche Vertretung*) nem rendelkezhet.²¹⁰

Mindazonáltal az azonban lehetséges, hogy a kültag különféle jogügyletekben meghatalmazással (*Bevollmächtigung*) felruházva járjon el a társaság képviseletében²¹¹. Ennek megfelelően biztosítani lehet a kültagnak e körben valamilyen cselekmény elvégzésére szóló meghatalmazást²¹², cégjegyzési meghatalmazást²¹³, általános meghatalmazást²¹⁴. Ha a tagok a kültag ezen jogáról szóló megállapodásukat a társasági szerződésben rögzítették, csak a kültag beleegyezésével szűnhet meg és kizárólag lényeges indokból lehet megvonni. Amennyiben pedig ezt a megállapodást a társasági szerződésen kívül biztosították, az általános szabályok szerint szűnik meg és vonható vissza.

²⁰⁶ HGB 164-176. §§; STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 163. p.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 50-52. pp.

²⁰⁷ „Alleinige Geschäftsführungsbefugnis der Komplementäre.”

²⁰⁸ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 50. p., Rz. 146.

²⁰⁹ BGZH 41, 367, 369; 51, 198, 200.

²¹⁰ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 51. p., Rz. 147.

²¹¹ „Rechtsgeschäftliche Beteiligung an der Vertretungsbefugnis”.

²¹² „Handlungsvollmacht” HGB 54. §.

²¹³ „Prokura” HGB 48. és köv. §§.

²¹⁴ „Generalvollmacht” BGB 164. §.

c.) Felelősség

A kültag felelősségére vonatkozó szabályokat a *HGB* 171-176. §§-ban találhatjuk.

Ahogy azt már megállapítottuk, a bt.- t a kkt.- től a tagok felelősségének mikéntje különbözteti meg. Amíg ugyanis a kkt. minden tagja egyetemlegesen és korlátlanul felelős a társaság hitelezőivel szemben, addig a bt.- nél egy vagy több tag felelőssége vagyoni betétje erejéig korlátozódik (kültag, *Kommanditist*), és legalább egy tagja korlátlanul felel a társaság tartozásaiért (beltag, *Komplementär*).²¹⁵

Noha a *HGB* 171. § (1) bek. 1. pontja értelmében a kültag személyesen, közvetlenül és elsődlegesen felel, mint egy beltag, de az ő felelőssége összességében korlátozott, feltéve, hogy a bt.- t és ezt a korlátozottan felelős személy(eke)t mint kültagot már bejegyezték a cégnyilvántartásba. Ugyanis abban az esetben a beltag módjára korlátlanul fog felelni, ha a bejegyzés előtt a bt. már megkezdte kereskedelmi tevékenységét és ebbe a kültag is beleegyezett. Nem felel korlátlanul, ha a társasági hitelező számára ismert a személy kültagi minősége.²¹⁶

A korlátozottan felelős betétes tehát csak a betét szolgáltatására köteles. Ha ezt a vagyoni hozzájárulást nem teljesítette, ennek erejéig a hitelezőkkel szemben közvetlenül, de csupán a teljesíteni ígért összeg erejéig felel. Így a kültagot betéti szolgáltatásán túlmenően más egyéb kötelezettség nem terheli és a társasági tartozások miatt sem áll fenn a felelőssége. Azonban amennyiben a tag helyállni kényszerül, nem illeti meg a társasággal vagy a többi taggal szemben regressz-jog, azaz nem követelheti a kifizetett összeg megtérítését, mivel a hitelező esetleges kielégítésére kötelezte magát betétjének a szolgáltatásával. Ezzel szemben azonban a beltagok igénybe vehetik ezen regressziót, miután teljesítették a hitelező követelését.²¹⁷

A kültagi felelősség mértékét a kültagok vagyoni hozzájárulásának összege határozza meg, amit ezért felelősségi összegnek (*Haftsumme*) vagy felelősség betétnek (*Hafteinlage*) is neveznek. Ennek mértékét a törvény nem írja elő, azt a tagok szabadon állapíthatják meg a társasági szerződés létrejöttkor.²¹⁸

A betéti társaság megszűnés

A bt. megszűnése megegyezik a kkt.- nál leírtakkal. Az egyetlen különbségről a *HGB* 177. §-a rendelkezik: Egy kültag halála nem eredményezi a tag kiválását, hanem a társasági részesedése

²¹⁵ *HGB* 161. §.; KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 95. p., 8. § I. 1/a.

²¹⁶ *HGB* 176. § (1) bek.

²¹⁷ *HGB* 171. § (1) bek. 2. p.

²¹⁸ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 96-97. pp.; KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 94-95. pp.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 205-206. pp.

az örökösre száll át. Mivel az örökösársak vagyonszövetség nem lehet a társaság tagja, ezért minden örökös a rászálló örökösársi társasági részesedéssel együtt közvetlenül a társaság kültagjává válik. Az örökösárs végrendeleti öröklés szabályainak megfelelően is rendelkezhet a részesedéséről.²¹⁹

A jogirodalom továbbá számon tart egy további bt.- t megszűntető okot, amit a törvény nem szabályoz. Ez alapján az utolsó kültag kiválásával a társaság megszűnik bt.- nek lenni, amennyiben marad még legalább két kültagja. Ilyenkor a tagoknak fennáll az a lehetősége, hogy véglegesen megszűntessék a társaságot, avagy egy új belttag felvételével vagy egyik belttaggá minősítésével a társaságot ismét működőképessé tegyék.

Egyebekben a kkt.- ra vonatkozó rendelkezések az iányadók.²²⁰

A betéti társaság gyakorlati jelentősége

A betéti társaság formáját választók száma az utóbbi években jelentősen megemelkedett, aminek következtében népszerűségük mára gyakorlatilag a kft.-ével vetekedik. Alkalmazási területük az egészen kis családi vállalkozásoktól a – már tőkeegyesítő jegyeket is felmutató – kft. és tsa. bt.-ig terjed.

A bt. gazdasági jelentősége az elmúlt évtizedekben egyre inkább növekedett. Személyegyesítő társaságként nem köteles társasági adót fizetni, és szerkezeti felépítése lehetővé teszi nagy számú tag részvételét a társaságban. További előnyök származhatnak abból, ha a bt. átveszi egyetlen belttagjának szerepét; az így létrejövő *GmbH & Co. KG* elnevezésű társaságfajttal a személyegyesítő társaságok jogának határai kiszélesednek.²²¹

A leggyakrabban előforduló vállalkozások esetén két tipikus megjelenési formát figyelhetünk meg.

²¹⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 96. p., 8. § I. 2/d.

²²⁰ HGB 177. §; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 56. p.

A kft. & tsa. bt. (*GmbH & Co. KG*) egy olyan bt.-forma, amelynek egyetlen személyesen felelős tagja egy kft. Előnye az együttes közreműködés, a részvétel jogában (*Mitbestimmungsrecht*) ill. a számviteli jogban (*Bilanzrecht*) kereshető. (A következő fejezetben ezt a társasági formát – a speciális formáknál - részletesen kifejtjük.)

²²¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 96. p., 8. § I. 3.

a) *Családi bt. (Familien – KG)*

A bt. formájának választása megfelelő társasági formát biztosíthat azon családi vállalkozások számára, ahol olyan családtagokat szeretnének bevenni az üzletbe, akik nem kívánnak személyesen közreműködni vagy errenem alkalmasak. Így ezáltal ezeknek a személyeknek a korlátozott felelősséggel mégis megvan arra lehetőségük, hogy részt vegyenek a családi vállalkozásban.

Legtöbbször örökség útján jön létre, ami gyakran adózási okokból fordul elő. Nem ritkán a kis-kereskedőből a kkt.- n keresztül lesz bt. Ez az átalakulás leginkább akkor következik be, ha a tagok száma a következő generációra történő átmenetkor nagymértékben növekedik.²²² Egy kkt. esetében ugyanis a *HGB* 139. § (1) bek. értelmében az örökös a kültag jogállását szerzi meg.²²³

b) *Nyilvános-bt. (Publikums – KG)*

Sokkal fiatalabbnak számít a „tőkegyűjtőhelyként” működő *Publikums-KG*. Egy vagy több vállalkozó-tag létrehoz egy projektet, melynek megvalósítására alapítanak egy bt.- t. Ezen bt. a kültagok számára nyitva álló részesedéseit felkínálják a befektetni vágyó nagyközönségnek.²²⁴ Erre a formára a *HGB* 177.a. §-a tartalmaz rendelkezést. E bt. formánál tőkegyűjtés végett nagyobb számban vesznek fel kültagokat, mint a társaságban tisztán tőkés jelleggel résztvevő befektető tagokat (*Anlegergesellschaften*). A társasági szerződést számukra egy előre megfogalmazott blankettaszerződés jelenti.²²⁵ A gyakorlatban ez ezer vagy akár még több kültag meglétét is eredményezheti egy-egy ilyen társaságnál, amit úgy érnek el, hogy nyilvánosan ajánlják fel ezeket a kültagi pozíciókat. Az 1984-es adóreform előtt ezek a társaságok a kedvező adójogi feltételek miatt „adójáró-társaságként” („*Abschreibungs-Gesellschaften*”) is funkcionáltak.

E felemás karakterű személyegyesítő társasági formára, ami a testületi jelleget felmutató szerkezetéből fakad, a német Legfelsőbb Szövetségi Bíróság, a *BGH* külön, a nyilvános-társaságokra vonatkozó normaanyagot dolgozott ki. Ez a szabályozás gyakran a tőkeegyesítő társaságok jogával mutat hasonlóságot.²²⁶

²²² KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 96. p., 8. § I. 3/a.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 46. p., Rz. 131. a.

²²³ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 46p., Rz. 130.

²²⁴ KÜBLER 96. p., 8. § I. 3/b.; HOHLOCH 46. p., Rz. 131. b.

²²⁵ BAUMBACH – DUDEN – HOPT: *HGB-Kommentar*³⁰ (2000) 177 §, 1/A.;

²²⁶ Uo. 177 §, VIII 1/B.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 46p., Rz. 130.

14.3. A csendes társaság (*stille Gesellschaft, stG*)

*A csendes társaság fogalma és jogi jellege*²²⁷

A csendes társaságra vonatkozó szabályozás a *HGB* 2. könyv 3. Fejezet 230-236. §§-aiban található.²²⁸ A csendes társaságra a *HGB* ezen részében nem találunk konkrét törvényi definíciót, mivel ezek a szakaszok csak a társaság egyes fontos jellemzőit és azok jogkövetkezményeit taglalják. Ezért e társasági forma fogalmát csupán az egyes cikkelyekből összegyűjtött karakterjegyek alapján lehetne megadni.²²⁹

Eszerint a csendes társaság egy olyan jogképességgel nem rendelkező társaság, amelyben egy személy - a csendes társ (*stiller Gesellschafter*) - úgy vesz részt a más által folytatott kereskedelmi vállalkozásban, hogy kizárólag vagyoni betétet szolgáltat. Ez a betét azután az üzlettulajdonos (beltag, *Geschäftsinhaber*) tulajdonába megy át. Így a felek a társasági szerződéssel nem is hoznak létre társasági tulajdont. A csendes társ a szolgáltatott vagyoni betétjéért pedig majd részesedik a nyereségből.²³⁰ A csendes társaság ilymódon a polgári jogi társaság atipikus altípusának tekinthető: nem jön létre közös tulajdon, mert a csendes társ által biztosított tőke formailag a kereskedő tulajdonává válik, azzal sajátjaként gazdálkodik.

A csendes társaság mint belső társaság

Továbbá elmondható, hogy a csendes társaság egy ún. belső társaság (*Innengesellschaft*), mivel e társasági forma csak a tagok egymáshoz való relációját, azaz a társaság belső jogviszonyát illetően tartozik a társasági jogi szabályok hatálya alá. A csendes társ és a vállalkozó közötti kapcsolat tehát egy kötelmi úton, szerződéssel létrehozott ún. belső viszony. A tagok nem lépnek fel közösségként²³¹, a csendes társ nem mutatkozik meg kifelé, a harmadik személyek irányában, eképpen maga a társaság sem jelenik meg a külső viszonyokban, és ezért sem nevezhető keres-

²²⁷ *HGB* 230-236. §§; HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 107-109. pp.; KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 121-122. pp.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 236-239. pp.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 63-64. pp.

²²⁸ A *HGB* 2. könyv címe: „Kereskedelmi társaságok és a csendes társaság” (*Handelsgesellschaften und die stille Gesellschaft*). Ez a cím indokolja, hogy a csendes társaságot társasági formát a kereskedelmi társaságokat követően tárgyaljuk.

²²⁹ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 63. p., Rz. 201.

²³⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 105. p., 9. § I. 1.; *HGB* 230. §, 231. § (2) bek.

²³¹ A befektetések a beltág rendelkezési jogkörébe tartoznak, ezért nem jön létre vagyonközösségi társaság.

kedelmi társaságnak. Kizárólag az üzlettulajdonos jár el a harmadik személyekkel szemben és a saját vállalkozása, nem pedig a társaság számára.²³²

A csendes társaság, mint belső társaság kizárólag csak a tagok *kötelmi jogviszonyaiból* áll:

- a. A csendes társ kötelezettsége az, hogy a megígért hozzájárulását a beltág vagyonába teljesítse. A beltág a kereskedelmi tevékenységet a közös érdekeknek megfelelően folytatja, a csendes tagnak évente kifizeti a rá eső nyereségrészt és a társaság megszűnése esetén a kiválás utáni követelését.²³³
- b. Az ügyvezetés a beltág kizárólagos jogköre; a kereskedelmi törvény a csendes tag számára semmilyen beleszólási lehetőséget nem biztosít. Csak a *HGB* 233 § szerint ellenőrzési jog illeti meg, melynek értelmében megvizsgálhatja, hogy a nyereség- illetve a veszteségből való részesedése helyesen lett-e megállapítva. Ha elégedetlen a társaság ügyvezetésével, akkor felmondhat, és kártérítést követelhet.²³⁴
- c. Ezek a belső kapcsolatokat szabályozó rendelkezések a *HGB* 231. § (2) kivételével diszpozitívak. A társasági szerződés olyan rendelkezései, amelyek a csendes tagnak további jogokat és hatásköröket biztosítanak, felválthatják ezeket a diszpozitív szabályokat. Ilyenkor atipikus csendes társaságról beszélünk. Gyakorlati jelentőségük az alábbi jogoknak van:²³⁵
 - A csendes tag részt vehet a társaság ügyvezetésében; az is elképzelhető, hogy teljesen átengedi a társasági szerződés neki ezt a jogkört.
 - A csendes tag a tulajdonos vagyonának kötelmi jogi részesévé válik. Ezáltal a csendes tag gazdaságilag a kültag helyét veszi át.

Nincs közös cégnév, és a cégnévben sem lehet a csendes társ meglétét feltüntetni, még utalásképpen sem, így róla a társasággal ügyletet kötő felek nem szerezhetnek tudomást. Tehát a tagok közötti belső viszony nem is kerülhet nyilvánosságra, ezért kifelé a társaság tulajdonosának kizárólag a kereskedelmi tevékenységet folytató személy számít. Ebben tér el egymástól a csendestárs és a betéti társaság beltágjának jogállása: a korlátolt felelősségű beltág ugyanis szerepel a cégjegyzékben és kifelé, azaz a harmadik személyek irányában mint a bt. tagja szerepel.

²³² KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 105. p., 9. § I. 1/c.

²³³ Uo. 105. p., 9. § I. 2/a.

²³⁴ Uo. 105. p., 9. § I. 2/b.

A csendes társaság létrehozatala

A csendes társaság a csendestárs és a kereskedő által megkötött szerződés útján jön létre, aminél nem kötelező az írásbeli forma. A szerződés tartalmát is szabadon állapíthatják meg a felek. A társaság érvényes létrejöttéhez nincs szükség cégnyilvántartásba történő bejegyzésre.

Tagsági jogok és kötelezettségek

a) Az üzlettulajdonos jogai és kötelezettségei:

- jogosult és egyben kötelezett is a kereskedelmi tevékenységgel járó ügyvitelre, mégpedig kizárólag az üzlettulajdonos járhat el harmadik személyek irányában;
- ezen kereskedelmi tevékenység alapjaiban bekövetkező megváltoztatása azonban nem történhet meg a csendes társ beleegyezése nélkül, mint ahogyan a vállalkozás jogi formájának a megváltoztatása vagy új tagok felvétele sem;
- a csendes társ által biztosított betét az üzlettulajdonos tulajdonába megy át, azzal sajátjaként rendelkezik, de a felhasználás természetesen a csendestárssal való megállapodás alapján történik.

d. A csendes társ jogai és kötelezettségei:

- a társasági szerződés alapján köteles az abban megállapodott vagyoni betét szolgáltatására;
- vagyoni hozzájárulása arányában részesedik a társaság nyereségéből és viseli a veszteségeket. Ettől a törvényi rendelkezéstől azonban a felek a megállapodásukban eltérhetnek: a szerződés akár mentesítheti is a csendestársat a veszteségviselési kötelezettsége alól, ám a nyereségből valamilyen mértékben mindenképpen részesülnie kell. Tehát egyetlen korlát e téren az, hogy a csendes társnak a nyereségből való részesedéshez fűződő jogát érvényesen kizárni nem lehet (*HGB* 231-232. §§);
- a csendes társ ügyvitelre és képviselőre nem jogosult²³⁶;
- megilleti az ellenőrzés joga a társaság gazdálkodását illetően: betekinhet a könyvekbe és kérheti az éves mérlegbeszámoló rendelkezésre bocsátását [*HGB* 232. § (2) bek.].

Felelősség

A társasági kötelezettségeikért kizárólag a vállalkozás tulajdonosa tartozik felelősséggel, tehát a csendestárs nem. A csendestárs csupán a vállalt vagyoni betét szolgáltatására köteles. Ha ennek

²³⁵ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 105. p., 9. § I. 2/c.

²³⁶ A csendes társaságot sem a „csendes”, sem pedig a „tevékeny” tagok nem képviselik. A tevékeny tag nem a társaság érdekeit szem előtt tartva lép kapcsolatba harmadik személyekkel, hanem saját vállalkozása érdekében; senki sem mint társasági tag jelenik meg a külvilág felé.

nem tesz eleget, akkor az üzlettulajdonos, mint hitelező végrehajtást kérhet a csendestárs ellen, amelyben követelheti a lefoglalást és a részére történő átutalást a perrendtartásról szóló törvény (ZPO) 829, 835. §§ alapján.²³⁷

A csendes társaság megszűnése

Mivel a csendes társaságnak nincs vagyona, megszűnéséhez nem kell likvidáció (felszámolás). A törvény értelmében a megszűnési ok fennálltával követelheti a csendes tag a végelszámolási részesedésének kifizetését, melynek összegét egy különleges mérleg határozza meg. A megszűnési okok megegyeznek a polgári jogi társaságnál leírtakéval.²³⁸

Ha az egyik társasági tag csődbe jut, akkor a csendes társaság a *BGB* 728 § -a szerint megszűnik. Az üzlettulajdonos csődje esetén a *HGB* 236. (1) úgy rendelkezik, hogy a csendes tag a végelszámolási részesedését, mint csődhitelező érvényesítheti: tehát a többi (nem kedvezményezett) csődhitelezővel azonos szinten áll, és ugyanúgy részesül a csődhányadból.²³⁹

A csendes társaság jogi jelentősége

Mivel a csendestársaságot nem kell cégnyilvántartásba venni, ezért nem is nagyon lehet megállapítani azok számát és a befektetett tőke mértékét. Leggyakrabban akkor alapítanak ilyen társaságot, ha középtávon van szüksége az üzlettulajdonosnak a tőkére, vagy ha a befektető középtávon szeretné tőkéjét egy vállalkozásba investálni. Azonban mindkét fél számára a számviteli jogi nyilvánossággal járó követelmények jelenthetik ezen társasági forma vonzerejét.

²³⁷ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 64. p., Rz. 205.

²³⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 105. p., 9. § I. 3.

²³⁹ Uo. 105. p., 9. § I. 4.

15. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK SPECIÁLIS FORMÁI

Ebbe a csoportba a személyegyesítő társaságok olyan formái tartoznak, amelyeknek az elkülönítését az indokolta, hogy ezen speciális formák valamilyen különleges sajátossággal rendelkeznek a többi társasághoz képest. E körbe természetesen az alább megemlítésre kerülő társaságokon kívül még más formációt is lehet sorolni, de jelentőségükre tekintettel csak az alábbiakat részletezzük.²⁴⁰

15.1. A partneri társaság (*Partnerschaftsgesellschaft*)²⁴¹

Új társasági formák léteznek mind nemzeti, mind pedig európai síkon. A nemzeti oldalon a partnerségen (*Partnerschaft*) van a hangsúly, amely a szabadfoglalkozásúaknak belépést kíván biztosítani egy személyegyesítő kereskedelmi társasághoz hasonló társaságtípusba. Néhány módosítással a közkereseti társaság joga erre a társasági formára is alkalmazható.²⁴² A *Partnerschaft* azon problémák részbeni kiküszöböléséhez nyújthat segítséget, amelyek a vállalkozások szervezeténél lépnek fel a polgári jogi társaságnál (*BGB-G*).²⁴³

A Partnerschaft fogalma és jogi jellege

Az 1994-es törvény (*PartGG*)²⁴⁴ megalkotásával, partneri társaság (*Partnerschaft*) elnevezéssel – a XX. században először – új, önálló társasági formát hoztak létre a német jogban. E törvény szerint a partneri társaság olyan társaság, amelyben a szabadfoglalkozásúak tevékenységüket közösen összehangolhatják.²⁴⁵ Ily módon e társaság is személyegyesítő társaságnak tekinthető.

²⁴⁰ Karsten Schmidt mértékadó rendszerezésének fő irányvonalát követi a személyegyesítő társaságok speciális formáinak leírása. SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) III. Rész: *Das Recht der Personengesellschaften* IV. *Sondertypen der Personengesellschaften*: 56. §: *Die Kapitalgesellschaft & Co.*; 57. § *Die Publikumpersonengesellschaft*;

V. 58-60. §§: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*;

VI. (61. §), 62. §: *Die stille Gesellschaft*, (63. §)

VII. *Sonderrechtsformen*: 64. §: *Die Freiberufliche Partnerschaft*; 65. §: *Partenreederei*; 66. §: *Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung*.

²⁴¹ A *Partnerschaft* német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1875. p., *-al jelölt lábjegyzetében. A *Partnerschaft* kifejtését lásd: 1875-1880. pp.

²⁴² BGBl. I. 1994, 1744. Utalás a következő szakaszokban: PartGG 6. § üzletvezetésre, PartGG 7. §-tól a képviselőre és felelősségre, PartGG 9. §-tól a kiválásra, a megszűnésre és a likvidításra vonatkozóan.

²⁴³ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 16. p., Rz. 2. 9. pont. Megjegyzendő, hogy az ún. „kis részvénytársaságnál” („*kleine Aktiengesellschaft*”) ellenben nem egy új társaságfajtáról van szó, hanem a részvényjog deregulációjáról acélból, hogy az rt-t, mint jogformát vonzóbbá tegye.

²⁴⁴ *Gesetz über Partnerschaftsgesellschaften Angehöriger Freier Berufe vom 25. 7. 1994 (PartGG)*

²⁴⁵ Lásd a fogalommeghatározást: CREIFELDS – WEBER (Hrsg.): *Rechtswörterbuch*¹⁷ (2002) 1014-1016. pp.

Tagjai kizárólag olyan természetes személyek lehetnek, akik valamilyen szellemi szabadfoglalkozást gyakorolnak.²⁴⁶ Ezzel a szabadfoglalkozásúak társaság-alakításának lehetőségei kiszélesedtek, a tevékenységük közös folytatása a pjt. (*BGB-G*) mellett *Partnerschaft* formájában is lehetővé vált.

Maga a törvény a lényeges kérdéseket szabályozza: a szabadfoglalkozásúak felsorolását, a munkajoghoz való viszonyt, a névhez való jogot, az alapítás aktusát és a felelősséget, továbbá visszautal a *HGB* rendelkezéseire. Ezen túlmenően az 1. § (4) bekezdésben szubszidiárius, háttérjogként a *BGB* társasági jogi szabályainak alkalmazását rendeli el.

Szabályozását tekintve a partneri társaság tulajdonképpen a kkt. normaanyagára támaszkodik. Rendszertanilag a polgári jogi társaság és a közkereseti társaság közé sorolható:²⁴⁷

- személyegyesítő társaság, de nem kereskedelmi társaság;
- nem jogi személy, de neve alatt jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat, perelhet és perelhető;
- társasági vagyontöredék (*Gesamthand*) áll fenn a tagok között;
- egyetemleges a tagok felelőssége a társaság hitelezőivel szemben, azonban ez szerződés révén korlátozható.²⁴⁸

A Partnerschaft megalakítása és megszűnése

A társaság létrehozása a közkereseti társaságéhoz hasonlóan két lépcsőben történik: megkülönböztethetjük a belső jogviszonyokban és a külső jogviszonyokban, azaz a harmadik személyek irányában történő megalakulási stádiumot.

a.) a belső jogviszonyokban a társaság már a partnerségi szerződés (*Partnerschaftsvertrag*) megkötésével létrejön. A szerződést kötelező írásba foglalni és az alábbi elemeket feltétlenül tartalmaznia kell:

- a partnerség nevét és székhelyét,
- valamennyi szabadfoglalkozású tag nevét, foglalkozását és lakóhelyét,
- a partnerség tárgyát.²⁴⁹

Amennyiben a felek más egyebet nem rögzítenek a szerződésben, a belső jogviszonyban a *HGB* – egyébként diszpozitív jellegű – 110. §-116. § (2) bek. valamint a 117-119. §§-ai érvényesülnek.²⁵⁰

²⁴⁶ *PartGG* 1. §.

²⁴⁷ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 252. p.

²⁴⁸ Uo. 250-260. pp.

²⁴⁹ *PartGG* 3. § (1), (2) bek.

b.) A külső jogviszonyokban azonban csak a partneri jegyzékbe vételtől számíthatjuk a társaság létrejöttét, ezért a bejegyzés konstitutív hatállyal bír. A társaság bejegyzésére a társaság székhelye szerinti bíróság az illetékes. Ehhez az aktushoz valamennyi résztvevő közreműködése szükséges. Ha ezen bejelentési kötelezettségüket a partnerek megszegik, a bíróság bírságot szabhat ki. Egyébként maga a bejegyzési eljárás is térítésköteles.²⁵¹

A tagok jogai és kötelezettségei

Ezeket elsősorban a társasági szerződés tartalmazza. Emelett vissza lehet nyúlni a *HGB* 110. és köv. szakaszaihoz, amelyek egyébként a kkt. belső viszonyait is szabályozzák. Végül pedig a *PartGG* 1. § (4) bekezdésének felhatalmazásánál fogva háttérnormaként a *pjt.-re (BGB-G-re)* vonatkozó 705-740. §§ -ait is alkalmazást nyerhetnek.

a) Tagsági jogok

Valamennyi partnert megilletik egyrészt az együttes ügyvitelre vonatkozó jogok (*Mitverwaltungsrechte*), másrészt pedig a vagyoni jellegű jogosultságok (*Vermögensrechte*). Az együttes ügyvitelre vonatkozó jogok körében valamennyi tagot megilleti az ügyvitelhez való jog, bár a partneri szerződéssel fennáll annak a lehetősége, hogy ezt a jogot csak egyes tagok számára biztosítsák. Itt egyetlen korlátozás van csupán: kizárólag a szokásos ügyvitel keretein belül lehetséges a tag ügyvezetésből történő kizárása. Tehát csak a társaság vezetéséből lehet érvényesen kizárni a tagot, a saját szakmai szolgáltatásának teljesítéséből nem.²⁵²

A vagyoni jellegű jogosultságok közül a partnereket megilleti:

- a nyereség ill. veszteség viselésében való részvétel joga, a *BGB* 721-722. §§-ból kifolyólag;
- a partner társaságból való kiválása esetén igényt támaszthat a részesedésére;
- a *HGB* 110. § alapján követelheti költségeinek és kárának megtérítését.

b) Tagsági kötelezettségek

- a partner elsődleges kötelezettsége a hozzájárulás, ez esetben konkrétan szakmai jellegű szolgáltatás teljesítése, amelynek jellegét és terjedelmét a felek a partneri szerződésben rögzítik;
- emellett más egyéb hozzájárulás, mint amilyen a tőkebetét, a használat átengedése vagy más hasonló jellegű hozzájárulás teljesítése is szóba jöhet.²⁵³

²⁵⁰ *PartGG* 6. § (3) bek.

²⁵¹ *PartGG* 4. § (1) bek., 5. § (2) bek.

²⁵² *PartGG* 6. § (3) bek.

²⁵³ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 59. p.

A *Partnerschaft* megszűnése

A megszűnésre vonatkozó rendelkezések csak némileg térnek el a *HGB* szabályozásától. A partner halála, a csődeljárás megnyílta valamint a partner vagy a hitelező felmondása nem vezet a társaság megszűnéséhez, ezek csupán az illető tag kiválását eredményezik. Emellett a tagok a társasági szerződésben egyéb megszüntető okokat is megjelölhetnek. A megszűnést valamennyi tag köteles bejelenteni a cégnyilvántartást vezető bíróságnál.²⁵⁴

A *Partnerschaft* tagsági szervezet

a.) Az *ügyvitelre* vonatkozóan – amennyiben a partnerek külön nem állapodtak meg – a *HGB* 114. és köv. §§-ai az irányadóak. Ezen túlmenően azonban a partneri társaság ügyviteli szabályozás nem tér el kkt. rendelkezéseitől.²⁵⁵

b.) A *képviseltnél* is speciális szerződéses megállapodás hiányában a *HGB* 125. és köv. §§-ai kerülnek alkalmazásra azzal a különbséggel, hogy itt a partnereket nem illeti meg az aláírási jog.²⁵⁶

c.) A *társasági vagyonnak* a partnerség maga a jogosultja, úgy ahogyan a közkereseti társaságnál maga a társaság. Ennyiben tehát eltérnek ezek a társasági formák a pjt.-től.²⁵⁷

d.) *Felelősség*: A partneri társaság mellett az egyes partnerek is személyesen, magánvagyonukkal felelnek a társaság által vállalt kötelezettségek teljesítéséért.

A *partneri társaság* saját vagyonával felel a kötelezettségeiért. Továbbá végrehajtás is kérhető a társaság vagyonára.²⁵⁸

A *partnerek* egyetemlegesen, személyesen, közvetlenül, elsődlegesen és alapvetően korlátlanul felelnek, de lehetőség áll fenn a felelősség mértékének csökkentésére. Ezáltal a tagok akár egy előre megfogalmazott szerződési feltétel alkalmazásával egy vagy akár több partner felelősségét is korlátozhatják. A személyesen felelős tag azonban csak az lehet, aki a szakmai szolgáltatást elvégezte, irányította vagy felügyelte. Ezen túlmenően a felelősség korlátozása történhet egy bizonyos összeg erejéig is, ha egyúttal a kötelezettséget valamely - az adott társaság vagy az egyes tagok - foglalkozására vonatkozó felelősségbiztosítással szabályozták.

A *Partnerschaft* és tagjai, valamint a tagok közötti regressz-jog fennáll, a kkt.-re vonatkozó szabályozásnak megfelelően.²⁵⁹

²⁵⁴ *PartGG* 9. § (1) bek.

²⁵⁵ *PartGG* 6. § (3) bek.

²⁵⁶ *PartGG* 7. § (3) bek.

²⁵⁷ *PartGG* 7. § (3) bek.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 60. p.

²⁵⁸ *PartGG* 8. § (1) bek.; *PartGG* 7. § (2) bek.

A Partnerschaft jelentősége

A növekvő tőkeigény és a konkurencia erősödő nyomása szolgáltathat arra okot, hogy a szabadfoglalkozást folytató személyek tevékenységük gyakorlására ilyen kooperációkat hozzanak létre. Továbbá a partneri törvény viszonylag nagy a potenciális címzettjeinek köre, amelyeket a törvény fel is sorol az 1. § (2) bekezdésében. Így partneri társaságot alapíthatnak pl. az orvosok, gyógyszerészek, pszichológusok, ügyvédi kamarai tagok, adótanácsadók, építészek, újságírók stb. Itt elsősorban olyan társulásokra gondolt a jogalkotó, amelyek a pjt. jogi formájából nőttek ki. Mivel még újnak tekinthető társasági formációról van szó, nehéz megítélni a gyakorlati életben történő elfogadottságát.²⁶⁰

A partneri társaság bevezetésének hatása a pjt. gyakorlati alkalmazására

A *Partnerschaft* bevezetése óta, és azon törekvések miatt, hogy pl. egy ügyvédi-kft.-t legalizáljanak, a helyzet alapvetően megváltozott.

A fentiekre lássunk két példát:

- az ügyvédek társulása (*Sozietät von Rechtsanwälten*), amelynél a jövedelmek a társasághoz folynak be, és a nyereség vagy veszteség a tagok között megoszlik, egy polgári jogi társaság.²⁶¹
- A közös orvosi praxis [*Gemeinschaftspraxis von Ärzten; (Arztsozietät)*] gyakran működik pjt.-ként. A BGB 705 § szerinti közös cél, amelynek elérésére a közösség kialakul, a szakma közös gyakorlása.²⁶² Például, ha 120 fogorvos pjt.-t alapított, melynek célja az, hogy a tagok a fogorvosi praxissal kapcsolatos adminisztrációt közösen végezzék, és egy egységes adminisztráció és könyvvitel segítségével költségeket spóroljanak meg.²⁶³

Ami az ügyvédi közösségeket illeti, ezen a területen az elmúlt tíz év új lehetőségeket nyitott. A partneri társaságok létrehozásáról hozott törvény (*PartGG*) 1995. július 1-jei életbe lépését követően lehetségessé vált, hogy ügyvédek partneri társaságot (*Partnerschaftsgesellschaft*) hozzanak létre.²⁶⁴

²⁵⁹ *PartGG* 8. § (1), (2) bek.; HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 60-60. pp.

²⁶⁰ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 57. p.

²⁶¹ Vö: BGH BB 1960, 681. p., ill. FISCHER, U.: *Die Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes...*, WM (1981) 638-642. pp.

²⁶² Lásd: PALANDT: *Bürgerliches Gesetzbuch...* (1995), 705. §-hoz, Rz. 37 ff.

²⁶³ Vö: OLG Stuttgart JZ (1982).

²⁶⁴ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 24. p. Rz. 37. és Rz. 359. ff.

Miután a törvényhozó az ügyvédi közösségekről szólva (*Rechtsanwaltsgesellschaft*) a *BRAO*²⁶⁵ második fejezetébe beillesztette, az ügyvédeknek lehetőséget kínált ügyvédi kft.-k (*Anwalts-GmbH*) létrehozására.²⁶⁶ A *BRAO* szabályozása – legalábbis jogrendszer-tani szempontból tekintve – nem jelöl meg egy egyértelmű társasági formát – mint az a *PartGG* teszi, hanem csupán egy, az ügyvédek foglalkozási jogán keresztül meghatározott, speciális kft formát mutat be.²⁶⁷ A személyes felelősség kizárását az ügyvédi közösségben egy kötelező biztosítási összeggel megköthető szakmai kötelező felelősségbiztosítás megköthetése jelenti. Amennyiben a tagok ezt nem kötik meg, személyesen felelnek.²⁶⁸ Ebben az összefüggésben nem csoda, hogy mostanában már az ügyvédi részvénytársaság engedélyezését is kívánatosnak tartják, különösen mivel a „korlátolt felelősséget” ez a norma nem hordozza magában.²⁶⁹

Érdekes, hogy a *HGB* 6. § 2. bek. ill. a *GmbHG* 13. § 3. bek. és az *AktG* 3. § 1. bek. szerint a társaságok a jövőben a kereskedelmi jog hatálya alá tartoznak, habár a *BRAO* 59. c. és az azt követő §§ szabályai nem utalnak közvetlenül a Kft.- és Rt.-jogra.²⁷⁰

A Bajor Tartományi Legfelsőbb Bíróság (*BayObLG*) az ügyvédek kft.-vé (*GmbH*) társulását a foglalkozás közös gyakorlása céljából megengedhetőnek tartja²⁷¹. A Bíróság ezen döntését többek között azzal indokolta, hogy sem az újrafogalmazott Szövetségi Ügyvédi Rendtartás (*Bundesrechtsanwaltsordnung*), sem az új partneri társaságokról szóló törvény (*Partnerschaftsgesellschaftsgesetz*) az ügyvédi Kft. (*Anwalts-GmbH*) tilalmát nem tartalmazza. Különben is, ami a kft.-ről szóló joganyagot illeti, a kft.-ről szóló törvény szerint (*GmbHG* 1. §) nem ebben a társasági formában egyesülő ügyvédek kft.-jére vonatkozó engedély legitimál.²⁷² Ez a fejlődés a törvényalkotót arra indította, hogy törvényjavaslatot terjesszen elő az úgynevezett ügyvédi kft.-kről. Itt fő érdeknek az ügyvédi-kft. tagjai felelősségének a szabályozása számít. A törvényjavaslat egy „kereskedői felelősséget” (*Handelhaftung*) irányoz elő.²⁷³

²⁶⁵ *BRAO* (*Bundesrechtsanwaltsordnung*) 59 c – 59 m §§.

²⁶⁶ ZUCK: *Die berufsrechtliche Zulassung der Anwalts-GmbH*, AnwBl (1999) 297. p..

²⁶⁷ Ezt a nézetet vallja: RÖMERMANN: *Anwalts-GmbH im Wettbewerb*, GmbH-Rdsch (1998) 966, 968. pp.

²⁶⁸ Ez 5 millió DM összegben kerül kiegyenlítésre a *BRAO* 59. j § értelmében. (2002-es adat) [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 24. p., Rz. 37.]

²⁶⁹ HEUBLEIN: *Die Rechtsanwalts...*, AnwBl (1999) 304. [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 25. p., Rz. 37].

²⁷⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 25. p., Rz. 38.

²⁷¹ WM 1995, 23 ff.

²⁷² *BayObLG* WM 1995 23, 26.

²⁷³ A részletekhez lásd: HENSSLER, ZIP 1997, 1481-1487. pp.

15.2. A hajózási társaság (Reederei)²⁷⁴

A hajózási társaság a magyar társasági jogban ismeretlen jogintézmény, a speciális személyegyesítő társaságok közé sorolható. A hajózási társaság szabályozását a HGB 5. Könyvének (Tengeri kereskedelem, *Seehandel*) 2. Fejezetében (*Reeder und Reederei*) találhatjuk²⁷⁵. Ebben a részben a törvényalkotó a hajózási társaságot megelőző szakaszokban taglalja részletesen a hajótulajdonosokra (*Reeder*) vonatkozó rendelkezéseket is.²⁷⁶

A Reederei fogalma és jogi jellege

A tengeri kereskedelem ezen sajátos személyegyesítő társasági formájának törvényi fogalmát a HGB 489. §-ben találjuk, amely szerint: „amennyiben több személy valamely közös tulajdonában álló hajót közös számlára történő tengeri hajózás folytatására használ, hajózási társaság keletkezik. Abban az esetben, ha a hajó valamely kereskedelmi társaságé, akkor a hajózási társaságra vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók”.²⁷⁷

E meghatározásból megragadható a hajózási társaság fogalmának három lényegi eleme:

1. több személy részvétele szükséges; nem feltétel, hogy természetes személyek legyenek a tagok. Minimálisan kettő személy megléte elengedhetetlen, ha a tagok száma egy főre csökkenne, az a társaság megszűnését eredményezné;
2. a közös cél hajózási tevékenység kifejtése, mégpedig közös számlára;
3. a hajó megléte adja meg végül e társaság különleges jellemzőjét.

A tagok mint hajótulajdonos-társak (*Mitreederei*), egy-egy résszel bírnak ezen hajóból, ez az ún. hajórész (*Schiffspart*). Ezért ismeretes e társaság másik elnevezése is a „*Partenreederei*” („részhajózási társaság”).

²⁷⁴ A *Partenreederei* német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1889. p., *-al jelölt lábjegyzetében. A *Partenreederei* kifejtését lásd: 1888-1899. pp. Lásd még: SCHMIDT, K.: *Die Reederei als Handelsgesellschaft...* (1995) op. cit.; RUHWEDEL: *Die Partenreederei* (1973) op. cit.; SCHAPS – ABRAHAM: *Das Seerecht*⁴... (1978) op. cit.; PRÜSSMANN – RABE: *Seehandelsrecht*² (1983) op. cit.; SCHEGELBERGER – LIESECKE: *Seehandelsrecht*² (1964) op. cit.

²⁷⁵ HGB 484-510. §§.

²⁷⁶ HGB 484-488. §§.

²⁷⁷ A (*Partenreederei*) törvényi fogalmát a HGB 489. § I. és II. szerint: „Wird von mehrerer Personen ein ihnen gemeinschaftlich zustehendes Schiff zum Erwerb durch die Seefahrt für gemeinschaftliche Rechnung verwendet, so besteht eine Reederei.” HGB 489. § II. „Der Fall, wenn das Schiff einer Handelsgesellschaft gehört, wird durch die Vorschriften über die Reederei nicht berührt”

A hajózási társaság jogi jellege vitatott. A hagyományos nézet a *Reederei*-t egyszerű közös tulajdonnak (*Bruchteilsgemeinschaft*) tekinti.²⁷⁸ Ezen dologi jogi besorolás szerint nem egy társasági (hajó)résszel bír, hanem a hajóból tulajdoni hányaddal rendelkezik.²⁷⁹ Ezzel szemben az újabb felfogás már e speciális forma társasági jellegét emeli ki azáltal, hogy azt ún. *Gesamthand* – társaságok közé sorolja.²⁸⁰

Abban szinte egységes vélemény, hogy a hajózási társaság jogok és kötelezettségek alanya lehet.²⁸¹ Így perelhet és perelhető,²⁸² és vagyont csődeljárás alá lehet vonni.²⁸³

A Reederei társasági szervezete, a tagságok jogai és kötelezettségei

A tagok egymás közötti viszonyára – az eddigiekhez hasonlóan – elsősorban a társasági szerződés az irányadó. Amennyiben valamely esetre a szerződés nem tartalmaz rendelkezést, a *HGB* hajózási társaságra vonatkozó szakaszait kell megfelelően alkalmazni.²⁸⁴

A fentebb kifejtett társasági formákban ismeretlen fogalom az ún. ügyvivő hajós (*Korrespondentreeeder*) jogintézménye.²⁸⁵ E tisztséget az ún. hajózási igazgató (*Schiffssirektor*) ill. a hajózási üzletvezető (*Schiffsdisponent*) tölti be. A *Korrespondentreeeder* megválasztása kötelező, ha a társaság tagjai erről egyhangúlag döntöttek, többségi határozat esetén pedig lehetséges a kirendelés. Ez a személy nem lehet a hajózási társaság tagja. Bármikor vissza lehet hívni, de ez nem érinti a szerződésben meghatározott javadalmazásra vonatkozó igényét. A harmadik személyekkel való viszonyokban a *Korrespondentreeeder* a kirendelés erejéből kifolyólag jogosult bármely olyan jogügyletet és jogi cselekményt elvégezni, amiket egy hajózási társaság ügyvitelével rendszerint együttjár. Ez a *HGB* szerint magába foglalja különösen a hajó felszerelését, fenntartását, bérbe adását, a szállítmány, a felszerelés költségeinek és a hajókár összegének a biztosítását, valamint az ügyvitellel kapcsolatos pénzek átvételét. Ugyanezen terjedelemben a *Korrespondentreeeder* jogosult a hajózási társaságot bíróság előtt képviselni.²⁸⁶ Azon jogügylet révén, amelyik beletartozik ebbe a körbe, a hajózási társaság a harmadik személyekkel szemben csak akkor jogosult és kötelezett, ha az ügyletet az egyes társasági tagok

²⁷⁸ A *BGB* 1008. és 741. §§-nak megfelelően.

²⁷⁹ Vö. RGZ 71, 26, 27.

²⁸⁰ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1892. p. Az egyszerű tulajdonosi közösségi álláspont képviselőit lásd *i. m.*, 11. lábjegyzetben, a „*Gesamthand*” mellett érvelők (és műveik): 12. lábjegyzetben.

²⁸¹ OLG Hamburg, OLGE 23, 91.

²⁸² Vö. RGZ 42, 69, 70; 71, 26, 27; 82, 131, 132; RG, Recht 1919 Nr. 1570; JW 1933, 55; BGH, MDR 1960, 665.

[SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1893. p., 14. l.]

²⁸³ [SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1889-1893. pp.]

²⁸⁴ *HGB* 484-510. §§.

²⁸⁵ *HGB* 492. és köv. §§.

megnevezése nélkül kötöttek meg. A felsorolt jogosítványokat harmadik személyekkel szemben csak akkor lehet korlátozni, ha a korlátozás már az ügylet megkötésekor ismert volt a ezen külső személyek számára.

A *Korrespondentreeeder* a társasággal szemben köteles betartani azokat a korlátozásokat, amelyek felhatalmazásának terjedelmét meghatározzá. Továbbá köteles a meghozott határozatokhoz igazodni és a határozatokat végrehajtani. Új utakra és vállalkozásokra, rendkívüli javítási munkákra, valamint a kapitány kinevezésére ill. elbocsátására vonatkozóan azonban kérheti előzetesen a hajózási társaság határozatainak meghozatalát. A társaság ügyeiben a társaság rendes tagjainak gondosságával köteles eljárni. Mindezen kívül arra is köteles, hogy elkülönített könyvet vezessen a társaságot érintő üzletvezetéséről, ill. hogy az ehhez tartozó bizonylatokat, igazolásokat megőrizze. A tagok kérésére tájékoztatási kötelezettség is terheli a társaság bármilyen ügyére vonatkozóan, s a tagoknak bármikor köteles a társaság irataiba történő betekintést megengedni. Bármikor a társaság határozatára köteles a számlákat jóváhagyásra bemutatni.²⁸⁷

A társasági tagok (*Mitreeeder*) a hajórészük arányában kötelesek a társaság kiadásaihoz hozzájárulni, különösen a felszerelés és a hajó javítási költségeihez. A nyereségek ill. a veszteségek elosztása szintén a hajórészük nagyságához igazodik. Bármely tag bármikor és a többi tag hozzájárulása nélkül jogosult saját hajórészét egészben vagy részben elidegeníteni, amit be kell jegyeztetni a hajójegyzékbe. Abban az esetben, ha a hajórész elidegenítése következtében a hajó elveszíteni a jogot, hogy ún. birodalmi lobogót (*Reichsflagge*) használjon, akkor már valamennyi társasági tag hozzájárulása szükséges. Az elidegenítő tagot addig, amíg ő és a megszerző fél be nem jelentette az elidegenítést, továbbra is a társaság tagjának tekintik és a bejelentés előtt keletkezett minden kötelezettségért felelni fog a többi tagnak. A hajórészt megszerző fél már az elidegenítés időpontjában kötelezetté válik. Tehát az elidegenítés időpontjától kezdve annak bejelentéséig mind az elidegenítő, mind pedig a megszerző fél felelni fog az adott hajórészre vonatkozó kötelezettségeikért. A társaság tagjainak személyes felelőssége áll fenn a társaság kötelezettségeiért, de csak a hajórészük nagyságának arányában. A tagok bármely – akár társasági tag, akár harmadik személy által támasztott – igény miatt perelhető az anyakikötő bírósága előtt. A tagok személyében bekövetkezett változás nincs kihatással a

²⁸⁶ HGB 493-495. §§.

²⁸⁷ HGB 496-499. §§.

társaság folytatására, és valamely tag halála vagy vagyonára vezetett végrehajtás sem eredményezi a társaság megszűnését.²⁸⁸

Azonban megszűnik a hajózási társaság, ha

- a tagok szótöbbséggel elhatározzák a társaság megszüntetését,
- a tagok határozatban döntenek a hajó elidegenítéséről (kötelező a nyilvános értékesítés), ill.
- a társaság vagyonára vezetett csődeljárás megnyílásával.²⁸⁹

Sajátos esete a hajózási társaságnak az ún. építő hajózási társaság (*Baureederei*). Ez a típusról akkor beszélhetünk, ha két vagy több személy egy hajót közös számlára építi meg és használ tengeri utazásra. Ekkor már a hajó építésének befejezése előtt is ki kell rendelni a *Korrespondentredert*, aki ugyanazon jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, mint az általános esetben.²⁹⁰

A hajózási társaság gyakorlati jelentősége

Manapság a legtöbb hajózási vállalkozás kereskedelmi társaság, pl. részvénytársaság formájában működik. A kereskedelmi forgalomban, sőt a cég nevében gyakran ezen kereskedelmi társaságokat gyakran „hajózási társaságnak” nevezik. Ez a megnevezés a vállalkozás tárgyát tekintve mindenképpen találó, de a hajózási társaság – a fentebb kifejtett – társasági jogi fogalmához semmi köze.

Ezen túlmenően azt is meg lehet állapítani, hogy e társasági forma idegen testet képez a modern vállalati ill. társasági jogban. Mivel egy olyan társaság, amelyik olyannyira halandó – ahogy *Karsten Schmidt* írja – mint maga a hajó, nemigen illik bele e jogterület kereteibe. Ezen speciális társasági forma esetében ugyanis egy olyan jogintézményről van szó, amely még a római korban keletkezett, túlélve a középkort napjainkig létezik.²⁹¹ Így joggal hihetnénk azt, hogy ezen elavult jogi forma már pusztán papíron létezik. Azonban a tények ezt megcáfolják. Főként az 1970-es években ugyanis a hajózási társaságokat reneszánszukat élték, amit leginkább adózási és hajófinanszírozási szempontokra vezethetünk vissza.²⁹²

²⁸⁸ HGB 500-505, 507-508. §§.

²⁸⁹ HGB 506-506a §§.

²⁹⁰ HGB 509.§.

²⁹¹ Bár a XIX. századi törvényhozó nem vállalkozásnak, hanem közös tulajdoni formának tekintette a hajózási társaságot.

²⁹² SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1889. p., 1890-1891. pp.

15.3. A kft. és társa bt. (GmbH & Co. KG)²⁹³

A kft. és társa bt. (GmbH & Co. KG) egy olyan ún. vegyesforma,²⁹⁴ amelyben a személyegyesítő és tőkeegyesítő társaságok elemei oly módon kapcsolódnak össze, hogy a két társasági típus jegyei kiegyenlítődnek.²⁹⁵

A kft. és tsa. bt. jogilag egy személyegyesítő társaság. Tulajdonképpen egy olyan betéti társaságról van szó, amelynek beltagja egy korlátolt felelősségű társaság.²⁹⁶ A jogi személy beltag és nem pedig a kft. mögött álló tagok felelnek személyesen és korlátlanul a társaság tartozásaiért, de csak a kft. vagyonával. A kültagok felelőssége nem korlátlan: csupán a vagyoni betétje erejéig tartoznak felelősséggel.²⁹⁷

A társaság további sajátossága, hogy az ügyvitel nem kapcsolódik szorosan tagok személyéhez, azaz a tőkeegyesítő társaságokra jellemző ún. idegenigazgatás elve érvényesül. Ugyanis az ügyvitelre olyan személy is jogosult lehet, aki sem a bt. tagja, sem pedig a kft. beltagja. Azonkívül a tőkét biztosítók nem kötelesek személyesen a társaság ügyvezetésében részt venni.

A kft. és társa bt.-re egyébként a bt-re vonatkozó törvényi rendelkezések az irányadók, azzal az eltéréssel, hogy a beltagra a kft. szabályait kell alkalmazni.

Ez a társasági forma elsősorban a közép vállalkozások körében népszerűek, mivel a két társasági forma elemei kedvező módon kapcsolódnak össze: a felelősség korlátozásának lehetősége ötvöződik a majdnem teljesen diszpozitív szabályozás nyújtotta előnyökkel, mivel a kft-re egyébként irányadó rendelkezések sokkal inkább kógens jellegel bírnak.²⁹⁸

²⁹³ A GmbH & Co. KG jogára vonatkozó, német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1621. p., *-al jelölt lábjegyzetében. A GmbH & Co. KG alapjainak kifejtését lásd: 1621-1667. pp.

²⁹⁴ Karsten Schmidt írja, hogy [SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 1621. p.] Ezzel szemben Papp Tekla cikkéből azt olvashatjuk, hogy a GmbH & Co. KG kapcsolódás révén gazdasági és szervezeti egységről beszélhetünk, és nem típuskeveredésről. [PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 12. p. f. pont].

²⁹⁵ A két társasági alaptípus – a pjt. és az rt. – kivételével ugyanis valamennyi társasági forma hordoz magában személy-és tőkeegyesítő jegyeket, és ezek valamelyikének dominanciája dönti el, hogy melyik típusba sorolható be az adott társasági forma.

²⁹⁶ Tehát tagi kapcsolat alakul ki egy személyegyesítő és egy tőkeegyesítő társaság között.

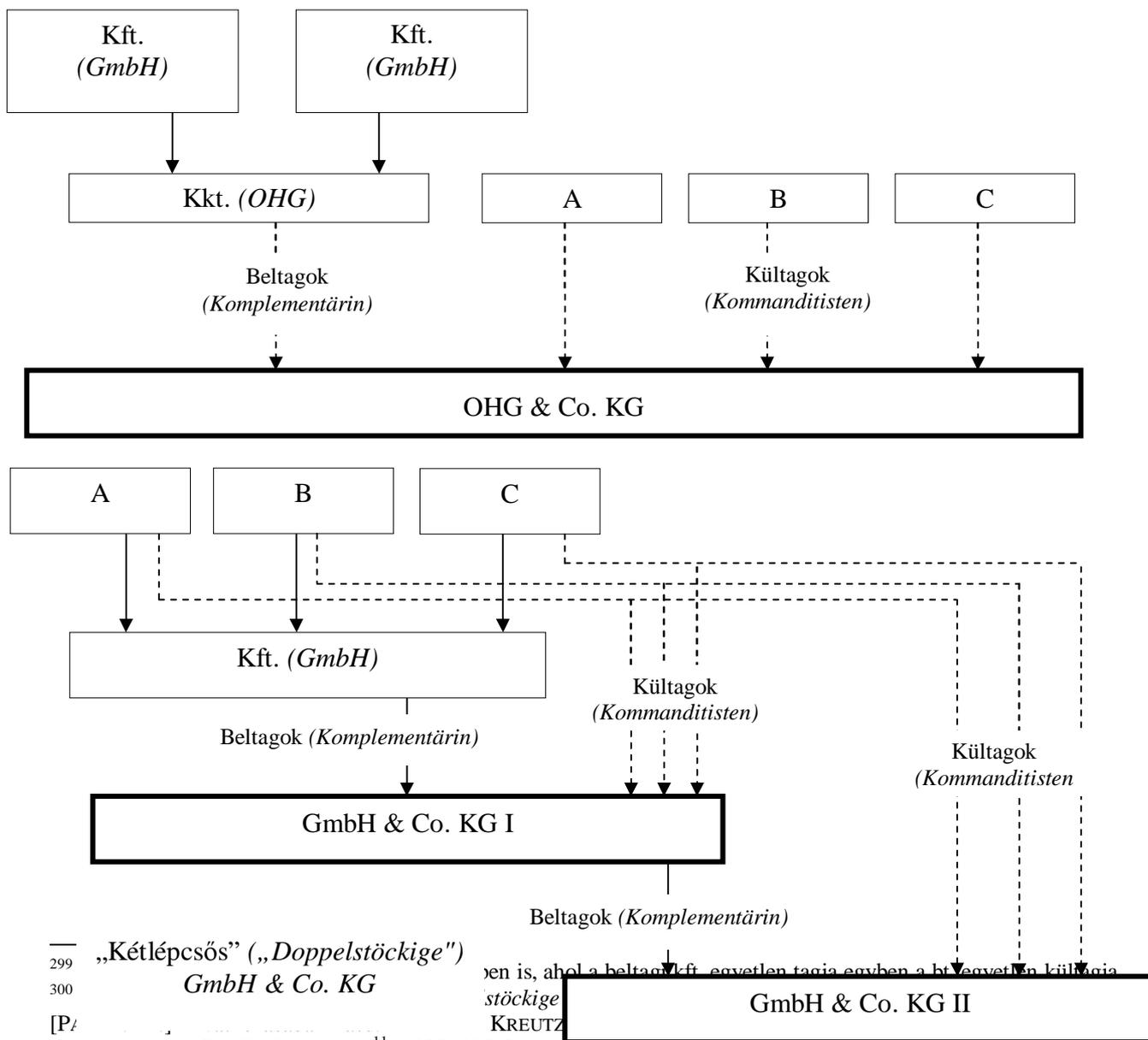
²⁹⁷ HOHLOCH in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 119. p., Rz. 348. (a fogalom és jogi jelleg kifejtését lásd még az HOHLOCH im. 5. § I. 2/c. pont).

²⁹⁸ KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999) 283-284. pp.; KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 228-230. pp.

A „kft. és társa betéti társaság”-nak három fajtája van:

- személyazonos (*personengleiche*) társaság: a beltági kft. tagjai a bt. kültagjai²⁹⁹;
- nem személyazonos (*nicht personengleiche*) társaság: a beltági kft. tagjai és a bt. kültagjai más személyek;
- többlépcsős (*mehrstufige*) társaság: a beltágja egy másik kft. és társa bt.³⁰⁰

4. ábra A GmbH & Co. KG³⁰¹

²⁹⁹ „Kétlépcsős” („Doppelstöckige“)

³⁰⁰ GmbH & Co. KG

[P/

Grundzüge des Gesellschaftsrechts¹¹ (1999) 283-284. pp. Azt ezt szemléltető ábrát lásd a következő oldalon.

³⁰¹ Az ábra eredetijét lásd: SPANGEMACHER: Handels- und Gesellschaftsrecht (1994) 128. p.

III. A TÁRSASÁGI JOG AUSZTRIÁBAN

1. BEVEZETÉS AZ OSZTRÁK TÁRSASÁGI JOGBA

Az Ausztriában kialakult társasági jog feltérképezése nem könnyű feladat, azonban kötelmi sajátosságaira tekintettel és azt is szem előtt tartva, hogy jelentősen befolyásolja az európai társasági jog fejlődését is – mindenképpen szükséges.

A társasági jog nagyon szerteágazó, szinte nem hagy érintetlenül egyetlen jogterületet sem, spektruma kifejezetten nagy.¹ Ami a szabályozást illeti – hasonlóan a német joghoz – nincs kodifikált társasági jog. A társasági formákra vonatkozó joganyagot nem egy egységes „társasági törvénykönyv” öleli fel, hanem azt – hasonlóan a német megoldáshoz – az Osztrák Polgári Törvénykönyvből (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*), a Kereskedelmi Törvénykönyvből (*Handelsgesetzbuch*) és egyéb jogszabályokból ismerhetjük meg.

Ausztria és Németország társasági jogi szabályai között egy sajátos viszony áll fenn, amelyhez egy nagyon rövid történeti kitekintést kell tennünk. Erre azért van szükség, hogy megérthessük az *ABGB* (Optk.) – *BGB* – *HGB*, a jogintézmények és jogviszonyok szabályozását. Az a kérdés, hogy mely esetekben, melyik jogszabállyal (a német *BGB*-vel, vagy az Osztrák Polgári Törvénykönyvvel) áll szubszidiárius viszonyban az éppen a vizsgálódásunk tárgyává tett jogintézmény és melyik törvénykönyv szabályait tekintjük háttérjognak.

1861-ben megalkották a német Kereskedelmi Kódexet (*Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch*), majd ezt követően lépett életbe 1896-tól a Kereskedelmi Törvénykönyv (*Handelsgesetzbuch*).² Ausztria egy tervezettel részt vett az *ADHGB* elkészítésében, és 1862-ben hatályba is léptette *Allgemeines Handelsgesetzbuch* címmel.³ Kísérletek történtek egy „saját” osztrák kereskedelmi törvénykönyv létrehozására, de ezek csak meddő próbálkozásoknak bizonyultak. Végül 1938-ban, az Anschluss egyik mellékhatásaként két rendelettel hatályba leptették a német *HGB*-t Ausztriában is. Már kezdettől fogva jobban érintette a fragmentáció a *HGB*-t

¹ BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts...* (1997) 250. p., Rz. 911.

² BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 40. p.

³ A tengeri kereskedelmet tartalmazó rész kivételével.

Ausztriában, mint Németországban.⁴ A fragmentációhoz az is nagyban hozzájárult, hogy az 1811-es *ABGB* nem tudta azt a magánjogi háttérjog szerepet betölteni, amit a német *BGB* addig ellátott. Az európai integráció és jogegységesítés keretében azonban egyre nagyobb az együttműködési akarat a jogtudomány berkein belül, amitől valószínűleg nem várhatjuk rövid időn belül a kódexek egyesítését. Ezen felül „*egy teljes recepció szuverenitási problémákat is felvetne*”⁵, minderről részletesen nyilatkozik a magyar Alkotmánybíróság.⁶

Az előbb vázoltak tudatában kezdjük el az osztrák társasági jog rendszerének feltárását.

A különböző társasági formák részletes elemzése előtt szükséges annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy mit értünk társaság alatt. A társaságon tehát azon személyegyesüléseket értjük, amelyek valamely közös cél érdekében jöttek létre. Következtetésképpen társasági jogon a „*magánjogi személyegyesülések jogát*” értjük. Mint ahogy a találó megfogalmazásból is kitűnik, csak magánjogi személyek egyesülésével foglalkozik, és nem érinti a testületek illetve más közjogi szervezeti formák, mint pl. az állam, községek, egyetemek, egyházak stb. jogát.

A meghatározás szempontjából lényeges még az elhatárolás és a különbségek bemutatása a társaság és a közösség között. A társaság ebben a megközelítésben, a jogközösség egy különleges formája és a célközösségnek mintaképe. Az Optk. ezt úgy jellemzi, mint a birtokosok egy „*közösségét*”, ami ellentétben áll - természetesen csak szisztematikusan nézve, nem pedig objektív vonatkozásban - a közös tulajdonnal (a tulajdonosok közösségével).⁷

A társaságok ismertetőjegyei:⁸

- jogközösség,
- szerződés útján jön létre (jogügylet),
- van határozott közös cél,
- a társaság tagjai organizálják az együttműködésüket.

⁴ Például a kereskedelmi képviselő joga ill. a jegyzékek joga kezdettől fogva külön anyagot képezett, vagyis az eredeti osztrák szabályozáshoz nem nyúltak hozzá. [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 53. p.]

⁵ BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 53. p.

⁶ Vö.: 30/1998. (VI. 25.) AB határozattal.

⁷ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 28. p.

⁸ WIFI (2004) 74. p.

2. AZ OSZTRÁK TÁRSASÁGI JOG JOGFORRÁSAI (*RECHTSQUELLEN*)

A mindeddig hatályba lépett kereskedelmi- és társasági jogi külön törvények miatt [*Handelsgesetzbuch (HGB)*, *Gesetz über die Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbHG)*, *Aktiengesetz (AktG)*, *Erwerbsgesellschaftengesetz (EGG)*] az ABGB 1175. § és az azt követő szakaszok sokat vesztek alkalmazási területükből, mára csak az említett külön törvények hézagait töltik meg tartalommal.⁹

A társaságok csoportosítása a jogforrások szerinti rendszerben:

Az Osztrák Polgári Törvénykönyvben (*ABGB*) található:

— a polgári jogi társaság (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts*).

A Kereskedelmi Törvényben [*Handelsgesetzbuch (HGB)*]¹⁰ található:

— a közkereseti társaság (*Offene Handelsgesellschaft*),

— a betéti társaság (*Kommanditgesellschaft*),

— a csendes társaság (*Stille Gesellschaft*).

Külön jogszabályokban nyer szabályozást¹¹:

– *Erwerbsgesellschaftengesetz (EGG)*¹²

— a „szerzésre irányuló” közkereseti társaság és (*Offene Erwerbsgesellschaft, OEG*),

— a „szerzésre irányuló” betéti társaság (*Kommanditerwerbsgesellschaft, KEG*).

– A részvénytörvényben [*Aktiengesetz (AktG)*]¹³

— a részvénytársaság (*Aktiengesellschaft*)

– A Kft.-ről szóló törvény (*Gesetz über die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbHG*)¹⁴

— a korlátolt felelősségű társaság (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung*)

⁹ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 1. p.

¹⁰ *Handelsgesetzbuch* vom 10.5.1897 dRGBI 219 in Österreich eingeführt durch dRGBI 1938 I. 1999, idgF.

¹¹ BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts...* (1997) 294. p., Rz 908.

¹² *Gesetz über eingetragene Erwerbsgesellschaften* vom 25. 4. 1990, BGBl. 1990/257, 1991. január elsején lépett hatályba. Lásd: ROTH, G. H.: *Das neue Erwerbsgesellschaftengesetz...*, (1992) 383. p., KREJCI: *EGG (1991)* s. p., GRAFF: *Das neue Erwerbsgesellschaftengesetz*, RdW (1990) 133. p.

¹³ *Bundesgesetz* vom 31. März 1965, BGBl. Nr. 98, über *Aktiengesellschaften*; *Aktiengesetz* 1965.

¹⁴ *Gesetz vom 6.3.1906 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung* RGBI 58, idf 1994/153 idgF (*GmbHG*).

- *Genossenschaftsgesetz (GenG)*
 - a szövetkezetek (*Erwerbs-und Wirtschaftsgenossenschaft*)
- *Egyéb jogszabályokban*
 - az egyesületek (*Vereinsgesetz 2002*)¹⁵
 - a takarékpénztári egyesületek (*Sparkassenvereine*)¹⁶
 - a kölcsönös biztosító egyletek (*Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit*)
 - az európai gazdasági érdekvédelmi egyesülés (*EWIV*)

A társasági jog nemzetközi vonásai

A modern gazdasági élet egyik domináns jelensége a termelési folyamatok nemzetközivé válása, aminek keretei között a piaci verseny követelményeinek megfelelően a társaságok országhatárokon átívelő tevékenysége, nemcsak hogy megengedett, hanem a Közösség alapvető céljait igyekszik megvalósítani. Az európai integráción belül egy olyan egységes piac, belső határok nélküli térség megvalósítása a cél, amely biztosítja a jogi személyek minden korlátozástól mentes mozgását.

A tagállamok nemzeti joga és az Európai Közösség joga között intenzív kapcsolat áll fenn. A közösségi jog a nemzeti jogrendszerek közelítésében látja a megoldást, és nem a tagállamok jogegységesítésre való kényszerítésében.

A gazdasági társaságok jogának harmonizációja során egyes fontosabb alapítási – szervezeti – működési jellemzőkre helyezik a hangsúlyt. Az integrációs célkitűzés abban áll, hogy a tagállamok jogának közelítésével lényegesen egyszerűbbé tehető a más tagországbeli cégalapítás vagy részesedésszerzés, mivel hasonló szabályokra lehet támaszkodni. Egyes működési költségek kiegyenlítődnek, a hitelezővédelem is hasonló megoldásokon alapul, a tagok egymás közötti viszonya, illetve a társasághoz fűződő kapcsolata a lényegi pontokon hasonló és így a befektetők is jobban érezhetik az egységes piac előnyeit.¹⁷

¹⁵ Az 1852-es *Vereinspatent-et* 2000. január elsejétől hatályon kívül helyezték. A legtöbb egyesület manapság azonban még az 1951-es Egyesületi törvény (*VereinsG 1951*) szerint alakult. Ezt a jogszabályt (*VereinsG 1951*) 2002. július elsejével hatályon kívül helyezte a *VereinsG 2002*. Lásd később ezek bővebb kifejtését.

¹⁶ A takarékpénztárakra vonatkozó szabályokat külön törvények rögzítik [*Gemeindesparkassen, Vereinsparkassen; Sparkassengesetz* BGBl. 1979/64.]

¹⁷ BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 78. p.

3. AZ OSZTRÁK SZEMÉLYEGYESÍTŐ ÉS TŐKEEGYESÍTŐ TÁRSASÁGI FORMÁK

Az osztrák társasági jog is megkülönböztet tőkeegyesítő, valamint személyegyesítő társaságokat. Az alapvető különbség a közös vagyon megosztásában van. Míg a tőkeegyesítő társaságoknál a társasági közös vagyon áll előtérben, addig a személyegyesítő társaságok esetében a tagokat megillető tagsági jogok fontossága a jellemző, amely jogok gyakorolhatók anélkül is, hogy a társasági vagyonból részesednének. A tőkeegyesítő társaságok mind rendelkeznek jogi személyiséggel, jogok illetik, kötelezettségek terhelik, és a velük szemben álló hitelezők védelmét törvény garantálja. Közös vonásuk még, hogy létrejöttükhöz törvényben meghatározott tőkeminimum szükséges.¹⁸ Az osztrák társasági joghoz a következő formák tartoznak:¹⁹

Személyegyesítő társaságok (*Personengesellschaften*)

— a polgári jogi társaság (*GesbR*)²⁰

— a közkereseti társaság (*OHG*)²¹

— a betéti társaság (*KG*)²²

— a „szerzeményi” közkereseti társaság (*OEG*) és a „szerzeményi” betéti társaság (*KEG*)²³

— a „kft. és társa bt.” (*GmbH & Co. KG*)²⁴

— a csendes társaság (*StG*)

— az európai érdekvédelmi egyesülés (*EWIV*)²⁵

¹⁸ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich* (2000) 2-3. pp. Tipikus tőkeegyesítő társaságok: a kft. (*GmbH*) és rt. (*AG*). Klasszikus kereskedelmi jogi személyegyesítő társaságok pedig: a kkt. (*OHG*) és a bt. (*KG*).

¹⁹ Az elhatárolás vázlatos, forrásául szolgáló adatok megtalálhatók: SZEP in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Österreich* (1997) 9. p., Rz. 2.; KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 24. p.; FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 27-28. pp.

²⁰ Lásd: GIEFERS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform* (1992) op. cit. (324 p.); ALBERTS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts im Umbruch* (1994) op. cit. (200 p.); ULMER *Gesellschaft bürgerlichen Rechts und Partnerschaft*³ (1997) op. cit. (661 p.); TZSCHASCHEL: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*⁷ (1993) op. cit. (42 p.); TERLAU: *Das internationale Privatrecht der Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1999) op. cit. (327 p.)

²¹ Lásd MISCHALSKI: *OHG- Recht* (2000) op. cit. (956 p.)

²² Lásd: STRAUBE – TORGLER: *Die Kommanditgesellschaft* (1989) op. cit.; FEIL: *Kommanditgesellschaft (Kurzkommentar)* (1995) op. cit.

²³ Lásd: MÜLLER – RIEF – THIERY: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft...* (1994) 182.; KREJZI: *Erwerbsgesellschaftsgesetz* (1991) 310. p.

²⁴ A *GmbH & Co. KG* egy „keverékforma” (*Mischform*), személy- és tőkeegyesítő jelleget egyaránt hordoz. Betéti társaság módjára felel, a személyegyesítő társaságokra vonatkozó szabályoknak van alávetve (kivéve a nyilvánosságot és az elszámolást). [FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 47. p.]. Részletes kifejtését lásd a következő fejezetben.

²⁵ *EG- Verordnung* Nr. 2137/85 és *EG-Ausführungsgesetz* BGBI. 1995/521.

Tőkeegyesítő társaságok (*Kapitalgesellschaften*):

— a korlátolt felelősségű társaság (*GmbH*)²⁶

— a részvénytársaság (*AG*)²⁷

— az európai részvénytársaság (*Europäische Aktiengesellschaft*)²⁸

— a szövetkezet (*Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaft*)²⁹

— az 1852. évi egyesületi pátens szerinti egyesület [*der (wirtschaftliche) Verein nach dem Vereinspatent 1852*]³⁰

²⁶ Az 1906. évi *GmbHG* [*Gesetz vom 6.3.1906 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung* RGBI 58, idf 1994/153 idgF (*GmbHG*)] a kft.-ről kimerítő szabályozást tartalmaz, azonban nem határozza meg a kft. fogalmát. A számos eltérés ellenére strukturális összhang áll fenn az 1892-es német *GmbHG*-vel. [*Deutsches Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung* vom 20.4.1892, Fassung vom 20.5.1898 GBl 846 idgF. (*dGmbHG*) Többször módosították, utolsó módosítására vonatkozóan lásd: BGBI. 1991/10, 1994/153.; HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht* (1997) 14. p.] Az osztrák gazdasági életben a kis- és középvállalkozások legkedveltebb társasági formája, igen elterjedt. Ennek oka a tagok korlátolt felelőssége, az egyszerűbb szervezeti szabályozás, és a kisebb tőkeigény. [BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts...* (1997) 254. p., Rz. 926.] Lásd még: GELLIX: *Kommentar zum GmbH-G*⁴ (2000) 753. p.

²⁷ A második legnagyobb jelentőségű gazdasági tőkeegyesítő társaság a részvénytársaság. Az 1965-ös „részvénytörvény”-ben [*Bundesgesetz vom 31. März 1965, BGBI. Nr. 98, über Aktiengesellschaften; Aktiengesetz 1965.*] részletesen szabályozott, többször kiegészített. Nem áll fenn jogazonosság a teljesen megújult német „részvénytörvényvel” [*Aktiengesetz* vom 6. September 1965 (*AktG*)].

A részvénytársaság alkalmas nagy üzemek szervezeti formájának kialakítására. Létrehozatalának különösen a nagy taglétszámú felvételeknél jellemző. A személyes elem messzemenően háttérbe szorul. [BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts...* (1997) 254. p., Rz 928.]

A gazdasági életben a legnagyobb szerepet betöltő tőkeegyesítő társaság – a *GmbH* mellett – a részvénytársaság, amelynek szabályozására külön törvényt hoztak a törvényalkotók (*AktG 1965*) amit több novellával is kiegészítettek. [Többször esett át novelláris módosításon, pl.: BGBI 1991/68, 625.] Lásd: SCHIEMER – JABORNEGG – STRASSER: *Kommentar zum AktG* (1993) 1310. p.

²⁸ *Die Verordnung über das Statut der Europäischen Aktiengesellschaft (SE = Societas Europae),* A Tanács 2001. október 8-i 2157/2001/EK Rendelete az európai részvénytársaság státútumáról. Németországban 2004. október 10-én lépett hatályba.

²⁹ A szövetkezetek a szövetkezeti törvényben [*Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften* vom 9. April 1873, RGBI. Nr. 70.] kaptak helyet, amit még számos novellával és mellékszabályokkal is kiegészítettek. [BGBI. 1991/10, BGBI 1980/223, idF 1993/458, BGBI. 1978/139 und zuletzt novelliert durch BGBI. 1991/10, 625; továbbá: *Genossenschaftsverschmelzungsgesetz (GenVG BGBI. 1980/223 idF, 1993/458; A lakásszövetkezetekre (Wohnungsgenossenschaften) érvényes jogszabály: Wohnungsgemeinnützungsgesetz* BGBI. 1978/139.]

A szövetkezet alatt olyan személyegyesülést értünk, amely nem zárt taglétszámból áll, és amelyben a tagok szövetségét valamely gazdasági vagy szerzési érdek szolgáltatja. A szövetkezeti jog vezető alap gondolata az önségély és a saját önkormányzat.

A szövetkezeti törvény nyomatékosan megnevezi azokat az egyesüléseket, amelyek szövetkezeti formában működhetnek. (*GenG* 1. §) [A *GenG* 1. §-a egyértelműen megnevezi ezeket (*Kredit-, Einkaufs-, Verkaufs-, Konsum-, Verwertungs-, Nutzungs-, Bau-, Wohnungs- und Siedlungsgenossenschaften*. Konkrét példák: *Raiffeisenorganisation* továbbá tejfeldolgozó).]

A szövetkezetek mint tőkeegyesítő társaságok jogi személyiséggel rendelkeznek. Lásd még: POSZY: *Die Genossenschaftsrevision nach dem Genossenschaftsrevisionsgesetz 1997* (2000) 79. p.; ZAWISCHA: *Kurzkommentar zum Genossenschaftsrevisionsgesetz* (1998) 112. p.

³⁰ Ezt a jogszabályt (*Vereinspatent 1852*) 2000. január elsejétől hatályon kívül helyezték. Az ebben a formában működő, vállalkozási céllal létrejött egyesületek manapság már csak szórványosan fordulnak elő. [BYDLINSKI, P.: *Grundzüge des Privatrechts*⁵... (2002) 300. p. Rz. 930.] Az 1852-es „egyesületi pátens” alapján létrejövő egyesület

— az 1951. évi egyesületi törvény alapján létrehozott egyesület [*der (ideelle) Verein nach dem VereinsG 1951*] és a 2002. évi egyesületi törvény (*VereinsG 2002*) szerinti egyesület³¹

— kölcsönös biztosító egylet (*VAG*)³²

— takarékpénztárak (*Sparkassen*)³³

„A társasági jog magában foglalja a személyek összefogásra vonatkozó normákat azért, hogy a személyek meghatározott közösségi célokat követhessenek. A társasági jog a magánjog egy részének tekintendő.”³⁴

A magánjog egyéb területei – értelemszerűen – visszahatnak a társasági jogra.³⁵

A jogrend különböző társasági formákat kínál fel, ezek közül választhatnak az érdekeltek („szabad formaválasztás”) (*freie Rechtsformenwahl*).³⁶

nem egy eszmei célhoz igazodik, nem folytathat hitelvállalkozást (*Kreditunternehmung*). [*Kreditwesengesetz 1979 (KWG)* 3. §.] Vállalkozási célok csak egy *Vereinspatent 1852 (Kaiserliches Patent vom 26. November 1852, RGBl. Nr. 253.)* szerint megalapított egyesület által követhetők. Az egyesület is a testületekhez tartozik, ezáltal a jogi személyekhez is. [BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*³... (1997) 255. p., Rz. 930.] A *Vereinspatent 1852* alapján létrejött, vállalkozási céllal létrejött egyesületek manapság már csak szórványosan fordulnak elő.

³¹ A legtöbb egyesület manapság még az 1951-es Egyesületi törvény (*VereinsG 1951*) [*Das Gesetz vom 15. November 1867, RGBl. Nr. 134, über das Vereinsrecht, Wiederverlautbart mit BGBl. Nr. 233/1951, mint „Vereinsgesetz 1951“*] képezi a törvényi alapját a „Verein“-nak.] szerint alakult. Ezeket az egyesületeket *Idealverein*-nek nevezik, és – elsődlegesen – eszmei célokat szabad szolgálniuk.

Ezt a jogszabályt (*VereinsG 1951*) 2002. július elsejével hatályon kívül helyezte a *VereinsG 2002*. Amennyiben a már megalakult egyesület alapszabálya (*Vereinsstatut*) ellentmond a *VereinsG 2002*-ben foglaltakkal, ezeket legkésőbb 2006. június 30-ig módosítani kell. [BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*⁵... (2002) 300. p., Rz. 930.] Lásd még: KREJZI: *Vereinsgesetz 2002* (2002) 484. p.; FESSLER (Hrsg.): *Reform des Vereinsrecht* (1997) 142. p.; BRÄNDLE – SCHNETZER: *Das österreichischen Vereinsrecht*³... (2002) op. cit.; HÖHNE: *Das Recht der Vereine*²... (2002) op. cit.; VARTIAN: *Vereinsrecht (Kommentar zum Vereinsgesetz)* (2002) op. cit. (283 p.); VOGL: *Vereinsgesetz 2002 (Kurzkomentar)* (2002) op. cit. (143 p.)

³² A legjobban úgy jellemezhető, ha két másik társaság tükrében vizsgáljuk. A kölcsönös biztosító egyletek a szövetkezetek és az egyesületek között helyezhetők el és ötvözik ezek tulajdonságát. [Közelebbi szabályozást találunk a rá vonatkozó külön törvényben (*Versicherungsaufsichtgesetz, VAG 26-73. §§*), valamint a BGBl. Nr. 569/1978 ad még iránymutatást.] A tagok közös ismertetőjele, hogy a belépésük időpontjától fogva biztosítottá válnak. [BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*³... (1997) 255. p., Rz 931.]

³³ A takarékpénztárakra vonatkozóat külön törvények rögzítik. (*Gemeindesparkassen, Vereinsparkassen; Sparkassengesetz* BGBl. 1979/64.) A takarékpénztári egyesületek mint a takarékpénztár alapítói felléphetnek a közösség érdekében, de a felelősségük másképp alakul. A közösséget nem terheli felelősség a takarékpénztárt terhelő tartozásért. A pénztár jogi személyiséggel rendelkezik. A tagok hozzátartoznak az intézményhez, de jogaik korlátozottak és tulajdonosi jogokat nem gyakorolhatnak. [BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*³... (1997) 255. p., Rz. 932.] Lásd még: NICKERL (Hrsg.): *Praxiskommentar zum Sparkassengesetz*¹ (2000) 272. p.; BERNSTORFF: *Wirtschaftsrecht in Osteuropa* (1999) 315. p.; TREIBER: *AGB Sparkassen* (1999) 211. p.; KASTNER: *Die neue Organisation der Sparkassen* (1979) 37. p.

³⁴ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 23. p.

³⁵ Például: *Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit (VVaG)* (VAG 31. § és 62. § Abs 4) továbbá *Sparkassen (SpG 13. § Abs 4.)*.

³⁶ HOLZHAMMER: *Ö. Handelsrecht* (1986) 3. p.

A magánjog egyetlen jogterülete sem fejlődött az *ABGB* hatálybalépése óta olyan átfogó mértékben – kivéve a munkajogot – mint a társasági jog. 1811-ben csak egy, a polgári jogi társasági forma létezett, melynek szabályai a részvényt kibocsátó társaságokra is vonatkoztak. Ettől a társaságtól eredeztetik a ma létező összes társasági formát.³⁷

A jogrend a jogbiztonság érdekében megtiltotta a törvényileg nem szabályozott társasági formákat.³⁸

Az osztrák társasági formák zártkörűek. Ez azt jelenti, hogy a magánautonómia folytán sem lehet új társasági formákat létrehozni, a szerződési szabadságnak (*Vertragsfreiheit*) ez egy korlátja.³⁹ A társasági jog egy *numerus clausus*-ánál⁴⁰ fogva társaságot alapítani csak a törvény által előírányzottak szerint lehetséges. A társasági formák tartalmi szempontból is meghatározottak és a rájuk vonatkozó kötelező normákon keresztül determináltak. Ennek egyik oka a társaság hitelezőinek és a társaság tagjának szükséges védelem. Tehát a társasági jog ismer egy típuskényszert, ami egy megfelelő tartalmi kényszert is jelent.⁴¹

4. A SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

A személyegyesítő társaságok fontos jellemzője – legalábbis a rájuk vonatkozó törvényi iránymutatás alapján – a tagok alacsony száma. A társaság tagállománya általában az alapító tagok hovatartozásától függ, a társasági szerződés azonban tartalmazhat ettől eltérő szabályozást. A Kereskedelmi Törvénykönyv (*Handelsgesetzbuch*) abból indul ki, hogy a tagok a társaság megalapításakor meglévő tagsági összetétel keretein belül kívánnak vállalkozóként tevékenykedni. Az üzletvitelhez szükséges tevékenységeket a tagok személyesen végzik, kívülálló harmadik személyek a társaság vezetésében főszabály szerint nem vesznek részt az [önszerveződés alapelve (*Grundsatz der Selbstorganschaft*)].⁴²

³⁷ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 38. p.

³⁸ HOLZHAMMER: *Ö. Handelsrecht* (1986) 3. p.

³⁹ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 23. még ehhez lásd: *OGH*, GesRZ (1986) 150.; HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G* (1993) 30. p.

⁴⁰ *Numerus clausus = Geschlossenheit der Gesellschaftsformen* (a társasági formák zártkörűsége).

⁴¹ BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*... (1997) 250. p., Rz 909.

⁴² FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 27. p.

A polgári jogi társaság (GesbR) kivételével a személyegyesítő társaságok is jogképesek, egy egységként különböző jogokat szerezhhetnek, és kötelezettségeket vállalhatnak. A társasági vagyon és a társasági kötelek egy egységes vagyont testesítenek meg.⁴³

A társaság üzletvezetésében (*Geschäftsführung*) való részvétel tekintetében minden olyan tag, aki személyes felelősséggel tartozik a társaság felé, azonos jogokat élvez. A tagok által hozandó határozatok érvényességéhez minden határozathozatalra jogosult tag hozzájárulása szükséges (*HGB* 119. §). Az egyhangúság elvétől (*Prinzip der Einstimmigkeit*) a társasági szerződés azonban eltérhet. Kétség esetén a többség a tagok száma alapján számítandó ki.⁴⁴

A társaság tagjait egy különleges „hűségi kötelem” (*Treuepflicht*) köti egymással össze, amely a törvényben azon keresztül fejeződik ki, hogy a döntéshozatal főszabály szerint az „egyhangú többség” elve alapján történik. Ez a hűségi kötelem a „tisztes eljárás alapszabályaira”,⁴⁵ a kölcsönös bizalom és jóhiszeműség (*Treu und Glauben*) alapelveire épül. Ez a hűségi kötelem a személyegyesítő társaság minden tagjára vonatkozik, attól függetlenül, hogy ezek a tagok részt vesznek-e a társaság üzletvitelében vagy sem. A tagok kötelesek a társaság érdekeit szem előtt tartani és a közös cél elérésének érdekében tevékenykedni. Minden olyan tevékenységet fel kell függeszteniük, amely a társaságot károsíthatná. A hűségi kötelem ellenére a tag számára biztosítani kell, hogy saját jogos érdekeit követhesse, amennyiben ez nem ellentétes a társasági céllal.⁴⁶

5. TESTÜLETEK (KÖRPERSCHAFTEN)

A testület jogi személy és mint ilyen, jogok és kötelezettségek alanya. A személyegyesítő társaságokkal ellentétben a magánjog testületeire általában a tagok magas száma jellemző. A testület működőképességének fenntartása nincs egyetlen tag vagy részvényes tagságához kötve. A testület akkor is tovább működik, ha egy tag elhunyt, csődbe megy vagy kilép. Minden tőkeegyesítő társaság testület.⁴⁷

A tagság átruházása – a személyegyesítő társaságokkal szemben – itt főszabály szerint lehetséges. A testület szervezésének módját az alapszabályban (társasági szerződés) határozzák

⁴³ Uo. 27-28. pp.

⁴⁴ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 28. p.

⁴⁵ Lásd az *ABGB* 914. §-át.

⁴⁶ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 28. p.

⁴⁷ Uo. 28. p.

meg. A személyegyesítő társaságokkal ellentétben a testületeknek legalább két szerve van, a taggyűlés (részvénytársaság esetén közgyűlésnek nevezik) és az ügyvitelért felelős szervek (elnökség illetve ügyvezető).

Az ügyvitelre és képviseletre jogosult szervek nem kell, hogy a testület tagjai legyenek (*Drittorganschaft*). A *Drittorganschaft*-ról akkor van szó, ha egy (tőkeegyesítő)társaságnál az ügyvitel olyan szervek (személyek) részvételével történik, amelyek nem feltétlenül tagjai a társaságnak. A tagoknak sem nem joguk, sem kötelezettségük az ügyvitelben való részvétel. A *Drittorganschaft* a tőkeegyesítő társaságok és testületek jellemzője, a személyegyesítő társaságoknál csak kivételes esetben megengedett (az öngazgatás elve, *Prinzip der Selbstorganschaft*).⁴⁸

A tagok csak befektetett tőkéjükkel vesznek részt a társaságban és – különleges esetektől eltekintve, amelyek a cégbíróági bejegyzés előtti időszakra vonatkoznak – vagyonukkal csak a befektetett tőke erejéig felelnek. A tőkeegyesítő társaság a vállalkozás tulajdonosa. A tagoknak egymással szemben általános esetben nincs különleges hűségi kötelemük, az újabb joggyakorlat szerint azonban létezik ilyen a társaság felé. A tagokkal szembeni egyenlő elbánás elve (*Grundsatz der Gleichbehandlung*) azonban megkívánja a „*Treu und Glauben*” alapelveinek alkalmazását. A tőkeegyesítő társaságok döntéshozatala általában többségi elven (*Mehrheitsprinzip*) alapszik.

A testület jogképességét a cégbíróági bejegyzéssel (*Eintragung im Firmenbuch*) nyeri el. A társasági vagyon és a tagsági magánvagyon egymástól szigorúan elkülönítendő. A korlátlan felelősség helyett a tőkeegyesítő társaság egy - törvényben meghatározott – kötelező alaptőkét köteles felmutatni, amely a tagokkal szembeni követelésekkel szemben védve van.

Testület a részvénytársaság (*AG*), a korlátolt felelősségű társaság (*GmbH*), a szövetkezet (*Genossenschaft*), az 1852-es *Vereinspatent* és 1951-es Egyesületi Törvény szerinti egyesület (*Vereine nach dem Vereinspatent 1852*), a kölcsönös biztosító egylet (*VvaG*) és a takarékszövetkezetek egyesülete (*Sparkassenvereine*).⁴⁹

⁴⁸ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 29. p.

⁴⁹ Uo. 29. p.

6. A POLGÁRI JOGI TÁRSASÁG AUSZTRIÁBAN

6.1. A polgári jogi társaság fogalma

A polgári jogi társaság fogalmát az Optk. 1175. §-ában – kissé régiesen – a következőképpen fogalmazza meg: „A szerződéssel, amelyhez két vagy több személy hozzájárul, hogy vagy csak a munkájuk, vagy a dolgaik közös használatában állapodnak meg, a társaságból közös szerzeményt létesítenek.”⁵⁰

Ez a polgári jogi társaság a modern gazdasági életben is megállja a helyét. Például egy projekt lebonyolítására létrejött (nem teljeskörű kereskedelmi tevékenységet folytató működés – *Minderhandelsgerwerbe* – keretében) alkalmi társaság formájában⁵¹; (ennek egy esetét lásd a munkaközösségeknél – *ARGE*)⁵²

A polgári jogi társaság (*societas*) két vagy több személy közössége, amelyet szerződéssel azért hoznak létre, hogy egy közös cél elérésére fordítsák a munkájukat.⁵³

Az elsődleges jelentősége a polgári jogi társaságnak az, hogy már legalább két szerződő fél egyesülhet egy közös cél elérése érdekében. Az egyszemélyes polgári jogi társaság – mint ebben a stádiumban mindig – nem megengedett. Polgári jogi társaság mindig szerződéssel keletkezik, és nem a törvény előírása alapján.⁵⁴

⁵⁰ ABGB 1175. §: „Durch einen Vertrag, vermöge dessen zwei oder mehrere Personen einwilligen, ihre Mühe allein, oder auch ihre Sachen zum gemeinschaftlichen Nutzen zu vereinigen, wird eine Gesellschaft zu einem gemeinschaftlichen Erwerbe errichtet.“

Összehasonlíthatjuk egy XIX. század végén íródott magyar könyvben kifejtettekkel, ami az ausztriai magánjogot mutatja be. BOZÓKY: *Az ausztriai magánjog rendszere* (1891) 453-454. pp. IV. Társaság: „Társaság alatt oly szerződést értünk, melynél erejénél fogva ketten vagy többen magokat kölcsönösen arra kötelezik, hogy bizonyos megengedett közös cél elérése végett vagy egyedül tevékenységeket, vagy egyúttal dolgaikat is egyesítik (polg. tkv. 1175. §). A szerződők összessége a társaság, az egyesek pedig annak tagjai (*socii*). A közös cél többnyire közös vagyonszerzés szokott lenni, miért is a társaságot közkereseti társaságnak (*societas quaestuaría*) mondjuk. (...)” Uo. 460. p.: „Végül kimondja a polg. tkv., hogy a fentebbi szabályok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók, amennyiben ezekre nézve külön rendszabályok nem léteznek. (polg. tkv. 1216. §)” Felhívja a figyelmet a két jogszabály összevetésére: „Vö.: 1875: 37. t.-cz. I. és 549. §§-ait.”

⁵¹ WIFI (2004) 74. p.

⁵² Bővebb kifejtése az „Alkalmazási területek” (*Anwendungsbereich*) alfejezetben kapott helyet.

⁵³ Lásd még: GIEFERS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform...* (1992) 324. p.; ALBERTS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts im Umbruch* (1994) 200. p.; ULMER: *Gesellschaft bürgerlichen Rechts und Partnerschaft*³ (1997) 661. p.; TZSCHASCHEL: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*⁷ (1993) 42. p.; TERLAU: *Das internationale Privatrecht der Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1999) 327. p.; HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 17. p.

⁵⁴ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 66. p.

A polgári jogi társaság tágabb értelemben a polgári jogi közösséghez tartozik, mert a tulajdon vagy más jog ebben az esetben is több személyt osztatlanul illet meg (Optk. 825. §)⁵⁵. A polgári jogi társaság azonban szerződéssel, míg a szűkebb értelemben vett közösség (*communio incidens*) véletlenül, a törvény erejénél fogva, vagy végrendelet alapján jön létre (Optk. 825. §)⁵⁶. A *communiora* az Optk. 825-858. §§-ai érvényesek, amelyek csak a fenntartást és az igazgatást szabályozzák.⁵⁷

A *societasra* az Optk. 1175-1216. §§-ai érvényesek egyedi utalással a *communiora* (Optk. 1188. §)⁵⁸. Ezek az (állandó) javakon és az igazgatáson túl, a közös (dinamikus), legtöbbször egy gazdasági eredmény eléréséért való működést is szabályozzák.⁵⁹

6.2. A társaság célja

Az Optk. 1175. §-ában megfogalmazott törvényi definíció csak a szerzési (kereső, nyereségre törekvő) tevékenységet folytató polgári jogi társaságot foglalja magában (*Erwerbsgesellschaft bürgerlichen Rechts*).⁶⁰ A közös cél azonban nem csak gazdasági jellegű lehet, hanem eszmei is, és ebben az esetben is az Optk. 1175–1216. §§-ai érvényesülnek hasonló módon.⁶¹

A társaság célja lehet tartós, egy közös ipari üzem keretein belül, de átmeneti is, például egy alkalmi társaság formájában. A célnak közösnek kell lennie, úgyhogy egyetlen társasági tag előnye nem elegendő. Azonban az már megengedett, hogy a társasági tagok – egy közös társasági cél keretein belül – különböző érdekek vezéreljék, és a társasági tagsági előnyökön kívül más konkrét előnyökre is törekedjenek. A társasággal elérni kívánt célnak nem kell saját érdekűnek lennie, idegen érdekeket⁶² is szolgálhat⁶³. A társaság célja szolgálhat eszmei vagy közhasznú érdekeket is, amennyiben ez a cél megengedett.⁶⁴

⁵⁵ Optk. 825/1 §.

⁵⁶ Optk. 825/2 §.

⁵⁷ WBI 1994, 95.

⁵⁸ § 1188 *ABGB*: „Bei der Beratschlagung und Entscheidung über die gesellschaftlichen Angelegenheiten sind, wenn keine andere Verabredung besteht, die in dem Hauptstücke von der Gemeinschaft des Eigentumes gegebenen Vorschriften anzuwenden (§§ 833-842).“

⁵⁹ *Ecolex* 1990, 484.

⁶⁰ Az Optk. 1175. §-ában megtalálható törvényi definíció a nyereségre orientált polgári jogi társaságot fogalmazza meg, az ún. „*Erwerbsgesellschaft bürgerlichen Rechts*“ formát. Az „*Erwerbe*” kifejezés utal erre, amely a „szerzeményi”, „szerzési/kereső/nyereségre törekvő” jellegét adja a társasági formának.

⁶¹ STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1175. §, Rz. 7.

⁶² Mint pl. az „idegen hasznú bizalmi ügyletnél”, ahol nem a saját haszon elérése a cél (*einer fremdnützigen Treuhand*).

⁶³ Vö. Riedl véleményével: RIEDL in FRITZ, C.: *Handbuch der GmbH-Beratung*, Register 18/A/4.

⁶⁴ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 66. p.

Nem egységes az álláspont abban a kérdésben, hogy a pjt. gazdasági és eszmei célra is alapítható-e. Néhány szerző szerint kérdéses, hogy a polgári jogi társaság eszmei célokra is létrejöhet-e.⁶⁵ Mindenesetre a közvetett gazdasági cél elegendő a létrehozásához.⁶⁶

A bírói gyakorlatban sem tekintettek a kizárólagos szigorúsággal a fenti szabályra.⁶⁷ Az OGH (osztrák Legfelsőbb Bíróság), egyik esetével kapcsolatban, megfogalmazta, hogy „... egy olyan társaság is, amely főleg eszmei célokat követ, szubszumálható az ABGB 1175. § alá”⁶⁸

6.3. Jogforrások

A polgári jogi társaság (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts = GesbR*) az Osztrák Polgári Törvénykönyv (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch = ABGB*)⁶⁹ 1812-ben történt hatálybalépése óta jelen van az osztrák jogrendszerben, mint az egyetlen társasági jogi norma abban az időben, belőle fejlődött ki az összes társasági forma. A polgári jogi társaság minden személyegyesítő társaság alapformája.⁷⁰

A polgári jogi társaság (*GesbR*) az Osztrák Polgári Törvénykönyv (Optk.) 27. Főrészében, az 1175-1216 §§-aiban található.⁷¹ Az 1188. § utal a 833.§-tól a 842. §-ig terjedő szakaszokra (közös tulajdon) amelyeket a *GesbR*-re is alkalmaznak.

Az Optk. hatálybalépése óta szinte változatlan formában maradtak meg az Optk. ezen szakaszai a mai napig⁷². Az Optk-nak ezt a Főrészét majdnem teljes mértékben megkímélte az idő múlása, ennél fogva a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályok mintegy 190 éve hatályban vannak Ausztriában,⁷³ ez az oka nehezen érthetőségének és régies nyelvezetének.⁷⁴

⁶⁵ Ehhez a véleményhez csatlakozik: OGH GesRZ 1991, 219. (Elutasító álláspontot fogalmaz meg ezzel szemben Kastner; lásd például *Grundriß des österreichischen Gesellschaftsrechts* című munkájában).

⁶⁶ SZEPEK in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 16. p., Rz 39.

⁶⁷ OGH SZ 24/87.: Egy munkatársakból álló csoport egy hétvégi pihenőházat vásárolt, hogy ott pihenőhelyet alakítson ki, amelyet majd közösen használnak, és közösen tartanak fönn.; OGH EvBl 1982/187.

⁶⁸ SZILÁGYI: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* (1994) 146. p.

⁶⁹ *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* vom 1.6.1811 JGS 946 idgF

⁷⁰ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 65. p.

⁷¹ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*2 (1997) 14. p.

⁷² Optk. 1196. § (a törvényi kamatot meghaladó kamatfizetés – veszteségrészesedés nélküliség tilalmának hatályon kívül helyezése) RGBI 1868/62, illetve a kereskedelmi társaságok különrendelkezéseinek (1204. és 1214. §§) hatályon kívül helyezése [EGAHGB 1. § (1863)]

Az Optk. 1210. §-a a társasági tag kizárásáról rendelkezik Ez a szakasz kétszeri módosításon esett át (Lásd BGBI 1974/496 és BGBI 1983/136.) Lásd: KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990). 38. p.

⁷³ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 36. p.

⁷⁴ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 10. p.

A polgári jogi társaság az osztrák társaságok alapformája. Mivel a Kereskedelmi Törvénykönyv (*HGB*) szabályai a polgári jogi társaság szabályainak kiegészítő alkalmazását kifejezetten elutasítják, éppen ezért az Optk. polgári jogi társaságra vonatkozó szabályainak hézagpótló szerepe is erősen korlátozott.⁷⁵

A társasági jog gazdasági jelentősége miatt legnagyobb részben kimerítően van szabályozva. Egyes társasági formákra saját külön-törvények vonatkoznak (például: *AktG*, *GmbHG*). A lényegesebb szabályokat azonban az *Optk.* és a *HGB* is tartalmazza. Pontos hivatkozásokra és utalásokra a társaságok egyes formáinál külön kitérünk.⁷⁶

Az Optk.-t követően hatálybalépett kereskedelmi- és társasági jogi külön törvények [Kereskedelmi Törvénykönyv (*Handelsgesetzbuch = HGB*)⁷⁷, a korlátozott felelősségű társaságokról szóló törvény (*Gesetz über die Gesellschaft mit beschränkter Haftung = GmbHG*)⁷⁸, a „részvénytörvény” (*Aktiengesetz = AktG*)⁷⁹, a nyereségre törekvő (kereső) társaságokról (*EEG*) szóló törvény (*Erwerbsgesellschaftengesetz = EGG*)⁸⁰] miatt az Optk. 1175. §-ától kezdődő – a polgári jogi társaságra vonatkozó – szakaszainak felhasználási lehetőségei szűkültek és ezzel egyidejűleg a fentebb említett külön törvények joghézagait is kitöltik.⁸¹

6.4. A polgári jogi társaság jogképessége

A polgári jogi társaság *nem jogi személy*⁸² és *nem jogképes*.⁸³ A társasági tagok ennek következtében a társasági vagyon hitelezői, a kötelmi jogviszony kötelezettjei és jogosultjai.⁸⁴

A polgári jogi társaság nem önálló jogi személyiség és a polgári peres eljárásokban sem aktív sem passzív perképességgel nem rendelkezik⁸⁵. Minden társasági tagot együtt kell perelni,

⁷⁵ SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 16. p., Rz 40.

⁷⁶ BYDLINSKI. P.: *Grundzüge des Privatrechts* 3... (1997) 294. p., Rz 908.

⁷⁷ *Handelsgesetzbuch* vom 10.5.1897 dRGBI 219 Ausztriában bevezették: dRGBI 1938 I. 1999, idgF.

⁷⁸ *Gesetz vom 6.3.1906 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung* RGBI 58, idf 1994/153 idgF (*GmbHG*).

⁷⁹ *Bundesgesetz vom 31. März 1965, BGBl. Nr. 98, über Aktiengesellschaften; Aktiengesetz 1965.*

⁸⁰ *EGG = Gesetz über eingetragene Erwerbsgesellschaften* vom 25. 4. 1990, BGBl. 1990/257, 1991. január elsején lépett hatályba. Lásd még: ROTH: *Die neue Erwerbsgesellschaft im System der Personengesellschaften* (1992) 383. p., KREJCI: *EGG* (1991) s. p.; GRAFF: *Das neue Erwerbsgesellschaftengesetz*, RdW (1990) 133. p.

⁸¹ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 1. p.

⁸² OGH 5.4.1990; WBI, 1990, 314; OGH 9.4.1992, WBI, 1992, 265.

STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1175. §, Rz. 13.; KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 56. p.; JABORNEGG in SCHWIMANN: *Praxiskommentar...* (1990) 1175. §-hoz, Rz. 20.

⁸³ MÜTHER: *Rechts- und Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft*, MDR 8/2001. sp.; SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 9. p.

⁸⁴ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 1.; BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*⁵... (2002) 297. p., Rz 922.

⁸⁵ Például: SZ 53/3; WBI 1987, 192; SZ 70/138.

illetve csak együtt perelhetnek.⁸⁶ A polgári jogi társaság nem rendelkezik aktív legitimációval, továbbá sem csekk-képességgel, sem telekkönyv-képességgel⁸⁷. Az utóbbi esetben mindig a társasági tagot kell bejegyezni a telekkönyvbe.⁸⁸ A polgári jogi társaság, mint ilyen, nem is csődképes⁸⁹. Megjegyzendő, hogy az *EEG* forma saját neve alatt perel és a társaság is perelhető, valamint csődeljárás alanya is lehet.⁹⁰

6.5. A polgári jogi társaság alkalmazási területei

A polgári jogi társaság (*GesbR*) az Optk. 1175-1216. §§-aiban csak szűken szabályozott, azonban a gyakorlatban jól bevált és széles körben alkalmazott társasági forma.⁹¹ A kereskedők összefogása (ill. a nem-kereskedelmi tevékenységet űzőké) a kereskedelemben és az iparban egyaránt fellelhető. Kezdvé a mezőgazdasági gazdálkodóktól, az erdőmérnököktől, a „házastársi társaságok”-ig (*Ehegattengesellschaften*), a szabadfoglalkozásúaktól az ügyvédi közösségekig (*Kanzleigemeinschaften*), a konzorciumoknál („bank- és bankjegykibocsátó konzorciumok”) és az érdekvédelmi- és munkaközösségeknél (*Interessen- und Arbeitsgemeinschaften*), különösen az építőiparban. Ezekről nem készült jegyzék, és a változó fennmaradásról pontos adatok nem állnak rendelkezésre. A pénzügyi igazgatás által nyilvántartott „tartós (állandó) társaságok” (*Dauergesellschaften*) [Például polgári jogi társaságok a mező- és erdőgazdaságban, az ipari üzemeknél, a szabadfoglalkozásúaknál, ház- és lakástulajdon közösségeknél (*Haus- und Wohnungseigentumsgemeinschaften*)] száma Ausztriában a nyolcvanas évek elején elérte a 85 ezret. Lajstrombavétel nélkül „bejegyzetté” válnak és a váltakozó fennállás miatt pontos számuk nem adható meg.⁹²

Polgári jogi társaságot – a „teljesjogú-kereskedelmi” tevékenységi kört kivéve – különféle célokból lehet alakítani, emiatt a teljesjogú kereskedelmi tevékenységet és a nem-kereskedelmi tevékenységet folytató vállalkozások között elhelyezkedő ún.

⁸⁶ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 247.; FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 66. p.

⁸⁷ Lásd bővebb kifejtését: STÖBER: *Grundbuchfähigkeit der BGB-Gesellschaft...*, MDR 10/2001. s. p.

⁸⁸ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 66. p.

⁸⁹ HS 10.334.

⁹⁰ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵ ... (1990) 56-58. pp.

⁹¹ KASTNER: *Die bürgerlichrechtliche Gesellschaft im österreichischen Wirtschaftsleben*, (1969) 211. p.

⁹² Ausztria, 1982, *Die österreichischen Gesellschaftsformen, Gesetzestexte...* (1982) 11. p.

„*minderkaufmännische*” üzletmenet⁹³ – különösen *EEG*-k (*eingetragene Erwerbsgesellschaft*)⁹⁴ – komoly konkurenciát jelentettek a polgári jogi társasági (*GesbR*) formával szemben.⁹⁵

A polgári jogi társaságnak összehasonlításként kevés a jelentősége a „határontúli” (jelen esetben értsünk ezalatt például egy osztrák székhelyű, német tulajdoni hányaddal rendelkező társaságot) vállalat alapításánál, emiatt a következőkben ennek a jogformának csak az alapvető alkalmazási módjait taglaljuk.⁹⁶

A polgári jogi társaság alkalmazása viszonylag nagy teret hódít, akárcsak korábban is. Jóllehet az *EEG* konkurensként van jelen, azonban ez nem fenyegeti a polgári jogi társaság létjogosultságát. Térhódításának legfőbb oka a rendkívül tág alkalmazási lehetőségeiben fedezhető fel.⁹⁷ A pjt.-k lajstrombavétel nélkül „bejegyzetté” válnak, de a váltakozó fennállás miatt pontos számuk nem adható meg.⁹⁸

6.5.1. A polgári jogi társaság főbb alkalmazási területeinek felosztása⁹⁹:

A.) Nem-kereskedelmi vállalkozások¹⁰⁰ (*Betrieb eines nicht kaufmännischen Unternehmens*):

- szabadfoglalkozásúak (*Freiberuflicher*)¹⁰¹

A szabadfoglalkozásúakhoz tartozók egy *GesbR* vagy egy *EEG* formájában tudnak társulni.¹⁰² Ezek a formációk, az ún. *Sozietät*-ek, az *EEG* hatálybalépéséig a szabályozásban kizá-

⁹³ „*Minderkaufmännischen*” – A polgári jogi társaság alkalmazási területeinek egyik csoportját képezi (A csoportosítási szempontjait lásd a későbbiekben).

⁹⁴ *Eingetragene Erwerbsgesellschaften (EEG)*, a későbbiekben lásd ezen társasági forma részletezését.

⁹⁵ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 1. p.

⁹⁶ Uo.

⁹⁷ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 10. p.

⁹⁸ A pénzügyi igazgatási szervek a tartós-társaságok (*Dauergesellschaften*) számát 85000 körülben határozták meg (Ausztriában, 1982) [*Die österreichischen Gesellschaftsformen (Gesetzestexte nach dem Stande vom 1.1.1982)* Eisenstadt: Prugg (1982) 11. p.]

⁹⁹ Vö.: SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 10-11. pp.; SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 16-17. pp., Rz 42-44.; KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵ ... (1990) 53-56. pp.; HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 31-36. p.; HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 17-18. p.; FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 67. p. és FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 1. p.; GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³ ... II. (2002) 1175. §-hoz, 3-6. p., Rz 1-10.

¹⁰⁰ Például szabadfoglalkozásúak tevékenységének összefogása, egy benzinkút, egy pékség üzemeltetése, egy kisebb vendéglő stb.

¹⁰¹ A szabadfoglalkozásúak összefogása: ügyvédek „rezsiközössége”, zenei együttes, orvosok „praxisközössége” stb.; vállalkozási tevékenységek, megfelelő nagyság hiányában nem éri el a *Sollkaufmann*-közösségi minőséget. (Például: reklámügynökség, információs központ, inkasszóiroda) [SCHUMMER: *Personengesellschaften* (2002) 10. p.].

¹⁰² GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³ ... II. (2002) 1175. §-hoz, 4. p., Rz. 5.: ügyvédi közösségek, JBI 1989, 383; eolex 1991, 118; mérnökök szakmai egyeztető csoportja WBI 1989, 221; ún. gazdasági tréner WBI 1989, 249; épület- és ingatlanközvetítők JBI 1991, 645.

rólag *GesbR* (azaz polgári jogi társaság) formában voltak megengedettek, többnyire csak egy tisztán belső-társaságként működve (*Innengesellschaft*).¹⁰³

- művészek (*Künstler*)
- gazdálkodók (*Landwirte*)
- holding-társaságok (*Holdingsgesellschaften*)
- alérdekeltségek (*Unterbeteiligungen*)

Egyéni vállalatban (*Einzelunternehmen*) az al-érdekeltségek (*Unterbeteiligungen*) és bel-érdekeltségek (*Innenbeteiligungen*) ugyancsak alapulhatnak polgári jogi társaságon.¹⁰⁴

B.) Nem teljes, „kisebb” kereskedelmi tevékenységet folytató vállalatok

(*Betrieb eines minderkaufmännischen Unternehmens / Minderhandelsgewerbe*)

Ha két vagy több személy közösen egy nem teljes kereskedelmi tevékenységet folytató vállalatot (*Minderhandelsgewerbe*) üzemeltet, akkor ezt ily módon egy polgári jogi társaság formájában, - az *EEG* hatálybalépése óta *EEG* formában is – tehetik. Ezzel szemben egy *OHG*-hoz teljes kereskedelmi tevékenység (*vollkaufmännische Tätigkeit*) (végzése) szükséges. Egy kisiparos-szerűen vezetett üzem a *HGB* 1. § 2. bek. 2. és 9. sor értelmében, valamint egy nem intézményszerűen üzemeltetett személyfuvarozás a *HGB* 1. § 2. bek. 5. sorának értelmében alakulhat polgári jogi társaságként. Ha az *OHG* vagy *KG* lényeges fogalmi eleme hiányzik, vagy ha a társaság nem végez kereskedelmi tevékenységet, hanem csak több nem-kereskedelmi ügyletet bonyolít, az *OHG* illetve *KG* a társasági tagok kifejezett, megfelelő módosítási szándéka nélkül átalakul.¹⁰⁵

A polgári jogi társaság a nem-teljeskörű gazdasági tevékenységet végző vállalat működésénél jöhet szóba, tehát mindazon „alap-kereskedelmi üzem”-nél (*Grundhandelsgewerbe*), amelyeknél jellegüknél fogva egy kereskedelmi ügyvitel nem szükséges. Ugyanez érvényes a többi ipari tevékenységet űző vállalatra, melyek megmaradnak ezen határ alatt (*HGB* 2. §). Ilyen esetekben az érdekeltek ezek helyett az *EEG*-t is választhatják.¹⁰⁶ Egy *OEG* vagy *KEG* csak a

¹⁰³ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 34. p.

¹⁰⁴ *Einzelunternehmen*: SZ 50/96 gyógyszerár; RdW 1990, 294 kávéház. *Unterbeteiligungen*: SZ 8/199; EvBl 1961/148.; GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) § 1175, 4., Rz 7.; Lásd még: KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 55. p.

¹⁰⁵ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 32.; OGH 30.4. 1986, NZ 1986, 233.

¹⁰⁶ A kérdésben egyező álláspontot találunk az Optk. kommentárjában (*Kommentar zum ABGB*) és kritikát a Kereskedelmi törvény kommentárjában (*Kommentar zum HGB*).

céggjegyzékbe való nyilvántartásba vétellel jön létre szabadon.¹⁰⁷ Egészen addig (a nyilvántartásba vételig) polgári jogi társaságról beszélünk.¹⁰⁸ Gyakorlati példák a bírói gyakorlatból¹⁰⁹: vendéglátóüzem¹¹⁰, pékség¹¹¹, fodrászüzlet¹¹², sífelvonó berendezés üzemeltetése¹¹³, síiskola¹¹⁴, kozmetikai szalon.¹¹⁵

Egy *Soll-Kaufmann* (HGB 2. §) vagy egy *Kann-Kaufmann* (HGB 3. §) bejegyzése előtt nem egy teljesjogú kereskedelmi tevékenységet folytató (*Vollhandelsgewerbe*), de még csak egy nem-teljes kereskedelmi tevékenységet végző üzem (*Minderhandelsgewerbe*) sem jön létre. Egészen a bejegyzésig az Optk. szerinti társaság, mint olyan jön létre.¹¹⁶

C.) Alkalmi társaságok (Gelegenheitsgesellschaften):

Egyetlen (adott esetben egy nagy kiterjedésű) ügylet elvégzésére hivatott alkalmi társasággá való szerveződést takar az „alkalmi társaságok” fogalom. Manapság éppen az alkalmi társaságok bírnak nagy jelentőséggel. Különösen az utóbbi időre tehető erősödő tendenciával.¹¹⁷

Az alkalmi társaságok esetében a polgári jogi társaság alkalmazási területe igen széles. A (társasági) szerződés tárgyát az egyes ügyletek végrehajtása képezi. Hiányzik a meghatározott időtartamra rendelt működtetés, az uralkodó vélemény szerint nincs szó kereskedelmi tevékenységről, ezért az *OHG* és a *KG* nem relevánsak ebben az esetben.¹¹⁸

Egészen a *HGB* ausztriai bevezetéséig léteztek az *AHGB*-nek kereskedelmi jogi, az alkalmi társaságokra vonatkozó külön szabályai. A *HGB* megfelelő (erre vonatkozó) szabályozásának hiányában a polgári jogi társaság (szabályai) állnak rendelkezésre. Ilyen alkalmi társaságok esetében olyan személyegyesülésekről van szó, melyek nem egy meghatározott üzletág, ha-

¹⁰⁷ EEG 3. § 1. bekezdés.

¹⁰⁸ RdW 1999, 527.

¹⁰⁹ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 1175. §-hoz, 3. p., Rz 2.

¹¹⁰ GesRZ 1978, 169; HS 24.632; EvBl 2001/28.

¹¹¹ SZ 39/62.

¹¹² SZ 54/84.

¹¹³ SZ 41/170.

¹¹⁴ SZ 48/53.

¹¹⁵ EvBl 2000/84.

¹¹⁶ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 54. p.

¹¹⁷ SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 16. p., Rz. 42.; Fritz, Christian szerint időközben ezen esetsoport a polgári jogi társaság fő alkalmazási esetévé vált Ausztriában (2000).

¹¹⁸ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 1175. §-hoz, 3. p., Rz. 4.

nem egy meghatározott ügylet végzésére irányulnak. Működési idejük főszabály szerint a közös ügylet elvégzéséhez igazodik. Ez azonban nem zár ki akár egy több éves működést sem.¹¹⁹

Ehhez a csoporthoz tartoznak például: a munkaközösségek, a konzorciumok, a szavazati jogot meghatározó szerződések, a kartell-szerződések és az egyes célokra létrehozott társaságok.

- munkaközösségek (*Arbeitsgemeinschaft* – „ARGE”)

A polgári jogi társaságok egyik alkalmazási területe: a munkaközösségek¹²⁰.

Kifejezetten nagy gyakorlati jelentőséggel bírnak az építőiparban a több vállalkozás által létrehozott munkaközösségek. Gyakran lépnek fel saját megjelölés alatt, és nagy építési projektek kivitelezését vállalják.¹²¹

- konzorciumok (*Konsortien*)

Az alkalmi társaságok másik esetcsoportja a konzorciumok. Az értékpapír-kibocsátó konzorciumok (*Emissionskonsortien*) értékpapírok, különösen részvények vételére és kezelésére létrejött bankok társulásai.¹²²

A hitelkonzorciumok (*Kreditkonsortien*) több hitelező által nyújtott óriáshitelek közös finanszírozását szolgálják. Ezek tehát banki összefogást jelentenek egy nagyobb mértékű hitel nyújtása céljából.¹²³

- egyes célokra létrehozott társaságok¹²⁴ (*Gesellschaften für Einzelzwecke*)
- szavazati jogot meghatározó szerződések (*Stimmrechtsbindungsverträge*)¹²⁵

Ezek olyan szerződések, melyekben a személyegyesítő vagy tőkeegyesítő társaságok társasági tagjai magukat arra kötelezik, hogy szavazataikat aszerint adják le, ahogyan a szindikátus tagjainak többsége meghatározza.¹²⁶ Ezen szerződésekkel a társasági tagok meghatározott magatartás tanúsítására vonatkozó megállapodásokat kötne, jelen esetben különösen a szava-

¹¹⁹ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 33.; KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 54-55. pp.

¹²⁰ SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 16. pp.Rz 42.

¹²¹ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 1175. §-hoz, 3. p., Rz. 4. (Például SZ 51/3; SZ 52/109; SZ 58/91; WBI 1988, 395; WBI 1990, 314; RdW 2000, 413).

¹²² GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 1175. §-hoz, 3. p., Rz. 4.

¹²³ Vö. GesRZ 1978, 30; VwGH ÖJZ 1986, 313.

¹²⁴ Pl. vendéglátói ünnepek (*Wirtfest*).

¹²⁵ OGH GesRZ 1986, 30; Ezt a jogintézményt jelentik még a következő megfogalmazások is: *Stimmbindungsverträge, Syndikatsverträge*.

zati jog gyakorlására vonatkozóan. Ezeket igen gyakran tőkeegyesítő társaságoknál alkalmazzák, de személyegyesítő társaságoknál is hatékonyan köttethetnek.¹²⁷

– kartell- szerződések (*Kartellverträge*)

Kartell, ha társasági jogilag szerveződik, és ehhez nem egy másik társasági formát választanak.¹²⁸ Kartellek is szerveződhetnek polgári jogi társaság formájában.¹²⁹ Ezek lehetnek olyan versenykorlátozó, pjt.-jellegű jogintézmények, amelyek – közös céljuk elérése érdekében – különféle kartellszerződéseket hoznak létre.¹³⁰

D.) Előtársaság (*Vorgesellschaft*)¹³¹

A jogi személyiséggel rendelkező társaságok¹³² alakulása folyamán a társasági szerződés aláírása és a jogi személy létrejötte közti időben előtársaságról beszélünk. Ez azt jelenti, hogy a társaság megkezdzi a tevékenységét a cégkönyvbe való bejegyzést megelőzően.¹³³

Korábbi nézet szerint *OHG*-ről vagy polgári jogi társaságról (*GesbR*) beszélhettünk az üzleti tevékenység jellege alapján.¹³⁴

Az előtársaság, ha polgári jogi társaságként értelmezzük, és az üzleti tevékenységet már a bejegyzés előtt felveszi, úgy a nyilvántartásba vételig polgári jogi társaságként (*GesbR*) vagy *OHG*-ként kezelendő, amennyiben egy teljes- kereskedelmi tevékenységet folytató vállalat üzemeltetéséről van szó, és a *HGB* 2. §-ától kezdődő szakaszok alapján nem ír elő bejegyzést feltételként.¹³⁵

¹²⁶ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 11. p.

¹²⁷ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 55. p.

¹²⁸ Uo. 55. p.

¹²⁹ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) zu § 1175 6., Rz 8.: ÖBl 1977, 14; JBl 1996, 262.

¹³⁰ RITTNER: *Wettbewerbs- und Kartellrecht*³ (1989) 217. p.

¹³¹ A legtágabb értelemben ez a forma is polgári jogi társaságnak tekinthető, a témával foglalkozó osztrák szakirodalom meghatározó hányada is ebbe a kategóriában helyezi el az előtársaságot. Lásd: a polgári jogi társaság alkalmazási területeinek csoportosítási szempontjához kapcsolt lábjegyzetet.

¹³² Például: rt. (*AG*), kft. (*GmbH*), szövetkezetek (*Genossenschaften*)

¹³³ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 67. p.

¹³⁴ Például. SZ 48/141; SZ 54/69 (GesRZ 2981, 178) GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 35. p., Rz. 1., 38. p., Rz. 2. és 4. p., Rz 8. [A továbbiakban: GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002)].

¹³⁵ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 55. p.

E.) A házastársak (*Ehegatte*) és az élettársak (*Lebensgefährte*) közötti társaságoknál a házasság megkötése valamint az élettársi közösség létrejötte még önmagában nem alapít polgári jogi társaságot. Tehát pusztán a házasság és egyéb életközösségek ténye nem eredményez polgári jogi társaságot. A házastársakat különösen terheli a házassági kölcsönös segítői kötelezettség, amelynek keretében gazdasági szolgáltatásokat is nyújtaniuk kell.¹³⁶

Ellenben ha a házastársak¹³⁷ mindketten fáradságot, tőkét, jövedelmet és egyéb dologi értékeiket egy meghatározott célból egyesítenek, hogy valamilyen gazdasági célt elérjenek¹³⁸, ezzel létrehozzák a polgári jogi társaságot.

Ezeknek a teljesítéseknek meg kell haladniuk a házastársi segítői kötelezettséget (*Beistandspflicht*).¹³⁹

Ez egy nem-teljes kereskedelmi tevékenységre irányul. Például arra, hogy gazdaságot vezessenek, lakást béreljenek, vagy azt berendezzék.¹⁴⁰

Házastársak közti polgári jogi társaságok tipikus esetei - az említett korlátozásokkal - egy ingatlan közös szerzése illetve alapítása, vagy egy ház felépítése¹⁴¹ (vagy felújítása) és közös szerzemény létrehozása, valamint egy vállalat közös üzemeltetése és megszerzése.¹⁴²

Házastársak között polgári jogi társaság, akár ráutaló magatartással és hallgatólagosan is alapítható.

Egy olyan szervezetben kell megállapodniuk, mely mindegyiküknek hozzájárulási illetve közreműködési jogot biztosít.¹⁴³

Élettársak is alapíthatnak kifejezetten vagy ráutaló magatartással polgári jogi társaságot. Hasonlóan a házastársi közösséghez, az élettársi közösség megkötése sem jelenti önmagában a

¹³⁶ ZVR 1989/77.

¹³⁷ A jegyesekre és az élettársakra szintén vonatkoznak ezek a szabályok.

¹³⁸ Holzhammer és Roth példái nyomán, lásd bővebben. HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) s. p.

¹³⁹ Lásd: GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 1175. §-hoz, 5., Rz 9.; HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 6-7. pp.

¹⁴⁰ KERSCHNER, JBI, 1988, 516.

¹⁴¹ EvBI 1947/315; JBI 1953, 416; JBI 1961, 281; JBI 1963, 264; EvBI 1963/243; JBI 1964, 565; SZ 40/123; WBI 1987, 12 stb.

¹⁴² Z.B EvBI 1954/188 Pékség; JBI 1955, 521 Építési vállalkozás; JBI 1961, 634; HS 24.613; EF 72.126 mezőgazdasági tevékenység; SZ 40/170 kávéház üzemeltetése; SZ 56/95 magánszoba-bérbeadás.

¹⁴³ OGH 21.1 1947; EvBI 1947/315; OGH 12.1. 1955; EvBI 1955/168; OGH 2.3. 1955; JBI 1955, 521; OGH 19.12 1962; JBI 1963, 264; OGH 13.3. 1963; EvBI 1963/243; OGH 29.4. 1964; EvBI 1964/424; OGH 8.2. 1972; GesRZ 1972, 23; OGH 22.5. 1974; GesRZ 1974, 124; OGH 16.11. 1978; GesRZ 1979, 116; OGH 2.10. 1986; GesRZ 1987, 41. p. [SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 10. p.]

polgári jogi társaság megalakulását.¹⁴⁴ A polgári jogi társaság jelentősége élettársak közt nem pusztán abban van, hogy megfelelő vagyonkiegyenlítést érjenek el a társaság megszűnését követően. Gyakran a lakás közös használatra vonatkozó jogcímet is el kell érni.¹⁴⁵

A házassági szerződéssel (*Ehepakt*)¹⁴⁶ megalapított házassági vagyontársaság (*Gütergemeinschaft*)¹⁴⁷ is egy társaság, amelyet az Optk.¹⁴⁸ és a *NotZwG*¹⁴⁹ kiegészítően szabályoznak.

F.) Egyéb alkalmazási területek (*Sonstiger Anwendungsbereich*)

Mindazon más sokféle „felállási formák” (*Gestaltungsformen*), melyek már nem közvetlenül egy közös szerzésre irányulnak, azonban jó néhány más közös célt valósítanak meg, és kisebb részük gazdasági szervezetekhez kötődik, polgári jogi társaságokként definiáljuk.¹⁵⁰

A polgári jogi társasági forma előnyei és hátrányai

Előnyök: A polgári jogi társaság egyik lényeges előnye a jogi szabályozás rugalmasságában van, amely lehetővé teszi a „méretre szabott társasági szerződés”¹⁵¹-t. Az alapvető formai szabadság és az, hogy nincs cégkönyvbe való bejegyzési kötelezettség, lehetővé teszi, hogy a társasági szerződést a formális előírások figyelmen kívül hagyásával a mindenkori megváltozott szükségletekhez igazítsák.¹⁵²

Hátrányok: A nyereségre törekvő társaságokról szóló törvény (*EGG*)¹⁵³ megalkotása és bevezetése¹⁵⁴ miatt a polgári jogi társaság sokat veszített a jelentőségéből a gazdasági gyakorlatban, mi-

¹⁴⁴ Vö. SZ 48/59; SZ 50/123; JBI 1991, 789; EF 90.091; OGH 29.1. 1991; JBI 1991, 789.

¹⁴⁵ Lásd: GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 1175. §, 6, Rz 10.; Pl.: SZ 50/123; JBI 1991, 789; HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 7. p.

¹⁴⁶ Lásd bővebben: WELSER: *Ehepakt, Erwerbsgesellschaft bürgerlichen Rechts und Formzwang*, GesRZ 1976, 34.

¹⁴⁷ Lásd bővebb kifejtését: GRILLBERGER: *Eheliche Gütergemeinschaft* (1982) op. cit.; RUMMEL: *Eheliche Gütergemeinschaft und Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1973) op. cit.

¹⁴⁸ Optk. 1233-1236. §§-ai.

¹⁴⁹ NotZwG 1.§-a értelmében a házassági szerződések érvényességéhez közjegyző közreműködése szükséges.

¹⁵⁰ SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 17. p., Rz 44.

¹⁵¹ „*Gesellschaftsvertrag nach Maß*”.

¹⁵² FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 68. p.

¹⁵³ Az *offene Erwerbsgesellschaft (OEG) és a Kommanditerwerbsgesellschaft (KEG)* társasági formákat a „*Gesetz über eingetragene Erwerbsgesellschaften*“ (*EEG*) törvényben szabályozottak. (25. 4. 1990, BGBl. 1990/257; 1991. január 1- jén lépett hatályba). Az *OEG*-ről és a *KEG*-ről részletesebben lásd még: BYDLINSKI, P.: *Grundzüge des Privatrechts*³... (1997) 253. p., Rz 925.

vel – mint ahogyan azt *Christian Fritz* részletesen kifejti¹⁵⁵ – az *EEG*-nek a polgári jogi társasággal szemben gyakorlatilag egyetlen hátránya sincs.

A polgári jogi társaság alapítása akkor is hátrányos lehet, ha a társasági szerződésben a jogszabályi rendelkezéseket nem az adott esetben megfelelőbb rendelkezésekkel pótolják.

A társaság szervezete a legtöbbször előforduló megjelenési formákhoz képest sem a gyakorlatban, sem törvényileg nincs kielégítően szabályozva. A társasági tagok gazdasági tevékenységének kiterjesztésével átléphetik a kereskedelmi foglalkozás határát, amelynek eredményeként ebben az esetben a lényegesen szigorúbb kereskedelmi jogi rendelkezéseket kell alkalmazni.¹⁵⁶

6.6. A polgári jogi társaság alapítása; a társasági szerződés

(*Gründung der Gesellschaft; Gesellschaftsvertrag*)

Áttekintés:

Egy polgári jogi társaság létrehozásánál a következő alapelveket kell figyelembe venni¹⁵⁷:

- Alakilag kötetlen konszenzuál-szerződés, vagyis a társasági szerződést szóban is meg lehet kötni,
- Diszpozitív törvényi szabályozás, vagyis a felek a megállapodásukkal egy, a törvénytől eltérő szabályozást is alkalmazhatnak,
- Nem kell bejegyezni a cégkönyvbe.

6.6.1. Tagok (*Gesellschafter*)

A *GesbR* legalább 2 tagból áll. Egyszemélyes társaság nem létezik ennél a társasági formánál¹⁵⁸, így a „továbbműködési megállapodás” (*Fortsetzungsklausel*) ellenére is megszűnik a társaság, ha a tagjainak száma egy fölé csökken, és nincs a tagok személyében utánpótlás.¹⁵⁹

¹⁵⁴ ROTH: *Die neue Erwerbsgesellschaft im System der Personengesellschaften* (1992) 383. p.; THIERY: *Zum Anwendungsbereich der eingetragenen Erwerbsgesellschaft* (1992) 431. p.; MÜLLER – RIEF – THIERY: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft* (1994) 182. p.

¹⁵⁵ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 7. fejezete.

¹⁵⁶ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 68. p.

¹⁵⁷ Uo. 68. p.

¹⁵⁸ Az osztrák Legfelsőbb Bíróság döntése alapján: SZ 63/44.

¹⁵⁹ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G⁴* (1993) 46. p.

Tag lehet minden természetes és jogi személy, valamint jogi személyiség nélküli gazdasági társaság (közkereseti társaság - *OHG*¹⁶⁰, betéti társaság - *KG*¹⁶¹, bejegyzett „szerzésre törekvő” társaság - *EEG*¹⁶²).¹⁶³

Amennyiben a *GesbR* jogi személyiség nélküli gazdasági társaságként működik (pl. szervezett vállalkozói *GesbR*), egy másik *GesbR*-ben részesedhet.¹⁶⁴

Egy „örököstársak közössége” (*Erbengemeinschaft*) (*communio*) nem lehet *GesbR* tagja. Ha a társasági szerződés megengedi (Optk. 1208. §-a)¹⁶⁵, az egyes örökösök örökösödési részükhöz megfelelően válnak taggá, ellenkező esetben részesedésük arányában kell kielégíteni őket.¹⁶⁶

6.6.2. Jogi természet (*Rechtsnatur*)

A társasági szerződés egy többoldalú konszenzuálszerződés, a kötelmi joghoz tartozik. A tagok nem szolgáltatásokat cserélnek, éppen ezért nem egy csereszerződés, hanem inkább egy visszterhes szerződés, mert a közös célt szolgáló hozzájárulások függőségi viszonyban állnak: a tag valamilyen szolgáltatás teljesítését ígéri a társaságnak, és ezzel a többi tag is ugyanazt a kötelezettséget vállalja.¹⁶⁷

A szerződési jog szabályai nem *alkalmazhatók* minden további nélkül a társasági szerződésekre [mert ezek a hagyományos „szolgáltatás-ellenszolgáltatás szerződésekre” (*Austauschvertrag*) vonatkoznak]. Az egyik tag teljesítési késedelme nem biztosít visszalépési jogot a többi tag számára. Ugyanígy a tagok az alapján sem tagadhatják meg a teljesítést, hogy azt még a többiek sem tették meg. Sokkal jellemzőbb, hogy az egyik tag nem-teljesítése a többi tag felmondási okát alapozza meg. Amíg a tagok nem élnek ezzel a jogukkal, köztük fennmarad a társasági jogviszony. A késlekedő kizárása is lehetséges.¹⁶⁸

¹⁶⁰ *OHG* = *Offene Handelsgesellschaft* (A *HGB* 105-160. §§-ai szabályozzák); Lásd: MICHALSKI: *OHG-Recht (Kommentar...)* (2000) 956. p.

¹⁶¹ *KG* = *Kommanditgesellschaft* (A *HGB* 161- 170. §§-ai szabályozzák); Lásd: STRAUBE – TORGLER: *Die Kommanditgesellschaft* – Wien: Orac (1989) op. cit.; FEIL: *Kommanditgesellschaft (Kurzkommentar)* (1995) op. cit., BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*³... (1997) 253. p. Rz 923.

¹⁶² *EEG* = *eingetragene Erwerbsgesellschaft*; *Die offene Erwerbsgesellschaft (OEG) und die Kommanditerwerbsgesellschaft (KEG)* szabályozását lásd: *Gesetz über eingetragene Erwerbsgesellschaften vom 25. 4. 1990, BGBl. 1990/257*, a törvény 1991. január 1-jén lépett hatályba.

¹⁶³ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 249. p.

¹⁶⁴ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 20. p.

¹⁶⁵ Optk. 1208. §.

¹⁶⁶ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 20. p.

¹⁶⁷ Uo. 21. p.

¹⁶⁸ Lásd SCHINAS: *Rechtsfolgen...*, JBl 1981, 357. ff.

6.6.3. Forma

A polgári jogi társaság konszenzuál szerződéssel jön létre, a formaszabadság elvének érvényesülése mellett¹⁶⁹. A társasági szerződés nem csak írásban¹⁷⁰, hanem szóban¹⁷¹ és ráutaló magatartással¹⁷² is létrejöhet. Az írásbeliség nem elengedhetetlenül szükséges.¹⁷³

Konkludens eset, ha az örökösök a megörökölt vállalkozásokat minden további nélkül GesbR-ként viszik tovább. A kiskorú örökösöknek ehhez a gyámhivatal engedélye szükséges, amíg ezt megkapják, egyszerű jogközösséget alkotnak.¹⁷⁴

A társasági szerződés megkötése mentes a formai előírásoktól. A törvényi formakényszer csak bizonyos, a társasági tagok meghatározott formát megkövetelő kötelezettségeinél áll fenn.¹⁷⁵

Mint ahogy a fentiekben említettük, a társasági szerződés megkötése elvileg mentes az alaki kötöttségektől. Sőt a szóbeli megállapodás mellett már a következetes kereskedelem is elegendő. Sem az írásbeli formát, sem a közjegyzői okiratba foglalást nem követelik meg. Az írásba foglalás azonban ajánlott bizonyítási okokból.¹⁷⁶

Az olyan társasági szerződések érvényességéhez, amelyek csak a jelenlegi vagy csak a jövőbeli vagyona vonatkoznak, szükséges leltárt készíteni, aminek során a bevitt dolgokat leírják és megjelölik.¹⁷⁷ A házassági szerződések érvényességéhez közjegyző közreműködése szükséges.¹⁷⁸

Mindenesetre a társasági szerződést akkor kell írásba foglalni, ha egy társasági tag kötelezi magát arra, hogy egy ingatlanát tagi hozzájárulásként a társaságra ruházza, vagy egy korlátozott felelősségű társaságban való részét beviszi a társasági vagyona.

¹⁶⁹ EvBl 1963/243; GesRZ 1973, 49; SZ 46/62; EvBl 1976/271; GesRZ 1978, 169; JBl 1982, 330; RdW 1990, 18. A numerus clausus elve mindezek mellett él, ennek figyelembevételével érvényesülhet csak a formaszabadság (numerus clausus = *Geschlossenheit der Gesellschaftsformen*).

¹⁷⁰ EvBl 1962/514; GesRZ 1974, 61; EF 90.096.

¹⁷¹ GesRZ 1973, 49.

¹⁷² Például: SZ 34/184; JBl 1963, 39; EvBl 1963/243; 46/62; GesRZ 1976, 57; SZ 50/123; GesRZ 1978, 169; JBl 1982, 330; JBl 1991, 645; RdW 1999, 18.

¹⁷³ REICH-ROHRWING: *Das österreichische GmbH-Recht*² (1983); JBl 1989, 587; FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 2. p. és 244. p.

¹⁷⁴ Ecolex 1990, 484.

¹⁷⁵ Például egy ingatlan átruházása vagy egy részesedés ajándékozás útján való átengedése esetén. [FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 69. p.]

¹⁷⁶ Uo. 65. p.

¹⁷⁷ § 1178 ABGB: „Gesellschaftsverträge, welche sich nur auf das gegenwärtige, oder nur auf das zukünftige Vermögen beziehen, sind ungültig, wenn das von dem einen und dem andern Teile eingebrachte Gut nicht ordentlich beschrieben, und verzeichnet worden ist.”

A polgári jogi társaságot nem jegyzik be a cégkönyvbe (*Firmenbuch*)¹⁷⁹, mivel alapvetően nem kereskedelemmel¹⁸⁰ foglalkozik. (A *GesbR* nem végezhet teljesértékű kereskedelmi tevékenységet¹⁸¹).

A polgári jogi társaságnak a jogi kapcsolatokban sokféle megjelenési formája van, mivel a jogszabályok a szerződés megkötésére nem írnak elő formakényszert, és a célja nincs vállalkozói tevékenységhez kötve. Tekintettel arra, hogy a társasági szerződés „csendesén” is létrejöhet, a gyakorlatban az érdekeltek számára gyakran nem világos, hogy ők egy társasági szerződést kötöttek. Az Optk. 1175. §-ától kezdődő, a társaságra vonatkozó szakaszai messzemenően rugalmas joganyagot tartalmaznak, ebből eredően a szerződő felek a társasági szerződést a saját elképzeléseik szerint hozhatják létre.¹⁸²

A szerződés megkötésekor akkor beszélhetünk polgári jogi társaságról, ha a társaság nem foglalkozik kereskedelemmel, és ezáltal nem minősül a kereskedelmi törvény 105. § (1) bekezdése értelmében közkereseti társaságnak.¹⁸³

Mivel a törvényi jog messzemenően diszpozitív, a szerződés tartalma a felek akaratának megfelelően szabadon meghatározható.¹⁸⁴ Az Optk. diszpozitív törvényi szabályai akkor lépnek érvénybe, ha a társasági szerződés nem rendelkezik a polgári jogi társaság szervezetéről.

Amennyiben a társaság – az 1994-es *Gewerbeordnung (GewO 1994)*¹⁸⁵ értelmében – iparszerű tevékenységet űz, minden társasági tagnak a szükséges ipari jogosultsággal kell rendelkeznie, abban az esetben, ha a társaság nem „iparjogképes” (*gewerberechtsfähig*). Egyes speciális előírásoknak (*Standesvorschriften*) megfelelően a szabadfoglalkozású tevékenységet folytató polgári jogi társaság létrehozása általánosan megengedett. A több szakterületet érintő társulások¹⁸⁶ (Sozietät), szemben a német szokásokkal, Ausztriában többnyire nem megengedettek.¹⁸⁷

¹⁷⁸ NotZwG 1. §.

¹⁷⁹ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 22. p.

¹⁸⁰ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 65. p.

¹⁸¹ WBI 1987, 312.

¹⁸² FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 65. p.

¹⁸³ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 65. p.

¹⁸⁴ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 2. p.

¹⁸⁵ *GewO 1994* 1. §-a szerint (A *Gewerbeordnung BGBl. Nr. 194/1994*, a *Gewerbeordnungsnovelle 2002*-es novellával bezáróan 2002. augusztus 1-jén lépett hatályba. (*Gewerbeordnungsnovelle BGBl. I Nr. 111/2002*).

¹⁸⁶ Például a gazdasági ügyletekben bizalmi szerepet személyek, adóügyi tanácsadók és vállalkozási tanácsadók illetve az ügyvédek és a közjegyzők esetén.

¹⁸⁷ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 2. p.

6.6.4. A társasági szerződés megkötése (*Abschluss des Gesellschaftsvertrages*)

A társaságot – mint ahogyan azt az előbb is említettük – egy társasági szerződéssel alapítják. Erre az Optk. 1178. §-ától kezdődő – a szerződéskötésről szóló – szakaszai vonatkoznak. Ha a társaságot több mint két személy részvételével alapítják, a társasági szerződés nem minden egyes társasági tag ajánlatával és azok elfogadásával jön létre. Jobban mondva a társaság akkor jön létre, ha megvan a szerződő felek egyező akaratnyilatkozata, mivel egy többoldalú jogügyletről van szó. A nyilatkozatokat minden másik társasági taghoz el kell juttatni. Egy nagyobb társaságnál megállapodhatnak egy kézbesítő meghatalmazott kijelölésében is.

A belépési nyilatkozat nem minősül a legszemélyesebb jogügyletnek, ezért megengedett a képviselő az Optk. 1002. §-ában megfogalmazott általános alapelveknek megfelelően. Képviselő igénybeviteléhez speciális felhatalmazottság szükséges.¹⁸⁸

A társasági szerződésben rögzíteni kell a közös célt, és a társasági tagok kötelezettségeinek jellegét és terjedelmét is. Alapvetően kereskedelmi tevékenységet folytatni nem lehet (ezt a közkereseti társaság tartja fenn magának). Az Optk. 1175. §-ának törvényi előírásai annyiban érvényesülnek, amennyiben a társasági szerződés előírásai nem szorítják ki őket, ezáltal a legmesszemenőbb privátautonómiáról beszélhetünk.

A társasági viszonyok halasztó feltétellel is létrehozhatók. Ebben az esetben a társasági szerződés csak akkor lép hatályba, ha a megállapított feltétel bekövetkezik vagy eléri a megállapított időpontot. A bontó feltétel vagy határidő tűzése szintén megengedett. A bontó feltétel esetében a feltételes belépésnek mindenesetre nem az a következménye, hogy a társaság eleve „hatálytalan” volt. Elsősorban a hitelezők és a társaság tagjainak védelme érdekében, mint a tényleges társaságnál, a hatálytalanság a jövőre nézve következik be. A társaság visszaható hatályú keletkezése nem megengedett, azonban a társaság tagjai megállapodhatnak abban, hogy a belső viszonyaikban az összefogás előtti jogügyleteket és intézkedéseket a társaság keletkezésekor tekintsék lezártnak.¹⁸⁹

¹⁸⁸ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 69. p. Lásd még az Optk. 1008. §-át.

¹⁸⁹ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 69. p.

6.6.5. A társasági szerződés módosítása (*Änderung des Gesellschaftsvertrags*)

Ahogy a létrehozáshoz, úgy a társasági szerződések módosításához is szükséges a tagok egyetértése. Az írásban kötött szerződések szóban és ráutaló magatartás útján is módosíthatóak.¹⁹⁰

Egy polgári jogi társaság társasági szerződésének módosításai, akárcsak a megkötése, mentesek a formai kényszertől, azonban ehhez szükség van valamennyi szerződő fél jóváhagyására, azaz a társasági szerződés módosítása csak az összes társasági tag beleegyezésével lehetséges, feltéve ha a társasági szerződés másként nem rendelkezik.¹⁹¹

A társasági szerződés módosítását vonja maga után egy új társasági tag felvétele, akárcsak a társasági tulajdoni hányad átruházása. (Optk. 1186. §-a)¹⁹²

A jogbiztonság és az átláthatóság érdekében ajánlott a társasági szerződést írásba foglalni és megállapodni a szerződésmódosítás írásbeli formai követelményeiben. A formai követelmény megsértése kétség esetén a szerződésmódosítás semmisségét vonhatja maga után. A társaság tagjai azonban a formai kötöttségektől mentes megállapodással nem helyezhetik hatályon kívül ezt az írásbeliséget előíró klausulát.¹⁹³

6.6.6. A társasági szerződés „fogyatékoságai” (*Mängel*)

A társasági szerződés az általános előírások szerint semmis vagy megtámadható (akarathiány, cselekvőképesség hiánya). Ha a szerződés egyes rendelkezései semmisek, amelyek nem terjednek ki az egész szerződésre (részleges semmisség), tehát a szerződés érvényes (Optk. 878. § 2. mondat). A társasági tagok a társaság fennállásához fűződő közös érdekéből eredően akkor van igény a teljes semmisségre, ha a semmis szerződésbeli kikötés olyan jelentőséggel bír, hogy a társaság tagjai nélküle nem kötötték volna meg a szerződést. Amennyiben a felek akaratát értelmezés útján sem lehet megállapítani, a „maradék szerződés” lesz az irányadó (Optk. 914. §).

Ha valamely társasági tag belépési nyilatkozata semmis (szubjektív részleges érvénytelenség), a társasági szerződés értelmezésével meg kell állapítani, hogy a többi társasági tag a hibásan belépett fél nélkül is megkötötte volna-e a szerződést. Ebben az esetben a társaság létrejön a többi társasági között. Egy indícium a szerződés érvényességéhez lenne egy ún. „folytatási

¹⁹⁰ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 21. p.

¹⁹¹ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 69. p.

¹⁹² § 1186 ABGB „Kein Mitglied ist befugt, die Mitwirkung einem Dritten anzuvertrauen; oder jemanden in die Gesellschaft aufzunehmen; oder ein der Gesellschaft schädliches Nebengeschäft zu unternehmen.“

¹⁹³ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 70. p.

klausula” (*Forsetzungsklausel*) a társasági szerződésben, amelynek alapján egy társasági tag kiválása után a társaság a többi társasági tag között továbbra is fennmarad.¹⁹⁴

Ha a társasági szerződés törvénysértés miatt vagy erkölcsi okból semmis vagy akarat hiából kifolyólag megtámadható, a társaság *ex tunc* hatállyal megszűnik az általános szabályok szerint.

Ha a hiányosság csak egy tagot érint, a többi tag egymás között folytathatja a tevékenységet.¹⁹⁵

Ha azonban a társaság már megkezdte a tevékenységét, az *ex tunc* megszűnés egyik részről a hitelezőket (azokat, akik joggal bíztak a társaság érvényes létrejöttében) károsítaná meg, másrészről a gazdagodási szabályok szerint végzendő bonyolult eredeti állapot helyreállítási procedúrát eredményezne.¹⁹⁶ Így a társaságnak csak egybehangzó vélemény mellett *ex tunc* megszűnése jöhet szóba.

6.6.7. „Látszólagos– közösség” (*Scheingemeinschaft*)

Ha több önálló vállalkozó együttesen lép fel, harmadik személyek számára úgy tűnhet, mintha egy közös vállalkozásról lenne szó. Ilyen esetekben a jóhiszemű harmadik személyek érdekében a GesbR-re vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Harmadik személyeknek szabadon kereskedő látszólagos társasági tagok képviseleti jogában is meg kell bízniuk, mivel a GesbR esetében nem ismeri a társasági tagok törvényben meghatározott képviseleti jogát.¹⁹⁷

6.7. Párhuzamok – elhatárolások

A személyegyesítő kereskedelmi társaságok¹⁹⁸ és a polgári jogi társaság viszonya

Bár a polgári jogi társaság az „anyaföldet”¹⁹⁹ jelenti a fejlett kereskedelmi társaságok számára²⁰⁰, az *EVHGB*²⁰¹ kifejezetten kizárja az Optk. 1175. §-ától kezdődő szakaszok alkalmazását a sze-

¹⁹⁴ Uo.

¹⁹⁵ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 22. p.

¹⁹⁶ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 46.; FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht...* (1991) 305. p.

¹⁹⁷ STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1175. §, Rz. 2

¹⁹⁸ Itt ez alatt a kereskedelmi személyegyesítő társaságok értendők. (*Die handelsrechtlichen Personengesellschaften*).

¹⁹⁹ „Mutterboden”.

²⁰⁰ FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht...* (1991) 301. p.

mélyegyesítő kereskedelmi társaságra, és a részletesen szabályozott tőketársaságoknak egyébként sincs szükségük a polgári jogi társaságra való visszaulásra.

Másrészt a személyegyesítő kereskedelmi társaságok²⁰² teljesjogú kereskedelmi tevékenységet űznek. Ebből kifolyólag a nem teljesjogú kereskedők, a gazdálkodók és az erdészek mindig csak polgári jogi társaság (*GesbR*) (vagy *EEG*) formában alakulhatnak. Ha hivatalból törlődnek egy személyegyesítő kereskedelmi társaságot, mert nem folytatott teljesjogú kereskedelmet, akkor kifelé polgári jogi társaságként lép fel.²⁰³

Társasági szerződés – munkaszerződés

A társasági szerződés a munkaszerződéstől is különbözik abban, hogy a társasági tagoknak közreműködési-és ellenőrzési jogokat enged. Ezek nélkül nincs polgári jogi társaság, még akkor sem, ha a részesedést a garantált minimális összeg meghatározásával, vagy anélkül állapították meg.²⁰⁴ Ha valaki másoknak utasítást adhat, ez összefüggésben a megállapított nyereség- és veszteségrészesedéssel összhangban, ez egy meghatározott, egyedüli üzletvezetési jogosultságként értelmezhető.²⁰⁵

6.8. Közösségi szervezet (Gemeinschaftsorganisation)

A polgári jogi társaság létrehoz egy állandó kötelmi jogviszonyt a tagok között, noha a tagok személyében bekövetkezett változás engedélyezett. A polgári jogi társaság személy- és vagyonszövetség egyben: a közös cél elérése érdekében a társaság a saját üzleteiről az egyes társasági tagok üzleteitől elválasztva, külön gondoskodik, saját jogai és kötelezettségei vannak, és saját vagyont képez. Ezért szüksége van egy olyan szervezetre, amely kötött vagy kötetlen is lehet.²⁰⁶ Ahogy a fentiekben (a polgári jogi társaság hátrányainál) már említettük: a társaság szervezete a

²⁰¹ *EVHGB – Erste bis Vierte Verordnung zur Einführung handelsrechtlicher Vorschriften in Österreich* [(1. *EVHGB* vom 11.4.1938 DRGBI 1938 I, 2. *EVHGB* vom 2.8.1938 DRGBI 1938 I 988), 3. *EVHGB* vom 14.10.1938 DRGBI 1938 1428 und 4. *EVHGB* 24.12.1938 dRGBI I 1999, berichtigt durch dRGBI 1939 I, 23 idgF].

²⁰² LIEDERMANN: *Die handelsrechtlichen Personengesellschaften und der bürgerlich-rechtliche Gesellschaftsbegriff*, ÖJZ 1955, 102.

²⁰³ *Ecolex* 1991, 696.

²⁰⁴ STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1175. §, Rz. 18.

²⁰⁵ Az osztrák Legfelsőbb Bíróság döntése alapján: SZ Band 48/Nr 53.

²⁰⁶ Ezzel az állásponttal kapcsolatban kétkedését fejezi ki Strasser – a Rummel-féle Kommentárban: STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1175. §-hoz, Rz 11.

legtöbbször előforduló megjelenési formákhoz viszonyítva nincs kellően szabályozva sem jogszabályban, sem a gyakorlatban.²⁰⁷

Az alkalmi társaság kötöttségek nélkül szerveződik, amelyet csak átmenetileg egyes jogügyletek elintézésére hoznak létre (pl.: közös autóvásárlás egy tanulmányi útra). Ezzel szemben egy valamely kifizetéshez létrehozott tartós társaság ugyanolyan szilárdan szabályozott is lehet, mint a közkereseti társaság, különösképpen ami a társasági tagok felelősségét és képviselőit illeti.²⁰⁸

6.9. Külső-társaság (*Außengesellschaft*) – belső-társaság (*Innengesellschaft*)

A polgári jogi társaság (*GesbR*) lehet ún. „külső-társaság” vagy csak ún. „belső-társaság”.²⁰⁹

A polgári jogi társaságot legtöbbször külső-társaság formájában hozzák létre: itt a társasági tagok harmadik személlyel szemben egy egységként lépnek fel és a társaság nevében tevékenykednek. Nem szükséges, hogy a társaság, mint külső-társaság, a saját vagyonával érdekelt legyen az általános jogi kapcsolatokban. A polgári jogi társaság akkor tekinthető külső-társaságnak, ha az érdekeltek a 3. személyekkel való jogi kapcsolatban társaságként lépnek fel. Ehhez az szükséges, hogy a jogügyleteket a társaság nevében kössék meg.

A polgári jogi társaságnak azonban a külkapcsolatokban nem kell ilyenképpen megjelennie, a polgári jogi társaság lehet csak „belső-társaság” is, amelynél csak az egyik társasági tag lép fel kifelé, és a másik (mások) a belső viszonyai(k)ban a társaság tagja (tagjai).²¹⁰

Ebben az esetben a társasági tag harmadik személlyel szemben a saját nevében, de mindenki számlájára lép fel²¹¹, vagyis a többiek közvetett képviselőjeként jár el.²¹²

A belső-társaságok közé sorolhatjuk azokat a társaságokat, amelyek nem szerepelnek a külső jogi kapcsolatokban, és azokat is, amelyek nem rendelkeznek saját vagyonnal. A 3. személyekkel való kapcsolatot illetően itt a közvetett képviselő esetére forog fenn. Egy tisztán belső-

²⁰⁷ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 68. p.

²⁰⁸ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 18. p.

²⁰⁹ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 15. Rz 25.: EvBl 1976/271; GesRZ 1987, 206; RdW 1987, 288; VwGH ÖJZ 1988, 124/1150; RdW 1990, 294; OLG Innsbruck Arb 10.824; KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 52, PASCHINGER: *Gesellschaften und Gemeinschaften im Zivilprozeß* (1990) 189. p.

²¹⁰ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 66. p.

²¹¹ FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht*... (1991) 306. p.

²¹² JABORNEGG in SCHWIMANN: *Praxiskommentar*... (1990) 1175. §, Rz 18.

társaságnál összeütközés esetén pénzben kell kárpótolnia a (belső)társasági tagot kétsége esetén.²¹³

A pusztán belső-társaságot néha foglalkozási- vagy adózási okokból alapítják, vagy azért, mert a törvény megtiltja a külső-társaságot.²¹⁴ Különösen akkor ajánlatos, ha sok társasági tag érdekelt.²¹⁵ Mindenesetre azt figyelembe kell venni, hogy a törvény kijátszása semmissé teheti a társasági szerződést.²¹⁶

Polgári jogi belső-társaságot améta- szerződéssel is lehet alapítani: Két vagy több személy abban állapodik meg, hogy forgalmi üzleteket a mindenkori kereskedők nevében, de a közös számlára bonyolítsanak le, és az ebből származó nyereséget egyenlő arányban osszák el.²¹⁷

A pusztán belső-társaságnak is van szervezete. Ha a pusztán belső-társasági társasági tag a társasági vagyonból részesül, nincs szüksége arra, hogy a közvetett képviselőjétől pénzben kártalanítsa magát.²¹⁸

Egy társasági jogviszony azáltal érhet véget, ha egy társasági tag kiválik, tehát megszűnik a tagsága, a polgári jogi társaság tovább működik vagy a polgári jogi társaság maga is megszűnik. A megszűnés néhány kérdése a mai napig nem tisztázott.²¹⁹

²¹³ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 66. p.

²¹⁴ Pl. egy gyógyszertár működése. Az osztrák Legfelsőbb Bíróság döntése alapján: SZ 50/96.

²¹⁵ Pl. síiskola 120 oktatóval: GesRZ 1986, 93.

²¹⁶ Lásd: JABORNEGG in SCHWIMANN: *Praxiskommentar...* (1990) 1175. §, Rz 14.

²¹⁷ *Metageschäft – Hälftegeschäft*, (amétaüzlet = „felesüzlet”) JBL 1983, 160.; („a metá” olasz kifejezés, jelentése: felesben, egyenlő kockázattal; „améta” az ár-többletben előre megállapított kulcs szerinti osztozás érdekében létesített egyesülés).

²¹⁸ Strasser ezen véleményét fejezi ki Rummel Kommentárjában: STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*² ... II. (1992) 1175. §, Rz 15. – szemben az osztrák Legfelsőbb Bíróság döntésével: SZ, Band 28/Nr 129.

²¹⁹ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵ ... (1990) 69.; OHG JBl 1971, 35; JABORNEGG in SCHWIMANN 1192. §, Rz. 2.

6.10. Belső jogviszonyok (*Innenverhältnis*) – A tagok jogai és kötelezettségei

Polgári jogi társaság (GesbR) – Belső jogviszony ²²⁰	
Hozzájárulási és együttműködési kötelezettség	<p>Betét:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pénz • dolog • munka <p>„Bevitel“ = a saját tulajdon közös tulajdonba vitele</p>
Társasági vagyon (<i>Hauptstamm</i>)	= Az összes betét
„Bizalmi kötelezettség” (<i>Treuepflicht</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • személyes közreműködés • nem átruházható tagság • versenytilalom
Nyereségrészesedés és veszteségmegosztás	Felosztás a betéti viszonyoknak vagy a társasági szerződésnek megfelelően
Elszámolás és ellenőrzés	<ul style="list-style-type: none"> • évenkénti elszámolás • mindenkori könyvbetekintés • az RLG (<i>Rechnungslegungsgesetz</i>) nem közvetlenül alkalmazható
Üzletvezetés	<ul style="list-style-type: none"> • nincs törvényi szabályozás (Az Optk. 833-842 §§-okra – a közös tulajdonra vonatkozó szabályokra utalnak) • Üzletvezetés <ul style="list-style-type: none"> – rendes igazgatás: (az ABGB 833. §-nak megfelelően) – rendkívüli igazgatás: egyhangúlag, egyéb esetben szavazati többség (A tulajdoni hányadok fele vagy többsége), a leszavazott többség biztosítékot követelhet; megegyezés hiányában a következő lehetőségek közül választhatnak: <ul style="list-style-type: none"> • sorsolás • választott bíróság • rendes bíróság

²²⁰ A táblázat eredeti (német) változata megtalálható: FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen*² (2002) 71. p.

6.10.1. Hozzájárulási és együttműködési kötelezettség (*Beitrag- und Mitwirkungspflicht*)

Egy polgári jogi társaság létrehozásával a társasági tagok a társasági szerződésben kölcsönösen arra vállalnak kötelezettséget, hogy a közös cél elérésére a szerződésben meghatározott módon töreksszenek, és elsősorban szolgáltatják a szerződésben megállapított betétet.²²¹ Tehát a GesbR, mint minden más társaság, társasági szerződésen alapul, amiben a tagok arra vállalnak kötelezettséget, hogy egy meghatározott cél elérése érdekében, meghatározott dolgot teljesítenek. A teljesítés lehet pénzbeli és nem-pénzbeli hozzájárulás, valamint szolgáltatás.

Hozzájárulásnak számít minden, ami a társaság céljának megvalósulását elősegíti. A betét egy vagyoni értékű hozzájárulás, ami a társaság vagyonába – a törzstőkébe – kerül.²²² A társasági tagok betétjei különféle szolgáltatásokból állhatnak. A testi tárgyi javak (anyagi javak) (*körperliche Sachen*) bevihetők tulajdonként, illetve használati jogként. A „bevétel” („*Einbringen*”) kifejezés jelen esetben azt jelenti, hogy egy társasági tag kizárólagos tulajdonát közös tulajdonba adja. A társasági jogviszonyok diszpozitív jellege alapján nem szükséges, hogy minden társasági tag ugyanolyan mértékű betétet vigyen be és ugyanannyi közös munkát végezzen. (Optk. 1185. §)²²³ Megegyezés hiányában minden tagnak azonos mértékű hozzájárulást kell nyújtania (Optk. 1184. §)²²⁴.

A hozzájárulásoknak nem szükséges egyenértékűnek lenniük, az egyes tagok többel illetve kevesebbrel is hozzájárulhatnak.²²⁵ Az Optk 879. §-ának határain belül a magánautonómia uralkodik.

A társasági szerződés határozza meg az egyedi hozzájárulás módját és mértékét. Aki csak a társaság munkájához kötődik, annak nem kell a törzstőkéhez hozzájárulnia, aki a törzstőkéhez való hozzájárulását vállalta, annak más módon nem kell a társasági haszonszerzésben közreműködni (Optk. 1187. §).²²⁶

²²¹ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 65. p.

²²² HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 22. p.

²²³ Ez különösen sífiskoláknál gyakori, amelyeknél a nyereségrészesedés elosztása az operatív közreműködés (= részvétel a síoktatásban) alapján történik. [Fritz példája: FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000)]. (Az Optk. 1185. § szövegét lásd később.)

²²⁴ § 1185 ABGB: „In der Regel sind alle Mitglieder verbunden, ohne Rücksicht auf ihren größern oder geringern Anteil, zu dem gemeinschaftlichen Nutzen gleich mitzuwirken.“

²²⁵ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 20. p.

²²⁶ § 1187 ABGB: „Die Pflichten der Mitglieder werden durch den Vertrag genauer bestimmt. Wer sich bloß zur Arbeit verbunden hat, der ist keinen Beitrag schuldig. Wer lediglich einen Geld- oder andern Beitrag verheißen hat, der hat weder die Verbindlichkeit, noch das Recht, auf eine andere Art zu dem gemeinschaftlichen Erwerbe mitzuwirken.“

A hozzájárulások lehetnek visszterhesek (a nyereségből és a veszteségből való részesedés a betétek nagyságához igazodik) és ingyenesek is.

Ezek az ügyletek nem egymással szemben érvényesülnek, hanem egy közös cél érdekében hatnak, ezért nem alkalmazhatóak rájuk közvetlenül az ingyenes és visszterhes ügyletekre vonatkozó előírások.²²⁷

A társasági szerződést ezért gyakran olyan ügyletként fémjelzik, amelyre nem jellemző a visszterhesség (azaz az ügylet „ellenérték- idegen” – *entgeldfremdes Geschäft*). Másrészről minden tag a hozzájárulása „ellenértékeként” („*Entgeld*”) üzletrészt kap, mindegy, hogy milyen mértékben részesedik a nyereségből és/vagy a veszteségből.²²⁸

Újból és újból szükségesnek bizonyulnak a visszterhes ügyletekkel kapcsolatos alapelvekre vonatkozóan az Optk. 934. §-ára visszautalni (pl. *laesio enormis*).²²⁹

A dolgokat közös tulajdonba (*societas quoad dominum*), csupán használatra (*societas quoad usum*) vagy értéke szerint (*societas quoad sortem*) lehet átengedni. Pénzt, helyettesíthető vagy elhasználható, vagy pénzben felbecsült (pénzben kifejezett) dolgot kétség esetén közös tulajdonba viszik be (Optk. 1183. §).²³⁰ Pusztán használatba engedéskor a társaság használati jogot nyer a társasági célokra, a haszonbérleti szerződés szabályait csak esetenként lehet analóg módon alkalmazni, a veszteség kockázatát a bevívő személy viseli. Értékek átengedésekor is a bevívő tulajdonos marad, de a polgári jogi társaság a dolgot a belső jogviszonyokban a polgári jogi társaság tulajdonaként kezeli úgy, hogy a veszteség kockázatát is viseli.²³¹

Nincs utólagos fizetési kötelezettség. Ha azonban megváltozott körülmények esetén utólagos befizetés nélkül a társaság célja megghiúsulna, az a tag, aki a tőkeemelést megghiúsítja, ki léphet, illetve ezt a tagot ki lehet zárni (Optk. 1189. §).²³² Ettől függetlenül a társasági szerződés az utólagos befizetési kötelezettséget előírhatja.²³³

²²⁷ Vö. Gschnitzer álláspontjával: GSCHNITZER in KLANG: *Kommentar zum ABGB*²..., IV/1. kötet 439. p.

²²⁸ A visszterhes szerződések további szempontból való értelmezését lásd: SCHINAS, JBI 1981, 353.; Müller véleménye nyomán további indokokat ismertet, lásd: MÜLLER: *Gesellschaftsvertrag und Synallagma* (1971) 62. p.

²²⁹ Vö. Strasser álláspontjával: STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1175. §, Rz. 12.

²³⁰ § 1183 ABGB: „Wenn Geld, verbrauchbare, oder zwar unverbrauchbare, jedoch in Geldwert angeschlagene Sachen eingelegt werden; so ist nicht nur der daraus verschaffene Nutzen, sondern auch der Hauptstamm in Rücksicht der Mitglieder, welche hierzu beigetragen haben, als ein gemeinschaftliches Eigentum anzusehen. Wer nur seine Mühe zum gemeinschaftlichen Nutzen zu verwenden verspricht, hat zwar auf den Gewinn, nicht aber auf den Hauptstamm einen Anspruch (§ 1192)“.

²³¹ STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1182. §, Rz. 5.; JABORNEGG in SCHWIMANN: *Praxiskommentar*... (1990) 1183. §, Rz. 4.

²³² § 1189 ABGB: „Die Mitglieder können zu einem mehrere Beiträge, als wozu sie sich verpflichtet haben, nicht gezwungen werden. Fände jedoch bei veränderten Umständen ohne Vermehrung des Beitrages die Erreichung des

Amennyiben a hozzájárulás megemlése fontos, ugyan elegendő ehhez a többségi döntés, de a leszavazottak bíróság elé vihetik az ügyet, ahol az emelés szükségességének tárgyában nemperes eljárás keretében döntenek. Ha ez azonban a társasági szerződés megváltoztatását vonja maga után, a társaság tagjainak egyhangú döntésére van szükség.²³⁴

2. Minden tagnak kötelezettsége a részesedéstől függetlenül a társaságban közreműködni. A társasági szerződés rendelkezhet másképpen a közreműködés tartalmáról és felmentést is adhat alóla (Optk. 1185. §).²³⁵

Aki kizárólag a tőkéhez való hozzájárulási kötelezettséget vállalt, arra nem vonatkozik a közreműködési kötelezettség (Optk. 1187. §).²³⁶

Mindezekről eltekintve minden tagnak ugyanolyan közreműködési jogai és kötelezettségei vannak, a hozzájárulás módjától és mértékétől függetlenül.²³⁷

3. Aki a közreműködési és hozzájárulási kötelezettségét megszegi, azt ki lehet zárni a *GesbR*-ből. Ehelyett a késlekedővel szemben a társaság illetve bármely tagja kérheti (követelheti) a közreműködési és hozzájárulási kötelezettség teljesítését, esetleg kártérítést, nemteljesítés vagy késlekedés címén. Ezen kívül bármely társasági tag megfelelő pótlási határidő kitűzésével, vagy felróható nemteljesítés esetén minden további nélkül a társaságból felmondás útján kiléphet.²³⁸

Az a késlekedő tag, aki tőke-hozzájárulásra kötelezte magát, késedelmi kamat fizetésére köteles az Optk. 1333-1335. §§-ai szerint, amit a társaság és minden tag külön is követelhet.²³⁹

6.10.2. Társasági vagyon (*Gesellschaftsvermögen*)

Az összes befektetés együttes összege alkotja a társasági vagyont, amire az Optk. kissé régiesen a „*Hauptstamm*”²⁴⁰ kifejezést használja. A társasági vagyon mindazon társasági tag közös tulaj-

gesellschaftlichen Zweckes gar nicht statt; so kann das sich weigernde Mitglied austreten, oder zum Austritte verhalten werden.“

²³³ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 23. p.

²³⁴ STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1189. §, Rz. 3.

²³⁵ § 1185 ABGB: „*In der Regel sind alle Mitglieder verbunden, ohne Rücksicht auf ihren größern oder geringern Anteil, zu dem gemeinschaftlichen Nutzen gleich mitzuwirken.*“

²³⁶ § 1187 ABGB: „*Die Pflichten der Mitglieder werden durch den Vertrag genauer bestimmt. Wer sich bloß zur Arbeit verbunden hat, der ist keinen Beitrag schuldig. Wer lediglich einen Geld- oder andern Beitrag verheißen hat, der hat weder die Verbindlichkeit, noch das Recht, auf eine andere Art zu dem gemeinschaftlichen Erwerbe mitzuwirken.*“

²³⁷ STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992) 1185. §.

²³⁸ SCHINAS: *Rechtsfolgen...*, JBl (1981) 354-356. pp.

donában áll, akik ehhez hozzájárultak (Optk. 1182. § és 1183. §-a)²⁴¹. A társaságban csupán munkát végző tagok nem részesülnek a társasági tulajdonból.²⁴²

6.10.3. Közös haszon (*Gemeinsamer Nutzen*)

A társaság tagjai nem meghatározott szolgáltatásokat cserélnek ki, hanem „vagy csak a fáradságukat, vagy az egyéb dolgaikat is haszonszerzés, mint közös cél érdekében” egyesítik (Optk. 1175. §)²⁴³. Ez többféle módon történhet, többek között: munkaközösség (pl.: csoportos megállapodás), szabadfoglalkozású közösség (pl.: ügyvédi társaság, jazz-zenekar), konzorcium (pl.: emissziókonzorcium, alapítási konzorcium), érdekközösség (pl.: szindikátus, kartell, konszern).²⁴⁴

Közös haszonszerzésre irányuló cél nélkül nincs polgári jogi társaság. Egy közös működési tárgy nem elegendő. Másrészt a közös célra csak törekedni kell, nem szükséges azt ténylegesen el is érni. Az elért eredménynek sem kell minden esetben a közösség javára szolgálni.²⁴⁵

6.10.4. Bizalmi kötelezettség (*hűség kötelelem*) (*Treuepflicht*)

A társaság személyes bizalmi kapcsolaton alapul.²⁴⁶ A társasági tagok összefogásával létrejövő polgári jogi társaság a legszemélyesebb bizalmi viszonyt hozza létre, amely személyes közreműködést kíván meg, és nem engedi meg a társasági tagság átruházását.

Minden tagnak személyesen kell teljesítenie a hozzájárulási és közreműködési- és üzletvezetési kötelezettséget, ezeket másra átruházni nem lehet. Ugyanúgy tilos harmadik személy felvétele a társaságba, vagy a tagság átruházása harmadik személyre (Optk. 1186. §).²⁴⁷

²³⁹ SCHINAS: *Rechtsfolgen...*, JBl (1981) 361. p.

²⁴⁰ A „*Hauptstamm*” kifejezés jelenti még a ’főág’-at (családi főág), vagy a ’főtörzs’-et is. Esetünkben az Optk. közvetlenül vonatkozó szakaszaiban kifejtett jelentés-tartalom az irányadó: 1182-1184. §§.

²⁴¹ § 1182 ABGB: „*Alles, was ausdrücklich zum Betriebe des gemeinschaftlichen Geschäftes bestimmt worden ist, macht das Kapital, oder den Hauptstamm der Gesellschaft aus. Das Übrige, was jedes Mitglied besitzt, wird als ein abgesondertes Gut betrachtet.*“

§ 1183 ABGB: „*Wenn Geld, verbrauchbare, oder zwar unverbrauchbare, jedoch in Geldwert angeschlagene Sachen eingelegt werden; so ist nicht nur der daraus verschaffte Nutzen, sondern auch der Hauptstamm in Rücksicht der Mitglieder, welche hierzu beigetragen haben, als ein gemeinschaftliches Eigentum anzusehen. Wer nur seine Mühe zum gemeinschaftlichen Nutzen zu verwenden verspricht, hat zwar auf den Gewinn, nicht aber auf den Hauptstamm einen Anspruch (§ 1192).*“

²⁴² FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 2. p.

²⁴³ Optk. 1175. §-a, bővebben lásd a „Fogalom-meghatározás” című alfejezetnél.

²⁴⁴ Ennek részletes kifejtését, a polgári jogi társaság alkalmazási területeinek bemutatásával foglalkozó fejezetben találjuk meg.

²⁴⁵ THIERY: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmer...*, (1989) 152. p.

Mivel polgári jogi társaságban való tagságot nem lehet átruházni, egy kartelltag egyedüli jogutódja nem minden további nélkül lép be a polgári jogi társaságként megnevezett kartellbe.²⁴⁸

Az alérdekeltség (*Unterbeteiligung*) megengedett.²⁴⁹: Harmadik személy a tagnak az eszközök a részvétel ellenében engedi át anélkül, hogy ő maga a polgári jogi társaság tagjává válna, utána ezen 3. személy már csak az illető taggal áll egy saját al-pjt.-ben (*Unter-GesbR*).²⁵⁰

A társasági tagok versenytildalomnak vetik alá magukat, illetve káros mellékiparagat nem űzhetnek. (Optk. 1186. §)²⁵¹ A jogviszonyok diszpozitív jellegéből eredően ez a versenytildalom magától értetődően kiköthető.²⁵²

6.10.5. Nyereségrészesedés és veszteségmegosztás (*Gewinn- und Verlustbeteiligung*)

A törvényi szabályozás értelmében a nyereséget és a veszteséget a társasági tagok befektetései arányában kell felosztani (Optk. 1193 § és 1197. §)²⁵³. Ez a szabályozás a gyakorlatban azért érvényesül szerfölött ritkán, mert nem túl gyakori, hogy a társasági tagok egyforma nagyságú befektetéseket tegyenek, és ugyanolyan arányban vegyenek részt a társaság működtetésében. Emiatt megengedett vagy célszerű a többféle nyereségrészesedési megállapodás közül valamelyiket választani, amely a társasági tag mindenkori befektetett munkavégzése nagyságától függ. Elsősorban adózási megfontolásokból mindezek mellett a nyereségmaradványi hányadnak célszerű mindig ugyanakkorának lennie.²⁵⁴ A nyereséget és a veszteséget évente kell megállapítani. Az alkalmi társaságoknál az üzlet megszűnése után történik az elszámolás (Optk. 1199. §).²⁵⁵

²⁴⁶ FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht...* (1991) 308. p.

²⁴⁷ § 1186 ABGB: „Kein Mitglied ist befugt, die Mitwirkung einem Dritten anzuvertrauen; oder jemanden in die Gesellschaft aufzunehmen; oder ein der Gesellschaft schädliches Nebengeschäft zu unternehmen.“

²⁴⁸ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 24. p.

²⁴⁹ FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht...* (1991) 308. p.

²⁵⁰ Socio mei socii meus socius non est. HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 24. p.

²⁵¹ § 1186 ABGB: „Kein Mitglied ist befugt, die Mitwirkung einem Dritten anzuvertrauen; oder jemanden in die Gesellschaft aufzunehmen; oder ein der Gesellschaft schädliches Nebengeschäft zu unternehmen.“

²⁵² FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 3. p.

²⁵³ § 1193 ABGB: „Der Gewinn wird nach Verhältnis der Kapitalsbeiträge verteilt, und die von allen Mitgliedern geleisteten Arbeiten heben sich gegeneinander auf. Wenn ein oder einige Mitglieder bloß arbeiten, oder nebst dem Kapitalsbeiträge zugleich Arbeiten leisten; so wird für die Bemühungen, wenn keine Verabredung besteht, und die Gesellschafter sich nicht vereinigen können, der Betrag mit Rücksicht auf die Wichtigkeit des Geschäftes, die angewendete Mühe und den verschafften Nutzen vom Gerichte bestimmt.“

§ 1197 ABGB: „Hat die Gesellschaft ihre Einlage ganz oder zum Teile verloren; so wird der Verlust in dem Verhältnisse verteilt, wie im entgegengesetzten Falle der Gewinn verteilt worden wäre. Wer kein Kapital gegeben hat, büßt seine Bemühungen ein.“

²⁵⁴ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 3. p.

²⁵⁵ § 1199 ABGB: „Die Schlussrechnung und Teilung des Gewinnes oder Verlustes kann vor Vollendung des Geschäftes nicht gefordert werden. Wenn aber Geschäfte betrieben werden, die durch mehrere Jahre fortauern und eine jährlichen Nutzen abwerfen sollen; so können die Mitglieder, wenn anders das Hauptgeschäft nicht

6.10.6. Elszámolás és ellenőrzés (*Rechnungslegung und Kontrolle*)

Minden társasági tag igényelheti az éves elszámolást és a mindenkori „könyvbetekintést” (Optk. 1198. § és 1200. §) ²⁵⁶. Az elszámolás szokás szerint a „bevételek – kiadások – számla” („*Einnahmen – Ausgaben – Rechnung*”) formában történik (*EStG* 1988)²⁵⁷. A kereskedelmi-jogi jogszabályi előírások nem alkalmazhatóak.²⁵⁸

Minden társasági tag joga az évenkénti elszámolást megismerni és megilleti a mindenkori könyvbetekintés joga (Optk. 1199. §).²⁵⁹

6.10.7. Üzletvezetés (*Geschäftsführung*)

Az üzletvezetés körébe tartozik minden jogi és tényleges eljárás, tevékenység mely a társasági cél megvalósítását szolgálja.²⁶⁰ A külső jogviszonyok ellenében a belső jogviszonyokat és a képviseleti eljárásokat érinti.²⁶¹ Egy és ugyanazon eljárás egyidőben az üzletvezetés és a képviselet aktusa is lehet.

Nem tartoznak az üzletvezetés hatáskörébe azok a határozatok, melyek a társasági tagokra vonatkozó alapszabályokat érintik vagy a társasági tagok egymás közti viszonyát szabályozzák (*Grundlagengeschäfte*). Határozatokat egyhangúlag hozzák, kivéve ha a társasági szerződés többségi szavazatot nem ír elő.²⁶²

darunter leidet, jährlich sowohl die Rechnung, als die Verteilung des Gewinnes verlangen. Übrigens kann jedes Mitglied zu jeder Zeit auf seine Kosten die Rechnung einsehen.“

²⁵⁶ § 1198 ABGB: „Die Mitglieder, denen die Verwaltung anvertraut ist, sind verbunden, über den gemeinschaftlichen Hauptstamm und über die dahin gehörigen Einnahmen und Ausgaben ordentlich Rechnung zu führen und abzulegen.“

§ 1200 ABGB: „Wer sich mit der bloßen Vorlegung des Abschlusses (Bilanz) begnügt, oder auch seinem Rechte, Rechnung zu fordern, entsagt hat, kann, wenn er einen Betrug auch nur in einem Teile der Verwaltung beweist, sowohl für den vergangenen Fall, als für alle künftigen Fälle, auf eine vollständige Rechnung dringen.“

²⁵⁷ Nyereség-vizsgálat a következők szerint: § 4. Abs. 3 *EStG* 1988; *EStG – Einkommenssteuergesetz* (7.7.1988, BGBl 400 idgF)

²⁵⁸ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 3. p.

²⁵⁹ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 85. p.

²⁶⁰ Példák az ügyvezetés intézkedéseire: üzleti levelezés intézése, könyvvezetés, a személyi szervezet felügyelete és ellenőrzése.

²⁶¹ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 14. p.

²⁶² Példák: a társasági szerződés módosítása, a társasági tag felvétele vagy kizárása, Befreiung eines Gesellschafters vom Wettbewerbsverbot etc. [SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 14-15. pp.]

Törvényi szabályozás

A polgári jogi társaságra vonatkozó előírások nem szabályozzák az üzletvezetést és a képviselést, azonban erre alkalmazhatóak az Optk. 833-842 §-ai²⁶³, a közös tulajdonról rendelkező bekezdései (Optk. 1188. §).²⁶⁴ Tehát amennyiben a társasági szerződés nem szabályozza az üzletvezetésre vonatkozó kérdéseket, úgy az Optk. 1185-1188. §§-ai, továbbá a 833-842. §§-ai lesznek az irányadók.²⁶⁵

Elvileg minden társasági tag feljogosított és kötelezett az üzletvezetésre (Optk. 1185. §).²⁶⁶

Az Optk. 833. §-ában kodifikált együttes üzletvezetés a gyakorlatban nem vált be. Megengedett egyes társasági tagok felruházása üzletvezetési jogkörrel.²⁶⁷ Különbséget kell tenni a rendes és rendkívüli igazgatás között.²⁶⁸

Rendes igazgatás esetében a tőketöbbség alapján számolt szavazati arány dönt. Az általános üzletvezetési tevékenység („rendes igazgatás“) a „teljes-üzletvezetés“, vagyis az, hogy a társaság ügyeit a tagok együttesen jogosultak intézni (*Gesamtgeschäftsführung*). Ez a többségi szavazati elv alapján működik (Optk. 833. § 1 bek.)²⁶⁹: Tehát a szavazati többség dönt, a tőkehányadi viszonyoknak megfelelően kiszámítva (nem fejenkénti többség szerint). A tőkehányaddal nem rendelkező tagok (azok a társasági tagok, akik csak munkájukkal járulnak hozzá a társaság működéséhez – *Nur-Arbeitsgesellschafter*), nem rendelkeznek szavazati joggal.²⁷⁰ Ha minden társasági tag – tőkehányaddal nem rendelkező, azaz egyetlen tagnak sincs tőkehányada (törzstőke nélküli polgári jogi társaság)²⁷¹, akkor – megállapodás hiányában – minden társasági tag egy szavazattal rendelkezik (fejenkénti szavazat – *Kopfstimme*).²⁷²

²⁶³ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 55., SZ 10/23; 26/8; 49/74.

²⁶⁴ § 1188 ABGB „Bei der Beratschlagung und Entscheidung über die gesellschaftlichen Angelegenheiten sind, wenn keine andere Verabredung besteht, die in dem Hauptstücke von der Gemeinschaft des Eigentumes gegebenen Vorschriften anzuwenden (§§ 833-842).“

²⁶⁵ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 1185. §-hoz és az 1188. §-hoz, 35. és 38., Rz. 1 és 2.; SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 15. p.

²⁶⁶ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 15. p.

²⁶⁷ Például a 150 főt meghaladó létszámú társaságnál a síiskola vezetője.

²⁶⁸ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich*... (2000) 4. p.; FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 75. p.

²⁶⁹ ABGB 833. §: „Der Besitz und die Verwaltung der gemeinschaftlichen Sache kommt allen Teilhabern insgesamt zu. In Angelegenheiten, welche nur die ordentliche Verwaltung und Benützung des Hauptstammes betreffen, entscheidet die Mehrheit der Stimmen, welche nicht nach den Personen, sondern nach Verhältnis der Anteile der Teilnehmer gezählt werden.“

²⁷⁰ GesRZ 1978, 169; HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 52. p.

²⁷¹ *GesbR ohne Hauptstamm*.

²⁷² KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 63 p.; SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 15.; WAHLE in KLANG: *Kommentar zum ABGB*²..., 603. p.

Rendkívüli igazgatás esetén (nem mindennapi üzletmenetnek megfelelő üzletek és kereskedések) habár a többség is dönthet, ennek ellenére a leszavazott kisebbség a jövőbeni károk elkerülése érdekében követelheti a biztosítékadást vagy kilépését a társaságból, amennyiben a biztosítéknyújtás elmaradt (Optk. 834. §-a).²⁷³

A szavazás a rendes igazgatáshoz hasonlóan érvényesül a nem szokásos (rendkívüli) ügyletnél is, a „fontosabb módosítások“ („*wichtige Veränderungen*”) esetén²⁷⁴, itt azonban a leszavazott kisebbség, amihez a szavazattal nem rendelkező, csak munkával hozzájáruló tagokat is hozzászámítjuk, védelemben részesülnek. A jövőbeli károkkal kapcsolatban egy biztonsági elemet, biztosítékot követelhetnek.²⁷⁵ Amennyiben a többség ezt megtagadja, a leszavazottak kérhetik a társaságból való kilépését.²⁷⁶ A többség azonban nem kényszeríteni a kisebbséget a kilépésre. Ha nem akarnak vagy nem tudnak kilépni (alkalmatlan időben történne a kilépés), úgy el kell dönteni, hogy a tervezett megszorítások nélküli intézkedést, csak biztosítékadás ellenében vagy egyáltalán nem kell végrehajtani. Ezt a döntést sorsolás vagy egy békéltető igénybevételével oldják meg.²⁷⁷ Ha a társasági tagok ebben sem tudnak megállapodni, hogy sorsolással, vagy békéltető útján szülessen a döntés, ebben az esetben, a bíró dönt – perenkívüli eljárásban.²⁷⁸

Az üzletvezetésre vonatkozó társasági szerződésbeli szabályok

Az üzletvezetésre vonatkozó rendelkezések diszpozitívák,²⁷⁹ erről tetszés szerint állapodhatnak meg a társasági szerződésben. Ennek megfelelően akár egy, vagy több társasági tagot is megbízhatnak az üzletvezetéssel (Optk. 1190. §).²⁸⁰ Megengedhető az az eset is, hogy egy nem-társasági tagot (*Nicht-Gesellschafter*) bíznak meg az ügyintézői feladat ellátásával.²⁸¹

²⁷³ § 834 ABGB: „Bei wichtigen Veränderungen aber, welche zur Erhaltung oder besseren Benützung des Hauptstammes vorgeschlagen werden, können die Überstimmten Sicherstellung für künftigen Schaden; oder, wenn diese verweigert wird, den Austritt aus der Gemeinschaft verlangen.”

²⁷⁴ SZ 40/73; Így például vállalkozás elidegenítése (EvBl 1957/253), a törvényes üzleti hatáskör megvonása (27/242), egy új társasági tag felvétele (ÖBl 1977/14). GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 38-39. pp., Rz. 1.

²⁷⁵ SZ 6/93; ZBl 1928/89.

²⁷⁶ WAHLE in KLANG: *Kommentar zum ABGB*²..., 607.; SZ 6/93; ZBl 1928/89.

²⁷⁷ ZBl 1928/89; SZ 10/23; RZ 1936, 189; RZ 1937, 108, ZBl 1937/410; JBl 1951, 265; JBl 1960/337, JBl 1970, 528; JBl 1978, 541; RdW 1987, 409. [A példákat hozza – GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 40. p., Rz. 5.]

²⁷⁸ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 15. p.

²⁷⁹ Uo.

²⁸⁰ § 1190 ABGB: „Wird einem oder einigen Mitgliedern der Betrieb der Geschäfte anvertraut; so sind sie als Bevollmächtigte zu betrachten. Auf ihre Beratschlagungen und Entscheidungen über gesellschaftliche Angelegenheit sind ebenfalls die oben (§§ 833-842) erwähnten Vorschriften anzuwenden.“

²⁸¹ Ez a személy a „Verwalter“, lásd: § 836 ABGB: „Ist ein Verwalter der gemeinschaftlichen Sachen zu bestellen; so entscheidet über dessen Auswahl die Mehrheit der Stimmen, und in deren Abgang der Richter.“

6.11. Külső jogviszony (Außenverhältnis)

Polgári jogi társaság – Külső jogviszony ²⁸²	
KÉPVISELET	FELELŐSSÉG
<ul style="list-style-type: none">– törvényi rendelkezés (Optk. 833. §)– minden tetszés szerinti rendelkezés lehetséges– egyes/közös és korlátozott/korlátlan felhatalmazás– Az Optk. 1026 §-ától kifejtett meghatalmazás elismerése és túrése (<i>Duldungs- und Anscheinsvollmach</i>)	<ul style="list-style-type: none">– személyes és korlátlan felelősség a kötelezettségekért (részesedésnek megfelelően)

6.11.1. Képviselet (Vertretung)

Törvényi szabályozás

Az Optk. 1201. §-ában, a képviseletre vonatkozó törvényi szabályozás nem teljesen egyértelműen megfogalmazott, és hiányos.²⁸³ Egyéb megállapítás hiányában az üzletvezetési- és képviseleti jogosultság fedi le ezt a kérdést.²⁸⁴

A képviselet szerződés általi szabályozása

A képviseletre alapvető vonásaiban ugyanaz vonatkozik, mint az üzletvezetésre. Az üzletvezetés és a képviselet az Optk. 833. §-ának törvényi szabályozástól (együttes üzletvezetés) eltérő minden más módon kiköthető, amelyre a „meghatalmazási szerződés” (*Bevollmächtigungsvertrag*) alapelvei vonatkoznak (Optk. 1190. §).²⁸⁵ A tagoknak lehetőségük van maguk közül egyet vagy többet, egyedül vagy közösen, korlátozott vagy korlátlan hatalommal felruházni. A harmadik

²⁸² A táblázat forrása: FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 88. p.

²⁸³ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 16. és SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 19. p., Rz. 56.

²⁸⁴ RdW 1990, 110. [A példát hozza – SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Österreich* (1997) 19. p., Rz. 56].

²⁸⁵ § 1190 ABGB: „Wird einem oder einigen Mitgliedern der Betrieb der Geschäfte anvertraut; so sind sie als Bevollmächtigte zu betrachten. Auf ihre Beratschlagungen und Entscheidungen über gesellschaftliche Angelegenheit sind ebenfalls die oben (§§ 833-842) erwähnten Vorschriften anzuwenden.“

személyt – aki a fent említett meghatalmazás meglétében bízik – az Optk. 1026. § (*Duldungs- und Anscheinsvollmacht*)²⁸⁶ védi.²⁸⁷

6.11.2. Felelősség (*Haftung*)

Felelősség a társasági vagyonnal; és a társasági tag részesedéshez igazodó felelőssége

A társaság tartozásaiért minden társasági tag személyesen és korlátlanul felel. Az Optk. 1203. § 2. mondata szerint²⁸⁸ egy társasági tag csak részesedésének megfelelően („üzletrészüik” erejéig) felel a felosztható kötelezettségért.²⁸⁹

Érvényesül a *Doppelverpflichtung* elve („kettős kötelezettség”), ami alapján a kettős vagyon tömeg vonatkozásában: a társasági vagyon és a tagok saját vagyona rendelkezésre állását jelenti a hitelezők kielégítésére.

A 1203. § feltételezi, hogy a társasági vagyonnal felel a társaság hitelezőinek. A szabály csak a társasági tagok magánvagyonával való járulékos felelősség kapcsán bír jelentőséggel.²⁹⁰ A részesedés szerinti felelősség azt jelenti, hogy a társasági tagok a társasági vagyonból való részesedésük szerint tartoznak felelősséggel.²⁹¹

A társasági tagok egyetemleges felelőssége

A társasági tagok egyetemleges felelőssége a törvény alapján csak a következő esetekben adott²⁹²:

- az adós teljesítése oszthatatlan (Optk. 899. §)

²⁸⁶ *Duldungs- und Anscheinsvollmacht* = Nem formálisan adott meghatalmazás elismerése és tűrése, és látszólagos jogérvényes meghatalmazás.

²⁸⁷ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 4. p.

²⁸⁸ § 1203 ABGB: „*Was also jemand an ein einzelnes Mitglied, und nicht an die Gesellschaft zu fordern oder zu zahlen hat, kann er auch nur an das einzelne Mitglied und nicht an die Gesellschaft fordern oder bezahlen. Ebenso hat aber bei gesellschaftlichen Forderungen oder Schulden jedes Mitglied nur für seinen Anteil ein Recht oder eine Verbindlichkeit zur Zahlung, außer in dem Fall, welcher bei Handelsleuten vermutet wird, dass alle für einen und einer für alle etwas zugesagt oder angenommen haben.*“

²⁸⁹ SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 20. p., Rz 60.

²⁹⁰ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 58.; GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 57. p., Rz 4.

²⁹¹ WAHLE in KLANG: *Kommentar zum ABGB*²..., 643. p.; OSTHEIM: *Zur Rechtsfähigkeit von Verbänden im österreichischen bürgerlichen Recht* (1967) 241. p.

²⁹² SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 17. p.

- az *EVHGB* szerint akkor jön létre egy egyetemleges adósi viszony, ha többen, közös osztható szolgáltatás teljesítésére kötelezik magukat. Feltétel a kereskedői tulajdon az érdekelt szerződő partnernél. Egy polgári jogi társaság tagjainak egyetemleges felelőssége akkor is fenn áll az *EVHGB* alapján, ha csak a szerződéses fél²⁹³ birtokol kereskedelmi tulajdont.
- az Optk. 1203. §-a alapján kereskedőkre („*Handelsleute*“) az egyetemleges felelősség áll fent. Kereskedők alatt eladók értendők.

Amennyiben a társasági tagok kereskedelmi ügyletben szerződő felek, úgy mindegyikük egyetemlegesen felel.²⁹⁴

Az Optk. 1203. §-ának utolsó mondata alapján egyetemleges felelősség áll fent a kereskedőknél. Ezt az előírást az *EG* az *AHGB*-hez nem derogálta.²⁹⁵ A joggyakorlat szerint a kereskedők alatt a *HGB* értelmében vett eladók értendők.²⁹⁶ Ezt a meghatározást tehát akkor használják, ha a polgári jogi társaság egy nem-teljes kereskedelmi tevékenységet folytató vállalatot üzemeltet, vagy a társasági tagok más okokból kifolyólag kereskedők.²⁹⁷

A „kereskedőknél” ellenben egyetemleges felelősséget vélelmeznek. Jóllehet bizonyossá vált,²⁹⁸ hogy a kereskedők fogalma alatt regisztrált eladókat kell érteni, és éppúgy mint korábban az osztrák jog azt képviselte, hogy a polgári jogi társaságok területén egész általánosságban, ha egy osztható kötelezettség keletkezik, kétség esetén egyetemleges felelősség áll fenn.²⁹⁹ Ez azt jelenti, hogy minden társasági tag a társaság kötelezettségeiért magánvagyonával egyetemlegesen felel.³⁰⁰

A társasági tagok büntetőjogi cselekményei kapcsán a képviseleti felelősség alapelvei irányadóak.³⁰¹

A polgári jogi társaság büntetőjogi felelőssége mindenesetre az Optk. 1315. §-a alapján áll fent. A veszélyeztetési felelősség is figyelembe jön.³⁰² Továbbá elismert az is, hogy a polgári

²⁹³ Vö. a Nr 1 *EVHGB* 8. cikkelyének és a *HGB* 345. §-ának kapcsolódásával.

²⁹⁴ Vö. Nr. 1. *EVHGB* 8. cikkelyével és EvBl 1952/267; WBl 1989, 221; WBl 1989, 338. és a *BAO* 6. § 2. bekezdésével. (*Bundesabgabenordnung* vom 28.6.1961)

²⁹⁵ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002) 58. p., Rz 5. EvBl 1972/143; WBl 1989, 221.

²⁹⁶ JBl 1951, 553, EvBl 1972/143; SZ 53/152, WBl 1989, 221.

²⁹⁷ WBl 1989, 221; EvBl 1993/190; RdW 1993, 364.

²⁹⁸ THIERY: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmer...*, (1989) 64-66. p.

²⁹⁹ HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G* (1993) 87. p.

³⁰⁰ SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 20. p., Rz 60.

³⁰¹ Uo. 20. p., Rz 61.

³⁰² Egy munkaközösség üzembentartói tulajdona esetén: JBl 1982, 656.

jogi társaság – úgy, mint egy jogi személy – a képviselőjének (meghatalmazottjának) bűncselekményeiért is felel.³⁰³ Képviselőként minden olyan személy figyelembe vehető, aki felelős, vezető, felügyelő funkciót, tevékenységet fejt ki a polgári jogi társaságban.³⁰⁴

6.12. A társasági viszonyok megszűnése (*Beendigung des Gesellschaftsverhältnisses*)

Egy társasági viszony azáltal szűnik meg, hogy egy társasági tag kiválik, tehát megszűnik a tagsága, a polgári jogi társaság azonban továbbra is fennmarad, vagy maga is megszűnik.³⁰⁵ A megszűnés néhány kérdése jelenleg sem tisztázott még.

A társasági viszonyok megszűnése		
A társasági tagság megszűnése		<ul style="list-style-type: none"> – A társasági tagok megegyezése alapján – A határozott idő eltelte – Bontó feltétel bekövetkezte
		<ul style="list-style-type: none"> – A társasági tag halála – Egy társasági tag belépése
	Egy társasági tag kiválása	<ul style="list-style-type: none"> – A tag kilépése – A tag kizárás
		<ul style="list-style-type: none"> – A kiválás hatása - a vagyonfelosztás kapcsán – Tagváltás/tagcsere
A társaság megszűnése		<ul style="list-style-type: none"> – Megszűnési okok – „Felszámolás“ A társasági vagyon felosztása

³⁰³ SZ 70/138; JBl 2000, 169.

³⁰⁴ GRILLBERGER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³ ... II. (2002) 58-59. pp., Rz 7.: Például SZ 57/77; SZ 67/36.

³⁰⁵ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵ ... (1990) 69.; JABORNEGG in SCHWIMANN: *Praxiskommentar*... (1990) 1192. § Rz 2.

6.12.1. A társasági tagság befejezése (*Beendigung der Mitgliedschaft*)

– A társasági tagok megállapodása (*Vereinbarung der Gesellschafter*)

Minden társasági tag egyetértésével mindenkor megszüntetheti a tagságát egy társasági tag³⁰⁶ és kiválásának módjait meghatározhatják, például: a vagyoni jogi megosztást. A társasági szerződés ezen szerződésmódosításokra, többek között többségi szavazatot is előírhat és további előírásokat hozhat.³⁰⁷

– Az idő lejárta (*Fristablauf*)

A tagság határozott időre is létrehozható/megállapítható, ebben az esetben a társasági jogviszony az idő lejártával magától ér véget, anélkül hogy külön nyilatkozatot szükségessé tenné.³⁰⁸

– Bontó feltétel bekövetkezte (*Eintritt einer auflösenden Bedingung*)

A tagság bontó feltétel kikötése mellett is létrehozható. A feltétel bekövetkezte automatikusan megszünteti a tagsági viszonyt.³⁰⁹

– A társasági tag halála (*Tod eines Gesellschafters*)

Egy társasági tag halála alapvetően semmiképpen sem lehet oka a társaság feloszlásának egészen addig, amíg legalább még két társasági tag marad (Optk. 1206. § és 1207. §)³¹⁰. Ebben az esetben a társaság a túlélő társasági tagokkal folytatódik, az örökösöket ki kell fizetni.

A társasági szerződés előírhatja azt lehetőséget, hogy a társaság működése az örökösök részvételével folytatódjon. Ebben az esetben az örökösök lesznek a társaság tagjai és ez alól csak akkor mentesülhetnek, ha visszautasítják az örökséget.³¹¹

³⁰⁶ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990)70. p. hivatkozik Welserre, lásd: WELSER, GesRZ (1979) 21. ff, amelyben a vizsgálódás tárgyává teszi a társasági tagok személyében bekövetkező változás (*Gesellschafterwechsel*) hatását a társaság követeléseire és tartozásaira.

³⁰⁷ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 70. p.

³⁰⁸ Uo.

³⁰⁹ Uo.

³¹⁰ § 1206 ABGB: „Die gesellschaftliche Rechte und Verbindlichkeit gehen in der Regel nicht auf die Erben eines Mitgliedes über. Doch sind diese, wenn mit ihnen die Gesellschaft nicht fortgesetzt wird, berechtigt, die Rechnungen bis auf den Tod des Erblassers zu fordern und berichtigen zu lassen. Sie sind aber im entgegengesetzten Falle auch verbunden, Rechnungen zu legen, und zu berichtigen.“

§ 1207 ABGB: „Besteht die Gesellschaft nur aus zwei Personen; so erlischt sie durch das Absterben der einen. Besteht sie aus mehreren; so wird von den übrigen Mitgliedern vermutet, dass sie die Gesellschaft noch unter sich fortsetzen wollen. Diese Vermutung gilt auch überhaupt von den Erben der Handelsleute.“

³¹¹ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich*... (2000) 5. p.

– A társasági tag belépése (*Eintritt eines Gesellschafters*)

Az Optk 1186. §- a az egyes társasági tagoknak lehetővé teszi, hogy egy új társasági tagot vegyenek fel. Mivel egy új társasági tag felvétele a társaságot alapjaiban érinti, csak az összes társasági tag hozzájárulásával történhet.³¹²

Természetes és jogi személy beléphet a társaságba új társasági tagként vagy egy egyidejűleg távozó társasági tag helyébe. Mindkét esetben szükség van a szerződés módosítására. A társasági szerződés néhány szigorú feltételhez is kötheti a belépést.³¹³

– A társasági tag kilépése (*Austritt eines Gesellschafters*)

Önkéntes kiválás: A társasági tag kiválása alapvetően lehetséges, ha a társaságban maradó társasági tagok hozzájárulnak. Már a társasági szerződésben szabályozhatják, hogy egy társasági tag a tagságát felmondhatja (*Austrittskündigung*), és a társaságból kiválhat.³¹⁴

A társasági tag fontos okból egyoldalú nyilatkozattal kiléphet a társaságból:³¹⁵

- a szükséges utólagos befizetések teljesítésének megtagadása (Optk. 1189. §),
- a tőketöbbség megtagadása abból a célból, hogy a rendkívüli igazgatás esetén leszavazott társasági tagnak biztosítékot nyújtsanak (Optk. 834. §),
- további, szerződésben rögzített okok.

A következő esetekben a társasági tag kilépése ugyancsak megengedhető:³¹⁶

- Egy határozott időre létrejött polgári jogi társaságnál a társasági tag fontos okból megléte esetén kiléphet a társaságból,
- Egy határozatlan idejű polgári jogi társaság esetében néhányan a rendes felmondást – melyhez nem kötődik valamely fontos ok fennforgása – felmondással való kilépésnek

³¹² SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 17. p.

³¹³ Pl. egy síiskola vezetőjének jogában áll, hogy saját belátása alapján mérlegelje, hogy további síoktatókat társasági tagként felvegyenek-e a síiskolába.

³¹⁴ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 17. p.

³¹⁵ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 5. p.

³¹⁶ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 18. p.

tartják. Ezzel szemben mások úgy vélik, hogy egy felmondással való felbomlásról van szó.³¹⁷

– Társasági tag kizárása (Ausschluss eines Gesellschafters)

Kényszer útján történő kiválás. Egy társasági tag fontos okból kizárható a társaságból az összes többi társasági tag határozata alapján.³¹⁸ A törvény néhány esetet említ.

Kizárási okok lehetnek:³¹⁹

- lényeges szerződési kötelezettségek teljesítésének elmulasztása (Optk. 1210. § – befektetési kötelezettség, együttműködési kötelezettség, stb.)
- a megállapított utólagos befizetések elmulasztása (Optk. 1189 §)³²⁰
- egy társasági tag vagyonában bekövetkező csőd (Optk. 1210. §)³²¹
- megbízhatóságot kizáró bűncselekmény (Optk. 1210. §)
- egyéb szerződésben megállapított okok

A kizárt társasági tag a bíróságnál (*Bezirksgericht*)), keresetben támadhatja meg a fentnevezett kizáró okot. Eredményes kizárás után a társaság a megmaradó tagokkal fennmarad. A kizárt tagot a társaság vagyonából részesedésének arányában pénzben kielégítik (kiadják a részét).³²²

– A társasági tag személyében bekövetkező változása (*Gesellschafterwechsel*)

A tagság kétség esetén nem átruházható.³²³ Egy társasági tag kiválása egy harmadik belépésével oly módon köthető össze, hogy az összes többi társasági tag hozzájárulásával – egy rendhagyó/eltérő megállapodás megengedett³²⁴ – egy közvetlen tagcsere következik be, a belépő társasági tag a kilépőt elégíti ki. Ezt a folyamatot nem szükséges a kiválás és az új tag belépésének

³¹⁷ Azaz nem a társasági tagság, hanem a társaság kerül felmondásra.

³¹⁸ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 4. p.

³¹⁹ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 4-5. pp. és 272. p.

³²⁰ § 1189 ABGB: „Die Mitglieder können zu einem mehrere Beiträge, als wozu sie sich verpflichtet haben, nicht gezwungen werden. Fände jedoch bei veränderten Umständen ohne Vermehrung des Beitrages die Erreichung des gesellschaftlichen Zweckes gar nicht statt; so kann das sich weigernde Mitglied austreten, oder zum Austritte verhalten werden.“

³²¹ § 1210 ABGB: „Wenn ein Mitglied die wesentlichen Bedingungen des Vertrages nicht erfüllt; wenn es in Konkurs verfällt; wenn es durch eine oder mehrere gerichtlich strafbare Handlungen, die nur vorsätzlich begangen werden können und mit mehr als einjähriger Freiheitsstrafe bedroht sind, das Vertrauen verliert; so kann es vor Verlauf der Zeit von der Gesellschaft ausgeschlossen werden.“

³²² FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 5. p.

³²³ OGH SZ 24/87; ÖBI 1977, 14; SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 19. p.

³²⁴ Például a többség hozzájárulása (*Zustimmung der Mehrheit*).

jogi aktusaira szétdarabolni, ha figyelembe vesszük, hogy a tagcserét a társasági szerződés módosításaként kell kezelni.³²⁵

A társasági tagság megszűnése (összefoglaló) ³²⁶	
A társasági tag kizárása	<p>Egy társasági tagot valamennyi tag határozatán keresztül fontos okból kizárhatnak.</p> <p>Kizárási okok:</p> <ul style="list-style-type: none"> — fontos szerződési kötelezettség nem-teljesítése (például betéti kötelezettség, közreműködési kötelezettség, Optk. 1210. §) — a szükséges utólagos befizetés teljesítésének megtagadása (Optk. 1189. §) — Egy társasági tag vagyona feletti csőd (Optk. 1210. §) — egy megbízhatóságot kizáró bűncselekmény elkövetése — szerződésben meghatározott okok <p>A kizárt társasági tag a kizáró ok fennálltát keresettel megtámadhatja. Egy érvényes kizárást követően a társaság a többi taggal fennmarad.</p>
A társasági tag kilépése	Fontos okból, egyoldalú nyilatkozat útján, például a szükséges utólagos befizetés megtagadása.
A társasági tag halála	<ul style="list-style-type: none"> – alapvetően nem megszűnési ok – polgári jogi társaság – ha legalább két tag megmarad – tovább folytatódik, ez esetben az örökösöket kifizetik – a társaság folytatása örökössel lehetséges
Egy társasági tag belépése	szerződésmódosítás = minden érintett hozzájárulásával új társasági tagok a kiválók helyébe

³²⁵ KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990) 74. p.

³²⁶ FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen* (2002) 81. p.

6.13. A társaság felbomlása, működésének befejezése

[Beendigung (Auflösung) der Gesellschaft]

6.13.1. Megszűnési okok (Auflösungsgründe)

Az Optk 1205. § megszűnési okokként említi a társaság céljának elérését, megghiúsulását, az egész törzsvagyton elvesztését, amennyiben nem szolgáltatnak utólagos hozzájárulást, valamint az idő lejártát. Az Optk. 1205 § -ának felsorolása mindenesetre nem lezárt. A polgári jogi társaság bármikor megszüntethető egyetértéssel. Egy feltétel is szabható megszűnési okként.³²⁷

A polgári jogi társaság megszűnik bármelyik megszűnési ok miatt, melyek a következők lehetnek³²⁸:

- a társasági vagyon elvesztése és a tagok nem kötelezettek ill. nem hajlandók arra, hogy pótfizetéseket teljesítsenek (Optk. 1205. §)³²⁹,
- a társaság céljának megvalósulása (Optk. 1205. §),
- a társasági szerződésben megállapított idő letelte, amennyiben a társaság működését kimondottan vagy hallgatólagosan nem folytatják (Optk. 1205. §),
- a társaság céljának megghiúsulása (Optk. 1205. §),
- társasági tag általi felmondás, hacsak a társasági szerződés másképpen nem rendelkezik (Optk. 1205. §),
- egybehangzó megszüntető határozat,
- egyéb szerződésben meghatározott okok.

³²⁷ SZEP in HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich* (1997) 22. p., Rz. 72.

³²⁸ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 6. p.

³²⁹ ABGB 1205. §: „Die Gesellschaft löst von selbst auf, wenn das unternommene Geschäft vollendet; oder nicht mehr fortzuführen; wenn der ganze gemeinschaftliche Hauptstamm zu Grunde gegangen; oder wenn die zur Dauer der Gesellschaft festgesetzte Zeit verflossen ist.“

6.13.2. A társasági vagyon felosztása (*Verteilung des Gesellschaftsvermögens*)

A megszűnés után a polgári jogi társaság egy egyszerű közösséggé (*Rechtsgemeinschaft*) alakul át.³³⁰

Erre az egyszerű jogközösségre a megosztási szabályai alkalmazandók (Optk. 1215 §). Emiatt az Optk. 1193. § szerinti nyereség és veszteség megosztás nem áll fenn.³³¹

Az ügyletek befejezése és a tartozások kiegyenlítése után fennmaradó vagyon felosztása minden társasági tag által közösen történik. Ha a megosztásban nem tudnak megállapodni, abban az esetben minden egyes tag megosztási keresettel élhet.³³²

Az Optk. nem ismer saját felszámolási eljárást a hitelezők védelmében. A megszűnő társaság vagyonát a társasági tagok között közvetlenül eloszthatják; a hitelezővédelmi törvényi eszközök hiányoznak.³³³

A felszámolás alapját a társasági vagyon képezi.³³⁴ A természetbeni megosztás megelőzi az Optk. 843. §-ban szabályozott közös tulajdonra vonatkozó megosztást (*Zivilteilung*). Amennyiben a megosztás lehetetlen vagy csak jelentős értékcsökkenéssel hajtható végre, bármely társasági tag követelheti a vagyon bírói árverésen történő értékesítését, és az ebből befolyt tiszta bevétel utáni, az üzletrészek szerinti elosztását, melyeket kétség esetén egyenlő nagyságúnak kell tekinteni.³³⁵

³³⁰ SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 20. p.

³³¹ Lásd: SZ 40/170., Uo.

³³² SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002) 20. p.

³³³ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich...* (2000) 6. p.

³³⁴ Amihez kétség esetén a *quoad sortem* is hozzátartozik, de nem csupán a *quoad usum* bevitt dolgok. SZ 59/161.

³³⁵ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht*² (1997) 37.; WBI 1987, 245.

7. EGYÉB SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGI FORMÁK AUSZTRIÁBAN

7.1. Bejegyzett „szerzésre törekvő” társaság (*Eingetragene Erwerbsgesellschaft, EEG*)³³⁶

1990-ben valósult meg egy olyan társasági forma jogi rendezése, amelyben egy vállalkozás közös vállalkozásként üzemelhet akkor is, ha az nem kereskedelmi-ipari tevékenységet folytat. Ez a társasági forma az azonos foglalkozási körbe tartozókat fogja össze.

Az *EEG* 1. §-a formailag a *HGB* 105-161. §§-ra támaszkodik.

Míg az osztrák közkereseti társaságok és a betéti társaságok azonosak a német *HGB*-ben kodifikált kereskedelmi jogi személyegyesítő társaságokkal, addig az *EEG* egy különleges szervezeti forma az osztrák társasági jogban. A gyakorlat azt mutatja, hogy a nem ipari-kereskedelmi tevékenységekre (szabadfoglalkozásra, erdő-és mezőgazdálkodásra), a kereskedelmi törvény személyegyesítő társaságokra vonatkozó rendelkezéseit nem lehet alkalmazni.³³⁷ Az ilyen foglalkozások, az *EEG* hatályba lépése előtt a polgári jogi társaságok formájához illeszkedtek. Az ilyen szervezeti tömörülések száma igen csekély, de mégis igény volt egy önálló szabályozás megalkotására.

Az *EEG*-t a törvényalkotás szövetségi törvénybe kívánta foglalni. Az alapvető szerkezet és a társasági viszony meghatározására a *HGB*-ben szabályozott kkt.-ra és bt.-re vonatkozó hatályos jogszabályokat vették át és ezek mintájára alakul az „*Offene Erwerbsgesellschaft*” illetve a „*Kommanditerwerbsgesellschaft*”, amely sajátos, csak az osztrák jogban előforduló két speciális forma.

Az *EEG* személyegyesítő társaság, amit – mint külső társaság – fel kell venni a cégjegyzékbe. Ha a szervezetet, a társasági vagyont vagy rendszert vizsgáljuk akkor az *OEG* az *OHG* – vel, a *KEG* pedig a *KG* –val mutat azonosságot.

Az *Erwerbsgesellschaftengesetz (EEG 1990)*³³⁸ tette lehetővé, hogy egy vállalkozás akkor is tudjon közös cég alatt működni, ha nincs is szó egy „teljesjogú kereskedői” tevékenységet folytató foglalkozásról. A közkereseti társaság (*OHG*) és a betéti társaság mintájára egy „szer-

³³⁶ 25. 4. 1990 *BGB* 1 257.

³³⁷ *HGB* 2. § 4 Abs.

zeményi“ jellegű közkereseti- és betéti társaság (*OEG és KEG*) alapítása akkor lehetséges, ha egy közös szerzést egy közös cég alatt terveztek, azonban egy közkereseti- ill. betéti társaság alapításának feltételei nem állnak fenn.³³⁹

Ebben a formában összefoghatnak a szabadfoglalkozásúakhoz tartozók, tevékenységük közös folytatására.³⁴⁰

7.2. Személyegyesítő kereskedelmi társaságok és a csendes társaság

*A személyegyesítő kereskedelmi társaságok (handelsrechtlichen Personengesellschaften)*³⁴¹

A polgári jogi társaság a fejlett kereskedelmi társaságoknak is alapját képezik³⁴², azonban a *EVHGB*³⁴³ kifejezetten kizárja az Optk. 1175. §-ától kezdődő szakaszok alkalmazását a személyegyesítő kereskedelmi társaságra, és a részletesen szabályozott tőketársaságoknak egyébként sincs szükségük a polgári jogi társaságra való visszautalásra. A személyegyesítő társaságoknál a szubszidiárius viszony nem az (osztrák) Optk. társasági jogi részével, hanem a (német) *BGB*-vel áll fenn.³⁴⁴

A közkereseti társaság (Offene Handelsgesellschaft, OHG)

A közkereseti társaságra vonatkozó szabályokat a *HGB* 105-160. §§-aiban találhatjuk meg.

A közkereseti társaság és a betéti társaság a személyegyesítő-kereskedelmi társaságok társasági típusához tartozik. A cégjegyzékbe (*Handelsregister*) bejegyzésre kerülnek, és feltétel, hogy kereskedelmi ügyletek iparszerű üzését folytassák (*Vollhandelsgerbe*). A közkereseti társaságnál (*OHG*) minden társasági tag teljesen és korlátlanul felel.

³³⁸ *Die offene Erwerbsgesellschaft (OEG) und die Kommanditerwerbsgesellschaft (KEG) sind im Gesetz über eingetragene Erwerbsgesellschaften vom 25. 4. 1990, BGBl. 1990/257.*

³³⁹ BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts...* (1997) 253. p., Rz. 925. Például: orvosok, ügyvédek, közjegyzők stb.

³⁴⁰ Uo. 253. p., Rz. 924.

³⁴¹ A szabályok részletes kifejtését lásd az értekezés II. Részében (Személyegyesítő társaságok a német jogban).

³⁴² FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht...* (1991) 301. p.

³⁴³ *EVHGB – Erste bis Vierte Verordnung zur Einführung handelsrechtlicher Vorschriften in Österreich* [(1. *EVHGB* vom 11.4.1938 DRGBI 1938 I, 2. *EVHGB* vom 2.8.1938 DRGBI 1938 I 988), 3. *EVHGB* vom 14.10.1938 DRGBI 1938 1428 und 4. *EVHGB* 24.12.1938 dRGBI I 1999, berichtigt durch dRGBI 1939 I, 23 idgF].

³⁴⁴ *Handelsgesetzbuch vom 10.5.1897 dRGBI 219. Ausztriában való bevezetése: dRGBI 1938 I. 1999. Lásd még az osztrák szakirodalomból: Die österreichischen Gesellschaftsformen, Gesetzestexte....* (1982) 11. p.; WIFI (2004) 77. p.

A betéti társaság (*Kommanditgesellschaft, KG*)³⁴⁵

A közkereseti társaság mintájára alakult ki a betéti társaság. Közelebbi szabályozását a *HGB* 161-177. §§-aiban találjuk.³⁴⁶

A betéti társaságnál teljes felelősséggel csak a betéti társaság beltagja (*Komplementär*) tartozik. A kültag (*Kommanditist*) csak a betétje erejéig felel.³⁴⁷

A betéti társaság olyan jogi személyiség nélküli társaság, amelyet két vagy több személy közös név (*Firma*) alatt üzletszerű gazdasági tevékenység folytatására hoz létre oly módon, hogy egy vagy több tag felelőssége a vagyoni betét erejéig korlátozott (*Kommanditist*) - ők a társaság kültagjai - míg a társaság legalább egy tagját korlátlan felelősség terheli a társaság tartozásaiért (*Komplementär*).³⁴⁸

Csendes társaság (*Stille Gesellschaft, StG*)³⁴⁹

A csendes társaság – ha gazdasági szempontból nézzük – nem hasonlít egy vállalkozási formához sem, inkább egy hitelviszonyt megtestesítő tartós kötelmi jogviszonynak lehetne minősíteni.³⁵⁰

A közkereseti-, a betéti- és a csendes társaság a *HGB* 105-188. §§-aiban kerül szabályozásra. A csendes társaságra a *HGB* 178-188. §§-ok rendelkezései az irányadók. A szubszidiaritás – akárcsak a bt.-nél – nem az Osztrák Polgári Törvénykönyv (Optk.) társasági jogi részével, hanem a Német Polgári Törvénykönyvvel (*BGB*)³⁵¹ áll fenn, bevezetésére az *EVHGB* által került sor.³⁵² Ezért ezen a területen lényegileg jogegység áll fenn Ausztria és Németország között.³⁵³

A társaságnak nincs közös vagyona, ezért a személyegyesítő társaságok közé sorolható. Tipikusan belső társaság (*Innengesellschaft*), amelyben a csendestárs nem jelenik meg a külső társasági viszonyokban; sem üzletvezetésre, sem képviseletre nem jogosult, az általa nyújtott tőke a belső tag vagyonának részévé válik, mellyel az üzlet tulajdonosa sajátjaként rendelkezik.

³⁴⁵ *HGB* 161. §§ ff.

³⁴⁶ BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts...* (1997) 253. p., Rz. 923.

³⁴⁷ *Die österreichischen Gesellschaftsformen, Gesetzestexte...* (1982) 12. p.

³⁴⁸ *Die österreichischen Gesellschaftsformen, Gesetzestexte...* (1982) 11. p.; WIFI (2004) 76. p.

³⁴⁹ A fogalmát és a jelentését a *HGB* 178. §-a adja meg.

³⁵⁰ FRITZ, C.: *GesR. in Österreich* (2000) 4. p.

³⁵¹ *Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896 (BGB)*.

³⁵² Art 7 Nr. 1-20 *EVHGB*; *EVHGB = Vierte Verordnung zur Einführung handelsrechtlicher Vorschriften im Lande Österreich*, RGBl. 1938 I 1999; BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts*³... (1997) 251. p., Rz. 916.

7.3. A kft. és társa bt. (*GmbH & Co. KG*)

A *GmbH & Co. KG* egy ún. korlátolt felelősségű betéti társaságnak felel meg, amire a *HGB* 161. § (1) bekezdésben találunk szabályozást.³⁵⁴ Ennél a különös társaságnál mindig két különböző társasági jogi szervezet ötvöződik, nevezetesen:

- egy kft. (*GmbH*) és
- egy betéti társaság (*Kommanditgesellschaft*).

Ennél a típusú társaságnál csak egy beltág van (*Komplementär*), és a többi tag mind kültagnak (*Kommanditisten*) számít. A különbség a felelősségükhöz tapad, miszerint a kültagok pusztán a törzsbetéteik erejéig felelősek, míg a beltagot az egész személyes vagyonára is kiterjedő helytállási kötelezettség terheli. A *GmbH & Co. KG* esetében - ellentétben a betéti társasággal, amelyben minden társasági tag, aki részt vesz a társaság tevékenységében vagy akár képviselői jogokat gyakorol, korlátlanul felelős - nincs automatikusan felvett felelősség. Ezenkívül az üzletvezetéssel egy társaságon kívül álló tag is megbízható. Természetesen a *GmbH & Co. KG* jellegű társaság esetén is kétségtelenül jelentkeznek hátrányok, amelyek a két társasági forma különbözőségéből fakadnak. Mivel elméletileg két társaságból áll, ezért külön könyvvitelt igényel és az évvárás sem esik egybe.

A személyesen felelős beltág egyedül van feljogosítva és kötelezve szervezet képviselőtére.

Ha a jogi rendezést nézzük, akkor észrevehető a közelítés a tőkegyesítő társaságok irányába annak ellenére, hogy a *GmbH & Co. KG* alapvetően egy személyegyesítő társaság.

Amennyiben a törvény nem ír elő más rendelkezést akkor a közkereseti társaságokra (*HGB* 105-160. §§) a betéti társaságokra (*HGB* 161-177. §§) vonatkozó szabályokat és az Optk. (1175-1216. §§) előírásait kell alkalmazni a *GmbH & Co. KG*-ra. Ez nem tűnik túlzottan optimális megoldásnak, ami abból is kitűnik, hogy mind a törvényalkotás mind a bírászkodás egyre jobban sürgeti egy saját vonatkoztatású szabályozás elkészítését.

³⁵³ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht* (1997) 14-15. pp.; HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G*⁴ (1993) 369. p.

³⁵⁴ A *GmbHG*-ben és a *HGB*-ben nem találunk rá kifejezett szabályokat. Ausztriai bevezetésére 1963-ban került sor (BMF 8. 10. 1963, ZI 35.971-9a/63a.)

Lényegesen szigorúbb megszorítások szükségesek - vélekedik a bírászkodás - mert a felelősség nagymértékben korlátozott, mint ami egy személyegyesítő társaság vonatkozásában megkövetelhető lenne.

7.4. Az európai gazdasági érdekegyesülés

(*Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung*) (EWIV)³⁵⁵

A személyegyesítő társaságok körét bővíti az első közösségi társasági forma, amelyet az EK Miniszterek Tanácsa rendeletével 1985-ben alkotott meg.³⁵⁶

Jogalanyiségének elismertsége a közösségi jogból ered, ezáltal leglényegesebb jellemzőiben és léteben függetlenedik a tagállami jogoktól.

A rendelet közvetlenül érvényes minden tagállamban, de alkalmazásukhoz nemzeti végrehajtási törvény megalkotása szükséges.³⁵⁷

Az Európai Unióhoz való csatlakozás óta az osztrák vállalkozások előtt is nyitva áll az EWIV társasági forma lehetősége. Ez a társasági forma szoros együttműködést igényel a tagállamok között, ezáltal szorosabbra fűzik a határokat átlépő társasági kapcsolatokat.³⁵⁸

³⁵⁵ Részletes kifejtését lásd „A személyegyesítő társasági formák a német jogban” című II. Részben.

³⁵⁶ *EG-Verordnung Nr. 2137/85 (EWIV-VO) (Verordnung des EG-Ministerrats)*. Ausztriában való alkalmazásának megerősítése az EWIVG által történt (BGBl. 1995/521).

³⁵⁷ HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht* (1997) 15. p.

³⁵⁸ BYDLINSKI: *Grundzüge des Privatrechts...* (1997) 256. p., Rz. 932/a.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS MEGÁLLAPÍTÁSOK A MAGYAR TÁRSASÁGI JOG SZABÁLYOZÁSÁHOZ

Az értekezés előző három nagy részében (Németország, Ausztria) tárgyaltak után most váltás következik a bemutatás módszertanában. Nem a tételes jog részleteit vesszük sorra, hanem azok hátterét próbáljuk megvilágítani.

A társasági jog történeti dimenziója

A német társasági jognak nincs átfogó jogtörténete. Ez részint a problémás fogalomkialakításon, részint a társasági jogi irodalom egy történelmen kívüli vonzatán alapulhat. A társasági jog tudománya olyan formában, ahogy azt mi ma értelmezzük, lényegében a XIX. században jött létre, és mindenekelőtt a XX. században differenciálódott és nyerte el mai jelentőségét. A társasági joggyakorlat a jogi élet modern jelenségeiből és követelményeiből él, ami azzal fenyeget – nem utolsó sorban az adójog befolyása miatt – hogy folyamatosan csekélyebb szerepe lesz.

Ez nemcsak a társasági jogra, mint egészre érvényes, hanem az egyes társaságok is megérik a társasági jog provizórikus karaktereit. A jogi forma változtatását és a szerkezeti átalakításokat, amelyeket évtizedekkel ezelőtt még kivételes jelenségnek számítottak, mára egyre inkább természetesnek tekintjük. A rugalmasságot és változtatásokat csakis a történeti dimenziók figyelembe vétele mellett engedheti meg a jogalkotás és a jogalkalmazás. Különösen akkor mutatkozik ez meg, amikor a társasági jognak intézményesített alapokat akarunk teremteni. A jogrend: rendszer és folyamat. Aki nem ismeri a múltat, nem érti meg a jelent és a jövőt sem képes meglátni.¹ A társasági jog törvényi normaszervezetében lévő ellentmondások magyarázatát – és nem ritkán azok feloldását is – a történeti szemlélet segítségével kaphatjuk meg. Fontoljuk meg *Karsten Schmidt* szavait, miszerint a történelmi visszatekintésnek nem patinát és történelmi méltóságot kell kölcsönöznie a társasági jogi tanulmányainknak, hanem a megismerést és a haladást kell szolgálnia.²

¹ „*Wer nicht um das Woher weiß, wird das Heute und das Wohin nicht begreifen können.*“ (Karsten Schmidt).

² SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 55-56. pp., 3. § IV. 1. pont.

1. A NÉMET (– OSZTRÁK) JOG HATÁSA A MAGYAR JOGALKOTÁSRA A XIX –XX. SZÁZADBAN

Németországban, akárcsak Ausztriában, nincs kodifikált társasági jog. A társasági formákra vonatkozó joganyagot nem egy egységes „társasági törvénykönyv” öleli fel. Bár a társasági jog dinamikusan fejlődik, egyes intézményeinek változása meglehetősen különböző. A szabályozás a történelem folyamán szétagoltta vált, és hiányzik a jogterület egészét átfogó, világosan körvonalazott szabályozástervezet.

A vonatkozó törvényi jogra az egyes társasági jogi formákra orientál és ezeknél a különböző jogi formáknál elérő stádiumokban áll. A tudomány feladata az, hogy az egyes jogi formák jogát a gyakran hiányos szabályokból és a társasági jog általános tanaiból kimunkálja. Ehhez általános tudományos tételek kidolgozása szükséges, amely ismételten egy átfogó bemutatásban jobban megvalósítható, mint a kommentár-művekben.³

Ausztria és Németország közötti társasági jogi szabályozásának eltérése történelmi okokra vezethető vissza. A magánjogi kódexeik nem azonosak, Ausztria magánjogi kódexe az Osztrák Polgári Törvénykönyv (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB*), Németországé a Német Polgári Törvénykönyv (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*). Nincs külön kereskedelmi kódexük, hanem „közös” a Kereskedelmi Törvénykönyvük (*Handelsgesetzbuch*).

Ausztria és Németország társasági jogi szabályai között sajátos viszony áll fenn. Az *ABGB* (Optk.) – *BGB* – *HGB*, és az általuk szabályozott jogintézmények és jogviszonyok szabályozását megismerhettük a rövid (jog)történeti felvezetésben. Azt a kérdést vizsgáltuk, hogy mely esetekben, melyik jogszabállyal (a német *BGB*-vel, vagy az Osztrák Polgári Törvénykönyvvel) áll szubszidiárius viszonyban az éppen a vizsgálódásunk tárgyává tett jogintézmény és melyik törvénykönyv szabályait tekintjük háttérjogának.

Először az 1861-es német Kereskedelmi Kódexet (*Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch*) alkották meg, majd ezt követően lépett hatályba 1900-tól a Kereskedelmi Törvénykönyv (*Handelsgesetzbuch*). Ausztria egy tervezettel részt vett az *ADHGB* elkészítésében, és 1863-ban hatályba is léptette *Allgemeines Handelsgesetzbuch* címmel.⁴ Kísérletek és próbálkozások történtek egy „saját” osztrák kereskedelmi törvénykönyv létrehozására, de ezek csak meddő próbálkozásoknak bizonyultak. Végül 1939-ban, az Anschluss egyik mellékhatása-

³ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) „Vorwort” (előszó) V. p.

⁴ Az *AHGB*-t 1863. július 1-jén vezették be Ausztriában.

ként két rendelettel hatályba leptették a német *HGB*-t Ausztriában is.⁵ Már kezdettől fogva jobban érintette a fragmentáció a *HGB*-t Ausztriában, mint Németországban, amelyhez az is nagyban hozzájárult, hogy az 1811-es *ABGB* nem tudta azt a magánjogi háttérjog szerepet betölteni, amit a német *BGB* addig ellátott.⁶

Mint ismeretes, hazánkban hosszú évekig létezett elkülönült kereskedelmi törvény. Az 1875. évi XXXVII. tc., az *Apáthy István* nevéhez fűződő Kereskedelmi Törvény, XIX. századi magánjogunk talán legfontosabb tételes jogi alkotása.⁷ A Kereskedelmi Törvénykönyvünk azonban igen erősen a német Kereskedelmi Kódex (*ADHGB*) befolyása alatt áll. Olyannyira, hogy például a kereskedőről szóló rész a német rendelkezések szó szerinti fordítása.⁸

A kereskedelmi jogi szabályok megalkotására több lehetőség is felmerült:

- Egy saját, önálló új törvény megalkotása került szóba, mely a magyar hagyományokat is érvényesülni hagyta volna az „idegen” hatások áramában.⁹
- Egy külföldi törvény teljes egészében való átvétele. Erre azonban szintén nem volt lehetőség, mivel a kereskedelmi jog a magánjogba tartozik még akkor is, ha alapvetően ugyanazon viszonyokat kell szabályoznia mindenütt. A magánjog nemzeti jellegét nem lehet mellőzni.
- Az adaptáció lehetősége, mint „kompromisszumos megoldás”.¹⁰

⁵ 1939. március 1-jén lépett hatályba Ausztriában a *HGB* az *EVHGB* által. Ezzel kizárták az *ABGB* társasági jogi részének szubszidiárius alkalmazhatóságát (*EVHGB* Nr 1-7 Art) abból a célból, hogy Ausztria és Németország között a teljes jogegység fennálljon a *HGB* vonatkozó részeinek (*OHG, KG*) tekintetében. (*HGB* 105-177. §§ és *EVHGB* Nr 22-25 Art 7).

⁶ Az *OHG* és a *KG* vonatkozásában: §§ 105 bis 177 *HGB* und Art 7 Nr. 1-21 *EVHGB*). A *HGB* bevezetése a csendes társaság (*stille Gesellschaft*) szabályozására is hatott (§§ 335 bis 342 *HGB* und Art Nr. 22-25 *EVHGB*). Lásd: KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß* ⁵... (1990) 38. p., SZEP in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Österreich* (1997) 10. p., Rz. 8-9.

⁷ Az 1959-es Polgári Törvénykönyvünk a Kt. nagy részét hatályon kívül helyezte. Bizonyos rendelkezései azonban a 1988-as Gt-ig hatályban maradtak.

⁸ „A XIX. század utolsó harmadára egyre nagyobb nyomás nehezedett a törvényhozóra, hogy az *Allgemeine Deutsche Wechselordnung* és az *ADHGB* szabályait fordíttassa le és léptesse hatályba a transzlajtai területeken is. Ezen célra létrejött egy bizottság, mely a gyakorlati kivitelezés lehetséges módjait foglalta össze. Erre 1864. november 24. és december 1. között került sor. A tervezet azonban a kancellária levéltárában maradt. Viszont továbbra is szükség volt a kereskedelmi viszonyok szabályozására, és e cél követésekor három elvi irányzat látszott kibontakozni.” [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 49. p.]

A korabeli kereskedelmi jogi tankönyvek tükörfordítás szintjén is megegyeztek a német „mintákkal”.

A „kereskedő” fogalmát közvetlenül a „*Kaufmann/Kaufleute*”-ből nyeri. Lásd: FEHÉRVÁRY: *Magyar kereskedelmi jog rendszere* (1944) 2. p., Uo. 3. p. egyértelműen láthatjuk: „Az 1871-iki »*Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch*« nyomán készült”.

⁹ Azonban nem találták célszerűnek a tudósok egy ilyen megalkotását, mivel szerintük a kereskedelmi viszonyok nem nemzeti büszkeségünk jelei, hanem minden országban egyforma problémákat felvető quasi univerzális tevékenység. Ezért nem érdemes egy ilyen munkát elkészíteni, mert nem oldaná meg a jelen (mármint akkori) helyzetet. [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 50. p.]

Egyrészt az *ADHGB* a különböző érdekek kompromisszumaként jött létre és ennek a hatása kihatott a törvényre. Így számos rendelkezés bizonyult célszerűtlennek, ill. csak egyszerűen feleslegesnek, ezért az átvétele sem lett volna kellően indokolt. Sok rendelkezésen azonban nem volt érdemes változtatni, ezeket – így a kereskedőről szóló részt is – csupán lefordítani volt szükséges. Az egyéb rendelkezéseket a magyar jogrend hagyományaihoz kellett igazítani.¹¹ Ennek megfelelően a Kt. a nagy „német előd” példájára született meg.¹²

2. A POLGÁRI JOGI TÁRSASÁG HELYE A TÁRSASÁGI JOGBAN ÉS SZABÁLYOZÁSÁNAK FŐBB CSOMÓPONTJAI MAGYARORSZÁGON

A magyar társasági jogi fejlődés főbb állomásainak, különös tekintettel a személyegyesítő társaságok alapformájának,¹³ a polgári jogi társaság szabályozás változásainak és az azokat befolyásoló tényezőknek a felvázolása következik. Két szélső pólusa: a kodifikációs kísérletek időszaka és a jelenkor kodifikációs kísérletei – amellyel kapcsolatban megfogalmazzuk álláspon-tunkat.

Az Magánjogi Törvényjavaslat és azt megelőző I. és II. Tervezet időszaka

„A magánjogi társaság személyeknek egyesülése. A személyegyesülés azonban - már csak az *ember társas természete* miatt is¹⁴ – igen tág kategória. Politikai és társadalmi téren is állandó jelenség". *Kuncz Ödön* megjegyzi, hogy amikor „társaságról” van szó, ezen csakis a magáncél-ra létesült személyegyesületekre gondolhatunk.¹⁵

¹⁰ Ennek értelmében egy meglévő törvény főbb elveit elfogadni, és a megfelelő módosításokkal Magyarországon alkalmazni. Ez a meglévő törvény pedig logikusan az *ADHGB*, mivel (legalábbis Apáthy) a legjobbnak gondolta a kereskedelmi törvények közül. „A célszerűség pedig maximálisan a német törvény mellett szól, mivel a legtöbb külföldi kereskedelmi kapcsolat Németországhoz fűzi a magyar kereskedőket. Szükséges volt azonban módosításokat eszközölni a német törvényen.” [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 50. p.]

¹¹ BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 53. p.

¹² Uo. 52. p.

¹³ A társasági jognak dogmatikailag három alapformációja létezik: a polgári jogi társaság, az egyesület és a részvénytársaság. [SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában...* (2001) 395. p.]

¹⁴ Az idézett szerző utal Montesquieu-re: *Le désir de vivre en société est une quatrieme loi naturelle.*

¹⁵ KUNCZ in SZLADITS *Magyar Magánjog* (1942) 8. fejj.: *Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból* 709. p.

A magánjogi társaságok nagy fontosságára hívja fel a figyelmünket *König Vilmos*. A kereskedelmi társaságok ugyanis nem felelnek meg a forgalom összes követelményének, ezért a magánjogi társaság, mint „*mint kiegészítő és pótló intézmény nagy figyelmet érdemel*”.¹⁶

A polgári jogi társaságot szabályozó joganyagok alapvető különbsége a társasági vagy vonalazódásának eltérőségére vezethető vissza. Nem mindig a letisztult mintaelveket látjuk, hanem sokszor az eltérő rendszerek elemei keverednek, mégis emellett erősebben körvonalazódik valamely elv.¹⁷

Az Mtj. megszületését megelőző hosszú folyamat során¹⁸ több mű is a vizsgálat tárgyává tette a társaságokról szóló rendelkezéseket. Az I. és II. Tervezetet érintő kritika és kapcsolódó javaslatok megfogalmazására több szerző is tollat ragadott.¹⁹

¹⁶ KÖNIG: *A magánjogi társaság*, in: *Kereskedelmi jog 1929/1.* 32. p.

¹⁷ SZABÓ: *Polgári jogi társaság* (2004) 171. p.

¹⁸ A társadalmi- gazdasági viszonyoknak megfelelően a szerződési jog Magyarországon a XIX. század közepéig fejletlen volt. A század utolsó harmadában a kapitalista fejlődés nagymérvű kibontakozásának hatására a szerződések joga is gyors fejlődésnek indult. A fejlődés két vonalon indult meg: a kereskedelmi jogban és a magánjogban. 1875-ben a német mintára készült Kereskedelmi Törvény szabályozta a kereskedelmi jellegű szerződéseket. A Kereskedelmi törvény mellett figyelmet érdemelt a kereskedelmi jogban a Váltótörvény (1876. évi 27. törvénycikk) és a Csódtörvény (1881. évi 17. törvénycikk). A magánjogban az osztrák, majd később túlnyomórészt német hatásokat felszívó, a jogtudomány és a Polgári törvénykönyvet előkészítő munkálatok eredményeit is felhasználó bírósági gyakorlat fejlesztette a magánjogot, bőven merítve a Kereskedelmi Törvénykönyvből is. [EÖRSI: *Kötelmi jog általános rész* (1983) 32. p.]

Az egységes, kódexbe foglalandó magyar magánjog iránti igényt 1791-ben már törvény írta elő. A tulajdoni rend átalakítására vezető eredmények egyes törvényekben időközben testet öltöttek. (1825, 1836, 1844) 1848: XV. törvénycikkben ismét törvényszintű norma szolt a magánjogi törvény megalkotásának szükségességéről. Egy újfajta kodifikációs irányzat került előtérbe a 80-as évek második felétől kezdve és 1895-ben megalakult egy állandó bizottság, amely 1900-ra elkészítette az első magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetét. [CSIZMADIA – KOVÁCS – ASZTALOS: *Magyar állam- és jogtörténet*⁵ (1991) 398. p.] A Polgári Törvénykönyv I. szövegváltozata ötkötetes indoklással jelent meg, és nyilvánvalóan magán viselte az akkor friss *BGB*, és részben a svájci jog hatását. Ez azonban nem lett jogforrás, akárcsak a II. (1913), III. (1914) és IV. (1916) szövegváltozata sem. A „Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének” első szövegváltozata – sem szerkezetében, sem tartalmában – még nem volt egységes mű, mégis igen nagy hatással volt a gyakorlatra és az elméletre egyaránt. A tudományos világ részvétele a résztervezetek elkészítésében, majd azok megvitatásában, jelentősen megélénkítette és bizonyos fokig önállóvá tette a magyar magánjogtudományt. Az V. szövegváltozat „Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének Törvényjavaslata” elnevezéssel került a képviselőház elé 1928. március 1-jén. (A korhű rövidítés: *MMT.*, ezzel azonos kifejezést takar az *Mtj.* rövidítés is.) A Magánjogi Törvényjavaslatot a felsőház nem fogadta el, ennek ellenére az 1959. évi IV. törvény elfogadásáig írott szokásjogként funkcionált. [BÍRÓ – LENKOVICS: *Általános tanok*³ (1998) 43. p.] Lásd még: BALOGH: *A nyugat-európai kodifikációk hatása...*(2000) op. cit. A PhD értekezés a kódex gondolatának megjelenésétől az 1990-ban publikált első tervezetig terjedő időszakban vizsgálja a kodifikációs folyamatot.

¹⁹ Lásd: SZLADITS: *Hetven év magánjogi irodalma...* (1930) XII. fejezet: Társaság, 456-457. pp., például: KISS MÓR: „*Társasági szerződés*” címszó, *Magyar Jogi Lexikon* (1907), KÖNIG: *A magánjogi társaság*, in: *Kereskedelmi jog 1929/1.* 32-34. pp., KUNCZ in Szladits *Magyar Magánjog* (1942) 719-742. pp., VADÁSZ: *Magánjogunk Zsebkönyve* (1933) 582-589. pp., KUNCZ: *Társaság* (1914) 242-247. pp., MESZLÉNY: *Társaság* (1914) 247-253. pp., NITSCHÉ: *Társaság* (1914) 230-241. pp., SEBESS: *Észrevételek a II. tervezet szövegére*, *Jogállam* (1913) „*Társaság*” 545-548. pp., VADÁSZ: *Magánjogunk Zsebkönyve* (1933) 157. §. *Társaság*, 582-589. pp., DOROGHY: *Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének...*, *Jogtudományi Közlöny 1929/2.* 11-13. pp., NITSCHÉ: *Társaság. Észrevételek...*, *Jogtudományi Közlöny 1913/41.* 352-354. pp., KUNCZ: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv...*, *Jogtudományi Közlöny 1913/38.* 319-321. pp.

A társasági jogi rendszerben két elv csatáját láthatjuk, amely koronként és jogonként, hol az egyik, hol a másik uralkodása alatt áll. Ezek a római jogi és a germán jogfejlődés, „*amelyet már a K.T. is akceptált*”.²⁰ A tagok kötelmi jogi kapcsolatán alapuló társulást - "*societas*"-t - már a római jog is ismerte.²¹ A nemzeti jogok is innen eredeztetik gyökereiket. A Tervezet I. szövege kifejezetten a germán jogot részesítette előnyben, de a Tervezet második szövege a római jogot fogadta el a társaság jogi szervezése alapjául.²² *Vadász Lajos* például már szakít az 1900-as Tervezettel, és a társaság fogalmát nem a germán eredetű *Gesamthand*-ből („jogi együttes közösségből”)²³ vezeti le.²⁴ Ebben a folyamatban megjelentek tiszta kötelmi viszonyok mellett – a társaság részére leköötött vagyon tekintetében – dologi elemek is. A gazdaság fejlődése során fokozatosan alakultak ki a régi *societas*-t, az üzletszerű működés intenzitásában és az önálló jogalanyiságot is inkorporáló szervezettségben, meghaladó társaságok. Ezek jogi szabályozása a XIX. század folyamán kristályosodott ki.²⁵ Ettől kezdve lehet határozott különbséget tenni²⁶:

— *polgári jogi (korábbi nevén: magánjogi) társaság és*

— *a gazdasági (kereskedelmi) társaságok között.*

A különbség a kétféle társaság között nem elvi, hanem fokozatbeli.

A magánjogi társaság a tagok közös cél érdekében egymással szemben kölcsönösen vállalt kötelmi jogi kötelezettsége volt, amelynek elengedhetetlen eleme a közös célra rendelt vagyon, a gazdasági tevékenységből származó nyereségben és veszteségben való osztozás, a rendezett ügyvitel és képviselés. A harmadik személyekkel szemben keletkező jogviszonyok alanya nem a társaság, maguk a tagok szereznek jogokat vagy vállalnak kötelezettségeket. A tagok pusztán kötelmi jogi kapcsolata ugyanis nem teszi közösségüket jogképesé. A jogképeség, mint a legfőbb megkülönböztető jellemző, a kereskedelmi társaságnál adott. Ebből kifolyólag a kereskedelmi társaság tagjai viszonylatában és harmadik személlyel szemben is önálló jogalanyként léphet fel. A jogképeséggel való rendelkezés azonban nem jelenti egyben a jogi

²⁰ NITSCHÉ: *Társaság* (1914) 230. p.

²¹ SÁNDOR I.: *A társasági jog római jogi gyökerei*, *Gazdaság és Jog* 2002/5. 3-6. pp.

²² NITSCHÉ: *Társaság* (1914) 230. p. Ezt az álláspontot a CCII. sz. elvi határozat is fenntartotta, addig a 78. sz. határozat a római jog álláspontját tette magáévá.

A német polgári törvénykönyvnél fordított volt a két elv elfogadása: Az első tervezet tisztán a római jog álláspontján állt, de a bizottsági tárgyalások során mégis a „*gesammte Hand*” jogelvét, azaz az együttes közösség alkalmazását mondták ki.

²³ A *Gesamthand* lényegének magyar nyelvű kifejtését lásd: ANTAL: *A polgári jogi társaság alapkérdései a német és a magyar jogban* Magyar Jog 1998/2. 93-98. pp. és jelen dolgozat „*Joghordozás és jogalanyiség*” c. részénél.

²⁴ VADÁSZ: *Magánjogunk Zsebkönyve* (1933) 583. p.

²⁵ Magyarországon az 1875. évi XXXVII. Kereskedelmi Törvényben.

²⁶ SALAMONNÉ SOLYMOS: *Egy deregulációs szabály margójára...*, Magyar Jog 1990/9. 724. p.

személyiséget is.²⁷ Ennek elméleti fejtegetésével számos tudományos mű foglalkozik. *Kuncz Ödön* nem tartotta gyakorlati szempontból kardinálisnak a jogképeség – jogi személyiség problémáját, és minden kereskedelmi társaságot jogi személynek mondott ki.²⁸

Nitsche Győző nem ért egyet azzal, hogy az I. Tervezet után a II. Tervezetben a bizottság a római jogi állásponthoz tért vissza. A bizottság abból indult ki, hogy „a gyakorlat oda fejlődött, hogy ma ellentmondás nélkül elismerésre talál az összes kereskedelmi társaságoknak, úgy a közkereseti és a betéti társaságoknak a jogi személyisége.”²⁹

A 78. számú határozat kimondja, hogy az I. Tervezet álláspontjának védelmére „csak gyakorlati szempontot lehet felhozni”. *Nitsche* felhívja a figyelmet, hogy a gyakorlati szempontok sem elhanyagolhatók, de itt nem csupán ezek az érvek szólnak a római jogi *societas* „elejtése” mellett.³⁰

Egy kúriai döntés világosan kimondta: „Az olyan társaságtól, amely a szabályos szervezet mellett a megengedett célra szolgáló vagyonnal bír és külön képviselő alatt áll, a jogképeség nem tagadható meg”³¹

Meszlény a II. Tervezethez fűzött kritikájában megjegyzi: „Fájdalmasan nélkülözzük a társasági szervezet szabályait, a társaság alkotmányát. Noha a társaság a »kölcsonös« szervezések sorban épen olyan hézagpótló, általános szervezkedési forma, mint az »egyoldalú«

²⁷ Lásd még: KOVÁCS L.: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, Magyar jog 1991/1. 9. p. A cikk írója többek között elemzi azt a kérdést, hogy különbséget jelent-e a jogi személyiség az egyes társaságok jogképesége szempontjából, és van-e elvi különbség a jogi személy és nem jogi személy társaságok között.

²⁸ KUNCZ: *Magyar kereskedelmi és váltójog vázlata* (1928) s. p.

²⁹ NITSCHÉ: *Társaság* (1914) 231. p. Nitsche az is kifejti, hogy ez a megállapítás tévedésen alapszik, és egy-két francia író és Nagy Ferencen kívül a gyakorlat és a jogtudomány sem támogatja ezt az álláspontot. A jogi személyiség elismerését már Thöl is feladta. [Heinrich Thöl a göttingeni egyetem jogi karán a kereskedelmi jogász (1807-1884), akinek háromkötetes kereskedelmi jogi tankönyve a kereskedelmi jogot a római jog fogalomrendszerét alapul véve mutatja be. Lásd: HAMZA: *Szászy-Schwarz Gusztáv és az európai magánjogtudomány*, Magyar Tudomány, 2001/12. 11. p.]

Kritika alá veti a bizottság határozatának indoklását. Érvelése szerint „A jogi személy is anyagi egység, amely kell, hogy tagjaitól független léttel bírjon, amelybe a tagok be- és kilépése, változása számot nem tesz. Ezzel szemben a társaság tagjaitól független léttel nem bír, mindenkor csak a szerződéses kötelekben álló tagok összességét képviseli; pusztán alakja és megjelenési formája a társak összességének, különálló vagyis anyagi existenciája nincsen, jogok és kötelek alanya csak alakilag lesz, anyagilag a jog és kötelek a társak összességét illeti.”

³⁰ NITSCHÉ: *Társaság* (1914) 236. p. „Tévedés ugyanis, hogy a római jog egyszerű, világos konzekvenciáiban könnyen áttekinthető szabályozást tesz lehetségessé. Épen a római jog társasága az mely sem nem egyszerű, sem nem világos jogszabály jogszabályokon épül fel, sőt ellenkezőleg az az ellentmondás, amely a társak egymásközi és a társaknak harmadikkal szemben fennálló viszonylatában okvetlenül felmerül, a jogi rendezést nehézkessé és komplikálttá teszi. A teória és a gyakorlat tehát együtt szól a római *societas* elejtése mellett és a társaságnak a modern jogelvek alapján való rendezését ajánlja.”

³¹ C. 23/1895. Lásd még ehhez a 6003/1916. PHT. 517. Grill XVII. 556. MD. XI. 109. szerint: „Haszonbérleti jog gyakorlására magánjogi társaságnak nincs önálló jogi személyisége. – Az egyes társaknak a társaság közös gazdaságába befektetett vagyona az illető társ magánhitelezője által kielégítési alapul igénybe vehető.”

szervezetek között a megbízás: a T. számára ez a szervezet nem létezik, csak a pénzkérdés létezik”³²

Imponáló Meszlénynek az intézkedésekhez szükséges valamennyi tag megegyezésének szükséges szabály kritikai megközelítése, amely a kitétel túlzására szemléletesen mutat rá.³³ A „gazdasági célú” társaság kifejezést sem tartja szerencsésnek, hiszen ez alatt „a magyar mást ért, mezőgazdaságra gondol” Javaslataiban megfogalmazza, hogy »a nyereszkedési cél, a haszonszerzés célja a döntő. Itt helyénvaló az „üzleti” haszon kifejezés: mert üzlet az a tevékenység»³⁴ A magánjogi társaság jogviszonyait az MMT.³⁵ 1660-1691. §§-ai szabályozzák.³⁶ A Javaslata magánjogi társaság fogalmát a következőképpen adja meg:

"Társasági szerződéssel a szerződő felek – társaság tagjai – egymás irányában arra kötelezik magukat, hogy a meghatározott közös cél megvalósításában szerződésszerűen, különösen a kötött hozzájárulás szolgáltatásával közreműködnek.

A hozzájárulás nemcsak vagyontárgyak átruházásában (betétben), hanem egyéb szolgáltatásokban, különösen szolgálatokban állhat.”³⁷

A magánjogi társaságot kétoldalú kötelmi szerződésnek tekintették, amely szóban és közvetett akaratnyilvánítással is létrejöhet.³⁸

Szladits Károly a testület és a magánjogi társaság megkülönböztetése kapcsán jól kiemeli a társaság fogalmi elemeinek lényegét. Megállapítja, hogy a magánjogi társaság nem jogi személy, lényegileg „csak intern (kötelmi) viszony a társaság tagjai között”, a társaság vagyona nem önálló vagyon, hanem az egyes tagok vagyonának kiegészítő része (alvagyon).

³² Meszlény Artur megjegyzése a II. tervezet 1408. §-hoz. [MESZLÉNY: *Társaság* (1914) 247. p.]

³³ „Túlzásnak tartom azt a szabályt, hogy minden intézkedéshez valamennyi tag megegyezése szükséges. Az első esetben, amikor az a tétel akár az ellenkező társa nyilvánvaló bosszantási szándéka, akár az intézkedés csekély jelentősége miatt kényelmetlenné válnék, a bíró fiktív akaratmegyezés megállapításával túltenné magát rajta. E célra azonban nem kell törvényszabály; ezt megteheti a bíró törvény nélkül is. Ha a legutolsó kereskedőségédnek van »vélelmezett« hatásköre: a társaság tagjának is van, csak hogy az a társaság szervezetében van meghatározva, amelyet a társasági szerződés foglal magában. Erre nézve a törvény semmi direktívát nem adhat, mert minden direktíva csak feszélyező lehet.” Meszlény Artur megjegyzése a II. tervezet 1411. §-hoz. [MESZLÉNY: *Társaság* (1914) 249. p.]

³⁴ Meszlény Artur megjegyzése a II. tervezet 1440. §-hoz. [MESZLÉNY: *Társaság* (1914) 252. p.] Vö.: II. Tervezet 1299. §-val, ahol a „gazdaságban” kifejezés más jelentéstartalmat hordoz.

³⁵ TÉRFY GY. – TÉRFY B. (szerk.): *Magyarország Magánjogi Törvénykönyv*⁶... (1948) szerkesztői megjegyzés: "E törvényjavaslatot az akkori igazságügyi miniszter 1928. évi március hó 1 napján 500 sz. a. terjesztette az országgyűlés képviselőháza elé. V.ö. *Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének törvényhozási tárgyalásáról szóló 1931: XXII. t.-c.*".)

³⁶ Lásd: SZLADITS – FÜRST – UJLAKI: *Kötelmi jog III. kötet* (1934) „I. Javaslata 1660—1691. §§”: 162-191. pp. és „II. Élő jog”: 171-188. pp.

³⁷ A Javaslata 1660. §-a szerint. SZLADITS – FÜRST – UJLAKI: *Kötelmi jog III. kötet* (1934) 162. p.

A mai német felfogásra és rendszerezésre ismerhetünk rá Szladits írásában, amikor több ember „közös” vagyona egyrészt egy közös célra egyesült, másrészt alvagyonként „*a részesek általános vagyonához tartoznak.*” Az ilyen közös vagyon lehet:³⁹

- pusztán kötelmi jogközösség (ebben az esetben kötelmi igénye lehet a másik vagyonában való részesedésre)
- hányados dologi közösség (tulajdonközösség, amelyben a közös vagyontárgyak eszmei hányadrészek szerint megosztott)
- osztatlan vagy „*együttes dologjogi közösség*” (a közös vagyontárgyak „*a maguk egészében közösen a részesek között... a részt nem illeti meg külön hányados jog... sz osztatlan közösségben való illetményéről, mint egészről rendelkezik.*”)

Ezekben az esetekben a közös vagyon *önálló vagyon*, azaz a magánjogi forgalomban nem szerepel jogalanyként.⁴⁰

A II. világháborút megelőző időben, a német jogban is kétoldalú szerződésnek tekintették a polgári jogi társaságot.⁴¹ Ennek a felfogásnak a megváltozásával a német szakirodalomban is csak a II. világháború után találkozhatunk.⁴²

A II. tervezetnek néhány pontját aggályosnak tartja *Kuncz* is. Kifejti, hogy az 1440. § rendelkezése, a dologi megkötöttség ellentételezéseként a publicitás mellett a gazdasági cél meglétét is megköveteli és mindemellett elővárja a magánjogi társaságtól, „*hogy az ezzel élni akaró magánjogi társaság alá vesse magát mindazoknak a jogszabályoknak, kogens rendszabályoknak, amiket a K. T., a kereskedelmi forgalom követelményeit, a kereskedelemmel foglalkozó szakképzett egyének képességeit méltatva figyelemre, megállapított.*”⁴³ A dologi megkötöttség biztosítása érdekében a kkt.-re és a bt.-re vonatkozó kereskedelmi jogi szabályok alkal-

³⁸ ALMÁSI: *Kötelmi jog II. (Grill döntvénytár)* (1929) 911. p.

³⁹ SZLADITS in *Magyar Magánjog* (1942) 572-573. pp.

⁴⁰ A római jogi osztatlan, együttes nem ismerte, ez „*germánjogi alakulat (Gemeinschaft zur gesamten Hand, condominium iuris germanici)*” Ezt a rendszert alkalmazták a német jogrendszerben. A magyar jogban a magánjogi társaság római jogi, kötelmi jogi közösség formájú. A kereskedelmi társaság azonban a német jogfejlődés hatása szerint került a magyar jogba. [SZLADITS in *Magyar Magánjog* (1942) 573. p. 7. l.] A *Gemeinschaft zur gesamten Hand* elve már az Optk.-ban is jelentkezett (1202. §), de teljes kifejlesztése a porosz Landrecht után a német BGB-ben történt meg. Ezt követte Magyarországon az I. Tervezet is. [SZLADITS: *Az egyesületi jogról...* (1903) 15. p.]

⁴¹ SZILÁGYI: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* (1994) 138. p. hivatkozva: WEBERSBERGER: *Die oHg im Vergleich zur bürgerlich-rechtlichen Gesellschaft* (1907) s. p.

⁴² Ismertetését lásd: SZILÁGYI: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* (1994) 138. p. és 121-127. pp.

⁴³ KUNCZ: *Társaság* (1914) 242. p.

mazását írta volna elő. Ennek folyományaként a magánjogi társaságot a dologi megkötöttség előnyében részesíti, és emellé kötelezné például a cégbejegyzésre.

Nitsche szerint a dologi lekötöttségre vonatkozóan a magánjogi társaságoknál a „*stringens okok*” ugyanúgy fennállnak, mint a kereskedelmi társaságoknál, sőt azt a megállapítást is megteszi, hogy ez a dologi megkötöttség a magánjogi társaságnál kevésbé veszélyes, mit a kereskedelmi társaságoknál. Fontosnak tartja a magánjogi erők összefogását is, sőt „*tekintettel arra, hogy rendszerint kisebb erőkkel állunk szemben, még fontosabb. Gazdasági téren az erő matematikai növésevel a hatás geometriai arányban emelkedik.*”⁴⁴

Később végül Kt.⁴⁵ csak azokra a jogviszonyokra nyert alkalmazást, melyek a kereskedelmi jog körébe tartoznak.⁴⁶ „*A tisztán közös gazdálkodás céljából alakult egyesüléseknél (magánjogi társaság) pedig a szerződő felek között ily jogviszonyok nem keletkezvén, az ily egyesületi tagok egymás közötti ügyeinek befejezésére és lebonyolítására a Kt. által a kereskedelmi társaságokra vonatkozóan meghatározott rendelkezések alkalmazást nem nyerhetnek.*”⁴⁷

A Ptk. hatálybalépése – a pjt. „életrekelése”

A Polgári Törvénykönyvünk nem élesztette fel a Kereskedelmi Törvénykönyvnek a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó előírásait. A Ptk. kötelmi jogi részében szabályozott egyes szerződések úgy kerültek megfogalmazásra, hogy az azokat mind a „magánosok” eseti, mind a kereskedők egymás közötti jogügyleteire egyaránt alkalmazni engedte a jogszabály. Az előbbit tekinthetjük *alaptípusú ügyletnek*, az utóbbiakat az erre ráépülő *speciális ügyletnek*, amelyek túlnyomó többsége a kereskedelmi ügyletekkel azonosítható.⁴⁸

A szocialista gazdasági viszonyait egy jogágnak – a polgári jognak – kellett szabályoznia.⁴⁹ Ezzel a gazdasági jog problémáját is megoldották, valamint az állami tulajdon és az állami vállalat szabályait is a magánjogon belül helyezték el. Végeredményben a Ptk. a magánjog egységes kodifikálását valósította meg, amelyben hagyományosan kereskedelmi ügyletként ér-

⁴⁴ NITSCHÉ: *Társaság* (1914) 232. p.

⁴⁵ 1875. évi XXXVII. törvénycikk, Kereskedelmi törvény (Hatálybalépés: 1876. évi január 1.)

⁴⁶ SZENDE P.–LÁSZLÓ J.: *Magyar Hiteljog I.* (1929) 147. p.

⁴⁷ C. 421/1901. (C= m. k. Curia) Lásd még SZLADITS – FÜRST – UJLAKI: *Kötelmi jog III. kötet* (1934) 171-172. pp.: C. 199/1896., G 264/1900 Dt. (= Döntvénytár) 3. f. XIX. 13.

⁴⁸ PRUGBERGER: *A jogalanyiség...* (1997) 42. p. A szerző utal még a következőkre: PTK. (1959) s. p.; EÖRSI: *A gazdaságirányítás új rendszerére áttérés jogáról* (1968) 130-131. pp., PRUGBERGER: *A nevesített szerződések elhelyezésének néhány problémája...* Jogtudományi Közlöny 1974/4. sz. 205-211. és 5. sz. 279-285. pp.

⁴⁹ VILÁGHY – EÖRSI: *A magyar polgári jog* (1962) 19. p.

vényesülő jogügyletek a kötelmi jogban kaptak helyet. Az önálló magyar kereskedelmi jog fejlődése 1960. május elsejéig, a Ptk. hatálybalépéséig tartott.⁵⁰

A Ptk. hatálybalépésekor szövegében a polgári jogi társaság⁵¹ volt az egyetlen társasági forma.⁵² Igen korlátozott szerződéstípus volt, szinte egyáltalán nem lehetett gazdasági tevékenységre felhasználni.

Az ún. direkt tervirányítás korszaka nem kedvezett a társulásoknak, sőt, bizonyos szinten, ki is zárta azokat. Tehát a tervszerződési rendszer nem tette lehetővé, hogy polgári jogi társasági szerződést jogi személyek (ún. szocialista gazdálkodó szervezetek) egymás között kössenek. Bár ezt a jogszabály szövege nem zárja ki, a törvény miniszteri indoklásából ez kétséget kizáróan megállapítható. Ennek a jogintézménynek azt a szerepet szánták, hogy az állampolgárok nem szövetkezeti jellegű gazdasági együttműködési kapcsolatait ebben a formában valóítsák meg. A mozgásteret még szűkítették a „kizsákmányoló tendenciák” jogi szabályozás útján történő elfojtásával is.⁵³

A pjt. több személy jogközösségének egyik tipikus fajtája. Mint jogközösség – fejlettebb a tulajdonközösségnél, de nem éri el a jogi személyek fejlettségét. A Világhy – Eörsi- féle polgári jogi tankönyv⁵⁴ a következőképpen veszi sorjába a jellemzőket:

a.) fejlettebb a tulajdonközösségnél, mert

- sosem jön létre spontán módon, hanem minden esetben a felek akaratából
- nemcsak a tulajdonjog közösségét valósítja meg, hanem elvileg minden fajta vagyoni jogi közösségét megvalósítja;
- szervezettel (ügyintéző, képviselő szervekkel) is intézményesen rendelkezik, tehát szervezeti téren is fejlettebb a tulajdonközösségnél.

b.) a jogi személy fejlettségét nem éri el, mert nincs a tagjaitól elkülönült jogi önállósága. A tagok változása érinti a társaság létét. A vagyon nem a társaságé, hanem a tagok összességéé. Szervezete a tagok összessége nevében tevékenykedik. A tagok összessége a jogosult, a kötelezett és a perben álló fél.

⁵⁰ Azonban a társasági jogi rendelkezések egy része hatályban maradt egészen az 1988-as gazdasági társaságokról szóló törvény megalkotásáig. SZÉCSÉNYI: *Aktuelle Fragen des ungarischen Handelsrechts* (1999) 10. p.

⁵¹ Ptk. XLVI. fejezet 571-575. §§.

⁵² BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2000) 27-28. pp.

⁵³ SÁRKÓZY in GELLÉRT: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* (1993) 1503. p.

⁵⁴ VILÁGHY – EÖRSI: *A magyar polgári jog* (1962) 201. p.

A szabályozásban a német-típusú *Gesamthand*-ra ismerhetünk, tehát már nem *societas*-jellegű, mint azt Mtj. idejében láthattuk.

A népi demokrácia viszonyai között a polgári jogi társaság helyzete és szerepe problematikus. „*Kétségtelen, hogy adott esetben alkalmas lehet a magántőke nem-kívánatos egyesítésére, burkolt tevékenység folytatására.*” Aztán a törvény indoklása mégis ad lehetőséget, annak ideológiai háttérének bevilantásával: „...*felhasználható a kisárutermelők olyan alkalmi vagy időleges tevékenységének előmozdítására, amely a társadalmi érdekekkel összhangban van, és szövetkezeti úton nem valósítható meg*”⁵⁵ Egy újabb szempont, amit előtérbe helyez: „...*hogy addig, amíg a magántulajdont társadalmi rendszerünk elismeri, létrejöhet bizonyos közös tevékenység a magántulajdonosok között (...)*” Mai felfogásunknak idegen az, hogy egyáltalán felmerül a magántulajdon elismerésének megkérdőjelezése, és annak nem jogi, hanem „társadalmi rendszer” általi elismerése. Konklúzióként mégiscsak visszatér a szerző a kiindulóponttra, a törvény kezébe olyan jogosítványt ad, amellyel egy egyensúly megtartásának eszközeként jelenik meg az írott jog: „... *ezért a Ptk. is szabályozza a polgári jogi társaságot, és pedig oly módon, hogy gátolja a jogintézmény felhasználását társadalmi rendszerünkkel ellentétes célra.*”⁵⁶

A „*társadalmi rendszerünkkel ellentétes cél*” megértése társadalomfilozófiai és politikai elmélyülést kíván meg. Az ilyen jellegű tevékenység meggátolására a Ptk. rendelkezik, amikor kimondja, hogy⁵⁷:

- társaság nem alakítható kereskedelmi célra,
- nem folytathat kizsákmányoló tevékenységet,
- a társaságban a tagok általában kötelesek részt venni mind vagyoni hozzájárulással, mind személyes közreműködésükkel.

Ez az időszak nem kedvezett a társasági jog virágzásának, majd megjelentek olyan kezdeményezések, amelyek a szocialista gazdaságfilozófiával összeegyeztethetők voltak.⁵⁸

⁵⁵ Példának hozza: egy permetezőgép közös bérlete, használata több gazda részéről

⁵⁶ VILÁGHY – EÖRSI: *A magyar polgári jog* (1962) 202. p.

⁵⁷ Ptk 571- 575. §§ rendelkeztek a polgári jogi társaságról. „*Polgári jogi társaság 571. § (1) Társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös célok elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) Társaság kereskedelmi célokra nem alakulhat, és kizsákmányoló tevékenységet nem folytathat. (3) Vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretére a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. (4) A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.*”

A szövetkezeti szektorban működő ún. melléküzemág egy jogi személyi belső szervezeti egységének példájának volt tekinthető. Az 1961-ben megjelenő „egyszerűbb gazdasági közösség” egy polgári jogi társaságra jellemző jegyeket hordozta magán.⁵⁹

Hasonló vonásokat mutattak a polgári jogi társasággal a termelői szakcsoportok és mezőgazdasági társulások. Ezek is csak a tagok összességének nevében szerezhettek jogokat és vállalhatnak kötelezettséget. Az különbözteti meg a pjt.-től, hogy általában földművesszövetkezetek keretében jöttek létre. Az egyszerűbb termelői társulásokra vonatkozó külön jogszabályok⁶⁰ sem tekintették ezeket a formációkat pjt.-nek.⁶¹

A jogi személyiséggel rendelkező társaságokat is elhatárolták a polgári jogi társaságtól, bár ezeknek csak néhány sort szenteltek az akkori tankönyvek.⁶² Az ilyen társasági formák közül egyeseket „likvidáltak” (bt., csendes társaság), mások, legalábbis valamelyik szabály „eldugott mélyében” megmaradtak⁶³ (kkt., rt., kft.), bár a gyakorlatban – néhány kivételtől eltekintve – egyáltalán nem alkalmazták őket.⁶⁴

A hatvanas évek végén bekövetkező változások

A hatvanas évek végén egy kis enyhülés volt tapasztalható – legalábbis a gazdasági szemlélet tekintetében – az „ideológia szorításban”, 1967-től kezdődően a gazdaságirányítás rendszerében a szerződési szabadság kezdett nagyobb teret kapni. Így nyílt lehetőség a társulások jogában is ennek érvényesülésére. Ún. társulásokat lehetett létrehozni, amelynek mögöttes szabályát a Ptk. jelentette, azon belül is a polgári jogi társaságra vonatkozó rendelkezések.⁶⁵

⁵⁸ „Kezdetben úgy tűnt, hogy társasági jogra nincs is szükség. Később egy rövid ideig a kezdetleges szocialista társulási formációk a szövetkezeti jog részeként, szövetkezetek egymás közötti együttműködési formáiként nyertek szabályozást” MISKOLCZI BODNÁR: *Társasági jog a Ptk.-ban*, Gazdaság és jog 2001/1. 5. p.

⁵⁹ SÁRKÖZY: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség...*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/4. 6. p.

⁶⁰ 31/1959. (V. 26.) Korm. sz. r.

⁶¹ VILÁGHY – EÖRSI: *A magyar polgári jog* (1962) 200. p.

⁶² Uo.

⁶³ A ptké. hatályban tartotta ezeket a formákat.

⁶⁴ SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában...* (2001) 196. p.

⁶⁵ BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – UJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2003) 25. p. Ptk. 571-578. §§ „Polgári jogi társaság 571. § (1) Társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös céluk elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) Társaság kizsákmányoló tevékenységet nem folytathat. Szocialista szervezetek kereskedelmi célra is alakíthatnak társaságot. (3) Vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretere a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. (4) A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.

Lásd még: a 11/1967. (V. 13.) Korm. rendeletet, amely a szocialista gazsálgodó szervezetek számára megengedte a jogi személyiség nélküli egyesülési formát; a külkereskedelmi társaságok létrehozatalát elismerő 32/1967. (IX.

Továbbra sem lehetett *kizsákmányoló tevékenységet* folytatnia egy pjt.- nek, de az 1967. évi 39. tvr. lehetőséget adott a szocialista szervezetek számára, hogy kereskedelmi célra is alakíthassanak társaságot.⁶⁶ A tvr. érintette a nyereség és a veszteség⁶⁷ elosztását, a tagot a nyeregségből vagy a veszteségből kizárásának semmisségét⁶⁸ és az elszámolás⁶⁹ módját is.

Az 1977-es Ptk.- módosítás hatása

A felmerülő új piaci igényeket a jogszabályok is követték, ha egy kicsit megkésve is. A piaci-gazdálkodás első lépései indukálták az önálló gazdálkodási egységek megszületését.⁷⁰

A Ptk. szövegét módosító és egységes szövegét megállapító 1977. évi IV. tv. (kihirdetve: 1977. X. 25.) jelentősen átalakította a XLVI. fejezetét, amely a „Társaság” címet kapta és új pontok beiktatásával egy új szabály-rendszert alakított ki,⁷¹ amelyben „alapesetként” a jogi személyek által létrehozható gazdasági társaságot fogadták el. (Ptk. 569-562. §)

A *gazdasági társaságot*, mint szerződéstípust, csak az 1977. évi módosítás eredményeként iktatták be a Ptk.-ba, változatlan rendelkezésekkel engedve a közös név alatt való jogok szerzését és kötelezettségek vállalását. Ettől az időponttól a polgári jogi társaság szabályozását a Ptk. (rég) 574. §-ának (4) bekezdésében foglalt utaló rendelkezés a gazdasági társaság szabályaira építette rá. Így működhetett a polgári jogi társaság is közös név alatt.⁷² Ez egy gyökeres változást jelentett a jogalkalmazásban, hiszen megfordult az irány: a mögöttes jogterület a polgári jogi társaság vonatkozásában a gazdasági társaságok szabályanyaga lett. Ezzel elismerték a gazdálkodó szervezetek társulásainak egy fejlettebb formáját. Ennek értelmében már nem az állampolgári társulások képezték a mögöttes jogterületét a vállalati társulásoknak, hanem fordítva: a gazdaságilag legjelentősebb szerződés lépett elő a társaság alapformájává.⁷³

23.) Korm. rendeletet és a kutatási-fejlesztési társaságokról szóló 1/1968 (I. 18.) OMFB-t. Az egységes szabályozás az 1970. évi 19. törvényerejű rendelettel jött létre. Ez a a gazdalkodó szervezetek egymás közötti jogi személyiség nélküli egyszerű társaságaira és a jogi személy közös vállalatáról rendelkezett.

⁶⁶ Ptk. 571. § (2) bek., megállapította: 1967. évi 39. tvr. 19. §, hatályos: 1968. január 1-jétől.

⁶⁷ Ptk. 575. § (1) bek., megállapította: 1967. évi 39. tvr. 20. § (1), hatályos: 1968. január 1-jétől.

⁶⁸ Ptk. 575. § (2) bek.

⁶⁹ Ptk. 575. § (3) bek., megállapította: 1967. évi 39. tvr. 18. § (2), hatályos: 1968. január 1-jétől.

⁷⁰ Ennek gazdaság-politikai hátterének megvilágítását lásd: VILÁGHY: *Gazdaságpolitika és polgári jog* (1978) op. cit.

⁷¹ Ptk. XLVI. fejezet: A társaság: 1. A gazdasági társaság, 2. A polgári jogi társaság, 3. Építőközösség, 4. Közös háztartásban élők vagyoni viszonyai.

⁷² KOVÁCS L.: A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól, *Magyar Jog* 1989/5. 415. p.

⁷³ SÁRKÖZY in GELLÉRT: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* (1993) 1505.; ÚJVÁRINÉ ANTAL E.: *A polgári jogi társaság...*, *Gazdaság és Jog* 2000/2. 11. p., BARTA – FAZEKAS– HARSÁNYI– MISKOLCZI BODNÁR– ÚJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2003) 26. p.

Az állampolgárok és a jogi személyek közötti, illetve az állampolgárok egymás közötti társaságainak⁷⁴ a neve a Ptk.-ban a polgári jogi társaság (Ptk. 573-574. §).⁷⁵ Az 1977-es Novella lehetővé tette a polgári jogi társaságoknak, hogy közös név alatt működhessenek.

Az 1977-ben történt Ptk.-módosítás jelentősen lecsökkentette a polgári jogi társaságra vonatkozó jogszabály-szöveget,⁷⁶ ugyanakkor lehetőséget adott közös név alatt működő pjt. alapítására is [573. § (2)].

A gazdasági társulásokról részletesebb szabályokat tartalmazott az 1978. évi 4. törvényerejű rendelet⁷⁷ és annak végrehajtásáról rendelkező 9/1978. (II. 1.) MT rendelet. Ezek a jogszabályok a jogi személyiséggel rendelkező társaságokra és a jogi személyiség nélküliekre egyaránt kiterjedtek.⁷⁸

Az 1986. január elsejétől bekövetkező változások

- Az 1985. évi 25. tvr. beiktatott egy új szakaszt, amely szerint: „Ha a tagsági viszony fenntartása jogszabályba ütközik - ideértve azt az esetet is, ha a tagsági jogviszony fenntartását a tag munkáltatója megtiltotta - a tag köteles a társasági szerződést azonnali hatállyal felmondani. Az ezen a címen történő azonnali hatályú felmondás a társaságot nem szünteti meg.” [573/A. § (1)]⁷⁹

⁷⁴ 9/1978. (II.1.) MT r. 25. §.

⁷⁵ „2. A polgári jogi társaság 573. § (1) Társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) A felek közös név alatt működő polgári jogi társaságot is alakíthatnak, ilyen esetben a társasági szerződést ügyvédi munkaközösség (jogtanácsos) által ellenjegyzett okiratba kell foglalni. (3) Vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretére a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles. (4) Az ügyek vitelére, az ügyvitel körében a többi tag képviselőre minden tag jogosult.

574. § (1) A társaság megszűnik, ha a társaság a célját megvalósította, továbbá valamely tag halála, rendes felmondás és azonnali hatályú felmondás esetén is. (2) Ha a szerződés valamely tag halála vagy rendes felmondás esetére a társaság továbbfolytatását rendeli, azt az örökös, aki a tagokkal való megegyezés alapján nem válik a társaság tagjává, illetőleg azt a tagot, aki felmondta a szerződést, pénzben is ki lehet elégíteni. A kielégítés a társaság megszűnésére irányadó szabályok szerint történik. (3) A meghalt tag örököse az örökhagyó tartozásaiért való felelősség szabályai szerint felelős azokért a tartozásokért, amelyek a halál bekövetkeztéig keletkeztek. (4) A polgári jogi társaságra - eltérő rendelkezés hiányában - a gazdasági társaság szabályait kell megfelelően alkalmazni.”

⁷⁶ Ptk. 573-574. §§.

⁷⁷ Hatályon kívül helyezte az 1988. évi VI. törvény 331. § c., hatálytalan: 1989. I. 1-jétől.

⁷⁸ BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2000) 28. p.

⁷⁹ 573/A. § (1) „Ha a tagsági viszony fenntartása jogszabályba ütközik - ideértve azt az esetet is, ha a tagsági jogviszony fenntartását a tag munkáltatója megtiltotta - a tag köteles a társasági szerződést azonnali hatállyal fel-

- A társaság megszűnésének szabályai immáron teljesen a gt.-re vonatkozó rendelkezésen alapul, kivéve a tag halálát, amely a természetes személyekből álló tagokat is magába foglaló társaság megszűnésének speciális esete. „A társaság - a gazdasági társaság megszűnésének esetein [571. § (1)-(3) bek.]⁸⁰ kívül - valamely tag halála esetén is megszűnik.” [574. § (1)]⁸¹
- A „továbbfolytatás” lehetőségének szabályozása, amely szerint: „A tag halála, vagy rendes felmondás esetén a tagok a szerződésben, vagy utólag kötött megállapodásukban a társaság továbbfolytatását rendelkezik el. Ilyen esetben azt az örökös, aki a tagokkal való megegyezés alapján nem válik a társaság tagjává, illetőleg azt a tagot, aki felmondta a szerződést, pénzben is ki lehet elégíteni. A kielégítés a társaság megszűnésére irányadó szabályok szerint történik. Ezeket a rendelkezéseket kell alkalmazni a tag kizárása esetén is.” [574. § (2)]⁸²

Azt a változást hozta a törvény hatályba léptetése, hogy a pjt. nem alakulhatott közös gazdasági tevékenység üzletszerű, illetve hatósági engedélyhez kötött tevékenység folytatására. Így közös név alatt tevékenykedő pjt. sem működhetett. A polgári jogi társaságok cégnyilvántartása is megszűnt 1990. január elsején.⁸³ A pjt. a társasági szerződéssel létrejön, nem követi ezt sem a társaság nyilvántartásba vétele, sem a cégjegyzékbe való felvétele.⁸⁴

Az 1988-as Gt. megalkotásáig a társasági jog szabályai a következőkre vezethetők vissza:⁸⁵

- A Ptk. szabályozta a magánjogi társaságot (568. §-tól), amely egy kötelmi jogi szerződés és a közös név alatt gazdasági tevékenységet folytató társaságokat (573. §). Utóbbi

mondani. Az ezen a címen történő azonnali hatályú felmondás a társaságot nem szünteti meg.” Beiktatta: Az 1985. évi 25. törvényerejű rendelet 5. §, hatályos: 1986. január 1-jétől.

⁸⁰ 573. § (1) *Társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) A felek közös név alatt működő polgári jogi társaságot is alakíthatnak, ilyen esetben a társasági szerződést ügyvédi munkaközösség (jogtanácsos) által ellenjegyzett okiratba kell foglalni. (3) Vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretére a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.*

⁸¹ „A társaság - a gazdasági társaság megszűnésének esetein [571. § (1)-(3) bek.] kívül - valamely tag halála esetén is megszűnik.” Beiktatta: Az 1985. évi 25. törvényerejű rendelet 6. §, hatályos: 1986. január 1-jétől.

⁸² Ua. „A tag halála, vagy rendes felmondás esetén a tagok a szerződésben, vagy utólag kötött megállapodásukban a társaság továbbfolytatását rendelkezik el. Ilyen esetben azt az örökös, aki a tagokkal való megegyezés alapján nem válik a társaság tagjává, illetőleg azt a tagot, aki felmondta a szerződést, pénzben is ki lehet elégíteni. A kielégítés a társaság megszűnésére irányadó szabályok szerint történik. Ezeket a rendelkezéseket kell alkalmazni a tag kizárása esetén is.”

⁸³ SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában.* ... (2001) 220. p.

⁸⁴ KISFALUDI: *A társasági jog* (1996) 27. p.

alfajának tekintette a gazdasági munkaközösségeket (gmk.), amelyre vonatkozó joganyag⁸⁶ kiegészítette a Ptk. rendelkezéseit.⁸⁷

- A gazdasági társulásokról részletesebb szabályokat tartalmazott az 1978. évi 4. tvr.⁸⁸
- A külkereskedelmi vállalatokra vonatkozó 54/1978 (XII. 7.) MT és a 21/1981 (VII. 17) MT-val módosított 32/1967 (IX. 23.) Korm. r.

Az 1988-as Gt. hatása

A társasági jogi kodifikáció során megszületett az 1988. évi VI. törvény.⁸⁹ Sárközy Tamás jellemzése alapján: „A Ptk. 1959-ben történt létrehozása óta nem volt a magyar gazdasági életben olyan jelentőségű és méretű törvényalkotás, mint az 1988. évi VI. törvénnyel elfogadott gazdasági társaságokról szóló törvény.”⁹⁰

A Gt. a tőke- és a személyegyesülések lehetőségeit kiszélesítő új társasági formákat hozott létre, és emellett újraszabályozta a már meglévő társasági formákat is. Az általa létrehozott társasági rendszerben utolérhetőek az 1975-ös Kereskedelmi törvény vonásai is. A törvény létrehozásának időszakában a politikai és gazdasági befolyásoló tényezők kompromisszumokra kényszerítették a jogalkotót.

A gazdasági társaságok egyéb gazdálkodó szervezetektől való elhatárolásához segít hozzá a '88-as Gt., amely még egy negatív körülhatárolását is adta a gazdasági társaságok megengedett formáinak felsorolása mellett. Ennek alapján nem tartoznak a társasági törvény hatálya alá⁹¹: a szövetkezetek, a szakcsoportok⁹², a vízgazdálkodási társulatok, a jogi személyiségű

⁸⁵ SZILÁGYI: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* (1994) 138. p.

⁸⁶ 28/1981. (XI. 9.) MT. r. a gazdasági munkaközösségekről.

⁸⁷ Novotni Zoltán véleménye szerint a vgmk. – annak ellenére, hogy nem jogi személy – polgári jogi jellegű jogalanyisággal rendelkezik. (Saját nevében szerződéseket köthet, a kötelezettségeiért a munkaközösséget terheli az elsődleges kötelezettség) Miskolczy Bodnár Péter tanulmányában hivatkozik Novotni következő írásaira: NOVOTNI: *Gazdasági életünk...*, Jogtudományi Közlöny 1983/1. 1-10. pp.; NOVOTNI: *A vállalati gazdasági munkaközösségek polgári jogi kérdései*, Jogtudományi Közlöny 1984/6. 320-328. pp.; [MISKOLCZY BODNÁR P.: *A társasági jog kérdései egy életmű kapcsán (Novotni Zoltán)* (1991) 236. p.]

⁸⁸ Végrehajtásáról rendelkező 9/1978. (II. 1.) MT rendelet szól. Az 1978. 4. tvr.-t (a jogi személyiségű társaságokról) hatályon kívül helyezte az 1988. évi VI. törvény 331. § c., hatálytalan: 1989. I. 1-jétől.

⁸⁹ Ezt szokás „régis Gt.”-nek is nevezni az 1997. évi CXLIV. törvényhez képest, amely az „új Gt.” címkét kapta. Az idő előrehaladtával újabb kodifikációs törekvések jelentek meg, amelyek eredménye ezeknek a neveknek a tartalmát megváltoztatják, és a relativizálódó jelzők már nem töltik be valódi jelentéstartalmukat. Ezért a tanulmányban a „'88-as Gt.” és a „'97-es Gt.” rövidítéseket kapják ezek a törvények.

⁹⁰ Sárközy Tamás előszava, *Az 1988. évi VI. törvény magyarázata* (1988) 7. p.

⁹¹ Ezt a negatív körülhatárolás vizsgálja Kovács László: KOVÁCS L.: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, Magyar jog 1991/1. 10-12. p. Kisfaludi a kétirányú elhatárolást feleslegesnek tartja, hiszen a pozitív felsorolás egyértelművé teszi, hogy a felsoroltakon kívül más formában nem hozható létre gazdasági társaság (még megjegy-

munkaközösségek (jgmk.), az egyesületek és a természetes személyeknek gazdasági tevékenységet nem igénylő célra irányuló más személyegyesülései.

Ezekre a vonatkozó külön jogszabályokat, a polgári jogi társaságra pedig a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni.⁹³

A Gt. kapcsán szükségszerűen módosításra került a Ptk. is. A Gt. kardinális változást hozott annak a kérdésében is, hogy a tagoktól elvonatkoztatott, relatíve önállósult jogalanyisággal csak a nem jogi személyiségű gazdasági társaságokat ruházza fel. A tagoktól elvonatkoztatott jogalanyiságot elismeri a gazdasági társasági formák zárt körére és a közkereseti társaság (ill. altípusai) és a betéti társaság részére. A polgári jogi társaság elvesztette az önálló jogalanyiság megszerzésének lehetőségét, abból kifolyólag, hogy közös név alatt nem működhet az új szabályok rendelkezése értelmében.⁹⁴

A Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló 1988. évi XXV. tv. hatálybalépését megelőzően a gazdasági társaságok is a Ptk. XLVI. fejezetében kerültek szabályozásra. Ezen társasági formák csak a '88-as Gt. megalkotása és hatályba lépése után „kerültek ki” a Ptk.-ból. „A társaság” című fejezetét – ezzel ismét átszerkesztették a jogalkotók.⁹⁵

a.) A polgári jogi társaság

A „*gazdasági társaság*” cím helyét a Ptk.-ban ismét a *polgári jogi társaság* vette át, ezzel ismételen kivívta magának a tisztán szerződési jellegű társaság alapesetének járó pozíciót. Megszüntette a közös név alatt működő „gazdálkodó” pjt.-t, és helyette más formációkat hozott létre.⁹⁶ A pjt.-re vonatkozó szabályok a Gt. megalkotásával egyidejűleg részleteiben megváltoztak. Elvi éllel határolja el a gazdasági társaságokat a polgári jogi társaságtól⁹⁷ (így pl. a közke-

zi, hogy ezzel a kettős elhatárolással egyértelmű helyzetet teremt a törvény). KISFALUDI: *A társasági jog* (1996) 36. p.

⁹² Ezek megszüntetéséről rendelkeznek a szövetkezeti jog reformja kapcsán: az 1992. évi I. törvény a szövetkezetekről és a 1992. évi II. törvény a szövetkezetekről szóló 1992. évi I. tv. hatálybalépéséről és az átmeneti szabályokról.

⁹³ 1988-as Gt. 3. §-a.

⁹⁴ KOVÁCS L.: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, Magyar Jog 1989/5. 415. p.; KOVÁCS L.: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, Magyar Jog 1991/1. 11. p.

⁹⁵ A megváltozott rendszere a következő pontokból épült fel: A társaság: 1. A polgári jogi társaság, 2. Építőközösség, 3. Közös háztartásban élők vagyoni viszonyai, 4. A jogi személyiség nélküli gazdasági társaság.

⁹⁶ Példának hozza: bt., kft., kkt. SÁRKÖZY: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiság...*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/4. 7. p.

⁹⁷ ÚJVÁRINÉ ANTAL E.: *A polgári jogi társaság...*, Gazdaság és Jog 2000/2. 11.; A polgári jogi társaság és a gazdasági társaság elhatárolásának tematikus leírását lásd: SÁRKÖZY in GELLÉRT: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* (1993) 1506. p.

reseti társaságot a polgári jogi társaságtól). A polgári jogi társaságot nem az „üzleti élet társaságának” tekinti, a Gt. módosító szabályai eredményeként nem lehetett közös tevékenység üzleti folytatására polgári jogi társaságot alapítani.

Tehát a jogalkotó kizárja a pjt.-t abból a lehetőségből, hogy üzletszerű gazdasági tevékenységet a Gt.-n kívül, cégbejegyzés nélkül folytasson.

Wellmann György szerint ezt a jogalkotói szándékot a gyakorlat nem igazolta vissza, hiszen a polgári jogi társaság ilyen szintű mellékvágányra helyezése, kivonása a gazdasági életből: életszerűtlen.⁹⁸ Az „üzletszerűség” fogalma⁹⁹ a gyakorlatban nem határozható meg egyértelműen. A polgári perek tapasztalata is azt mutatja, hogy e rendelkezések szigorú alkalmazása több polgári jogi társaságot érvénytelenségét eredményezte volna.¹⁰⁰

A pjt.-nek nincs a tagoktól elkülönült jogalanyiséga, a közös tulajdon sajátos formájaként értelmezendő. Nem minősült jogalannak, és hatósági engedélyhez kötött tevékenységet se folytathatott [Ptk. 568. § (2)].¹⁰¹

A Ptk. új 568. § (1) bekezdésének lényegi tartalma érintetlenül maradt, azaz, a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében közreműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Azonban gazdasági tevékenység tartalmának a törvény korlátot állít:¹⁰²

- pjt. nem alapítható közös tevékenység üzletszerű folytatására,
- pjt. keretében nem folytatható hatósági engedélyhez kötött tevékenység.¹⁰³

⁹⁸ WELLMANN: *A társasági törvény felülvizsgálatáról*, Magyar Jog 1991/8. 471. p. Ehhez a véleményhez csatlakozik Sárközy Tamás is, amikor a pjt. és a gazdasági társaságok merev elhatárolásának enyhítését üdvözli, ugyanis nem tartja indokoltnak a pjt.-k kizárását az üzletszerű gazdasági forgalomból. [SÁRKÖZY: *Társasági jogunk strukturális kérdéseiről*, Gazdaság és jog 1993/1. 5. p.]

⁹⁹ Az üzletszerűség fogalmával, valamint a gazdasági társaságok és a polgári jogi társaság megkülönböztetésének kifejtésével részletesen foglalkozik: KOVÁCS L.: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, Magyar Jog 1989/5. 410. p.

¹⁰⁰ Wellmann példaként hozza azt az esetet, amikor mezőgazdasági kistermelést folytató magánszemélyek olyan jellegű társas együttműködést végeznek, amely polgári jogi társaságnak tekinthető. Nehéz annak megállapítása, hogy tekinthető-e nem-üzletszerűnek egy több éven átnyúló, nyereségszerzésre törekvő mezőgazdasági kistermelői tevékenység, és hogy nem tekinthetjük ezt „közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatásának”.

¹⁰¹ FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Magyar társasági jog* (2001) 53.; BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2000) 29-30. pp.

¹⁰² KOVÁCS L.: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, Magyar Jog 1989/5. 411. p.

¹⁰³ Ez a korlátozás Kovács László megállapítása szerint kiüresedett illetve szűk körre szorult vissza: „Korábban a kisiparról szóló 1977. évi 14. tvr. 2. §-a által megkívánt iparjogositványt (iparigazolványt, működési engedélyt), valamint az 1978. évi I. tv. 4. §-ának 2. bekezdésében írt magánkereskedői igazolvány kiadását megelőző engedélyezést kell érteni. Az egyéni vállalkozásról szóló 1990. évi V. tv. azonban az iparüzés és kereskedés engedélyhez kötöttségét már nem ismeri.” (KOVÁCS L.: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, Magyar jog 1991/1. 11. p.) Így a Ptk.-t csak olyan tevékenységektől tiltja el, amelyek a gazdasági társaságoknak is meg kell szerezni. A kü-

Azoknak a polgári jogi társaságoknak, amelyek az üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása mellett döntöttek, a törvény a gazdasági társaságokká való átalakulás lehetőségét kínálta föl.¹⁰⁴

Ennek értelmében 1989. december 31-ig az átalakulást be kellett fejezniük.¹⁰⁵ Szerződéses üzemeltetés esetén a szerződés lejártáig a pjt. tovább működhetett.¹⁰⁶

Az Gt. jelentősen átértékeltette a polgári jogi társaság jelentőségét a gyakorlatban. Megvont tőle bizonyos jogosultságokat, és emellett juttatott is:

Az a társaság, amely megkezdte működését, de nem jegyezték be, jogilag nem tekinthető létezőnek. Nem válhat különböző jogviszonyok alanyává, így a Gt. 1. § (2) bek.-ben felsoroltak sem érvényesek rá. A társaságon kívüli személyek érdekeit védi az a korlátlan és egyetemleges felelősség kimondása, amely a bejegyzés előtt a társaság képviselőjében – törvényes képviselőként – eljárókat terheli. Ezek a jogalanyok az egymás közti viszonyukban megállapodhatnak a felelősség kérdéseiről és korlátozhatják, vagy akár ki is zárhatják a felelősséget, de csakis a belső jogviszonyaikban. Ez a megállapodás kívülálló felé hatálytalan. Tehát az ilyen társaság hitelezője tetszése szerint választhat a követelése érvényesítésénél a társaság nevében eljárók között.¹⁰⁷

Ha a cégbíróság jogerősen megtagadta annak a társaságnak a bejegyzését, amely már a bejegyzés előtt megkezdte a működését, a tevékenységét be kell szüntetni.¹⁰⁸

A jogerős elutasítást követően lehetőségük van a feleknek, hogy megállapodással rendezzék a szerződés megkötésétől a tevékenység kötelező megszüntetéséig terjedő időszakra vonatkozó elszámolást.

lönbség tehát nem más, mint hogy a gazdasági társaságok megkapják ezeket a hatósági engedélyeket, a polgári jogi társaságok azonban nem.

¹⁰⁴ FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Magyar társasági jog* (2001) 53. p.; BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2000) 29. p.

¹⁰⁵ Gt. 334. § (2) bek. szerint: „A polgári jogi társaságok cégnyilvántartása 1990. január 1. napján megszűnik. Azok a polgári jogi társaságok, amelyek e törvény hatálybalépése után üzletszerű gazdasági tevékenységet kívánnak folytatni, kötelesek gazdasági munkaközösséggé vagy más gazdasági társasággá átalakulásukat 1989. dec. 31. napjáig a cégbíróságnak bejelenteni.”

¹⁰⁶ Gt. 336. § (1) bek. szerint: „A kiskereskedelmi és vendéglátó üzletek szerződéses és bérleti üzemeltetésére 1988. október 1. napja előtt létesített polgári jogi társaságok szerződéseik megszűnéséig az eddigi szabályok szerint folytathatják működésüket.”

¹⁰⁷ Ebben a viszonyban nem érvényesül az esetleges kizáró vagy korlátozó mögöttes megállapodás. Lásd a 97-es Gt. Kommentár (Complex) 25. §-hoz fűzött magyarázatot.

¹⁰⁸ A Gt. a jogerős határozat *kézhez vételét* említi, polgári eljárásban nem *kézhez vételről*, hanem *kézbesítésről* beszélünk, miután a bíróság a határozatait nem „kézhez vétel”, hanem kihirdetés vagy kézbesítés útján közli.

Amennyiben nem állapodnak meg a felek, akkor analógiájaként a Ptk.-nak a polgári jogi társaságra vonatkozó rendelkezései szerint (Ptk. 568-578/A. §)¹⁰⁹ kell eljárni, ha ennek a feltételei egyébként is fennállnak.¹¹⁰ Ez közvetlenül emelte a pjt. jelentőségét.

b.) Az építőközösség

A pjt. és az építőközösség között az az alapvető különbség a típuszabadságban keresendő. A pjt.-t létrehozó szerződési elemeket kogens szabályokkal határozza meg a Ptk., amely nem ad lehetőséget arra, hogy a közös tevékenységet folytatni kívánó felek nem nevesített vagy vegyes tartalmú szerződéssel az együttműködés másféle módjában egyezzenek meg. Az építőközösségi szerződéseknél nincsenek ezek a megkötések.¹¹¹

Az építőközösség a jogi személyiség nélküli társaság egyik fajtája. Az építőközösségi szerződésben az építőközösség tagjai kötelezettséget vállalnak arra, hogy az épület felépítése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják.

Az építőközösség jellemző specifikumai: a tagok vagyonegyesítése, az anyagi eszközök közös rendelkezésre bocsátása és az együttműködés, mint személyes közreműködés az épület felépítése érdekében.

Az építőközösségi szerződés érvényességéi kellékeként annak írásba foglalását írja elő a Ptk. (eltérően a polgári jogi társaságtól), valamint meghatározza minimális, ugyancsak az érvényességét érintő tartalmi kellékeit is: a feleknek a szerződésben kötelezettséget kell vállalniuk arra, hogy tulajdoni viszonyaikat rendezik, a felépített épületre társasház tulajdont hoznak létre,

¹⁰⁹ 568. § (1) „A polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozhatnak. (2) Közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására polgári jogi társaság nem alapítható, valamint hatósági engedélyhez kötött tevékenység polgári jogi társaság keretében nem folytatható. Az ezzel ellentétes társasági szerződés semmis. (3) A közös gazdasági érdekek előmozdítására és az erre irányuló tevékenységek összehangolására létesített társaságok kivételével vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretére a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. (4) A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.”

¹¹⁰ Gt. 26. §-a szerint: „Ha a cégbíróság a gazdasági társaság bejegyzését megtagadta, a társasági tevékenységet a jogerős határozat kézhez vétele után meg kell szüntetni. A társasági szerződés megkötésétől a tevékenység megszüntetéséig terjedő időszakban a felek egymás közötti jogviszonyára, - ha ennek feltételei egyébként fennállnak, és a felek másként nem rendelkeznek, - a polgári jogi társaság szabályait kell megfelelően alkalmazni.”. Lásd még: FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Magyar társasági jog* (2001) 53. p.; BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2000) 30. p. és a '97-es Gt. Kommentár (Complex) 25. §-hoz fűzött magyarázatát.

¹¹¹ Ptk. 578. § A-F-ig; Megállapította: az 1988. évi XXV. tv. 3. §-a, hatályos: 1989. jan. 1-jétől.

ennek során a szerződésben meghatározott részeket az építőközösség egyes tagjainak, a későbbi társasház-tulajdonosoknak külön tulajdonába, az egyéb épületrészeket pedig a külön tulajdoni hányaduk arányában a tagok közös tulajdonába adják.

Az építőközösségre a polgári jogi társaság Ptk.-beli rendelkezéseit kell alkalmazni egyéb specifikus szabályozás hiányában.

Az építőközösség tagjainak

- pénzben vagy elhasználható dologban nyújtott vagyoni hozzájárulása közös tulajdonukba kerül.¹¹²
- egyéb hozzájárulásuk pedig közös használatukba kerül.

A közös használatba adott vagyoni hozzájárulás felett a tag rendelkezési joga korlátozódik, a többi tag hozzájárulása nélkül át nem ruházható és meg nem terhelhető.

A polgári jogi társaságtól alapjaiban különböző szabályokat is tartalmaz a Ptk., az építőközösség céljára tekintettel: az építőközösségből a tag kizárható, a tag kizárása az építőközösséget nem szünteti meg.

Az építőközösségben kevésbé érvényesül a személyhez kötöttség, ugyanis ez a jogintézmény inkább céljához, az építkezéshez kötött. Az épület felépítése az elsődleges, ennek megfelelően alakulnak a szabályok. Ennél fogva az építőközösségből kizárással vagy felmondással megváló tag helyének betöltésére a törvény az építkezés folyamatos menetét biztosító, azt megkönnyítő rendelkezéseket tartalmaz.

Miután az építőközösségi szerződésben, írásban vállal a közösséget létrehozó tag kötelezettséget arra, hogy az építmény elkészültét követően társasházzá alakulva a közösség tulajdoni viszonyait rendezze, amennyiben a tag később a társasház alapító okiratának aláírását megtagadja, a bíróság az előszerződés alapján létrehozandó szerződésre vonatkozó Ptk. 208. § (3) bekezdés szabálya alapján a szerződést létrehozhatja, és tartalmát megállapíthatja, miután az építőközösségi szerződés egyben szerződéskötési kötelezettségvállalást is jelent a társasház létesítésére.

Az építőközösség – hasonlóan a polgári jogi társasághoz – nem jogi személy. A Ptk. a perindítási jogosultságot nem adja meg közös név alatt lévő építőközösségnek. Ezért, a perbeli

jogképesség hiányában, az építőközösség perben félként nem vehet részt (sem felperesi, sem alperesi pozícióban). Ez azt jelenti, hogy az építőközösség tagjainak kell felperesként perben állniuk. Természetesen nincs akadálya, hogy egyik pertársukat hatalmazzák meg képviselőjükkel, és amennyiben az „építőközösséget” perelik, annak tagjait kell személy szerint alperesként megjelölnie a felperesnek.¹¹³

A jogi személyiségű gazdasági társaságokra vonatkozó alapvető szabályokat a Ptk. a jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezések körében foglalkozik,¹¹⁴ a részletes szabályokat a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvényben találhatjuk meg. E szabályrendszer alapján tartalmazza a Ptk. XLVI. fejezetének a jogi személyiség nélküli társaságokról szóló része a polgári jogi társaság és az építőközösség, valamint a társasházközösség mellett a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokra vonatkozó alapvető szabályokat.¹¹⁵

A társasági törvény módosította a Ptk. 578/H. §-ának (2) bekezdését és 1998. június 16-i hatállyal mellőzni rendelte meghaladott társasági formára, a gazdasági munkaközösségre vonatkozó korábbi rendelkezéseket.

A gazdasági munkaközösség (gmk.) és a jogi személy felelősségvállalásával működő gazdasági munkaközösség (jgmk.) a közkereseti társaság két alfaja. Ezt a két társasági formát szabályozó rendelkezések 1992. január elsejétől hatályon kívül helyezték.¹¹⁶ Ezért a közkereseti társaságnak ez a két korábban rendkívül elterjedt alfaja 1992. január 1-jétől már nem alapítható. A korábban bejegyzett és még működő gmk.-k és jgmk.-k pedig a Gt. (új) 300. § (3) alapján a törvény hatálybalépésétől számított két éven belül kötelesek a tevékenységüket ebben a formában megszüntetni, ellenkező esetben a cégbíróság ezeket a gazdasági társaságokat hivatalból megszüntetnek nyilvánítja.

¹¹² A vagyoni hozzájárulás után kamatot érvényesen kikötni az építőközösségi szerződésben nem lehet. A vagyoni hozzájárulás vagy értéke kiadását csak az építőközösség megszűnésekor, illetőleg akkor lehet követelni, ha a tag a társaságtól megválik.

¹¹³ Lásd még: Ptk. Kommentár (Complex) 578/B-F. §-hoz fűzött magyarázatát.

¹¹⁴ 578/H. § (1) ” Jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok: a közkereseti társaság és a betéti társaság. (2) A közkereseti társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a társaság tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy korlátlan és egyetemleges felelősségük mellett közös gazdasági tevékenységet folytatnak és az ehhez szükséges vagyont a társaság rendelkezésére bocsátják. A gazdasági munkaközösség olyan közkereseti társaság, amely kizárólag természetes személyekből áll. (3) A betéti társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a társaság tagjai közös gazdasági tevékenység folytatására vállalnak kötelezettséget oly módon, hogy legalább egy tag (beltag) felelőssége korlátlan és a többi beltaggal egyetemleges a társaság kötelezettségeiért, míg legalább egy másik tag (kültag) felelőssége vagyoni betétje mértékében korlátozott. (4) A jogi személyiség nélküli gazdasági társaságra vonatkozó részletes szabályokat külön törvény állapítja meg.”

¹¹⁵ Ptk. Kommentár (Complex) 578/H. §-hoz.

¹¹⁶ Az 1991. évi LXV. törvény 49. § (6) 1992. január 1-jétől hatályon kívül helyezte.

Az 1993. évi XCII. törvény következményei

Az 1993. évi XCII. törvény módosította a Ptk. 568. § (2)-(3) bekezdését¹¹⁷, és ezzel lehetőséget adott a gazdálkodó szervezetek által alakított polgári jogi társaságoknak, hogy üzletszerű közös gazdasági tevékenységet folytathassanak, önálló üzleti elnevezés alatt.¹¹⁸ Ezzel a módosítással lehetővé tette a jogalkotó, hogy az üzletszerű gazdasági tevékenységet nem folytató típus mellett a gazdálkodó szervezetek számára az üzletszerű gazdasági tevékenység lehetősége is megnyíljon. Ezt közjegyzői okiratba foglaláshoz vagy ügyvédi (jogtanácsosi) ellenjegyzéshez kötötte, de a cégjegyzékbe való bejegyzéshez nem kötötte a törvény.

Ebben az időszakban a jogi szabályozás szintjén is megjelentek az ún. nonprofit szervezetek, amelyek korlátozott mértékű gazdasági tevékenységet folytathattak. Mindemelllett a polgári jogi társaság is betöltötte azt a funkcióját, amely alapján az üzletszerű gazdasági tevékenység kötelmi jogi alapon való folytatására lehetőséget teremt.¹¹⁹

1997-es gazdasági társaságokról szóló törvény befolyása a pjt. szabályaira

A kódex jellegű gazdasági társaságokról szóló törvény nem zárja ki, hogy a Ptk., mint mögöttes jogforrás szintén érvényesüljön a gazdasági társaságok szabályozásában¹²⁰. Ez keretjellegű szabályozás, amely csak részben ad rendelkezéseket a jogi személyiségű gazdasági társaságokra. A gazdasági társaságok tényleges kodifikációját a Gt. tartalmazza. Ezzel összhangban a Gt. alapvetően kizárólagos jogforrása az általa szabályozott alapítási, működési stb. kérdéseknek, ki-

¹¹⁷ 568. § (1) *A polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozhatnak.*

(2) *Gazdálkodó szervezetek polgári jogi társaságot közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására is alapíthatnak, ilyen esetben a társasági szerződést közokiratba vagy ügyvéd (jogtanácsos) által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.*

(3) *A közös gazdasági tevékenységet üzletszerűen folytató polgári jogi társaság a tagjainak vagy a tagok egy részének nevét tartalmazó üzleti elnevezést használhat. Erre az üzleti elnevezésre a bírósági cégnyilvántartásról szóló jogszabálynak a cégek elnevezéséről rendelkező előírásait kell megfelelően alkalmazni. Hatályos: 1993. XI. 1-jétől*

¹¹⁸ Sárközy megjegyzi, hogy ennek a jelentése a bírói gyakorlatban nem világos. Ezzel azonban 1993-ban a rész-jogképesség helyreállt. SÁRKÖZY: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség...*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/4. 7. p.; A szabályozást azért sem tartja jónak, ui. az 1991. évi LXV tv. kiiktatta a Gt.-ből a gmk. és a jogi személyiség felelősségvállalásával működő gmk. (jgmk.) intézményét. Ezért, ahogy a későbbiekben látni fogjuk, a '97-es Gt. ismételten megszüntette a közös név alatt működő, gazdasági tevékenységet folytató polgári jogi társaságot [SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában. ...* (2001) 220. p.].

¹¹⁹ BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – UJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2003) 27. p.

¹²⁰ Lásd: Ptk. 52-56. §§.

zárva más jogszabályt. Mindemellett nem kizárt az, hogy egyes tevékenységi körökre alapított gazdasági társaságokra ne lennének speciális alapítási, működési, illetve szervezeti stb. rendelkezéseket tartalmazó további jogforrások.¹²¹

Az anyagi jogi rendelkezések mellett eljárásjogi rendelkezések is megtalálhatóak a Gt.-ben, a polgári jogi rendelkezések mellett pedig más jogterületet érintő - pl. munkajogi jellegű - rendelkezések is, mert az átfogó jellegű szabályozás igénye csak ezek együttes megjelenése mellett teljesülhet.

A kizárólagosságra törekvés¹²² mellett is vannak a gazdasági társaságok alapításának, működésének egyéb olyan vonatkozásai, amelyek értelemszerűen nem a Gt., hanem az adózási, pénzügyi, számviteli, társadalombiztosítási stb. rendelkezéseket tartalmazó más jogszabályok hatálya alá tartoznak.¹²³

A '97-es Gt.¹²⁴ „Hatályon kívül helyezett rendelkezések” cím alatt a 320. § a) pontjában kimondja a Ptk. több szakaszának hatályon kívül helyezését. Többek között erre a sorsra jutott a Ptk. 568. § (2)-(3) bekezdése is, és a (4) bekezdésből a *„közös gazdasági tevékenységet üzletszerűen nem folytató”* szövegrész.¹²⁵

Ennek következtében a Gt. hatályba lépésétől kezdődően polgári jogi társaság közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására már nem alapítható, illetve nem létesíthető a tagok elnevezésétől különböző önálló üzleti elnevezés alatt sem.

¹²¹ Például. az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és az értékpapír tőzsdéről szóló 1996. évi CXI. törvény, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény, a biztosító intézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény vagy a lakás-takarékpénztárakról szóló 1996. évi CXIII. törvény stb.

¹²² Lásd a '97-es Gt. 1. §-ban megfogalmazottakat.

¹²³ '97-es Gt. Kommentár (Complex) 1. §-hoz.

¹²⁴ A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény ('97-es Gt.).

¹²⁵ 568. § (1) *A polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozhatnak.*

(2)-(3) Hatályon kívül helyezte: az 1997. évi CXLIV. tv. 320. § a.), hatálytalan: 1998. VI. 16-tól.

(4) *A társaság valamelyik tagját a személyes tevékenység alól mentesítő megállapodás semmis; ha azonban a társaságnak jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.* [Megállapította az 1993. évi XCII. tv. 36. §-a, hatályos: 1993. XI. 1-jétől, módosította az 1997. évi CXLIV. tv. 320. § a.)]

Mindemellett Gt. 306. §-ának (2) bekezdése pedig kimondta¹²⁶, hogy a törvény hatálybalépését követő két éven belül a már működő polgári jogi társaságoknak a társasági szerződését az új rendelkezéseknek megfelelően módosítaniuk kell és ennek következtében az üzletszerű gazdasági tevékenységet be kell fejezniük.¹²⁷

Ezáltal pedig a polgári jogi társaságnak megszűnt a lehetősége, hogy üzletszerűen és tartósan gazdasági tevékenységet folytasson, és saját üzleti elnevezést használjon. A jogszabályi változásokkal összhangban a társasági szerződésüket is módosítaniuk kell, és azt az új szabályoknak megfelelően kell átalakítaniuk. A Gt. azonban lehetővé tette – a tagok üzleti érdekeire figyelemmel –, hogy az új helyzet által keletkezett elvárásokat egy átmeneti idő alatt teljesítsék ezek a társaságok. Így társasági szerződési módosításokra 1998. június 16-tól számított két éven belül voltak kötelesek. (Ebből tehát az következik, hogy két évig még a társasági szerződésükkel összhangban végezhatték üzletszerű gazdasági tevékenységet a polgári jogi társaságok). Ezt követően azonban már nem állt fenn ez a lehetőség és legkésőbb 2000. június 16-ig be kellett fejezniük az üzletszerű gazdasági tevékenységet és eddig az időpontig a társasági szerződésüket is módosítaniuk kellett a Ptk. megváltozott szabályai szerint.¹²⁸

A módosítás egyik célja egy egyértelmű elhatárolás, hogy a polgári jogi társaság ezen jellegében is különbözzön a gazdasági társaságtól, amelynek fogalmi ismérve az üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatása saját cégnév alatt.

A polgári jogi társaság létesítői alanyi körének kérdését a hatályon kívül helyezés nem érintette. Változatlanul bárki, így természetes személy és gazdálkodó szervezet egyaránt tagja lehet a jogalanyisággal nem rendelkező polgári jogi társaságnak.¹²⁹

A Gt. hatályba lépése előtt vitatható volt, hogy milyen esetben lehetséges polgári jogi társaságot alapítani gazdasági társaság helyett gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására. A módosítások eredményeképpen a korábbi jogbizonytalanság megszűnt, a hatályos szabályozás átlátható viszonyokat teremtett. Polgári jogi társaság már csak a közös cél elérését biztosító, gazdasági tevékenységet is igénylő kooperációt valósíthat meg. A társasági szerződéséből egy-

¹²⁶ Gt. 306. § (2) „E törvény hatálybalépését megelőzően létrejött polgári jogi társaságok a törvény hatálybalépését követő két éven belül kötelesek társasági szerződésüket az e törvényben meghatározott rendelkezésekhez igazítani.”

¹²⁷ 2001/15. APEH iránymutatás – a polgári jogi társaság jogi minősítése az 1997. évi CXLIV. tv. (új Gt.) módosítását követően. (Igazságügyi Minisztérium Civilisztikai és Gazdasági Kodifikációs főosztály, IM/CIV/2000./GAZD/1471 - APEH 1223529859 Adónemek főosztálya; AEÉ 2001/3.).

¹²⁸ '97-es Gt. Kommentár (Complex) 306. § 2. bekezdéséhez.

¹²⁹ Uo., 2001/15. APEH iránymutatás.

értelműen megállapíthatónak kell lennie ennek a tevékenységnek. Üzletszerű gazdasági tevékenység általában bizonyos huzamosságot, rendszerességet követel. Ezt a tagok csak külön-külön, gazdasági társaságként vagy egyéni vállalkozóként folytathatnak. A polgári jogi társaság ugyanakkor a tagok közös célját jogosult, illetve köteles előmozdítani. Erre példa egy olyan összefogás, amelyben több, cipőgyártó kft. a gazdasági társaságok piacra jutását előmozdító, marketinggel foglalkozó polgári jogi társaságot hoz létre.

Egy másik eset kapcsán is érzékelhető a különbség, amely szerint az egyéni vállalkozó zenészek a gazdasági aktivitásukat (koncertezés, lemezfelvétel) nem egy polgári jogi társaság tagjaként, tehát nem pjt. alapításával fejthetik ki, hanem például egyéni vállalkozóként. Azonban nincs akadálya annak, hogy az egyébként önállóan tevékenykedő egyéni vállalkozó zenészek egy konkrét zenei esemény (koncert) megszervezésére polgári jogi társaságot hozzanak létre.¹³⁰

A Ptk.-nak a polgári jogi társaságra vonatkozó rendelkezéseit az 1997. évi CXIV. törvény 320. §-a módosította, a módosított rendelkezések 1998. június 16. napjával hatályosak.¹³¹

A jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok tekintetében azokat felsorolja, definiálja alapvető jellemzőjüket – és hasonlóan a társasházközösség társasági formához – mögöttes szabályként külön törvényre utal.¹³²

A társaság megszűnésekor következő „végelszámolás” helyére az „elszámolás” kifejezés került,¹³³ ezzel az esetleges kifejezésbeli hasonlóságból eredő félreértéseket eloszlatva a jogalkotó, bár a jogszabály-szöveg nem maradt mentes a „végelszámolás”-tól: „Az ügyintézés

¹³⁰ '97-es Gt. Kommentár (Complex) 306. § 2. bekezdéséhez, 2001/15. APEH iránymutatás.

¹³¹ Ptk. Kommentár (Complex) 52. §-hoz fűzött magyarázat: „A Ptk. a gazdasági társaság fogalmát nem határozza meg, azonban általános rendelkezéseiből is következtethetően a gazdasági társaság üzletszerű gazdasági tevékenység folytatására, a tagok vagyoni hozzájárulásával létrehozott, önálló jogalanyisággal rendelkező, társas vállalkozási forma, amely esetében a tagok a nyereségből közösen részesednek és a veszteséget is közösen viselik. A Gt. (új) szabályaiban változatlanul a formakényszer elve érvényesül, gazdasági társaság tehát csak a Gt. (új) által előírt formák valamelyikében hozható létre. A társasági formákat tekintve a leglazább személyegyesülés a Ptk.-ban szabályozott polgári jogi társaság. Ezt követi a gazdasági társaságnak minősülő, jogi személyiséggel nem, de önálló jogalanyisággal rendelkező közkereseti és betéti társaság. A más vállalati jellegű társaságok legegyszerűbb formája a közös vállalat. A korlátolt felelősségű társaság a kis taglétszámú, de viszonylag tőkeerős gazdasági vállalkozás jellemző formája. A sort a legbonyolultabb szervezeti forma, a nagy taglétszámú, általában anonim és rendkívül mobil tőkeegyesülés, a részvénytársaság zárja.”

¹³² Ptk. Kommentár (Complex) 568. §-hoz. A jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok esetén mögöttes jogszabályként a Gt.-re utal.

¹³³ Ptk. 578/A. § (1): Az első mondat szövegét megállapította az 1997. évi CXIV. tv. 325. § (1), hatályos 1998. június 16-tól.

és képviselő szabályait a végelszámolás során is alkalmazni kell”¹³⁴. Természetesen a „végelszámolás” alatt itt is elszámolás értendő.

A társaságot legalább két tag társasági szerződése hozza létre, amennyiben gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk és a társaság működésének megindulását biztosító vagyunk van. A társaság létrejöttéhez a törvény nem kívánja meg a megállapodás írásba foglalását, az szóban, írásban, illetőleg ráutaló magatartással is létrejöhet, természetesen azonban a társaság működésének biztonsága érdekében célszerű az alapvető szabályokat tartalmazó társasági szerződés írásba foglalása.¹³⁵

A polgári jogi társasági szerződés tárgya a közös cél érdekében való együttműködés. Az együttműködésnek gazdasági tevékenységet is igénylő közös célra kell létrejönnie, a cél elvileg lehet akár gazdasági, akár kulturális jellegű. Amennyiben a társaság célja az azt létrehozó felek közös gazdasági érdekeinek előmozdítása, illetőleg gazdasági tevékenységük összehangolása a törvény megengedő rendelkezése folytán, az ilyen társaság vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozható.

A vagyoni hozzájárulás mellett kiemelkedő fontosságú a polgári jogi társaságban a tagok személyes közreműködése, ezért főszabályként a törvény kimondja, hogy a társaság valamelyik tagjának személyes tevékenység alól való mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ez a szabály értelemszerűen nem alkalmazható akkor, ha a polgári jogi társaságnak jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság a tagja. Kizárólag őket mentesítheti a társasági szerződés a személyes közreműködés alól, ez esetben azonban a társasági szerződésnek tartalmaznia kell, hogy ez a tag vagyoni hozzájárulásra és csak vagyoni hozzájárulásra köteles. A tagsági viszonyból folyó személyes közreműködésért díjazást érvényesen a törvény tiltó rendelkezése folytán kikötni nem lehet.

A polgári jogi társaság határozatlan időre vagy határozott időre, illetőleg egy meghatározott célra hozható létre. A határozott időre, illetőleg a cél elérésére kötött társaság automatikusan megszűnik a határidő lejártával, illetőleg a cél megvalósulásával.¹³⁶

¹³⁴ Lásd a Ptk. 578/A. § (1) második mondatát.

¹³⁵ Ptk. Kommentár (Complex) 568. §-hoz.

¹³⁶ Uo.

3. AZ ÚJRAKODIFIKÁLÁS HATÁSA A TÁRSASÁGI JOGRA – AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ MEGÁLLAPÍTÁSOKBÓL LEVONT KÖVETKEZTETÉSEK ÉS DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

A polgári jogi kodifikációs folyamat kiváló alkalom arra, hogy a jogi személyeket és a polgári jogi társaságot is górcső alá vegyék, valamint a szabályozás rendszerét gyökeresen megváltoztassák.¹³⁷ A rekodifikáció lehetőséget ad arra, hogy a társasági jogviszonyokat „méltóképpen-szükségképpen” szabályozza a Polgári Törvénykönyv. A Ptk. mindig legalább egy lépéssel lemaradt a társasági jogi szabályoktól. Eljött az idő, amikor a Ptk. és a Gt. összhangját meg kell teremteni, ki kell küszöbölni az eltéréseket, és a néhol hiányos, másról kettős szabályzást.

A magyar társasági jog két alapvető törvénye a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) és a gazdasági társaságokról szóló törvény (Gt.). Ezen kívül számos joganyag rendelkezik ennek a jogterületnek a szabályozásáról, nemcsak a polgári- és kereskedelmi jogban, hanem egyéb jogterületen is. Ebből kifolyólag is, Magyarországon sincs külön kodifikált társasági jog.

A Ptk. a személyek jogában, a jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezésekben¹³⁸ helyezi el a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságokat. A jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok és a polgári jogi társaság a kötelmi jogban, a „Társaság” fejezetben kaptak helyet. Emellett a Gt. tartalmazza a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokat.

A Konceptió szerint az új Polgári Törvénykönyv monista elven épülne fel. *„Átfogja az üzleti világ, a kereskedelem, vagyis a vagyoni forgalom professzionális szereplőinek és a magánszemélyeknek magánjogi viszonyait egyaránt.”*¹³⁹ A Vékás Lajos által vezetett kodifikátorok

¹³⁷ Ennek egyike az egyetemi kutatóhelyeken folyó munka. A doktori programokban is helyet kapott, és a kodifikációt eleve a kutatási célok középpontjába állító alprogram is működik (Miskolci Egyetem, Civilisztikai Tudományok Intézete, Doktori Program „Polgári jogi rekodifikáció, nemzetközi és jogági harmonizáció” című alprogram.) A személyek jogának a jogi személyeket érintő, jelenleg „eklektikus” része a kodifikáció során kiemelt rendezendő igényként jelentkezik. [BÍRÓ: *Az egyetemi kutatóhelyek és a gyakorlat szerepe a kodifikációban* (1999) 100. p.]

¹³⁸ A hatályos Ptk. rendszerében a II. rész III. címében a VI. fejezet alatt megtalálható „A jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezések”. Erre vonatkozóan lásd: SZIKORA: *Az egyes jogi személyek létjogosultsága a Polgári Törvénykönyvben* (2001) 37-52. pp.; SZIKORA: *„A jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezések”...*, *Collega* (2000) 45-51. pp. Az egyes jogi személyek rendszere az ötvenes évek végén megalkotott és a ma hatályos Ptk.-ban. Ezek szabályait hasonlítja össze a két tanulmány, amely végigköveti a jelentősebb módosításokat, amelyek fémjelzik a jogi személyek szemléleti megközelítésének változásait. Az előzőek ideológiai vonulatát követve a jogi személy fogalmát elemzi, a jogi személy elmélet szocialista elveket képviselő jogtudósok munkájának alapján.

¹³⁹ *Az új Ptk. koncepciója* (2001. november 8.) V/2. pont: *„Monista elven felépülő törvénykönyv”*.

csoportjának elképzelése: a kereskedelmi jogot a Ptk.-ba integrálni.¹⁴⁰ Nemzetközi példák a monista és dualista felépítésre egyaránt léteznek.¹⁴¹ A polgári jog – kereskedelmi jog igazából nem tudtak véglegesen elszakadni egymától. Biológiai hasonlaltal élve: szimbiózisban élnek egymással. Néhány országban sikeresen zajlott a kereskedelmi jogi szabályok beépítése a polgári törvénykönyvekbe, más országokban már a „beültetést” is elleneztek a várható „kilökődési kockázat” miatt. Már- már örökös vitatémának nevezhetjük a „vele vagy nélküle harc”-ot, amelyben a csata megnyerése még nem jelenti feltétlen a végleges győzelmet.¹⁴²

Az új Ptk. koncepciója megállapítja, hogy gazdasági társaságok szabályozási sajátosságai miatt a társasági jog és az új Ptk. viszonya a Gt. novelláris felülvizsgálata során határozható meg.¹⁴³

Időközben már folynak a Gt. újrakodifikálásának munkálatai¹⁴⁴, amelyek nagy valószínűséggel „beérik” a Ptk. kodifikálását, hiszen a Ptk. normaszövegének „nulladik változata” a 2005. év végére várható, a Gt. (-alkotás) pedig igen előrehaladott stádiumában jár.¹⁴⁵ A Gt.-Kodifikációs Bizottság önálló törvényjavaslat kidolgozását tervezi, a Ptk.-ba való integrálásának részletkérdés-megoldásait a Ptk. „Személyek” része szövegtervezetének elkészültéig „jegli”. A Koncepcióban megjegyzi, hogy: „*nincs ugyan elvi akadálya a gazdasági társaságok jo-*

¹⁴⁰ Lásd még: VÉKÁS: *Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései* (2001) 15-74. pp., VÉKÁS: *Szükség van-e kereskedelmi magánjogra?* Magyar Jog 1998/12. 705-713. pp., VÉKÁS: *Zum neuen ungarischen Gesellschaftsrecht*, JbOstR (1989) 345-354. pp.

¹⁴¹ A svájci törvényhozó, legutóbb pedig a holland jogalkotó a társasági jognak a magánjogi kódexben történő elhelyezéséről döntött, több kelet-európai ország a dualista állápontra helyezkedett. Nálunk a két nézet ütköztetése során a monista került ki győztesen. Az integrálással kapcsolatban igen komoly érvek is megfogalmazódtak. Ezeknek az ismertetését a jelen tanulmány tartalmi keretei – sajnos – nem teszik lehetővé. Itt érdemes megjegyezni, hogy a dualista változatot többen a magánjog megkettőződésének tekintik. Ezzel kapcsolatban lásd Eörsi „ál-megkettőződés”-ről és a pluralizmusról írt gondolatait.: EÖRSI: *Összehasonlító polgári jog* (1975) 434. p.

¹⁴² Nézzük erre a több mint 100 évvel ezelőtti német példát! 1900-ban magával vonta az *ADHGB* revíziójának szükségességét is az egységes német BGB hatályba léptetése. Megalkották 1897-re a *HGB*-t. Felvetődött a törvényhozónak az a kérdés, hogy meghagyja-e egyáltalán a kereskedelmi kódexet külön kódexnek a BGB-hez képest. Az *ADHGB* 1861-től integrálni kívánta az egyes jogalanyokat az egységes szabályozás alá, a *HGB* pedig 1900-tól kiszakítani igyekszik az amúgy egységes polgári jogból. [BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001) 41. p.]

¹⁴³ *Az új Ptk. Koncepciója és szabályozási tematikája* (2002. november 18.) I. Személyek: Harmadik rész: Társaság. Vö. WELLMANN: *A Ptk. és a Gt. kapcsolódási pontjai...*, Gazdaság és Jog 2002/9. 9-14. pp.

¹⁴⁴ A gazdasági társaságokról és a bírósági cégeljárásról szóló törvények újrakodifikálása céljából 2003 júniusában létrejött a Kodifikációs Bizottság, amelynek feladata társasági- és cégjog felülvizsgálata. Ennek folyománya a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. (Gt.) (és a Ctv.) újrakodifikálása. A Koncepció megállapítja, hogy ezek a törvények jól beváltak, felülvizsgálatuk mégis indokolt a magyar társadalmi-gazdasági körülményekben bekövetkezett változások, nemzetközi hatások és a technika felgyorsult fejlődéséből adódó kihívások, a versenyképesség fenntartása az Európai Unióban stb. szempontjából.

¹⁴⁵ A Társasági és Cégjogi Kodifikációs Bizottság (a továbbiakban: Gt.-Kodifikációs Bizottság) a Gt. szövegtervezeteit 2005 elejére készíti elő, majd a szakmai-társadalmi viták után 2005 nyarán kívánja a Kormány elé terjeszteni. A további tervek szerint a parlamenti megvitatására és elfogadására 2005 őszére kerülne sor, majd az új Gt. 2006 tavaszán lépne hatályba. (Az új Gt. Koncepciója, I/4. pont).

gának Ptk.-ba való beillesztésének, de ez a joganyag nagysága és normáinak más típusú absztrakciós szintje miatt jelentős technikai problémákkal járna. (...) A Bizottság többségi véleménye szerint azonban feltehetően hosszabb távon is elméleti szempontból célszerűbb alternatíva a gazdasági társaságok teljes szabályozásának Ptk.-tól való külön tartása (...)” Emellett természetesen megmaradna a Ptk. a Gt. mögöttes jogterületének.¹⁴⁶

A Ptk. Konceptiója szerint két fő rendezőelv alakítja a szerződéstípusok sorrendjét¹⁴⁷

- a szerződéstípusok gazdasági jelentősége
- a dare, facere, praestare szolgáltatások szerinti diszciplináris csoportosítás.

A polgári jogi társaság, a hatályos Ptk. sorrendjének mintája szerinti helyet foglalná el. Amennyiben a gazdasági társaságok Ptk.-ba integrálására kerülne sor, úgy a polgári jogi társaságot is a gazdasági társaságokat tartalmazó könyvben kell elhelyezni.¹⁴⁸

A Ptk. határainak a kitágítása aggályokat vetett fel a tartalomra és a terjedelemre vonatkozóan. A komplex társasági jogi normák szabályozásával kapcsolatban felmerült annak a lehetősége, hogy a személyek jogáról szóló könyvben helyeznék el, de külön egységet („Rész”-t) szentelnének neki.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Az új Gt. Konceptiója szerint a „különtartás” indokai lehetnek többek között az, hogy a társasági jog komplex jogterület; a társasági jog nem tisztán szerződéses jellegű, hanem szervezeti normákat is tartalmaz. A társasági jog szoros összhangja az egyéb jogszabályokkal (pl. cégjog, a felszámolási és végelszámolási jog, a tőkepiac jog, a számviteli jog) külön törvény keretében jobban megvalósítható. A társasági jog jóval dinamikusabban változik a polgári jognál. (Az új Gt. Konceptiója, III/2. a-d. és III/3. pont)

¹⁴⁷ A sort az adásvételi szerződés nyitja, majd annak különös nemei és altípusai (szállítási szerződés, mezőgazdasági termékértékesítési szerződés és közüzemi szerződés), valamint a csereszerződés. Ezt követi a vállalkozási szerződés után beilleszthető - az új Ptk.-ba történő integrálása esetén - az egyedi munkaszerződésre ("függelmi szolgálati szerződésre") vonatkozó fejezet. Majd a megbízási, a bizományi, a fuvarozási és a szállítmányozási szerződés fejezetei következnek. A hagyományos használati kötelmek: a bérlet, a lakásbérlet, a haszonbérlet körébe kerülne a haszonkölcsön (mint a bérlet ingyenes alakzata). E fejezetek után sorolható be a szellemi alkotások és egyéb szellemi termékek külön törvényekben szereplő - felhasználási szerződéseinek általánosítható szabályaiából kialakított nevesített szerződéstípus, a licencszerződés. Ezt követnék a letéti szerződés és különös nemei, valamint a - főszabályként visszerthes - tartási és életjáradéki (esetleg külön: gondozási) szerződés szabályai. Ezek után következnek a bank- és hitelviszonyok, majd a biztosítás, a polgári jogi társaság, végül az ajándékozás szabályai zárnák a sort. A nevesített szerződéstípusok köre valószínűleg csak az egyedi munkaszerződéssel bővíthető még. [Az új Ptk. Konceptiója és szabályozási tematikája (2002. november 18.) 163. p.]

¹⁴⁸ A hatályos Ptk.-szabályokhoz képest változást jelent, hogy az élettársak vagyoni viszonyainak szabályai a családjogi, illetve az öröklési jogi könyvben, tematikus rend szerint kapnának helyet. [Az új Ptk. Konceptiója és szabályozási tematikája (2002. november 18.) 163. p.; I. Könyv, II. Cím: A jogi személyiség nélküli szervezetek. (Uo. 24. p.)]

¹⁴⁹ Néhányan kételkedésüket fogalmazták meg (például: Miskolczi Bodnár Péter, Wellmann György), arra hivatkozva, hogy a társasági jog nagy terjedelme a Ptk. megfelelő szerkezeti egyensúlyát veszélyeztetné.

A polgári jogi társaság rendszertani elhelyezése kérdéseket vethet fel, elhelyezése nem problémamentes. Ahogyan azt *Miskolczi Bodnár Péter* kifejti, egyik lehetőségként a jogalanyisággal nem rendelkező pjt., „*Polgári jogi társasági szerződés*”-ként a jelenlegi helyén maradna. Ekkor azonban megőriznék a polgári jogi társaságnak azt a jelleget, ami részben hozzájárult ahhoz, hogy – gyakorlatilag – funkciótlan elemként mozogjon a társasági jog világában. Másik lehetőségként a „Személyek” részben, mint jogalany kapna helyt.¹⁵⁰

A közkereseti- és betéti társaság jogalanyiságának kérdése

Gyakorlati problémát nem vet fel a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok (bt., kkt.) jogalanyisága. Az 1997-es Gt.-ben sem kaptak jogi személyiséget, de jogalanyiságuk a törvényben rendezett.¹⁵¹ *Wellmann* azt a problémát veti fel, hogy a Ptk., mint a Gt. mögöttes jogterülete a Személyek Részben – a természetes és jogi személyek mellett –nem tartalmaz rendelkezést a *jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti jogalanyok* számára. Javaslatára szerint a kodifikáció során ezt a jogalanyi csoportot is nevesíteni kellene.¹⁵² Ennek a kategóriának a hiányából fakad az az ellentmondásos állapot, hogy bizonyos – jogi személyekre vonatkozó – jogszabály nem alkalmazható a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságokra, ahol ez egyébként indokolt lenne.¹⁵³

A kkt.-val és a bt.-vel kapcsolatban szintén olyan megállapításokat tesz *Miskolczi Bodnár Péter*, amelyekben a Ptk. társasági jogi megközelítésében elsődlegesen csak a jogi személyiségű társaságokat látja. A társasági jog, gyakorlatban tapasztalható fejlődésében a jogi személyiségű és jogi személyiséggel nem rendelkező társaságok „összemosódása” tapasztalható.¹⁵⁴

¹⁵⁰ MISKOLCZI BODNÁR P.: *Társasági jog a Ptk.-ban*, Gazdaság és jog 2001/1. 6. p. Vö. PETRIK: *A Polgári Törvénykönyv „A személyek”...*, Polgári Jogi Kodifikáció 2001/4-5. 14-21. pp., PETRIK: *A személyekre vonatkozó szabályozás az új Ptk.-ban* (2001) 101-124. pp., PETRIK: *Személyek joga* (2002) 67-91. pp.

¹⁵¹ Gt. 2. § (3.) bek. Vö. VÁRGEDŐ: *A nem jogi személyiségű gazdasági társaságok...*, Magyar Jog 1986/10.; KÁROLYI: *A jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok...* Jogtudományi Közlöny 1998/11. 435-439. pp.

¹⁵² Normaszöveget is javasol: „Jogszabály saját neve (cégneve) alatti jogalanyisággal jogi személyeknek nem minősülő szervezetet is felruházzhat.” [WELLMANN: *Jogalkalmazási problémák jogi személyiség nélküli társaságoknál*, 2000/4. 3. p.]

¹⁵³ Lásd erre *Wellmann* példáit (Uo.): Ptk. 29. § (1), Ptk. 75. § (2), Ptk. 220. § (1) – lásd még ehhez BH 1998/12/580. sz eseti döntést.

¹⁵⁴ „A Ptk.-ban csak két rekesz van: egy a természetes személyeknek és egy a jogi személyeknek. A polgári Törvénykönyv nézőpontján kívül maradnak a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok. A Magyarországon létező társaságok nagyobbik részét alkotó közkereseti és betéti társaságok kívül rekesztődnek a kódexen (az 578/H. §-ban csak mint szerződési forma kerülnek említésre). A kkt.-k és bt.-k valódi »mostohagyerekek«, akiket nemcsak emberszámba, de »személyszámba« sem vesz a Polgári Törvénykönyv.” (...) „... a Ptk. képzeletbeli társasági szemüvegének ez a második »szerződési« lencséje egy látáskorrekciós eszköz. Azokat a jelenségeket főku-

Pajor-Bytomski szerint a magyar kkt. esetében egy részleges jogi személyiségről beszélhetünk, mert a kkt. a magyar jogban sokkal jobban megközelíti a jogi személyt, mint német jogban a kkt. (OHG)¹⁵⁵

Kisfaludi András csekély mértékűnek ítéli a jogi személyiségű és azzal nem rendelkező gazdasági társaságok különbségtételét, ezért annak elméleti és gyakorlati indokoltságát is megkérdőjelezi, és a jogi személy – nem jogi személy megkülönböztetés megszüntetését problémamentesnek tartja.¹⁵⁶

A Gt.- Konceptió is felveti annak a lehetőségét, hogy a polgári jogi társaság közös név alatt üzleti gazdasági tevékenységet folytasson,¹⁵⁷ azonban ezt azért nem tarja jó megoldásnak, mert ezzel problematikusná válna a közkereseti társaságtól való egyértelmű elhatárolása.¹⁵⁸

A Konceptió kimondja, hogy „A jogi személyiséggel jelenleg nem rendelkező gazdasági társaságokat (a közkereseti társaságot, betéti társaságot) a törvény jogi személyiséggel ruházza fel. A társaságra vonatkozó rendelkezéseket ki kell egészíteni a polgári jogi társaságként közös név alatt működő társaság szabályozásával. A közös név alatt működő polgári jogi társaság cégjegyzékbe való bejegyzését kötelezővé kell tenni.”¹⁵⁹

A jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet jogalanyisággal való felruházása esetére, a jogszabály törvényes minimumként megkövetelné a szervezet képviselőjének és ügyviteli szervének megjelölését és a szervezet anyagi kötelezettségvállalás feltételeinek meghatározását.¹⁶⁰

A Gt.- Konceptió ezzel a kérdéssel kapcsolatban nem tudta osztani az előbbi Ptk. Konceptió által előadottakat, azaz azt, hogy a bt. és a kkt. jogi személyiséget kapjon.¹⁶¹ Aggályait

szálja ez a lencse, amelyről a »személyek« lencse torzítása folytán a fény nem jut el a megfelelő helyre és – jelenleg – nem jelenik meg a kkt. és a bt. képe a személyek között. (...)” [MISKOLCZI BODNÁR P.: *Társasági jog a Ptk.-ban*, Gazdaság és Jog 2001/1. 6. p.]

¹⁵⁵ PAJOR-BYTOMSKI *Handelsgesellschaften in Ungarn* (1993) 232. p.

¹⁵⁶ KISFALUDI: *A társasági jog* (1996) 24. p.. Ezt az álláspontot támogatja Lászlófi Pál is cikkében: LÁSZLÓFI: *A közkereseti és betéti társaságok jogalanyiségének néhány kérdése* (2000) 57-62. pp.

¹⁵⁷ *Az új Gt. Konceptiója*, VII/2. a. pont.

¹⁵⁸ A Bizottság megadná emellett a lehetőséget a pjt.-nek gazdasági tevékenység folytatására. Erre Németországban és Ausztriában is láthatunk példákat (*Arbeitsgemeinschaft* – részletes kifejtését lásd a jelen értekezés német és osztrák részében), amelyek átvétele esetleg lehetséges lenne a magyar jogélet számára.

¹⁵⁹ A közös név alatti működés megadná azt a lehetőséget, hogy a tagok a társaság cége alatt szerezzenek jogokat és vállaljanak kötelezettséget. Ez megoldaná azt a problémát, hogy a társaság minden egyes tagja perben álljon. Jelenlegi gyakorlati esetet is hoz a Konceptió: a társasház-közösséget és a vadászati közösséget. *Az új Ptk. Konceptiója és szabályozási tematikája* (2002. november 18.) I. Könyv, II. Cím: A jogi személyiség nélküli szervezetek, 24-25. pp.

¹⁶⁰ Uo. 24. p.

¹⁶¹ Ptk. konceptió és a Kodifikációs Bizottság tagjai közül is többen a kkt. és a bt. jogi személlyé nyilvánítását igénylik. Ez az álláspont talán nem rendelkezik kellő elméleti megalapozottsággal, ugyanis a bt. és a kkt. a jogi

megfogalmazva – a nehéz technikai megoldása mellett – azzal támasztotta alá a Bizottság többségi állásfoglalása, „*hogy a jogi személyiség a szerződéses jellegtől szükségképp a kft.-szerű szervezeti jelleg felé »nyomná el« a kkt.-t (bt.-t). Ha a kkt. (bt.) nem jogi személy, hanem tisztán személyegyesülés, úgy nem építendő ki a tagoktól elkülönült szervezete*”.¹⁶² Emellett a bt. és a kkt. sajátos jogalanyisága fenntartható lenne.¹⁶³

Elvileg a Gt. koncepció nem látja akadályát annak, hogy a kkt.-t és a bt.-t jogi személlyé nyilvánítsák.¹⁶⁴ Ez azonban a magyar kereskedelmi hagyományoktól eltérő szemléletű megoldás lenne.

Nem ezt az álláspontot képviseli *Hanák András*, aki a magyar társasági jog reformjához, hozzáállásában is extrém-reform ötletekkel állt elő.¹⁶⁵ Érdekes a megközelítése, miszerint „a két személyegyesítő” formát megtartaná (és mi lenne a polgári jogi társasággal?), a vagyonegyesítő formát pedig egy egységes alapformára redukálná, és egyszerűen „*társaságnak*”, vagy „*ha előkelőbb névre vágyunk - részvénytársaságnak*” nevezné. (Ismételten feltesszük a kérdést: és mi lenne a polgári jogi társasággal?)

A német-osztrák joghoz hasonlóan az elhatárolások nagyobb szerepet kaphatnának. Így a polgári jogi társaságot a gazdasági társaságoktól az „üzletszerű” működés, mint a különbség alapjának egyik tényezője, a gazdasági társaságok kiváltsága maradhatna. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a pjt. nem lehetne alapja - például alkalmi társulásoknak.¹⁶⁶

A polgári jogi társaság jogalanyiségének problematikája

Csak az a szervezet minősül jogi személyiségnek, amelyről jogszabály így rendelkezik. A magyar polgári jogi társaság nem jogképes, és mint egység, nem lehet jogok és kötelezettségek

személyiséggel való felruházását azzal indokolják, hogy a jogi személyiség megadásához a cégnév alatti jogalanyiság már elegendő érv. [Az új Gt. koncepciója, VII/4. pont]

¹⁶² Az új Gt. koncepciója, VII/4. pont.

¹⁶³ A Ptk. koncepció is ismer nem jogi személy, de jogképes szervezeteket. A jogi személyiség hiánya a joggyakorlatban eddig semmilyen problémát nem okozott, változtatási kényszer tehát nincs. A kötelező szervezeti előírások nélküli személyegyesülési forma kedvezőbb pl. a családi kisvállalkozások számára. [Az új Gt. koncepciója, VII/4. pont.]

¹⁶⁴ Ezt több volt szocialista ország társasági jogában már bekövetkezett.

¹⁶⁵ HANÁK: *A magyar társasági jog reformjáról*, Gazdaság és jog 1996/5. 3. p. A szerző meglepő ötletekkel áll elő, legalábbis ha a német szemléleten nevelkedett, általa talán földhözragadtnak minősített jogvizsgálók szemszögéből nézzük. Bár az is elképzelhető, hogy vitacikkét arra szánta, hogy nagy hévvel tollat ragadjanak, és idézettségének számát növeljék. Provokatív javaslatai arra ösztönöznek, hogy sorról-sorra haladva fogalmazzuk meg érveinket és ellenérveinket. Kétségtelenül figyelemreméltó a szerző képessége, ahogyan vélemény-formálásra kényszeríti a gyanútlan olvasót.

alanya és nem minősül jogi személynek. Nem perképes, ami szerint nem perelhet és nem perelhető, valamennyi tagnak perben kell állnia a társaságot érintő bírósági eljárásban. Mégis, bizonyos fokig megjelennek a külső jogviszonyokban, és nem csupán a belső jogviszonyaik határozzák meg a polgári jogi társaság létét.

Ennek alapján megalapozottnak tűnik az az álláspont, mely az önálló jogalanyiságot kiterjesztendő valamennyi olyan társasági formációra is, amelyek ma csak perbeli jogképességgel rendelkeznek.¹⁶⁷

Az emberi csoportosulások és a társasági-testületi-intézményi szervezetek elvi megkülönböztetése a klasszikus jogi szemléletben elég élesen jelenik meg. Eszerint jogalanyisággal nem rendelkező és jogi személyek csoportjába sorolja be. Ez a „fekete-fehér” behatárolás nem ad árnyalt képet az olyan szervezetek jogalanyiságáról, amelyek a klasszikus jogi személyiség hagyományos kritériumának nem felelnek meg ugyan, de rendelkeznek részben elkülönült szervezettel és vagyonnal.¹⁶⁸

A jogi személyiségű szervezetek jogalanyisága nem vitatott.¹⁶⁹ A „társaság”-ot nem fogja át a jogi személyiség fogalma. A társaság anyagi- és eljárásjogi szempontból sem jogképes, csak a társaságot alkotó tagok. Ez elnehezíti a forgalmi (gazdasági) életben való mozgásukat. Ezek a csoportosulások rendelkeznek vagyonnal és szervezettel, ha ez nem is különül el olyan határozottan a társaság tagjaitól, mint a jogi személyek esetében. Ezért a jogi személyiséggel nem rendelkező társaságokat „quasi jogi személy”-ként kezeli a gyakorlati élet, egyúttal korlátozott és származtatott jogalanyiságot kölcsönözve számukra. Ebből kifolyólag saját nevükben jogviszonyokat keletkeztethetnek, ezért célszerű ezen a szervezetek jogalanyiságát vélelmezni.¹⁷⁰

A társasági szerződés másképpen funkcionál személyi hatályát tekintve a jogi személyiséggel felruházott társaságoknál, mint a polgári jogi társaságnál, ahol az a társasági szerződést létrehozó jogalanyoktól nem válik el.

¹⁶⁶ Ismételten a német-osztrák példára utalunk: alkalmi társaságok (*Gelegenheitsgesellschaften*), konzorciumok (*Konsortien*). Ezek kifejtését – egy korábbi fejezetben -a német és az osztrák polgári jogi társaságnál megtalálhatjuk. Ezzel az állásponttal találkozhatunk: SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában...* (2001) 399. p.

¹⁶⁷ PRUGBERGER: *A jogalanyiség...* (1997) 24-25. pp. Prugbereger Tamás a jogalanyiség és a jogi személyiség közötti különbség indokára és gyakorlati kihatására is rávilágít írásában.

¹⁶⁸ PRUGBERGER: *A jogalanyiség...* (1997) 17. p.

¹⁶⁹ Lásd ehhez még: PETRIK: *A jogi személy fogalma és fajtái*, *Ügyvédek Lapja* 1993/4. 1-8. pp., PETRIK: *Jogalanyok és jogi személyek az új Ptk.-ban*, *Magyar Jog* 2001/10.578-587. pp. Vö. még: SZLADITS in *Magyar Magánjog* (1942) „*A jogi személy mint jogalany*” 563-604. pp., Lásd még uo. 563. p. *-al jelölt lábjegyzetében a jogi személy fogalmával foglalkozó forrásokat.

¹⁷⁰ PRUGBERGER: *A jogalanyiség...* (1997) 20-21. pp.

A polgári jogi társaságnak a jog nem biztosít önálló, a tagoktól elkülönült jogalanyiságot. Ahogyan Kisfaludi megfogalmazza: „Elképzelhető ugyanis gazdasági tevékenység körében olyan laza együttműködés a felek között, amely nem igényli feltétlenül a kívülállók felé történő egységes, a tagoktól különálló személyként való megjelenést. Erre a célra szolgál a polgári jogi társaság (...), amit a Ptk egyszerű szerződéses viszonyként szabályoz.”¹⁷¹

A pjt.-t nem tekinthetjük szigorúan vett szerződésnek, annak ellenére, hogy nem rendelkezik sem jogi személyiséggel, sem jogalanyisággal. Ahogyan Harmathy fogalmaz „új alany formális megteremtése nélkül ténylegesen új egységgel kell számolni a szerződő felek összehangolt magatartása következtében.”¹⁷²

A német jogi megoldások tendenciájának vizsgálata nagyon tanulságos. Mindenképpen célszerű tanulmányozni, hiszen ott sem jogi személy a kkt. és a bt., és a polgári jogi társaság sem jogképes, bár a legújabb bírói gyakorlat ezt a kérdést vitássá tette, és bizonyos esetekben jogalanyiságot adott a polgári jogi társaságnak, anélkül, hogy a pjt.-t jogi személyiséggel ruházta volna fel.

Nem azt állítjuk, hogy a német példát vakon kövessük, de legalább a megfontolás szintjén érdemes lenne felvetni, és a célszerű megoldásokat mi is alkalmazhatnánk. Mindenesetre a gazdasági szükségszerűségek megkívnának, hogy a pjt. is jogalanyiságot nyerjen. Ez hozzásegítené ahhoz is, hogy bizonyos esetekben a Gt. hézagait szubszidiárius jelleggel betölthetné a jogalanyisággal rendelkező pjt.

A német polgári jogi társaság jogképessége vitatott. Egyesek szerint a polgári jogi társaság (*BGB-G*) is jogképes, mások azt az álláspontot képviselik, hogy a polgári jogi társaság nem jogképes. A pjt. *Gesamthand* jellegére, a tulajdonközösség kötő erejére, amely erősebb szervezettséget eredményez, „mintegy csonka jogképességet (*Gemeinschaft zur gesamten Hand*) biztosít.”

A jogképesség és a jogi személyiség közötti különbségtétel már a *Bundesgerichtshof* (*BGH*) legújabb joggyakorlatában is megmutatkozott. A *Gesamthand*-elv megvalósulásával járó gyakorlati igény hívta életre ezeket a döntéseket, amely szerint a polgári jogi társaság „kifelé fennálló korlátozott jogalanyiság”-ot kapna. Ezt a következtetést a bíróság a *BGB* azon szabályaiból vezette le, amelyekkel a társasági vagyont kívánták jogilag elkülöníteni a tagok

¹⁷¹ KISFALUDI: *A társasági jog* (1996) 22. p.

magánvagyonától, ezáltal teremtve elméleti alapot a hagyományos felfogásból eredő számos gyakorlati probléma megoldásához. A *BGH* arra is hivatkozott, hogy időközben a tételes jogban is fellelhető néhány olyan utalás, amely a társaság jogképességére vonatkozik, de nem az önálló jogi személyiségére. Ezek az ítéletek a fejlődés olyan állomásának tekinthetők, amely a polgári jogi társaság tartós gyakorlati jelentőségével magyarázható. A *BGH* azáltal, hogy a személyegyesítő, azaz a vagyonközösségi társaságok jogképességének megítélésével kapcsolatos következtetést is megfogalmazott, nyílt jogfejlesztő tevékenységet folytatott.

Eisenhardt egyértelműen kinyilvánítja, hogy a (külső-) polgári jogi társaság [(*Außen*)-*BGB-Gesellschaft*] jogképes és perképes. A pjt. tagjai lehetnek természetes és jogi személyek. A *BGB-G* jogképességét és perbeli képességét több cikk is alátámasztja, amelyek a jogképesség elismerésének következményeit elemzik.¹⁷³

A német polgári jogi társaság „féljogképes”-sé tehető, vállalatok közötti kooperációkra alkalmas forma.¹⁷⁴ Ez a magyar jogban is alkalmazható lenne.

Ausztriában polgári jogi társaság *nem jogi személy* és *nem jogképes*. A társasági tagok ennek következtében a társasági vagyon hitelezői, a kötelmi jogviszony kötelezettjei és jogosultjai.

A *GesbR* elsősorban a tagok közötti kötelmi jogi viszonyt testesíti meg, ami azt vonja maga után, hogy nem önálló jogi személyiség és a polgári peres eljárásokban sem aktív, sem passzív perbeli jogképességgel nem rendelkezik. Minden társasági tagot együtt kell perelni, illetve csak együtt perelhetnek.

A polgári jogi társaság nem rendelkezik aktív legitimációval, továbbá sem csekkképeséssel, sem telekkönyv-képességgel, ebben az esetben mindig a társasági tagot kell bejegyezni a telekkönyvbe. A polgári jogi társaság, mint ilyen, nem is csődképes. (Az *EEG* forma saját neve alatt perel és a társaság is perelhető és csődeljárás alanya is lehet.)

¹⁷² HARMATHY: *A társasági szerződések alapkérdései a szocialista országok jogában* (1989) 33. p.

¹⁷³ WESTERMANN, H. P.: *Erste Folgerungen aus der Anerkennung der Rechtsfähigkeit der BGB-Gesellschaft*, NZG (2001) 293-298. pp., STÖBER: *Grundbuchfähigkeit der BGB-Gesellschaft...*, MDR 2001/10. 544-546. pp., MÜTHER: *Rechts- und Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft*, MDR 2001/8. 459-462. pp.

¹⁷⁴ SÁRKÖZY: *A jogi személy elméletének átalakulása* (1985) 29. p.

A csendes társaság szabályozásának lehetősége

A Gt-Kodifikációs Bizottság felvetette (majd többségi állásponttal elvetette) a csendes társaság burkolt létrehozásának lehetőséget egy betéti társaság keretében (az 1988-as Gt.-hez hasonló megoldással). Ez a megoldás elvileg lehetséges, ugyanis az Unió 1. számú nyilvánossági irányelve a betéti társaságokra nem irányadó.¹⁷⁵

Hatályos jogunk a csendes társaságot nem ismeri, ezért azok a jogviszonyok, amelyek csendestársi jogviszony létesítésére irányulnak, a polgári jogi társaságra vonatkozó szerződésnek minősül, és a Ptk. 568. §-ának (2) és (3) bekezdései alapján semmiek. Ezek a megállapodások, amelyek tartalmilag megfelelnek a korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930. évi V. törvénycikk 115. §-ának, amely szerint: "*Csendes társaság keletkezik, ha valaki (a csendestárs) anélkül, hogy kifelé tagul jelentkeznék, másnak vállalatában vagyoni betétet úgy vesz részt, hogy azt a vállalat tulajdonosának rendelkezésére adni köteles.*"¹⁷⁶

A gyakorlati igény indokoltá tenné, hogy a csendestársaság tételes jogi rendezésre kerüljön a társasági törvényben.¹⁷⁷ Ezt az intézményt a társasági törvény rendszerébe a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok (bt., kkt.) közé be lehetne illeszteni. Így a magyar jogi szabályozás a germán jogrendszerek társasági jogi szabályozásával is összhangban állna.

Vegyes és új társasági formák

Magyarországon nem kapunk absztrakt fogalmat a gazdasági társaságokról, jogszabály nevesíti azokat a társasági formákat, amelyek gazdasági társaságként funkcionálhatnak. A magyar gazdasági társaságokról szóló szabályozás (Gt.) nem engedi a társasági típusok keveredését. A tilalom a joggyakorlatban a fogalmi jegyeket megfogalmazó kogens jogszabályok útján jut érvényre.¹⁷⁸

A numerus clausus szabálya érvényesül a német-osztrák és a magyar jogban is. A típuszabadság mellett megjelenik annak korlátja is: a típuskényszer. A német jogban a numerus clausus mellett számos példát találhatunk a típuskeveredésre (*Typenvermischung*). Ilyenek pl. a *KGaA* és a *GmbH & Co KG*. Ehhez hasonló formációkat nem találunk a magyar jogban.

¹⁷⁵ Az új Gt. Konceptiója, VII/2. b. pont.

¹⁷⁶ Lásd: BH 1999. 16. Semmis társasági szerződésnek minősül a „csendestársi” jogviszony létesítésére irányuló megállapodás [Ptk. 568. § (2)-(3) bek., 1930. évi V. tv. 115. §].

¹⁷⁷ Vö. PÉTER ZS.: *A csendes társaságok...*, Gazdaság és Jog 1995/4. 8-12. pp.

¹⁷⁸ KISFALUDI: *A társasági jog* (1996) 36. p.

GmbH & Co. KG egy ún. korlátolt felelősségű betéti társaságnak felel meg. Ennél a különös társaságnál mindig két különböző társasági szervezet ötvöződik: egy kft. (*GmbH*) és egy betéti társaság (*Kommanditgesellschaft*).

A *GmbH & Co. KG* esetében – ellentétben a betéti társaságtól, amelyben minden társasági tag, aki részt vesz a társaság tevékenységében vagy akár képviseleti jogokat gyakorol korlátlanul felelős – nincs automatikusan felvett felelősség. Ezenkívül az üzletvezetéssel egy társaságon kívül álló tag is megbízható. Természetesen ennek a formának is vannak hátrányai, amelyek a két társasági forma különbözőségéből fakadnak. A *GmbH & Co. KG* alapvetően egy személyegyesítő társaság, de észrevehető a közelítés a tőkegyesítő társaságok irányába.

Amennyiben a törvény nem ír elő más rendelkezést akkor a kkt.-ra, a bt.-re vonatkozó szabályokat és az Optk. (1175-1216. §§) előírásait kell alkalmazni a *GmbH & Co. KG*-ra. A törvényalkotás és a bírászkodás egyre jobban szorgalmazza a saját szabályozás elkészítését.

A német-osztrák *GmbH & Co. KG* formájának burkolt megvalósítását jelenti az, ha a *jogszabály* megengedi, hogy kft. a betéti társaság belfogója lehessen. A Gt.- Kodifikációs Bizottság nem tartja szükségesnek a jelenlegi magyar szabályozás megváltoztatását, így a német társasági forma bevezetése nélkül is alkalmazható a gyakorlatban ez a megoldás.¹⁷⁹

Eingetragene Erwerbsgesellschaft (EEG)

Ausztriában az *eingetragene Erwerbsgesellschaft (EEG)* bevezetésével olyan társasági forma jogi rendezése valósult meg 1990-ben, amelyben egy vállalkozás közös vállalkozásként üzemelhet akkor is, ha az nem kereskedelmi-ipari tevékenységet folytat. Ez a társasági forma az azonos foglalkozási körbe tartozókat fogja össze, formailag a *HGB*-re támaszkodik. A kkt. (*OHG*) és a bt. (*KG*) mintájára egy „szerzésre törekvő“ közkereseti- és betéti társaság (*OEG* és *KEG*) alapítása akkor lehetséges, ha egy közös szerzést egy közös cég alatt terveztek, azonban egy közkereseti- ill. betéti társaság alapításának feltételei nem állnak fenn.

Az *EEG* egy különleges szervezeti forma az osztrák társasági jogban. Bevezetésével a polgári jogi társaság gyakorlati alkalmazása némileg csökkent, de semmiképpen nem veszélyezteti a pjt. létjogosultságát. A gyakorlat azt mutatja, hogy a nem ipari-kereskedelmi tevékenységekre (szabadfoglalkozásokra, erdő-és mezőgazdálkodásokra) a *HGB* a személyegyesítő

¹⁷⁹ Az új Gt. Konceptiója, VII/2. d. pont. Lásd még: PAJOR-BYTOMSKI *Handelsgesellschaften in Ungarn* (1993) 232. p.

társaságokra vonatkozó rendelkezéseit nem lehet alkalmazni. Az ilyen foglalkozások az *EEG* hatályba lépése előtt a polgári jogi társaságok formájához illeszkedtek. Nem túl jelentős az ilyen szervezeti tömörülések száma, de az önálló szabályozás megalkotását a gyakorlat igényelte. Az alapvető szerkezet és a társasági viszony meghatározására a *HGB*-ben szabályozott kkt.-ra és bt.-re vonatkozó hatályos jogszabályokat vették át. Az *OEG* az *OHG* –vel, a *KEG* pedig a *KG* –val mutat azonosságot a szervezeti és társasági vagyon vonatkozásában. Ezek mintájára alakul az „*Offene Erwerbsgesellschaft*” illetve az „*Kommanditerwerbsgesellschaft*”, amely sajátos csak az osztrák jogban előforduló két speciális forma. Az *EEG* olyan személyegyesítő társaság, amit fel kell venni a cégjegyzékbe. Az *EEG* forma előnye, hogy saját neve alatt perel és a társaság is perelhető, és csődeljárás alanya is lehet.

Ez a forma nem létezik sem Magyarországon, sem Németországban. Emlékeztet viszont arra a pjt.-re, ami üzletszerű gazdasági tevékenységet folytathatott a kilencvenes évek elején Magyarországon, azonban ez a lehetőség csak a gazdálkodó szervezeteket illette meg.

A Partnerschaft jelentősége

Az 1994-es *PartGG* megalkotásával, partneri társaság (*Partnerschaft*) elnevezéssel – a XX. században először – új, önálló társasági formát hoztak létre a német jogban. A *partneri társaság*-ban a szabadfoglalkozásúak tevékenységüket közösen összehangolhatják, ily módon e társaság is személyegyesítő társaságnak tekinthető.

A növekvő tőkeigény és a konkurencia erősödő nyomása szolgálthat arra okot, hogy a szabadfoglalkozást folytató személyek tevékenységük gyakorlására ilyen kooperációkat hozzanak létre. A partneri törvény (*PartGG*) által érintett címzettek köre nem elhanyagolható. (Pl. az orvosok, gyógyszerészek, pszichológusok, ügyvédi kamarai tagok, adótanácsadók, építészek, újságírók stb.) A jogalkotó elsősorban olyan társulásokra gondolt, amelyek a pjt. jogi formájából nőttek ki. Egy újnak tekinthető társasági formációról van szó, ezért nem könnyű megítélni a gyakorlati életben történő elfogadottságát.

Úgy gondoljuk, hogy a bevezetőben feltett kérdéseinkre részben megadtuk válaszainkat. Vajon szükséges-e a társasági jogunk megújulása? Elegendő-e a jelenlegi társasági formakínálat? Megfontolandó-e valamelyik német társasági forma átültetése a magyar jogba vagy csak néhány célszerű jogtechnikai megoldást kellene ellesnünk nyugati szomszédainktól?

Az általános társasági jogi tanok megalkotása és továbbfejlesztése

A társasági jog egy összetett jogterület. Formagazdagsága és gyakorlati jelentősége gondoskodott arról, hogy folyamatosan tovább differenciálódhasson, és ezáltal egyre több specializált joganyag jöhessen létre. Ez Németországban és Magyarországon sem hatott pozitívan a társasági jog rendszerére, hiszen a különböző törvények összehangolatlan egymásmellettsége ezt az anyagot áttekinthetetlenné, nem ritkán tartalmában is pontatlanná tette. Egy olyan jogterülettel állunk szemben, amelynek problémáit néhol túl részletesen, máshol töredékesen szabályozták, és amelynek törvényi állapotát a mindennapi jogpolitikai szükségleteknek megfelelően reformálták meg, vagy változatlanul hagyták. *Karsten Schmidt* szerint a pozitív társasági jog olyan ideiglenes vonzatokat hordoz, amelyek az általános elvek segítségével legyőzhetőek lennének. A *BGB* általános része, melyről ilyen általános tanokat elvárhatnánk, több pontban nem felel meg ennek a követelménynek, így a társasági jogi tudományt fel kell hívni, hogy részint a hiányos és pontatlan normákból, csakúgy mint a társasági jog gyakorlatából és tanításaiból általános elveket fejlesszen ki.¹⁸⁰ Itt kerül előtérbe – a pozitív társasági jog magyarázatán túl – a jogirodalom felelőssége és esélye. A magyar jogalkotóknak és jogalkalmazóknak is magukévá kellene tenni ezt a kihívást.

A törvényeken, bírósági döntéseken keresztül létrejövő anyagból való általános elvek kialakítását kitűzött célként jelöljük meg. Jelen esetben nem arról van szó, hogy a jogi formákról való gondolkodást a különbségek pusztá elsimítésével kellene áthidalni, hanem olyan általános érvényű tanokat kell alkotni, amelyek az egyes jogi formák differenciált és pontos alkalmazását hordozza. Ez által kell a társasági jog stabilitását előmozdítani, és a társasági jogi eszközök szakszerű alkalmazását megkönnyíteni. Így ismét vissza lehet nyúlni a már elismert elvekhez, mint például közös célokról, vagyonközösségekről, jogi személyekről szóló tanítás, a hibás társaságok, a tagsági tájékoztatási és közreműködési jogok, és „*actio pro socio*” elvéhez stb. Ezeket az elveket kritikai élel tovább kell képezni, de nem szükséges újakat teremteni. Nagy szerepet kapnak ebben a jogalkotók, a jogalkalmazók és a jogirodalom. Vannak még fel nem derített területek. Némely összefüggésben új utakat kell keresni, amelynek folyamán a jogi normák gyakorlati és jogpolitikai ismérvek mellett a fejlődéstörténeti megfigyeléseknek is szerepet kell kapniuk.¹⁸¹

¹⁸⁰ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 54. p., 3. § III. 1. pont. K. Schmidt követendő példának hozza a német jogalkotásból az 1994-es átalakulási törvény elkészítését.

¹⁸¹ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 54-55. p., 3. § III. 2. pont.

A társasági jogi szakirodalom elméleti megközelítésének erősítése

A társasági jog elsősorban gyakorlati jog, de ezzel egyidejűleg egy magas színvonalon kimunkált dogmatikát igényel. Az értekezés feladatául tűzte, hogy bemutassa és elemezze a már kidolgozott német jogdogmatikai alapokat, amely mögött egy több mint száz éves gyakorlat és irodalom áll. A kutatások során azt kellett megállapítanunk, hogy ez a biztos alapokon nyugvó elmélet nem kellően kimunkált a magyar társasági jogból. A jogtudomány is inkább gyakorlatiasabb szempontú, ami megmutatkozik abban is, hogy művelői mindenekelőtt a jogalkotársra koncentrálnak.

Novotni Zoltán nagy jelentőséget tulajdonított a gyakorlat ismerete mellett a megalapozott dogmatikai háttérnek és a polgári jog általános jellemvonásainak társasági jogban való érvényesülésének.¹⁸²

Kevés olyan terület létezik, ahol a tudomány és az ítélkezési gyakorlat olyan nagy jogformáló erővel bír, mint a társasági jogban. Ezen a területen nem csak a törvényhozás, hanem a jogalkalmazás is az alapvető művekre és a felállított jogpolitikai koncepciókra van utalva. Egy elméleti munka színesítené a palettát, és egyben betöltené azt az űrt, amelyet egy átfogó, dogmatikai jellegű mű hiánya okoz. Ezt nem helyettesítik a gyakorlat számára nélkülözhetetlen kommentárok.

A német jogirodalomban elmélyülve találkozhatunk olyan művekkel, amelyek hozzájárulnak a „jogrend egységéhez”, a társasági jog dogmatikai és gyakorlati egybeforrottságához, ezen az alapokon jogtant, joggyakorlatot és jogpolitikát összhangba hozva. A törvényhozás, az ítélkezési gyakorlat ezért éppúgy tárgyát képezi ezeknek a műveknek, mint a társasági jog elmélete.

4. A JOGÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSBŐL LEVONT EGYÉB MEGÁLLAPÍTÁSOK

A jogösszehasonlítás a társasági jog esetében egészen különös, több mint egy gyakorlat a jogászképzésben, vagy egy választható tantárgy a német jogi oktatásban. Az Európai Unió jogának harmonizálása és a jogegységesítése, elsősorban jogösszehasonlítást igényel és a nemzetközi társasági jog kérdései is újra és újra a nemzeti szabályozások funkcionális összehasonlításához vezetnek. A fejlett piacgazdaságokban a társaságok a gazdasági aktivitás fő hordozói. A

¹⁸² MISKOLCZI BODNÁR P.: *A társasági jog kérdései egy életmű kapcsán (Novotni Zoltán)* (1991) 235. p. Lásd: NOVOTNI: *A társasági (társulási) jogviszonyok...*, Jogtudományi Közlöny 1983/6. 328-332. pp.

menedzsment az ügyfelek, a dolgozók, a hitelezők, az idegen tőkét szolgáltatók, és a társaság aktív szereplői szabályozást igénylő együttműködése alapvetően ugyanazokat a kérdéseket veti fel, amely a mindenkori jogi tradíció, gazdaságtörténeti fejlődés és az állam beavatkozási hajlandósága alapján, többé-kevésbé eltérően válaszolható meg. Éppen ezért mindenhol korlátozott felelősségű társasági formák léteznek, amelyek a hozzájuk kapcsolódó veszélyeket, kockázatokat különböző módon viselik.

A nemzeti társasági jogok roppant tapasztalati tőke birtokában vannak, amely a jogharmonizáció céljait, éppúgy, mint más továbbfejlődést sikeressé teheti. A továbbiakban a határon átvéhető gazdasági forgalom, és a tőkepiacok világméretű megnyitása más országok jogszabályainak értelmezésére kényszerít bennünket is.¹⁸³

A „társaság” fogalmának eltérő értelmezése

A „társaság” eltérő tartalmát fedezhetjük fel, ha összevetjük a német-osztrák és a magyar értelmezést.

A német társasági jogban a társaságokat gyakran szűkebb és tágabb értelemben vizsgálják. Tágabb értelemben véve társaságként jelölnek meg minden magánjogi cél-egyesülést (*Zweckvereinigungen*), szűkebb értelemben ezzel szemben csak azokat, amelyek a személyes kötődés alapján felállíthatóak és a tagok személyiségétől függenek. Ennél fogva szűkebb értelemben vett társaságokhoz a személyegyesítő társaságok tartoznak (polgári jogi társaság, kereseti társaság, betéti társaság és csendes társaság). Minden más, mindenekelőtt az egyesület, csak tágabb értelemben véve tekinthető társaság. Ez a megkülönböztetés annyiban nem indokolatlan, hogy a személyegyesítő társaságok jellegüket és szerkezetüket tekintve önálló csoportot képeznek a társasági jogban. A megkülönböztetés tartalmi szempontból viszont aggályos, ugyanis azt mondja, hogy alapjában véve a társasági jogba nemcsak a szó szoros értelmében vett társaságok tartoznak, hanem az egyesülések és velük együtt a tőkeegyesítő társaságok és a szövetkezetek is.¹⁸⁴

Ezzel szemben a magyar társasági jog a gazdasági (kereskedelmi) társaságok felől közelíti meg a „társaság” fogalmát, ezzel egy alapvető különbséget keletkeztetve a német joghoz viszonyítva.

¹⁸³ HUECK:– WINDBICHLER *Gesellschaftsrecht*²⁰ (2003) 12. p., 1. §, Rz. 17.

Hazánkban egyes vélemények szerint a személyegyesítő és vagyonegyesítő társaságok ilyen aspektusból való megkülönböztetése manapság már csak történetiségében ragadható meg. Ezek a nézetek is elismerik azonban, hogy ez a jellegű elhatárolás hozzásegít az egyes jogszabályok háttérének és indokának megértéséhez.¹⁸⁵ Mások a termelési tényezők megszervezésének szempontjából közelítik meg, és eszerint említik a személyegyesítő (vagy más néven tevékenységegyesítő) és a tőkeegyesítő társaság megkülönböztetést.¹⁸⁶

A dolgozat céljával tűzte a német – osztrák és a magyar nézőpontbeli különbségnek a részleges feloldását és közelítését. Bemutatjuk, hogy a XIX. századi magyar társasági jogi szakirodalom is a társaságok értelmezését a magánjogi társaságból kiindulva vezette le.

Az osztrák, a német és a magyar polgári jogi társaság fogalmának összevetése

Az osztrák társasági jogban a társaság jogügyleti alapú keletkezésének alapelve fennáll, tartós kötelmi jogviszonyt feltételez. Az osztrák jog jó ideig merevebben állt az egyszemélyes társaság problematikájához, azonban az elmúlt évtizedek enyhülést hoztak ebben a kérdésben. Az osztrák jogban a nyereségre törekvő célzat az Optk. 1175. §-ban megjelenik: „*A szerződéssel, amelyhez két vagy több személy hozzájárul, hogy vagy csak a munkájuk, vagy a dolgaik közös használatában állapodnak meg, a társaságból közös szerzeményt létesítenek.*”¹⁸⁷ A közös cél azonban nemcsak gazdasági jellegű, hanem eszmei is lehet.

A német polgári jogi társaság – mint a legszűkebb értelemben vett társaság – egy olyan jogi személyiséggel nem rendelkező társaság, amely a *BGB* kötelmi jogi részében került szabályozásra. A törvényi megfogalmazás szerint polgári jogi társaság jön létre, ha „*a tagok a társasági szerződéssel kölcsönösen arra kötelezik magukat, hogy valamely közösen kitűzött cél*

¹⁸⁴ Uo. 45. p., 3. § I. 1. pont.

¹⁸⁵ FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR P. – ÚJVÁRINÉ: *Magyar társasági jog* (2001) 25. p.

¹⁸⁶ KISFALUDI: *A társasági jog* (1996) 24. p.

¹⁸⁷ ABGB 1175. §: „*Durch einen Vertrag, vermöge dessen zwei oder mehrere Personen einwilligen, ihre Mühe allein, oder auch ihre Sachen zum gemeinschaftlichen Nutzen zu vereinigen, wird eine Gesellschaft zu einem gemeinschaftlichen Erwerbe errichtet.*“

Összehasonlíthatjuk egy XIX. század végén íródott magyar könyvben kifejtettekkel, ami az ausztriai magánjogot mutatja be. BOZÓKY: *Az ausztriai magánjog rendszere* (1891) 453-454. pp. IV. Társaság: „*Társaság alatt oly szerződést értünk, melynél erejénél fogva ketten vagy többen magokat kölcsönösen arra kötelezik, hogy bizonyos megengedett közös cél elérése végett vagy egyedül tevékenységöket, vagy egyúttal dolgaikat is egyesítik (polg. tkv. 1175. §). A szerződők összessége a társaság, az egyesek pedig annak tagjai (socii). A közös cél többnyire közös vagyonszerzés szokott lenni, miért is a társaságot közkereseti társaságnak (societas quaestuarialis) mondjuk. (...)*” Uo. 460. p.: „*Végül kimondja a polg. tkv., hogy a fentebbi szabályok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók, amennyiben ezekre nézve külön rendszabályok nem léteznek. (polg. tkv. 1216. §)*” Felhívja a figyelmet a két jogszabály összevetésére: „*Vö.: 1875: 37. t.-cz. 1. és 549. §§-ait.*”

elérését a szerződésben meghatározott módon elősegítik, különösképpen pedig az abban megállapított hozzájárulást teljesítik". A tagok közössége egy meghatározott időtartamra (tartós), de egy cél (alkalmi) megvalósítására is létrejöhet. A polgári jogi társaság alapítói lehetnek természetes és jogi személyek is.

Az I. és II. Részben (Németország) a társaság fogalmának meghatározása során már megállapítottuk, hogy a német társaságok jogalapjának a felek szabad elhatározásából megkötött magánjogi jogügylete tekinthető. Itt egy egybehangzó akaratnyilatkozatról van szó, a közös cél érdekében történő kötelezettségvállalás egy szerződést eredményez a felek között. Mindez pedig az alapítás kötelmi jogi jellegét bizonyítja és ezért lehet alkalmazni az alapításkor alapvetően a *BGB* kötelmi jogi (szerződésekről szóló) rendelkezéseit. A társaságok megalapítása azonban nem pusztán kötelmi jogi jelleggel bír. A közös célkitűzés megvalósítása ugyanis egy általuk kiválasztott társasági jogi szervezeti formában történik, amelynek folytán a felek között nemcsak kötelmi jogi, hanem tagsági jogviszony is keletkezik. Az ily módon létrejövő kettős jogviszony jelzi a társasági szerződés jogi természetére vonatkozó kettős jellegét.

A polgári jogi társaság (*BGB-G*) definíciója három jellemzőre épül: a magánjogi jogügyleti alapra, ami a társasági szerződést jelenti, a közös célkitűzésre, valamint a több személy összefogására ezen együttes cél elérésének támogatására.

Miért is tekinthető a polgári jogi társaság a többi személyegyesítő társaság alaptípusának? Vajon mi indokolhatja e társasági alaptípusnak a *BGB*-ben történő elhelyezését?

A fentebb felsorolt pjt. három jellegzetes ismérve általában véve valamennyi személyegyesítő társaságra jellemző. Ezért a *BGB*-ben található társasági szabályok diszpozitív jellegűek, tehát adott esetben a tagok a társasági szerződésben eltérően is rendelkezhetnek. A *BGB* rendelkezéseit ily módon szükség szerint a felek szerződéses megállapodásai kiegészíthetik, konkretizálhatják. Amíg a pjt. lényege „*a több személy által történő bármely cél megvalósításában*” rejlik, addig a többi személyegyesítő társaságnál ezt a célt törvény határozza meg: a kkt. és a bt. esetében ez nem más, mint a közös cég alatti kereskedelmi tevékenység folytatása. Ezért a *BGB* pjt.-re vonatkozó rendelkezéseit – mint általános szabályokat, és háttérnormákat – kell alkalmazni a többi személyegyesítő társasági formára, kiegészítendő ezen formák speciális szabályait. Ennélfogva nevezhető a polgári jogi társaság a személyegyesítő társaságok alaptípusának.

A polgári jogi társaság alkalmazási köre

A polgári jogi társaság „univerzális társaság” és a jogi konstrukciók sokaságát mutatja. Mind belső, mind külső joga alakítható, ami többek között abban nyilvánul meg, hogy megfelelő feltételek megléte esetén újabban lehetséges a polgári jogi társaság felelősségének korlátozása.

A polgári jogi társaság előnye az „elasztikus”, a követendő célhoz könnyen formálható társasági forma, amely nem követel meg sem cégnyilvántartásba való bejegyzést (hiszen nem cég) és egyéb regisztrációs kötelezettség sem terheli tagjait. Ennél fogva az alapításával kapcsolatos költségek is minimálisak. A célját tekintve is tág térben mozog. A jogintézmény magyarországi alkalmazási köre nem olyan jól kimutatható, mint Ausztriában vagy Németországban. Az osztrák polgári jogi társaság a modern gazdasági életben is megállja a helyét.

Manapság az alkalmi társaságok (*Gelegenheitsgesellschaften*) bírnak nagy jelentőséggel. Különösen az utóbbi időre tehető erősödő tendenciával. Az alkalmi társaságok esetében a polgári jogi társaság alkalmazási területe igen széles. Hiányzik a meghatározott időtartamra rendelt működtetés, az uralkodó vélemény szerint ez nem kereskedelmi tevékenység, ezért az kkt. és a bt. nem releváns ebben az esetben.

Ilyen alkalmi társaságok esetében olyan személyegyesülésekről van szó, melyek nem egy meghatározott üzletág, hanem egy meghatározott ügylet végzésére irányulnak. Működési idejük főszabály szerint a közös ügylet elvégzéséhez igazodik. Ez azonban nem zár ki akár egy több éves működést sem. Ide tartoznak például: a munkaközösségek, a konzorciumok, a szavazati jogot meghatározó szerződések, a kartell-szerződések és az egyes célokra létrehozott társaságok.

A polgári jogi társaság 1811 óta az Osztrák Polgári Törvénykönyv 1175-1216. §§-aiban csaknem változatlan formában van jelen. Az Optk. csak nagyon szűken szabályozza, de a gyakorlatban jól bevált és széles körben alkalmazott társasági forma. Az osztrák pjt.-k lajstrombavétel nélkül „bejegyzetté” válnak, de a váltakozó fennállás miatt pontos számuk nem adható meg.

Magyarországon negatív szabályozás keretéből szűrhetjük le a pjt. megengedett tevékenységi lehetőségeit. A társaság bármilyen gazdasági vagy egyéb célra alapítható, azonban

ebben az esetben kereskedelmi vagy üzletszerű tevékenységet érintő korlátozások érvényesülnek.¹⁸⁸

Magyarországon a pjt. gyakorlati jelentősége csekély, a bírósági határozatok között is kis számban találkozhatunk a polgári jogi társasággal foglalkozó jogesetekkel.¹⁸⁹ A német és az osztrák példák szerteágazó gyakorlati felhasználásról tanúskodnak.

A polgári jogi társaság alap- jogintézményi jellegének érvényesülése

Ha a polgári jogi társaság és a gazdasági társaságokról szóló törvény viszonyát vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a Gt. hatálya nem terjed ki a pjt.-re.¹⁹⁰ A Gt. ugyan utal a Ptk. (és a pjt.)

¹⁸⁸ SZABÓ: *Polgári jogi társaság* (2004) 190. p.

¹⁸⁹ Ezek közül néhány: BH1982. 472. II. Polgári jogi társaság nem jegyezhető be a cégjegyzékbe gazdasági munkaközösségként az illetékes hatóság jóváhagyása nélkül [28/1981. (IX. 9.) MT sz. r. 4. § (1) bek.]. III. A gazdasági munkaközösség a polgári jogi társaság egyik formája, amely szerződéssel jön létre. Nincs helye cégbejegyzésnek, ha magából a szerződésből megállapítható, hogy a szerződés érvénytelen [Ptk. 573. § (1) bek., 568. § (4) bek., 574. § (4) bek., 28/1981. (IX. 9.) MT sz. r. 2. § (2) bek., Ptk. 200. § (2) bek.]. A gazdasági munkaközösség a polgári jogi társaság egyik formája. Ezért erre nézve alkalmazni kell - ha eltérő rendelkezés nincs - a Ptk.-nak a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályait. A polgári jogi társaság szerződéssel jön létre [Ptk. 573. § (1) bek.]. Ezzel kapcsolatban irányadók a szerződések általános szabályai. A Polgári Törvénykönyv szabályai, illetve a gazdasági munkaközösségre vonatkozó rendelkezések a polgári jogi társaság cégbejegyzését teszik lehetővé [Ptk. 574. § (4) bekezdése folytán alkalmazandó 568. § (4) bekezdése, R. 5. § (2) bek.]. A gazdasági munkaközösség létrehozására, szervezetére, gazdálkodására, valamint a tagok felelősségére és a munkaközösség megszűnésére a rendeletben foglalt eltérésekkel a polgári jogi társaság szabályait kell megfelelően alkalmazni [R. 2. §-ának (2) bekezdése]. BH1986. 187. I. A jogszabályok megkerülését jelenti a vállalati gazdasági munkaközösséget létrehozó társasági szerződésben foglalt az a kikötés, amely lehetőséget ad arra, hogy a tagok kisebbségének vagy valamely tagjának jogait - akaratok ellenére - a többség a képviselőre ruhazza át. [Ptk. 573. §, 28/1981. (IX. 9.) Mt. sz. r. 10. § (1) bek.].

BH1988. 283. A szervezési és ügyvitelgépítési feladatok ellátására alakult gazdasági társaságot is terheli a cégbejegyztetési kötelezettség, mert az ilyen tevékenység is vagyoni következményekkel járó gazdálkodási tevékenységnek minősül [Ptk. 568. § (1), (2) és (4) bek.].

BH1999. 20. Az építőközösségi jogviszonyra is irányadók a Ptk.-nak a szerződésekkel kapcsolatos általános rendelkezései [Ptk. 240. § (1) bek., 578/B-578/F. §-ok].

BH1990. 482. Gazdasági társaság megszűnése esetén semmis a társaság tagjai között létrejött az a megállapodás, amelyben valamelyik tag a társaság veszteségéből a többi tagra eső részarányt átvállalja [Ptk. 570. § (4) bek.].

BH1992. 24. I. Gazdasági munkaközösség tartozásátvállalásával kapcsolatos jogvita elbírálásának szempontjai [Ptk. 332. § (1)-(2) bek.]. II. A tagok felelőssége a társasági tevékenységéből eredő tartozásokért harmadik személlyel szemben [Ptk. 574. §].

BH1993. 247. A polgári jogi társasági és a megbízási szerződéstípusnak elemeit tartalmazó, vagyonvédelemre vonatkozó atipikus szerződéstől való elállás jogosulatlan volta [Ptk. 474. § (1) bek., 478. § (2) bek., 483. § (4) bek., 568. § (1) bek., 575. § (2) bek., 577. § d) pont].

BH1995. 217. II. Gazdasági célját tekintve összefüggő bizományi és kölcsönszerződés nem hoz létre a szerződő felek között polgári jogi társaságot (Ptk. 568. §).

BH1999. 16. Semmis társasági szerződésnek minősül a "csendestársi" jogviszony létesítésére irányuló megállapodás [Ptk. 568. § (2)-(3) bek., 1930. évi V. tv. 115. §]. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a peres felek szándéka csendestársi jogviszony létesítésére irányult, mert a megállapodásuk tartalmilag mindenben megfelel a korlátozott felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930. évi V. törvénycikk 115. §-ának. Hatályos jogunk azonban a csendestársaságot nem ismeri, így a peres felek megállapodása - amely polgári jogi társaságra vonatkozó szerződésnek minősül - a Ptk. 568. §-ának (2) és (3) bekezdései alapján semmis. (Legf. Bír. Pfv. VI. 23.251/1996. sz.) Lásd még: 1977. 23.; 1978. 118.; 1983. 54.

¹⁹⁰ Lásd Gt. 3. §-át.

szubszidiárius alkalmazására, de nem ad olyan szintű jogállást a pjt.-nek, mint Németországban vagy Ausztriában, így a pjt. alap-jogintézményi jellege nem érvényesül olyan mértékben.

A német és az osztrák jogban a *HGB* utal a *BGB*-ben megtalálható polgári jogi társaság (*BGB-G*) szabályaira.

A polgári jogi társaságra (*BGB-Gesellschaft*) vonatkozó részletes szabályokat a *BGB* kötelmi jogi részében (705-740. §§) találhatjuk meg. A polgári jogi társaság különleges helyet foglal el a társasági jog rendszerében, mivel minden személyek által alkotott társaság alaptípusát adja. Így a polgári jogi társaság a személyegyesítő társaságoknak is alapformája.

Ebből eredően a *BGB* 705 §-nak előírásai a kkt., a bt., és a partneri társaság esetén is alkalmazhatók, amennyiben a Kereskedelmi Törvény ezekre a társasági formákra nem tartalmaz speciális szabályokat.

A polgári jogi társaság az *osztrák* társaságoknak is alapformája. A Kereskedelmi Törvénykönyv (*HGB*) szabályai az *osztrák* polgári jogi társaság szabályainak kiegészítő alkalmazását azonban kifejezetten elutasítják, éppen ezért az Optk. polgári jogi társaság vonatkozó szabályainak hézagpótló szerepe is erősen korlátozott.

A polgári jogi társaság a fejlett kereskedelmi társaságoknak is alapját képezik¹⁹¹, azonban a *EVHGB*¹⁹² kifejezetten kizárja az Optk. 1175. §-ától kezdődő szakaszok alkalmazását a személyegyesítő kereskedelmi társaságra, és a részletesen szabályozott tőketársaságoknak egyébként sincs szükségük a polgári jogi társaságra való visszautalásra. A személyegyesítő társaságoknál a szubszidiárius viszony nem az (*osztrák*) Optk. társasági jogi részével, hanem a (német) *BGB*-vel áll fenn.¹⁹³

Az Optk.-t követően hatálybalépett kereskedelmi- és társasági jogi külön törvények – Kereskedelmi Törvénykönyv (*HGB*), a korlátolt felelősségű társaságokról szóló törvény (*GmbHG*), a „résztörvény” (*AktG*), a „nyereségre törekvő/kereső” társaságokról szóló törvény (*Erwerbsgesellschaftengesetz = EGG*) – miatt az Optk. 1175. §-ától kezdődő – a polgári jogi társaságra vonatkozó – ezen szakaszainak felhasználási lehetőségei szűkültek és ezzel egyidejűleg a fentebb említett külön törvények joghézagait is kitöltik.

¹⁹¹ FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht...* (1991) 301. p.

¹⁹² *EVHGB – Erste bis Vierte Verordnung zur Einführung handelsrechtlicher Vorschriften in Österreich* [(1. *EVHGB* vom 11.4.1938 DRGBI 1938 I, 2. *EVHGB* vom 2.8.1938 DRGBI 1938 I 988), 3. *EVHGB* vom 14.10.1938 DRGBI 1938 1428 und 4. *EVHGB* 24.12.1938 dRGBI I 1999, berichtet durch dRGBI 1939 I, 23 idgF].

¹⁹³ *Handelsgesetzbuch vom 10.5.1897 dRGBI 219*. Ausztriában való bevezetése: dRGBI 1938 I. 1999. Lásd még az *osztrák* szakirodalomból: *Die österreichischen Gesellschaftsformen, Gesetzestexte...* (1982) 11. p.; WIFI (2004) 77. p.

A közkereseti, a betéti és a csendes társaság a *HGB*-ben kerül szabályozásra. A csendes társaságra a szubszidiaritás – akárcsak a *bt.*-nél és a *kkt.*-nél – nem az Osztrák Polgári Törvénykönyv (*Optk.*) társasági jogi részével, hanem a Német Polgári Törvénykönyvvel (*BGB*) áll fenn, ezért – ezen a területen – lényegileg jogegység áll fenn Ausztria és Németország között.

5. A JOGHARMONIZÁCIÓS ELVÁRÁSOK HATÁSA

A társasági jogharmonizáció célkitűzései

A modern gazdasági élet egyik domináns jelensége a termelési folyamatok nemzetközivé válása, aminek keretei között a piaci verseny követelményeinek megfelelően a társaságok országhatárokon átlépő tevékenysége, nemcsak hogy megengedett, hanem a Közösség alapvető céljait igyekszik megvalósítani. Az európai integráción belül egy olyan egységes piac, belső határok nélküli térség megvalósítása a cél, amely biztosítja a jogi személyek minden korlátozástól mentes mozgását.¹⁹⁴

A gazdasági társaságok harmonizációja során egyes fontosabb alapítási – szervezeti – működési jellemzőkre helyezik a hangsúlyt. Az integrációs célkitűzés abban áll, hogy a tagállamok jogának közelítésével lényegesen egyszerűbbé tehető a más tagországbeli cégalapítás vagy részesedésszerzés, mivel hasonló szabályokra lehet támaszkodni, egyes működési költségek kiegyenlítődnék, a hitelezővédelem is hasonló megoldásokon alapul, a tagok egymás közötti viszonya, illetve a társasághoz fűződő kapcsolataik a lényegi pontokon hasonlóak és így a befektetők is jobban érezhetik az egységes piac előnyeit.¹⁹⁵

A közösségi beavatkozás, az egyéb társasági formák kizárásával, szinte csak a tőkeegyesítő társaságokra koncentrál, ezért is nehéz az eltérő jogrendszerek között mindenki által elfogadható megoldásokat találni.¹⁹⁶ A személyegyesítő társaságok működésére nincs meghatá-

¹⁹⁴ A társasági jog jogharmonizációs vonatkozásairól lásd még például: SÁNDOR I.: *Az európai társasági jog követelményei ...*, *Gazdaság és Jog* 1997/2. 3-9. pp., SÁNDOR I.: *Eltérések és hasonlóságok a társasági jog területén*, *Gazdaság és Jog* 2000/9-10. 11-15. pp., SÁRKÖZY: *A gazdaság joga, mint az Európai Unióhoz...*, *Gazdaság és Jog* 1998/7-8. 9-16. pp., KISFALUDI: *Jogharmonizációs kérdések a magyar társasági jogban* (2001) 1-5. pp., KISFALUDI A.: *Jogharmonizáció a kereskedelmi társaságok jogában*, in: *Európai közösségi jogi elemek...* VÉKÁS (szerk.) (2001) 99-248. pp., PAJOR-BYTOMSKI: *Jogharmonizáció a kereskedelmi jog néhány témakörében*, in: *Európai közösségi jogi elemek...* VÉKÁS (szerk.) (2001) 249-299. pp.

¹⁹⁵ BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 78. p.

¹⁹⁶ BENACCHIO: *Az európai közösség magánjoga...* (2003) 152. p.

rozó befolyással, ezek ugyanis a nemzeti jog szerves alkotórészei.¹⁹⁷ Jelentősége inkább a tőkeegyesítő társaságok bizonyos területein nyilvánul meg és irányelvekben jut érvényre, amelyekben a nemzeti jogalkotásnak adják meg a követendő utat. Az irányelv a tagállamok jogközelítésének eszköze.¹⁹⁸ A jogharmonizációt követő jogalkalmazásban számos felhasználható gyakorlati tapasztalat keletkezett. Ne elégedjünk meg a kötelezően alkalmazandó normák megismerésével! A személyegyesítő társaságok szabályaira vonatkozó szabályok éppolyan fontosak lehetnek, mint az uniós normák.

Európai társasági jogok – európai társasági jog

Európai társasági jogok vagy európai társasági jog? – tesszük fel a kérdést. Az Európai Unió tagállamainak nemzeti társasági jogának alakulása és az Európai Unió jogharmonizáló „jogegységesítő” törekvései nem minden esetben mutatnak egy irányba. Jelen vizsgálódásunk tárgyához nem kapcsolódnak szorosan az Európai Unió szabályozási kérdései. Az Európai Uniónak nincs „nemzetek feletti” társasági joga, amely felölelné a társasági jogra vonatkozó összes normát.

Fazekas Judit megjegyzi, hogy a magyar szakirodalomban gyakran félreértésre ad okot a közösségi magánjoggal kapcsolatos helytelen szóhasználat;¹⁹⁹ majd kifejti, hogy „*a magánjog nem a kereskedelmi jog kategóriapárja, hanem annak genus proximuma, hiszen a kereskedelmi jog a polgári joggal együtt a magánjog fogalma alá tartozik*”.

Ha az „európai” joggal való harmonizációról beszélünk, abban is egységes állásponton kell lennünk, hogy mit értünk az „európai” fogalom alatt. Az elmélyültebb vizsgálódás igénye nélkül (ugyanis dolgozatunk ennek a kérdéskörnek a kifejtésére nem vállalkozott) meg kell alapítunk azt a közös nevezőt, aminek viszonylatában értelmezzük a hozzárendelt ismereteket. *Pajor-Bytomski* világosan kifejti, hogy a német jogtudomány többségi álláspontja mit ért az „európai” fogalom alatt. Így ebbe tartozik az Európai Unió tagállamainak többségében megkö-

¹⁹⁷ Teleki is kifejti Prof. L. Timmermannal folytatott konzultációjára hivatkozva, hogy a holland kormány nem támogatja új közösségi szabályozás kialakítását a társasági jog tekintetében. „A magánjogi társaságok közösségi szintű szabályozásának kevés esélyét látja a holland kormányzás azért, mert a harmonizáció gyakorlatilag megtörténik a tagállamok által ismert egyes társasági formák kölcsönös elismerése útján. Ebben nagy szerepe van az Európai Bíróságnak, amely olyan széles értelmezését adja a letelepedés szabadságának, hogy a tagállamok számára lehetlenné válik azon társaságok leismerésének megtagadása, amelyek valamely másik tagállam joga szerint valamely tagállam területén, miközben tevékenységüket csak az elismeréstől vonakodó állam területén fejtik ki.” [TELEKI: *A holland társasági jog helye...* (2001) 5. p.]

¹⁹⁸ *Társasági jog, cégjog* (szerk.: Teleki Zsuzsa) (2003) 5. p.

zelltőleg egységesen érvényesülő jog, tehát nemcsak a Brüsszelben alkotott *közösségi magánjog* (*Gemeinschaftsprivatrecht*), hanem az ún. *egyezményes magánjog* (*Konventionsrecht*) is, ami alatt a jogegységesítő céllal létrejött egyezményeket értjük.²⁰⁰ A közösségi magánjog csak egy szűkebb értelmezésben fedi le az „európai” jog fogalmát. Ezt a gondolatot továbbfűzve a közösségi kereskedelmi jog létét is megkérdőjelezi *Pajor-Bytomski*, sőt ki is mondja, hogy a kereskedelmi jog, „*mint jogterület nem is létezik*”.²⁰¹ Amíg az *egységes Polgári Törvénykönyvről* nap, mint nap hallunk,²⁰² egy *Európai Kereskedelmi Törvénykönyvről* alig. Természetesen ennek is vannak lelkes hívei (például *Grundmann*), de Németországban a közösségi kereskedelmi jog visszhangja nem erőteljes, aminek az oka abban keresendő, hogy a *Handelsgesetzbuch*-ot kevés ponton érintették a kereskedelmi jogot célzó közösségi harmonizációs intézkedések.²⁰³

A közösségi jog hatása a magánjogra

A tagállamok nemzeti joga és az Európai Közösség joga között intenzív kapcsolat áll fenn. A közösségi jog a nemzeti jogrendszerek közelítésében látja a megoldást és nem a tagállamok jogegységesítésének kikényszerítésében.²⁰⁴ A felerősödő jogegységesítési akarat sem tudta még „két vállra fektetni” azt a tényt, hogy a magánjogi törvényhozás nemzeti jog hatókörébe tartozik. A magánjogot is elérte az európai közösségi jog hatása. „*A hódítóval mégis számolni kell*” – írja *Vékás*, és elének vetíti az új tendenciát, amely szerint a „*nemzeti magánjogok testébe az európai jog elemeket épít be.*”

¹⁹⁹ Arra a tényre figyelmeztet bennünket Fazekas Judit, Benacchio művének ajánlásában, hogy „*Magánjoga nem az »Európai Unió«-nak és nem is az »Európai Közösség«-nek van, hanem az Európai Közösségnek, amely az Európai Gazdasági Közösség jogutódja*”. [BENACCHIO: *Az európai közösség magánjoga* (2003) 11. p.]

²⁰⁰ Ehhez a csoporthoz tartozik például a Bécsi Vételi Egyezmény, a váltójog és a csekjog egyesítését célzó genfi egyezmények vagy a Római Egyezmény. Pajor-Bytomsky [PAJOR-BYTOMSKI: *Jogharmonizáció a kereskedelmi jog néhány témakörében*, in: *Európai közösségi jogi elemek... VÉKÁS (szerk.)* (2001) 249. p.] utal: MÁDL – VÉKÁS: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*³ (2001) 549-552. pp.

²⁰¹ PAJOR-BYTOMSKI: *Jogharmonizáció a kereskedelmi jog néhány témakörében*, in: *Európai közösségi jogi elemek... VÉKÁS (szerk.)* (2001) 249. p. Vö. HOPT: *Europäisches Gesellschaftsrecht – Krise und neue Anläufe*, ZIP (1998) 96-103. pp. Megjegyezzük, hogy az EU-nak nincs saját külkereskedelmi politikája, így a joganyagi „lét” elkerülhetetlen.

²⁰² A szerződési jog egységesítésére irányuló törekvésének előfutára az 1982 óta (uniós támogatással is) működő „Lando-Bizottság”. A 90-es évek elején már az Európai Parlament is felszólította a Bizottságot az egységes *Európai Magánjogi Törvénykönyv* kidolgozásának előkészítő munkálataira [OJ 1989 C158/400 (26 May 1989) és OJ 1994 C205/518 (6 May 1994)]. [VÉKÁS: *Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog*, in: *Európai közösségi jogi elemek... VÉKÁS (szerk.)* (2001) 27-30. pp.]

²⁰³ Lásd: PAJOR-BYTOMSKI: *Jogharmonizáció a kereskedelmi jog néhány témakörében*, in: *Európai közösségi jogi elemek... VÉKÁS (szerk.)* (2001) 250. p. Ezek az intézkedések többnyire a *HGB*-n kívüli területeket érintette főként, ilyen például az európai vállalati és tőkepiaci joghoz tartozó fogalmak. Vö.: VÉKÁS: *Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései* (2001) 48. p.

Az európai integráció és jogközelítés keretében egyre nagyobb az együttműködési akarat a jogtudomány berkein belül, amitől valószínűleg nem várhatjuk rövid időn belül a magánjogi kódexek egyesítését sem. Ezen felül egy teljes recepció szuverenitási problémákat is felvetne, melyről részletesen nyilatkozott a magyar Alkotmánybíróság is.²⁰⁵

A jogharmonizáció során nem lehetséges, és nem is cél egy egységes társasági jog kialakítása a Közösségen belül (ez még nemzeti szinten sem valósult meg!). Az irányelvekben megfogalmazódó követelmények elsősorban a társaságokkal kapcsolatban az információ nyilvánosságát és hitelességét próbálják előmozdítani, a megfelelő tájékozódás elérése érdekében.²⁰⁶ A magyar társasági jog igyekszik lépést tartani az EU diktálta követelményekkel. A magyar joganyagba már beépültek a fenti szabályok,²⁰⁷ emellett folyik az uniós elvárásoknak megfelelő időszakos felülvizsgálati munka, tehát a jogharmonizáció folyamatosan feladat elé állítja a magyar jogalkotót is.²⁰⁸ A jelenleg folyó új gazdasági törvény megalkotásának is alapcélja a magyar társasági jog versenyképességének biztosítása az Európai Unióban.²⁰⁹

A társasági jogharmonizáció problémái

A társasági jog „európaivá tétele” nem járul hozzá a tartalmi egységhez, mert a szupranacionális harmonizálás nem az egész, hanem az egyes problémák vonatkozásában kap jelentőséget. A társasági jog nemcsak normatív szempontból bizonyult széttagoltnak, hanem a törvényi jog az egyes jogi formáknál is teljesen eltérő fejlődési stádiumban található. Nemcsak a külsőségek hiányoznak egy zárt társasági jogi kodifikációhoz, hanem az összehasonlító szem-

²⁰⁴ STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997) 74. p.

²⁰⁵ Vö.: 30/1998. (VI. 25.) AB határozattal.

²⁰⁶ *Társasági jog, cégjog* (2003) 5. p.

²⁰⁷ Az Európai Unió két társasági jogot érintő rendeletének befogadására a magyar jog felkészült. A közösségi jog általános rendjéből következően a befogadás nem a Gt.-ben, hanem a Ctv.-ben történik – az egyesülés tekintetében ez már végbement a 2003. évi XXXIX. törvénnyel, az Európai részvénytársaság 2157/2001. sz. (2001. okt. 8.) EK. rendelettel. Az európai részvénytársaság tekintetében (mivel az csak 2004 októberétől alkalmazható) az Országgyűlés várhatóan 2005. év tavaszán fogadja el a törvényjavaslatot.

„Az Európai Unió társasági jogi irányelveiben foglaltak többségét [főleg a kiemelten jelentős nyilvánossági (1-es) és tőke (2-es) irányelvet] már az 1997. évi Gt. és Ctv. adaptálta, a csatlakozáshoz előírt jogharmonizációs kötelezettségek a 2003. évi XLIX. törvény elfogadásával pedig maradéktalanul teljesültek. Az időközi jogfejlődés eredményét (így az 1. sz. társasági jogi irányelv 2003 nyarán történt módosítását) tükrözi az elektronikus cégeljárásról szóló 2003. évi LXXXI. törvény, a privatizációs törvény (1995. évi XXXIX. törvény) módosításával rövidesen alkalmazkodunk az ún. aranyrészvénnyel kapcsolatban az Európai Bíróság által kialakított állásponthoz is.” (*Az új Gt. Konceptiója*, II/3. pont.)

²⁰⁸ A hazai és nemzetközi fejlődés hatása hazánkban is érezhető. Európában és az USA-ban a részvényjog jelentős változások előtt áll, változások várhatók az EU- s irányelvekben is (folyamatban van a 2. számú társasági jogi irányelv módosítása, valamint az új 10. és 14-es irányelvek előkészítése).

²⁰⁹ *Az új Gt. Konceptiója*, I/2. pont.

lélődés is újra meg újra súrlódásokhoz vezet. Történeti, összehasonlító szemléletével a német jogterületen született munkák is hozzájárulnak a nagy jelentőségű társasági jogi általános tanok kidolgozásához.²¹⁰

Az értekezésben tanulmányozott német és osztrák modell megismerése és a hasznosítható elemek felhasználása szintén hozzájárulhat az egységesebb jogi képhez Európában. Az alulról való építkezést fontosnak tartjuk, azaz a tagállamok szemszögéből való megközelítés egy biztos alapot teremthetne jogszabályaink közelítéséhez. Mindenképpen idealisztikus elképzelés a teljes jogazonosság elérése, ami nem is célja az Európai Uniónak. A cél a közös nyelv megtalálása a bábeli zűrzavar elkerülése érdekében.²¹¹

Ahogy azt *Benacchio* kifejti, az új közösségi társasági jog van kialakulóban, amelyek megerősödése egyrészt az egyező tartalmú szabályokkal, másrészt a nemzetek feletti, új jogintézményekkel valósítható meg. A társasági jog harmonizációja – a nagy erőfeszítések ellenére – „rendkívül töredezett módon valósult meg”, amelynek oka a pontos és részletes általános beavatkozási terv hiányára és a tagállamok ellenállására vezethető vissza. A gyakran kompromisszumos megoldások nem segítették elő a közösségi jogalkotók ún. minimális jogharmonizációjára irányuló célkitűzését. Ennek a lényege egy olyan szabályegyüttes elfogadása, amely alkalmas a különböző tagállamok hasonló (de nem egységes modelljének) kialakítására.²¹²

A közösségi társasági formák megjelenése

Az európai jogharmonizáció szükségszerű folyamatában a tagállamoknak meg kell felelni az Európai Unió kihívásainak. Elindult emellett egy olyan folyamat is, amely túllép ezen a szinten, és a jogegységesítést az önálló európai társasági formák kialakításában jelenik meg. Ezeknek a sajátos társasági formáknak a létrehozásáról, közvetlenül alkalmazandó közösségi rendeletek szólnak.²¹³ Ennek első lépése az európai gazdasági érdekegyesülés volt és mára az európai részvénytársaságok és az európai szövetkezet létrehozására vonatkozó javaslat is megvalósult.

²¹⁰ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 57. p., 3. § IV. 2/b. pont.

²¹¹ Sokszor szószerint találkozhatunk ilyen zűrzavarral, ami a *fordítások* helyetti *ferdítések*ből származnak, amelyek néhol egyszerű *félrefordítás*, máshol a hasonló elnevezésű, de más jogintézmény elnevezéséből adódik.

²¹² BENACCHIO: *Az európai közösség magánjoga...* (2003) 152-153. pp.

²¹³ *Társasági jog, cégjog* (szerk.: Teleki Zsuzsa) (2003) 6. p.

²¹⁴ Tervek készülnek az egységes európai kft.-re, az európai kölcsönös biztosító egyletre és az európai egyesületre is.

A csatlakozás társasági jogot befolyásoló hatásának lényegét nem az Európai Unió felőli „felülről irányításban” látjuk, amely mesterséges minta-társasági formákat hoz létre (ennek egyébként a nemzeti társasági jogot alkotók többsége sem híve). A folyamat irányának megfordításában kellene megtalálni a megoldást, amely a tagállamok közötti gazdasági együttműködés irányából hatna.

Jól tudjuk, hogy a nemzetek társasági jogának egymáshoz közelítése a jövőben sem tartható fel, bár az ilyen jogegységesítésnek nem a lehetséges, hanem a szükséges mértékig kellene terjednie. A kialakuló igények kihívásainak kellene megfelelni és a gyakorlatban működő társasági formációknak kellene megadni a megfelelő jogi hátteret.

Az eddigi gyakorlat nem igazolta vissza az önálló európai társasági formák bevezetésének feltétlen szükségességét. Valószínűleg ehhez hosszabb idő szükséges. Ebben az időben azonban nem haszontalan Németország és Ausztria példáját megvizsgálni, nemcsak uniós szempontból! Milyen új társasági formákkal, milyen jogi megoldásokkal próbálták a társasági jogot „piacképesebbé” tenni? Az új formák (*Partnerschaft, Erwerbsgesellschaft*) bevezetése milyen lendületet adott egy-egy gazdasági törekvésnek? Hogyan befolyásolta az új forma a már meglévők gyakorlati jelentőségét? Mindenképpen előnyben vagyunk, hiszen a „teszt évei” már elmúltak. Nemzeti sajátosságaink figyelembevételével mi is hasznosíthatnánk a német és osztrák tapasztalatot.

²¹⁴ A Tanács 2001. október 8-i 2157/2001/EK rendelete az európai részvénytársaság statútumáról. Lásd: HORVÁTHY: *Megjegyzések a Societas Europaea...*, Jogtudományi Közlöny 2003/1. 33-45. pp. Lásd még: PRUGBERGER: *Az európai szövetkezetekről...*, Jogtudományi Közlöny 2003/11. 460-470. pp.

ÖSSZEGZÉS

Az értekezés bemutatja a német és az osztrák társasági jog rendszerét és a társasági típusok alapvető ismérveit, eközben nagy hangsúlyt fektet az elhatárolási kérdésekre, amelyek hozzájárulnak a rendszer megértéséhez. Egy olyan doktrína alapelveit sajátíthatjuk el, amely szemléletének elmélyült megismerése a társasági jog más aspektusból való megközelítését eredményezi. A disszertáció a német – osztrák társasági jogi elméletekre és jogi szabályozásra kiterjedően fogalmazza meg az alapkérdéseit, a bonyolult teoretikus alapokra épülő társasági jog német rendszeréről átfogó – áttekintő képet ad. A doktrínában megjelenő összefüggésekre hívja fel a figyelmet, amelyekben a polgári jogi társaságot nemcsak a társasági jog szerves részének, hanem alapvető intézményének is tartják.

Az első részt az általános tanok kialakításának és bemutatásának szenteltük.

A német társasági jog nem kodifikált. A vonatkozó törvényi jog az egyes jogi formákra orientál és ezeknél a különböző jogi formáknál eltérő stádiumokban áll. A tudomány feladata, hogy az egyes jogi formák jogát a gyakran hiányos szabályokból és a társasági jog általános tanaiból kimunkálja.

Az egyes német személyegyesítő társaságok képezik a második részt, mely a polgári jogi társasággal, a személyegyesítő társaságok alaptípusával kezdődik. A polgári jogi társaság (*GbR*), amely szakszerű bemutatásához különösen differenciált társasági jogi ismeretekre van szükség, a többi személyegyesítő társasági forma vizsgálata előtt ebben a részben kerül analizálásra. A két ország társasági jogának teljes keresztmetszetét a polgári jogi társaságra fókuszálva jelenítjük meg. Az egyes személyegyesítő társasági jogi formákat külön-külön, azonban egymásra épülve jelenítjük meg.

Az értekezés harmadik nagy egységében az *osztrák társasági jogot* az első két rész struktúrájára épülve mutatja be, kiemelve az osztrák és német jog hasonlóságait, különbségeit és speciális viszonyait.

A tanulmány a társasági formák bemutatása folytán megismerteti a német és az osztrák társasági jog jogrendszerbeli elhelyezkedését. A személyegyesítő formák általános jellemzésére és a jogrendszerben elfoglalt helyének bemutatására törekszik, figyelmet szentel azoknak a személyegyesítő társaságok speciális formáinak bemutatására is, amelyek a magyar jogban nem

fordulnak elő. A leíró bemutatáson túl az értekezés egy sajátos szemléletű megközelítést bontakoztat ki: felhívja a figyelmet arra, hogy a társasági jog nem redukálható a gazdasági társaságok jogára.

A vonatkozó német nyelvű szakirodalom feldolgozása alkotja az írás alapbázisát. Az ebből származó tapasztalat a – magyar jog számára hasznosítható – megállapítások és következtetések formájában jelenik meg. Az értekezés egészét az összehasonlító jogi kutatási módszer hatja át.

A negyedik részben a magyar társasági jog egyes problematikus kérdéseit vetjük fel. A napjainkban folyó újrakodifikálással kapcsolatban újabb aktuális kérdéseket teszünk fel. A magyar személyegyesítő társaságok részletes kifejtését mellőzzük, mert ez a disszertáció kereteit szükségtelenül kitágítaná.

Az értekezés előző három nagy részében (német és osztrák jog) tárgyaltak után a bemutatás módszertana megváltozott. A figyelem nem a tételes jog részleteire irányult, hanem azok hátterére. A tanulmány utolsó egységében a magyar polgári jogi társaság jogintézményének „pályafutását”, a „kodifikációs kísérlet – kodifikáció – rekodifikáció” tengelyén íveli át, az Mtj.-től az új Ptk. előkészületéig, azaz napjainkig. Rámutat azokra a politikai - gazdasági befolyásoló tényezőkre, amelyek előidéztek a polgári jogi társaság szabályozásának változásait.

Nem csupán azt tűztük ki célul, hogy összehasonlítsuk a német-osztrák-magyar polgári jogi társaság részletszabályait, mert a probléma gyökere nem a szabályozás különbségében keresendő, nem abból eredeztethető. Az osztrák és német minta bemutatása szükséges ahhoz, hogy megismerjük ezeket a társasági formákat, és ezen ismeretek elsajátítása után érthetjük meg a gyakorlatban betöltött szerepüket.

A disszertáció gyakorlati jelentősége és a kodifikáció miatti aktualitása megfelelő teret biztosít a feltárt anyag alkalmazására. A új Polgári Törvénykönyv és a gazdasági társaságokról szóló törvény kodifikációja kapcsán a kodifikációs bizottságok véleményének összevetése és a társasági jog jogharmonizációs célzattal megjelenő irányvonalának erősödésének értékelése mellett megfogalmazódtak a társasági joghoz kapcsolódó *de lege ferenda javaslatok*. Az újrakodifikálás idején kiemelten hasznosak lehetnek a német és az osztrák társasági jog feldolgozásából származó tapasztalatok.

Törekedtünk az osztrák és a német jog feltárásán keresztül a külföldi jogintézményre vonatkozó magyar nyelvű ismeretanyag bővítésére, és egy hiánypótló – az osztrák és a német

társasági jogot bemutató – monografikus jellegű munka elkészítésére. Eredményei kamatoztathatók az egyetemi képzésben, fakultatív tantárgyak oktatásában és a gyakorlatban tevékenykedőknek is hasznos segítséget nyújthat.

A társasági jog nemzetközi dimenziójának és a jogharmonizációs elvárások hatásának vizsgálata kiemelten fontos. Az Európai Unió tagállamainak nemzeti társasági jogának alakulása és az Európai Unió jogharmonizáló-, „jogegységesítő” törekvései nem minden esetben mutatnak egy irányba. Jelen vizsgálódásunk tárgyához nem kapcsolódnak szorosan az Európai Unió szabályozási kérdései. Az Európai Uniónak nincs „nemzetek feletti” társasági joga, amely felölelné a társasági jogra vonatkozó összes normát. A személyegyesítő társaságok működésére nincs meghatározó befolyással, ezek ugyanis a nemzeti jog szerves alkotórészei. Jelentősége inkább a tőkeegyesítő társaságok bizonyos területein nyilvánul meg és irányelvekben jut érvényre, amelyekben a nemzeti jogalkotásnak adják meg a követendő utat.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Dissertation stellt die Struktur des deutschen-österreichischen Gesellschaftsrechts, die grundlegenden Merkmale der Gesellschaftstypen dar, während die Abgrenzungsfragen stets betonend auch erscheinen, welche zum besseren Verstehen des Systems beitragen. Ausbreitend auf die deutschen - österreichischen Gesellschaftsrechtstheorien bzw. Regelungen verfasst die Dissertation ihre Grundfragen und bildet ein umfassendes Bild über das auf kompliziertem Grunde liegende System des deutschen Gesellschaftsrechts. Die Zusammenhänge in der Doktrin sind aufmerksam gemacht, in denen die Gesellschaft bürgerlichen Rechts für einen wesentlichen Teil des Gesellschaftsrechts sondern für Basisinstitut gehalten wird.

Ein Erster Teil ist der Herausbildung und Darstellung der Allgemeinen Lehren gewidmet. Das Gesellschaftsrecht ist zu allem erst praktisches Recht aber es setzt zugleich einen hohen Stand an ausgereifter Dogmatik voraus.

Das Gesellschaftsrecht entwickelt sich zwar dynamisch, wobei diese Entwicklung im Hinblick auf die einzelnen Rechtsformen ziemlich unterschiedlich ist. Die Regelungen sind allerdings – auch historisch bedingt – durch Zersplitterung und dadurch gekennzeichnet, dass ein klar konturiertes Gesamtkonzept nicht ausgeprägt ist.

Es gibt keine Kodifikation des Gesellschaftsrechts. Das einschlägige Gesetzesrecht ist an den einzelnen Rechtsformen orientiert und befindet sich bei diesen Rechtsformen auf einem sehr uneinheitlichen Stand. Aufgabe der Wissenschaft ist es, das Recht dieser einzelnen Rechtsformen aus den of mangelhaften Einzelregelungen und den allgemeinen Lehren des Gesellschaftsrechts herauszuarbeiten.

Die Personengesellschaften bilden den Zweiten Teil, der mit der Gesellschaft bürgerlichen Rechts als dem Urbild der Personengesellschaften beginnt. Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts, deren sachgerechte Behandlung besonders differenzierte gesellschaftsrechtliche Kenntnisse voraussetzt, wird im weiteren Zuge der Darstellung analysiert, bevor die Darstellung auf die anderen Personengesellschaftsformen eingeht.

Im Zweiten Teil werden die einzelnen Personengesellschaftsformen, je für sich, aber aufeinander aufbauend geschildert. Im diesen Teil werden die besonderen Lehren des Personengesellschaftsrechts dargestellt, und zwar folgend mit den am stärksten verfestigten

Personengesellschaften. Diese Rechtsformen bestimmen den Gegenstand unseres Zweiten Teils. Hinzukommen werden als Sondertypen.

Im Dritten Teil wird das österreichische Gesellschaftsrecht basierend auf die Struktur der ersten beiden Teile geschildert, betonend die Ähnlichkeiten, die Unterschiede und die speziellen Verhältnisse zwischen deutschen und österreichischen Rechten.

Die rechtsvergleichende Forschungsmethode ist der ganzen Dissertation vorherrschend. Die Bearbeitung der einschlägigen deutschsprachigen Fachliteratur bildet die Grundbasis der Dissertation. Die daraus folgenden Erfahrungen – die auf das ungarische Recht nützlich angewendet werden könnten – stellen sich als Feststellungen und Konsequenzen dar.

Im Vierten Teil werden einige problematische Fragen des ungarischen Gesellschaftsrechts geschildert und da werden unter Rückgriff auf die in ersten drei Teilen geschilderten Lösungen, Fragen und Antworten aufgezeigt, die die Rechtsordnung Aktuell bereithält. Es wird von den einzelnen Vorstellungen der ungarischen Personengesellschaften abgesehen, sonst würde die Rahmen der Dissertation zersperren.

Nach den in den ersten drei großen Teilen der Dissertation Behandelten haben sich die Darstellungsmethoden geändert. Berücksichtigt wurden nicht nur die Einzelheiten des Gesetzesrechtes sondern dessen Hintergrund auch.

Im letzten Teil der Dissertation wurde sich von „Lebenslauf“ der ungarischen Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Rechtsinstitut, auf der Bahn von „Kodifikationsversuch - Kodifikation – Rekodifikation verfasst, von Mtj. ganz bis zum Vorbereitung des Ptk. Vorgestellt sind die politischen – wirtschaftlichen Umständen, die die Änderungen der GesbR. - Regelung veranlasst haben.

Als Ziel wurde nicht nur das gesetzt, die österreichische – deutsche – ungarische Einzelregelungen der GesbR. zu vergleichen, da die Probleme nicht bei den Unterschieden der Regelungen zu finden ist, es kann nämlich davon abgeleitet werden. Die Vorstellung der deutschen, österreichischen Modelle sei für uns nötig, diese Gesellschaftsformen kennen zu lernen, um ihre Rolle in der Praxis diese Kenntnisse beherrschend besser zu verstehen.

Die vom deutschen-österreichischen Recht ausgeübte Wirkung auf die ungarische Gesetzgebung in den 19-20. Jahrhunderten wurde erst dargestellt.

In der Vorkriegszeit gab es in Ungarn bereits ein Handelsgesetz (Gesetz Nr. XXXVII von 1875) das über Österreich nach Ungarn gelangte, sich sehr stark an das alte „Allgemeine Deutsche Handelsgesetzbuch“ anlehnte.

Als folgende sind die wichtigsten Entwicklungsstationen des ungarischen Gesellschaftsrechts erwähnt, bezüglich den Änderungen der Regelungen der GbR.

Die wirtschaftlichen Verhältnisse der sozialistischen Gesellschaft sollten durch einen Rechtszweig, das bürgerliche Recht, geregelt werden. Damit wurde auch die Problematik des Wirtschaftsrechts gelöst und die Regelungen des staatlichen Eigentums und der staatlichen Unternehmen innerhalb des Privatrechts platziert. Im Endergebnis hatte das Ptk. (ung.BGB) eine einheitliche Kodifizierung des Privatrechts verwirklicht, wobei auch die traditionell als Handelsgeschäft geltenden Rechtsgeschäfte im Schuldrecht geregelt wurden.

Die Aktualität des Dissertationsthemas macht eine Anwendbarkeit in breitem Kreis möglich. Ihre Ergebnisse können in der Universitätsbildung vor allem beim Unterricht einiger Wahlfächer und postgraduierter Kurse verwendet werden. Die Arbeit kann in der Fortbildung praktizierenden Juristen Hilfe leisten.

Die mit der Regelungen des Gesellschaftsrecht und Anwendung des Unionsrecht in Ungarn verbundenen Feststellungen, die an der kritischen Bemerkungen und die zum Gesetzgeber adressierten *de lege ferenda* Vorschläge können in künftigen Kodifikationsvorgängen als Anregung dienen.

Die ungarische Fachliteratur des deutschen und österreichischen Gesellschaftsrecht studierend wird folgendes konstatiert: es gibt in Ungarn keine monografische Bearbeitung dieses Thema aufzufinden.

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

(*Abkürzungsverzeichnis*)

Az osztrák és német jogi- és gazdasági életben igen elterjedt a rövidítések, mozaik- és betűszavak használata. Az alábbi jegyzék feloldja a dolgozatban előforduló rövidítéseket, másrészt segítséget nyújt a német nyelvű szakirodalom szövegének pontos megértéséhez.

A magyar nyelvű értelmezést – ahol ez szükséges – a dolgozat lábjegyzete is tartalmazza.

1. NÉMET NYELVŰ RÖVIDÍTÉSEK

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch vom 1.6.1811 JGS 946 idgF (Osztrák Polgári Törvénykönyv)
ABl	Amtsblatt (a Magyar Közlöny megfelelője)
Abs.	Absatz (bekezdés)
AG	Aktiengesellschaft(en) (részvénytársaság)
AHGB	Allgemeines Handelsgesetzbuch RGBI 1863/1
AktG	Aktiengesetz vom 31.3.1965 BGBI 98, idgF BGBI 1980/542, BGBI 1882/371 und 1994/153 idgF
Aufl.	Auflage (kiadás)
BayObLG	Bayerisches Oberstes Landesgericht
BAO	Bundesabgabenordnung vom 28.6.1961 BGBI 194 idgF
BGB	(deutsches) Bürgerliches Gesetzbuch vom 18.8.1896 dRGBI 195 idgF
BGB-AT	BGB Allgemeiner Teil (BGB- Általános rész)
BGBI	Bundesgesetzblatt; zitiert mit Jahr/Nummer (Szövetségi Törvénytár)
BTVG	Bauträgervertragsgesetz BGBI I 1997/7
BGH	Bundesgerichtshof
BGHl	Törvények és rendeletek lapja
BGHZ	Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen (döntések polgári perekben) Hivatkozás a hivatalos gyűjtemény könyvének és annak oldalának száma
BetsVG	Betriebsverfassungsgesetz
BRAO	Bundesanwaltschaftsordnung
WM	Wertpapier-Mitteilungen, Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht
BverfG	Bundesverfassungsgericht
BVerfGE	Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts
bzw	beziehungsweise (illetve)

dAktG	Deutsches Aktiengesetz 5.9.1965 DBGBI I. 1089 idgF
DBGBI	Bundesgesetzblatt für die Bundesrepublik Deutschland; zitiert mit Jahr Teil Seite
dGmbHG	Deutsches Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung vom 20.4.1892, Fassung vom 20.5.1898 GBl 846 idgF
dh	das heißt
dzt	derzeit
ecolex	Fachzeitschrift für Wirtschaftsrecht (seit 1990)
EF	Ehe- und familienrechtliche Entscheidungen, begründet von Hluze-Litzlfellner dzt.hrsrg von Gitschthaler-Schwarz
EEG	eingetragene Erwerbgesellschaft
EGG	Erwerbgesellschaftengesetz
EG	Einführungsgesetz; Europäische Gemeinschaften
EheG	Ehegesetz DRGBI 1938 I 807
erw.	erweitert (bővített)
EStG	Einkommenssteuergesetz vom 7.7.1988, BGBI 400 idgF
EuR	Europarecht
EuZW	Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
EvBl	Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen, in: Österreichische Juristen-Zeitung (seit 1946); vorher selbständig (1934-1938); dann: s DREvBl (1938-1944)
EVHGB	Erste bis Vierte Verordnung zur Einführung handelsrechtlicher Vorschriften in Österreich (1. EVHGB vom 11.4.1938 DRGBI 1938 I, 2. EVHGB vom 2.8.1938 DRGBI 1938 I 988), 3. EVHGB vom 14.10.1938 DRGBI 1938 1428 und 4. EVHGB 24.12.1938 dRGBI I 1999, berichtigt durch dRGBI 1939 I, 23 idgF
EVÜ	Europäisches Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht BGBI III 1998/208
EWG	Európai Gazdasági Közösség
EWGV	Vertrag zur Gründung des Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft
EWIV	Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung (Európai gazdasági Érdekegyesülés)
f. (ff.)	folgende (Plural)
GBl.	Gesetzblatt
G	Gesetz (törvény)
Gen	Genossenschaft(en) (szövetkezet)
GenG	Gesetz über die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften vom 9.4.1873 RGBI 70 idF BGBI 1974/81, 1976/91, 1982/371 idgF
GesbR	Gesellschaft bürgerlichen Rechts
GesRZ	Der Gesellschafter, Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (1972 ff)
GewO	Gewerbeordnung vom 29.11.1973 BGBI 1974/50 idgF
GG	Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung

GmbHG	Gesetz vom 6.3.1906 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung RGBI 58, idF 1994/153 idgF
GmbH & Co	Gesellschaft mit beschränkter Haftung & Co Kommanditgesellschaft
GS	Gedenkschrift
GWB	Gesetz gegen Wettbewebsbeschränkung
HeizG	Heizkostenabrechnungsgesetz BGBI 1992/827
HGB	Handelsgesetzbuch vom 10.5.1897 dRGBI 219 in Österreich eingeführt durch dRGBI 1938 I. 1999, idgF (Kereskedelmi Törvénykönyv)
hM	herrschende Meinung
Hrsg.	Herausgeber (szerkesztő)
HS	Handelsrechtliche Entscheidungen, begründet von Stanzl, dzt hrsg von Jabornegg–Karollus–Kaindl (bei Gesetzezitation: Halbsatz)
HRefG	Gesetz zur Neuregelungen des Kufmanns und Firmenrechts und zur Änderung anderer handels- und gesellschaftlicher Vorschriften v. 22.6.1998 (Handelsrechtsreformgesetz = A HGB átfogó reformjáról szóló törvény)
idF	In der Fassung
idgF	in der geltenden Fassung
idR	in der Regel (rendszerint)
idS	in diesem Sinne
ieS	im engeren Sinne (szűkebb értelemben)
IPRG	Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht BGBI 1978/304
iSd	im Sinne des
iSv	im Sinne von
iVm	in Verbindung mit
iwS	im weiteren Sinne (tágabb értelemben)
JBl	Juristische Blätter (1872 bis 1938, 1946 ff.)
JGS	Justizgesetzsammlung, Gesetze und Verordnungen im Justizfach (1780-1848)
JR	Juristische Rundschau
JuS	Juristische Schulung
JW	Juristische Wochenschrift
JZ	Juristenzeitung
KG	Kommanditgesellschaft (betéti társaság)
KSchG	Konsumentenschutzgesetz BGBI 1979/140
LG	Landgericht
MDR	Monatsschrift für Deutsches Recht (Zeitschrift für die Zivilrechts-Praxis)
MRG	Mietrechtsgesetz BGBI 1981/520
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NJW	NJW – Rechtsprechungsreport

mwN	mit weiteren Nachweisen (további hivatkozásokkal)
n. F.	neue Fassung
NzG	Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht
NZwG	Notariatszwangsgesetz vom 25.7.1871 RGBI 76 idgF
OGH	Oberster Gerichtshof
OHG	Offene Handelsgesellschaft
OLG	Oberlandgericht
PartGG	Gesetz über Partnerschaftsgesellschaften Angehöriger Freier Berufe
RabelZ	Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht, begründet von Rabel
Rz.	Randzahl/Randziffer (szélszám)
RdW	Österreichisches Recht der Wirtschaft
RGBI	Reichgesetzblatt
RG	Reichsgericht
RGZ	Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen
RLG	Rechnungslegungsgesetz
Rsp	Rechtsprechung (Zeitschrift)
Rspr	Rechtsprechung (iSv Judikatur)
sog.	so genannt (úgynevezett)
StG	stille Gesellschaft
SZ	Entscheidungen des österreichischen Obersten Gerichtshofes in Zivil- und Justizverwaltungssachen, veröffentlicht von seinen Mitgliedern (seit 1919) Band/Nummer
ua	und andere
usw	und so weiter
VAG	Gesetz über die Beaufsichtigung der privaten Versicherungsunternehmen und Bausparkassen (Versicherungsaufsichtsgesetz)
Verl.	Verlag (kiadó)
VVaG	Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit
vgl.	vergleiche
WBl	Wirtschaftsrechtliche Blätter (seit 1987) (Beilage zu JBl)
WEG 2002	Bundesgesetz über das Wohnungseigentum (Wohnungseigentumsgesetz 2002) BGBl 2002/70
WEG	Wohnungseigentumsgesetz 1975 BGBl 417
WGG	Wohnungsgemeinnützigkeitsgesetz BGBl 1979/139
ZIP	Zeitschrift für Wirtschaftsordnung (früher: Zeitschrift für die gesamte Insolventpraxis)
ZGR	Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht
ZHR	Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht
ZVR	Zeitschrift für Verkehrsrecht (1956 ff)

Z	Zahl; Ziffer
ZGH	Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht
ZPO	Zivilprozessordnung
UWG	Gesetz gegen den unlautern Wettbewerb

2. MAGYAR ÉS LATIN RÖVIDÍTÉSEK

'97-es Gt. A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény (új Gt.)

'88-as Gt. A gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (régí Gt.)

C. m. k. Curia

Ctv. a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény

Dt. Döntvénytár

Id. törv. szab. az 1861. évi Országbírói Értekezlet által javaslatba hozott ideiglenes törvénykezési szabályok

PHT. Polgári Jogi Határozatok Tára

Mt. (Mtj) Magyarország Magánjogi Törvénykönyve Törvényjavaslat

Grill Grill-féle Új Döntvénytár

Mj. Dt. Magánjogi Döntvénytár, a „Jogtudományi Közlöny” melléklete

pjt. polgári jogi társaság

kft. korlátolt felelősségű társaság

op. cit. opus citatum (idézett mű, i. m.)

rt. részvénytársaság

s. l. sine loco (hely nélkül, h. n.)

s. a. sine anno (év nélkül, é. n.)

s. n. sine nomine (kiadó nélkül, k. n.)

s. k. és a következő

A KERESKEDELMI- ÉS TÁRSASÁGI JOG (*HANDELS- UND GESELLSCHAFTSRECHT*) TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ OSZTRÁK ÉS NÉMET JOGSZABÁLYOK (ÉS RÖVIDÍTÉSEIK)

AGB-Gesetz (Allgemeine Geschäftsbedingungen) (AGBG)

Aktiengesetz (AktG)

Anfechtungsgesetz (AnfG)

Arbeitsgerichtsgesetz (ArbGG)

Bauforderungen-Sicherungsgesetz (BauFG)

Beratungshilfegesetz (BerHG)

Betriebsverfassungsgesetz 1952 (BetrVG 1952)

Beurkundungsgesetz (BeurkG)

Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)
Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) (alte Fassung)
Bundesnotarordnung (BNotO)
Rechtsanwaltsgebührenordnung (BRAGO)
Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO)
Bundeszentralregistergesetz (BZRG)
CISG-Vertragsgesetz (CISGG)
Depotgesetz (DepotG)
Diskontsatz-Überleitungs-Gesetz (DÜG)
Rabattgesetz-Durchführungsverordnung (DVRabattG)
Aktiengesetz - Einführungsgesetz (EGAktG)
Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (EGBGB)
Einführungsgesetz-Gerichtsverfassungsgesetz (EGGVG)
Einführungsgesetz-Handelsgesetzbuch (EGHGB)
Einführungsgesetz-Insolvenzordnung (EGInsO)
Einführungsgesetz – Scheckgesetz (EGScheckG)
Einführungsgesetz zum Strafgesetzbuch (EGStGB)
Einführungsgesetz zur StPO (EGStPO)
VersicherungsvertragseinführungsgG (EGVVG)
Einführungsgesetz-Wechselgesetz (EGWG)
Einführungsgesetz-Zivilprozeßordnung (EGZPO)
Ehrenamtliche Richter-Entschädigungsgesetz (EaRiEG)
Erbbaurechtsverordnung (ErbbauVO)
EU-Rechtsanwälte-Gesetz (EuRAG)
Fernabsatzgesetz (FernAbsG)
Freiwillige Gerichtsbarkeit-Gesetz (FGG)
Grundbuchordnung (GBO)
Gebrauchsmustergesetz (GebrMG)
Gebührentabelle (GebTab)
Genossenschaftsgesetz (GenG)
Geschmacksmustergesetz (GeschmMG)
Gerichtskostengesetz (GKG)
GmbH-Gesetz (GmbHG)
Grundstückverkehrsgesetz (GrdstVG)
Grunderwerbsteuergesetz (GrEStG)
Gerichtsverfassungsgesetz (GVG)
Gerichtsvollzieherkostengesetz (GvKostG)
Kartellgesetz (GWB)
Handelsgesetzbuch (HGB)
Hinterlegungsordnung (HinterIO)
Honorarordnung für Architekten und Ingenieure (HOAI)
Haftpflichtgesetz (HPfIG)
Haustürwiderrufsgesetz (HaustürWG)
Insolvenzordnung (InsO)
Justizbeitragsordnung (JBeitrO)
Jugendgerichtsgesetz (JGG)
Justizverwaltungskostenordnung (JVKostO)
Kraftfahrzeug-Pflichtversicherungsverordnung (KfzPfIVV)
Kostenrechtsänderungsgesetz (KostÄndG)

Kostenordnung (KostO)
Kündigungsschutzgesetz (KSchG)
Kunsturhebergesetz (KunstUrhG)
Kreditwesengesetz (KWG)
Landpachtverkehrsgesetz (LPachtVG)
Luftverkehrsgesetz (LuftVG)
Landwirtschaftsverfahrensgesetz (LwVG)
Markengesetz (MarkenG)
Markenverordnung (MarkenV)
Miethöheregelungsgesetz (MHG)
Mitbestimmungsgesetz (MitbestG)
Montan-Mitbestimmungsgesetz (MontanMitbestG)
Montan-Mitbestimmungsergänzungsgesetz (MontanMitbestErgG)
Ordnungswidrigkeitengesetz (OWiG)
Pachtkreditgesetz (PachtkredG)
Patentanwaltsordnung (PatAnwO)
Partnerschaftsgesellschaftsgesetz (PartGG)
Patentanmeldeverordnung (PatAnmV)
Patentgesetz (PatG)
Patentgebührengesetz (PatGebG)
Pflichtversicherungsgesetz (PflVG)
Produkthaftungsgesetz (ProdHaftG)
Produktsicherheitsgesetz (ProdSG)
Publizitätsgesetz (PublG)
Rabattgesetz (RabattG)
Rechtsberatungsgesetz (RBerG)
1. Rechtsberatungsgesetzesausführungsv (RBerV)
2. Rechtsberatungsausführungsverordnung (2. RBerV)
Rechtspflegergesetz (RPflG)
Scheckgesetz (ScheckG)
Schlichtungsstellenverfahrensverordnung (SchlichtVerfVO)
Schuldnerverzeichnisverordnung (SchuVVO)
Treuhandunternehmen-Spaltungsgesetz (SpTrUG)
Strafgesetzbuch (StGB)
Strafprozeßordnung (StPO)
Strafverfolgungsentschädigungsgesetz (StrEG)
Straßenverkehrsordnung (StVO)
Strafvollzugsgesetz (StVollzG)
Teilzeit- und Befristungsgesetz (TzBfG)
Teilzeit-Wohnrechtegesetz (TzWrG)
Umwelthaftungsgesetz (UmweltHG)
Umwandlungsgesetz (UmwG)
UN-Kaufrechts-Übereinkommen (CISG)
Urheberrechtsgesetz (UrhG)
Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG)
Zweites Gesetz über das Gemeinschaftspatent (GemPatVereinbG)
Verbraucherkreditgesetz (VerbrKrG)
Verlagsgesetz (VerlG)
Versicherungsvertragsgesetz (VVG)

Wohnungseigentumsgesetz (WEG)
Wechselgesetz (WG)
Wirtschaftsstrafgesetz 1954 (WiStG)
Wohnungsvermittlungsgesetz (WoVermittG)
Wertpapierhandelsgesetz (WpHG)
Zivilprozessordnung (ZPO)
Zeugen-Sachverständigenentschädigungsgesetz (ZSEG)
Zugabeverordnung (ZugabeVO)
Zwangsversteigerungsgesetz (ZVG)

IRODALOMJEGYZÉK

A NÉMET JOGHOZ KAPCSOLÓDÓ SZAKIRODALOM

1. ALBERTS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts im Umbruch* (1994)
Alberts, Martin: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts im Umbruch* – Frankfurt am Main [u.a.]: Lang (1994)
2. ALTMEPPEN: *Haftung der Gesellschafter einer Personengesellschaft für Delikt*, NJW (1966)
Altmeppen: *Haftung der Gesellschafter einer Personengesellschaft für Delikt*, in: NJW (1966) 1017-1023. pp.
3. ARGE-Kommetar² (1990)
ARGE-Kommetar, 2. Aufl.: *Ergänzungsband: Juristische und betriebswirtschaftliche Erläuterungen zum Arbeitsgemeinschaftsvertrag* (Fassung 1987.) Wiesbaden u. Berlin: Bauverl. (1990)
4. BALLERSTEDT: *Der gemeinsame Zweck...*, JuS (1963)
Ballerstedt: *Der gemeinsame Zweck als Grundbegriff des Rechts der Personengesellschaften*, in: JuS (1963) 253-265. pp.
5. BALSER – BOKELMANN – MEYER: *OHG, KG, Einzelkaufmann*⁵ (1986)
Balsler, Heinrich – Bokelmann, Gunther – Meyer, Witold: *OHG, KG, Einzelkaufmann*, 5., überarb. Aufl. – Freiburg i. Br.: Haufe (1986)
6. BAUMBACH – DUDEN – HOPT: *HGB- Kommentar*³⁰ (2000)
Baumbach – Duden – Hopt: *Handelsgesetzbuch- Kommentar*, 30. Aufl. (2000)
7. BAUMBACH – HUECK: *GmbH-Gesetz*¹⁷ (2000)
Baumbach – Hueck, Götz: *GmbH-Gesetz*, 17. Aufl. (2000)
8. Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999)
Beck'sches Handbuch der Personengesellschaften (Gesellschaftsrecht-Steuerrecht), Müller, Wolf, Hoffmann, Wolf-Dieter Hoffmann (Hrsg.) – München: Beck (1999)
9. BECK, M.: *Die Haftung der Gesellschafter bei der BGB- Erwebsgesellschaften* (1997)
Beck, Marcus: *Die Haftung der Gesellschafter bei der BGB- Erwebsgesellschaften* – Berlin: Duncker & Humblot (1997)
10. *Becksches Formularbuch zum Bürgerlichen, Handels- und Wirtschaftsrecht*⁶ (1995)
Becksches Formularbuch zum Bürgerlichen, Handels- und Wirtschaftsrecht, Hoffmann-Becking, Michael – Schippel, Helmut (Hrsg.), 6., neubearb. Aufl. – München: Beck (1995)
11. BENACCHIO: *Az európai közösség magánjoga* (2003)
Benacchio, Giannantonio: *Az európai közösség magánjoga, Polgári jog, Kereskedelmi jog* – Budapest: Osiris (2003)
12. BERNERT – SAAR: *30 Klausuren aus dem Handels- und Gesellschaftsrecht...* (1987)
Bernert, Günther – Saar, Stephan: *30 Klausuren aus dem Handels- und Gesellschaftsrecht mit Lösungsskizzen* – Frankfurt a. M.: Metzner (1987)
13. BETHIEN: *Genossenschaftsgesetz*¹³ (2000)
Bethien, Volker: *Genossenschaftsgesetz*, 13. Aufl. (2000)
14. BLOMEYER: *Die Rechtsnatur der Gesamthand*, JR (1971)
Blomeyer, Jürgen: *Die Rechtsnatur der Gesamthand*, in: Juristische Rundschau (1971)

15. BRANDES: *Die Rechtsprechung des BGH zur Personengesellschaft*, WM (1994)
Brandes, Helmut: *Die Rechtsprechung des BGH zur Personengesellschaft*, in: WM (1994) 569-586. pp.
16. BREUNINGER: *Die BGB-Gesellschaft als Rechtssubjekt im Wirtschaftsverkehr...*(1991)
Breuninger, Gottfried E.: *Die BGB-Gesellschaft als Rechtssubjekt im Wirtschaftsverkehr. Voraussetzungen und Grenzen* (Rechtsfragen der Handelsgesellschaften 69.) – Köln: O. Schmidt (1991)
17. BROX: *Handelsrecht und Wertpapierrecht*¹⁰ (1993)
Brox, Hans: *Handelsrecht und Wertpapierrecht* – München: Beck, 10. verbesserte Auflage – (1993) 34-39. pp.
18. BURKHOLZ – HARTMANN: *Grundzüge des Privatrechts*⁶...(1991)
Burkholz, Richard – Hartmann, Georg: *Grundzüge des Privatrechts. Bürgerliches Rechts, Handels- und Gesellschaftsrecht*, 6., neugestaltete und erneuerte Aufl. – Herne: Verl. Neue Wirtschafts-Briefe (1991)
19. BÜLOW: *Die Unterbeteiligung*² (1991)
Bülow, Hans-Joachim: *Die Unterbeteiligung*, 2. überarb. Aufl. – Heidelberg: Verl. Recht und Wissenschaft (1991)
20. *BGB mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*¹² (1991)
Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Begr. v. Soergel, Hans Theodor. Neu hrsg. v. Siebert, Wolfgang. Bearb. v. (...) 12., neubearb. Aufl. 10 Bde. (geplant) u. Erg.Bd.– Stuttgart: Kohlhammer (1988 ff.) Erg.Bd. (1991) [Darin bearb.: §§ 21 ff. v. Hadding, Walther]
21. BYDLINSKI, F.: *Handels- oder Unternehmensrecht als Sonderprivatrecht* (1990)
Bydliniski, Franz: *Handels- oder Unternehmensrecht als Sonderprivatrecht*. Modellbeispiel f. d. systemat. u. methodolog. Grundlagendiskussion. Vortrag, geh. vor d. Jurist. Gesellschaft zu Berlin am 7. März 1990 – Berlin, New York: de Gruyter (1990)
22. CANARIS: *Handelsrecht*²³ (2000)
Canaris, Claus-Wilhelm: *Handelsrecht*, 23. Aufl. (2000)
23. CREIFELDS – WEBER (Hrsg.): *Rechtswörterbuch*¹⁷ (2002)
Rechtswörterbuch – begründet von Creifelds, Carl, Weber, Klaus (Hrsg.) 17. neubearb. Aufl. – München: Beck (2002)
35-37. AG
556-558. Genossenschaft
577-581. GmbH
582-589. Gesellschaftsrecht, Gesetz
654-655. Handelsrecht, Handelsregister
791-792. KG, KG auf Aktien
987-989.OHG
1015-1016. Partnergesellschaft
1026-1027. Personengesellschaft
1295. StG
1145-1459. Verbände, Verein, VereinG
24. DEJMEK: *Das künftige Europa und die Europäische Privatgesellschaft*, NZG 19/2001
Dejmek: *Das künftige Europa und die Europäische Privatgesellschaft*, in: NZG-Heft 19/2001
25. *Deutsches Rechts-Lexikon*² (1992)
Deutsches Rechts-Lexikon, Band 1 A-F, Tilch, Horst (Hrsg.), 2. Auflage – München: Beck (1992)

26. DISSARS: *Geschäftsübernahme...*, DStR (1996)
Dissars, Björn-Axel: *Geschäftsübernahme eines Gesellschafters bei der OHG bzw. KG*, in: DStR (1996) 345-350. pp.
27. EBENROTH: *Das Verhältnis zwischen joint-venture-Vertrag...*, JZ (1987)
Ebenroth: *Das Verhältnis zwischen joint-venture-Vertrag, Gesellschaftssatzung und Investitionsvertrag*, JZ (1987) 265-274. pp.
28. EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002)
Eisenhardt, Ulrich: *Gesellschaftsrecht*, 10., erg. und überarb. Aufl. – München: Beck (2002)
29. ERMAN: *Handkommentar zum BGB*⁹ (1993)
Erman: *Handkommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch*, 9. Aufl. (1993)
30. FISCHER.: *Die Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes...*, WM (1981)
Fischer, U.: *Die Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes zur Gesellschaft bürgerlichen Rechts und zur stillen Gesellschaft*, in: WM (1981) 638–642. pp.
31. FLUME: *Gesellschaftsrecht und Gesamthand*, ZHR (1983)
Flume, Werner: *Gesellschaftsrecht und Gesamthand*, in: ZHR 136 (1983)
32. FLUME: *Die juristische Person* (1983)
Flume, Werner: *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Erster Band, Zweiter Teil, Die juristische Person* (1983)
33. FLUME: *Gesamthandsgesellschaft und juristische Person* (1973)
Flume, Werner: *Gesamthandsgesellschaft und juristische Person*, in: FS für Raiser (1973)
34. FLUME: *Personengesellschaft* (1991)
Flume, Werner: *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Erster Band, Erster Teil, Die Personengesellschaft* (1991)
35. FLUME: *Rechtsgeschäft*⁴ (1991)
Flume, Werner: *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Zweiter Band, Das Rechtsgeschäft* (3. Aufl., 1979) 4. unveränderte Aufl. (1991)
36. FORTMOSER – UNTERSANDER: *Entwicklungen im Gesellschaftsrecht...*, SJZ 95 (1999)
Fortmoser – Untersander: *Entwicklungen im Gesellschaftsrecht - Handelsgesellschaften und Genossenschaften - und im Wertpapierrecht*, in: SJZ 95 (1999) Nr. 19.
37. FRIEDRICH: *Vereine und Gesellschaften*⁷ (1994)
Friedrich, Walther J.: *Vereine und Gesellschaften*, 7. Aufl., Stand 1. Febr. 1994 – München: Dt. Taschenbuch Verl. (1994)
38. FÜHRICH: *Wirtschaftsprivatrecht...* (1993)
Führich, Ernst R.: *Wirtschaftsprivatrecht. Grundzüge d. Zivil-, Handels-, Gesellschaft-, Wettbewerbsrecht f. Wirtschaftswiss. u. Unternehmenspraxis*, – München: Vahlen (1993)
39. GECK: *Die Kommanditgesellschaft*, NWB (1991)
Geck, Reinhard: *Die Kommanditgesellschaft*, in: NWB (1991) 1781-1972 = Fach 18, 3115-3126. pp.
40. GECK: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, NWB (1990)
Geck, Reinhard: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, in: NWB (1990) 2305-2326. = Fach 18, 3069-3090. pp.
41. GECK: *Die Offene Handelsgesellschaft*, NWB (1990)
Geck, Reinhard: *Die Offene Handelsgesellschaft*, in: NWB (1990) 3069-3086 = Fach 18, 3091-3108. pp.
42. GEHRLEIN: *Der Konsortialkredit als Modell einer Innengesellschaft*, DStR (1994)
Gehrlein, Markus: *Der Konsortialkredit als Modell einer Innengesellschaft*, in: DStR (1994) 1314-1318. pp.

43. GEßLER – HEFERMEHL – ECHARDT – KROPF: *Kommentar zum AktG*¹⁸ (1994)
Geßler – Hefermehl – Echardt – Kropf: *Kommentar zum Aktiengesetz*, Stand: 18. Lieferung (1994)
44. GIEFERS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform* (1992)
Giefers, Hans-Werner: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform. Gesellschaftlicher Leitfadens und steuerrechtlicher Überblick*, 2., überarb. u. erg. Aufl. Unter Mitarb. von Ott, Hans – Freiburg i. Br.: Haufe (1993)
45. GLENK: *Die Unterbeteiligung...* (1995)
Glenk, Hartmut: *Die Unterbeteiligung an einem Unternehmen aus gesellschaftsrechtlicher Sicht*, in: *Inf* (1995) 593-598. pp.
46. GROSS: *Deutsches Gesellschaftsrecht in Europa*, *EuZW* (1994)
Gross, Wolfgang: *Deutsches Gesellschaftsrecht in Europa*, in: *EuZW* (1994) 395-402. pp.
47. GROßFELD: *VVaG im System der Unternehmensformen* (1985)
Großfeld: *Der Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit im System der Unternehmensformen* (1985)
48. GRUNEWALD: *Gesellschaftsrecht*⁴ (2000)
Grunewald, Barbara: *Gesellschaftsrecht*, 4., neubearb. Aufl. – Tübingen: Mohr Siebeck (2000)
49. HABERSACK: *Die Haftungsverfassung in der GbR*, *Jus* (1993)
Habersack: *Die Haftungsverfassung in der GbR*, in: *Jus* (1993) 1-10. pp.
50. HACHENBURG: *GmbH-Gesetz*⁸ (1990)
Hachenburg: *GmbH-Gesetz, Großkommentar*, 8. Aufl. (1990)
51. HAYOZ – FORSTMOSER: *Grundriß des schweizerischen Gesellschaftsrechts*⁵ (1984)
Hayoz – Forstmoser: *Grundriß des schweizerischen Gesellschaftsrechts* 5. Aufl., – Stämpfli Ex C AG, (1984)
52. *Handbuch der Personengesellschaften...* von WESTERMANN, H. P. – KLINGENBERG (1994 ff.)
Handbuch der Personengesellschaften, Gesellschaftsrecht, Betriebswirtschaft, Unternehmensrechnung, Steuerrecht, Arbeitsrecht, Sozialversicherungsrecht (Gesellschaftsrecht von Westermann, Harm Peter – Klingenberg, Dietgard) Köln: O. Schmidt (1994 ff.) (Losebl.-Ausg.)
53. *Handelsgesetzbuch Kommentar*² von HORN (Hrsg.)
Handelsgesetzbuch. (ohne Seerecht). Kommentar. (Begr. v. Ernst Heymann.) Von Emmerich, Volker (u. a.) 2. Aufl., Hrsg. von Horn, Norbert – Berlin, New York: de Gruyter, Bd. 1. Buch 1. Bearb. v. Berger, Klaus Peter, (...) (1995) 859 o., Bd. 2. Buch 2. (1996)
54. *Handelsgesetzbuch. Kommentar*⁵ von GEßLER (1973-1992)
Handelsgesetzbuch. Kommentar von Geßler, Ernst (u. a.). [Begr.: Franz] Schlegelberger, 5., neubearb. Aufl. 6 Bde. – München: Vahlen (1973-1992)
55. *Handkommentar*⁹... WESTERMANN, H. P. (Hrsg.) (1993)
Handkommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Mit Einführungsgesetz, Verbraucherkreditgesetz ... Bearb. v. Aderhold, Lutz [u. a.]. Bis zur 4. Aufl. hrsg. Erman, Walter. Hrsg. v. Westermann, Harm Peter unter redakt. Mitwirk. v. Klaus Küchenhoff. 9., neubearb. Aufl. 2 Bde. – Münster: Aschendorff (1993)
56. HATTENHAUER: *Grundbegriffe des Bürgerlichen Rechts*² (2000)
Hattenhauer, Hans: *Grundbegriffe des Bürgerlichen Rechts*, 2. vollst. Aufl. – München: Beck (2000)
57. HEIDELBERGER *Kommentar zum Handelsgesetzbuch*
Glennner, Peter (...): *Heidelberger Kommentar zum Handelsgesetzbuch*, 6. Aufl. – Heidelberg: C.F. Müller (s. a.)

58. HEIL: *Parteifähigkeit der GbR...*, NZG (2001)
Heil, Hans-Jürgen: *Parteifähigkeit der GbR – der Durchbruch der Gruppenlehre?* in: NZG (2001) 305-314. pp.
59. HENSSLER: *Partnerschaftsgesellschaftsgesetz* (1997)
Henssler, Martin: *Partnerschaftsgesellschaftsgesetz* (1997)
60. HEPP-SCHWAB: *Die Mitgliedschaft des Personengesellschafters...* (1998)
Hepp-Schwab, Hermann: *Die Mitgliedschaft des Personengesellschafters und der Nießbrauch an seinem Gesellschaftsanteil: zur Abgrenzung von Personen- und Vermögensrecht im Recht der Personengesellschaften* – Berlin : Duncker und Humblot (1998)
61. HERBERT (RÉTI): *Német egység és nemzetközi kereskedelmi jog*, Magyar Jog 1991/11.
Herbert, Rolf: *Német egység és nemzetközi kereskedelmi jog*, A Recht der Internationalen Wirtschaft 11/1990. számában megjelent cikkről, Réti Mária által készített ismertetés. Magyar Jog 1991/11. 698-702. pp.
62. HERBERT, R.: *Probleme der gesetzlichen Fortentwicklung...*, ZHR (1980)
Herbert, Rolf: *Probleme der gesetzlichen Fortentwicklung des Handels- und Gesellschaftsrechts*, in: Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht 144 (1980) 47-73. pp.
63. HESSE: *Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland*²⁰ (1999)
Hesse: *Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland*, 20. Aufl., Neudruck (1999)
64. HEUBLEIN: *Die Rechtsanwalts...*, AnwBl (1999)
Heublein: *Die Rechtsanwalts – Aktiengesellschaft vor der Eintragung ins Handelsregister*, in: AnwBl (1999) 304-310. pp.
65. HGB. [*Handelsgesetzbuch*]. Staub. Großkommentar⁴ (1983-1995)
HGB. [*Handelsgesetzbuch*]. Staub. Großkommentar. Begr. v. Staub, Hermann, 4., neubearb. Aufl. Hrsg. Canaris, Claus-Wilhelm – Schilling, Wolfgang – Ulmer, Peter. Berab. v. (...) – Berlin, New York: de Gruyter (1983-1995) 15 Bde.
66. HOFMANN: *Handelsrecht*⁹ (1996)
Hofmann, Paul: *Handelsrecht* (Alfred Metzner Studienliteratur, Juristische Lernbücher, 9. überarbeitete Auflage – Berlin: Luchterhand (1996)
67. HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997)
Hohloch, Gerhard: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland*, in: EU-Handbuch Gesellschaftsrecht, Hohloch, Gerhard (Hrsg.) – Herne; Berlin: Verl. für Rechts- und Anwaltspraxis (1997)
68. HOLZHAMMER: *Allgemeines Handelsrecht und Wettpapierrecht*⁴ (1993)
Holzhammer, Richard: *Allgemeines Handelsrecht und Wettpapierrecht* (Springers Kurzlehrbücher der Rechtswissenschaft), 4. neubearb. Aufl. – Wien; New York: Springer (1993)
69. HOPT: *Handelsgesetzbuch*³⁰ (2000)
Hopt, Klaus J.: *Handelsgesetzbuch*, 30. Aufl. – Beck: München (2000)
70. HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996)
Hopt, Klaus J. – Hehl, Günther – Vollrath, Hans-Joachim: *Handels- und Gesellschaftsrecht* – München: Beck (1996)
71. HOPT – HEHL: *Gesellschaftsrecht*³ (1987)
Hopt, Klaus J. – Hehl, Günther: *Gesellschaftsrecht*, 3. Aufl. (Juristischer Studienkurs)– München: Beck (1987)
72. HOPT: *Europäisches Gesellschaftsrecht – Krise und neue Anläufe*, ZIP (1998)
Hopt, Klaus J.: *Europäisches Gesellschaftsrecht – Krise und neue Anläufe*, ZIP (1998) 96-103. pp.

73. HOPT: *Handelsgesellschaften...*, ZGR (1987)
Hopt, Klaus J.: *Handelsgesellschaften ohne Gewerbe- und Gewinnerzielungsabsicht? Abgrenzungsprobleme zum handelsrechtlichen Gewerbebegriff*, in: ZGR (1987) 145-179. pp.
74. HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991)
Hueck, Götz: *Gesellschaftsrecht*, 19., voll. neubearb. Aufl. – München: Beck (1991)
75. HUECK – WINDBICHLER *Gesellschaftsrecht*²⁰ (2003)
Hueck, Götz – Windbichler, Christine: *Gesellschaftsrecht*, 20., voll. neu bearb. Aufl. – München: Beck (2003)
76. HÜFFER: *100 Bände BGHZ: Personengesellschaftsrecht*, ZHR (1987)
Hüffer, Uwe: *100 Bände BGHZ: Personengesellschaftsrecht*, in: ZHR (1987) 396-421. pp.
77. HÜFFER: *Gesellschaftsrecht. Fälle und Erläuterungen*³... (1991)
Hüffer, Uwe: *Gesellschaftsrecht. Fälle und Erläuterungen zu Verein und Gesellschaft*, 3., völlig neubearb. Aufl. – München: Beck (1991)
78. HÜFFER: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1998)
Hüffer, Uwe: *Gesellschaftsrecht*, 5., völlig neubearb. Aufl. – München: Beck (1998)
79. HÜFFER: *Zur gesellschaftsrechtlichen Treuepflicht...* (1990)
Hüffer, Uwe: *Zur gesellschaftsrechtlichen Treuepflicht als richterrechtlicher Generalklausel*, in: FS für Steindorff (1990) 59-65. pp.
80. JUNG: *Individualschutz durch Wirtschaftsgrundrechte im Gesellschaftsrecht*, JZ (2001)
Jung, P.: *Individualschutz durch Wirtschaftsgrundrechte im Gesellschaftsrecht*, in: JZ (2001) 1004- 1010. pp.
81. JUNKER: *Die Gesellschaft nach dem Wohnungseigentumsgesetz...* (1993)
Junker, Michael: *Die Gesellschaft nach dem Wohnungseigentumsgesetz, E. Beitr. zur dogmat. Einordnung d. Wohnungseigentums* – München: Beck (1993)
82. *Jura Europae – Gesellschaftsrecht*² (1989)
Jura Europae – Droit de Sociétés/Gesellschaftsrecht, 2. Aufl. – München: Beck (1989)
83. *Juristisches Wörterbuch von KÖBLER*⁸ (1997)
Juristisches Wörterbuch: für Studium und Ausbildung von Köbler, Gerhard, 8. neubearb. Aufl. – München: Vahlen (1997)
84. KELLERMANN – STODOLKOWITZ: *Höchstrichterliche Rechtsprechung*⁴ (1994)
Kellermann, Alfred – Stodolkowitz, Heinz Dieter: *Höchstrichterliche Rechtsprechung zum Personengesellschaftsrecht*, 4., neubearb. Aufl. – Köln : Verl. Kommunikationsforum Recht, Wirtschaft, Steuern (1994) 213 o. (RWS-Skript. 20.)
85. KESSAL – WULF: *Die Innerverbände...* (1995)
Kessal – Wulf, Sybille: *Die Innerverbände am Beispiel Publikumsgesellschaft, Franchising, Mitarbeiterbeteiligung und Betriebsverband* – Frankfurt a. M.: Lang (1995)
86. KIRCHNER: *Bibliographie* (1998)
Kirchner, Hildebert: *Bibliographie zum Unternehmens-, -und Gesellschaftsrecht 1950 bis 1985* – Berlin; New York: de Gruyter (1988), in.: Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht: Sonderheft 8, Teil 1.
87. KLEIN, B. D.: *Der „angestellte“ Gesellschaftergeschäftsführer in der OHG* (1993)
Klein, Barbara D.: *Der „angestellte“ Gesellschaftergeschäftsführer in der OHG* – Mainz, Diss. (1993)
88. KLUNZINGER: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*¹¹ (1999)
Klunzinger, Eugen: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*, 11, überarbeitete Aufl. –München: Vahlen (1999)

89. KLUNZINGER: *Übungen im Privatrecht*⁷... (1993)
Klunzinger, Eugen: *Übungen im Privatrecht. Übersichten, Fragen und Fälle zum Bürgerlichen, Handels-, Gesellschafts- und Arbeitsrecht*, 7., überarb. Aufl. – München: Vahlen (1993)
90. KNECHTEL: *Notarielles Berufsrecht im Wandel* (2003)
Knechtel, Gerhard: *Notarielles Berufsrecht im Wandel*, in: Österreichische Notariats Zeitung 02/2003, 44-50. pp.
91. KOCH: *Die Entwicklung des Gesellschaftsrechts...*, NJW (1987)
Koch, Ulrich: *Die Entwicklung des Gesellschaftsrechts im Jahr 1986*, in: Neue Juristische Wochenschrift (1987) Heft 40, 2483-2494. pp.
92. *Kommentar zum BGB in 6 Bänden* (1979-1990)
Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch in 6 Bänden – Neuwied, Darnstadt: Luchterhand (1979-1990) (Reihe Alternativkommentare, hrsg. v. Wassermann, Rudolf) [Darin bearb.: §§ 21 ff. v. Ott, Claus; §§ 705 ff. v. Gunther Teubner]
93. KORNBLUM: *Rechtsfragen der Bau-ARGE*, ZfBR (1992)
Kornblum, Udo: *Rechtsfragen der Bau-ARGE*, in: ZfBR (1992) 9-15. pp.
94. KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000)
Kraft, Alfons – Kreutz, Peter: *Gesellschaftsrecht*, 11. neubearb. Aufl. – Neuwied; Kriftel; Berlin: Luchterhand (2000)
95. KROPHOLLER – BERENBROCK: *Studienkommentar BGB*³ (1998)
Kropholler, Jan – Berenbrock, Marius: *Studienkommentar BGB*, 3. neubearb. u. erw. Aufl. – München: Beck (1998)
96. KULLMANN: *Leitfaden durch das Handels- und Gesellschaftsrecht*⁸ (1988)
Kullmann, Hans-Josef: *Leitfaden durch das Handels- und Gesellschaftsrecht*, 8., überarb. Aufl. – Stuttgart: Dt. Sparkassenverl. (1988)
97. KUNZE: *Unternehmensverband und Unternehmensrecht*, FS K. Duden (s. a.)
Kunze: *Unternehmensverband und Unternehmensrecht*. In: FS K. Duden, 201- 208. pp. (s. a.)
98. KÜBLER: *Das Recht des Unternehmens* (1985)
Kübler, Friedrich: *Das Recht des Unternehmens*, in: Funk- Kolleg Recht, Band 3, Frankfurt a. M.: Fischer Taschenbuch Verl. (Fischer- Taschenbuch. 6867) (1985) 199-219. pp.
99. KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998)
Kübler, Friedrich: *Gesellschaftsrecht: die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen; Ein Lehrbuch*, 5., neubearb. und erw. Aufl. – Heidelberg: Müller (1998)
100. LANG – WEIDMÜLLER: *Kommentare zum GenG*³² (1988)
Die Kommentare zum GenG von Lang – Weidmüller, bearbeitet von Metz – Schaffland u. a. 32. Aufl. (1988)
101. LANGENFELD: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*³ (1994)
Langenfeld, Gerrit: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, 3., überarb. u. erweiter. Aufl. – München: Beck (1994)
102. LARENZ: *Schuldrecht Besonderer Teil*¹² (1981)
Larenz, Karl: *Schuldrecht Besonderer Teil* 12. Aufl. – München: Beck (1981)
103. LÖFFLER – FAUT: *Die moderne Stiftung – Rechte und Steuern* (1974)
Löffler – Faut: *Die moderne Stiftung – Rechte und Steuern*, in: BB (1974) 329-340. pp.
104. MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990)
Maiberg, Hermann: *Gesellschaftsrecht*, 7., überarb. Aufl. – München; Wien: Oldenbourg (1990)

105. MAYER – WISSMANN: *Handbuch des Gesellschafts- und Wirtschaftsrechts...* (1911 ff.)
Mayer, Dieter – Wissmann, Manfred: *Handbuch des Gesellschafts- und Wirtschaftsrechts in Einzeldarstellungen* – Düsseldorf: IDW-Verl. (1911 ff.) (Losebl.- Ausg.)
106. MEMENTO *Gesellschaftsrecht für die Praxis*⁵ (2003)
Memento Gesellschaftsrecht für die Praxis, 5. Auflage – Freiburg (2003) + CD-Rom
107. MERTENS: *Die Grundrechtsfähigkeit der juristische Person...*, JuS (1989)
Mertens: *Die Grundrechtsfähigkeit der juristische Person und das Gesellschaftsrecht*, in: JuS (1989) 857-868. pp.
108. MITTEIS – LIEBERICH: *Deutsche Rechtsgeschichte*¹⁹ (1992)
Mitteis – Lieberich: *Deutsche Rechtsgeschichte*, 19. Aufl. – München: Beck (1992)
109. MÖNNING: *Gesellschaftsrecht* (1989)
Mönnig, Hans: *Gesellschaftsrecht* – Köln: Heymann (1989)
110. MÜLLER – GUGENBERGER: *EWIV...*, NJW (1989)
Müller – Gugenberger: *EWIV – Die neue europäische Gesellschaftsform*, in: NJW (1989) 1449-1460. pp.
111. *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts*, Bd.1. (1995), Bd. 2. (1991)
Band 1. BGB-Gesellschaft, Offene Handelsgesellschaft, Partnerschaftsgesellschaft, Partenreederei, EWIV, Rigger, Bodo – Weipert, Lutz (Hrsg.) – München: Beck (1995)
Band 2. Kommanditgesellschaft, Stille Gesellschaft, Rigger, Bodo – Weipert, Lutz (Hrsg.) – München: Beck (1991)
112. *Münchener Kommentar (BGB)*³ (1997); *Münchener Kommentar (BGB)*⁴ (2001 ff.)
Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Hrsg. v. Rebmann, Kurt – Säcker, Franz Jürgen, 3. Aufl. – München – Beck (seit 1992) [Darin bearb. §§ 21 ff. v. Reuter, Dieter]. (1997)
4. Aufl (seit 2001)
113. *Münchener Kommentar (HGB)*³ (1996 ff.)
Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, 3. Aufl. – München – Beck (seit 1996)
114. *Münchener Vertragshandbuch I* (1992)
Münchener Vertragshandbuch, Bd. 1., Gesellschaftsrecht, 3. Aufl. (1992)
115. MÜTHER: *Rechts- und Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft*, MDR 2001/8.
Müther, Peter-Hendrik: *Rechts- und Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft*, in MDR 2001/8. 459-462. pp.
116. PALANDT: *Bürgerliches Gesetzbuch...* (1995), (2002)
Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch. Mit Einführungsgesetz, Beurkundungsgesetz, ... Begr. v. Palandt, Otto, 54., neubearb Aufl. bearb. v. Bassenge, Peter [u. a.] – München: Beck (1995) 2668 o. (Beck'sche Kurzkommentare 7.) [Darin berab.: §§ 21 ff. v. Hinrichs, Helmut; §§ 705 ff. v. Thomas, Heinz]
61. Aufl. (2002)
117. PAULICK: *Handbuch der stillen Gesellschaft*⁴ ... (1988)
Paulick, Heinz: *Handbuch der stillen Gesellschaft. Systemat. Darst. in gesellschaftsrechtl. u. steuerrechtl. Sicht.* Begr. v. ..., 4., völlig neubearb. u. erw. Aufl. Uwe Blaurock – Köln: O. Schmidt (1988)
118. PEIFER: *Rechtfähigkeit und Rechtssubjektivität der Gesamthand*, NZG (2001)
Peifer, Karl – Nikolaus: *Rechtfähigkeit und Rechtssubjektivität der Gesamthand*, in NZG (2001) 297-305. pp.
119. PETER, K.: *Gesellschaftsverträge und Unternehmensformen*⁶... (1995)
Peter, Karl: *Gesellschaftsverträge und Unternehmensformen. Handbuch f. Personen- u. Kapitalgesellschaften, Familiengesellschaften u. Mischtypen, Kooperation u. Delegation*, 6. Aufl. – Herne, Berlin: Verl. Neue Wirtschafts-Briefe (1995)

120. PFISTER: *Europäisches Gesellschaftsrecht* (1993)
Pfister, Wolfgang: *Europäisches Gesellschaftsrecht* – Frankfurt am Main ; Berlin; Bern;
New York; Paris; Wien: Lang (1993)
121. QUIZZTNAT – SCHAUWECKER – STRECKEL: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1988)
Quizztnat, Joachim – Schauwecker, Hans P. – Streckel, Siegmund: *Handels- und
Gesellschaftsrecht* – München, Wien: Hanser (1988)
122. RAISCHER: *Die Abgrenzung des Handelsrecht vom Bürgerlichen Recht, ...* (1962)
Raischer, Peter: *Die Abgrenzung des Handelsrecht vom Bürgerlichen Recht, als
Kodifikationsproblem im 19. Jahrhundert* – Stuttgart: Enke Verlag (1962)
123. RAISER: *25 Jahre Unternehmensrecht in Deutschland* (1995)
Raiser, Thomas: *25 Jahre Unternehmensrecht in Deutschland*, in: *Arbeitsrecht und
Zivilrecht in Entwicklung* – Berlin: Dunkler & Humblot (1995) 167-180. pp.
124. RAISER: *Das Unternehmen in der verfassungsrechtlichen Ordnung der...*, JZ (1979)
Raiser, Thomas: *Das Unternehmen in der verfassungsrechtlichen Ordnung der
Bundesrepublik nach dem Mitbestimmungsurteil des Bundesverfassungsgerichts*, in: JZ
(1979) 489-498. pp.
125. RAISER: *Unternehmensrecht als Gegenstand juristischer Grundlagenforschung* (1989)
Raiser, Thomas: *Unternehmensrecht als Gegenstand juristischer Grundlagenforschung*, in:
Unternehmensverfassung..., in: Festschrift f. Potthof, Erich – Baden-Baden: Nomos Verl.
(1989) 31-45. pp.
126. RAISER: *Unternehmensziele und Unternehmenbegriff*, ZHR (1980)
Raiser, Thomas: *Unternehmensziele und Unternehmenbegriff*, in: ZHR 144 (1980) 206-
218. pp.
127. REUSS – GROTEFEND – DAPPRICH: *Das Allgemeine Berggesetz*¹¹ (1959)
Reuss – Grotefend – Dapprich, bearbeitet von Dapprich v. Schlüter: *Das Allgemeine
Berggesetz*, 11. Aufl. (1959)
128. REUTER: *Neuere Rechtsprechung zum Personengesellschaftsrecht*, JZ (1986)
Reuter, Dieter: *Neuere Rechtsprechung zum Personengesellschaftsrecht*, in: JZ (1986) 16-
23, 72-82. pp.
129. RIEMER – RIEMER-KAFKA: *Entwicklungen im Personenrecht...*, (1998) és (1999)
Riemer – Riemer-Kafka: *Entwicklungen im Personenrecht (natürliche Personen)*, SJZ 94
(1998) Nr. 19. és SJZ 95 (1999) Nr. 19.
130. ROTH – THÖNI: *Treuhand und Unterbeteiligung* (1992)
Roth, Günther H. – Thöni, Wilfried: *Treuhand und Unterbeteiligung*, in: Festschrift
GmbH-Gesetz – Köln: O. Schmidt (1992) 245-288. pp.
131. ROTH: *Handels- und Gesellschaftsrecht*⁶ (2001)
Roth, Günther H: *Handels- und Gesellschaftsrecht*, 6. Aufl. – München: Vahlen (2001)
132. RÖMERMANN: *Anwalts-GmbH im Wettbewerb*, GmbH-Rdsch (1998)
Römermann: *Anwalts-GmbH im Wettbewerb*, in: GmbH-Rdsch (1998) 966-285. pp.
133. SCHAEFER: *Handelsrechtsreformgesetz* (1999)
Schaefer, Erik: *Handelsrechtsreformgesetz* – Berlin: Bundesanzeiger Verlag (1999)
134. SCHAPS – ABRAHAM: *Das Seerecht*⁴... (1978)
Schaps – Abraham: *Das Seerecht in der Bundesrepublik Deutschland, 1. Teil
Seehandelsrecht*, 4. Aufl. (1978)
135. SCHINAS: *Rechtsfolgen des Verzugs des Gesellschafters einer bürgerlichrechtlichen
Erwerbsgesellschaft mit seiner Beitragsleistung*, JBl, (1981) 353-363. pp.

136. SCHLUEP – ISLER (Hrsg.): Zum 50. Geb. v. FORSTMOSER (1993)
Neues zum Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht. Zum 50. Geb. v. Peter Forstmoser Schluiep, Walther R. – Isler, Peter R. (Hrsg.) – Zürich: Schulthess (1993)
137. SCHMIDT, K.: *Die BGB Außengesellschaft*, NJW (2001)
Schmidt, Karsten: *Die BGB Außengesellschaft: Recht-und Partefähig*, in: NJW (2001) 995-1025. pp.
138. SCHMIDT, K.: *Die Reederei als Handelsgesellschaft...* (1995)
Schmidt, Karsten: *Die Reederei als Handelsgesellschaft. Integration einer Sonderrechtsform in das Unternehmensrechts* (Abhandlungen zum dt. u. europ. Handels- u. Wirtschaftsrecht 93.) – Köln: Heymann (1995)
139. SCHMIDT, K.: *Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1983)
Schmidt, Karsten: *Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, in: Gutachten und Vorschläge zur Überarbeitung des Schuldrechts III. (1983)
140. SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997)
Schmidt, Karsten: *Gesellschaftsrecht*, 3., voll. Neubearb. Aufl. – Köln; Berlin; Bonn; München: Heymann (1997)
141. SCHMIDT, K.: *Woher – wohin?...*, ZHR (1997)
Schmidt, Karsten: *Woher – wohin? ADHGB, HGB und die Besinnung auf den Kodifikationsgedanken*, in: ZHR 161 (1997) 2-12. pp
142. SCHMIDT, K.: *Zum Haftungsstatus...* (1988)
Schmidt, Karsten: *Zum Haftungsstatus unternehmenstragender BGB-Gesellschaften*, in: Festschrift f. Hans-Joachim Fleck – Berlin, New York: de Gruyter (1988) 271-295. pp
143. SCHMIDT, K.: *Zur „Außenhaftung der Innengesellschaft“*, JuS (1988)
Schmidt, Karsten: *Zur „Außenhaftung der Innengesellschaft“*, in: JuS (1988) 444-459. pp.
144. SCHOLZ: *Die BGB-Gesellschaft nach dem Grundsatzurteil des BGH*, NZG (2002)
Scholz, Kai Steffen: *Die BGB-Gesellschaft nach dem Grundsatzurteil des BGH*, in: NZG (2002) 154-166. pp.
145. SCHREIBER: *Geschäftsführungsbefugnis und Vertretungsmacht ...* (2001)
Schreiber: *Geschäftsführungsbefugnis und Vertretungsmacht in der Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, JURA Heft 5/2001
146. SCHUBERT – STEDER: *Genossenschaftshandbuch* (1989)
Schubert – Steder: *Genossenschaftshandbuch 2 Bde. Loseblattausgabe Stand* (1989)
147. SCHULZ: *Die Entstehung des Seerechts...* (1987)
Schulz, Rüdiger: *Die Entstehung des Seerechts des Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuches unter besonderer Berücksichtigung der Bestimmungen über die Reederei, den Schiffer und die Schiffsmannschaft* (Rechtshistor. Reihe. 55.) – Frankfurt a. M.: Lang (1987)
148. SCHULZE – OSTERLOH: *Kapitalgesellschaft & Co...*, NJW (1984)
Schulze – Osterloh: *Kapitalgesellschaft & Co, – Handelsgesellschaft kraft Rechtsform? in: NJW (1984) 1280-1305. pp.*
149. SCHÜCKING in *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts* (1995)
Schücking: *Entwicklung, Bedeutung und Erscheinungsformen der BGB-Gesellschaft*, in: Riegger – Weipert (Hrsg.): *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts I.* (1995)
150. SCHWINTOWSKI: *A német társasági jog koncepciója...* (1993)
Schwintowski, Hans-Peter: *A német társasági jog koncepciója - funkciói, fejlődése, nyitott kérdések*, A Friedrich Ebert Alapítvány budapesti irodája és a Cégbírók Országos Egyesülete közös rendezésében megtartott sziráki kollokviumon (1992. jún. 11-13.) elhangzott előadás teljes szövege – Budapest: Betű Stúdió (1993)

- SCHWINTOWSKI: *Das Konzept des deutschen Gesellschaftsrechts...* (1993)
Schwintowski, Hans-Peter: *Das Konzept des deutschen Gesellschaftsrechts. Funktionen, Entwicklung, offene Fragen*, in: JA (1993) 97-104. pp.
151. SCHWINTOWSKI: *Grenzen der Anerkennung fehlerhafter Gesellschaften*, NJW (1988)
Schwintowski, Hans-Peter: *Grenzen der Anerkennung fehlerhafter Gesellschaften*, in: NJW (1988) 937-950. pp.
152. SIGLE: *Rechtspraxis und Rechtswissenschaft...*, NZG 8/2003
Sigle, Walter: *Rechtspraxis und Rechtswissenschaft – Betrachtungen mit besonderem Blick auf das Gesellschaftsrecht*, in: Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (NZG) 8/2003, Heft 8, 363-365. pp.
153. SOERGEL – SIEBERT: *Bürgerliches Gesetzbuch*¹³ (1995 ff.)
Soergel – Siebert: *Bürgerliches Gesetzbuch*, 13. Aufl. (1995 ff.)
154. SPANGEMACHER: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1994)
Spangemacher, Gerd – Spangemacher, Klaus: *Handels- und Gesellschaftsrecht*, 8. kiadás–Achim: Fleischer (1994)
155. STAUBINGERS *Kommentar*¹³ (1995 ff.)
J(ulius) v. Staubingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 13. neuberarb. Aufl. v. Dicher, Hermann [u. a.] Red.. Roth, Herbert – Berlin: Sellier & de Gruyter (1995 ff.) [Darin bearb.: §§ 21 ff. v. Weich, Günter]
STAUBINGERS *Kommentar*¹² (1980)
J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentatoren Amman, Hermann, Buch 1. Allgemeiner Teil §§ 11-89; Verschollenheitsgesetz, erl. von Coing, Helmut, 12., neuberab. Aufl. – Berlin: Schweitzer Verlag (1980)
156. STEDING: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts...*, WiR (1991)
Steding, Rolf: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts. Über Möglichkeiten ihrer Anwendung zu wirtschaftlichen Zwecken*, in: WiR (1991) 309-312. pp.
157. STEDING: *Gesellschaftsrecht...* (1997)
Steding, Rolf: *Gesellschaftsrecht: Grundzüge*, 1. Aufl. – Baden-Baden: Nomos (1997)
158. STEHLE: *Die rechtlichen und steuerrechtlichen Wesensmerkmale*¹⁸ (2001)
Stehle, Heinz – Stehle, Anselm: *Die rechtlichen und steuerrechtlichen Wesensmerkmale der verschieden Gesellschaftsformen (Vergleichende tabellen)*, 18. Aufl. – Stuttgart: Boorberg (2001)
159. STÖBER: *Grundbuchfähigkeit der BGB-Gesellschaft...*, MDR 2001/10.
Stöber, Kurt: *Grundbuchfähigkeit der BGB-Gesellschaft - Rechtslage nach der neuen BGH-Entscheidung*, in: MDR 2001/10. 544-546. pp.
160. *Studienkommentar BGB*³. (1998)
Studienkommentar BGB (Erläutert für Studium und Examen) von Kropholler, Jan – Berenbrok, Marius, 3. neubearb. und erw. Aufl. – München: Beck (1998)
161. SUDHOFF: *Personengesellschaften*⁷ (1999)
Sudhoff, Heinrich: *Personengesellschaften*, 7. völlig bearb. – München: Beck (1999)
162. TIMM: *Die Rechtsfähigkeit...*, NJW (1995)
Timm: *Die Rechtsfähigkeit der Gesellschaft bürgerlichen Rechts und ihre Haftungsverfassung*, in: NJW (1995) 3209-3216. pp.
163. TZSCHASCHEL: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*⁷ (1993)
Tzschaschel, Hans-Ulrich: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, 7. Aufl. – Heidelberg: Verl.- Ges. Recht und Wirtschaft (1993)

164. ULMER: *Die Gesamthandsgesellschaft (...)* (1998)
Ulmer, Peter: *Die Gesamthandsgesellschaft – ein noch immer unbekanntes Wesen?* in: ACP 198 (1998) 1-113. pp.
165. ULMER: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1997)
Ulmer, Peter: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts. Systemat. Kommentar der §§ 705-740 BGB*, 3. Aufl. (Sonderausg. aus Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Bd. 3. T. 2.) – München: Beck (1997)
166. ULMER: *Eintragung einer GbR als Kommanditistin einer KG*, ZIP (2001)
Ulmer, Peter: *Eintragung einer GbR als Kommanditistin einer KG*, in: ZIP (2001) 1703-1723. pp.
167. ULMER: *Grundbuchfähigkeit einer rechts- und partefähigen GbR*, NJW (2002)
Ulmer, Peter: *Grundbuchfähigkeit einer rechts- und partefähigen GbR*, in: NJW (2002) 330-342. pp.
168. ULMER: *Höchstrichterliche Rechtsfortbildung im Gesellschaftsrecht...* (1986)
Ulmer, Peter: *Höchstrichterliche Rechtsfortbildung im Gesellschaftsrecht 1971 – 1985. Eine Bestandsaufnahme*, in: Richterl. Rechtsfortbildung – Heidelberg: C. F. Müller (1986) 389-415. pp.
169. WALDNER – WÖFEL: *So gründe und führe ich eine Personengesellschaft* (1995)
Waldner, Wolfram – Wöfel, Erich: *So gründe und führe ich eine Personengesellschaft (GbR, OHG, KG)* – München: Dt. Taschenbuch-Verl. (Beck-Rechtsberater im dtv. 5294.) (1995)
170. WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996)
Wank, Rolf: *Personengesellschaftsrecht (Wiederholungs- und Vertiefungskurs in den Kerngebieten des Rechts Band 12)* – Neuwied, Kriftel, Berlin: Luchterland (1996)
171. WEBERSBERGER: *Die oHG im Vergleich...* (1907)
WEBERSBERGER, JOHANNES: *Die oHG im Vergleich zur bürgerlich-rechtlichen Gesellschaft*, Diss. – Greitswald (1907)
172. WEIMAR: *Einmann-Personengesellschaft – ein neuer Typ des Gesellschaftsrecht?*, ZIP (1997)
Weimar, R.: *Einmann-Personengesellschaft – ein neuer Typ des Gesellschaftsrecht?*, ZIP (1997) 1769-1781. pp.
173. WESTERMANN, H. P.–REBMANN: *Rechtsprechung...*, DZWir (1993)
Westermann, Harm Peter – Rebmann, Volker: *Rechtsprechung zum Personengesellschaftsrecht*, in: DZWir (1993) 272-282., 327-332. pp.
174. WESTERMANN, H. P.: *Bereicherungshaftung der Gesellschafter einer GbR*, ZGR (1977)
Westermann, Harm Peter: *Bereicherungshaftung der Gesellschafter einer GbR*, in: ZGR (1977) 552-559. pp.
175. WESTERMANN, H. P.: *Erste Folgerungen ...*, NZG 2001/1.
Westermann, Harm Peter: *Erste Folgerungen aus der Anerkennung der Rechtsfähigkeit der BGB-Gesellschaft*, in: Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht, NZG 7/2001.
176. WESTERMANN, H. P.: *Erste Folgerungen aus der Anerkennung der Rechtsfähigkeit der BGB-Gesellschaft*, NZG (2001)
Westermann, Harm Peter: *Erste Folgerungen aus der Anerkennung der Rechtsfähigkeit der BGB-Gesellschaft*, in: NZG (2001) 293-298. pp.
177. WESTERMANN, H. P.: *Vertragsfreiheit und Typengesetzlichkeit...* (1970)
Westermann, Harm Peter: *Vertragsfreiheit und Typengesetzlichkeit im Recht der Personengesellschaften* (1970)
178. WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften ...* (1994)
Westermann, Harry.: *Handbuch der Personengesellschaften (Gesellschaften, Steuerrecht,*

- Arbeitsrecht, Sozialversicherungsrecht*) Band 1.– Köln: Verlag Otto Schmidt, (1994)
(begründet Westermann, Harry, seit 1989 fortgeführt von Westermann, Harm Peter)
179. WIEACKER: *Zur Theorie der juristische Personen des Privatrechts* (1973)
Wieacker: *Zur Theorie der juristische Personen des Privatrechts*, in: FS für Huber (1973)
1-339. pp.
 180. WIEDEMANN: *Der Gesellschaftsvertrag...*, WM 1990/8.
Wiedemann: *Der Gesellschaftsvertrag der Personengesellschaften*, Sonderbeilage 1990/8.
WM 1-12. pp.
 181. WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht*⁵ (1988)
Wiedemann, Herbert: *Gesellschaftsrecht*, 5. Aufl. – München: Beck (1988)
WIEDEMANN: *Gesellschaftsrecht...* (1980)
Wiedemann, Herbert: *Gesellschaftsrecht: Ein Lehrbuch des Unternehmens und
Verbandrechts, Band I, Grundlagen* – München: Beck (1980)
 182. WIEDEMANN: *Rechtsverhältnisse der BGB-Gesellschaften zu Dritten*, WM (1994)
Wiedemann, Herbert: *Rechtsverhältnisse der BGB-Gesellschaften zu Dritten*, in: WM
(1994) Beil. 4, 1-19. pp.
 183. WIEDEMANN: *Zur Selbständigkeit der BGB-Gesellschaft* (1991)
Wiedemann, Herbert: *Zur Selbständigkeit der BGB-Gesellschaft*, in: Festschrift f. Alfred
Kellermann – Berlin: de Gruyter (1991) 529-546. pp.
 184. WÖRLEN: *Grundbegriffe aus dem Handelsrecht...* (1992)
Wörlen, Rainer: *Grundbegriffe aus dem Handelsrecht mit Bezügen zum Gesellschaftsrecht*
– Köln: Heymann (1992)
 185. WUNDERLICH: *Das Ende der Dopperverpflichtungstheorie?* WM (2002)
Wunderlich, Nils-Christian: *Das Ende der Dopperverpflichtungstheorie?* in: WM (2002)
271-386. pp.
 186. ZÖLLNER: *Rechtssubjektivität von Personengesellschaften?* (1993)
Zöllner, Wolfgang: *Rechtssubjektivität von Personengesellschaften?*, in: Festschrift f.
Joachim Gernhuber – Tübingen: Mohr (1993) 563-578. pp.
 187. ZUCK: *Die berufsrechtliche Zulassung der Anwalts-GmbH*, AnwBl (1999)
Zuck: *Die berufsrechtliche Zulassung der Anwalts-GmbH*, in: AnwBl (1999) 297-309. pp.
 188. ZWERNEMANN: *Der Name der Gesellschaft des bürgerlichen Rechts* (1987)
Zwernemann, Dieter: *Der Name der Gesellschaft des bürgerlichen Rechts*, in: BB (1987)
774-779. pp.

IRODALOMJEGYZÉK

AZ OSZTRÁK JOGHOZ KAPCSOLÓDÓ SZAKIRODALOM

1. ALBERTS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts im Umbruch* (1994)
Alberts, Martin: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts im Umbruch* – Frankfurt am Main [u.a.]: Lang (1994)
2. ARNOLD: *Die GmbH & Co. KG im österreichischen Recht* (1994)
Arnold, Wolf-Dieter: *Die GmbH & Co. KG im österreichischen Recht*, in: GmbH-Rdsch (1994) 371-385. pp.
3. BERNSTORFF: *Wirtschaftsrecht in Osteuropa* (1999)
Bernstorff, Christoph Graf von: *Wirtschaftsrecht in Osteuropa* – Stuttgart: Dt- Sparkassen-Verl. (1999)
4. BYDLINSKI, FRANZ: *Der Ausschluß...*, (1986)
Bydlinski, Franz: *Der Ausschluß einer zweipersonalen Gesellschaft des bürgerlichen Rechts (am Beispiel einer anwaltlichen Regiegemeinschaft)*, in: Wirtschaftsrecht in Theorie u. Praxis. Gedenkschrift f. Fritz Schönherr. – Wien: Manz (1986) 155-165. pp.
5. BYDLINSKI, M.: *Haften Gesellschafter für Notarkosten? (...)* ÖRdW (1993)
Bydlinski, Michael: *Haften Gesellschafter für Notarkosten? Zu den Grenzen des § 12 NTG*, in: ÖRdW (1993) 102-104. pp.
6. BYDLINSKI, P.: *Grundzüge des Privatrechts³...* (1997)
Bydlinski, Peter: *Grundzüge des Privatrechts für Ausbildung und Wirtschaftspraxis*, 3. kiadás – Bécs: Manz (1997)
BYDLINSKI, P.: *Grundzüge des Privatrechts⁵...* (2002)
Bydlinski, Peter: *Grundzüge des Privatrechts für Ausbildung und Wirtschaftspraxis*, 5. Aufl. –Wien: Manzsche (2002)
7. BRÄNDLE – SCHNETZER: *Das österreichischen Vereinsrecht³....* (2002)
Brändle, Claus – Schnetzer, Manfred: *Das österreichischen Vereinsrecht (rechtliche Grundlage, steuerliche Aspekte, Vereinsgesetz 2002, Vereinsrichtlinie 2001)* 3. Aufl. – Wien: Linde (2002)
8. DÄUBLER: *Das Zivilrecht1. Ein Leitfaden durch das BGB* (1997)
Däubler, Wolfgang: *Das Zivilrecht1. Ein Leitfaden durch das BGB* – Hamburg: Reinbeck (1997)
9. DELLINGER: *Personenhandelsgesellschaft...*, JBl (1991)
Dellinger, Markus: *Personenhandelsgesellschaft, Gläubigerschutz und Vollbeendigung während eines Passivprozesses*, in: JBl (1991) 629-641. pp.
10. *Die österreichischen Gesellschaftsformen, Gesetzestexte....* (1982)
Die österreichischen Gesellschaftsformen, Gesetzestexte nach dem Stande vom 1.1.1982 – Eisenstadt: Prugg (1982)
11. DORALT: *Die Gründung einer Tochtergesellschaft in Österreich* (1995)
Doralt, Peter: *Die Gründung einer Tochtergesellschaft in Österreich*, in: Die Gründung einer Tochtergesellschaft im Ausland, 3. Aufl. ZGR (1995) Sonderheft 3, 526-564. pp.
12. FAISTENBERGER – BARTA – CALL – ECCHER: *Österreichisches Sachenrecht*
Faistenberger, Christoph – Barta, Heinz – Call, Gottfried – Eccher, Bernhard: *Österreichisches Sachenrecht* – Wien (1985)

- in.: Gschnitzer, Franz: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts, sechs Bände* – Wien (1963 – 1966)
13. FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht, Allgemeiner Teil*
Faistenberger, Christoph – Barta, Heinz – Eccher, Bernhard: *Österreichisches Schuldrecht, Allgemeiner Teil* – Wien (1986, javított utánnyomás: 1991)
in.: Gschnitzer, Franz: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts, sechs Bände* – Wien (1963 – 1966)
 14. FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht, Besonderer Teil und Schadensatz*
Faistenberger, Christoph – Barta, Heinz – Eccher Bernhard: *Österreichisches Schuldrecht, Besonderer Teil und Schadensatz* – Wien (1988)
in.: Gschnitzer, Franz: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts, sechs Bände* – Wien (1963 – 1966)
 15. FAISTENBERGER – BARTA – ECCHER: *Ö. Schuldrecht...* (1991)
Faistenberger, Christoph – Barta, Heinz – Eccher, Bernhard: *Österreichisches Schuldrecht, Besonderer Teil* – Wien (1991)
 16. FAISTENBERGER – BARTA: *Bürgerliches Rechts: Allgemeiner Teil*
Faistenberger, Christoph – Barta, Heinz: *Bürgerliches Rechts: Allgemeiner Teil* – Bécs (1992)
in.: Gschnitzer, Franz: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts, sechs Bände* – Wien (1963 – 1966)
 17. FAISTENBERGER: *Österreichischen Erbrecht*
Faistenberger, Christoph: *Österreichischen Erbrecht* – Wien (1984)
in.: Gschnitzer, Franz: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts, sechs Bände* – Wien (1963 – 1966)
 18. FAISTENBERGER: *Österreichisches Familienrecht*
Faistenberger, Christoph: *Österreichisches Familienrecht* – Wien (1979)
in.: Gschnitzer, Franz: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts, sechs Bände* – Wien (1963 – 1966)
 19. FEIL: *Kommanditgesellschaft (Kurzkommentar)* (1995)
Feil, Eric: *Kommanditgesellschaft (Kurzkommentar für den Praktiker)* – Wien: Linde (1995)
 20. FEIL: *Handelsgesetzbuch (Kurzkommentar)* (1997)
Feil, Eric: *Handelsgesetzbuch (HGB): Kurzkommentar für die Praxis* – Wien: Linde (1997)
 21. FESSLER (Hrsg.): *Reform des Vereinsrecht* (1997)
Fessler, Peter (Hrsg.) (Österreich – Interministerielle Arbeitsgruppe Vereinsrecht): *Reform des Vereinsrecht* – Wien: Manz (1997) 142 S.
 22. FRITZ, C.: *Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung* (1997)
Fritz, Christian: *Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung: EWIV; Praxiskommentar* – Wien: Linde (1997)
 23. FRITZ, C.: *Ges.-u. Unt.formen²* (2002)
Fritz, Christian: *Gesellschafts- und Unternehmensformen: Handbuch der wichtigsten Fragen – Gründung, Haftung, Auflösung, Steuerrecht, 2. durchges. und wesentlich erw. Aufl.* – Wien: Linde (2002)
 24. FRITZ, C.: *GesR. in Österreich* (2000)
Fritz, Christian: *Gesellschaftsrecht in Österreich: eine Einführung mit vergleichenden Tabellen, 1. Aufl.* – München: Rehm (2000)
 25. FROTZ: *Der Fruchtgenuß an Personengesellschaftsanteilen...*, GesRZ (1990)
Frotz, Stephan: *Der Fruchtgenuß an Personengesellschaftsanteilen – ein Überblick*, in: GesRZ (1990) 34-40. pp.

26. FROTZ: *Zur Auflösung ...*, GesRZ (1992)
Frotz, Stefan: *Zur Auflösung einer Personenhandels-gesellschaft ohne Liquidation sowie zur Abgrenzung von Geschäftsraummiete und Unternehmenspacht. Anmerkungen zur Entscheidung des OHG vom 21.5.1990, 1 Ob 567/90.*, in: GesRZ (1992) 12-18. pp.
27. GESELLSCHAFTSRECHT (1994)
Gesellschaftsrecht – Wien: Verl. d. Österr. Akad. d. Wissenschaften (1994)
(Österreichisches und europäisches Wirtschaftsprivatrecht 1.) (Veröffentlichungen d. Kommission f. Europarecht, internat. u. ausländ. Privatrecht 13.) (Österr. Akad. d. Wissenschaften: Philosph.- histor. Klasse, Sitzungsberichte 620.)
28. *Gesellschaftsrechts in Österreich, England und den USA* (1986)
Gesellschaftsrechts in Österreich, England und den USA, Ein zweisprachiger Vergleich – Wien: Orac (1986)
29. GELLIX: *Kommentar zum GmbH-G⁴* (2000)
Gellix, Max: *Kommentar zum GmbH-Gesetz*, 4. Aufl. – Wien: Linde (2000)
30. GIEFERS: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform²...*, (1992)
Giefers, Hans-Werner: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform. Gesellschaftlicher Leit-faden und steuerrechtlicher Überblick*, 2., überarb. u. erg. Aufl. Unter Mitarb. von Ott, Hans – Freiburg i. Br.: Haufe (1993)
31. GRAFF: *Das neue Erwerbsgesellschaftsgesetz*, RdW (1990)
Graff, Michael: *Das neue Erwerbsgesellschaftsgesetz*, in: ÖRdW (1990) 133-144.
32. GRAFF: „*Si tacuisses...*“. *Erwiderung auf eine Kritik am EGG*, ÖRdW (1990)
Graff, Michael: „*Si tacuisses...*“. *Erwiderung auf eine Kritik am EGG*, in: ÖRdW (1990) 338-340. pp.
33. GRÜNWARD: *Rechtsfolgen des Erwerbs...*, GesRZ (1993)
Grünwald, Alfons: *Rechtsfolgen des Erwerbs bzw. Verlusts der Vollkaufmannseigenschaft bei Personengesellschaften*, in: GesRZ (1993) 132-136. pp.
34. GRÜNWARD: *Zur Geschäftsübernahme...*, ÖRdW (1993)
Grünwald, Alfons: *Zur Geschäftsübernahme bei der Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, in: ÖRdW (1993) 269-271. pp.
35. GSCHNITZER: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts* (1966)
Gschneider, Franz: *Lehrbuch des Österreichischen bürgerlichen Rechts* – Wien (1963 – 1966) A 6 kötetet lásd: FAISTENBERGER-nél
36. HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht I. Handelsstand⁴* (1990)
Hämmerle, Hermann – Wunsch, Horst: *Handelsrecht, I. kötet, Handelsstand*, 4. Aufl. – Graz; Wien; Köln: Orac (1990)
37. HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht II: Pers.G⁴* (1993)
Hämmerle, Hermann – Wunsch, Horst: *Handelsrecht, II. kötet, Personengesellschaften*, 4. neubearb. Aufl. – Graz; Wien; Köln: Orac (1993)
38. HÄMMERLE – WÜNSCH: *Handelsrecht III: Handelsgeschäfte³* (1979)
Hämmerle, Hermann – Wunsch, Horst: *Handelsrecht, III: kötet, Handelsgeschäfte*, 3. Aufl. – Graz; Wien; Köln: Orac (1979)
39. WIFI *Handelsrecht (Kursbuch)* (2003)
Handelsrecht (Kursbuch), Die Wirtschaftsförderungsinstitute Österreich (WIFI) – Wien (2003) 74-89. pp.
40. HANS-WERNER: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform* (1992)
Hans-Werner: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmensform*, Freiburg i. Br.: Haufe (1992)

41. HARRER: *Aktuelle Anpassungsprobleme...*, WBl (1994)
Harrer, Friedrich: *Aktuelle Anpassungsprobleme im Unternehmens- und Gesellschaftsrecht*, in: WBl (1994) 361-367. pp.
42. HASELBERGER: *Einfluß...*, GesRZ (1995)
Haselberger, Rudolf: *Einfluß der europäischen Rechtsentwicklung auf das Firmenbuch*, in: GesRZ (1995) 163-170. pp.
43. HOFMEISTER: *Die Entwicklung des Gesellschafterwechsels ...* (2002)
Hofmeister, Jörg: *Die Entwicklung des Gesellschafterwechsels im Recht der Personengesellschaften vom ALR bis zum ADHGB – Berlin: Ducker und Humblot (Schriften zur Rechtsgeschichte; Heft 88.)* (2002)
44. HÖHNE: *Das Recht der Vereine²* (2002)
Höhne, Thomas: *Das Recht der Vereine (privatrechtliche, öffentlich-rechtliche und steuerrechtliche Aspekte; – auf der Grundlage Vereinsgesetz 2002 und der Vereinsrichtlinien 2001)* 2. Aufl. (2002)
45. HOLZHAMMER – ROTH: *Gesellschaftsrecht²* (1997)
Holzhammer, Richard – Roth, Marianne: *Gesellschaftsrecht*, 2. kiadás – Bécs; New York: Springer (1997)
46. HOLZHAMMER: *Ö. Handelsrecht* (1986)
Holzhammer, Richard: *Österreichisches Handelsrecht – Wien; New York: Springer* (1986) 210 o. (Springer Kurzlehrbücher d. Rechtswissenschaft)
47. HOLZHAMMER: *Die Parteifähigkeit der Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1993)
Holzhammer, Richard: *Die Parteifähigkeit der Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, Festschrift f. Rudolf Strasser – Wien: Manz (1993) 127-136. pp.
48. HUECK: *Gesellschaftsrecht¹⁹* (1991)
Hueck, Götz: *Gesellschaftsrecht*, 19., völlig Neubearb. Aufl. – München : Beck (1991)
49. IGERZ: *Die große GmbH & Co. KG im österreichischen Recht*, GesRZ (1993)
Igerz, Erich: *Die große GmbH & Co. KG im österreichischen Recht*, in: GesRZ (1993) 80-86. pp.
50. JABORNEGG in SCHWIMANN: *Praxiskommentar...* (1990)
Jabornegg, Peter in Schwimann, Michael (Hrsg): *Praxiskommentar samt Nebengesetzen*, Bécs (1987-1990)
51. KAROLLUS: *Unternehmerwechsel und Dauerverhältnis*, ÖJZ (1995)
Karollus, Martin: *Unternehmerwechsel und Dauerverhältnis*, in: ÖJZ (1995) 241-248.
52. KASTNER: *Die GmbH&Co KG ...* (1970)
Kastner, Walther: *Die GmbH&Co KG im Handels-, Gewerbe- und Steuerrecht*, – Bécs: Wirtschaftsverl. Orac (1970)
53. KASTNER: *Zu den legistischen Aufgaben...*, JBl (1990)
Kastner, Walther: *Zu den legistischen Aufgaben auf dem Gebiet des österreichischen Gesellschaftsrechts*, in: JBl (1990) 545-552. pp.
54. KASTNER: *Die bürgerlichrechtliche Gesellschaft im österreichischen Wirtschaftsleben*, (1969)
Kastner, Walther: *Die bürgerlichrechtliche Gesellschaft im österreichischen Wirtschaftsleben*, in: GedS Gschnitzer (1969) 211-245. pp.
55. KASTNER: *Die neue Organisation der Sparkassen* (1979)
Kastner, Walther: *Die neue Organisation der Sparkassen – St. Pölten: Niederösterreich. Presshaus* (1979)
56. KASTNER – DORALT: *Gesellschafts- und Unternehmensformen* (1982)
Kastner, Walther – Doralt, Peter: *Gesellschafts- und Unternehmensformen – Wien: Manz* (1982)

57. KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁵... (1990)
 Kastner, Walther – Doralt, Peter – Nowotny, Christian: *Grundriß des österreichischen Gesellschaftsrechts*, 5. erw. Aufl. – Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung (Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe 2.) (1990)
 KASTNER – DORALT – NOWOTNY: *Grundriß*⁶... (1997)
 Kastner, Walther – Doralt, Peter – Nowotny, Christian: *Grundriß des österreichischen Gesellschaftsrechts*, 6. Aufl. – Wien: Manz (1997)
58. KIRCHNER: *Abkürzungsverzeichnis der Rechtsprache*⁴ (1993)
 Kirchner, Hildebert: *Abkürzungsverzeichnis der Rechtsprache*, 4. Aufl. (1993)
59. KLANG: *Kommentar zum ABGB*²...
 Klang, Heinrich: *Kommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch*, 2. Aufl. (1952 óta) 6 kötet és egy kiegészítő kötet
60. KLAUSS – LANGE: *Die Gesellschaft des bürgerlichen Rechts*³ (1981)
 Klauss, Herbert – Lange, Joachim: *Die Gesellschaft des bürgerlichen Rechts (Gesellschaftsrecht, Steuerrecht)* 3. neubearb. kiadás – Ludwigshafen (Rein): Kiehl Verl. (1981)
61. KLUNZINGER: *Grundzüge*... (1999)
 Klunzinger, Eugen: *Grundzüge des Gesellschaftsrechts* – München: Vahlen (1999)
62. KOZIL: *Grundriss des bürgerlichen Rechts I. (...)*¹² (2002)
 Kozil, Helmut: *Grundriss des bürgerlichen Rechts I.* kötet (Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht) 12. kiadás. (1.-10. kiadás, szerk.: Kozil, Helmut – Welser Rudolf) – Wien: Manzsche (2002)
63. KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000)
 Kraft, Alfonz – Kreutz, Peter: *Gesellschaftsrecht*, 11. neubearb. kiadás – Neuwied; Kriftel: Luchterland (2000)
64. KRATZ: *Die Verantwortlichkeit*..., (1993)
 Kratz, Brigitta: *Die Verantwortlichkeit des Geschäftsführers der einfachen Gesellschaft*, in: Neues zum Gesellschafts- u. Wirtschaftsrecht. Zum 50. Geb. v. Peter Forstmoser – Zürich: Schultheß (1993) 13-29. pp.
65. KREJZI: *Erwerbsgesellschaftengesetz* (1991)
 Krejzi, Heinz: *Erwerbsgesellschaftengesetz idF des Firmenbuchgesetzes. Ausführl. komm.* (Manzsche Kurzkommentare) – Wien: Manz (1991)
66. KREJZI: *Grundriß des Handelsrecht* (1995)
 Krejzi, Heinz: *Grundriß des Handelsrecht* – Bécs: Manz (1995)
67. KREJZI: *Handelsrecht*² (2001)
 Krejzi, Heinz: *Handelsrecht*, 2. Aufl. – Wien: Manz (2001)
68. KREJZI: *Privatrecht*⁵ (2002)
 Krejzi, Heinz: *Privatrecht*, 5. Aufl. – Wien: Manz (2002)
69. KREJZI: *Vereingesezt 2002 (Kommentar)* (2002)
 Krejzi, Heinz: *Vereingesezt 2002 (Kommentar)* – Wien: Manz (2002)
70. KURSCHER – THIERY: *Rechtsgestaltung- und Feststellungsklage*..., GesRZ (1990)
 Kurscher, Irene – Thiery, Gottfried: *Rechtsgestaltung- und Feststellungsklage bei Auflösung und Ausschluß aus der OHG, KG, EEG, und GesbR*, in: GesRZ (1990) 141-146. pp.
71. KÜHNE – STRAUBE: *Die bürgerlich-rechtliche Gesellschaft (ARGE)*³ (1990)
 Kühne, Josef – Straube, Manfred: *Die bürgerlich-rechtliche Gesellschaft (ARGE)*, 3., erg. Aufl. (Orac- Musterverträge 5.) – Wien: Orac (1990)

72. KREJZI: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft*, Ecolex (1990)
Krejzi, Heinz: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft*, in: Ecolex 1990/394.
73. LEDERER – SZABÓ: *Joint Ventures in Ungarn* (1989)
Lederer, Thomas – Szabó, S. Péter: *Joint Ventures in Ungarn – Bécs*: Manz (1989)
74. LIEDERMANN: *Die handelsrechtlichen Personengesellschaften und der bürgerlich-rechtliche Gesellschaftsbegriff*, ÖJZ 1955
Liedermann: *Die handelsrechtlichen Personengesellschaften und der bürgerlich-rechtliche Gesellschaftsbegriff*, ÖJZ 1955, 102-107. pp.
75. MADER: *Kapitalgesellschaften*, 4. Aufl. – Wien : LexisNexis ARD Orac (2002)
Mader, Peter: *Kapitalgesellschaften*, 4. Aufl. – Wien : LexisNexis ARD Orac (2002)
76. MICHALSKI: *OHG-Recht (Kommentar...)* (2000)
Michalski, Lutz: *OHG-Recht (Kommentar zum Recht der offenen Handelsgesellschaften §§ 105-060 HGB)* – Köln: Heymann (2000)
77. MÜLLER – RIEF – THIERY: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft* (1994)
Müller, Michael – Rief, Roland – Thiery, Gottfried: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft (offene Erwerbsgesellschaft und Kommanditerwerbsgesellschaft)* – Wien: Orac (1994)
78. MÜTHER: *Rechts- und Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft*, MDR 8/2001.
Müther: *Rechts- und Parteifähigkeit der BGB-Gesellschaft*, in: MDR 8/2001.
79. NICKERL (Hrsg.): *Praxiskommentar zum Sparkassengesetz*¹ (2000)
Nickerl, Joseph (Hrsg.): *Praxiskommentar zum Sparkassengesetz*, 1. Aufl. – Wien: Orac (2000)
80. NOWOTNY: *Dynamische Anpassung des Gesellschaftsrechts*, GesRZ (1987)
Nowotny, Christian: *Dynamische Anpassung des Gesellschaftsrechts*, in: GesRZ (1987) 61-75. pp.
81. OSTHEIM: *Zur Rechtsfähigkeit von Verbänden im österreichischen bürgerlichen Recht* (1967)
Ostheim: *Zur Rechtsfähigkeit von Verbänden im österreichischen bürgerlichen Recht* (1967)
82. PFEIFER: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft...*, ÖNotZ (1990)
Pfeifer, Johann: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft im Wohnungseigentumsrecht*, in: ÖNotZ (1990) 269-270. pp.
83. PFISTER: *Europäisches Gesellschaftsrecht* (1993)
Pfister, Wolfgang: *Europäisches Gesellschaftsrecht* – Frankfurt am Main ; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Lang (1993)
84. PLÖCHL: *Spurlos verschwunden? (...)* (1992) 361-369.
Plöchl, Gerhardt: *Spurlos verschwunden? Gedanken zu einem Gelegenheitsgesetz [Betr.: Staatsvertrags- DG, insb. Nichtigkeit v. Beschlüssen u. Verträgen in Gesellschaften.]*, in: *Kontinuität u. Wandel* – Wien: Orac (1992) 361-369. pp.
85. POSZY: *Die Genossenschaftsrevision nach dem Genossenschaftsrevisionsgesetz 1997* (2000)
Poszy, Alexander: *Die Genossenschaftsrevision nach dem Genossenschaftsrevisionsgesetz 1997* – Linz, Univ., Dipl.-Arb. (2000)
86. REICH-ROHRWING: *Das österreichische GmbH-Recht*² (1997)
Reich-Rohrwing, Johannes: *Das österreichische GmbH-Recht*, 2. Aufl. – Wien (1997)
87. RESCH: *Abgrenzungsfragen zur Eingetragenen Erwerbsgesellschaft...*, ÖJZ 10/2000
Resch, Reinhardt: *Abgrenzungsfragen zur Eingetragenen Erwerbsgesellschaft - unter besonderer Berücksichtigung der freien Berufe*, in: ÖJZ 10/2000, 377-383. pp.
88. REIFF: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft (...)*, ZVglRW (1991)
Reiff, Peter: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft. Eine neue österreichische Personengesellschaftsform*, in: ZVglRW (1991) 130-154. pp.

89. RIEDLER: *Der Vermögens- und Unternehmensbegriff*, JBl (1992)
Riedler, Andreas: *Der Vermögens- und Unternehmensbegriff des § 1409 ABGB*, in: JBl (1992) 563-576. pp.
90. RITTNER: *Wettbewerbs- und Kartellrecht*³ (1989)
Rittner, Fritz: *Wettbewerbs- und Kartellrecht*, 3. Aufl. – UTB CF Müller (1989)
91. ROTH, G. H.: *Das neue Erwerbsgesellschaft...*, (1992)
Roth, Günther H.: *Das neue Erwerbsgesellschaft im System der Personengesellschaften* in: FS Kontinuität u. Wandel (1992) 383-396. pp.
92. RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*²... II. (1992)
Rummel, Peter (Hrsg): *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch in zwei Bänden*, 2. Aufl. – Wien: Manzschke (I. kötet 1990, II. kötet 1992)
93. RUMMEL: *Kommentar zum ABGB*³... II. (2002)
Rummel, Peter (Hrsg): *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit EheG, KSchG, MRG, WEG 2002, BTVG, HeizKG, IPRG, EVÜ in zwei Bänden*, 3. neubearb. u. verb. Aufl. – Wien: Manzschke (2002)
94. RUMMEL: *Eheliche Gütergemeinschaft und Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1973)
Rummel, Peter: *Eheliche Gütergemeinschaft und Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, Festschrift für Demelius (1973)
95. SCHENK: *Das neue österreichische Firmenbuch*, ÖNotZ (1992)
Schenk, Brigitte: *Das neue österreichische Firmenbuch*, in: ÖNotZ (1992) 41-44. pp.
96. SCHIEMER – JABORNEGG – STRASSER: *Kommentar zum AktG* (1993)
Schiemer, Karl – Jabornegg, Peter – Strasser, Rudolf: *Kommentar zum Aktiengesetz* – Wien: Manz (1993)
97. SCHMIDT: *Der Partnerschaftsgesetzentwurf...*, JBl (1988)
Schmidt, Karsten: *Der Partnerschaftsgesetzentwurf: Chance für eine überfällige Reform der Gesellschaft bürgerlichen Rechts. Ein rechtspolit. Beitrag zum Rechts der unternehmenstragenden Gesamthand in Österreich*, in: JBl (1988) 745-756. pp.
98. SCHMIDT *Einmann-Personengesellschaften* (1998)
Schmidt, Thorsten: *Einmann-Personengesellschaften*, 1. kiadás – Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges. (1998)
99. SCHUMMER: *Personengesellschaften*⁴ (2002)
Schummer, Gerhard: *Personengesellschaften*, 4. Aufl. – Wien: LexisNexis ARD Orac (2002)
100. SCHUMMER: *Amtsniederlegung...*, ÖNotZ (1993)
Schummer, Gerhard: *Amtsniederlegung des Geschäftsführers und Firmenbucheintragung*, in: ÖNotZ (1993) 193-196. pp.
101. SCHWIMANN: *Praxiskommentar...*(1990)
Schwimann, Michael (Hrsg.): *Praxiskommentar samt Nebengesetzen*, Bécs (1987-1990) [Schwimann, Michael (Hrsg.): *Praxiskommentar samt Nebengesetzen, fünf Bände*, 2. és 5. kötet – Wien (1987), 4/1. és 4/2. kötet – Wien (1988), 3. kötet – Wien (1989), 1. kötet – Wien (1990)]
102. SCHINAS: *Rechtsfolgen...*, JBl 1981.
Schinas: *Rechtsfolgen des Verzugs des Gesellschafters einer bürgerlichrechtlichen Erwerbsgesellschaft mit seiner Beitragsleistung*, in: JBl 1981, 357-363. pp.
103. SPANGEMACHER: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1994)
Spangemacher, Gerd – Spangemacher, Klaus: *Handels- und Gesellschaftsrecht*, 8. kiadás – Achim: Fleischer (1994)
104. STEDING: *Gesellschaftsrecht*¹... (1997)
Steding, Rolf: *Gesellschaftsrecht: Grundzüge* 1. kiadás – Baden-Baden: Nomos (1997)

105. STÖBER: *Grundbuchfähigkeit der BGB-Gesellschaft...*, MDR 10/2001.
Stöber: *Grundbuchfähigkeit der BGB-Gesellschaft - Rechtslage nach der neuen BGH-Entscheidung*, in: MDR, 10/2001.
106. STRASSER in RUMMEL: *Kommentar zum ABGB²... II.* (1992)
Strasser, Rudolf in Rummel, Peter (Szerk.): *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch in zwei Bänden*, 2. Aufl. – Wien: Manzsche (II. kötet 1992)
107. STRAUBE – TORGGLER: *Die Kommanditgesellschaft* – Wien: Orac (1989)
Straube, Manfred – Torggler, Hellwig: *Die Kommanditgesellschaft* – Wien: Orac (1989)
108. SZEP in HOHLOCH (Hrsg.): *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Österreich* (1997)
Szep, Christoph: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Österreich*, in.: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht*, Hohloch, Gerhard (Hrsg.) – Herne; Berlin: Verl. für Rechts- und Anwaltspraxis (1997)
109. TERLAU: *Das internationale Privatrecht der Gesellschaft bürgerlichen Rechts* (1999)
Terlau, Mathias: *Das internationale Privatrecht der Gesellschaft bürgerlichen Rechts* – Berlin: Duncker – Humblot (1999)
110. THIERY: *Zum Anwendungsbereich der eingetragene Erwerbsgesellschaft* (1992)
Thiery, Gottfried: *Zum Anwendungsbereich der eingetragene Erwerbsgesellschaft (EEG)*, FS Kastner (1992)
111. THIERY: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmer...*, (1989)
Thiery, Gottfried: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts als Unternehmer. Vermögens- u. Haftungsordnung* – Wien: Orac (Schriften z. ges. Recht d. Wirtschaft 21.) (1989)
112. THIERY: *Zur Haftungsordnung der ABGB-Gesellschaft...*, GesRZ (1989)
Thiery, Gottfried: *Zur Haftungsordnung der ABGB-Gesellschaft – Entscheidung des OGH 4 Ob 513/89.*, in: GesRZ (1989) 218-221. pp.
113. THIERY: *Zum Anwendungsbereich ...*, (1992)
Thiery, Gottfried: *Zum Anwendungsbereich der eingetragenen Erwerbsgesellschaft (EEG)*, in: *Kontinuität u. Wandel* – Wien: Orac (1992) 431-452. pp.
114. TREIBER: *AGB Sparkassen* (1999)
Treiber, Barbara: *AGB Sparkassen* – Stuttgart: Dt- Sparkassen-Verl. (1999)
115. MÜLLER– RIEF – THIERY: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft.(...)* (1994)
Müller, Michael – Rief, Roland – Thiery Gottfried: *Die eingetragene Erwerbsgesellschaft. Offene Erwerbsgesellschaft und Kommandit-Erwerbsgesellschaft* – Wien: Orac (Orac – Musterverträge 19.) (1994)
116. TORGGLER: *Der Gesellschaftsvertrag der Kommandit- Partnerschaft* (1992)
Torggler, Hellwig: *Der Gesellschaftsvertrag der Kommandit- Partnerschaft* [Betr.: Rechtsanwalts-Gesellschaft], in: *Aktuelle Probleme d. Unternehmensrechts. Festschrift f. Gerhard Frotz* – Wien: Manz (1992) 443-461. pp.
117. TORGGLER: *Partnerschaft für Freie Berufe.(...)* ÖJZ (1988)
Torggler, Hellwig: *Partnerschaft für Freie Berufe. Zum Entwurf eines Partnerschaftsgesetzes*, in: ÖJZ (1988) 428-438. pp.
118. TORGGLER: *Partnerschaft für Freie Berufe – eine neue Unternehmensform*, WBI (1988)
Torggler, Hellwig: *Partnerschaft für Freie Berufe – eine neue Unternehmensform*, in: WBI (1988) 209-211. pp.
119. TORGGLER: *Die Rechtsanwalts- Partnerschaft...*, (1992)
Torggler, Hellwig: *Die Rechtsanwalts- Partnerschaft zwischen Gesellschaft- und Standesrecht*, in: *Kontinuität u. Wandel* – Wien: Orac (1992) 459-474. pp.
120. TURNER: *Die eingetragene Genossenschaft im System ...* (1992)
Turner, George: *Die eingetragene Genossenschaft im System des Gesellschaftsrechts:*

- zugleich ein Beitrag zur Wahl der Unternehmensform, insbesondere in den neuen Bundesländern* – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht (1992)
121. TZSCHASCHEL: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*⁷ (1993)
Tzschaschel, Hans-Ulrich: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts*, 7. kiadás – Heidelberg: Verl.- Ges. Recht und Wirtschaft (1993)
 122. UMLAUFT: *Die Treuhanderschaft im Wirtschaftsleben*, ÖNotZ (1993)
Umlauf, Manfred: *Die Treuhanderschaft im Wirtschaftsleben*, in: ÖNotZ (1993) 60-64. pp.
 123. ULMER: *Gesellschaft bürgerlichen Rechts und Partnerschaft*³ (1997)
Ulmer, Peter: *Gesellschaft bürgerlichen Rechts und Partnerschaft*, Sonderausgabe, 3. Aufl. – München: Beck (1997)
 124. VARTIAN: *Vereinsrecht (Kommentar zum Vereinsgesetz)* (2002)
Vartian, Claudine: *Vereinsrecht (Kommentar zum Vereinsgesetz)* – Wien: Verl. Österreich (2002)
 125. VOGL: *Vereinsgesetz 2002 (Kurzkomentar)* (2002)
Vogl, Mathias: *Vereinsgesetz 2002 (Kurzkomentar)* – Wien; Graz: NWV, Neuer Wiss. Verl. (2002)
 126. WAGNER: *Gesellschafter, Gesellschaft und Firmenbuch*, ÖNotZ (1991)
Wagner, Kurt: *Gesellschafter, Gesellschaft und Firmenbuch*, in: ÖNotZ (1991) 101-102. pp.
 127. WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996)
Wank, Rolf: *Personengesellschaftsrecht* – Neuwied; Kriftel; Berlin: Luchterhand (1996)
 128. WELSER: *Grundriss des bürgerlichen Rechts II. kötet (...)*¹² (2001)
Welser, Rudolf: *Grundriss des bürgerlichen Rechts Band II (Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer teil, Erbrecht)* 12. Aufl. (1.-10. Aufl, Hrsg.: Kozil, Helmut – Welser Rudolf) – Wien: Manzsche (2001)
 129. WELSER: *Ehepakt, Erwerbsgesellschaft bürgerlichen Rechts und Formzwang*, GesRZ (1976)
Welser, Rudolf: *Ehepakt, Erwerbsgesellschaft bürgerlichen Rechts und Formzwang*, in: GesRZ (1976) 34-42. pp.
 130. WIFI (2004)
Wirtschaftsförderungsinstitut (WIFI). A bécsi oktatási központ által kibocsátott jegyzet, Wien (2004)
 131. WÜNSCH: *Zur Zulässigkeit...*, (1992)
Wünsch, Horst: *Zur Zulässigkeit von „Hinauskündigungsklauseln“ in Personengesellschaftsverträgen*, in: Kontinuität u. Wandel – Wien: Orac (1992) 475-486. pp.
 132. ENZINGER: *Ausschluß ...*, (1993)
Enzinger, Michael: *Ausschluß aus Personenhandelsgesellschaften und das Wohl des Unternehmens*, in: Aktuelle Probleme des Unternehmensrechts. Festschrift f. Gerhard Frotz – Wien: Orac (1993) 217-241. pp.
 133. JORDAN: *Die ausländische Personengesellschaft im Grundverkehr*, WBI (1994)
Jordan, Peter: *Die ausländische Personengesellschaft im Grundverkehr*, in: WBI (1994) 149-157. pp.
 134. KLOIBER: *Das EWIV- Ausführungsgesetz...*, ÖJZ (1995)
Kloiber, Barbara: *Das EWIV- Ausführungsgesetz. Ein kurzer Überblick*, in: ÖJZ (1995) 886-889. pp.
 135. ZAWISCHA: *Kurzkomentar zum Genossenschaftsrevisionsgesetz* (1998)
Zawischa, Georg: *Kurzkomentar zum Genossenschaftsrevisionsgesetz (in der ab 1.1.1998 geltenden Fassung)* – Wien (u. a.): Wirtschaftsverl. Überreuter (1998)

136. ZIB: *Fragen des Rechtsformwechsel...*, WBl (1991)
Zib, Christian: *Fragen des Rechtsformwechsel bei der eingetragenen Erwerbsgesellschaft*,
in: WBl (1991) 7-13. pp.

IRODALOMJEGYZÉK

A MAGYAR NYELVŰ ÉS A MAGYAR JOGHOZ KAPCSOLÓDÓ SZAKIRODALOM

1. *97-es Gt. Kommentár (Complex)*
A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény ('97-es Gt.) Kommentárja,
Complex CD Jogtár – Budapest: KJK-KERSZÖV
2. *A társasági törvény és a kapcsolódó ... (2000)*
A társasági törvény és a kapcsolódó legfontosabb jogszabályok. 2000. (Szerk.: Gál Nóra)
Budapest: Unió (2000)
3. ALMÁSI: *A kötelmi jog kézikönyve*² (1929)
Almási Antal: *A kötelmi jog kézikönyve*, 2. kiadás – Budapest: TÉBÉ Kiadóvállalat M.sz.
(1929)
4. ALMÁSI: *Kötelmi jog II. (Grill döntvénytár)* (1929)
Almási Antal: *Kötelmi jog II.* in: Magyar törvények Grill-féle kiadása (Grill döntvénytár),
(szerk.: Szende Péter Pál) – Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1929)
5. ANTAL: *A polgári jogi társaság alapkérdései...*, Magyar Jog 1998/2.
Antal Gergely: *A polgári jogi társaság alapkérdései a német és a magyar jogban*, in: Ma-
gyar Jog 1998/2. 93-98. pp.
6. APÁTHY: *Kereskedelmi jog* (1886)
Apáthy István: *Kereskedelmi jog, tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*, 2. átdol-
gozott kiadás – Budapest (1886)
7. *Az 1988. évi VI. törvény magyarázata* (1988)
Az 1988. évi VI. törvény magyarázata – Budapest: Láng (1988)
8. *Az Európai Közösség kereskedelmi joga.* Szerk. Király Miklós. Utánn. Bp. KJK-KERSZÖV
(2000)
9. *Az új Gt. Konceptiója*
A gazdasági társaságokról és a bírósági cégeljárásról szóló törvények koncepciója (A
Kodifikációs Bizottság vitaanyaga) (Az Igazságügyi Minisztérium honlapján megtalálható)
10. *Az új Ptk. koncepciója* (2001. november 8.)
*Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója; A Kormány 1061/1999. (V. 28.) Korm. határoza-
tával módosított 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozata alapján elkészült az új Polgári Tör-
vénykönyv koncepciója, amelyet a Kodifikációs Főbizottság 2001. november 8-i ülésén el-
fogadott. A Kormány a 1009/2002. (I. 31.) Korm. határozattal elrendelte a koncepciónak a*
Magyar Közlönyben történő közzétételét. Megjelent: Magyar Közlöny 2002/15/2.
11. *Az új Ptk. Konceptiója és szabályozási tematikája* (2002. november 18.)
*Az új Polgári Törvénykönyv Konceptiója és szabályozási tematikája (A Kodifikációs Főbi-
zottság 2002. november 18-i ülésén vitára előterjeszti: Vékás Lajos egyetemi tanár, a Főbi-
zottság elnöke) Megjelent: Magyar Közlöny 2003/II.*
12. BALÁSHÁZY: *A személyes közreműködés...*, Gazdaság és jog 1996/5.
Balásházy Mária: *A személyes közreműködés értelmezési problémái a gazdasági társasá-
gokról szóló törvényben*, in: Gazdaság és jog 1996/5. 7-9. pp.
13. BALASSA: *A jogi személyiség problémája az új társasági törvényben*, Collega 1998/5.
Balassa Tamás: *A jogi személyiség problémája az új társasági törvényben*, in: Collega.
Szakmai folyóirat joghallgatók számára 1998/5. 16-19. pp.

14. BALOGH: A nyugat-európai kodifikációk hatása... (2000)
Balogh Judit: A nyugat-európai kodifikációk hatása a magyar magánjog polgári kori fejlődésére, PhD értekezés – Miskolc (2000)
15. BÁRDOS: *A kereskedelmi jog alapjairól*, Gazdaság és jog 1996/4.
Bárdos Péter: *A kereskedelmi jog alapjairól*, in: Gazdaság és jog 1996/4. 13-17. pp.
16. BÁRDOS: *Elvi problémák a társasági törvényben*, Gazdaság és jog 1993/5.
Bárdos Péter: *Elvi problémák a társasági törvényben*. [Hozzász. Sárközy Tamás: Társasági jogunk strukturális kérdéseiről c. cikkéhez. Gazdaság és jog 1993/1.], in: Gazdaság és Jog 1993/5. 7-9. pp.
17. BARTA – FAZEKAS– HARSÁNYI– MISKOLCZI BODNÁR– UJVÁRINÉ: *Speciális társaságok...* (2000) és (2003)
Barta Judit – Fazekas Judit – Harsányi Gyöngyi – Miskolczi Bodnár Péter – Ujváriné Antal Edit: *Speciális társaságok (A társaságok különös formái – azonosságok, eltérések a gazdasági társaságokkal), változatlan utánnomás* – Budapest: KJK-KERSZÖV (2000) és átdolgozott kiadás (2003) Ujváriné Antal Edit: *Polgári jogi társaság* 23-42. pp.
18. BECKER: *Finanzierung...*, (1995)
Becker, Jan Dierk: *Finanzierung deutscher Unternehmen in Ungarn*, in: IWB (1995) 1111-1116 = 5 Ungarn, Gruppe 2, 41-46. pp.
19. BEDŐ: *A magyar kereskedelmi jog rendszere* (1902)
Bedő Mór: *A magyar kereskedelmi jog rendszere* – Budapest: Politzer (1902)
20. BENACCHIO: *Az európai közösség magánjoga* (2003)
Benacchio, Giannantonio: *Az európai közösség magánjoga, Polgári jog, Kereskedelmi jog* – Budapest: Osiris (2003)
21. BENKŐ: *Polgári jog – gazdasági jog*, Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle 1967/3.
Benkő Gyula: *Polgári jog – gazdasági jog*, in: Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle 1967/3. 149-151. pp.
22. BEREZC: *Társasági jog az Európai Közösségben* (1992)
Berezcs Csaba: *Társasági jog az Európai Közösségben* – Budapest: Trezor (1992)
23. BERKE – FAZEKAS – GADÓ – (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR): *Európai társasági jog* (2000)
Berke Barna – Fazekas Judit – Gadó Gábor – Király Miklós – Kisfaludy András – Miskolczi Bodnár Péter: *Európai társasági jog* (szerk.: Miskolczi Bodnár Péter) – Budapest: KJK-KERSZÖV (2000)
24. BESENYEI: *A Ptk szabályainak alkalmazhatósága a társasági jogban...* (1993)
Besenyei Lajos: *A Ptk szabályainak alkalmazhatósága a társasági jogban. Egy eseti döntés margójára*, in: Kemenes-émlékkönyv, Szeged (1993) 63-72. pp.
25. BÍRÓ – LENKOVICS: *Általános tanok*³ (1998)
Bíró György – Lenkovics Barnabás: *Magyar polgári jog (I.) Általános tanok*, 3. átdolgozott kiadás – Miskolc: Novotni (1998)
26. BÍRÓ (szerk.): *A magyar magánjog az európai jogfejlődés áramában* (2002)
A magyar magánjog az európai jogfejlődés áramában, Jubileumi kiadvány, A 2001. szeptember 28-29-én megrendezett konferencián elhangzott tanulmányok gyűjteménye, A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara fennállásának 20. évfordulója alkalmából (szerk.: Bíró György)– Miskolc: Novotni–Licium-Art (2002)
27. BÍRÓ: *Az egyetemi kutatóhelyek és a gyakorlat szerepe a kodifikációban* (1999)
Bíró György: *Az egyetemi kutatóhelyek és a gyakorlat szerepe a kodifikációban*, in: Polgári jogi kodifikáció és jogharmonizáció (szerk.: Barzó Tímea) – Miskolc: Novotni (1999) 99-105. pp.

28. BÍRÓ: *Az osztrák felszámolási és csődeljárás rövid vázлата...*, Magyar Jog 1998/7.
Bíró Enikő: *Az osztrák felszámolási és csődeljárás rövid vázлата a magyar szabályozás tükrében*, in: Magyar Jog 1998/7. pp.
29. BODOR: *Az új társasági törvény a gyakorlatban* (2002)
Bodor Mária: *Az új társasági törvény a gyakorlatban* (Törvények a gyakorlatban. Törvénytárgyú magyarázat) – Budapest: Unió (2002)
30. BOZÓKY: *Az ausztriai magánjog rendszere* (1891)
Bozóky Lajos: *Az ausztriai magánjog rendszere* – Budapest: Pallas (1891)
31. BÖNSCH: *Rechtliche Möglichkeiten...*(1992)
Bönsch, Georg: *Rechtliche Möglichkeiten privatwirtschaftlicher Erwerbstätigkeit in Ungarn* – Baden-Baden: Nomos Verlagsges. (1992) (Wirtschaftsrecht d. osteurop. Staaten)
Zugl. Köln, Diss (1990)
32. BRUNNER: *Gibt es ein „sozialistisches Gesellschaftsrecht“? (...)* (1985)
Brunner, Georg: *Gibt es ein „sozialistisches Gesellschaftsrecht“? Das Beispiel Ungarn*, in: Festschrift f. Karl H. Neumayer. Baden- Baden: Nomos Verlagsges. (1985) 93-114.
33. BRUNNER: *Ungarn* (1992)
Brunner, Georg: *Ungarn*, in: Rechtsform d. privatwirtschaftl. Erwerbstätigkeit in Osteuropa – Berlin: Berlin- Verl. (1992) 125-144. pp.
34. BURGER: *A jogképes német polgári jogi társaság*, Polgári Jogi Kodifikáció 2003/1.
Burger László: *A jogképes német polgári jogi társaság*, in: Polgári Jogi Kodifikáció 2003/1. 24-29. pp.
35. BURGER: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* (2001)
Burger László: *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban* = Polgári jogi tudományos diákkör évkönyve (2001) 39-53. pp.
www.ajk.elte.hu/TudomanyosProfil/hallgatoktevekenysege/tdk/pjevkonyv/2001/BurgerLaszlo.html
36. BURGER: *Kartelltársaságok a német magánjogban...* (2002)
Burger László: *Kartelltársaságok a német magánjogban*, in: Polgári jogi tudományos diákkör évkönyve, ELTE – Budapest (2002) 77-95.
37. CSÉCSY– GADÓ– MAKAI– T. NAGY: *Társasági jog és cégjog a gyakorlatban* (1993)
Csécsy Róbert – Gadó Gábor – Makai Katalin – T. Nagy Erzsébet: *Társasági jog és cégjog a gyakorlatban* – Budapest: CO-NEX-Training Bt. (1993)
38. CSIBI: *A német társasági jog áttekintése*, Kereskedelmi Jogi Értesítő 1995/1.
Csibi Andrea Csilla: *A német társasági jog áttekintése*, in: Kereskedelmi Jogi Értesítő 1995/1. 14-21. pp.
39. CSIZMADIA – KOVÁCS – ASZTALOS: *Magyar állam- és jogtörténet*⁵ (1991)
Csizmadia Andor – Kovács Kálmán – Asztalos László: *Magyar állam-és jogtörténet*, 5. kiadás – Budapest: Tankönyvkiadó (1991)
40. DARÁK: *A jogi személyek egységes nyilvántartása*, Gazdaság és Jog 2002/9.
Darák Péter: *A jogi személyek egységes nyilvántartása*, in: Gazdaság és Jog 2002/9. 3-9.
41. DARÁK: *A Ptk. Személyek munkacsoport ülése*, Polgári Jogi Kodifikáció 2000/4.
Darák Péter: *A Ptk. Személyek munkacsoport ülése*, in: Polgári Jogi Kodifikáció 2000/4. 27-31. pp.
42. DARÁK: *Beszámoló a Személyek Munkabizottság...*, Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3.
Darák Péter: *Beszámoló a Személyek Munkabizottság 2000. június 15. napján tartott üléséről*, in: Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3.

43. DARÁZS: *Európai versenyjog*, in: *Európai közösségi jogi elemek...* VÉKÁS (szerk.) (2001)
Darázs Lénárd: in: *Európai versenyjog*, in: *Európai közösségi jogi elemek a magán- és a kereskedelmi jogban*, Vékás Lajos (szerk.) – Budapest: KJK-KERSZÖV (2001) 367-444. pp.
44. DOMJÁN: *A polgári jog és a kereskedelmi jog szerkezetéről*, Magyar Jog 1991/12.
Domján Éva: *A polgári jog és a kereskedelmi jog szerkezetéről*, in: Magyar Jog 1991/12. 751-755. pp.
45. DOROGHY: *Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének...*, Jogtudományi Közlöny 1929/2.
Doroghy Ervin: *Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének a társaságról szóló fejezete*, in: Jogtudományi Közlöny 1929/2. 11-13. pp.
46. EÖRSI: *A gazdaságirányítás új rendszerére áttérés jogáról* (1968)
Eörsi Gyula: *A gazdaságirányítás új rendszerére áttérés jogáról*, Budapest: KJK (1968)
47. EÖRSI: *Jog – gazdaság – jogrendszer-tagozódás* (1977)
Eörsi Gyula: *Jog – gazdaság – jogrendszer-tagozódás*, Budapest: Akadémiai Kiadó (1977)
48. EÖRSI: *Kötelmi jog általános rész* (1983)
Eörsi Gyula: *Kötelmi jog általános rész*, Budapest: Tankönyvkiadó (1983)
49. EÖRSI: *Összehasonlító polgári jog* (1975)
Eörsi Gyula: *Összehasonlító polgári jog (Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai)*, Budapest: Akadémiai Kiadó (1975)
50. FALUDI G.: *A magyar szerzői jog közelítése az Európai joghoz*, in: *Európai közösségi jogi elemek...* VÉKÁS (szerk.) (2001)
Faludi Gábor: *A magyar szerzői jog közelítése az Európai joghoz*, in: *Európai közösségi jogi elemek a magán- és a kereskedelmi jogban*, Vékás Lajos (szerk.) – Budapest: KJK-KERSZÖV (2001) 298-366. pp.
51. FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Kereskedelmi jog. Társasági jog és konszernjog* (2002)
Fazekas Judit – Harsányi Gyöngyi – Miskolczi Bodnár Péter – Újváriné Antal Edit: *Kereskedelmi jog. Társasági jog és konszernjog*, egyetemi tankönyv – Budapest: Unió (2002)
52. FAZEKAS – HARSÁNYI – MISKOLCZI BODNÁR – ÚJVÁRINÉ: *Magyar társasági jog* (2001)
Fazekas Judit – Harsányi Gyöngyi – Miskolczi Bodnár Péter – Újváriné Antal Edit: *Magyar társasági jog*, egyetemi tankönyv – Miskolc: Novotni – Licium Art (2001)
53. FAZEKAS: *Az európai integráció hatása a magyar magánjog fejlődésére...* (2002)
Fazekas Judit: *Az európai integráció hatása a magyar magánjog fejlődésére, különös tekintettel a fogyasztóvédelemre*, in: Magyar magánjog (2002) 180-201. pp., ua. angol nyelven 201-214. pp.
54. FEHÉRVÁRY: *Magyar kereskedelmi jog rendszere* (1944)
Fehérváry Jenő: *Magyar kereskedelmi jog rendszere* – Budapest: Grill (1944)
55. FÖLDI: *Kereskedelmi jogintézmények a római jogban* (1997)
Földi András: *Kereskedelmi jogintézmények a római jogban*, Budapest (1997)
56. GADÓ: *A társasági és a cégjogi szabályozás...*, Gazdaság és Jog 2000/7-8.
Gadó Gábor: *A társasági és a cégjogi szabályozás továbbfejlesztésének irányai*, in: Gazdaság és Jog 2000/7-8. 3-19. pp.
57. GADÓ: *Az Alkotmány és a gazdasági jogalkotás*, Gazdaság és Jog 1993/2-3.
Gadó Gábor: *Az Alkotmány és a gazdasági jogalkotás*, in: Gazdaság és Jog 1993/2-3. 3-7. pp.

58. GADÓ: *Az Európai Közösség társasági joga...*, Magyar Jog 2002/4.
Gadó Gábor: *Az Európai Közösség társasági joga a 2001-es év tükrében*, in: Magyar Jog 2002/4. 204-226. pp.
59. GADÓ: *Az új társasági és cégtörvény*, <http://www.cegnet.hu>
Gadó Gábor: *Az új társasági és cégtörvény*, http://www.cegnet.hu/cv/9804/jogi/51_52.htm, 1-9. pp.
60. GADÓ: *Problémák, döntést igénylő kérdések a társasági jog harmonizációja során*, Gazdaság és jog 2001/3.
Gadó Gábor: *Problémák, döntést igénylő kérdések a társasági jog harmonizációja során*, in: Gazdaság és jog 2001/3. 20-27. pp.
61. GADÓ: *Programozott csodavárás avagy miről szóljon a non-profit törvény?*, Gazdaság és Jog 1995/1.
Gadó Gábor: *Programozott csodavárás avagy miről szóljon a non-profit törvény? Kincstári pesszimizmus, politikusi remények*, in: Gazdaság és Jog 1995/1. 3-6. pp.
62. GELLÉRT: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* (1993)
Gellért György (szerkesztő-lektor): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata 1-2., 2., változatlan utánnyomás* – Budapest: KJK (1993)
63. GELLÉRT: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* (2001)
Gellért György (szerkesztő-lektor): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata 1-2.* – Budapest: KJK-KERSZÖV (2001)
64. GROSSCHMID: *A kereskedelmi jognak különválásáról* (1901)
Grosschmid Béni: *A kereskedelmi jognak különválásáról*, in: Magánjogi tanulmányok I. k. (1901) 719-725. pp.
65. GROSSCHMID: *Fejezetek kötelmi jogunk köréből* (1902)
Grosschmid Béni: *Fejezetek kötelmi jogunk köréből* – Budapest: Grill (1902)
66. GROSSCHMID: *Kereskedelmi jog és kereskedelmi eljárás* (1901)
Grosschmid Béni: *Kereskedelmi jog és kereskedelmi eljárás*, in: Magánjogi tanulmányok I. k. (1901) 525-544. pp.
67. GROSSCHMID: *Kereskedelmi jogunk egynémely alapfogalmáról* (1901)
Grosschmid Béni: *Kereskedelmi jogunk egynémely alapfogalmáról*, in: Magánjogi tanulmányok II. k. (1901) 1-59.
68. GYULAI: *Über die jüngste ungarische Gesetzgebung ...* (2000)
Gyulai Andrea: *Über die jüngste ungarische Gesetzgebung im Gesellschaftsrecht unter Aspekten der Rechtsangleichung*, in: Huszti Vilmos emlékkönyv – Miskolc (2000) 335-366. pp.
69. HAMZA: *Szászy-Schwarz Gusztáv és az európai magánjogtudomány*, Magyar Tudomány, 2001/12.
Hamza Gábor: *Szászy-Schwarz Gusztáv és az európai magánjogtudomány*, in: Magyar Tudomány, 2001/12. 1-12. pp.
70. HANÁK: *A magyar társasági jog reformjáról*, Gazdaság és jog 1996/5.
Hanák András: *A magyar társasági jog reformjáról*, in: Gazdaság és Jog 1996/5. 3-7. pp.
71. HARMATHY: *A polgári jogi kodifikációról* (1994)
Harmathy Attila: *A polgári jogi kodifikációról*, in: Nizsalovszky-emlékkönyv, (1994) 105-116. pp.
72. HARMATHY: *A társasági szerződések alapkérdései a szocialista országok jogában* (1989)
Harmathy Attila: *A társasági szerződések alapkérdései a szocialista országok jogában*, in: Külgazdaság Jogi Melléklete 1989/3. 26-33 pp.

73. HARMATHY: *Partnership in the law of "East-European" countries*, (1991)
Harmathy Attila: *Partnership in the law of "East-European" countries*, in: *Quest.int.law*, Vol.5. (1991) 59-73. pp.
74. HARSÁNYI – UJVÁRINÉ – MISKOLCZI BODNÁR P.: *A jogutódlás...*, Magyar Jog 1991/4.
Harsányi Gyöngyi – Ujvári Andorné – Miskolczi Bodnár Péter: *A jogutódlás, mint sajátos szerződést módosító jogi tény a társaságokban*, in: Magyar Jog 1991/4. 223- 231. pp.
75. HERBERT (RÉTI): *Német egység és nemzetközi kereskedelmi jog*, Magyar Jog 1991/11.
Herbert, Rolf: *Német egység és nemzetközi kereskedelmi jog*, *A Recht der Internationalen Wirtschaft* 11/1990. számában megjelent cikkről, Réti Mária által készített ismertetés. Magyar Jog 1991/11. 698-702. pp.
76. HORVÁTH: *Gründung von Gesellschaften...*, ÖRdW (1989)
Horváth Éva: *Gründung von Gesellschaften mit ausländischer Beteiligung in Ungarn*, in: ÖRdW (1989) 358-360. pp.
77. HORVÁTHY: *Megjegyzések a Societas Europaea...*, Jogtudományi Közlöny 2003/1.
Horváthy Balázs: *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához*, in: Jogtudományi Közlöny 2003/1. 33-45.
78. JASZTRABSZKY: *A társasági jog változásairól...*, Collega 1998/3.
Jasztrabszky Tamás: *A társasági jog változásairól az új társasági- és cégtörvény tükrében*, in: Collega. Szakmai folyóirat joghallgatók számára 1998/3. 21-23. pp.
79. KÁROLYI: *A jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok...* Jogtudományi Közlöny 1998/11.
Károlyi Géza: *A jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok jogképességének kérdése a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXIV. törvény tükrében*, in: Jogtudományi Közlöny 1998/11. 435-439. pp.
80. KÁROLYI: *A vállalkozási tevékenység...*, Gazdaság és Jog 1998/6.
Károlyi Géza: *A vállalkozási tevékenység jogi kereteinek kérdései a Központi Statisztikai Hivatal kimutatása tükrében*, in: Gazdaság és jog 1998/6. 11-15. pp.
81. KÁROLYI: *Az egyszemélyes társaságokról*, Jogtudományi Közlöny 1999/9.
Károlyi Géza: *Az egyszemélyes társaságokról*, in: Jogtudományi Közlöny 1999/9. 397-402. pp.
82. KÁROLYI: *Gondolatok az egyéni vállalkozás szabályozásáról*, in: Magyar Jog 1999/4.
Károlyi Géza: *Gondolatok az egyéni vállalkozás szabályozásáról*, in: Magyar Jog 1999/4. 229-234. pp.
83. KECSKÉS: *A civilizisztikai és gazdasági jogalkotás irányairól*, Magyar Jog 1991/4.
Kecskés László: *A civilizisztikai és gazdasági jogalkotás irányairól*, in: Magyar Jog 1991/4. 199-204. pp.
84. KECSKÉS: *A jogösszehasonlítás eredményei és a kodifikáció*, Jogösszehasonlítás 2001.
Kecskés László: *A jogösszehasonlítás eredményei és a kodifikáció*, in: Jogösszehasonlítás 2001. 1-23. pp.
85. KENDERES – RÁCZ: *Az "élő" társasági jog, gyakorlati problémák...* (1991)
Kenderes György – RácZ Zoltán: *Az "élő" társasági jog, gyakorlati problémák - módosító javaslatok*, in: *Novotni- emlékkönyv – Miskolc* (1991) 173-187. pp.
86. KISFALUDI – MARGITÁN (szerk.): *Nyugat-európai hatások a magyar jogrendszer fejlődésében*. (1994)
Kisfaludi András – Margitán Éva. (szerk.): *Nyugat-európai hatások a magyar jogrendszer fejlődésében*, *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán készült tanulmányok*. 1-2. kötet. – Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar (1994)

87. KISFALUDI A.: *Jogharmonizáció a kereskedelmi társaságok jogában*, in: *Európai közösségi jogi elemek...* VÉKÁS (szerk.) (2001)
Kisfaludi András: *Jogharmonizáció a kereskedelmi társaságok jogában*, in: *Európai közösségi jogi elemek a magán- és a kereskedelmi jogban*, Vékás Lajos (szerk.) – Budapest: KJK-KERSZÖV (2001) 99-248. pp.
88. KISFALUDI: *A társasági jog* (1996)
Kisfaludi András: *A társasági jog* – Budapest: Alfa Kiadó (1996)
89. KISFALUDI: *A társasági jog helye a jogrendszerben*, Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3.
Kisfaludi András: *A társasági jog helye a jogrendszerben*, in: *Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3.* 3-12. pp.
90. KISFALUDI: *A társasági törvényről* (1992)
Kisfaludi András: *A társasági törvényről*. Az 1992. jan. 1-jén hatályos állapotnak megfelelő, átdolg. változat – Budapest: ELTE Jogi Továbbképző Intézet, ny.n. (1992)
91. KISFALUDI: *Az egyszemélyes társaság, Cégvezetés* (1997)
Kisfaludi András: *Az egyszemélyes társaság*, in: *Cégvezetés 1997/8.* 37-44. pp.
92. KISFALUDI: *Az új társasági törvény, Cégvezetés* (1998)
Kisfaludi András: *Az új társasági törvény*, in: *Cégvezetés Különszám, 1998/2.* 3-42. pp.
93. KISFALUDI: *Die wichtigsten Neuigkeiten...*, (1998)
Kisfaludi András: *Die wichtigsten Neuigkeiten des neuen ungarischen Gesellschaftsgesetzes*, in: *Mitteilungen des Ungarisch-Deutschen Juristenvereins*, 1998/június. 1-9. pp.
94. KISFALUDI: *Hollandia új Polgári Törvénykönyvének néhány tanulsága...*, Polgári Jogi Kodifikáció 1999/2.
Kisfaludi András: *Hollandia új Polgári Törvénykönyvének néhány tanulsága a magyar kodifikáció számára*, in: *Polgári Jogi Kodifikáció 1999/2.* 22-26. pp.
95. KISFALUDI: *Jogharmonizációs kérdések a magyar társasági jogban* (2001)
Kisfaludi András: *Jogharmonizációs kérdések a magyar társasági jogban*, A Holland és a Magyar Kormány közötti uniós csatlakozásra felkészítő program keretében, az új magyar Polgári Törvénykönyv elkészítése érdekében, az uniós szabályozás, illetve gyakorlat megismerése céljából holland szakértők részvételével tartandó konferencia előadása, 2001. szeptember 24-25., kézirat 1-5. pp.
96. KISFALUDI: *Társasági tagsági jogok a hagyatékban*, Magyar Jog 1991/3.
Kisfaludi András: *Társasági tagsági jogok a hagyatékban*, in: *Magyar Jog 1991/3.* 149-157. pp.
97. KISS MÓR: „*Társasági szerződés*”, Magyar Jogi Lexikon (1907)
Kiss Mór: „*Társasági szerződés*” címszó, in: *Magyar Jogi Lexikon*, szerk.: Márkus Dezső, VI. kötet – Budapest: Pallas (1907) 508-517. pp.
98. KLÖPPER: *Neue ausländlerfreundliche...*, (1989) 864-869.
Klöpper, Winfried: *Neue ausländlerfreundliche, gesellschaftsrechtliche und steuerrechtliche Gesetzesregelungen in Ungarn ab 1. 1. 1989*, in: *RIW (1989)* 864-869. pp.
99. KLUPATY: *Kereskedelmi jog* (s. a.)
Klupaty: *Kereskedelmi jog*, 1. kötet (s. a., II. világháború előtti kiadás)
100. KODAY: *A társaság átalakítása vállalkozásának...*, Közjegyzők Közlönye 1998/1.
Koday Zsuzsanna: *A társaság átalakítása vállalkozásának felszámolása nélkül a magyar jogszabályi rendelkezések tükrében*, in: *Közjegyzők Közlönye 1998/1.* 2-5. pp.

101. KOMÁROMI: *Die Gesellschaftsformen für Ausländer in Ungarn* (1991)
Komáromi Gábor: *Die Gesellschaftsformen für Ausländer in Ungarn*, in: *Handbuch für Investoren* (1991) 43-74. pp.
102. KOVÁCS L.: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, Magyar jog 1991/1.
Kovács László: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, in: Magyar jog 1991/1. 9-14. pp.
103. KOVÁCS L.: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, Magyar Jog 1989/5.
Kovács László: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, in: Magyar Jog 1989/5. 410-420. pp.
104. KOVÁCS L.: *A társasági szerződés*, Közjegyzők Közlönye 1998/5. 2-10.
Kovács László: *A társasági szerződés* 1. r., in: Közjegyzők Közlönye 1998/5. 2-10. pp.
KOVÁCS L.: *A társasági szerződés*, Közjegyzők Közlönye 1998/7-8.
Kovács László: *A társasági szerződés* 2. r., in: Közjegyzők Közlönye 1998/7-8. 13-20.
105. KÖNIG: *A magánjogi társaság*, in: *Kereskedelmi jog* 1929/1.
König Vilmos: *A magánjogi társaság*, in: *Kereskedelmi jog* 1929/1. 32-34. pp.
106. KUN: *A reformkor kereskedelmi jogalkotása ...* (1999)
Kun Tibor: *A reformkor kereskedelmi jogalkotása mint a modernizáció feltétele, Vázlatos áttekintés 1790-1840*, in: *Forradalom vagy reform* (1999) 116-136. pp.
107. KUN: *A társasági jog...*, *A társasági törvény* (1993)
Kun Tibor: *A társasági jog rövid kialakulásának története*, in: *A társasági törvény* – Budapest: Láng (1993)
108. KUNCZ in SZLADITS *Magyar Magánjog* (1942)
Kuncz Ödön: *Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból*, in: *Magyar Magánjog IV:* (szerk.: Szladits Károly) *Kötelmi jog különös része*, 58. § *Társaság* – Budapest: Grill (1942) 719-742. pp.
109. KUNCZ: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv...*, *Jogtudományi Közlöny* 1913/38.
Kuncz Ödön: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv II. Tervezetének a társasági jogot szabályozó 1418. és 1440. §-aira*, in: *Jogtudományi Közlöny* 1913/38. 319-321. pp.
110. KUNCZ: *Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból* (1938)
Kuncz Ödön: *Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból*, in: *Magánjog Vázlata* (szerk.: Szladits Károly) – Budapest, (1938)
111. KUNCZ: *Magyar kereskedelmi és váltójog vázlata* (1928)
Kuncz Ödön: *Magyar kereskedelmi és váltójog vázlata* – Budapest (1928)
112. KUNCZ: *Társaság* (1914)
Kuncz Ödön: *Társaság*, in: *Magyar jogászegyleti értekezések (Új folyam) IX. kötet* (58-62. füzetek) 1914. március-július – Budapest: Franklin-társulat bizománya (1914) III. Rész *Kötelmi jog*, II. kötet, 19. 242-247. pp.
113. LÁBADI: *A magyar magánjog...* (1997)
Lábadi Tamás: *A magyar magánjog (Polgári Jog) Általános része* – Budapest – Pécs: Dialóg Campus (1997)
114. LÁSZLÓFI: *A közkereseti és betéti társaságok jogalanyiségének néhány kérdése* (2000)
Lászlófi Pál: *A közkereseti és betéti társaságok jogalanyiségének néhány kérdése*, in: *Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Államtudományi Szekciókiadványa* – Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó (2000) 57-62. pp.
115. LÁSZLÓFI: *Az előtársaságról...*, Magyar Jog 2003/2.
Lászlófi Pál: *Az előtársaságról, különös tekintettel annak jogalanyiségára*, in: Magyar Jog 2003/2. 84-93. pp.

116. LÁZÁR: *A büntetőjogi felelősség...*, Jogtudományi Közlöny 1988/8.
Lázár Miklós: *A büntetőjogi felelősség tágításának útvesztői*, in: Jogtudományi Közlöny 1988/8. 472-475. Lenkovics Barnabás: *Magyar polgári jog. A dologi jog vázlata*. Egyetemi jegyzet. Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi tanszék, 6. kiad. (1999) 303-310. pp.
117. LEDERER – SZABÓ: *Joint Ventures in Ungarn* (1989)
Lederer, Thomas – Szabó, S. Péter: *Joint Ventures in Ungarn* – Wien: Manz (1989)
118. LELOCZKY: *A liechtensteini társasági jog sajátosságai*, Külgazdaság 1994/9.
Leloczky Kálmán: *A liechtensteini társasági jog sajátosságai*, in: Külgazdaság Jogi Mel-
léklete 1994/9. 133-136. pp.
119. LENKOVICS: *A társadalmi tulajdonjog reformja*, Valóság (1990)
Lenkovics Barnabás: *A társadalmi tulajdonjog reformja*, in: Valóság 1990/7. 2-14.
pp.
120. LENKOVICS: *A tulajdon társadalmasítása és magánosítása*, (1999)
Lenkovics Barnabás: *A tulajdon társadalmasítása és magánosítása*, in: Vékás La-
jos ünnepi kötet (1999) 177-194. pp.
121. LENKOVICS: *Földosztás – hatalomosztás*, Valóság (1990)
Lenkovics Barnabás: *Földosztás – hatalomosztás*, in: Valóság 1990/5. 77-83. pp.
122. MÁDL – VÉKÁS: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*⁵ (2001)
Mádl Ferenc – Vékás Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok
joga*, 5. kiadás – Budapest: Tankönyvkiadó (2000)
123. MESZLÉNY: *Társaság* (1914)
Meszlény Artur: *Társaság*, in: Magyar jogászegyleti értekezések (Új folyam) IX. kötet (58-
62. füzetek) 1914. március-július – Budapest: Franklin-társulat bizománya (1914) III. Rész
Kötelmi jog, II. kötet, 20. 247-253. pp.
124. MISKOLCZI BODNÁR P. (szerk.): *A gazdasági társaságok* (1999)
Besenyei Lajos – Fabó Tibor – Fazekas Judit – Harsányi Gyöngyi – Kisfaludi András –
Miskolczi Bodnár Péter – Nochta Tibor – Ujváriné Antal Edit (szerk. Miskolczi Bodnár Pé-
ter): *A gazdasági társaságok* – Budapest: KJK-KERSZÖV (1999)
125. MISKOLCZI BODNÁR P.: *A magyar kereskedelmi jog differenciált ...* (2002)
Miskolczi Bodnár Péter: *A magyar kereskedelmi jog differenciált múltbeli és jövőbeli fejlő-
dése*, in: *A magyar magánjog az európai jogfejlődés áramában* (szerk. Bíró György), Jubi-
leumi kiadvány, A 2001. szeptember 28-29-én megrendezett konferencián elhangzott ta-
nulmányok gyűjteménye, A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara fennállásá-
nak 20. évfordulója alkalmából – Miskolc: Novotni–Licium–Art (2002) 61-94. pp.
126. MISKOLCZI BODNÁR P.: *A társasági jog kérdései egy életmű kapcsán (Novotni Zoltán)* (1991)
Miskolczi Bodnár Péter: *A társasági jog kérdései egy életmű kapcsán (Novotni Zoltán)*, in:
Novotni Emlékkönyv – Miskolc (1991) 235-245. pp.
127. MISKOLCZI BODNÁR P.: *A társasági szerződés sajátosságai...*, Gazdaság és Jog 2001/7-8.
Miskolczi Bodnár Péter: *A társasági szerződés sajátosságai a Ptk.-ban szabályozott szer-
ződésekhöz képest*, in: Gazdaság és Jog 2001/7-8. 27-37. pp.
128. MISKOLCZI BODNÁR P.: *Magánjogi kodifikáció...*, Polgári Jogi Kodifikáció (1999)
Miskolczi Bodnár Péter: *Magánjogi kodifikáció és kereskedelmi jog viszonylagos önállósá-
ga*, in: Polgári Jogi Kodifikáció (1999) 73-78. pp.
129. MISKOLCZI BODNÁR P.: *One-man company...*, Acta Juridica A. S. H. 1992/1-2.
Miskolczi Bodnár Péter: *One-man company in Hungarian law*, in: Acta Juridica
Academiae Scientiarum Hungaricae 1992/1-2. 3-26. pp.

130. MISKOLCZI BODNÁR P.: *Társasági jog a Ptk.-ban*, Gazdaság és Jog 2001/1.
Miskolczi Bodnár Péter: *Társasági jog a Ptk.-ban*, in: *Gazdaság és Jog* 2001/1. 3-8. pp.
131. MISKOLCZI BODNÁR P.: *Társasági jog a Ptk.-ban*, Ker. és Iparkamara (2002)
Miskolczi Bodnár Péter: *Társasági jog a Ptk.-ban*, in: *Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (Jogi tájékoztató füz. elhangzott szakmai előadásokról 107.)* – Budapest (2002) 1-14. pp.
132. MOECKE: *Das ungarische Gesetz über Wirtschaftsgesellschaften...*, IWB (1989)
Moecke, Hans-Jürgen: *Das ungarische Gesetz über Wirtschaftsgesellschaften von 1988*, in: IWB 575-580. = 5 Ungarn, Gruppe 3. (1989) 15-20. pp.
133. MOLNÁR G.NÉ: *A kereskedelmi törvénytől...*, 1990/4.
Molnár Gáborné: *A kereskedelmi törvénytől a társasági és átalakulási törvényig*, in: *Ügyészségi Értesítő* 1990/4. 17-22. pp.
134. MOLNÁR: *Bevezetés az angol társasági jogba* (2002)
Molnár Gábor Lajos: *Bevezetés az angol társasági jogba* – Budapest: Books in Print (2002)
135. MOÓR: *A jogi személyek elmélete* (1931)
Moór Gyula: *A jogi személyek elmélete*, Budapest: A MTA Jogtudományi Bizottságának kiadványsorozata (II.) (1931)
136. NAGY F.: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve*, I-II. füzet (1883), III. füzet (1884)
Nagy Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra*, I-II. füzet (1883), III. füzet (1884)
137. NAGYNÉ SZEGVÁRI: *Jog és Gazdaság...* (1999)
Nagyné Szegvári Katalin: *Jog és Gazdaság (A gazdasági szervezetek jogának története)* – Budapest: HVG-Orac (1999)
138. NITSCHKE: *Társaság* (1914)
Nitschke Győző: *Társaság*, in: *Magyar jogászegyleti értekezések (Új folyam) IX. kötet (58-62. füzetek) 1914. március-július* – Budapest: Franklin-társulat bizománya (1914) III. Rész Kötelmi jog, II. kötet, 18. 230-241. pp.
139. NITSCHKE: *Társaság. Észrevételek...*, Jogtudományi Közlöny 1913/41.
Nitschke Győző: *Társaság. Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének XIII. czim második fejezetéhez*, in: *Jogtudományi Közlöny* 1913/41. 352-354. pp.
140. NIZSALOVSKY: *Tanulmányok a jogról* (1984)
Nizsalovszky Endre: *Tanulmányok a jogról* – Budapest: Tankönyvkiadó (1984)
141. NOCHTA: *Megjegyzések a társasági jogi felelősségkorlátozás kérdéséhez*, Magyar Jog 1991/7
Nochta Tibor: *Megjegyzések a társasági jogi felelősségkorlátozás kérdéséhez*, in: *Magyar Jog* 1991/7. 412-415. pp.
142. NOCHTA: *Társasági jogunk néhány aktuális kérdéséről*, Jogtudományi Közlöny 1994/3.
Nochta Tibor: *Társasági jogunk néhány aktuális kérdéséről*, in: *Jogtudományi Közlöny* 1994/3. 122-125. pp.
143. NOVOTNI – PRUGBERGER: *Die Umstanden...* (1992) 99-117.
Novotni Zoltán– Prugberger Tamás: *Die Umstanden des Wiederaufbaues des kapitalwirtschaftliches Gesellschaftssystem in Ungarn*, in: *Publ. Univ. Miskolc. Sect. jur. et. pol.* Tomus 7. Fasc. 1-9. (1992) 99-117. pp.
144. NOVOTNI: *Dogmatische Fragen...*, (1988)
Novotni, Zoltán: *Dogmatische Fragen des Gesellschaftsrechtsverhältnisses*, in: *Acta Juridica* (1988) 347-359. pp.
145. NOVOTNI: *A gazdasági társaságokról szóló törvény...*, Jogtudományi Közlöny 1990/5.
Novotni Zoltán: *A gazdasági társaságokról szóló törvény és a magyar polgári jog megújulása*, in: *Jogtudományi Közlöny* 1990/5. 243-251. pp.

146. NOVOTNI: *A vállalati gazdasági munkaközösségek polgári jogi kérdései*, Jogtudományi Közlöny 1984/6.
Novotni Zoltán: *A vállalati gazdasági munkaközösségek polgári jogi kérdései*, in: Jogtudományi Közlöny 1984/6. 320-328. pp.
147. NOVOTNI: *A kodifikált társasági jog...*, 1989/2.
Novotni Zoltán: *A kodifikált társasági jog, mint a magyar polgári jog megújulásának eszköze* in: Jogtudományi Közlöny 1989/2. 65-73. pp.
148. NOVOTNI: *A magyar társasági jog* (1990)
Novotni Zoltán: *A magyar társasági jog – Miskolc (ny.n. soksz.)* (1990)
149. NOVOTNI: *A társasági (társulási) jogviszonyok...*, Jogtudományi Közlöny 1983/6.
Novotni Zoltán: *A társasági (társulási) jogviszonyok dogmatikai kérdései*, in: Jogtudományi Közlöny 1983/6. 328-332. pp.
150. NOVOTNI: *Gazdasági életünk...*, Jogtudományi Közlöny 1983/1.
Novotni Zoltán: *Gazdasági életünk új formációi – polgári jogi gondolatok*, in: Jogtudományi Közlöny 1983/1. 1-10. pp.
151. NOVOTNI: *Jogalanyiség – jogi személyiség*
Novotni Zoltán: *Jogalanyiség – jogi személyiség*, in: Publicationes Universitatis Rerum Polytechnicarum Miskolciensis Series Juridica et Politica, Tomus I. Fasc 3.
152. NOVOTNI: *New trends in Hungarian company law*, (1992)
Novotni Zoltán: *New trends in Hungarian company law*, in: Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae 1992/3-4. 127-137. pp.
153. NOVOTNI: *Társulási formák (...)* – *A személyegyesítő társaság*, Élet és Tudomány 1989/3.
Novotni Zoltán: *Társulási formák a gazdaságban – A személyegyesítő társaság*, in: Élet és Tudomány 1989/3. 84-85. pp.
154. NOVOTNI: *Társulási formák (...)* – *A vagyonegyesítő társaság*, Élet és Tudomány 1989/4.
Novotni Zoltán: *Társulási formák a gazdaságban – A vagyonegyesítő társaság*, in: Élet és Tudomány 1989/4. 116-117. pp.
155. NOVOTNI: *Társulási formák (...)* – *Német úton*, Élet és Tudomány 1989/5.
Novotni Zoltán: *Társulási formák a magyar gazdaságban – Német úton*, in: Élet és Tudomány 1989/5. 138-139. pp.
156. PAJOR-BYTOMSKI – VEZEKÉNYI: *Die Gründung...*, WGO (1992)
Pajor-Bytomski, Magdalena – Vezekényi, Ursula: *Die Gründung von Gesellschaften mit ausländischer Beteiligung und ihre Registrierung in Ungarn im Spiegel der Rechtsprechung*, in: WGO (1992) 215-228. pp.
157. PAJOR-BYTOMSKI: *Handelsgesellschaften in Ungarn* (1993)
Pajor-Bytomski, Magdalena: *Handelsgesellschaften in Ungarn*, in.: *Handelsgesellschaften in Osteuropa* (szerk.: Gralla, Erhardt – Sonenberger, Hans Jürgen) – München: Beck (1993) (7. rész) 227- 276. pp.
158. PAJOR-BYTOMSKI: *Gesellschaftsrecht in Ungarn*² (2001)
Pajor-Bytomski, Magdalena: *Gesellschaftsrecht in Ungarn: eine Einführung mit vergleichenden Tabellen*, 2. Aufl. – München: Rehm (2001)
159. PAJOR-BYTOMSKI: *Jogharmonizáció a kereskedelmi jog néhány témakörében*, in: *Európai közösségi jogi elemek...* VÉKÁS (szerk.) (2001)
Pajor-Bytomski Magdalena: *Jogharmonizáció a kereskedelmi jog néhány témakörében*, in: *Európai közösségi jogi elemek a magán- és a kereskedelmi jogban*, Vékás Lajos (szerk.) – Budapest: KJK-KERSZÖV (2001) 249-299. pp.
160. PAPP: *A japán társaságokról...*, Jogelméleti szemle 2003/2/1.
Papp Tekla: *A japán társaságokról – röviden*, in: Jogelméleti szemle 2003/2/1. 1-12. pp.

161. PAPP: *A magyar társasági jog fejlődése* (2000)
Papp Tekla: *A magyar társasági jog fejlődése*, in: Bérczi Imre-jubileum, Szeged (2000) 409-434. pp.
162. PAPP: *Die Grundzüge des englischen Gesellschaftsrechts*, (2003)
Papp Tekla: *Die Grundzüge des englischen Gesellschaftsrechts*, in: Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta juridica et politica. Tomus 59. Fasc. 14. – Szeged: Officina (2003) 23-29. pp.
163. PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3)
Papp Tekla: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, Jogelméleti Szemle (szerk.: Pokol Béla), 3/2002, <http://www.extra.hu/jesz/papp11.html> 1-12. pp.
164. PÉTER ZS.: *A csendes társaságok...*, Gazdaság és Jog 1995/4.
Péter Zsolt: *A csendes társaságok és hatályos joguk*, in: Gazdaság és Jog 1995/4. 8-12. pp.
165. PÉTER ZS.: *A társas ügyvédi iroda...*, Gazdaság és Jog 1996/11.
Péter Zsolt Csaba: *A társas ügyvédi iroda és a gazdasági társaságok*, in: Gazdaság és Jog 1996/11. 5-7. pp.
166. PETRIK: *A jogi személy fogalma és fajtái*, Ügyvédek Lapja 1993/4.
Petrik Ferenc: *A jogi személy fogalma és fajtái*, in: Ügyvédek Lapja 1993/4. 1-8. pp.
167. PETRIK: *A Polgári Törvénykönyv „A személyek”...*, Polgári Jogi Kodifikáció 2001/4-5.
Petrik Ferenc: *A Polgári Törvénykönyv „A személyek” című könyvének szabályozási koncepciója*, Vitaindító tézisek, in: Polgári Jogi Kodifikáció 2001/4-5. 14-21. pp.
168. PETRIK: *A személyekre vonatkozó szabályozás az új Ptk.-ban* (2001)
Petrik Ferenc: *A személyekre vonatkozó szabályozás az új polgári törvénykönyvben*, Korreferens: Darák Péter - Komáromi Gábor, in: Jogász vándorgyűlés, 16. (2001) 101-124. pp.
169. PETRIK: *Az új Polgári Törvénykönyvről*, Magyar Jog 2000/3.
Petrik Ferenc: *Az új Polgári Törvénykönyvről*, in: Magyar Jog 2000/3. 135-147. pp.
170. PETRIK: *Jogalanyok és jogi személyek az új Ptk.-ban*, Magyar Jog 2001/10.
Petrik Ferenc: *Jogalanyok és jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben*, in: Magyar Jog 2001/10. 578-587. pp.
171. PETRIK: *Személyek joga* (2002)
Petrik Ferenc: *Személyek joga*, Korreferens Beck Károly - Darák Péter - Wellmann György, in: Jogászgyűlés. 2002. 67-91. pp.
172. PRUGBERGER: *A jogalanyiség...* (1997)
Prugberger Tamás: *A jogalanyiség, a dologi jog és a kötelmi jog kapcsolatának funkcionális elmélete*, Szombathely: Savaria University Press (1997)
173. PRUGBERGER: *A nevesített szerződések elhelyezésének néhány problémája...* (1974)
Prugberger Tamás: *A nevesített szerződések elhelyezésének néhány problémája Polgári Törvénykönyvünkben*, in: Magyar Jog (1974) 4. sz. 205-211. és 5. sz. 279-285. pp.
174. PRUGBERGER: *Az európai szövetkezetekről...*, Jogtudományi Közlöny 2003/11.
Prugberger Tamás: *Az Európai Szövetkezetekről szóló rendelet a magyar szabályozás és a nyugat-európai szövetkezeti jogi szabályozás tükrében*, in: Jogtudományi Közlöny 2003/11. 460-470. pp.
175. PRUGBERGER: *Észrevételek a Polgári Törvénykönyv újrakodifikálásához*, Jogtudományi Közlöny 2000/2.
Prugberger Tamás: *Észrevételek a Polgári Törvénykönyv újrakodifikálásához*, in: Jogtudományi Közlöny 2000/2. 65-67. pp.

176. PRUGBERGER: *Gondolatok az Alkotmánynak a gazdasági...*, Magyar Közigazgatás 1994/10.
Prugberger Tamás: *Gondolatok az Alkotmánynak a gazdasági alapszabályokkal összefüggő reformjához*, in: Magyar Közigazgatás 1994/10. 600-608. pp.
177. PTK. (1959)
A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve – Budapest: KJK (1959)
178. Ptk. Kommentár (Complex)
A Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. törvény) Kommentárja, Complex CD Jogtár – Budapest: KJK-KERSZÖV
179. ROTHER: *Gesellschaftsrecht...*, (1994)
Rother, Christopher: *Gesellschaftsrecht und postsozialistische Eigentumsordnung in Ungarn*, in: *Wirtschaften und investieren in Osteuropa* – Berlin: Berlin- Verl. (1994) 301-328. pp.
180. SALAMONNÉ SOLYMOS: *A gazdaság és jog kapcsolata*, Magyar Jog 1987/3.
Salamonné Solymos Ibolya: *A gazdaság és jog kapcsolata*, in: Magyar Jog 1987/3. 235-246. pp.
181. SALAMONNÉ SOLYMOS: *Egy deregulációs szabály margójára...*, Magyar Jog 1990/9.
Salamonné Solymos Ibolya: *Egy deregulációs szabály margójára, azaz valóban nincs szükség a gazdasági életben üzletszerűen tevékenykedő polgári társaságra?* in: Magyar Jog 1990/9. 724-728. pp.
182. SÁNDOR I.: *A svájci kereskedelmi jog kodifikációjának története* (1998)
Sándor István: *A svájci kereskedelmi jog kodifikációjának története*, in: ELTE Acta. 35. köt. (1998) 83-97. pp.
183. SÁNDOR I.: *A társasági jog előzményei az ókori jogokban*, Jogtudományi Közlöny 2000/9.
Sándor István: *A társasági jog előzményei az ókori jogokban*, in: Jogtudományi Közlöny 2000/9. 335-352. pp.
184. SÁNDOR I.: *A társasági jog római jogi gyökerei*, Gazdaság és jog 2002/5.
Sándor István: *A társasági jog római jogi gyökerei*, in: Gazdaság és jog 2002/5. 3-6. pp.
185. SÁNDOR I.: *Az angol társasági jog történetének főbb korszakai és azok jellemzői* (2002)
Sándor István: *Az angol társasági jog történetének főbb korszakai és azok jellemzői*, in: ELTE Acta. 36. köt. (2002) 57-76. pp.
186. SÁNDOR I.: *Az európai társasági jog követelményei ...*, Gazdaság és Jog 1997/2.
Sándor István: *Az európai társasági jog követelményei és a magyar társasági jog*, in: Gazdaság és Jog 1997/2. 3-9. pp.
187. SÁNDOR I.: *Eltérések és hasonlóságok a társasági jog területén*, Gazdaság és Jog 2000/9-10.
Sándor István: *Eltérések és hasonlóságok a társasági jog területén Nyugat-Európában*, in: Gazdaság és Jog 2000/9-10. 11-15. pp.
188. SÁNDOR T.: *Az új társasági törvényről* (1999)
Sándor Tamás: *Az új társasági törvényről*, in: *Polgári jogi tudományos diákkör évkönyve*, ELTE – Budapest (1999). 73-79. pp.
189. SÁNDOR, T.: *A társasági jog alapjai az NSZK-ban* (1989)
Sándor Tamás: *A társasági jog alapjai az NSZK-ban*, Állam- és Jogtudomány, 1989/3-4. – Budapest: Akadémiai Kiadó (1989) 682-755. pp.
190. SÁRFFY: *Magánjogi alapismeretek* (1932)
Sárffy Andor: *Magánjogi alapismeretek. A mindennapi élet jogi rendje* – Budapest: Kir. Magy. Egyetemi Nyomda (1932)

191. SÁRINÉ SIMKÓ: *A gazdasági társaságok alapítása...*, *Gazdaság és Jog* 1996/4.
Sáriné Simkó Ágnes: *A gazdasági társaságok alapítása és a kötelező gazdasági kamarai tagság*, in: *Gazdaság és Jog* 1996/4. 8-10. pp.
192. SÁRINÉ SIMKÓ: *A Polgári Törvénykönyv módosításai 1989-1997 között*, *Gazdaság és Jog* 1998/2.
Sáriné Simkó Ágnes: *A Polgári Törvénykönyv módosításai 1989-1997 között*, in: *Gazdaság és Jog* 1998/2. 3-8. pp.
193. SÁRINÉ SIMKÓ: *A Ptk. reform szervezeti háttéréről*, *Polgári Jogi Kodifikáció* 1999/1.
Sáriné Simkó Ágnes: *A Ptk. reform szervezeti háttéréről*, in: *Polgári Jogi Kodifikáció* 1999/1. 14-15. pp.
194. SÁRINÉ SIMKÓ: *Az új Ptk. koncepciójáról*, *Napi Jogász.* 2002/3.
Sáriné Simkó Ágnes: *Az új Ptk. koncepciójáról*, in: *Napi Jogász.* A nemzetközi és hazai gazdasági jog kérdései, változásai 2002/3. 3-5.
195. SÁRINÉ SIMKÓ: *Polgári Törvénykönyv...*, *Polgári Jogi Kodifikáció* (2001)
Sáriné Simkó Ágnes: *Polgári Törvénykönyv - az elméleti kérdésektől az új törvényig*, in: *Polgári Jogi Kodifikáció* (2001) 59-69. pp.
196. SÁRINÉ SIMKÓ: *Sok kérdés és néhány tény az új Ptk-val kapcsolatban* (2000)
Sáriné Simkó Ágnes: *Sok kérdés és néhány tény az új Ptk-val kapcsolatban* – Budapest: Kiad. a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara ny. n. (Jogi tájékoztató füzet elhangzott szakmai előadásokról 94.) 2000/2. 1-14 pp.
197. SÁRKÖZY – ZIEMONS: *Die Gründung einer Tochtergesellschaft in Ungarn* (1995)
Sárközy, Tamás – Ziemons, Hildegard: *Die Gründung einer Tochtergesellschaft in Ungarn*, in: *Die Gründung einer Tochtergesellschaft in Ausland*, 3. Aufl., ZGR (1995) Sonderheft 3., 902-941. pp.
198. SÁRKÖZY (szerk.): *A társasági törvény magyarázata* (1993)
Sárközy Tamás (szerk.), munkatárs Pázmándi Kinga: *A társasági törvény magyarázata* – Budapest: KJK (1993)
199. SÁRKÖZY: *A „hibás” társaságról*, *Magyar Jog* 2000/12.
Sárközy, Tamás: *A „hibás” társaságról*, in: *Magyar Jog* 2000/12. 705-710. pp.
200. SÁRKÖZY: *A gazdaság joga, mint az Európai Unióhoz...*, *Gazdaság és Jog* 1998/7-8.
Sárközy, Tamás: *A gazdaság joga, mint az Európai Unióhoz való csatlakozás hajtóereje*, in: *Gazdaság és Jog* 1998/7-8. 9-16. pp.
201. SÁRKÖZY: *A gazdasági jog fejlődésének összefüggései a polgárosodással* (1999)
Sárközy, Tamás: *A gazdasági jog fejlődésének összefüggései a polgárosodással*, in: *Polgárosodás folyamatai* (1999) 27-37. pp.
202. SÁRKÖZY: *A gazdasági törvényhozás alapproblémái 1988-1998 között* (1998)
Sárközy, Tamás: *A gazdasági törvényhozás alapproblémái 1988-1998 között*, in: *Magyarország évtizedkönyve* (1998) 205-216. pp.
203. SÁRKÖZY: *A jogi személy elméletének átalakulása* (1985)
Sárközy, Tamás: *A jogi személy elméletének átalakulása. Vizsgálódás a szervezetek komplex jogalanyiságáról* – Budapest: KJK (1985)
204. SÁRKÖZY: *A Kereskedelmi Törvény esetleges koncepciója*, *Gazdaság és Jog* 1999/4.
Sárközy, Tamás: *A Kereskedelmi Törvény esetleges koncepciója*, in: *Gazdaság és Jog* 1999/4. 3-6. pp.
205. SÁRKÖZY: *A Kereskedelmi Törvénykönyv koncepciója... Vázlat, Kézirat.* (é. n.)
Sárközy, Tamás: *A Kereskedelmi Törvénykönyv koncepciója (Ptk. + KT dualista elképzelése) Vázlat, Kézirat.* (é. n., 2000 előtti) 1-16. pp.

206. SÁRKÖZY: *A magyar gazdasági jog stratégiájáról*, *Gazdaság és Jog* 2002/10.
Sárközy, Tamás: *A magyar gazdasági jog stratégiájáról*, in: *Gazdaság és Jog* 2002/10. 3-10. pp.
207. SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában....* (2001)
Sárközy, Tamás: *A magyar társasági jog Európában. A társasági és konszernjog alapjai* – Budapest: HVG-Orac (2001)
208. SÁRKÖZY: *A magyar vállalati jog és az európai jogharmonizáció* (2003)
Sárközy, Tamás: *A magyar vállalati jog és az európai jogharmonizáció*, in: *Jogalkotás, jogalkalmazás* (2003) 121-128. pp.
209. SÁRKÖZY: *A szocialista vállalatelmélet jogtudományi alapjaihoz* (1981)
Sárközy Tamás: *A szocialista vállalatelmélet jogtudományi alapjaihoz* – Budapest: KJK (1981)
210. SÁRKÖZY: *A szövetkezetek társaságokká való alakulásáról*, *Gazdaság és Jog* 1993/2-3.
Sárközy, Tamás: *A szövetkezetek társaságokká való alakulásáról*, in: *Gazdaság és Jog* 1993/2-3. 38-40. pp.
211. SÁRKÖZY: *A társasági törvény felülvizsgálata*, *Magyar Jog* 1991/9.
Sárközy, Tamás: *A társasági törvény felülvizsgálata*, in: *Magyar Jog* 1991/9. 541-543. pp.
212. SÁRKÖZY: *Büntetőjogi intézkedések a jogi személyekkel szemben?* *Magyar Jog* 2002/8.
Sárközy, Tamás: *Büntetőjogi intézkedések a jogi személyekkel szemben?* in: *Magyar Jog* 2002/8. 449-456. pp.
213. SÁRKÖZY: *Gazdasági jogunk fejlődési lehetőségei*, *Gazdaság és Jog* 1994/7-8.
Sárközy, Tamás: *Gazdasági jogunk fejlődési lehetőségei*, in: *Gazdaság és Jog* 1994/7-8. 3-12. pp.
214. SÁRKÖZY: *Gazdasági státuszjog* (1999)
Sárközy Tamás: *Gazdasági státuszjog* (egyetemi tankönyv), 2., átdolgozott kiadás – Budapest: Aula (1999) I. kötet
215. SÁRKÖZY: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség...*, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2000/4.
Sárközy Tamás: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében*, in: *Polgári Jogi Kodifikáció* 2000/4. 3-9. pp.
216. SÁRKÖZY: *Jogképesség, illetve jogalanyiség ...* *Jogtudományi Közlöny*, 2001/1.
Sárközy Tamás: *Jogképesség, illetve jogalanyiség az ember- többségek – csoportok – szervezetek körében*, in.: *Jogtudományi Közlöny*, 2001/1. 1-10. pp.
217. SÁRKÖZY: *Kereskedelmi jogunk helyzetéről*, *Kereskedelmi Értesítő* 1993/1.
Sárközy, Tamás: *Kereskedelmi jogunk helyzetéről*, in: *Kereskedelmi Értesítő* 1993/1. 5-8. pp.
218. SÁRKÖZY: *Szervezetrendszerek és ...*, *Gazdaság és Jog* 2003/9.
Sárközy, Tamás: *Szervezetrendszerek és a polgári jogi jogalanyiség a társasági-egyesületi és az alapítványi jogban*, in: *Gazdaság és Jog* 2003/9. 31-37. pp.
219. SÁRKÖZY: *Társasági jogi miniatűrök*, *Magyar Gazdasági Kamara* (1993)
Sárközy, Tamás: *Társasági jogi miniatűrök*, *Kiad. a Magyar Gazdasági Kamara Jogi Tagozata* – Budapest (1993)
220. SÁRKÖZY: *Társasági jogunk strukturális kérdéseiről*, *Gazdaság és Jog* 1993/1.
Sárközy, Tamás: *Társasági jogunk strukturális kérdéseiről*, in: *Gazdaság és Jog* 1993/1. 3-6. pp.
221. SÁRKÖZY: *Ungarisches Gesellschaftsrecht* (1997)
Sárközy, Tamás: *Ungarisches Gesellschaftsrecht*, in: *Gesellschaftsrecht in Europa*, Eiselberg, Maximilian (Hrsg.) – Wien: Manz (1997) 132-135. pp.

222. SÁRKÖZY: *Unternehmens- und Eigentumsrecht...*, (1991)
Sárközy, Tamás: *Unternehmens- und Eigentumsrecht im Wandel zur Marktwirtschaft: Das neue ungarische Gesellschaftsrecht*, in: *Konzerne d. Ostens*. Baden-Baden: Nomos Verlagsges. (1991) 83-114.
223. SÁRKÖZY: *Über die drei Grundgesetze...*, (1990)
Sárközy, Tamás: *Über die drei Grundgesetze des ungarischen Gesellschaftsrechts*, in: *VersR* (1990) 449-453. pp.
224. SCHWAHOFFER: *Codex Ungarn* (1997)
Schwahofer, Gerlinde (FOWI): *Codex Ungarn* – Wien: Bank Austria AG (1997)
225. SCHWINTOWSKI: *A német társasági jog koncepciója...* (1993)
Schwintowski, Hans-Peter: *A német társasági jog koncepciója - funkciói, fejlődése, nyitott kérdések*, A Friedrich Ebert Alapítvány budapesti irodája és a Cégbírók Országos Egyesülete közös rendezésében megtartott sziráki kollokviumon (1992. jún. 11-13.) elhangzott előadás teljes szövege – Budapest: Betű Stúdió (1993) 1-24. pp.
226. SEBESS: *Észrevételek a II. tervezet szövegére*, *Jogállam* (1913)
Sebess Dénes: *Észrevételek a II. tervezet szövegére*, in: *Jogállam VI. sz.* (1913) 540-556. pp. (*II. A Társaság* 545-548. pp.)
227. SIMÓ: *Investition in Ungarn ...* (1991)
Simó Sarolta (műszaki szerk.): *Investition in Ungarn; Gesellschaftsrecht und Rechnungslegung, Gesetzestexte deutsch und ungarisch*– Budapest: Láng (1991)
228. SÜVEGES: *A kereskedelmi törvény...*, *Szövetkezés* 1994/1-2.
Süveges Márta: *A kereskedelmi törvény [1875. évi XXXVII. tc.] szerepe a szövetkezeti jog intézményi kialakításában*, in: *Szövetkezés* 1994/1-2. 125-143. pp.
229. SZABÓ: *Polgári jogi társaság* (2004)
Szabó Csilla: *Polgári jogi társaság*, in: *A Polgári Jogi Tudományos diákkör évkönyve 2002-2003. tanév* – Budapest: ELTE ÁJK (2004) 157-192
230. SZÉCSÉNYI: *A társasági jog harmonizációja az Európai Közösségben*. *Magyar Jog* 1994/5.
Szécsényi László: *A társasági jog harmonizációja az Európai Közösségben. Status quo és perspektívák*, in: *Magyar Jog* 1994/5. 273-277. pp.
231. SZÉCSÉNYI: *Aktuelle Fragen des ungarischen Handelsrechts* (1999)
Szécsényi, László: *Aktuelle Fragen des ungarischen Handelsrechts (Fälle und Lösungen)* Arbeitspapier Nr. 68, FOWI (Verein zur Förderung des Forschungsinstitutes für Mittel und Osteuropäisches Wirtschaftsrecht) – Bécs, Stand Dez. 1999.
232. SZENDE P. – LÁSZLÓ J.: *Magyar Hiteljog I.* (1929)
Szendé Péter Pál- László Jenő: *Magyar Hiteljog I. kötet. Kereskedelmi Törvény és a reá közvetlenül vonatkozó joganyag*, in: *Magyar törvények Grill-féle kiadása (Grill döntvénytár)* – Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1929)
233. SZIKORA: *"A jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezések"...*, *Collega* (2000)
Szikora Veronika: *"A jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezések" sorsa a Polgári Törvénykönyv kodifikációja kapcsán*, in: *Collega* 2000/2. 45-51. pp.
234. SZIKORA: *A jogi személy és a természetes személy felelősségének...*, *Collega* (2002)
Szikora Veronika: *A jogi személy és a természetes személy felelősségének egymás melletti érvényesülése (a jogi személy jogalanyiségének és büntetőjogi felelősségének kapcsolata)*, in: *Collega*, 2002. február 43-48. pp.
235. SZIKORA: *A polgári jogi társaság jelentősége a magyar és az osztrák jogban*, *Gazdaság és Jog* (2004)
Szikora Veronika: *A polgári jogi társaság jelentősége a magyar és az osztrák jogban*, in: *Gazdaság és Jog* 2004/7-8. 25-35. pp.

236. SZIKORA: *Az egyes jogi személyek létjogosultsága a Polgári Törvénykönyvben* (2001)
Szikora Veronika: *Az egyes jogi személyek létjogosultsága a Polgári Törvénykönyvben*, in: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis I.* (2001) 37-52. pp.
237. SZIKORA: *Az egyes jogi személyek létjogosultsága a Polgári Törvénykönyvben* (2001)
Szikora Veronika: *Az egyes jogi személyek létjogosultsága a Polgári Törvénykönyvben*, in: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis I.* (2001) 37-52. pp.
238. SZIKORA: *Társaságok a német jogban...*, *Collega* (2003)
Szikora Veronika: *Társaságok a német jogban (különös tekintettel a személyegyesítő társaságok rendszerbeli helyére)*, in: *Collega*, 2003. március, 32-34. pp.
239. SZILÁGYI: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* (1994)
Szilágyi Zoltán: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében*, in: *Polgári jogi dolgozatok – Budapest MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar* (1994) 119-177. pp.
240. SZLADITS – FÜRST – UJLAKI: *Kötelmi jog III. kötet* (1934)
Szladits Károly – Fürst László – Ujlaki Miklós: *Kötelmi jog III. kötet*, in: *Magyar törvények Grill-féle kiadása (Grill döntvénytár) – Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata* (1934)
241. SZLADITS – FÜRST: *A magyar birói gyakorlat. Magánjog* (1935)
Szladits Károly – Fürst László: *A magyar birói gyakorlat. Magánjog II. kötet* – Budapest: Grill (1935) XI. fejezet: *Társaság*, 598-601. pp.
242. SZLADITS in *Magyar Magánjog* (1942)
Szladits Károly: *A jogi személy, mint jogalany*, in: *Magyar Magánjog* (szerk.: Szladits Károly) *Kötelmi jog különös része*, 85. § *Magánjogi jogi személyek* – Budapest: Grill (1942) 563-604. pp.
243. SZLADITS: *A magyar magánjog vázlatá*⁴ (1933)
Szladits Károly: *A magyar magánjog vázlatá*, 4. átdolgozott kiadás – Budapest: Grill (1933) Reprint kiadás: Pécs : Ponte Press)
244. SZLADITS: *Az egyesületi jogról...* (1903)
Szladits Károly: *Az egyesületi jogról. Tekintettel a Polgári Törvénykönyv Tervezetére*, in: *Magyar Jogászegyleti Értekezések XXXVI. kötet, 2. füzet* – Budapest: Franklin (1903)
245. SZLADITS: *Az osztrák polgári törvénykönyv újabb novellajavaslatairól* (1910)
Szladits Károly: *Az osztrák polgári törvénykönyv újabb novellajavaslatairól*, in: *Kisebb magánjogi előadások és viták* (szerk.: Meszlény Artur), *Új folyam, I. kötet* – Budapest: Pfeifer Ferdinánd Nemzeti Könyvkereskedése Bizománya (1910) május hó 5. füzet 195-201. pp.
246. SZLADITS: *Hetven év magánjogi irodalma...* (1930)
Szladits Károly: *Hetven év magánjogi irodalma. A magyar magánjog bibliográfiája 1861-1930.* (szerk.: Ujlaki Miklós) – Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1930) XII. fejezet: *Társaság*, 456-457. pp.
247. SZŰCS: *Széljegyzetek az új társasági törvény...*, *Magyar Jog* 1998/7.
Szűcs Gábor: *Széljegyzetek az új társasági törvény és a cégtörvény margójára*, in: *Magyar Jog* 1998/7. 408-418. pp.
248. *Társasági jog, cégjog* (szerk.: Teleki Zsuzsa) (2003)
Társasági jog, cégjog, in: *Európai Jogi Füzetek* (szerk.: Teleki Zsuzsa) – Budapest: HVG-ORAC (2003)
249. TELEKI: *A holland társasági jog helye...* (2001)
Teleki Zsuzsa: *A holland társasági jog helye a jogrendszerben és az európai közösségi társasági jogi irányelvek adaptációja a holland jogban.* Készült: A Holland és a Magyar

Kormány közötti uniós csatlakozásra felkészítő program keretében, az új magyar Polgári Törvénykönyv elkészítése érdekében, az uniós szabályozás, illetve gyakorlat megismerése céljából holland szakértők részvételével tartandó konferencia idején, 2001. szeptember 24-25., kézirat 1-5. pp.

250. TÉRFY GY. – TÉRFY B. (szerk.): *Magyarország Magánjogi Törvénykönyv*⁶... (1948)
Térffy Gyula – Térffy Béla (szerk.): *Magyarország Magánjogi Törvénykönyv (Törvényjavaslat). Igazságügyi zsebdöntvénytár. Hatályban levő igazságügyi törvények és rendeletek gyűjteménye egységes szerkezetben, kiegészítve a m. Kuria elvi jelentőségű határozataival*, 6. kiadás – Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1948) összesen 2071 §, 1-551. pp.
251. TÓKÖZY: *A közkereseti és a betéti társaságról...*, *Gazdaság és Jog* 1997/2.
Tóközy Ferenc: *A közkereseti és a betéti társaságról a bírói gyakorlat tükrében*, in: *Gazdaság és Jog* 1997/2. 9-12. pp.
252. TÖRÖK: *Az új szövetkezeti törvény - társasági jogi szemmel*, *Napi Jogász* 2001/1.
Török Gábor: *Az új szövetkezeti törvény - társasági jogi szemmel*, in: *Napi Jogász* 2001/1. 9-11. pp.
253. TÖRÖK: *Gazdasági jogalkotásunk* (1998)
Török Gábor: *Gazdasági jogalkotásunk - ma*, in: *Közigazg. és társad.* (1998) 356-361. pp.
254. TÖRÖK: *Néhány gondolat a jogtörténetről - civiljogi szempontból* (2001)
Török Gábor: *Néhány gondolat a jogtörténetről - civiljogi szempontból*, in: *Nagyné Szegvári Katalin-jubileum* (2001) 11-22. pp.
255. UJVÁRINÉ ANTAL E.: *A polgári jogi társaság...*, *Gazdaság és Jog* 2000/2.
Ujváriné Antal Edit: *A polgári jogi társaság – múltja – jelene – jövője(?) I.*, in: *Gazdaság és Jog* 2000/2. 11-14. pp.
256. UJVÁRINÉ ANTAL E.: *A polgári jogi társaság...*, *Gazdaság és Jog* 2000/3.
Ujváriné Antal Edit: *A polgári jogi társaság – múltja – jelene – jövője(?) II.*, in: *Gazdaság és Jog* 2000/3. 6-8. pp.
257. UJVÁRINÉ ANTAL E.: *Házastársi közös tulajdon ...*, *Magyar Jog* 1993/5.
Ujváriné Antal Edit: *Házastársi közös tulajdon és a társaságalapítás problémái*, in: *Magyar Jog* 1993/5. 295-296. pp.
258. *Ungarische Wirtschaftsgesetze*. Dt.-ungar. Textausg. m. Erl. Coopers & Lybrand (Hrsg.) – Düsseldorf: IDW- Verl. (1992)
259. VADÁSZ: *Magánjogunk Zsebkönyve* (1933)
Vadász Lajos: *Magánjogunk Zsebkönyve*, – Budapest (1933) 157. § Társaság, 582-589. pp.
260. VARGA: *A kodifikáció, mint társadalom-történeti jelenség* (1979)
Varga Csaba: *A kodifikáció, mint társadalom-történeti jelenség* – Budapest: Akadémiai Kiadó (1979)
261. VÁRGEDŐ: *A jogi személyiség problematikája...* (1987)
Várgedő Cs. Lajos: *A jogi személyiség problematikája a kereskedelmi társaságok jogában*, Kézirat – Budapest (1987)
262. VÁRGEDŐ: *A nem jogi személyiségű gazdasági társaságok...*, *Magyar Jog* 1986/10.
Várgedő Cs. Lajos: *A nem jogi személyiségű gazdasági társaságok jogáról – de lege ferenda*, in: *Magyar Jog* 1986/10.
263. VÉKÁS: *Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései* (2001)
Vékás Lajos: *Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései* – Budapest: HVG – Orac (2001)
264. VÉKÁS: *Európai közösségi fogyasztóvédelemi magánjog*, in: *Európai közösségi jogi elemek...* VÉKÁS (szerk.) (2001)

- Vékás Lajos: *Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog*, in: *Európai közösségi jogi elemek a magán- és a kereskedelmi jogban*, Vékás Lajos (szerk.) – Budapest: KJK-KERSZÖV (2001) 27-98. pp.
265. VÉKÁS: *Európai közösségi jogi elemek a magán- és a kereskedelmi jogban* (2001)
Darázs Lénárd – Faludi Gábor – Kisfaludi András – Pajor-Bytomski Magdalena – Vékás Lajos (szerk.): *Európai közösségi jogi elemek a magán- és a kereskedelmi jogban* – Budapest: KJK-KERSZÖV (2001)
266. VÉKÁS: *Szükség van-e kereskedelmi magánjogra?* Magyar Jog 1998/12.
Vékás Lajos: *Szükség van-e kereskedelmi magánjogra?* in: Magyar Jog 1998/12. 705-713. pp.
267. VÉKÁS: *Zum neuen ungarischen Gesellschaftsrecht*, JbOstR (1989)
Vékás, Lajos: *Zum neuen ungarischen Gesellschaftsrecht*, in: JbOstR (1989) 345-354. pp.
268. VILÁGHY – EÖRSI: *A magyar polgári jog* (1962)
Világhy Miklós – Eörsi Gyula: *A magyar polgári jog, II. kötet* (szerk.: Világhy Miklós)– Budapest: Tankönyvkiadó (1962)
269. VILÁGHY: *Gazdaságpolitika és polgári jog* (1978)
Világhy Miklós: *Gazdaságpolitika és polgári jog* – Budapest: Akadémiai Kiadó (1978)
270. VILLÁNYI: *A magyar magánjog rövid története* (1941)
Villányi László: *A magyar magánjog rövid története* – Budapest: Grill (1941)
271. WELLMANN: *A függő jogi helyzet nehézségei a társasági jogban*, Gazdaság és Jog 1994/5.
Wellmann György: *A függő jogi helyzet nehézségei a társasági jogban*, in: Gazdaság és Jog 1994/5. 8-10. pp.
272. WELLMANN: *A jogi személyiség nélküli társaságok joggyakorlatáról*, Gazdaság és Jog 1993/5.
Wellmann György: *A jogi személyiség nélküli társaságok joggyakorlatáról*, in: Gazdaság és Jog 1993/5. 9-10. pp.
273. WELLMANN: *A közkereseti és betéti társaság...*, Gazdaság és Jog 2001/4.
Wellmann György: *A közkereseti és betéti társaság üzletvezetése és képviselete*, in: Gazdaság és Jog 2001/4. 9-10. pp.
274. WELLMANN: *A polgári jogi társaság* (1998)
Wellmann György: *A polgári jogi társaság*, in: *Kisvállalkozások jogi szabályozása* (szerk. Sárközy Tamás) – Budapest: HVG-ORAC (1998) 139-158. pp.
275. WELLMANN: *A Ptk. és a Gt. kapcsolódási pontjai...*, Gazdaság és Jog 2002/9.
Wellmann György: *A Ptk. és a Gt. kapcsolódási pontjai az új Ptk. tükrében* in, Gazdaság és Jog 2002/9. 9-14. pp.
276. WELLMANN: *A társasági törvény felülvizsgálatáról*, Magyar Jog 1991/8.
Wellmann György: *A társasági törvény felülvizsgálatáról*, in: Magyar Jog 1991/8. 470-473. pp.
277. WELLMANN: *Egyes társasági jogi kérdésekről*, Közjegyzők Közlönye 2000/3.
Wellmann György: *Egyes társasági jogi kérdésekről*, in: Közjegyzők Közlönye 2000/3. 3-8. pp.
278. WELLMANN: *Felelősség az előtársaság nevében...*, Gazdaság és Jog 2001/1.
Wellmann György: *Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségekért*, in: Gazdaság és Jog 2001/1. 8-10. pp.
279. WELLMANN: *Jogalkalmazási problémák jogi személyiség nélküli társaságoknál*, 2000/4.
Wellmann György: *Jogalkalmazási problémák jogi személyiség nélküli társaságoknál*, in: Gazdaság és Jog 2000/4. 3-8. pp.

280. WELLMANN: *Társasági jogesetek...*, Gazdaság és Jog 1995/3.
Wellmann György: *Társasági jogesetek a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatából*, in: Gazdaság és Jog 1995/3. 8-10. pp.
281. ZOLTÁN: *A polgári jogi társaságról*, Jogtudományi Közlöny, 1983/3.
Zoltán Ödön: *A polgári jogi társaságról*, in: Jogtudományi Közlöny, 1983/3. 144-150. pp.